

S A N C T I
G R E G O R I I
P A P . Æ I .
C O G N O M E N T O M A G N I ,
O P E R A O M N I A ,

J A M O L I M

A D M A N U S C R I P T O S C O D I C E S R O M A N O S ,
Gallicanos, Anglicanos emendata, aucta, & illustrata notis,

*Studio & Labore MONACHORUM Ordinis Sancti Benedicti,
e Congregatione Sancti Mauri:*

Nunc autem a JOHANNE BAPTISTA GALLICCIOLLI Sacerdote Veneto, ad
Codices præsertim MARCIANOS iterum exacta, atque novis
accessionibus locupletata.

T O M U S S E C U N D U S ,
C O N T I N E N S M O R A L I U M P A R T E M I I I . & I V .

V E N E T I I S , M D C C L X V I I I .
S U M P T I B U S C A R O B O L I , E T P O M P E A T I .
S U P E R I O R U M P E R M I S S U , A C P R I V I L E G I I S .

Digitized by the Internet Archive
in 2013

<http://archive.org/details/sanctigregoriipa02greg>

S A N C T I
G R E G O R I I P A P Æ

I N E X P O S I T I O N E M B. J O B

M O R A L I U M

P A R S T E R T I A ,

L I B R I S S E X C O N S T A N S ,

L I B E R U N D E C I M U S .

In quo Caput duodecesimum, a versu sexto, decimum tertium, & decimi quarti quatuor priores versus, mutato tantisper stilo, exponuntur.

CAP. I.
Quæ sint ca-
sa hac tertia
parte expo-
nenda, &
quo stilo.

a

b

c

QUAMVIS in prolixo o-
pere esse culpabilis sti-
li mutabilitas non^a de-
beat; ne quis tamen
me ex locutionis meæ
immutatione reprehendat, in Epi-
stola libris præmissa^b causam red-
didi, cur tertiam hujus operis par-
tem ad aliarum usque similitudinem
minime emendando perduxim. Qui-
bus scilicet exclusis, hoc quoque
additur, quod ab eo versu, quo
dicitur: *Abundant tabernacula præ-
donum*; ejusdem partis expositio in-
cipit, & usque ad hoc, quod scri-
ptum est: *Dulcedo eorum vermis*;
differendo pertingit. Quæ nimirum
tam multa sunt, ut in uno corpo-
re comprehendi non possent, nisi
sub magna brevitate dicerentur. Qui
ergo ab aliis actibus vacat, legat

cetera multipliciter dicta. ^d Cui vero
ad studiose legendum non vacat,
hujus partis ei brevitatis placeat, in
qua non tam quæ sentimus dicimus,
quam ea quæ sunt dicenda signa-
mus. Igitur quoniam in ea multa,
sicut me loquente excepta sunt, ita
dereliqui: immutationem stili le-
ctor meus æquanimiter accipe, quia
& sæpe eosdem cibos edentibus, di-
versitas placet coctionis. Sed quo-
ties partes singulas ad legendum su-
mis, reducere semper ad memo-
riam eam, ^e quam proposui causæ
originem, stude: quia & per bea-
tum Job, qui Dolens dicitur, pas-
siones Domini ejusque corporis, id est
sanctæ Ecclesiæ designantur, & ami-
ci ejus hæreticorum tenent speciem:
qui, ut sæpe jam diximus, ^{*} Deum
dum defendere nituntur, offendunt.

d

* Maxime
præfat. c. 6.
n. 15.

A 2 Qui

^a Uterque Bessar. debet.

^b Turon. Ebroic. Utic. &c. causas red-
didi. Codex Sagienfis, Epistola libris præ-
missa rationem reddidi. In ceteris Norm.
legitur: in epistola libri quam præmissi cau-
sas reddidi. Loquitur de sua ad Leandrum

epist. Moralibus præmissa.

^c Bajoc. Ebroic. Lyr. Bigot. &c. dulcedo
illius vermis.

^d Ita Anglic. MSS. & nostri, non, ut
in excusis, qui . . . vacat.

^e Plurimi, quam præpositi.

Qui dum fide consulunt, Sancto-
rum mentem fortiter affligunt; nec
tamen per cuncta quæ loquuntur,
a veritatis cognitione desipiunt; sed
plerumque ^a & stultis prudentia, &
fictis vera permiscet: ut dum ex
veritate aliquid prærogant, facile ad
fallitatem trahant. Unde amici quo-
que beati Job modo despicabilia,
modo autem mira sunt quæ loquun-
tur: quæ tamen sanctus vir aliquan-
do reprobando convincit, aliquando
vero approbando suscipit, atque ad
usum rectitudinis pertrahit etiam quæ
ab eis recta, sed non recte profe-
runtur. Itaque inopiam suam de-
spicientes despiciunt, atque in ster-
quilinio corpore positus, in quanto
virtutum culmine apud se sedeat,
ostendit: cum nil esse præsentis vi-
tæ divitias memorat, quas abundan-
te & reprobis narrat, dicens:

Job 12. v. 6. *Abundant tabernacula prædonum,
& audacter provocant Deum, cum
ipse dederit omnia ^b in manibus eo-
rum.*

C A P. II.
VET. 7.
REC. 11.
Quantus in
Job divitia-
rum con-
tentus elu-
ceat.

2. Facile est hominem tunc divi-
tias despiciere, cum habet; difficile
vero est eas, cum non habet, viles
estimare. Unde patenter ostenditur,
quantus contentus terrenarum rerum
in beati Job cogitatione fuerit, qui
tunc dicit nulla esse quæ abundant
reprobis, quando omnia amisit. Ait
ergo: *Abundant tabernacula prædo-
num, & audacter provocant Deum:*
quia plerumque mali eo magis con-
tra Deum superbiunt, quo ab ejus
largitate & contra meritum ditantur:
& qui provocari bonis ad melio-
ra ^c debuerant, donis peiores fiunt.

^c
Quæ injuste
faciunt mi-
hi, Deus fieri
juste per-
mittit.

^a Sic restituimus ex MSS. nostris; prius
legebatur, & stultis prudentiam.

^b Norm. & plerique, omnia in manus
eorum.

^c Duo Bessar. debuerunt.

^d B. Joc. Sag. & pene omnes Norm. in

protinus additur: *Cum ipse dederit
omnia in manibus eorum.* Si enim
prædones sunt, violenter abstule-
runt: & dubium non est, quia vio-
lenterum non sit adjutor Deus. Quo-
modo igitur ipse dat, quod hi qui
prædones sunt, nequiter tollunt?
Sed sciendum est, quia aliud est
quod omnipotens Deus misericordi-
ter tribuit, aliud quod iratus haberi
sinit. Nam quod prædones perverse
faciunt, hoc dispensator æquissimus
fieri non nisi juste permittit; ut &
is qui rapere sinitur, cæcatus mente
culpam augeat, & is qui rapinam
patitur, jam in ejusdem rapinæ da-
mno, pro alia quam ante perpetravit
culpa, feriat. Ecce enim quidam
^d in montis fauce constitutus insidiat
itinerantibus; sed is qui iter
agit, iniqua fortasse quædam aliquan-
do perpetravit, eique omnipotens
Deus malum suum in præsentis vita
retribuens, atque hunc insidiatoris
manibus tradens, vel spoliari rebus,
vel etiam ^e interim permittit. Quod
ergo prædo injuste appetit, hoc æquis-
simus iudex juste fieri permittit; ut
& ille reciperet quod injuste fecerat,
& iste gravius quandoque feriat, per
cujus nequissimam voluntatem,
culpam omnipotens Deus in alterum
juste vindicavit. Ille purgatur, qui
opprimitur; in isto reatus augetur,
qui opprimit: ut vel de profundo
nequitie quandoque ad pœnitentiam
redeat, vel non revertens, tanto
gravius æterna damnatione feriat,
quanto diu est in sua iniquitate to-
leratus. Cum illo ergo misericordi-
ter agitur ut peccatum finiat, cum
isto districtè ut multiplicet, nisi ad
pœnitentiam recurrat. In illo ma-
la purgantur, dum vim sustinet; in
illo

montis vertice. Utric. utramque lectionem
repræsentat. Montis autem vertex aliquan-
do non significat apicem seu altiore moun-
tis partem; vide libri Num. caput 21. v. 20.
ad quem locum consule interpretes.

^e Duo Bessar. interire.

a isto cumulantur, dum facit. Omnipotens itaque Deus, quod fieri prohibet, justum est ut ^a fieri sinat: ut unde nunc exspectat, & non conversos diu tolerat, quandoque inde plus feriat. Bene ergo dicitur: *Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manibus eorum: quia quod iniqui tollunt, eis hoc ipse dat, qui illis ad rapinam posset obistere, si misereri voluisset.*

VET. 11. Prædones sunt qui de donis a Deo sibi collatis superbiunt.

4. Quod tamen intelligi de rebus quoque spiritalibus potest. Nam plerumque nonnulli doctrinæ dona percipiunt, sed eisdem donis intumescunt, & magni præ ceteris videri volunt. Atque omnipotentem Deum provocare, est de ejus donis inter proximos superbire. Qui etiam prædones non immerito vocantur: quia dum loquuntur quæ non faciunt, in usum locutionis suæ verba justorum tollunt. Sed quia hæc ipsa verba, superna eis gratia tribuit, quorum tamen vitam in pravis moribus relinquit; per semetipsos quidem prædones sunt, sed tamen bona quæ habent divinitus acceperunt. Sequitur:

Verf. 7. & 2. Nimirum interroga jumenta, & docebunt te: volatilia cæli, & indicabunt tibi: Loquere terræ, & respondit tibi, & narrabunt pisces maris.

CAP. III. Quid per jumenta & cæli v. la. i. lia, quia per terram & pisces maris significetur.

b Es. 67. 12.

Mat. 13. 32.

5. Quid per jumenta, nisi sensu pigriores: quid per cæli volatilia, nisi summa atque sublimia sapientes intelligere debemus? De jumentis ^b quippe, id est, sensu pigrioribus scriptum est: *Animalia tua habitabunt in ea.* Et quia sublimia sapientes, in verbis nostri Redemptoris evolant, scriptum est: *Ita ut volucres cæli veniant, & habitent in*

a Uterq. Bessar. superscribit aliquando.

b Ambo Bessar. namque.

c Pler. Norm. de quibus Psalmista ait. qui perambulant &c. Deest pisces maris.

d Duo Bessar. patenter.

e Sagiensis, quamvis sub eo non concor-

ditur &c. ramis ejus. Quid vero per terram, nisi terrena sapientes? Unde & primo homini cœlestia deserenti dictum est: *Terra es, & in terram ibis.* Quid per pisces maris, nisi curiosos hujus seculi debemus accipere? ^c De quibus Psalmista ait: *Pisces maris, qui perambulant semitas maris.* Qui in magnis rerum inquisitionibus quasi in abditis fluctibus latent. Quid autem cuncta hæc inquisita doceant, adjungit, dicens:

Genes. 3. 19. Pat. in Ps. cap. 19. & in Excerpt. in Ps. 8. 9. c

Quis ignorat, quod omnia hæc manus domini fecerit? Verf. 9.

6. Ac si ^d aperte dicat: Sive sensu tardiores, seu sublimia sapientes, sive terrenis actibus deditos, seu hujus mundi occupatos inquisitionibus requiras, cuncta hæc creatorem omnium Deum fatentur, & de potestate ejus concorditer sentiunt, ^e quamvis sub ea non concorditer vivant. Quod enim justus quisque etiam vivendo loquitur, hoc injustus plerumque de Deo vel sola voce compellitur fateri; fitque ut mali, auctori omnium cui operibus resistunt, ^f attestacione famulentur: quia quem impugnare moribus ausi sunt, creatorem omnium negare non possunt. Quod tamen intelligi etiam juxta solam speciem litteræ utiliter potest: quia omnis respecta creatura quasi dat vocem attestacionis propriæ, ipsam quam habet speciem suam. Jumenta, vel volatilia, terram, vel pisces requirimus, dum consideramus, quæ nobis concorditer respondent, quod cuncta Dominus fecerit: quia dum nostris oculis suas species ingerunt, se a semetipsis non esse testantur. ^g Eo ipso enim quod ^h creata sunt, per ostensam speciem creatori suo quasi vocem confes-

C A P. IV. Deum omnium creatorem cuncta prædicant.

e

f

g h

diter &c.

f Idem codex ad attestacionem famulentur.

g Omnes Norm. eo enim ipso quo creata sunt.

h Secundus Bessar. creatura.

fectionis reddunt, qui quia omnia condidit, qualiter etiam debeant administrari, disposuit. Unde subditur:

Verf. 10. In cuius manu anima omnis viventis, & spiritus universæ carnis hominis.

CAP. V.
REC. III.
Qui præstitit esse quod non erat, providit qualiter sit quod jam exsistit.

7. Per manum quippe potestas exprimitur. Anima igitur omnis viventis, & spiritus universæ carnis hominis, in eius potestate est, a quo est; ut ipse provideat qualiter sit, qui præstitit esse, quod non fuit. Potest vero per animam omnis viventis, jumentorum vita signari. Omnipotens autem Deus jumentorum animam usque ad corporcos sensus vivificat, hominum vero ^a spiritum usque ad spiritalem intellectum tendit. In eius ergo manu est anima omnis viventis, & spiritus universæ carnis hominis, dum & in illo hoc præstat animæ ut vivificet carnem, & in isto ad hoc vivificet animam, ut ad intelligendam perveniat æternitatem. Sciendum vero est, quia in sacro eloquio spiritus hominis duobus modis poni consuevit. Aliquando namque spiritus pro anima, aliquando pro effectu spirituali ponitur. Pro anima namque spiritus dicitur, sicut de nostro ipso capite scriptum est: *Inclinato capite tradidit spiritum*. Si enim aliud spiritum quam animam Evangelist a diceret, exeunte utique spiritu, anima remansisset. Pro effectu quoque spirituali spiritus dicitur, sicut scriptum est: *Qui facit angelos suos spiritus; & ministros suos ignem urentem*. Angeli quippe, id est nuntii, in sacro eloquio nonnunquam prædicatores vocantur, sicut per Prophetam dicitur: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est*. Omnipotens ergo Deus angelos suos spiritus facit: quia prædicatores suos spirituales ef-

Spiritus hominis duobus modis intelligitur.

Job. 29. 30.

Is. 103. 4.

Pater. in Pf. cap. 211.

Mal. 2. 7.

ficat. Hoc autem loco si anima omnis viventis ipsa corporis vita signatur, spiritu universæ carnis hominis, effectus intelligentiæ spiritualis exprimitur. Sequitur:

Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem: *Verf. 12.*

8. ^b Pene nullum latet, quod quinque sensus corporis nostri, videlicet visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus, in omne quod sentiunt atque discernunt, virtutem discernitionis & sensus a cerebro trahunt. Et cum unus sit iudex sensus cerebri qui intrinsecus præsidet, per meatus tamen proprios sensus quinque discernit, Deo mira operante, ut neque oculus audiat, neque auris videat, neque os olfaciat, ^c neque nares gustent, neque manus odorantur. Et cum per unum sensum cerebri omnia disponantur, quilibet tamen horum sensus aliud facere non potest, præter id quod ex dispositione conditoris accepit. Ex istis ergo corporalibus & exterioribus interiora & spiritualia colligenda sunt; ut per id quod in nobis publicum est, transire debeamus ad secretum, quod in nobis est, & nosmetipsos latet. Intuendum quippe est, quia cum una sit sapientia, alium minus, alium magis inhabitat: alii hoc, alii illud præstat, & quasi cerebri more, nobismetipsis velut quibusdam sensibus utitur: ut quamvis ipsa sibimet nunquam sit dissimilis, per nos tamen diversa & dissimilia semper operetur, quatenus iste sapientiæ, ille scientiæ donum percipiat: ille genera linguarum, ille gratiam curationum habeat.

^b
CAP. VI.
REC. IV.
Unius ejusdemque sapientiæ quam diversa dona, diversisque inhabitationis modi.

^c
VET. IV.

9. Sed in his verbis beatus Job, quibus ait: *Auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem;* etiam de

^c Verba sapientiæ reprobis solum audiunt, electi etiam gustant.

^a Duo Bessar. *Spiritus*.

^b Secund. Bessar. mutavit *sene* in *saxe* alia manus in margine.

^c Ita Bellov. Norm. & vet. edit. In Gullanv. *neque naris operetur, neque manus gustet*.

de electis ac reprobris aliquid videtur innuere: quia verba sapientiae, quae reprobi audiunt, electi non solum audiunt, sed etiam gustant; ut eis in corde sapiat, quod reproborum non mentibus, sed solummodo auribus sonat. Aliud namque est nominatum cibum audire solummodo, aliud vero etiam gustare. Electi itaque cibum sapientiae sic audiunt, ut degustent; quia hoc quod audiunt, eis per amorem medullitus sapit. Reproborum vero scientia usque ad cognitionem sonitus tenditur, ut quidem virtutes audiant, sed tamen corde frigidus qualiter sapiant, ignorent. Quibus videlicet verbis beatus Job amicorum suorum imperitiam, & eorum qui de doctrina sapientiae inflantur, arrogantiam reprobatur: quia aliud est de Deo aliquid scire, aliud vero hoc quod cognoscitur, ^a fauce intelligentiae gustare. Recte ergo dicitur: *Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem?* Ac si aperte arrogantibus diceretur: Doctrinae verba, quae vobis usque ad aurem veniunt, mihi etiam per saporem intimum intelligentiae fauces tangunt. Quia vero infirma aetas etiam cum recte sapit, ad praedicandum non debet incaute prosilire, recte subditur:

Vers. 12. In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.

CAP. VII.
Sapientia per vivendi usum & experientiam confirmatur.

10. Illa enim dicta in sapientiae radice solidata sunt, quae per vivendi usum, etiam actuum experimento convalescunt. Sed quia multis & longior vita tribuitur, & sapientiae gratia non confertur, recte adhuc in cuius iudicio ipsa dona pendeant, demonstratur, dum subditur:

Vers. 13. Apud ipsum est sapientia & fortitudo:

^a Idem, fauces intelligentiae gustare.
^b Turon. ipsa occulta iuniorum mora signatur. Uterque etiam Bellar. occulta.

titudo: ipse habet consilium & intelligentiam.

11. Haec non incongrue de Unigenito summi Patris accipimus, ut ipsum esse Dei sapientiam & fortitudinem sentiamus. Nam Paulus quoque nostro intellectui attestatur, dicens: *Christum Dei virtutem & Dei sapientiam*; qui apud ipsum semper est, quia *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. Habet autem Deus consilium & intelligentiam: consilium videlicet, quia disponit sua; intelligentiam, quia cognoscit nostra. Potest quoque consilii nomine, ^b ipsa occulti iudicii mora signari; ut quod aliquando tardius delinquentes percutit, non quia iniquorum culpa non conspicitur, sed ut damnationis eorum sententia, quae pro agenda poenitentia differtur, ^c quasi tarda ex consilio prodire videatur. Quod ergo foris quandoque aperta sententia indicat, hoc apud omnipotentem Dominum ante secula in consilio latebat. Sequitur:

Si destruxerit, nemo est qui adificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.

12. Omnipotens Deus humanum cor destruit, cum relinquit: aedificat, dum replet. Neque enim humanam mentem debellando destruit, sed recedendo: quia ad perditionem suam sufficit sibi dimissa. Unde plerumque fit, ut cum audientis cor exigentibus culpis omnipotentis Dei gratia non repletur, incausum exterius a praedicatorum moneatur: quia mutum est os omne quod loquitur, si ille interius in corde non clamet, qui aspirat verba quae audiuntur. Hinc propheta ait: *Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laborant qui aedificant eam*. Hinc

Sa-

^c Idem codex, quasi tarde. Bellov. pro, prodire, habet proacere.

CAPUT VIII.
Christus Dei sapientia & fortitudo.

1. Cor. I. 24.

Johan. I. 1.

VET. v.

b

c

Vers. 14.

CAP. IX.
REC. v.
Deus humanam mentem destruit ab ea recedendo.

Is. 26. 8.

Eccles. 7. 14. Salomon dicit: *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.* Nec mirum si a corde reprobo prædicator minime auditur, dum nonnunquam ipse quoque Dominus in his quæ loquitur, resistentium moribus impugnatur. Hinc est enim quod Cain & divina voce admoneri potuit, & mutari non potuit: quia exigente culpa malitiæ, jam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimonium verba faciebat. Bene autem subditur: *Si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.* Quia omnis homo per id quod male agit, quid sibi aliud quam conscientiæ suæ carcerem facit, ut hunc animi reatus premat, etiamsi nemo exterius accuset? Qui cum judicante Deo, in malitiæ suæ cæcitate relinquitur, quasi intra semetipsum clauditur, ne evadendi locum inveniat, quem invenire minime meretur. Nam sæpe nonnulli a pravis actibus exire cupiunt; sed quia eorundem actuum pondere premuntur, in malæ consuetudinis carcere inclusi, a semetipsis exire non possunt. Et quidam culpas proprias punire cupientes, hoc quod recte se agere æstimant, ^a in graviores culpas vertunt: fitque modo miserabili, ut quod exitum putant, hoc inclusionem inveniant. Sic videlicet reprobis Judas cum mortem sibi contra peccatum intulit, ad æternæ mortis supplicia pervenit, & pejus de peccato pœnituit, quam peccavit.

13. Dicatur ergo: *Si incluserit hominem, nullus est qui aperiat:* quia sicut nemo obsistit largitati vocantis, ita nullus obviat justitiæ relinquentis. Includere itaque Dei, est clausis non aperire. Unde & ad Moy-

^a Vindoc. Norm. & plerique, in graviora peccata. Turon. in gravioribus peccatis vertunt. Duo Bessar. in gravioribus peccatis.

^b 1. & 2. Bessar. non habent Deus.

^c Ita restitutus ex MSS. & vet. edit. In posterioribus, quasi enim aperire hanc inclusionem cum Isaac primogenito filio vo-

sen dicitur de Pharaone: *Ego obdurabo cor ejus.* Obdurare quippe per justitiam dicitur ^b Deus, quando cor reprobum per gratiam non emollit. Recludit itaque hominem, quem in suorum operum tenebris relinquit. ^c Quasi enim aperire hanc inclusionem Isaac primogenito filio voluit, cum hunc fratri præponere benedicendo conatus est. Sed filium, quem pater voluit, Dominus reprobovit; & quem Dominus voluit, pater etiam nolendo benedixit: ut qui jam primogenita fratri pro esca vendiderat, primogenitorum benedictionem non acciperet, quam ex cupidine gulæ reliquisset: qui terrena ambiens, fugitiva sequens, hereditare cupiens benedictionem, reprobus est. Non enim invenit ^d pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam: quia videlicet fructum non habent lamenta, quæ student cum gemitu desiderare peritura. Aperire itaque Isaac nec filio potuit, quem Deus omnipotens justo judicio in suæ carcere malitiæ inclusit. Sequitur:

Si continuerit aquas, omnia sic cabuntur: si emiserit eas, subvertent terram. *Vers. 15.*

14. ^e Si aqua, scientia prædicationis accipitur, ^f sicut scriptum est: *Aqua profunda, verba ex ore viri, & torrens redundans fons sapientiæ:* cum aqua continetur, cuncta siccantur: quia si scientia prædicatorum subtrahitur, eorum qui viridescere in spe æterna poterant, corda protinus arefiunt; ut in desperata siccitate remaneant, dum fugitiva diligentes, nesciunt sperare mansura. Sin vero aquæ nomine

luit; hic vitiose redundat, cum.

^d Turon. patientia locum.

^e Turon. si aquas scientiam prædicationis accipimus. Sag. & plur. Norm. si aqua scientiam prædicationis accipimus.

^f Duo Bessar. juxta quod.

^g Al. torrens inundans.

Qui male agit conscientiam sibi carcerem facit.

^c VET. VI. Genes. 27.7.

Idid. 25. 34.

Vers. 15.

CAP. X. REC. VI.

^e
^f
^g
Subtracta prædicatione aut gratia, cor arefcit.
Prov. 12. 4.

ne sancti Spiritus gratia designatur, sicut Veritatis voce in Evangelio dicitur: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aqua viva*: ubi statim Evangelista subjunxit: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum*: congruus in his sermonibus intellectus patet, quibus ait: *Si continuerit aquas, omnia siccabuntur*: quia si sancti Spiritus gratia ab audientis mente subtrahitur, arescit protinus intellectus, qui jam per spem ^a viridescere in audiente videbatur. Quod autem non aquam, sed aquas memorat, pluralitatis appellatione, ad septiformem donorum spiritualium gratiam recurrit: quia quasi tot aquis unusquisque infunditur, quot donis repletur. De quibus apte subjungitur: *Si emiserit eas, subvertent terram*.

15. Quid enim terra, nisi peccator accipitur, cui per sententiam dictum est: *Terra es, & in terram ibis*? Manet itaque terra immobilis, cum præceptis Dominicis peccator obedire contemnit; cum cervicem superbiæ erigit, atque a veritatis lumine oculos mentis claudit. Sed quia scriptum est: *Pedes ejus steterunt, & mota est terra*: quia cum veritas in corde figitur, mentis immobilitas agitur; si sancti Spiritus gratia superno munere juxta vocem prædicantis infunditur, statim terra subvertitur: quia peccatricis mentis duritia ab immobilitatis suæ obstinatione permutatur, ut tantum se postmodum præceptis Dominicis flendo subjiat, quantum superbiendo prius contra Dominum cervicem cordis erigebat. Videas namque, quod terra cordis humani, aqua divini muneris infusa,

post libenter injurias toleret; quas prius ^b vehementer irrogabat, post etiam sua tribuat, quæ prius & aliena rapiebat: post carnem abstinendo cruciet, quæ prius satietate carnis per mortifera turpitudinum oblectamenta defluebat: post etiam persecutores diligit, quæ prius diligere etiam se amantes nolebat. Cum igitur mens humana divino munere infusa, contra hoc quod consueverat, agere cœperit, terra subversa est; quia deorsum missa est, quæ prius eminebat, & sursum elevata est facies, quæ prius in profunda premebatur.

16. Libet in hujus rei exemplo, unum e multis ad medium, Paulum vocare; qui cum acceptis contra Christum epistolis, Damascum pergeret, sancti Spiritus gratia in itinere infusus, ab illa sua protinus crudelitate mutatus est; & postmodum plagas pro Christo accepit, quas veniebat inferre Christianis: & qui prius carnaliter vivens, in mortem conabatur Sanctos Domini tradere, gaudet postmodum pro vita Sanctorum ^c suæ carnis sacrificium immolare. Illæ crudelitatis ejus frigida cogitationes versa sunt in ardorem pietatis: & qui prius fuit blasphemus & persecutor, humilis post factus est, piusque prædicator. Qui lucrum maximum putavit, se in discipulis Christum occidere, jam vitam suam Christum æstimat, & mori lucrum. Emissa ergo aqua terra subversa est: quia Pauli mens, mox ut sancti Spiritus gratiam accepit, statum suæ immobilitatis atque crudelitatis ^d immutavit. Quod contra per Prophetam Dominus contra Ephraim queritur, dicens: *Ephraim factus est subcinericius panis; qui non reversatur.*

Panis

nis immolare. Duo Bessar. *vitam sua carnis.*

^d 1. Bessar. superscribit *sententiam* quod 2. videtur delevisse in textu.

B

Johan. 7. 38.

Ibid. 39.

a

Afflante gratia, cor terrena sapiens subvertitur & mutatur. Genes. 3. 19.

Habac. 3. 6. sec. lxx.

Pater. in Habac. 6. 4.

VET. VII.

Quod in Paulo converso mire elucet.

c

1. Tim. 1. 13.

Act. 9. 1. Philip. 1. 21.

d

osee 7. 8.

^a Vindoc. *viridescere.*

^b Norman. *dementer.*

^c Iidem cod. & Vindoc. *vitam sua carnis.* Tom. II.

Panis namquē subcinericius super se cinerem portans, partem mundio-rem deorsum premit, partemque superiorem tanto sordidiorē habet, quanto in ea cinerem tolerat. Mens itaque, quæ terrena cogitat, quid super se aliud, quam cineris molem portat? Sed si reversari voluerit, mundam faciem, quam deorsum presserat, superius reducit, cum cinerem quem portabat, excusserit. Si igitur terrenarum cogitationum cinerem a mente excutimus, quasi panem subcinericiū reversamus: ut illa nostra intentio jam postponi debeat, quam prius cogitationis infimæ cinis premebat; & munda facies ad superiora veniat, ut recta nostra intentio mole jam terreni desiderii non prematur. Quod nequaquam agere possumus, nisi sancti Spiritus gratia perfundamur: quia videlicet omnipotens Deus si aquas emiserit, subvertent terram. Sequitur:

vers. 16.

Apud ipsum est fortitudo & sapientia.

CAP. XI.
VET. VIII.
In iudicio
reprobi
prius cor-
demnabun-
tur, quam
electi glo-
ria donen-
tur.

17. Paulo superius dictum fuerat: *Apud ipsum est sapientia & fortitudo*: nunc autem dicitur: *Apud ipsum est fortitudo & sapientia*. Quia enim omnipotens Deus * cum pietatis suæ mysterio homo factus est, prius mansuetudinis doctrinam protulit, & postmodum in iudicio quantæ sit fortitudinis ostendit, recte superius sapientia ante fortitudinem memoratur, cum de Patris Unigenito dicitur: *Apud ipsum est sapientia & fortitudo*. Quia vero ad iudicandum veniens, in terrore suæ virtutis apparebit, & repulsis reprobis, electis suis in regno perpetuo, qualiter sit sapientia Patris indicabit, recte in subsequenti sententia apud ipsum esse prius fortitudo, & post sapientia dicitur. In

a

verbis itaque prioribus, quibus ait: *Apud ipsum est sapientia & fortitudo*: aperte indicat, quia hoc quod mansuetus edocuit qualiter credendum fuerit, in iudiciis virtute terribilis ostendet. In verbis vero subsequentibus, quibus ait: *Apud ipsum est fortitudo & sapientia*, luce clarius demonstrat, quod prius in iudicio per virtutem reprobos destruit, & postmodum electorum mentibus æterni regni perfecto lumine ^b insulget. Sed quia ante extremi diem iudicii, iudicare quotidie occultis dispositionibus facta mortalium non desistit, ad hoc quod nunc agitur reditur, cum subditur:

b

Ipse novit & decipientem, & eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.

Ibid. &
Vers. 17.

18. Cum omnis qui proximum suum decipere conatur, iniquus sit, & iniquis Veritas dicat: *Non novi vos, discedite a me omnes qui operamini iniquitatem*: qualiter hoc in loco dicitur, quia Dominus decipientem novit? Sed quia scire Dei, aliquando cognoscere dicitur, aliquando approbare; & scit iniquum, quia cognoscendo iudicat (neque enim iniquum quempiam iudicasset, si nequaquam cognosceret,) & tamen iniquum nescit, quia ejus facta non approbat. Et novit ergo, quia deprehendit: & non novit, quia hunc in suæ sapientiæ specie non recognoscit: sicut de veraci quolibet viro dicitur, quia falsitatem nesciat: non quia cum vel ab aliis falsum dicitur, hoc reprehendere ignorat; sed eandem ipsam fallaciam & scit in examine, & nescit in ^c amore, ut videlicet ipse hanc non agat, quam actam ab aliis damnat. Et sit plerumque, ut nonnulli insidiis vacantes, alienæ vitæ per-

C A P U T
XII.
REC. VII.
Deus iniquorum
scit in examine, & nescit in amore.
Matt. 7. 23.

e

a In utroque Bess. r. deest cum.

b Duo Bess. r. Insuet. Sed 2. videtur a-

liquid delevissē ut ita rescriberet.

c 2. Bess. r. in opere.

perverſitatis ſuæ laqueos tendant : & cum quis neſciens , eiſdem laqueis capi conſpicitur , utrum hæc divinitus videantur , fortalſe dubitatur : miranturque homines , ſi hæc Deus videat , cur fieri permittat : ſed ipſe novit decipientem , & cum qui decipitur . Novit enim decipientem : quia plerumque anteriora ^a eiſus conſpicit , & hunc juſto iudicio cadere etiam in alia peccata permittit . Novit decipientem : quia in manu ſuorum operum dimiſſum hunc ut ad pejora proruat deſerit , ſicut ſcriptum eſt : *Qui nocet , noceat adhuc : & qui in ſordibus eſt , ſordelſcat adhuc* . Novit quoque & eum qui decipitur : quia ſæpe committunt homines mala quæ ſciunt , & idcirco permittuntur decipi , ut cadant in mala etiam quæ neſciunt . Quod tamen deceptis aliquando ad purgationem , aliquando vero ad ultionis initium fieri ſolet .

19. *Adducit autem conſiliarios in ſtultum finem* , cum etiam bonum quodlibet non bona intentione faciunt , ſed ad temporalis muneris retributionem tendunt . Si enim ipſe ſummi Patris Unigenitus , quia per hoc quod factus eſt homo , æterna nuntiavit , magni conſilii angelus eſt vocatus : recte conſiliarios prædicatores accipimus , qui ſuis auditoribus conſilium vitæ præbent . Sed cum prædicator quiſque ideo æterna prædicat , ut temporalia lucra confequatur ; proſecto in ſtultum finem deducitur , quia illo per laborem tendit , unde per mentis rectitudinem fugere debuit .

20. Bene autem ſubditur : *Et iudices in ſtuporem* . Omnes enim , qui examinandis aliorum moribus præſunt , recte iudices vocantur . Sed cum is qui ^b præſt , ſubjectorum vitam nequaquam ſollicite diſcutit ,

nec quem qualiter corrigat agnoſcit , in ſtuporem iudex deductus eſt : quia qui iudicare male acta debuit , nequaquam ea quæ iudicanda ſunt , deprehendit . Sequitur :

Balteam regum diſſolvit , & præcingit fune renes eorum .

21. Qui membrorum ſuorum motu bene regere ſciunt , non immerito reges vocantur . Sed cum de ipſa continentia elatione mens tangitur , plerumque omnipotens Deus eiſus ſuperbiam deſerens , hanc in immunditiam ^c operis cadere permittit . Regum itaque balteam diſſolvit , quando in hiſ qui bene regere ſua membra videbantur , propter elationis culpam , caſtittatis in eis cingulum deſtruit . Quid vero in fune accipitur , niſi peccatum ? Sicut per Salomonem dicitur : *Iniquitates ſuæ capiunt impium , & funibus peccatorum ſuorum ^d conſtringitur* . Et quia in renibus carnis delectatio principatur , diſtrictus conſcientiarum iudex , qui regum balteam diſſolvit , fune præcingit renes eorum , quatenus diſſoluto caſtittatis cingulo , ſcilicet eorum membrorum delectatio peccati dominetur : ut quos in occulto ſuperbia inquinat , quam ſint deteſtabiles , etiam in publico oſtendat . Sequitur :

Ducit ſacerdotes inglorios , & optimates ſupplantat .

22. Magna ſacerdotis gloria eſt , rectitudo ſubditorum . Unde bene egregius prædicator diſcipulis dicit : *Quæ enim eſt noſtra ſpes , aut gaudium , aut corona gloriæ ? nonne vos ante Dominum ?* Sed cum ſacerdotes vitam diſcipulorum negligunt , & nullum de eorum provectibus ante Dominum fructum ferunt ; quid aliud quam inglorii dicuntur ? quia ante

B 2 di-

^d Primus Beſſar. ſuperſcribit *unusquiſque* , ſecundus ponit in margine .

a

Apo. 22. 11.

Stultus finis eorum qui bonum non bona intentione faciunt .

YET. IX. REC. VIII. Forum qui aliis præſunt nec invigilant , ſupor .

b

^a Dao Beſſar. *mala* .
^b Turon. *qui poteſt* .
^c 2. Beſſar. *mutavit operis in corporis* .

Verſ. 12.

CAPUT XIII. Deus mentis elationem peccatis carnalibus punit .

C

Prov. 5. 22.

d

Verſ. 19.

CAPUT XIV. REC. IX. Qui aut curam ſibi ſubditorum negligunt , aut aliud quam æterna præmia requirunt , inglorii . 1. Theſſ. 2. 19.

districtum iudicem nimirum gloriam tunc non inveniunt, quam modo in subditorum suorum moribus prædicationis studio non exquirunt. Bene autem dicitur: *Et optimates supplantat*: quia cum mentem regentium iusto iudicio deserit, hæc ^a internum retributionis præmium non requirit; & in eo supplantatur, quo fallitur, ut pro æterna gloria de principatu temporali gratuletur. ^b Supplantantur igitur optimates, quia dum vera cœlestis patriæ præmia negligunt, in suis hic voluptatibus cadunt. Sequitur:

1. Cor. 20. Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens.

CAPUT XV.

Pater. in Ps. cap. 240.

Deus veritatis verbum facientibus tribuit, non facientibus tollit.

Ps. 49. 16.

Ps. 118. 43.

23. Cum sacerdos non agit bona quæ loquitur, ei etiam sermo subtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur, sicut per Prophetam dicitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* ^c Unde etiam deprecatur, dicens: *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque.* Perpendit namque, quod omnipotens Deus, veritatis verbum facientibus tribuit, & non facientibus tollit. ^d Qui ergo hoc de ore suo non auferri petiit, quid aliud quam gratiam bonæ operationis quæsit? Ac si aperte diceret: A bono opere errare me non sinas, ne dum amitto ordinem bene vivendi, rectitudinem perdam loquendi. Et plerumque doctor, qui docere audeat quod negligit agere, cum defierit bona loqui quæ operari contempsit, docere subiectos incipit prava quæ agit: ut iusto omnipotentis Dei iudicio, in bono jam nec lingua habeat, qui habere bonam vitam recusat: ^e

quatenus cum mens ejus terrenarum rerum amore incenditur, de terrenis rebus semper loquatur. Unde in Evangelio Veritas dicit: *Ex abundantia cordis os loquitur: Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala.* Hinc etiam Johannes ait: *Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur.* Bene ergo dicitur: *Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens*: quia hi qui prius cœlestia prædicando veraces erant, dum temporalia diligentes, ^f ad terrena currunt, labium veracium commutatur, & senum doctrina tollitur: quia diligentes temporalia, priorum suorum præcepta minime sequuntur, ut locum regiminis, quasi ad fructum voluptatis teneant, non ad usum laboris.

24. Quod tamen apertius de Judæis valet intelligi, qui ante incarnationem Domini veraces fuerunt, quia hunc venturum esse crediderunt, atque nuntiaverunt: sed postquam in carne apparuit, hunc esse negaverunt. Labium itaque veracium mutatum est: quia quem venturum dixerant, negaverunt præsentem. Et doctrina senum ablata est: quia nequaquam ^g ea credendo secuti sunt, quæ patres suos prædixisse meminerunt. Unde etiam Elia veniente promittitur, quod reducat corda filiorum ad patres eorum; ut doctrina senum quæ nunc a Judæorum corde ablata est, tunc miserante Domino redeat, quando hoc intelligere de Domino cœperint filii, quod prædicaverunt patres. Sin vero senes eisdem quoque Judæos accipimus, qui suadente perfidia, Veritatis verbo contraire conati

Matt. 34-35.

1. Joh. 4-5.

f

Judæi Christum quem venturum dixerant, negarunt præsentem.

g

Malac. 4. 6.

VET. X.

Pater. in Ps. cap. 245.

^a Vindoc. in æternum retributionis præmium non requiritur. 2. Bslar. æternum.

^b Turon. Norm. & plerique, quia dum futura cœlestis patriæ præmia.

^c Corrupte ut credimus in Vindoc. unde etiam Prædicator dicit.

^d Idem Vindoc. mendose, de corde suo.

^e In iisdem Vindoc. terrenarum rerum amaritudini intendit. Ebroic. amori incendit.

^f Turon. ad terrena currunt.

^g Vindoc. ea credenda secuti sunt.

ti sunt : doctrina senum ablata est, postquam hanc Ecclesia ex Gentibus videlicet juvencula accepit, quæ per Psalmistam dicit : ^a *Super seniores intellexi*. Quam quia operando tenuit, qualiter super seniores intellexerit, ostendit, dum protinus subdit, dicens : *Quia mandata tua exquisivi*. Quia enim studuit operando implere quod didicit, accepit intelligere quod doceret. Unde adhuc apte subditur :

a
Ps. 113. 100.

Vers. 21.

b

Effundit despectionem super principes, & eos qui oppressi fuerant, relevans.

CAPUT
XVI.

Judæi propter infidelitatem despecti; Gentiles ob fidem a casu erecti.

25. Cum enim Judæorum populus in Legis mandato permaneret, & cuncta Gentilitas nulla Dei præcepta cognosceret, & illi per fidem principari videbantur, & isti in profundo pressi jacuerunt per infidelitatem. Sed cum incarnationis Dominicæ mysterium Judæa negavit, Gentilitas credidit, & principes in despectionem ceciderunt, & hi qui oppressi in culpa perfidiæ fuerant, in veræ fidei libertatem levati sunt.

Pater. in
Jer. c. 45.
Thren. 2. 5.

c

Hunc vero Israelitarum casum longe ante Jeremias intuens ait : *Factus est Dominus velut inimicus, præcipitavit Israel, & precipitavit omnia mania ejus, dissipavit munitiones ejus*. Mœnia autem in uribus ^d pro ornamento sunt, munitiones vero in defensionem. Et alia sunt dona quæ nos muniunt, alia quæ ornant. Prophetica quippe doctrina, genera linguarum, curationum virtus, quasi quædam mœnia mentis sunt. ^e Quæ etsi quisque non habeat, stare munitus per

VET. XI.

e

^a Bigot. Sag. & alii Norm. cum Vindoc. *super senes intellexi*.

^b Lyr. & Big. *relevat*. Ita quoque nunc in Utic. antiqua manu castigato. Turon. *Effundet desp. . . . & eos qui oppressi sunt elevans*.

^c Bellov. Utic. & alii Norm. *precipitavit mania ejus; deest omnia*. In utroque Bellar. deest *omnia*. Mox 1. Bellar. *orna-*

fidem & justitiam potest; quamvis ornatus virtutum altitudine minime esse videatur. Spes vero, fides, & caritas, non nostra mœnia, sed munitiones sunt: quæ si habere negligimus, hostilibus insidiis patemur. De Judæa ergo, ^f quia prophetiam atque doctrinam, vel miraculorum signa abstulit, mœnia præcipitavit. Quia vero spem, fidem, atque caritatem propter ejus duritiam auferri permisit, munitiones ejus dissipare studuit. Rectus vero ordo servatus est, ut prius mœnia, & post munitiones dissipatæ dicerentur: quia cum peccatrix anima relinquitur, prius ab ea virtutum dona, quæ ad manifestationem spiritus data sunt, & postmodum spei, fidei atque caritatis fundamenta destruuntur. Quæ cuncta Dominus a perfidis ablata, Gentilitati tribuit, atque ex his quæ infidelibus abstulit, mentes fidelium ornavit. ^g Unde scriptum est : *Et speciei domus dividere spolia*. Cum enim virtutum spolia a Judæis abstulit, domui cordis Gentilium, quam per fidem inhabitare dignatus est, speciem donorum dedit. Quod videlicet gestum est, cum verba Dei, & Judæorum populus ad solam litteram quæ occidit, acciperet; & conversa Gentilitas per spiritum qui vivificat, penetraret. Unde mox subditur :

Ps. 67. 14.

Qui revelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis. Vers. 22.

26. Cum enim quæque mystica de occultis prophetarum verbis a credentibus agnoscuntur, quid aliud quam

CAPUT
XVII.
REC. x.

Christus occulta revelavit, & in lucem umbram mortis mutavit.

menta. 2ds ornamento. Uterque in defensione. Mox Prophetia quippe, doctrina.

^d Vindoc. in ornamento sunt.

^e Plurimi, qua etsi quis non habeat.

^f Uterque Bellar. superscribit dicitur.

^g Utic. & alii Norm. unde & scriptum est: *species domus dividere spolia*. Uterq. Bellar. scripsit *species* sed in secundo mutatum est *s* in *i*.

quam profunda de tenebris revelantur? Unde ipsa quoque Veritas discipulis in parabolis loquens, ait:

Matt. 13. 27. *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine.* Cum enim mysticos allegoriarum ^a nodos per explanationem solvimus, in lumine dicimus quod in tenebris audivimus. Umbra autem mortis erat Legis duritia, quæ unumquemque peccantem morte corporis ^b puniri sanciebat. Sed postquam Redemptor noster asperitatem legalis sanctionis per mansuetudinem temperavit, ^c nec jam pro culpa mortem carnis inferri constituit, sed mors spiritus quantum timenda esset indicavit, in lucem procul dubio umbram mortis produxit. Ista enim mors in qua caro separatur ab anima, umbra illius mortis est, in qua anima separatur a Deo. In lucem ergo umbra mortis producit, cum, intellecta morte spiritus, mors carnis minime timetur. Quod tamen & aliter intelligi potest. Principes etenim non immerito vocantur, qui magno consilii iudicio suis cogitationibus semper principantur, omnesque stultos motus potestate sapientiæ comprimunt. Sed saepe contingit, ut in occulto animus de ipsa sua sapientia in elationis fastum sublevetur, & sub cis vitiis corruat, de quibus se victorem fuisse gaudebat. Recte ergo dicitur: *Effundit despectionem super principes.* Sed quia nonnunquam hi, qui in vitiis jacere videntur, ad pœnitentiæ lamenta currunt, seque contra culpas, quibus subjacebant, erigunt, apte subjungitur: *Et eos qui oppressi fuerant, relevans.* Nonnulli enim superno illustrati munere, aspiciunt in quanta peccatorum suorum turpitudine jacent, factorum maculas lacrymis lavant, & sub se

postmodum carnis suæ motus deprimunt, a quibus ante premebantur.

27. Quod nimirum magna omnipotentis Dei dispensatione agitur, ut videlicet in hac vita omnia habeantur incerta, & nullus ex habita castitate superbiat: quia *effundit despectionem super principes.* Nullus ex vitiorum suorum depressione desperet: quia *eos, qui oppressi fuerant, relevat.* Et quoniam cum hæc aguntur, ex occultis Dei consiliis super unumquemque sententia aperta producit, recte subjungitur: *Et revelat profunda de tenebris.*

Magna Dei dispensatione omnia hic habentur incerta.

28. Profunda enim de tenebris Dominus revelat, quando apertam sententiam ex occultis suis consiliis indicat; ut de unoquoque quæ sentiat, ostendat. Quia enim videt nunc creator omnia, & ipse in consiliis non videtur, recte de illo per Psalmistam dicitur: *Posuit tenebras latibulum suum.* Sed quasi de istis tenebris ad lumen exit, quando quid de uniuscujusque actibus sentiat, ostendit. Et quia cum is qui peccatorum suorum pondere premebatur, ad rectitudinis statum ducitur, prius ipsam mortem conspicit, in qua & deficere consueverat, & hanc considerare nesciebat, recte additur: *Et producit in lucem umbram mortis.* Umbra enim mortis est prava operatio, quæ ^d de imitatione antiqui hostis, quasi de corporis lineamenti exprimitur. De quo etiam sub cujusdam significatione dicitur: *Et nomen illi mors.* Et plerumque ejus maligna cogitationes hominum latet, atque per hoc quod nescitur, amplius prævalet. Umbra ergo mortis in lucem producit, dum Sanctorum mentibus maligna operatio antiqui hostis, ut destrui possit, aperitur. Sequitur:

Deus in occultis suis iudiciis omnia videt nec videtur.

Ps. 17. 12.

Apo. 6. 8.

Qui

^a Guffanv. modos.

^b Vindoc. puniri sentiebat, sed minime probantur.

^c Duo Bessar. non jam.

^d Primus Bessar. non habet, secundus delevit de.

Verf. 23.

Qui multiplicat gentes ; & perdit eas : & subverfas in integrum restituit.

CAP. XVIII.
VET. XIII.
REC. XI.
Occultis
Dei judiciis
alii cadunt,
alii resur-
gunt.

29. Intelligi fortasse valet, quoniam gentes Dominus multiplicat & perdit, quia nascuntur ^a quotidie morituri: & subverfas in integrum restituit, quia resurgent qui fuerint mortui. Quod tamen melius accipimus, si hoc qualiter in eorum mente agitur, sentiamus. Multiplicat enim gentes & perdit: quia eas & per fecunditatem sobolis extendit, & tamen in propria infidelitate derelinquit. Sed subverfas in integrum restituit; quia quas in infidelitatis casu reliquerat, quandoque ad fidei statum reducit. Quibus videlicet in mentis integritate restituitis, antiquus ille populus, qui fidelis Deo esse videbatur, reprobatus corde repulsus est: ut sua perfidia deceptus, contra ipsum post insurgeret, quem ante prædicavit. Sequitur:

Verf. 24. &
25.

Qui immutat cor principum populi terræ: & decipit eos, ut frustra incedant per invium. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce: & errare eos faciet quasi ebrios.

CAP. XIX.
Judæorum
obsecratio
erga Christi-
sum huma-
na quidem
patientem.

30. Cor enim principum terræ immutatum est, cum in Judæa summi sacerdotes & seniores populi illi conabantur suo consilio obistere, quem prius venturum esse prædicabant. Cumque ejus nomen persequendo molirentur extinguere, decepti sua malitia, incedere per invium frustra conabantur: quia crudelitati eorum patere via non poterat contra auctorem omnium, mi-

racula cernebant, ^b virtute terrebantur: sed credere renuentes, adhuc signa quærebant, cum dicerent: *Quod ergo tu facis signum, ut videamus & credamus tibi? quid operaris? Bene itaque dicitur: Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce.* Qui enim inter tot aperta miracula trepidat, quasi in tenebris palpat: quia quod tangit, non videt. Omnis vero qui errat, nunc huc, nunc illuc dicitur. Et quia aliquando ostendebantur credere, cum dicerent: *Nisi esset hic a Deo,* ^{Joh. 6. 30.} *non poterat facere quiddquam;* aliquando vero hunc a Deo esse negabant, cum despicientes dicerent: *Nonne hic est fabri filius? nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus, & Joseph, & Simon, & Judas: & sorores ejus nonne omnes apud nos sunt?* ^{Matt. 13. 55.} recte subjungitur: *Et errare eos faciet quasi ebrios.* Videbant quippe eum & suscitare mortuos, & tamen esse mortalem. Quis non crederet Deum, quem conspiciebant suscitare ^d mortuum? Sed rursum cum hunc mortalem conspicerent, despiciebant credere hunc esse immortalem Deum. Per hoc ergo quod omnipotens Deus talem se eorum oculis exhibuit, qui posset & divina ostendere, & humana pati, errare eos quasi ebrios fecit: ut eorum superbia, quæ incarnationis ejus mysterium despiciere maluit quam sequi, & contra humanitatem ejus se extolleret, ^e & intus lucentem Deitatis ejus potentiam miraretur. Quæ cuncta quia beati Job oculis præsentia per prophetia spiritum facta sunt, recte subjungitur:

Ecce

Juda & Simonis; & sorores ejus hic nobiscum sunt? In Norm. fratres ejus Jacob &c. d Ambo Bess. mortuos.

^e Bellov. & Norman. & inter lucentem Deitatis ejus potentiam &c. Uterque Bessar. videtur voluisse scribere interlucentem: distincte habent divinitatis. Mox uterque propheta scilicet.

^a Norm. & plur. quia nascuntur quotidie & moriuntur, &c.

^b Bellov. & Norman. virtutes mirabantur, terrebantur, sed credere renuentes adhuc signa requirebant.

^c Vindoc. mater ejus Maria, & fratres ejus Jacobus & Johannes, Simon & Judas, & sorores &c. Vel, nonne hic est faber filius Maria, frater Jacobi & Joseph, &

b

Joh. 6. 30.

Joh. 9. 33.

Matt. 13. 55.

VET. XIV.

d

e

Job 13. v. 1.

*Ecce omnia :*C A P. XX.
REC. XII.
Job Prophe-
tix spiritu
pollebat.

31. In illo enim quæ secutura erant, videbat assistentia, cui nec futura veniunt, nec præterita discedunt: sed cuncta simul ante ejus oculos assistunt. Et quia ea ipsa quæ ventura erant, alia esse vidit in operibus, alia in dictis, recte ^a subjungitur: *Et vidit oculus meus, & audivit auris mea.* Sed utilitatem dicta non habent, si intellectu carent. Unde apte subditur: *Et intellexi singula.* Cum enim aliquid ostenditur, vel auditur, si intellectus non tribuitur, prophetia minime est. Vidit namque Pharaon per somnium quæ erant Ægypto ventura: sed quia nequivit intelligere quod vidit, propheta non fuit. Aspexit Balthasar rex ^b articulos manus scribentis in pariete, sed propheta non fuit: quia intellectum rei quam viderat, non accepit. Ut igitur beatus Job prophetiæ spiritum se habere testetur, non solum vidisse se & audisse, sed etiam intellexisse omnia asserit. De quo intellectu quia non extollitur, subjuncta ejus verba testantur cum ait:

Vers. 2.

C

Secundum scientiam vestram & ego novi, c nec inferior vestri sum.

CAP. XXI.
Hoc accepto
dono non in-
tumuit.

d

32. Quibus videlicet dictis innotuit, quantæ humilitatis fuit, qui se eis inferiorem ^d negat, quorum longe vitam sancte vivendo transcendit. Nam & secundum eorum scientiam se nosse confirmat, qui sciendo cælestia, eorum terrenas cogitationes per prophetiæ quoque spiritum transibat. Sequitur:

Vers. 3.

Sed tamen ad Omnipotentem lo-

^a 1. & 2. Bellar. melius habent *subjungit.*
^b Vindoc. Sag. & alii Norm. *articulum manus.*

^c Sag. Big. Iyr. *nec inferior vobis sum.* Ita quoque nunc exstat in Utic. antiqua manu correcto.

^d Vindoc. *non negat.* Lectio hæc repugnat textui Job, *nec inferior vestri sum.*

quar, & disputare cum Deo cupio.

33. Cum Omnipotente loquimur, dum ejus misericordiam deprecamur: cum eo vero disputamus, dum nos illius justitiæ conjungentes, facta nostra subtili indagatone discutimus. Vel certe cum Deo disputare, est cum illo postmodum ad judicandos populos judicem venire, sicut cuncta relinquentibus prædicatoribus dicitur: *Vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos e super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israel.* Unde & per Isaiam Dominus dicit: *Eripite injuriam accipientem, judicate pupillo, & justificare viduam, & venite disputemus.* Rectum quippe est, ut cum Deo ^f de pupillis in judicio disputent, qui ad verba Dei præsens seculum perfecte derelinquunt. Loqui ergo ad orationem, disputare ad judicium pertinet. Vir igitur sanctus, modo ad Omnipotentem loquitur, ut cum Omnipotente postmodum disputet: quia ille cum Deo postmodum iudex ^g venit, qui hic ei modo in prece familiaris extiterit. Sed sancta Ecclesia, cujus sæpe jam beatum Job speciem tenere ^{*} prædiximus, non solum tunc de iniquis judicat, cum ultimi judicii dies advenerit: sed nunc etiam de cunctis prave agentibus, vel stulte sentientibus judicare non cessat. Unde & subditur:

Prius vos ostendens fabricatores mendacii, & cultores perverforum dogmatum.

34. Quibus videlicet verbis aper-

^{te} *heretici fabricatores mendacii.*
^e In MSS. Norm. *super sedes duodecim,* verum correctionis factæ in Utic. certa sunt argumenta.

^f Ita legendum esse vix dubitari potest: & tamen in Utic. aliisque Norm. Bellov. Turon. & al. a Gullanv. visis, unanimiter legitur: *de populis.*

^g Duo Bellar. *veniet.*

CAP. XXII.
REC. XIII.
Qui Deo in
prece nunc
familiaris
est, cum ipso
postmodum
judicabit.

Matt. 19. 28.

Isai. 1. 17.

^u Maxime in
presat. c. 6.
& seq.

Vers. 4.

CAP. XXIII.
VET. XV.
Heretici fa-
bricatores
mendacii.

te ostenditur, quod amici ejus quasi ex hæreticorum specie sancti viri judiciis adversantur. Liqueat enim quia catholicorum figuram non teneant, qui cultores perverforum dogmatum vocantur. Qua in re hoc quoque oportet intendi, quod mendacii fabricatores dicuntur. Sicut enim ædificium lapidibus, ita mendacium sermonibus fabricatur. Ubi enim non dolosa locutio, sed sensus veritatis est, quasi munita moles non ex fabrica, sed ex natura confurgit. Sequitur:

Vers. 5.

Atque utinam tacueritis, ut putaremini esse sapientes.

CAP. XXIV.
Occultandæ
stultitiæ uti-
le silentium.

35. Sicut clausa janua, in domo quæ intus membra lateant, ignoratur: sic plerumque stultus si tacuerit, utrum sapiens sit, an stultus, absconditur: si tamen nulla alia opera prodeant, quæ sensum etiam tacentis loquantur. Sanctus igitur vir amicos suos aspiciens velle apparere quod non erant, eos ad tacendum admonuit, ne possent apparere quod erant. Unde & per Salomonem dicitur: *Stultus si tacuerit, sapiens putabitur.* Sed quia stultus, cum loquitur, per hoc quod sua infert, sapientium verba pensare non sufficit, recte adhuc postquam silentium indixit, adjungit:

Prov. 17. 2°.

Vers. 6.

Audite ergo correptiones meas, & judicium labiorum meorum attendite.

CAP. XXV.
Stultis correptione necessaria.

36. Bene autem prius correptionem, & postmodum judicium intulit: quia nisi per correptionem prius tumor stulti deprimatur, nequaquam per intelligentiam judicium justis cognoscitur. Sequitur:

Vers. 7.

Numquid Deus indiget vestro men-

dacio, ut pro illo loquamini dolos?

37. Deus mendacio non eget: quia veritas fulciri non quærit auxilio falsitatis. Hæretici autem, quia ea quæ prave de Deo intelligunt, ex veritate tueri non possunt: quasi ad probandum radium luminis, umbram falsitatis requirunt. Et pro eo dolos loquuntur, dum infirmas mentes in intellectu illius stulta seductione decipiunt. Sequitur:

CAP. XXVI.
Veritas fulciri non quærit auxilio falsitatis.

Numquid faciem ejus accipitis, & pro Deo judicare nitimini?

Vers. 8.

38. Stulti cum prudentium facta conspiciunt, hæc eis omnia reprehensibilia esse videntur: qui suæ imperitiæ atque infirmitatis obliti, tanto intentius de alienis judicant, quanto sua profundius ignorant. At contra justis cum pravorum facta redarguunt, semper suæ infirmitatis confecti, eos etsi exterius sæviendo, tamen interius compatiendo reprehendunt: quia illius solius est peccata hominum sine compassione discutere, qui ex naturæ suæ omnipotentia ignorat peccare. Quia igitur amici beati Job, ita ejus facta reprehenderant, ac si in se ipsi reprehensibile nihil haberent, recte nunc dicitur: *Numquid faciem ejus accipitis, & pro Deo judicare nitimini?* Faciem quippe ejus accipere, ^a est auctoritatem illius in judicio sumere: & quasi pro Deo judicare nititur, qui cum infirma quæque in altero reprehendit, apud se introrsus per compassionem non infirmatur. Sequitur:

CAP. XXVII.
Stulti tanto severius de alienis judicant, quanto sua profundius ignorant.
VET. XVI.

Aut placebit ei, quem ^b celare nihil potest; aut decipietur, ut homo, vestris fraudulentis?

Vers. 9.
b

39. Fraudem Deo hæretici exhibent,

CAPUT
XXVIII.
Var. Excerpt. in Ps. 8. 3.
Hæretici Deum, dum defendere fingunt, offendunt.

^a Bigot. & Lyr. est auctoritatis illius judicium sumere.

Tom. II.

^b Turon. celari.

bent, quia ea adstruunt, quæ nequaquam ipsi, pro quo loquuntur, placent; eumque dum quasi defendere nituntur, offendunt; dum ^a in adversitate ejus corruunt, cui videntur ex prædicatione famulari. Unde & per Psalmistam dicitur: *Ut destruas inimicum & defensorem*. Omnis quippe hæreticus omnipotenti Deo inimicus & defensor est: quia unde hunc quasi defendere nititur, inde veritati illius adversatur. Quia autem latere Deum nihil potest, ^b hoc in eis judicat, quod intus sentiunt, non quod famulari foris videntur. Quia igitur eorum fraudulentis Deus ut homo non fallitur, recte subjungitur:

vers. 10. & 11. Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis. Statim ut se commoverit, turbabit vos: & terror ejus irruet super vos.

CAP. XXIX.
Qua pœna digni qui veritatem agnitam impugnant.

40. Hoc, quod in abscondito accipi asserit faciem Dei, duobus modis valet intelligi. Sunt namque nonnulli, qui & veritatem in corde sentiunt, & tamen quæ falsa sunt, de Deo foris loquuntur. Ne enim vinci videantur, & cognoscunt veritatem interius, & tamen hanc exterius impugnant. Unde & nunc bene dicitur: *Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis*. Ac si aperte diceretur: Tanto magis de falsitate apud eum estis reprehensibiles, quanto & apud vosmetipsos quod verum est videtis. Et sunt nonnulli, qui quando ad mentem redeunt, Dei justitiam & rectitudinem contemplantur, & orando ac flendo contremiscunt: sed postquam contemplationis hora transierit, sic audaces ad iniquitates re-

^a Id est in adversando ei. Sensem hujus vocis jam non semel explicuimus. Erui facile potest ex seq. ubi hereticus dicitur simul *inimicus* seu adversarius, & defensor Dei; quia, inquit Gregorius, *unde hunc quasi defendere nititur, inde veritati illius adversatur*.

deunt, ac si post dorsum ejus positi, a justitiæ ejus lumine minime videantur. Hi itaque apud se in abscondito quasi corporaliter videntem accipiunt faciem Dei: quia ei & cum præsentibus fiunt, blandiuntur fletibus, & cum quasi a conspectu illius recedunt, moribus detrahunt. Qui tanto amplius de malis suis ferendi sunt, quanto & in occulto cogitationis, recta Dei judicia cognoscunt. Unde & subditur: *Statim ut se commoverit, turbabit vos: & terror ejus irruet super vos*.

41. Cum sit naturæ incommutabilis omnipotens Deus, in ira judicii perturbabilis non est. Sed humano verbo motus Dei, dicitur ipsa rectitudinis ejus districtio, qua humana pravitas feritur. Justi autem viri ante Deum metuunt, quam ejus contra eos ira moveatur: & ne commotum sentiant, tranquillum timent. At contra perversi, tunc jam feriri pertimescunt, cum feriuntur: eosque tunc terror ejus a somno sui torporis ^c exfuscitat, cum vindicta perturbat. Unde & per Prophetam dicitur: *Et tantum sola vexatio intellectum dabit auditui*. Cum enim de præceptis Dei contemptis atque despectis verberari per vindictam cœperint, tunc intelligunt quod audierunt. Et Psalmista ait: *Cum occideret eos, tunc inquirerebant eum*. Bene itaque dicitur: *Statim ut se commoverit, turbabit vos: & terror ejus irruet super vos*: quia ^d reproborum cordibus non timor requiem, sed pœna timorem parit. Sequitur:

Memoria ^e vestra comparabitur cineri.

42.

^b Vindoc. Utric. alique Norm. ita legendum esse nobis persuadent, non, *hoc in eis indicat*, ut habetur in edit. tum vetust. tum recentioribus.

^c i. Belsar. excitat.

^d Belsar. uterque reprobis cordibus.

^e Norm. Memoria vestri.

VET. XVII.
Justi Deum metuunt antequam iratum experiantur.

Iſai. 28. 19.
Pat. in Iſai.
cap. 35.

Pſ. 77. 34.

vers. 5. 12.

c

c

d

CAP. XXX.
REC. XIV.
Superborum
memoria ci-
neri a vento
rapto com-
paratur.

42. Omnes qui cogitatione terre-
na huic seculo conformantur , per
omne quod agunt , huic mundo re-
linquere sui memoriam conantur .
Alii bellorum titulis , alii altis ædi-
ficiorum mœnibus , alii ^a disertis
doctrinarum secularium libris instan-
ter elaborant , sibi que memoriæ no-
men ædificant . Sed cum ipsa ad fi-
nem celerius vita percurrat , quid in
ea fixum stabit , quando & ipsa ce-
lenter mobilis pertransit ? Aura ete-
nim cinerem rapit , sicut scriptum
est : *Non sic impii , non sic ; sed
tamquam pulvis , quem projicit ven-
tus a facie terræ .* Recte ergo stul-
torum memoria cineri comparatur :
^b quia illic ponitur , ubi ab aura
rapiatur . Quantumlibet etenim quis-
que pro perficienda gloria sui no-
minis elaboret , memoriam suam
quasi cinerem posuit : quia hanc ci-
tius ventus mortalitatis rapit . Quo
contra de justo scriptum est : *In
memoria æterna erit justus .* Eo ipso
enim , quo facta sua solius Dei oculis
imprimit , nomen suæ memoriæ
in æternitate figit . Sequitur :

Es. 1. 4.

Es. 111. 7.

Ibid.

CAP. XXXI.
Et luto .

Pater. in Is.
cap. 51.

*Et redigentur in lutum cervices
vestræ .*

43. Sicut per oculum visus , sic
per cervicem solet superbia designari .
Cervix itaque in lutum redigitur ,
cum superbus quisque humiliatur
in morte , & elata caro tabes-
cit in putredine . Intueamur enim ,
qualia in sepulcris jaceant divitum
cadavera , quæ illa in extincta car-
ne sit imago mortis , ^c quæ tabes
corruptionis . Et certe ipsi erant qui
extollebantur honoribus , habitis re-
bus tumebant , despiciebant ceteros ,
& quasi solos se esse gaudebant : &
dum non perpenderent quo tende-

^a Duo Belsar. *differtis* .
^b Vindoc. *quia illic punitur* .
^c Vindoc. *qua tabescit in corruptione ;*
fortasse legendum , *qua tabes sit* &c .
^d Bigot. *semper audio* .
^e Omnes Norm. *seque in mysteria ele-*

bant , nesciebant quid erant . Sed in
lutum cervix redacta est : quia de-
specti jacent in putredine , qui tu-
mebant in vanitate . In lutum cer-
vix redigitur : quia quantum carnis
potentia valeat , tabes corruptionis
probat . Sequitur :

*Tacete paulisper , ut loquar quod-
cumque mihi mens suggererit .*

Verf. 13.

44. Sensu carnis locutos indicat ,
quos idcirco ad silentium restringit ,
ut ea quæ illi mens suggererit , di-
cat . Ac si aperte dicat : Non ego
carnaliter , sed spiritualiter loquor ,
quia per sensum ^d spiritus audio ,
quæ per ministerium corporis pro-
fero . Unde mox ad alta conscendit ,
^e seque in mysteriis elevat , & in-
crepationem quam protulerat , ad
mystica verba permutat , dicens :

CAPUT
XXXII.
Qui carnali-
ter loquun-
tur , ad silen-
tium sunt
revocandi .

d

e

*Quare lacero carnes meas denti-
bus meis , & animam meam porto
in manibus meis ?*

Verf. 14.

45. In Scriptura sacra dentes ali-
quando sancti prædicatores , aliquan-
do vero interni accipi sensus solent .
De sanctis enim prædicatoribus , spon-
se dictum est : *Dentes tui sicut gre-
ges tonsarum , quæ ascenderunt de
lavacro .* Unde & uni eorum osten-
sis in figura Gentibus dicitur : *Ma-
sta & manduca ;* id est , ^f vetusta-
tem earum contere , & in corpus
Ecclesiæ , videlicet in tua membra
converte . Rursum quia dentes , in-
teriores sensus accipi solent , Jere-
mias propheta testatur dicens : *Fre-
git ad numerum dentes meos .* Per
dentes etenim cibus frangitur , ut
glutiat . Unde non immerito in
dentibus internos sensus accipimus ,
qui singula quæ cogitant , quasi
mandunt & comminuunt , atque ad

CAP. XXXIII.
VET. XVIII.
REC. XV.
Justi leviora
delicta mag-
nis crucia-
tibus in se
puniant .
Cant. 4. 2.

Act. 10. 13.

f

Thren. 3. 16.

Pater. in
Jer. cap. 30.

C 2 ven-

var . Olim in Utic. legebatur , *in mysteriis .*
^f Sag. Lyr. Big. Ebroic. *vetustatem earum dente contere , & in corpus Sanctæ Ecclesiæ* &c . In Utic. quoque sic modo legi-
tur ; sed additæ sunt manu recentiori vo-
ces , *dente , & sancta .*

ventrē memoriae transmittunt. Quos Propheta ad numerum fractos dicit: quia juxta mensuram uniuscujusque peccati, intelligentiae caecitas generatur in sensibus, & secundum quod quisque egit exterius, in eo obstupescit, quod de internis atque invisibilibus intelligere^a potuit. Unde recte etiam scriptum est: *Omnis homo qui comederit uvam acerbam, obstupescunt dentes ejus*. Quid namque uva acerba, nisi peccatum est? Uva quippe acerba, est fructus ante tempus. Quisquis enim praesentis vitae delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur uvam acerbam comedit, dentes ejus obstupescunt: quia qui praesentis mundi delectatione pascitur, interni ejus sensus ligantur, ut jam spiritualia mandere, id est intelligere nequeant: quia unde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obstupescunt. Et dum peccato anima pascitur, panem justitiae edere non valet: quoniam ligati dentes ex peccati consuetudine,^b justum quod intus sapit, edere nequaquam possunt. Hoc igitur loco, quia dentes, ut diximus, internos sensus accipimus, considerare magnopere quid agere justis soleant, debemus. Qui plerumque, si qua in se quamlibet leviter carnalia esse deprehendunt, haec in internis sensibus retractantes, vehementer in semetipsis insequuntur, afflictione se conterunt, magnisque cruciatibus vel minima in se prava dijudicant, atque haec per poenitentiam damnant. Quod idcirco agunt, ut in conspectu aeterni judicis & ipsi inveniri, in quantum est possibile, irreprehensibiles debeant: & hi qui eos sic se judicare conspiciunt, emendare semetipsos a culpae gravioribus inardescant. Quod videlicet beatus Job,

coram amicis suis temporalem gloriam tenentibus, & transeuntia bona laudantibus, fecerat: sed tamen eorum sensum ad cognoscendam utilitatem flagelli sui perducere non valebat: ut scilicet pensare possent, quod non solum prospera omnipotens Deus tribueret, sed nonnunquam etiam adversa propitius irrogaret. Unde bene nunc dicit: *Quare lacero carnes meas dentibus meis?* Ac si aperte dicat: Cur internis sensibus carnalia, si qua fuerint in me facta, discutio, si meis spectatoribus prodesse non possum? Ubi & apte subditur: *Et animam meam porto in manibus meis?*

46. Animam in manibus portare, est intentionem cordis in operatione ostendere. Habent namque hoc justis proprium, ut in omne quod dicunt, atque omne quod agunt non solum pro se suum, sed etiam proximorum aedificationem quaerant. Et aliquando in quibusdam semetipsos dijudicant, ut pigros auditores ad considerandos semetipsos revocent. Aliquando bona opera ostendunt, ut spectatores eorum erubescant non imitari quod vident. Nam scriptum est: *Videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum, qui est in caelis*. Qui igitur intentionem suam per opera insinuat, animam suam in manibus portat. Sed cum justus quisque nec se dijudicando, nec bona opera ostendendo, utilitati proximorum proficit, per hoc quod egerit, ad verba doloris redit. Unde recte nunc dicitur: *Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?* Id est, cur me vel districte coram hominibus dijudico, vel quid appetam in opere ostendo, si utilitati proximorum nec mala dijudicando, nec bona ostendendo proficio? Sed tamen ju-

VET. XIX.
REC. XVI.
Non solum
profectum
suum, sed
aedificatio-
nem proximi
in omnibus
quaerunt.

Matth. 5, 16.

^a 2ds Bessar. superscribit non. Mox uterque praesentis vitae, pro mundi.

^b Duo Bessar. gustum qui.

2
 sti etiam, cum hæc dicunt, nunquam ^a a præbendo proximis bono exemplo deficiunt. Unde adhuc coram amicis suis beatus Job virtutem patientiæ exhibens, & ostendens ait:

vers. 15. *Etiam si occiderit me, in ipso sperabo.*

CAP. XXXIV.
 REC. XVII.
 Iustus
 Deum etiam
 in adversis
 laudat.
 Ps. 48. 19.
 b
 c

47. Nunquam est patientiæ virtus in prosperis. Ille autem vere est patiens, qui & adversis atteritur, ^b & tamen ab spei suæ rectitudine non curvatur. ^c De reprobis namque sensu scriptum est: *Et confitebitur tibi cum benefeceris ei*. In hoc itaque mens iusta ab injusta discernitur, quod omnipotentis Dei laudem & inter adversa confitetur, quod non cum rebus frangitur, non cum casu gloriæ exterioris cadit, sed in hoc magis qualis cum rebus fuerit demonstrat, quæ & sine rebus robustior stat. Sequitur:

Ibidem & vers. 16. Verumtamen vias meas in conspectu ejus arguam: & ipse erit salvator meus.

CAP. XXXV.
 Culpis suis
 nescit parere,
 ut Deus
 parcat.
 1. Cor. 13. 31.

48. Cum Paulus Apostolus dicat: *Si nosmetipsos judicaremus, non utique judicaremur*: eo tunc Dominus salvator invenitur, quo nunc pro timore Dei, peccatum nostrum a nobismetipsis redarguitur. Unde electi quique culpæ suis nunquam sciunt parcere, ut possint culparum iudicem placatum invenire. Et vere eum postmodum invenire salvatorem credunt, quem districte modo iudicem metuunt. Nam qui sibi nunc in culpa parcat, ei postmodum in pœna non parcat. Dicat ergo: *Verumtamen vias meas in conspectu ejus arguam*. Quæ vero utilitas de hac argutione sequatur,

adjungat: *Et ipse erit salvator meus*. Sequitur:

Non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita. *Ibidem.*

49. Cum constet, quod iudex veniens, agnos ad dexteram, hædos vero ad sinistram ponat: quæ nunc ratione dicitur, in conspectu ejus hypocritam non esse venturum; qui scilicet si inter hædos erit, ad sinistram iudicis apparebit? Sed sciendum est, quod duobus modis in conspectu Domini venimus. Uno quidem, quo hic peccata nostra subtiliter perpendentes, in ejus nos conspectu ponimus, & fiendo dijudicamus. Nam quoties conditoris nostri potentiam ad sensum reducimus, toties in conspectu illius stamus. Unde recte quoque per virum Dei Eliam dicitur: *Vivit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto*. Alio quoque modo in conspectu Domini venimus, cum in extremo iudicio ante tribunal ejus assistimus. Hypocrita igitur per examen ultimum, ante conspectum iudicis venit: sed quia modo culpas suas considerare ac deslere dissimulat, in conspectu Domini venire recusat. Sicut enim iusti viri, cum distractionem venturi iudicis contemplantur, peccata sua ad memoriam reducunt, deslent quæ commiserunt, & districte se iudicant, ne iudicentur: ita hypocritæ quo exterius hominibus placent, eo se interius aspicere negligunt: totosque se in verbis proximorum fundunt, & sanctos se esse æstimant: quia sic se haberi ab hominibus pensant. Cumque mentem per verba suæ laudis sparserint, ^d nunquam hanc ad cognitionem reducunt culpæ: nunquam considerant ubi inter-

CAP. XXXVI.
 REC. XVIII.
 Hypocrita
 Dei conspectum fugit,
 dum humanis oculis placere cupit.
 Pater. in 3.
 Reg. cap. 2.
 Matt. 25. 33.
 VET. xx.

3. Reg. 17. 1.

d

^a Norm. ad præbenda proximis bona exempla deficiunt. In Utic. antequam castigaretur, legebatur a præbendo . . . exemplo &c. Turon. a præbendo . . . bona exempla &c.

^b Turon. & tamen ab spe sua reſtitudi-

nis non curvatur.

^c Sex Anglic. Omnes Norm. & Gilot. ita habent. Ex editis alii de reprobo namque sensu, alii, de reprobis namque sensu.

^d Bellov. nunquam ad cognitionem reducunt culpam.

ternum iudicem offendant: nihil de ejus districtione metuunt: quia sic se placuisse ei, sicut hominibus, credunt. Qui si terrorem ejus ad mentem reducerent, hoc ipsum quod in mala intentione positi placent hominibus, plus timerent. Bene itaque dicitur: *Non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita*: quia districtionem Dei ante oculos non ponit, dum placere humanis oculis concupiscit. Qui si mentem suam discutit, semetipsum ^a in conspectu Dei poneret, profecto jam hypocrita non esset. Sequitur:

Vers. 17. Audite sermonem meum, & ænigmata percipite auribus vestris.

CAP. XXXVII.
Job figurata locutio.

50. Per hoc, quod ænigmata nominat, figuratas se habere locutiones demonstrat. Unde apte quoque voce fidelis populi subditur:

Vers. 18. Si fuero iudicatus, scio quia justus inveniar.

CAPUT
XXXVIII.
REC. XIX
Job etiam se laudantis humilitas.
Job 1. 8.

51. Quod ab ejusdem etiam beati Job persona non discrepat: quando hoc ipse foris de se ipso loquitur, quod de illo Veritas hosti ejus interius dixerat: *Vidisti servum meum Job, quod non sit ei similis super terram?* Et quidem idem vir valde inferius est quod de se memorat, quam quod de illo Dominus dixit. Aliud est enim justum esse, aliud est ei simile non esse. Humiliter igitur de semetipso sensit, qui dum justus sine comparatione existit, non se præ ceteris, sed justum tantummodo inveniri posse memoravit. Hoc tamen in ejus verbis videtur habere quæstionis, quod qui superius dixit: *Vias meas in conspectu ejus arguam*; & inferius dicit: *Consumere me vis pecca-*

VET. XXI.

Vers. 15.

Vers. 26.

^a Vindoc. in conspectu Dei puniret.

^b Vindoc. se cognoscit esse.

^c Ita Bellovac. Utic. & alii plur. In excelsis etiam antiq. justum invenire gaudet.

^d Bellov. & Norm. in cogitationibus vero suis &c. deest interius. In utroque Bel-

tis adolescentia mea; & peccata sua subtiliter agnoscens, adhuc longe inferius adjungit: *Signasti quasi in sacculo delicta mea*; nunc ait: *Si fuero iudicatus, scio quia justus inveniar*. Neque enim simul convenire queunt peccatum & justitia. Sed sanctus vir sibi iniquitatem tribuens, & omnipotenti Domino purgationem suam: & peccatorem se cognoscit ^b ex se, & justum se factum non ignorat ex munere. Qui in recto quoque opere positus, ex abundantia gratia meruit flagella sustinere. Jamque se in iudicio ^c justum inveniri gaudet, qui se ante iudicium percussus vidit. Unde & cum longe post dicat: *Signasti quasi in sacculo delicta mea*; statim subdit: *Sed curasti iniquitatem meam*. Qui ergo justum inveniri se in iudicio memorat, nequaquam se juste flagellatum negat; quamvis flagello ejus Dominus non peccata studuit tergere, sed merita augere. Sequitur:

Job 14. 17.

Sibi iniquitatem, Deo vero purgationem suam tribuit.

b

c

Ibidem.

Quis est qui iudicetur mecum? veniat.

Vers. 19.

52. Sancti viri ita se in operibus suis, Deo auctore, custodiunt, ut omnino unde accusentur, exterius non inveniantur; ^d interius vero in cogitationibus suis tanta se cautela circumspiciunt, ut si fieri valeat, semper irreprehensibiles interni iudicis oculis assistant. Sed quantum agere possunt, ne exterius labantur in opere, tantum interius agere nequaquam possunt, ut nunquam labantur in cogitatione. Humana enim conscientia eo ipso quo ab intimis ^e recedit, semper in lubrico est. Unde fit, ut etiam sancti viri frequenter labantur in corde. Beatus

CAPUT
XXXIX.
Nullus peccati cogitationis expertus esse potest.

d

e

er-
sar. deest interius. Mox etiam uterque cecidit pro recedit.

^e Turon. Vindoc. Ebroic. &c. eo ipso quo ab intimis cecidit. Ita nunc in Utic. sed per correctionem.

ergo Job tam ex voce sua, quam ex voce electorum loquens, dicat: *Quis est qui iudicetur mecum? veniat.* Quia enim in exterioribus actibus unde reprehendatur non habet: libere accusatorem quærit. Quia vero etiam iustorum corda semetipsa nonnunquam de stulta cogitatione reprehendunt, propter hoc fortasse subditur:

Ibidem.

CAP. XL.
Cujus in oc-
culto agen-
da est poen-
itentia.

Quare tacens consumitur?

53. Tacens enim consumitur, qui de stulta se cogitatione reprehendens, apud semetipsum dente conscientie mordetur. Ac si aperte dicat: ^a Sicut vixi, ut accusatorem exterius nullum timerem, utinam sic vixissem, ut intra memetipsum accusatricem conscientiam non haberem! Tacens enim consumitur, qui intus in se invenit ^b unde uratur. Sequitur:

Vers. 26.

Duo tantum ne facias mihi, & tunc a facie tua non abscondar.

A Dei ani-
madversione
nemo tut s.

54. Hoc loco quid Dei faciem, nisi animadversionem debemus accipere? In quâ dum peccata respicit, punit. A qua videlicet nullus etiam iustus absconditur, si duo quæ postulat, non amoveantur; de quibus subdit:

Vers. 21.

Manum tuam longe fac a me, & formido tua non me terreat.

CAP. XLII.
VET. XXXII.
REC. XX.
Sancti ante
Christum il-
lam legem
cupiebant, in
qua non ti-
more servi-
rent, sed a-
more.

55. In quibus videlicet duobus, quid aliud per prophetie vocem, quam tempus gratie & redemptionis inquiri? Lex namque ^c sub percussione ultionis populum tenuit: ut quisquis sub illa peccaret, protinus

C

*Pater. in I.
Job. c. 15.*

^a Ita Turon. Bellov. Utic. & alii. In vet. ed. & Gilot. *si vixi. Gulsanv. sic vixi.*
^{1.} Belsar. *sicut*, secundus *sic*.

^b Sag. Ebroic. Lyr. Big. *unde mordeatur; sic* etiam nunc legitur in Utic. sed a secunda manu.

^c Turon. *sub persecutione*. Lyr. & Big. *sub percussione ultione*.

^d Uterque Belsar. *Paulus adoptivos fi-*

morte puniretur. Nec plebs Israeli-
tica ex amore Domino, sed ex ti-
more serviebat. Nunquam vero
impleri iustitia per timorem potest:
quia juxta Johannis vocem: *Perfe-*
cta caritas foras mittit timorem. ^d
Et Paulus quoque ^e adoptionis filios
consolatur, dicens: *Non accepistis spi-*
ritum servitutis iterum in timore, sed
accepistis spiritum adoptionis filiorum, in
quo clamamus, Abba; pater. Ex voce
igitur generis humani, legalis per-
cussionis duritiam transire concupi-
scens, atque a formidine pervenire
ad dilectionem appetens, quæ duo
a se omnipotens Deus longe faciat
exorat, dicens: *Manum tuam longe*
fac a me, & formido tua non me
terreat; id est, percussione duritiam
remove a me, formidinis pondus
tolle: sed irradiante gratia dilectio-
nis, spiritum securitatis infunde:
quia si longe a percussione & formi-
dine non fuero, scio quia a distri-
ctione tui examinis non abscondar:
quoniam in conspectu tuo iustus ef-
se non valet, qui tibi non per di-
lectionem, sed per ^f timorem ser-
vit. Unde & ipsam conditoris sui
præsentiam, ^g quasi familiariter ac
corporaliter quærit: ut per hanc &
audiat quod ignorat, & in his au-
diatur, quæ novit. Nam protinus
adjungit:

Voca me, & respondebo tibi: aut certe loquar, & tu responde mihi.

Vers. 22.

56. Qui dum humanis oculis per assumptam carnem apparuit, sua hominibus peccata aperuit, quæ & perpetrabant & nesciebant. Unde subditur:

Christus
peccata quæ
latebant ma-
nifestavit.

Quan-

lios: sed secundus interserit *etenim*. Mox etiam uterque *remove* deficiente *a me*.

^e Omnes Norm. & Vindoc. *adoptivos filios*.

^f Duo Belsar. *formidinem*.

^g In edit. Rom. Sixti V. & Gilot. ann. 1571. mendose legitur, *qua familiariter*, MSS. Anglic. Gallicani & alii cum veterioribus editionibus habent *quasi*.

Vers. 23.

Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.

CAP. XLII.
REC. XXI.
Vocat Deus
cum nos a-
mando eli-
git. Ei paren-
do respon-
demus.

57. Quamvis vocare ac respondere, intelligi & aliter possit. Vocare enim Dei, est nos amando & eligendo respicere. Respondere autem nostrum, est amoris illius bonis operibus parere. Ubi apte additur: *Aut certe loquar, & tu responde mihi.* Loquimur namque, cum ejus faciem per desiderium postulamus: respondet vero Deus loquentibus, cum nobis se amantibus apparet. Sed quia quisquis æternitatis desiderio anhelat, semetipsum subtiliter reprehendens, facta sua discutit, & ne quid in illo sit, in quo ^a auctoris sui faciem offendat quærit, recte subjungit: *Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.* Ille in hac vita justorum labor est, ut semetipsum inveniunt: & inveniētes, flendo atque corrigendo ad meliora ^b perducant. Et quamvis inter iniquitatem atque peccatum nihil distare perhibeat Johannes Apostolus, qui ait: *Iniquitas peccatum est*: ipso tamen usu loquendi plus iniquitas, quam peccatum sonat: & omnis se homo libere peccatorem fatetur, iniquum vero dicere nonnunquam erubescit. Inter scelera vero & delicta hoc distat, quod scelus etiam pondus peccati transit, delictum vero pondus peccati non transit: quia & cum offerri sacrificium per Legem jubetur, nimirum præcipitur sicut pro peccato, ita etiam pro delicto. ^c Et nunquam scelus nisi in opere est, delictum vero plerumque in sola cogitatione. Unde & per Psalmistam dicitur: *Delicta quis in-*

a

b

Pater. in 1.
Joh. cap. 16.

1. Joh. 3. 4.
Quid distat
inter pecca-
tum & ini-
quitatem.
VET. XXIII.
Inter sceler-
a & delicta.

Pater. ex-
cerpt. in Ps.
18. 13.

c

Ps. 18. 13.

^a Vindoc. Actoris sui &c.

^b Iidem MSS. ad meliora reducant.

^c Sic restitimus ex MSS. Anglic. Norm. & aliis. In aliquibus tamen legitur nonnunquam quod idem sonat. In vet. edit. ac recent. & nonnunquam scelus in opere est. Olim ita lectum in Usc. suspicamus, sed

telligit? Quia videlicet peccata operis tanto citius cognoscuntur quanto exterius videntur: peccata vero cogitationis eo ad intelligendum difficilia sunt, quo invisibiliter perpetrantur. Quisquis igitur æternitatis desiderio anxius, apparere venturo judici desiderat mundus: tanto se subtilius nunc examinat, quanto nimirum cogitat, ut tunc terrori illius liber assistat, & ostendi sibi exorat ubi displicet: ut hoc in se per pœnitentiam puniat, seque hic dijudicans, injudicabilis fiat.

58. Sed inter hæc intueri necesse est, quanta peregrinationis nostræ pœna nos perculit, qui in eam cæcitate venimus, ut nos ipsos ignoremus. Perpetramus mala; nec tamen hæc celerius deprehendimus vel perpetrata. Exclusa quippe mens a luce veritatis, nil in se nisi tenebras invenit: & plerumque in peccati foveam pedem porrigit, & nescit. Quod nimirum de sola exili sui cæcitate patitur: quia ab illuminatione Domini repulsa, & semetipsam videre perdidit, quæ auctoris sui faciem non amavit. Unde & subditur:

In eam cæcitate venimus per peccatum, ut nosmet ipsos ignoremus.

Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?

Vers. 24.

59. Humanum genus contemplationem lucis intimæ habuit in paradiso; sed sibi metipsum placens, ^d quo a se recessit, lumen conditoris perdidit, ejusque faciem; ^e ad ligna paradisi fugit: quia post culpam videre metuebat, quem amare consueverat. Sed ecce post culpam venit in pœnam: ex pœna autem ad amorem redit; quia quis fuerit culpæ fructus, invenit; atque illam faciem, quam timuit in cul-

CAP. XLIII.
Ex pœnali timore ad amorem est redeundum.

d

e

mendose. Duo Bellar. nonnunquam.

^d Bellovac. fortasse melius, quo ad se recessit; homo enim Deum deseruit ut ad se accederet sibi que adhereret.

^e In recent. ed. additur declinando, reclamantibus MSS.

eulpa, excitatus requirit ex pœna: ut jam caliginem cœcitat̃ suæ fugiat, atque hoc ipsum, quod auctorem suum non videt, graviter perhorrescat. Quo videlicet desiderio compunctus sanctus vir clamat: *Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?* quia si ut amicum aspiceres, tuæ me visionis lumine non privares. Qui mobilitatem quoque cordis humani subsequens adjungit:

16. f. 25. *Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris?*

CAP. XLIV.
Homo quasi folium & stipula, tentationis vento movetur.
VET. xxiv.
Pater. in Isai. cap. 79.
Vid. Homer. Iliad. 7. 145.

60. Quid enim homo, nisi folium, * qui videlicet in paradiso ab arbore cecidit? Quid est nisi folium, qui tentationis vento rapitur, & desideriorum flatibus levatur? Mens quippe humana quot tentationes patitur, a quasi tot flatibus movetur. Hanc enim plerumque ira perturbat; cum recedit ira, succedit inepta lætitia. Luxuriæ stimulis urgetur, æstu avaritiæ longe lateque ad ambienda quæ terrena sunt, tenditur. Aliquando hanc superbia elevat; aliquando vero inordinatus timor in infimis deponit. Quia ergo tot tentationum flatibus elevatur & ducitur, recte folio homo comparatur. Unde bene quoque per Isaiam dicitur:

Isai. 64. 6. *Cecidimus quasi folium universi: & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos.* Quasi ventus quippe nos iniquitas abstulit: quia b nullo fixos virtutis pondere in vanam elationem levavit. Bene autem post folium, etiam stipula appellatur homo. Qui enim arbor fuit in conditione, folium a semetipso factus est in tentatione: sed post stipula apparuit in dejectione. Quia enim de alto ce-

a 2dus Belsar. & desideriorum flatibus levatur.

b Bellov. quia nullo fixo virtutis pondere.

c Plerique Norm. ac si aperte dicat. In Utic. nunc legitur dicat, olim ut conjici-

Tom. II.

cidit, folium: quia vero per carnem terræ proximus fuit, etiam cum stare videbatur, stipula esse memoratur. Sed quia viriditatem intimi amoris perdidit, jam stipula sicca est. Consideret itaque vir sanctus, & homo quantæ vilitatis sit, & Deus quantæ distractionis, & dicat: *Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris?* c Ac si aperte deploret, dicens: Cur tanta rectitudine impetis eum, quem sic infirmum esse in tentatione cognoscis? Sequitur:

Scribis enim contra me amaritudines. Vers. 26.

61. Quia omne quod loquimur, transiit; quod vero scribimus, manet: Deus non loqui, sed scribere amaritudines dicitur, cum diu super nos ejus flagella perdurant. Semel quippe peccanti homini dictum est: *Terra es, & in terram ibis.* Et sæpe apparentes Angeli hominibus præcepta dederunt. Moyses legislator per distractionem peccata coercuit. Ipse Unigenitus summi Patris ad nos redimendos venit: moriendo mortem absorbit; vitam perpetuam denuntiavit nobis, quam ostendit in se. Sed tamen illa, quæ in paradiso data est de morte carnis nostræ sententia, ab ipso initio generis humani usque ad finem seculi non mutatur. *Quis est enim* d homo qui vivit, & non videbit mortem? Quod bene rursus Psalmista intuens ait: *Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc e ira tua.* Qui videlicet peccanti in paradiso homini iratus semel, de mortalitate carnis nostræ sententiam fixit, quæ nunc & usque ad ultimum mutari nullo modo valebit. Dicat ergo:

CAP. XLV.
REC. XXXIII.
Scripta de morte hominis peccatoris sententia mutari non potest.

Gen. 3. 19.

Psal. 88. 49.

Psal. 75. 2.

d
e

mus, deploret.

d Vindoc. & quis resistet tibi ab ira tua?

e 1. Belsar. in textu, 2dus superscriptum habet ab.

D

go: *Scribis contra me amaritudines.*
Unde adhuc subditur:

Ibidem.

Et consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.

CAP. XLVI.
VET. xxv.
REC. xxiv.
Sicut corporis, ita mentis ætates sunt variæ.

62. Ecce vir justus, quia in juventute sua peccasse non invenit, adolescentiæ facta pertimescit. Sed sciendum est, quia sicut in corpore, ita sunt etiam incrementa ætatis in mente. Prima quippe hominis ætas infantia est, cum etfi innocenter vivit, nescit tamen fari innocentiam, quam habet. Ac deinde pueritia sequitur, in qua jam valet dicere quod vult: cui succedit adolescentia, quæ videlicet prima est ætas in operatione: quam juvenus sequitur, scilicet apta fortitudini: ac postmodum senectus, etiam per tempus jam congrua maturitati. Quia igitur primam ætatem aptam bonis actibus adolescentiam diximus: & justii viri cum in magna mentis maturitate proficiunt, nonnunquam ad memoriam actionum suarum initium reducunt; seque tantum de suis primordiis reprehendunt, quantum ex gravitate mentis altius profecerunt: quia eo indiscretos se fuisse inveniunt, ^a quo discretionis arcem postmodum plenius consequuntur: recte nunc per sancti viri vocem, adolescentiæ peccata formidantur. Quod si ad ipsam litteram est tenendum, hinc considerandum est, quantum sint gravia peccata juvenum & senum, si & illud sic justii metuunt, quod in infirma ætate deliquerunt. Sequitur:

Vers. 27^a

Posuisti in nervo pedem meum, & observasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti.

CAPUT XLVIII.
REC. xxv.
Divini iudicii in puniendis et-

63. In nervo Deus pedem hominis posuit, quia pravitatem illius forti districtiōnis suæ sententia li-

gavit. Cujus omnes semitas observat: quia subtiliter singula ejus quæque dijudicat. Semita etenim angustior solet esse quam via. Quia autem vias actiones, non immerito semitas ipsas actionum cogitationes accipimus. Deus itaque omnes semitas observat: quia in singulis quibusque nostris actibus, etiam cogitationes pensat. Et vestigia pedum considerat: quia intentiones nostrorum operum quam recte ponantur, examinat: ne & hoc quod bonum agitur, non recto desiderio agatur. Possunt quoque per pedum vestigia, quædam male acta signari. Nam pes in corpore, & vestigium in via. Et plerumque dum quædam prava agimus, intuentibus hoc fratribus, exemplum malum præbemus: & quasi inflexo extra viam pede, sequentibus vestigia distorta relinquimus, dum per nostra opera ad scandalum aliena corda provocamus. Valde autem laboriosum est custodire, ne mala homo facere audeat; ne in bonis actibus per intentionem titubet, & inter recta opera sinistra eum cogitatio illudat. Quæ tamen cuncta omnipotens Deus subtiliter examinat: atque in iudicio singula repensat. Sed quando homo, qui carnis suæ infirmitate constringitur, contra cuncta valet subtiliter assurgere, atque inconcussa cogitatione rectitudinem tenere? Unde apte subditur:

Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur a tineâ. *Vers.* 28.

64. Sicut enim vestimentum a tineâ de se exorta comeditur: ita homo in semetipso habet putredinem, de qua consumatur: atque hoc est quod est, unde ^b consumatur ut non sit. Quod intelligi & aliter potest, si ex voce tentati homi-

CAPUT XLVIII.
Homo putredine sibi innata consumitur.

b

^a Sic legendum ex MSS. Vindoc. Norm. &c. non ut habent excusi etiam antiq. quo

discretionis artem.

^b Duo Bellar. consumitur ... dicatur.

minis dicitur : *Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur a tineâ.* Homo enim quasi putredo consumitur, dum carnis suæ corruptione conteritur. Cui quia immunda tentatio non aliunde, sed a semetipso nascitur; moro tineæ carnem tentatio, quasi vestem de qua exit, consumit. In semetipso quippe habet homo, unde tentetur. Quasi ergo tineâ vestem consumit, quæ ex veste eadem processit. Sciendum quoque, quod tineâ sine sonitu perforat vestimentum: & plerumque cogitatio ita transfigit mentem, ut mens ipsa non sentiat, nisi postquam fuerit ejus aculeo transfixa. Bene ergo dicitur, quod homo tamquam vestimentum a tineâ consumitur: quia nonnunquam tentationum nostrarum vulnera non cognoscimus, nisi postquam ab eis confossi in mente fuerimus. Quam videlicet infirmitatem nostram bene adhuc sanctus vir considerans, adjungit:

Job 14.
Vers. 1.

Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.

C A P U T
XLIX.
V E T. &
R. L. C. XXVI.

a
Homo natus ex infirmitate, quia de muliere ortus.

Pater. in
Eccli. c. 23.
Gal. 4. 4.
Eccli. 42. 14.

65. In sacro eloquio mulier aut pro sexu ponitur, aut pro infirmitate. Pro sexu quippe, sicut scriptum est: *Misit Deus filium suum, a factum ex muliere, factum sub lege.* Pro infirmitate vero, sicut per quemdam sapientem dicitur: *Melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier.* Vir etenim, fortis quilibet & discretus vocatur: mulier vero, mens infirma vel indiscreta accipitur. Et sæpe contingit, ut etiam discretus quisque subito labatur in culpam; atque indiscretus alius & infirmus bonam

a Vindoc. *natum ex muliere.* Primus Bessar. *natum ex muliere*; 2ds *factum ex m.* Vide Bedam in Luc. l. 4. c. 40.

b Sag. Utic. & alii, *infirmitas mentis designatur?*

c Pl. Norm. *repletus multis miseriis.* In

exhibeat operationem. Sed is qui indiscretus atque infirmus est, nonnunquam de eo quod bene egerit, amplius elevatur, atque gravius in culpam cadit: discretus vero quisque etiam ex eo quod male se egisse intelligit, ad distractionis regulam arctius se reducit: & inde altius ad justitiam proficit, unde ad tempus a justitia cecidisse videbatur. Qua in re recte dicitur: *Melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier:* quia nonnunquam etiam culpa fortium, occasio virtutis fit; & virtus infirmorum, occasio peccati. Hoc igitur loco mulieris nomine quid nisi ^b infirmitas designatur, cum dicitur: *Homo natus de muliere?* Ac si apertius dicatur: *Quid in se habebit fortitudinis, qui natus est ex infirmitate?*

66. *Brevi vivens tempore, c repletur multis miseriis.* Ecce viri sancti vocibus ^d pœna hominis breviter est expressa: quia & angustatur ad vitam, & dilatatur ad miseriam. Si enim subtiliter consideretur omne quod hic agitur, pœna & miseria est. Ipsi etenim corruptioni carnis servire ad necessaria atque concessa, miseria est: ut contra frigus vestimenta, contra famem alimenta, contra æstum frigora requirantur. Quod multa cautela custoditur salus corporis, quod etiam custodita amittitur, amissa cum gravi labore reparatur, & tamen reparata in dubio semper est: quid hoc aliud, quam mortalis vitæ miseria est? Quod amamus amicos, ^e suspecti ne offendi valeant: formidamus inimicos, atque securi de eis non sumus utique, quos formidamus: quod plerumque inimicis sic ^f confidenter quasi amicis loquimur;

D 2

&

Utic. olim ita legebatur, sed censorius stylus mutavit *s* in *r*.

d Vindoc. Utic. Big. Lyr. *pœna hominibus.* Duo Bessar. *hominum.*

e Vindoc. *qui suspicionem offendi valeant.*

f Duo Bessar. *fidenter.*

c
Angustatur ad vitam, dilatatur ad miseriam.

d

Pater. in
Eccli. c. 22.

e

f

b

& nonnunquam pura verba proximorum, & multum nos fortasse diligentium, quasi verba suscipimus inimicorum; & qui falli nunquam, vel fallere volumus, ex cautela nostra gravius erramus: quid itaque hoc, nisi humanæ vitæ miseria est? Quod amissa cœlesti patria, repulsus homo delectatur exilio, gravatur curis, & tamen cogitare dissimulat quam grave sit, ^a quia multa cogitantur: quod privatus est interno lumine, & tamen in hac vita diu vult perpeti cæcitatem suam: quid hoc aliud, quam de pœna nostra nata miseria est? ^b Sed quamvis diu hic stare desideret: ipso tamen cursu mortalis vitæ impellitur, ut egrediatur. Unde vir sanctus recte subjungit:

Ref. 2. Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.

C A P. L.
REC. XXVII.
Mundus tot
floribus brevi
siccandis
repletur,
quot hominibus.

67. Quasi flos etenim egreditur, quia nitet in carne: sed conteritur, quia redigitur in putredinem. Quid enim sunt nati homines in mundo, nisi quidam flores in campo? Tendamus oculos cordis in hanc latitudinem mundi præsentis, & ecce quasi tot floribus quot hominibus plenus est. Vita itaque in carne, flos in feno est. Unde bene per Psalmistam dicitur: *Homo, sicut fenum dies ejus: & sicut flos agri, ita florebit.* Isaias quoque ait: *Omnis caro fenum, & omnis gloria ejus sicut flos agri.* Homo etenim more floris procedit ex occulto, & subito apparet in publico: qui statim ex publico per mortem retrahitur ad occultum. Carnis nos viriditas ostendit: sed ariditas pulve-

Isai. 102. 14.

Isai. 40. 6.

^a Hæc verba, quia multa cogitantur, defunt in Vindoc.

^b Omnes fere Norm. sed quia quamvis diu hic stare desideret, ipso tamen cursu mortalis vita compellitur, ut egrediatur, vir sanctus &c. Eo in loco Uti. est interpolatus.

ris ab aspectibus retrahit. ^c Quasi flos apparuimus, qui non eramus: ^d quasi flos arefcimus, qui temporaliter apparebamus.

68. Et quia per momenta homo quotidie compellitur ad mortem, recte adjungitur: *Et fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.* Sed cum Sol quoque indefinenter cursum suum peragat, & nunquam se in stabilitate figat; cur cursus vitæ hominis umbræ potius quam Soli comparatur, nisi quia amisso amore conditoris, calorem cordis perdidit, & in solo iniquitatis suæ frigore remansit? Quia juxta Veritatis vocem: ^e *Abundabit iniquitas, & refrigescet caritas multorum.* Qui igitur in amore Dei, cordis calorem non habet, nec tamen vitam, quam diligit tenet, scilicet velut umbra fugit. Unde recte quoque de illo scriptum est: *quia secutus est umbram:* Bene autem dicitur: *Et nunquam in eodem statu permanet:* quia dum infantia

Homo fin-
gulis vitæ
momentis
ad mortem
pergit.

^e
March. 24.
12.

Eccli. 37. 2.

Inde deficit
unde profi-
cit.

ad pueritiam, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad juventutem, juvenitus ad senectutem, senectus transit ad mortem; in cursu vitæ præsentis ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur: & inde semper deficit, unde se proficere in spatium vitæ credit. Fixum etenim statum hic habere non possumus, ubi transitori venimus: atque hoc ipsum nostrum vivere, quotidie a vita transire est. Quem videlicet ^f lapsus primus homo ante culpam habere non potuit; quia tempora, eo stante, transibant. Sed postquam deliquit, in quodam se quasi lubrico temporalitatis posuit: & quia cibum comedit vetitum, status sui protinus

^c 2ds Bessar. retrahens abscondit, supra-scripto abscondit eadem manu.

^d Melius fortasse Vindoc. quasi fenum arefcimus; idque melius alteri in membro respondet quasi flos apparuimus.

^e Aliqui cum Sag. abundavit iniquitas.

^f Duo Bessar. transistum.

nus invenit defectum. Quam tamen mutabilitatem non solum exterius, sed interius quoque homo patitur, dum ad meliora opera exsurgere conatur. Mens etenim mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur quam est, & nisi in statu suo arcta custodiæ disciplina teneatur, semper in deteriora dilabitur.

² Quæ enim semper stantem deseruit, statum quem habere potuit amisit. Unde nunc cum ad meliora nititur, quasi contra ictum fluminis conatur. Cum vero ab intentione ascendendi resolvitur, sine labore ad ima reducitur. Quia enim in ascensu labor est, in descensu otium, intraturos per angustam portam Dominus admonet, dicens: *Contendite intrare per angustam portam*. Diciturus quippe angustæ portæ introitum, præmisit, *contendite*: quia nisi mentis ^b contentio ferveat, unda mundi non vincitur, per quam anima semper ad ima revocatur. Quia igitur homo velut flos nascitur & coneritur, quia sicut umbra fugit, atque in statu suo nunquam permanet, quid in hac consideratione subjungat audiamus. Sequitur:

Et dignum ducis super hujuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in judicium?

CAP. LI.
Duo extrema homo & creator, pulvis & Deus.

69. Consideravit quippe superius & omnipotentis Dei potentiam, & infirmitatem suam: deduxit ante oculos se & Deum, pensavit quis cum quo ad judicium veniat. Vidit hinc hominem, inde conditorem, id est pulverem, & Deum; & recte ait: *Et dignum ducis super hujuscemodi aperire oculos tuos?* Omnipotenti Deo oculos aperire, ^c est judicia ^d exercere, quem feriat videre. Nam quasi clausis oculis non

vult aspicere, quem non vult ferire. Unde mox de ipso quoque judicio adjungitur: *Et adducere eum tecum in judicium?* Sed quia contemplatus est ad judicium venientem Deum, rursus considerat infirmitatem suam. Videt quia mundus per semetipsum esse non possit, qui ut esse possit, de immunditia processit, atque subjungit:

Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu, qui solus es?

Verf. 4.

70. Is qui per se solus est mundus, mundare prævalet immunda. Homo enim in corruptibili carne vivens, habet tentationum immunditias impressas in semetipso: quia nimirum eas traxit ab origine. Ipsa quippe propter delectationem carnis ejus conceptio, immunditia est. Unde & Psalmista ait: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea*. Hinc est ergo, quod plerumque tentatur & nolens. Hinc est, quod ^e immunda quædam in mente patitur, quamvis ex judicio reluctetur: quia conceptus de immunditia, dum ad munditiam tendit, hoc conatur vincere quod est. Quisquis autem occultæ tentationis motus, atque immunditiam cogitationis everit, nequaquam sibi suam munditiam tribuat: quia de immundo conceptum semine, nullus facere mundum potest, nisi is, qui mundus per semetipsum solus est. Qui ergo jam ad locum munditiæ mente pervenit, conceptionis suæ viam respiciat, per quam venit: atque inde colligat, quia ex sua virtute non habet munditiam vivendi, cui de immunditia factum est initium subsistendi. Potest vero hoc in loco intelligi, quia

Pater. in Psal. c. 115. C A P. LII. Homo propter vitia-ram originem immunda patitur etiam nolens.

Psal. 50. 7.

e

bea-

^a Plerique Norm. *Quia etenim semper &c.*
^b Ebroic. & alii Norm. *quia nisi mentis intentio fervet.*
^c Ebroic. *est judicia exercere.*

^d Duo Bessar. scripserant *exercere* sed alio deleverunt *c.*

^e 2ds Bessar. superscribit *plerumqua.*

beatus Job incarnationem Redemptoris intuitus, solum vidit in mundo hominem de immundo semine non esse conceptum, qui sic in mundum venit ex Virgine, ut nihil haberet de immunda conceptione. Neque

enim ex viro & femina, sed ex sancto Spiritu & Maria Virgine processit. Solus ergo in carne sua vere mundus exstitit, qui delectatione carnis tangi non potuit: quia nec per carnalem huc delectationem venit.

LIBER DUODECIMUS.

In quo, exposito Capite 14. libri Job a versu quinto, Caput 15.
ex integro plerumque moraliter explicatur.

V E T. &
REC. I.

MOs justorum est, tanto sollicitius præsentem vitam, quam sit fugitiva cogitare, quanto studiosius noverint cœlestis patriæ bona æterna perpendere. Ex his enim quæ manentia intus aspiciunt, foris fugam rerum labentium subtilius attendunt. Unde beatus Job, cum de lapsu humani temporis sententiam protulisset, dicens: *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore. Et rursus: Et fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet*; Adhuc de brevitate vitæ ejus adjungit:

Job 14.
Vers. 5.

Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud te est.

C A P. I.
Quod tanta
velocitate
transcurrit
velut non
est.

1. Hoc etenim apud nos velut non esse considerat, quod tanta velocitate transcurrit. Quia vero apud omnipotentem Deum etiam labentia stant, apud eum esse numerum nostrorum mensium perhibet. Vel certe in diebus brevis temporis: in mensibus vero quasi multiplicata dierum spatia designantur. Nobis ergo breves dies sunt. Sed quia vita nostra post tenditur, apud Deum numerus nostrorum mensium esse memoratur. Unde & per Salomonem dicitur: *Longitudo dierum in dextera ejus*. Sequitur:

Prov. 3. 16.

Id.

Constituisi terminos ejus, qui præteriri non poterunt.

C A P. II.
REC. II.
Nulla sunt
hominibus
sine Dei con-
silio, et si
occulto.

2. Nulla, quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt.

^a Bigot. & Lyr. *futura præsciens*. Uti *futura secutura*.

^b Sic Bellov. Turon. Norman. & vet.

Nam cuncta Deus ^a secutura præsciens, ante secula decrevit qualiter per secula disponantur. Statutum quippe jam homini est, vel quantum hunc mundi prosperitas sequatur, vel quantum adversitas feriat: ne electos ejus aut immoderata prosperitas eleve, aut nimia adversitas gravet. Statutum quoque est, quantum in ipsa vita mortali temporaliter vivat. Nam etsi annos quindecim Ezechia regi ad vitam addidit omnipotens Deus; cum eum mori permisit, tunc eum præscivit esse moriturum. Qua in re quæstio oritur, quomodo ei per Prophetam dicatur: *Dispone domui tue, quia morieris tu, & non vi- ves*; cui cum mortis sententia dicta est protinus ad ejus lacrymas est vita addita. Sed per Prophetam Dominus dixit, quo tempore mori ipse merebatur; per largitatem vero misericordiæ, illo eum tempore ad mortem distulit, quod ante secula ipse præscivit. Nec Propheta igitur fallax, quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur: nec Dominica statuta convulsa sunt: quia ut ex largitate Dei anni vitæ crescerent, hoc quoque ante secula præfixum fuit: atque spatium vitæ, quod inopinante foris est additum, ^b sine augmento præscienciæ fuit intus statutum. Bene ergo dicitur: *Constituisi terminos ejus, qui præteriri non poterunt*.

^a
Pater. in 4.
Reg. cap. 8.

⁴ Reg. 23. 5.

Id. 20. 1.

b

3. Quod tamen intelligi etiam

V E T. II.

jux-

edit. At recent. habent, *sine augmento in præsciencia*.

Deus profectibus spiritalibus modum ponit.

juxta spiritum valet, quia nonnunquam in virtutibus proficere conamur, & quædam dona percipimus: a quibusdam vero repulsi in imis jacemus. Nemo enim est qui tantum ^a virtutis apprehendat, quantum desiderat: quia omnipotens Deus interiora discernens, ipsis spiritalibus provecibus modum ponit: ^b ut ex hoc homo quod apprehendere conatur, & non valet, in illis se non elevet, quæ valet. Unde ille quoque egregius prædicator, qui raptus ad tertium cælum fuerat, paradisi arcana penetraverat, esse post revelationem tranquillius atque intentatus non ^c valebat. Sed quia omnipotens Deus terminos constituit homini, qui præteriri non poterunt, & elevavit hunc ad cognoscenda sublimia, & reduxit iterum ad infirma toleranda: ut modi sui mensuram aspiciens, dum securitatem comprehendere conaretur, & non posset; ne per elationem extra se iret, per humilitatem cogeretur intra suos semper terminos redire. Sequitur:

vers. 6.

Recede paululum ab eo, ut quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarii dies ejus.

CAP. III.
REC. III.
Sancti vitæ præsentis tadio ad æternam requiem semper anhelant.

4. Hoc loco *recede* dicitur, vim flagelli amove. Quis enim valet Deo recedente quiescere, cum solus ipse sit requies, & a quo quisque quanto longe fuerit, fit tanto & inquietus? Itaque sic *recede ab eo* dicitur, ut intelligas, *feriendo*. Apte enim subjungitur: *Donec optata veniat, sicut mercenarii dies ejus*. Mercenarius quanto longe est a fine operis, tanto & retributione mercedis. Ita vir quisque sanctus in hac vita positus, dum longe se esse ab exitu vitæ præsentis conspi-

^a Ebroic. Bajoc. Sag. Utic. &c. *virtutes apprehendat*.

^b Norman. *ut ex hoc bono quod &c. Olim tamen in Utic. legebatur, sicut in ver.*

cit, longe se esse ab æternis gaudiis gemit. Quid est ergo dicere: *Recede paululum ab eo, ut quiescat, nisi jam flagella vitæ præsentis subtrahe, & bona æternæ quietis ostende?* Unde etiam de ipsa quiete additur: *Donec optata veniat, sicut mercenarii dies ejus*. Tunc namque homini optata sicut mercenarii dies venit, quando æternam requiem pro recompensatione sui laboris acceperit. Quantum vero ad præsentis vitæ speciem spectat, adhuc beatus Job humanum genus multis miseriis repletum, quam sit despectum insinuat; quantumque ipsa insensibilia ipsum præire videantur narrat, cum dicit:

Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursus virescit, & rami ejus pullulant. Si senuerit radix ejus in terra, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cum primum plantatum est. Homo vero cum mortuus fuerit, & nudatus atque consumtus, ubi quæso est?

5. Sed quia hoc juxta litteram patet, debemus sensum ad interiora reducere: & qualiter hæc juxta spiritum intelligi debeant, perscrutari. In Scriptura etenim sacra, ligni nomine aliquando crux, aliquando vir justus, aut etiam injustus, aliquando vero incarnata Dei sapientia figuratur. Crux etenim ligno signatur, cum dicitur: *Mittamus lignum in panem ejus*. Lignum quippe in panem mittere, est Dominico corpori crucem adhibere. Rursum ligni nomine vir justus, aut etiam injustus exprimitur, sicut per Prophetam Dominus dicit: *Ego Dominus humiliavi lignum sublime, & exal-*

CAP. IV.
VET. III.
REC. IV.
Ligni nomine multa significantur. Crux.
Pater. in
Jer. c. 15.

Jer. 11. 19.
Vid. T. m. I.
pag. 90.

Vir justus.

Ex ec. 17. 24.

& rec. editis: *ut ex hoc homo.*

^c Norm. & Belloy. *volebat*. Vindoc. pro *volebat*, habet, *nolebat*. Duo Beslar. *volebat*.

exaltavi lignum humile. Quia juxta
ejusdem Veritatis vocem: Omnis qui
se exaltat, humiliabitur, & qui se
humiliat, exaltabitur. Salomon quo-
que ait: Si ceciderit lignum ad Ar-
strum, aut ad Aquilonem: in quo-
cumque loco ceciderit, ibi erit. In
die etenim mortis suæ justus ad Au-
strum cadit, peccator ad Aquilo-
nem: quia & justus per fervorem
spiritus ad gaudia ducitur, & pec-
cator cum apostata angelo, qui di-
xit: Sedebo in monte testamenti, in
lateribus Aquilonis; in frigido suo
corde reprobatur. Rursum per li-
gnum incarnata Dei Sapientia figu-
ratur, sicut de ea scriptum est:
Lignum vitæ est his, qui apprehen-
derint eam: ^a & sicut ipsa ait: Si
in viridi ligno hæc faciunt, in ari-
do quid fiet? Hoc itaque loco cum
lignum præfertur homini, quid ho-
mo, nisi carnalis quisque accipitur?
Et quid ligni nomine, nisi justi
uniuscujusque vita designatur? Li-
gnum etenim habet spem: si præci-
sum fuerit, rursus virescit: quia
cum ^b in morte passionis pro veri-
tate justus afficitur, in æternæ vi-
tæ viriditate recuperatur. Et qui
virebat per fidem, illic virescit per
speciem. Et rami ejus pullulant:
quia plerumque ex passione justii,
fideles quique ad amorem cœlestis
patriæ multiplicantur; & viridita-
tem vitæ spiritualis accipiunt, dum
^c hic pro Deo fortiter egisse gratu-
lantur. Sequitur:

Si senuerit in terra radix ejus,
& in pulvere emortuus fuerit trun-
cus illius, ad odorem aquæ ger-

minabit, & faciet comam quasi
cum primum plantatum est.

6. Quid radix justii, nisi sancta
 prædicatio: quia ab ipsa oritur, &
 in ipsa subsistit; & quid terræ vel
 pulveris nomine nisi peccator acci-
 pitur? cui voce conditoris dicitur:
Terra es, & in terram ibis. Vel
 certe, sicut habet nostra translatio:
Pulvis es, & in pulverem revertet-
ris. Justii igitur radix in terra se-
 nescit, ^d & in pulvere truncus emor-
 ritur; quia apud corda pravorum
 ejus prædicatio despecta, cunctisque
 viribus ^e effeta creditur. Et in pul-
 vere truncus emoritur: quia inter
 manus persequentium corpus illius
 exanimatur. Juxta Sapientiæ etenim
 vocem: *Visi sunt oculis insipientium*
mori, & astimata est afflictio exitus
illorum. Sed iste, cujus radix in
 terra senuit, & in pulvere truncus
 emortuus est, ad odorem aquæ ger-
 minat: quia per afflatum sancti Spi-
 ritus, in electorum cordibus ^f exem-
 plo sui operis germen virtutis fa-
 cit. Aquæ etenim appellatione non-
 nunquam sancti Spiritus irrigatio de-
 signari solet, sicut scriptum est: *Si*
quis sitit, veniat ad me, & bibat.
Qui autem biberit ex aqua, quam
ego dabo ei, non sitiet in æternum.
 Sequitur: *Et faciet comam quasi*
cum primum plantatum est. Succiso
 trunco comam facere, est extincto
 corporaliter justo, ipso suæ passio-
 nis exemplo multorum corda susci-
 tare, & ex fide recta viriditatem
 veritatis ostendere. Bene autem di-
 citur: *Quasi cum primum plantatum*
est. Omne quod hic a justis agitur,
 secunda plantatio est: quia prima
 vi-

C A P. V.
 Sua morte
 uberes in
 nobis fru-
 ctus gi-
 gnunt.

Gen. 3. 19.

d

e

Sap. 3. 1.

Johan. 7. 37.

Johan. 4. 13.

g

Ex percus-
 sione justii
 ad amorem
 cœlestis pa-
 triæ accen-
 duntur.

^a Norm. plerique & sicut ipse ait. Utic. olim, ipsa. Duo item Bessar. ipse.

^b Abest in, & legitur, morte . . . afficitur, in Utic. & in aliis.

^c Lyr. Sag. Bigot. &c. hunc pro Deo.

^d Deest, & in pulvere truncus emeritur, in Lyran. & Bigot.

^e Plurimi, effetata. i. Bessar. effeta. zdus deseita. Mox zdus habet juxta Salomonis etenim v. Et paulo post uterque germinabit.

^f Turon. & Norm. exemplum sui operis germen virtutis facit.

^g In utroque Bessar. deest Sequitur.

videlicet plantatio non in opere justorum, sed in præscientia conditoris est. Et quia cuncta quæ agunt electi, sicut prius interius conspiciuntur, atque disponuntur; ita postmodum exterius perficiuntur, bene dicitur: *Faciet comam quasi cum primum plantatum est*; id est, viriditatem suam ostendit in effectu operis, quam prius habuit ^a in præscientia conditoris.

a

VET. 1 V.
Homo ex se deficit, sed adveniente Spiritu sancto renovatur.

7. Potest etiam radix justī, ipsa natura humanitatis intelligi, ex qua subsistit. Quæ videlicet radix fenescit in terra, cum natura carnis deficit in pulverem redacta. Cujus in pulvere truncus emoritur, quia extinctum corpus a sua specie dissipatur. Sed ad odorem aquæ germinat: quia per adventum sancti Spiritus resurgit: *Et faciet comam quasi cum primum plantatum est*: quia ad illam speciem redit, ad quam percipiendam creatus fuerat, si in paradiso positus peccare nolisset.

Christus arbor in passione succisa, in resurrectione multiplicata.

Luc. 23. 31.
Pater. in
Luc. 6. 65.

b

c

d

8. Quod fortasse etiam de Domino ipso, scilicet bonorum omnium capite valet intelligi: ^b juxta hoc namque, quod prædiximus, quia de semetipso ait: *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Se esse lignum viride, & nos lignum aridum dixit: quia ipse in se ^c vim divinitatis habuit, nos vero qui puri homines sumus, lignum aridum appellamur. Habet ergo lignum spem, si præcisum fuerit, quia rursus virefcit: quoniam ^d & si occidi per passionem potuit, per resurrectionis gloriam rursus ad vitæ viriditatem venit. Hujus rami pullulant: quia resurrectione illius multiplicati, longe lateque fideles cre-

^a Vindoc. & Norm. in presentia conditoris.

^b Sic restituimus ex MSS. Norm. Vindoc. Bellov. &c. & ex vet. edit. Recentius vulgati habent: *juxta hoc utique quod prædixit . . . se enim lignum viride* &c.

^c In Utic. prius legebatur, *lumen divinitatis*.

verunt. Hujus radix in terra quasi senuit: quia ejus prædicatio Judæorum perfidiæ despecta fuit. Et in pulvere truncus emortuus est: quia in corde persequentium, ^e quod perfidiæ suæ vento levabatur, contentibilis & despectus est habitus, quia carne potuit occidi. Sed ad odorem aquæ germinavit: quia per virtutem Dei, extincta caro illius ad vitam rediit, juxta quod scriptum est: *Quem Deus suscitavit a mortuis*. Quia enim Deus Trinitas est, extinctam carnem unigeniti Filii sancta Trinitas, id est Pater, & idem Filius, & Spiritus sanctus resuscitavit. Et fecit comam quasi cum primum plantatum est: quia illa Apostolorum debilitas, quæ in morte illius expavit, & negavit, & negando aruit, per resurrectionis ejus gloriam rursus ad fidem viruit. In cujus ligni comparatione quid omnis homo, nisi pulvis est? Unde & subditur:

Act. 3. 25-

Pater. in
Act. c. 14.

Homo vero cum mortuus fuerit, & nudatus atque consumtus, ubi quaeso est? ^{Verf. 10.}

9. Nullus homo sine peccato est? nisi ille qui in ^f hunc mundum non venit ex peccato. Et quia omnes in culpa ligamur, ipsa amissione justitiæ morimur: concessa prius in paradiso veste innocentiae nudamur: interitu etiam carnis subsequente consumimur. Homo itaque peccator moritur in culpa, nudatur a justitia, consumitur in pœna. Hanc nuditatem peccatoris filii tegere dignatus est pater, qui eo redeunte dixit: *Cito proferte stolam primam*. Prima quippe stola, est vestis innocen-

C A P. VI.
Homo peccator moritur in culpa, nudatur a justitia, consumitur in pœna.

Pater. in
Luc. c. 14.

Luc. 15. 22.

^d Utic. & sic cecidit per passionem, potuit per resurrectionis gloriam rursus venire ad viriditatem vitæ. Vind. per resurrectionem gratia.

^e Turon. quo perfidia sua vento levabatur.

^f Norm. Turon. Bellov. Vindoc. &c. in hoc mundo non venit.

centiæ, quam homo bene conditus accepit, sed male a serpente persuasus perdidit. Contra hanc rursus nuditatem dicitur; *Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet.* Vestimenta quippe custodimus, cum præcepta innocentie servamus in mente: ut cum nos ^a iudicii culpa nudat, ad amissam redeuntes innocentiam penitentia operiat. Bene autem dicitur: *Ubi queso est?* Quia peccator homo illic stare noluit, ubi conditus fuit: hic vero, ubi cecidit, diu esse prohibetur. Patriam volens perdidit: a peregrinatione vero sua quam diligit, invitus expellitur. Ubi ergo est, qui in ejus amore non est, ubi verum esse est? Sequitur:

& fluvio. Aqua enim maris amara est, fluminis dulcis. Et quia hic viventes modo quibusdam amaritudinibus ^d afficimur, modo autem dulcedine tranquillissimi ac mites invenimur, presentis vite decursus comparatione exprimitur maris & fluminis.

II. Sed in his durum valde videtur esse quod subditur: *Sic homo cum dormierit, e non resurget.* Cur itaque laboramus, si in resurrectionis retributionem non tendimus? Quomodo autem dicitur: *Non resurget*, cum scriptum sit: *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur?* Et rursus: *Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Et per semetipsam Veritas ^f dicat: *Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem ejus, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vite.* Sed subjuncta sententia indicat, quæ discretio in præmissa lateat. Nam subditur:

Donec atteratur cælum, non evigilabit, nec consurget de somno suo.

12. Liqueat enim, quia non resurget, scilicet donec atteratur cælum, quia nisi mundi hujus finis advenerit, humanum genus a somno mortis ad vitam non evigilabit. Non ergo quia omnino non resurgat, sed quia ante contritionem cæli humanum genus minime resurgat, insinuat. Notandum quoque est, cur postquam superius hominem mortuum dixit, inferius non mortuum, sed dormientem nominat, eumque de somno suo minime consurgere, donec cælum atteratur narrat: nisi quod patenter datur intelligi, quia

E 2 in

^a Plerique Norm. & Turon. iudicii culpa.

^b Utic. per amaritudinem cum odio defluunt. Secunda manus expunxit cum odio.

^c Vindoc. quasi enim alveus fluminis vacuus est, cujus corpus exanime est. Duo

Bellar. vacuus, ita est c. e.

^d In sola edit. Guffanv. additur turbati & Norm. non resurget.

^f Duo Bellar. dicit: Mox etiam uterque sed donec.

Apoc. 16. 15.

a

Verf. 11. & 12.

CAP. VII. Mens humana æstuantis mari similibus.

b

Ps. 145. 4.

Eccle. 9. 6.

c

VE T. VI. R E C. V. Job resurrectionem non absolute negat.

1. Cor. 15. 51.

Ibid. 19.

f Johan. 5. 29.

Ibid. 12.

CAP. VIII. Sed tantum futuram ante mundi finem.

in comparatione ligni revirentis, hominem mortuum peccatorem ^a nominat, a vita scilicet justitiæ extinctum. Ubi autem de morte carnis loquitur, non hanc mortem, sed somnum maluit vocare, spem procul dubio resurrectionis insinuans: quia sicut citius homo a somno evigilat, ita concite ad conditoris nutum a morte corporis resurgat. Vehementer enim ab infirmis mentibus nomen mortis pertimescitur, somni autem vocabulum non timetur. Unde & Paulus ^b discipulos admonens, dicit: *Nolumus autem ignorare vos, fratres, de dormientibus, ut non contristemini sicut & ceteri qui spem non habent. Si enim credimus quod Jesus mortuus est & resurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo.* Quid est quod prædicator egregius mortem Domini, mortem vocat: mortem vero servorum Domini non mortem, sed somnum nominat? nisi quia infirma corda audientium respiciens, medicamentum prædicationis suæ mira arte componit: & illum quem jam resurrexisse noverant, eis mortuum insinuare non dubitat: eos vero qui necdum resurrexerant, ut spem resurrectionis insinuet, non mortuos, sed dormientes vocat. Non enim vercbatur dicere mortuum, quem auditores jam resurrexisse cognoverant: & vercbatur dicere mortuos, ^c quos resurgere vix credebant. Beatus igitur Job, quia carne mortuos ad vitam rursus evigilare non dubitat, eos dormientes potius quam mortuos appellat. Sequitur:

vers. 13. Quis mihi tribuat, ut in inferno protegas me?

^a 2 Bessar. memorat. 1. mutavit memorat in memoravit.

^b Deest in Turon. discipulos.

^c Turon. quos resurgere visuri erant.

^d 1. Bessar. descendit, 2. adus descendisset.

13. Quia ante adventum mediatoris Dei & hominis, omnis homo, quamvis mundæ probatæque vitæ fuerit, ad inferni claustra ^d descenderit, dubium non est: quoniam homo, qui per se cecidit, per se ad paradisi requiem redire non potuit, nisi veniret ille, qui suæ incarnationis mysterio ejusdem nobis paradisi iter aperiret. Unde & post culpam primi hominis, ad paradisi aditum romphæa flammea posita esse memoratur: quæ & versatilis dicitur, pro eo quod quandoque veniret tempus, ut etiam removeri potuisset. Nec tamen ita justorum animas ad infernum dicimus descendisse, ut in locis pœnalibus tenerentur. Sed esse superiora inferni loca, esse alia inferiora credenda sunt: ut & in superioribus justi requiescerent, & in inferioribus injusti cruciarentur. Unde & Psalmista propter prævenientem se Dei gratiam dicit; *Eripuisti animam meam ex inferno inferiori.* Beatus igitur Job ante Mediatoris adventum ad infernum se descendere sciens, conditoris sui ^e illic protectionem postulat: ut a locis pœnalibus alienus existat, ubi dum ad requiem ducitur, a suppliciis abscondatur. Unde subjungit:

Et abscondas me donec pertranseat furor tuus. Ibidem.

14. Furor ^f etiam omnipotentis Dei ^g in hoc quotidie vim suæ diffractionis peragit, quod viventes indigne dignis suppliciis demergit. Qui furor nunc equidem transit, sed in fine pertransit: quia modo agitur, sed in mundi termino consummatur. Qui tamen iste furor, quantum ad electorum animas in Redemptoris nostri adventu pertransit: quia eas ab in-

Mox in utroque deest primi.

^e Deest illic in Turon.

^f Ambo Bessar. etenim. Mox in finem.

^g Turon. in hoc quotidie cursit.

C A P. I X.
V E T. VII.
R E C. VI.

d

Duplex infernus; alius inferior malis cruciandis, alius superior justis usque ad adventum

Christi recipiendis definitus.

Genes. 3. 24.

Pater. in

Gen. 6. 28.

Pf. 25. 12.

e

C A P. X.
R E C. VII.

f

g

Dei furor perturbacionis expers, in fine mundi consummatur.

infernī claustris ad paradisi gaudia mediator Dei & hominum, dum ipse illuc pie descenderet, reduxit. Inter hæc vero sciendum est, quod furoris nomen divinitati non congruit: quia naturam Dei simplicem perturbatio nulla confundit. Unde ei dicitur: *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reverentia disponis nos.* Sed quia iustorum animæ per Mediatoris adventum erant quandoque ab inferni locis, quamvis non pœnalibus, liberandæ, hoc quoque iustus vir prævidet, & petendo subjungit:

Cap. 12. 18.

Ibidem.

Et constituias mihi tempus, in quo recorderis mei?

C A P. XI. V. & R. VIII.

A

Christus ab inferno eduxit tantum, quos sibi inhæsisse præscivit.

Gal. 4. 4.

Job 10. 13.

Job. 12. 32.

Pater. in. Osee c. ult.

Osee 13. 14.

15. *At ubi venit plenitudo temporis misit Deus filium suum, a factum ex muliere factum sub Lege: ut eos qui sub Lege erant, redimeret.* Hanc itaque redemptionem vir Domini præsciens, in qua erant multi etiam ex gentilitate liberandi, sicut ipse ait: *Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia uniuersorum memineris: apud omnipotentem Deum tempus sibi constitui suæ recordationis petit.* Hinc est enim quod in Evangelio Dominus dicit: *Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum: omnia videlicet electa.* Non enim ab inferno rediens Dominus, electos simul & reprobos traxit, sed illa exinde omnia sustulit, quæ sibi inhæsisse præscivit. Unde etiam per Osee prophetam dicit: *Ero mors tua, o mors: ero morsus tuus, inferne.* Quod enim occidimus, agimus ut penitus non sit. Ex eo enim quod mordemus, partem abstrahimus, partemque relinquimus. Quia ergo in electis suis funditus Dominus occidit mortem, mors mortis exstitit. Quia vero ex inferno

a 1. Bessar. deleuit aliquid ut scriberetur factum. 2. d. in textu habet natum, in margine factum.

b In Vindoc. te funditus premo. c Belloy. providet.

partem abstulit, partemque relinquit, non occidit funditus, sed momordit infernum. Dicit ergo: *Ero mors tua, o mors; id est, in electis meis te funditus perimo.* *Ero morsus tuus, inferne: quia sublatis eis, te ex parte transfigo.* Sciens igitur beatus Job hunc adventum ad inferos Redemptoris nostri, petat quod futurum prævidit, & dicat: *Et constituias mihi tempus, in quo recorderis mei.* Sequitur:

b

c

Putasne mortuus homo rursus vivet? Vers. 14.

C A P U T XII.

Nonnunquam a fortibus infirmitatis verba suscipienda.

d

e

f

Pater. in. Matt. 6. 14

Matt. 26. 39.

Ibid.

16. Solent iusti viri in eo quod ipsi certum ac solidum sentiunt, quasi ex dubietate aliquid proferre, ut infirmorum in se verba transferant. Sed rursus d per fortem sententiam infirmanti e dubietate omnimodo contradicunt: quatenus per hoc quod dubie proferre cernunt, infirmis aliquatenus condescendant: & per hoc quod certam sententiam proferunt, infirmorum mentes dubias ad soliditatem trahant. Quod nimirum dum f faciunt, exemplum nostri capitis sequuntur. Passioni quippe Dominus propinquans, infirmantium in se vocem sumit, dicens: *Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste: eorumque timorem ut abstraheret, suscepit; & rursus per obedientiam vim fortitudinis ostendens ait: Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu: ut cum hoc imminet quod fieri nolumus, sic per infirmitatem petamus ut non fiat, quatenus per fortitudinem parati simus, ut voluntas conditoris nostri etiam contra voluntatem nostram fiat. Hoc igitur exemplo nonnunquam a fortibus infirmitatis verba suscipienda sunt: ut per eorum post prædicamenta fortia, infirmo-*

d Turon. per fortem sententiam infirmantes.

e Duo Bessar. dubietati. 1. tamen emendavit e in i.

f 1. Bessar. faciuvt, dum.

firmorum corda gratius roborentur. Unde beatus Job, cum quasi dubitantis verba protulit, dicens: *Putasne mortuus homo rursus vivet?* illico sententiam suæ certitudinis adjunxit, qua ait:

vid. Cunctis diebus, quibus nunc milito, exspecto donec veniat immutatio mea.

CAP. XIII.
VET. & R.
IX.

Job hujus
vitæ cursu
despecto, im-
mutabilitatis
statum
requirit.

17. Qui itaque immutationem suam tanto desiderio exspectat, quam sit de resurrectione certus insinuat: & cursum vitæ præsentis quantum despiciat, innotescit, qui hunc militiam appellat. Per militiam quippe semper ad finem tenditur, & quotidie conclusionis terminus exspectatur. Cursum itaque vitæ hujus despiciat, & statum soliditatis requirit, qui per hoc quod mutabiliter militat, ad immutationem suam pervenire festinat. ^a Justo quippe in hac vita, ipsa sarcina suæ corruptionis onerosa est. Quod vigiliæ defatigant, somnus quæritur, ut vigiliarum labor atque anxietas temperetur. Sed nonnunquam etiam somnus occidit. Fames corpus atterit, atque ut ejus necessitas repellatur, cibi requiruntur: sed sæpe & cibi gravant, qui ad repellendum debilitatis gravamen quæsitifuerant. Gravis itaque est sarcina corruptionis: quæ nisi ita gravis esset, Paulus nequaquam diceret: *Vanitati creatura subjecta est, non volens, sed propter eum qui subjecit* ^b *eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc. Sanctus ergo vir incorruptionis statum desiderans, dicat: Cunctis diebus, quibus nunc milito, exspecto donec*

Rom. 8. 20.
21. & 22.

b

^a In MSS. vulgo, *justis quippe*. Ambo Bessar. *justis*. Mox 1. habet *quam diu*, 2ds *quam cum*.

^b In utroque Bessar. *deest eam*.

^c Turon. *ad invicem*.

^d Duo Bessar. *respondemus*. Mox 1. *sur-*

veniat immutatio mea. In qua immutatione quid agatur, adjungit:

Vocabis me, & ego respondebo tibi. Ierf. 15.

18. Respondere cuilibet dicimur, cum ejus factis congrua ^c ad vicem opera reddimus. In illa igitur commutatione vocat Dominus, & respondet homo: quia ante incorrupti claritatem, incorruptus homo ostenditur post corruptionem. Nunc etenim quousque subditi corruptioni sumus, auctori nostro minime respondemus: quia dum corruptio ab incorruptione longe est, similitudo apta nostræ responsioni non est. De illa vero immutatione scriptum est: *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*. Tunc ergo vocanti Deo veraciter ^d respondemus, quando ad summæ incorruptionis jussu incorruptibiles surgemus. Et quia hoc percipere creatura ex semetipsa non valet, sed solius omnipotentis Dei dono agitur, ut ad tantam incorruptionis gloriam permutetur, recte subjungitur:

Operi manuum tuarum porriges dexteram. Ibidem.

19. Ac si patenter dicat: Idcirco creatura tua ^e corruptibilis persistere ad incorruptionem potest, quia tuæ potestatis manu erigitur, & tui respectus gratia, ut persistat, tenetur. Humana namque creatura, eo ipso quod creatura est, in semetipsa habet sub se defluere: sed a conditore suo homo accepit, ^f ut & super se contemplatione rapiatur, & in seipso incorruptione teneatur. Creatura ergo ne sub se defluat, sed in incorruptione persistat,

gimus. 2dus resurgemus.

^e In utroque Bessar. *deest tua*. Sed primus paulo ante habet *porriges dexteram tuam*.

^f Turon. *ut & ad superna*. Bellov. *ur & super se per contemplationem rapiatur*.

CAP. XIV.
R. E. C. x.
Vocanti
Deo respon-
debimus,
cum ad ejus
jussu in-
corruptibi-
les resurge-
mus.

C

1. Job. 3. 2.

d

VET. xi.

CAP. XV.
R. E. C. xi.
Quod ex
seipso homo
consequi
non valet.

e

f

a stat, ^a ad incommutabilitatis statum auctoris sui dextera levatur. Potest quoque dexteræ nomine, filius designari, quia *omnia per ipsum facta sunt*. Operi igitur manuum suarum porrexit omnipotens Deus dexteram suam: quia ut abjectum atque in infimis jacens ad summa erigeret genus humanum, incarnatum ad hoc unigenitum misit. Ex cuius nobis incarnatione datum est, ut qui ex voluntate propria in corruptionem cecidimus, vocanti nos Deo quandoque ad incorruptionis gloriam, respondere valeamus. Quia in re largitatem divinæ misericordiæ pensare quis valeat, quod ad tantam perducit gloriam hominem post culpam? Pensat Deus mala quæ facimus, & tamen per benignitatis suæ gratiam ea misericorditer relaxat. Unde & subditur:

Johan. 1. 3.

Verf. 16.

b

CAP. XVI.
REC. XII.
Culpæ nostræ, ne Deus eas puniat, pœnitentia castigandæ.

Tu quidem gressus meos dinumerasti, ^b sed parcis peccatis meis.

c

1. Cor. 11. 31.

20. Gressus Deus dinumerat, cum singula quæque nostra opera propter retributionem signat. Quid enim in gressibus, nisi unaquæque nostra actio designatur? Omnipotens itaque Deus & gressus dinumerat, & peccatis parcit: quia & subtiliter acta nostra considerat, & tamen hæc pœnitentibus misericorditer relaxat. Qui & duritiam in peccantibus conspicit, sed tamen hanc, præveniente gratia, ad pœnitentiam emollit. Culpas ergo dinumerat, cum nos ipsos ad singula quæ fecimus, descendenda convertit. ^c Quas misericorditer relaxat: quia eas dum nos ipsi punimus, ipse nequaquam in extremo examine judicat, Paulo attestante, qui ait: *Si nosmetipsos dijudica-*

remus, non utique judicaremur. Unde adhuc subditur:

Signasti quasi in sacco delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.

Verf. 17.

21. Signantur quasi in sacco delicta nostra, quia hoc quod nos exterius agimus, nisi pœnitentia interveniente diluamus, in secreto iudiciorum Dei sub quadam occultatione servatur, ut quandoque etiam ^d de sacco secreti exeat ad publicum iudicii. Unde etiam per Moysen dicitur: *Nonne hæc congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? In die ultionis reddam illis.* Cum vero pro malis quæ fecimus, disciplinæ flagello atterimur, & hæc per pœnitentiam deflemus, iniquitatem nostram signat & curat: quia nec inulta hic deserit, nec in iudicio punienda reservat. Signat igitur delicta: quia ea hic subtiliter attendit, ut feriat: curat vero, quia hæc per flagellum funditus relaxat. Unde iniquitatem ^e quoque illius persecutoris sui, quem in terra prostraverat, signando curavit, cum de illo ad Ananiam dixit: *Vas electionis mihi est iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel. Ego enim ostendam illi, quanta cum oporteat pro nomine meo pati.* Cui enim adhuc pro transactis excessibus venturas passiones minatur, profecto hoc quod deliquerat, in corde signatum tenebat. Sed procul dubio delicta ejus signando curaverat, quem vas electionis vocabat. Vel certe peccata nostra signantur in sacco, cum mala quæ fecimus, sollicito semper corde pensamus. Quid namque est cor hominis, nisi sacculus Dei? Ubi dum

CAP. XVII.
VET. XI.
Peccata, nisi pœnitentia diluantur, de sacco secreti exhibent ad publicum iudicii.

d

Pater. in
Deut. 2. 23.
Deut. 32. 34.
35.

e

Act. 9. 13.
& 16.

^a Ita habent MSS. Bellov. Turon. Norm. non, ad *incommutabilitatis*, quod minus sonat quam *ad incommutab.* In Vindoc. legitur *ad immutabilitatis*.

^b Utic. & Bigot. *sed parce*. Lyr. *sed parce*. 2ds Bessar. *parce*.

^c Norm. & Bellov. *quasi misericorditer*.

^d Ita Ebroic. Bigot. Lyr. & Anglic. In Utic. olim, *de secreto sigilli*, nunc *de sacco secreti*. In excusis vet. & recent. *de sigillo secreti*. Ex contextu pene constat legendum ut in laudatis MSS. Duo Bessar. sigillo.

^e Ebroic. *quousque illius*.

dum studiose conspicimus per quantā delinquimus, peccata nostra quasi in Dei sacco signata portamus. An non peccatum suum David signatum tenebat in sacco, qui dicebat: *Iniquitatem meam*^a *ego agnosco*, & *delictum meum coram me est semper*? Et quia culpas, quas nos intuendo, & pœnitendo cognoscimus, pius nobis conditor relaxat, recte post signata in sacco delicta, subiungitur: *Sed curasti iniquitatem meam*. Ac si aperte dicat: Quæ modo signas ut pœnitendo videam, agis procul dubio, ne in retributione videantur. Sequitur:

2
Es. 50. 5.

Verf. 18. &
19.

Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo. Lapides excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes.

CAP. XVIII.
REC. XIII.
Alii subitis
alii lentis
ac blandis
tentationi-
bus ever-
tuntur.

b

22. Hoc crebro agitur, ut cadentibus^b rupibus, saxum ad loca alia transferatur: ut aquæ lapides excavent: & paulatim terra illuvionibus consumatur. Sed magna nobis intentione discutiendum est, quod infertur: *Et homines ergo similiter perdes*. Quid est enim hoc, quod cadenti monti, & saxo translato, quod excavato lapidi, & per alluvionem terræ consumptæ perditio humana comparatur, nisi hoc, quod patenter datur intelligi, quia duo sunt genera tentationum? Unum, quod in mente etiam iusti hominis per repentinum eventum agitur, quatenus sic subito tentetur, ut hunc inopinato proventu concutiat & prosternat, casumque suum non nisi postquam ceciderit, videat. Aliud vero, quod paulatim venit in mentem, & resistentem animum lenibus suggestionibus inficit: & omnes in eo vires iustitiæ non nimietate sua, sed

assiduitate consumit. Quia ergo alia est tentatio, quæ iustos plerumque subita invasione prosternit, dicatur: *Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo*: id est, mens sancta cuius locus iustitia fuerat, impulsu subito transfertur ad culpam. Rursum quia alia est tentatio, quæ se cordi hominis leniter infundit, omnemque duritiam fortitudinis corrumpit atque consumit, dicatur: *Lapides excavant aquæ*; quia videlicet duritiam mentis absorbet assidua & mollia blandimenta libidinis, & lentum atque subtile vitium corrumpit durum & forte propositum mentis. Unde subditur: *Et alluvione paulatim terra consumitur*. Sicut enim influente aqua, paulatim terra consumitur: sic leniter subrepente vitio, mens etiam fortis absorbetur. Unde bene subiungitur: *Et homines ergo similiter perdes*.^c Id est, quia cum tentationem iusto iudicio ejus menti, qui stare in alto cernitur, repente dominari permittis, cadere ac defluere montem facis: & cum voluntas ad vitium commutatur, quasi ad locum alium transfertur saxum: cum vero tentationem lentam atque subtilem, sed tamen assiduam eorum qui fortes esse creduntur, prævalere mentibus finis; quasi lapides excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consumitur: quia nimirum suggestionem leni subacta mentis duritia mollitur.

VE T. XII.

C

23. Videamus David ille quantum mons altus fuerit, qui tanta Dei mysteria prophetico spiritu valuit contemplari; sed aspiciamus quam subito casu defluxit, qui dum in solario deambulans, alienam conjugem concupivit & abstulit, ejusque virum cum damno sui exercitus

David mons
altus repen-
tino casu
ceciderit.
2. Rec. 11. 4.
&c.

^a Utic. & plurimi, *ego cognosco*. Duo etiam Bessar. *cognosco*. Paulo post *Et lapides*.

^b In Sag. *montibus*. Ita quoque nunc

in Utic. expuncto, *rupibus*.

^c Redundare videtur, *quia* & abest a MSS. Sag. & Utic. Olim tamen legebatur in Utic. estque in German.

tus interemit, repentino casu mons cecidit, cum mens illa mysteriis cœlestibus assueta, inopinata tentatione devicta est, tamque immanissimæ^a turpitudini subacta. Saxum itaque de loco suo translatum est, cum prophetæ animus a prophetiæ mysteriis exclusus, ad cogitandas turpitudines venit. Videamus etiam qualiter lapides excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consumitur. Salomon quippe immoderato usu atque assiduitate mulierum ad hoc usque perductus est, ut templum idolis fabricaret: & qui prius Deo templum construxerat, assiduitate libidinis, etiam perfidiæ substratus, idolis construere templa non timuit. Sicque factum est, ut ab assidua carnis petulantia, usque ad mentis perfidiam perveniret. Quid itaque aliud, quam aquæ excavarunt lapidem, & alluvione paulatim terra consumta est, quia surripiente paulisper infusione peccati, terra cordis illius ad consumptionem defluxit? Consideret ergo beatus Job utrasque tentationes, vel subitam & immensam, vel lentam atque longiorem: consideret casus hominum, & ex his quæ exterius^b accidunt, rapiat interius contemplationem, dicens: *Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo. Lapidés excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes.* Id est, sicut hæc insensibilia modo subito corruunt, modo paulisper infusa aquarum mollitiæ consumuntur: ita etiam eum, quem rationabilem condidisti, vel subita tentatione dejicis, vel longa ac lenta consumi permittis. Atque mox eandem rationabilem creaturam verbis sequentibus explicat, dicens:

^a 2dus Bessar. *immanissime turbini.*

^b Vindoc. *accedunt.*

^c Turon. & Norm. *colligat; sed retinens.*
Tom. II.

Roborasti eum paululum, ut in perpetuum transfret. Verf. 20.

24. Paululum roboratus est homo, quia hic vivendi vires ad modicum accepit, ut in perpetuum transeat, ubi ejus vitam terminus non concludat. Sed in hac brevitate ubi roboratus est, colligit unde in perpetuitate inveniat, vel ut semper gaudeat, vel ut suscepta supplicia non evadat. Qui pro eo quod paululum roboratus est, ut in perpetuum transeat, apte mox subditur:

Immutabis faciem ejus, & emittes eum. Ibidem.

25. Facies hominis immutatur, cum ejus species morte atteritur. Emittere vero, quia ab his quæ volens tenuit, transire ad æterna cogitur nolens: dumque ad illa perducitur, hæc quæ diu cogitata tenuit, qualiter sese habitura sint relicta, nescit. Unde & additur:

Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelligit. Verf. 21.

26. Sicut enim hi, qui adhuc viventes sunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ita mortui, vita in carne viventium post eos qualiter disponatur, nesciunt: quia & vita spiritus longe est a vita carnis: & sicut corporea atque incorporea diversa sunt genere, ita etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum non est: quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia foris sit aliquid quod ignorant. Sed carnales quique, quia amorem præcipuum filiis impendunt, hoc eos beatus Job nescire postmodum asserit, quod hic vehementer

ama-
dum esse colligit, sensus contextus demonstrat.
d Sag. & Utic. in perpetuitatem veniat.
e Lyr. & Bigot. non intelliget.

3. Rec. 11. 7.
32. 9. 4. c.
Salomon.
Salomon
subrepente
paulisper
peccati
nocinio.

C A P U T
XIX.
Vita brevij
succedit æ-
ternitas.

c
d

C A P U T
XX.
REC. XIV.
Hominis in
morte
quanta mu-
tatio.

Verf. 21.
c

C A P U T
XXI.
VET. XIIII.

Animæ san-
ctorum
Deum vi-
dentes, ni-
hil eorum
quæ extra
se sunt
ignorant;
secus aliæ.

amaverunt : ut siue nobiles , siue ignobiles sint filii , nesciant , quorum eos semper cura fatigabat . Quod tamen si intelligi spiritualiter debet , non incongrue filiorum nomine opera designantur ; sicut de muliere Paulus dicit : *Quia salva*

erit per filiorum generationem . Neque enim mulier , quæ continentiam studens , nequaquam filios generat , salva non erit : sed per generationem filiorum salvari dicitur , ^a quia per effectum bonorum operum perpetuæ salutis sociatur . Nobiles ergo sunt filii , recta opera : ignobiles autem , facta perversa . Et sæpe homo agere quælibet bona intentione nititur ; sed tamen pro multis , quæ ^b subrepunt , ejus acta apud omnipotentem Deum qualiter habeantur , incertum est . Sive itaque nobiles fuerint filii ejus , siue ignobiles , non intelligit : quia subtili examine discussa , utrum approbentur ejus opera , an reprobentur , ignorat . Et hic ergo homo in dolore laboris est positus , & illuc ducitur in timore suspicionis . Unde adhuc de ipso presentis vitæ labore subjungitur :

Attamen caro ejus , dum vivit , dolebit : & anima ejus super semetipso lugebit .

CAPUT XXII. 27. De conjugibus Paulus dicit : *Tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi* . Sed tribulationem carnis hic pati possunt , etiam ^c jam qui spiritualiter vivunt . Cur ergo inefse conjugibus carnis tribulatio , quasi specialiter dicitur , quæ etiam a vita spiritualium longe non est , nisi quod hi frequenter majores tribulationes ex carne suscipiunt , qui carnis voluptatibus delectantur ? Bene autem dicitur . *Et anima ejus super semetipso lugebit* : quia quilibet

quis gaudere in se appetit , eo ipso jam in luctu est , quo a vera lætitia recedit . Vera quippe lætitia mentis , creator est . Dignum itaque est , ut in se semper homo mœrores inveniat , qui derelicto creatore , in se gaudium quærebat . Sequitur :

Respondens autem Eliphaz Themanites , dixit :

Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens , & implebit ardore stomachum suum ?

28. Crebro jam diximus , beatum Job typum sanctæ universalis Ecclesiæ , amicos vero illius hæreticorum speciem tenere : qui quasi ex defensione Domini , occasionem stultitæ locutionis inveniunt , & contumeliosa contra bonos verba jaculantur . Quibus cuncta quæ a fidelibus sentiuntur , quasi in ventum prolata displicent . Unde nunc dicitur : *Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens ?* Nec bonorum verba dicta rationis , sed stimulos furoris existimant . Unde & subditur : *Et implebit ardore stomachum suum ?* Quia ea etiam quæ se sciunt contumeliose dicere , student semper , ut dictum est , ex Domini defensione palliare . Unde Eliphaz subdit :

Arguis verbis eum qui non est equalis tibi : & loqueris quod tibi non expedit .

29. Nullum vero existimant timorem Domini habere , nisi eum quem potuerint ad suæ confessionis stultitiam trahere . Unde adjungit : *Quantum in te est , evacuasti timorem , & tulisti preces coram Deo* . Tulisti , dicitur , abstulisti : ac si aperte dicat : De tua justitia præsumens , creatoris tui gratiam depi-

^a Norm. per profectum , olim in Utic. per effectum .

^b Duo Bessar. subripuntur .

^c In Cod. Bessar. deest jam .

^d Vindoc. fiduciam ,

CAPUT XXIII.
RET. XIV.
REC. XV.
Mali bonorum verba non rationis sententias , sed furoris stimulos censent .

Verf. 3.

CAP. XXIV.
Dum vera quæ exprobrent non inveniunt , falsa fingunt hæretici .

Verf. 4.

d

picis deprecari . Cum enim vera mala hæretici contra bonos non inveniunt , fingunt quæ redarguant , ut justi esse videantur : & fit plerumque , ut ad aperta contumeliarum verba perveniant . Unde adhuc subditur :

Verf. 5.

Docuit enim iniquitas tua os tuum , & imitabis linguam blasphemantium .

C A P U T XXV.

Dei honori specie caventes , bonitati detrahunt .

a

30. Iniquitas os docet , quando ex mala vita concipitur , quod pejus dicatur . Quia autem beatus Job a tanto in ore liber fuerat , quanto justus in opere , ab amicis suis hæreticorum typum tenentibus , & de iniqua vita , & de audaci ore reprehenditur , ut dicatur : *Docuit enim iniquitas tua os tuum .* Ac si aperte ei diceretur : Quod perverse loqueris , b ex perversiore didicisti vita . Sæpe vero hæretici dum quasi venerantur Deum , ejus mysteriis contradicunt : & humilitatem putant , si veritatem denegant . Sunt namque nonnulli , qui Deo c se injuriam irrogare existimant , si eum veram carnem assumpsisse fateantur , aut si hunc veraciter pro nobis carne mori potuisse crediderint . Cumque Deo quasi plus d honoris contentur tribuere , coguntur laudes veras bonitatis illius negare . Quid enim est in caritatis suæ laude potentius , quam ut illa sibi pro nobis digna ad susceptionem e faceret , quæ ei videntur indigna ? Sancta autem Ecclesia veram carnem , veram mortem illius confitetur : sed hæc dicens , ab hæreticis irrogare Deo contumeliam creditur . Unde nunc dicitur : *Et imitabis linguam blasphemantium .* Cui si quid in hoc mundo adversitatis evenerit , hoc ei contingere ex ipsa hac injuria suæ

b

c

d

e

confessionis dicunt . Unde adhuc subditur :

condemnat te os tuum & non ego , & labia tua respondebunt tibi .

Condemnabit te os tuum & non ego , & labia tua respondebunt tibi . Verf. 6.

31. Quia enim f ex errore confessionis existimant mala adversitatis erumpere , labia sua ei asserunt respondere , ut culpa eloquii sit causa flagelli . Aliquando vero eam comprimere quasi ratiocinantes volunt . Unde Eliphaz beatum Job reprehendere quasi ex ratione conatur , dicens :

Numquid primus homo tu natus es , & ante colles formatus ? Numquid consilium Dei audisti , & inferior te erit ejus sapientia ?

32. Ac si verbis apertioribus dicat : § Qui de æterno loqueris , pensa quia temporalis es : qui de ejus sapientia disputas , pensa quia ejus consilium ignoras . Sed quia ad hoc hæretici verba Dominicæ defensionis assumunt , ut docti esse videantur , & dum divinam gloriam defendere videntur , suam scientiam hominibus innotescant , ipsa hoc Eliphaz subjuncta verba testantur : qui loqui quidem de sapientia Dei cepit , sed statim ad suam elationem cecidit , dicens :

Quid nosti quod ignoremus ? quid intelligis quod nesciamus ?

Quæ videlicet dicta patenter ostendunt , ex qua mentis elatione prodeat , quidquid quasi ad Dominicam defensionem sonat . Sequitur :

Et senes & antiqui sunt in nobis , multo vetustiores quam patres tui .

F 2

33.

post susceptionem . Quam vocem in MSS. Turon. Vindoc. Bellovac. Norman. minime repertam , tanquam peregrinam abjiciendam curavimus .

f Utic. ex ore confessionis .

g Vindoc. quid aeterno loqueris .

a Idem , tanto timore liber fuerat .

b Vindoc. & perversiori .

c Turon. Deo se irrogare . Deest injuriam .

d Deest honoris in Vindoc.

e Irrepsit in recent. edit. assumptione ,

C A P U T XXVI. Redæ fidei confes- sionem adver- sitatis fla- gellis pun- ti delirant .

f

VET. xv. Verf. 7. & 8.

C A P U T XXVII.

Dum divi- nam glo- riam defen- dere viden- tur , suæ præ- spiciunt .

g

Verf. 9.

Verf. 10.

CAPUT
XXVIII.
De antiquo-
rum patrum
magisterio
& consensu
falso sibi
blandiun-
tur.

33. Quia omnes hæretici a san-
cta universali Ecclesia sunt egressi,
testatur Johannes, qui ait: *Ex no-
bis prodierunt, sed non erant ex
nobis*. Sed ut ea quæ asserunt,
commendare stultis mentibus homi-
num quasi de antiquitate possint,
antiquos patres se habere testantur;
atque ipsos doctores Ecclesiæ suæ
professionis magistros dicunt. Cum-
que præsentēs prædicatores despi-
ciunt, de antiquorum patrum ma-
gisterio falsa præsumptione glorian-
tur: ut ea quæ ipsi dicunt, etiam
antiquos patres tenuisse fateantur;
quatenus hoc quod rectitudine astrue-
re non valent, quasi ex illorum au-
thoritate confirmet. Quia vero scri-
ptum est: *Quem diligit Dominus
castigat, flagellat autem omnem si-
lium quem recipit*. Sæpe sancta Ec-
clesia multis in hac vita adversitatis
laborat, & reproborum vita
tanto sine flagello dimittitur, quan-
to ad nulla præmia servatur. Sed
afflictiones sanctæ Ecclesiæ videntes
hæretici, eam despiciunt, & tot il-
lam flagellis atteri, ex prævæ^a pro-
fessionis merito suspicantur. Unde
adhuc subditur:

*Numquid grande est, ut console-
tur te Deus? sed verba tua præva
hoc prohibent.*

CAP. XXIX.
Afflictam
Ecclesiam
despiciunt.

34. Ac si ei patenter dicant: Si
professionem fidei corrigeres, jam-
dudum consolationem a flagellis ha-
bere potuisses. Sequitur:

*Quid te elevat cor tuum, & quasi
magna cogitans, attonitos habes o-
culos?*

CAP. XXX.
Sanctorum
contempla-
tionem iri-
dunt nun-
quam experi-
ti.

35. Sæpe justorum mens ita ad
altiora contemplanda suspenditur,
ut exterius eorum facies obstupuif-
se videatur. Sed quia hanc contem-
plationis vim in occulto agere hæ-
retici ignorant, hoc a justis & re-
cta sapientibus fieri magis per hy-

pocrisim, quam per veritatem præ-
stant: quia hoc quod ipsi habere
nequeunt, inesse veraciter aliis non
suspiciantur. Sequitur:

*Quid timent contra Deum spiritus
tuus, ut proferas de ore tuo hujus-
modi sermones?*

Verf. 13.

36. Plerumque justī aliquibus ne-
cessitatibus afflictī, sua opera co-
guntur fateri: quod beatus Job fe-
cerat, quem post justitiam flagella
deprimebant, sed cum eorum dicta
injusti audiunt, hæc per elationem
potius quam per veritatem existi-
mant prolata. Ex suis enim cordi-
bus verba justorum pensant, & di-
ci humiliter posse^b verba bona non
existimant. Sicut enim gravis culpa
est, sibi hoc hominem arrogare,
quod non est: sic plerumque culpa
nulla est, si humiliter bonum di-
cat, quod est. Unde sæpe contingit,
ut justī & injusti habeant ver-
ba similia, sed tamen semper cor
longe dissimile: & ex quibus dictis
Dominus ab injustis offenditur, in
eisdem quoque a justis placatur.
Nam Phariseus ingressus templum,
dicebat: *Jejuno bis in sabbato, de-*

CAP. XXXI.
V. & R. XVI.
Justorum &
iniquorum
verba sæpe
similia, sed
cor dissimi-
le.
Pater. in 4.
Reg. c. 9.

b

Pater. in
Luc. c. 54.

Luc. 12. 12.

Isai. 32. 3.

*cimas do omnium quæ possideo: sed
justificatus magis Publicanus, quam
ille exiit. Ezechias quoque rex cum
molestia corporis afflictus, ad ex-
tremam pervenisset vitæ, in o-
ratione compunctus dixit: *Obsecro
Domine, memento quæso quomodo am-
bulaverim coram te in veritate &
in corde perfecto*. Nec tamen Domi-
nus hanc confessionem perfectionis
ejus despexit, aut renuit, quem
mox in suis precibus exaudivit.
Ecce Phariseus se justificavit in o-
pere, & Ezechias justum se esse
asseruit etiam in cogitatione: atque
unde ille offendit, inde iste Domi-
num placavit. Cur itaque hoc, ni-
si quia omnipotens Deus singulorum
verba a cogitationibus pensat, & in
ejus*

^a Ebroic. Lyr. Bigot. &c. confessionis.

^b Duo Bessar. vera bona non existimant.

ejus auribus superba non sunt, quæ humili corde proferuntur? Unde beatus Job cum sua opera protulit, contra Deum nullo modo tumuit, quia ea quæ veraciter fecerat, humiliter dixit. Sed solent hæretici errorum suorum dictis vera aliqua permiscere: & amici beati Job quamvis in reprehensione ejus omnimodo fallantur, possunt tamen & quædam vera dicere, quæ ex illius assiduitate didicerunt. Quorum dicta si omnia refutanda essent, Elishaz sententiam Paulus Apostolus minime protulisset, dicens: ^a *Apprehendit sapientes in astutia eorum.* Quia igitur & ea quæ recta dicunt, contra beatum Job recte non dicunt: nos in eorum dictis & calcemus vitium indiscretionis, & discutiamus vires rectitudinis. ^b Sequitur:

Hæretici falsis quædam vera permiscerunt reijcienda.

^a 1. Cor. 3. 19.

^b

vers. 14.

Quid est homo, ut immaculatus sit?

CAPUT XXXII. Homo ex humo & ex muliere ortus, qui possit esse sine macula?

Ibidem.

^c

37. Eo enim ipso, quo dicitur homo, terrenus exprimitur & infirmus: homo enim ab humo appellatus est. Et quomodo esse valet sine macula, qui sponte sua ad infirmitatem concidit factus de terra? Ubi & additur: *Et ut justus appareat natus de muliere.* ^c Primam quippe viro injustitiam mulier propinavit in paradiso. Quomodo ergo justus apparebit, qui de illa natus est, quæ injustitiæ propinatrix exstitit? Sequitur:

vers. 15.

Ecce inter Sanctos ejus nemo immutabilis, & cæli non sunt mundi in conspectu ejus.

CAPUT XXXIII. V. & R. XVII. Solus Deus mutabilitatis expertus. Ps. 18. 1.

38. Hoc cælorum nomine repetit, quod Sanctorum prius appellatione signavit. Nam de eisdem Sanctis scriptum est: *Cæli enarrant*

^a Bellov. & Norm. *Apprehendam sapientes.*

^b Quæ sequuntur usque ad, *ecce inter sanctos*, desiderantur in Turon.

^c 2ds Bestar. *Prima.*

^d Legitur in MSS. Turon. & omnib. Nor-

gloriam Dei. Qui per naturam omnes in semetipsis propriam mutabilitatem habent: sed dum ^d immutabili veritati studiose semper inhærere desiderant, inhærendo agunt, ut immutabiles fiant. Cumque ad hanc toto affectu se tenent, quandoque accipiunt, ut super semetipsos ducti vincant hoc, quod in semetipsis mutabiles exstiterunt. Quid enim mutabilitas, nisi mors quædam est? Quæ dum rem quamlibet in aliam immutat, quasi occidit quod fuerat, ut incipiat esse quod non erat. Et de auctore omnium scriptum est: *Qui solus habet* ^e *immunitatem:* quia videlicet in semetipso solus immutabilis est. De quo per Jacobum dicitur: *Apud quem* ^f *non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Ipsa enim mutabilitas umbra est, quæ quasi obscuraret lucem, si hanc per aliquas vicissitudines permutaret. Sed quia in Deo mutabilitas non venit, nulla ejus lumen umbra vicissitudinis intercidit. Bene autem dicitur: *Cæli non sunt mundi in conspectu ejus;* quia per semetipsos ante districtum Dei judicium nec ipsi esse mundi ad perfectum possunt, qui munditiæ prædicatores fiunt, Johanne attestante, qui ait: *Si dixerimus quia* ^g *peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.* Si igitur inter Sanctos illius, nemo immutabilis est, & cæli in conspectu ejus non sunt mundi, quis apud se de justitiæ opere præsumat? Unde & subditur:

d

^e 1. Tim. 6. 16.

Jac. 1. 17. *Pater. in Jacob. c. 1.*

1. Job. 3. 9.

vers. 16.

Quanto magis abeminabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquas iniquitatem?

39. Qui immaculatum prius hominem & justum per se posse esse

CAPUT XXXIV. REC. XVII.

ne-

man. sed dum immutabilitati &c. In Utic. tamen olim scriptum erat: *sed dum immutabili veritati.* Ita etiam legitur in editis vetust. & recent.

^e Bellov. *immortalitatem.* Sic olim legabatur in Utic.

Mala opera
nostra ne-
quissima ef-
fe, sed bona
imperfecta
& inutilia.

negaverat, hunc abominabilem & inutilem appellat: abominabilem scilicet propter immunditiam maculæ: inutilem vero propter injustitiam imperfectæ vitæ. Qui tamen abominabilis & inutilis intelligi & aliter potest. Aliquando enim homo perversus quædam recte agere videtur: sed per ea quæ iniqua sunt, etiam ea quæ ejus recta sunt, destruuntur. Et quia multam Deo displicent mala, neque illa placent, quæ videntur bona. Qui ergo in malis suis Deo abominabilis est, ^a in bonis est inutilis: quia dum se per prava opera Deo execrabilem exhibet, nec illud de eo quod rectum videtur, placet. ^b Bene autem dicitur: *Qui bibit quasi aquas iniquitatem.* Hoc namque quod comeditur, cum mora glutitur, quia manditur ut glutitur. Quod autem bibitur, tanto ad glutendum moram non habet, quanto nullam & ad mandendum necessitatem habet. Culpa ergo, quia a stulto ^c homine sine ulla retractatione perpetratur, quasi aqua iniquitas bibitur. Quia enim illicita sine timore facit, quasi potum injustitiæ sine obstaculo glutit. Sequitur:

Ostendam tibi, audi me: quod vidi, narrabo tibi.

Verf. 17.

40. Habent hoc omnes arrogantes proprium, ut cum rectum quid vel ^d parvum senserint, in usum hoc elationis inflectant; atque unde per intellectum sibimetipsis altiores fiant, inde per tumorem in foveam elationis cadant; sequens doctis doctiores existiment: reverentiam sibi a melioribus exigant, & docere sanctiores, quasi ex auctoritate contendant. Unde nunc dicitur:

^a 1. Bestiar. in bonis inutilis. 2. in bonis quoque inutilis fit.

^b In Notm. bene autem additur: qui bibit iniquitatem quasi aquas.

^c 2. Bestiar. superferibit & misero.

^d Ita MSS. Et fere semper ubi legitur

Ostendam tibi, audi me. Et quia cum minore auctoritate docet is qui audita, quam is qui ea quæ viderit, loquitur, ut fortiorem sibimet auctoritatem Eliphaz ^e arroget, dicit: *Quod vidi, narrabo tibi.* Quia vero nonnunquam hæretici de damnatis suis patribus confunduntur, & tamen eorum sententias quasi cum auctoritate ad medium proferunt, ex quorum stultitia jure reprobantur: recte ipsa hæreticorum audacia subinfertur, cum dicitur:

Sapientes constituentur, & non abscondunt patres suos.

Verf. 18.

41. In quorum & laudem profiliunt, & eos velut solos Ecclesiæ præfuisse gloriantur. Unde adhuc subditur: *Quibus solis data est terra, & non transiit alienus per eos.* Solis suis patribus datam terram existimant, quia solos errorum suorum magistros rexisse veraciter Ecclesiam putant. Quis vero alienus, nisi apostata angelus vocatur? Unde & per Psalmistam de cunctis simul malignis spiritibus dicitur: *Quoniam alieni insurrexerunt in me, & fortes quesierunt animam meam.* Hæretici igitur, quia doctorum suorum corda apostatæ angelo existimant non fuisse subjecta, transisse per eos alienum denegant. Cui videlicet alieno per unumquemque transire, est iniquas in corde ejus cogitationes immittere. Unde & per Prophetæ vocem de malignis spiritibus contra stantem animam dicitur: *Et dixerunt animæ tuæ, Incurvare ut transeamus.* Sed Eliphaz Themanites quia quædam narraturus audiri vult, quamvis multa quæ dicenda sunt sciat, sed quia beato Job dicenda non erant, ne-
sciat:

parum in edit. MSS. habent parvum.

^e Bigot. & Lyr. proaget. Ita quoque nunc in Utic.

^f In MSS. Norm. præter hanc lectionem additur, profuisse.

^g Norm. qui dixerunt.

CAPUT
XXXVI
Quos erio-
ris magi-
stros ha-
buerunt he-
retici quam
infuse ja-
ctent sa-
pientes.
Verf. 19.

Ps. 53. 5.

Isai. 51. 23.

g

sciat : audiamus sententias , quas contra beatum Job protulit . Neque enim debemus , cui , sed solum pensare quid dixit . Sequitur :

Verf. 20. Cunctis diebus suis impius superbit.

CAPUT XXXVII. REC. XIX. Electi in humilitate, reprobi in superbia vitam finiunt.

a

42. Solent etiam electi in quibusdam suis ^a cogitationibus atque actibus superbire . Sed quia electi sunt , cunctis diebus suis superbire non possunt , quia priusquam vitam finiant , ad humilitatis metum ab elatione corda commutant . Impius vero diebus suis omnibus superbit : quia sic vitam terminat , ut ab elatione minime recedat . Circumspicit quod temporaliter floret , & pensare negligit quo in æternum ducitur . In vita carnis fiduciam ponit , eaque diu permanere existimat , quæ ad præsens tenet . Solidatur in elatione animus , in despectum adducitur omnis propinquus : quam repentina mors subrepat , nunquam considerat : quam sit ejus incerta felicitas , nunquam pensat . Qui si incertitudinem fugacis vitæ conspiceret , incerta pro certo nequaquam teneret . Unde & bene subditur :

ibid. Et numerus annorum incertus est tyrannidis ejus.

CAPUT XXXVIII. REC. XX. Mors timeri debet, quod prævideri nequeat.

43. Superbire enim minime debuisset , etiam si annorum suorum numerum certum habere potuisset : ut sciens quantum viveret , præsciret quando se ab elatione removeret . At postquam præsens vita semper incerta est , tanto semper mors subrepens timeri debet , quanto nunquam prævideri valet . Bene autem superbiam impij , tyrannidem vocat . Proprie enim tyrannus dicitur , qui in communi republica non jure

^a In Bellov. Ebroic. & aliis Norm. sic legitur . In rec. edit. pro *cogitationibus* , habetur *tentationibus* , in vitis tum MSS. tum vet. excusis .

^b Turon. Bigot. & Lyr. *ad mortem par-*

principatur . Sed sciendum est , quia VET. XIX. omnis superbus juxta modum proprium tyrannidem exercet . Nam quod nonnunquam alius in republica , hoc est , per acceptam dignitatis potentiam , alius in provincia , alius in civitate , alius in domo propria ; alius per latentem nequitiam hoc exercet apud se in cogitatione sua . Nec intuetur Dominus quantum quisque mali valeat facere , sed quantum velit . Et cum deest potestas foris , apud se tyrannus est , cui iniquitas dominatur intus : quia etsi exterius non affligit proximos , intrinsecus tamen habere potestatem appetit , ut affligat . Et quia omnipotens Deus corda pensat , jam in ejus oculis impius egit quod cogitavit . Ad hoc autem conditor noster latere nos voluit finem nostrum , ut dum incerti sumus quando moriamur , semper ^b ad mortem parati ^c inveniamur . Unde recte postquam dictum est : *Cunctis diebus suis impius superbit* , adjungit : *Et numerus annorum incertus est tyrannidis ejus* . Ac si aperte diceretur : Cur quasi de certo extollitur , cujus vita sub pœna incertitudinis tenetur ? Sed omnipotens Deus prave agentibus non solum ventura supplicia reservat , sed eorum corda hic etiam ubi delinquant , pœnis implicat ; ut eo ipso quo peccant , semetipsos feriant , ut semper trepidi semperque suspecti mala ab aliis pati metuant , quæ se aliis fecisse meminerunt . Unde adhuc de hoc impio subditur :

Sonitus terroris semper in auribus illius : & cum pax sit , ^a ille insidias suspicatur. VERF. 21. d

44. Nil autem simplici corde felicius , CAPUT XXXIX. REC. XXI.

rati venire debeamus . Vindoc. parati inveniri debemus . Bellov. parati inveniri debeamus . Ita quoque vet. edit. Paris.

^c Duo Bessar. *inveniri debeamus .*

^d In Norm. *ille semper insidias .*

Simplicitas
cordis arx
munitissi-
ma.

licius, quia quo innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod pati ab aliis formidet. Habet enim quasi arcem quamdam fortitudinis simplicitatem suam. Nec suspectus est pati, quod se fecisse non meminit. Unde bene per Salomonem dicitur: *In timore Domini, fiducia fortitudinis*. Qui & rursus ait: *Secura mens, quasi iuge convivium*. Quasi enim continuatio refectionis est, ipsa tranquillitas securitatis. At contra mens prava semper est in laboribus: quia aut molitur mala quæ inferat, aut metuit, ne hæc sibi ab aliis inferantur. Et quidquid contra proximos excogitat, hoc contra se excogitari a proximis formidat. Fit undique suspecta, undique trepida. Omnis qui ad memoriam venit, exquirere contraria creditur. Cui ergo tranquillitas securitatis deest, huic procul dubio terroris sonitus semper in auribus est. Et sæpe contingit, ^a ut illi quilibet proximus suus simpliciter loquatur, nil aduersum cogitet. Sed cum pax sit, ille insidias suspicatur: quia qui semper dolose agit, simpliciter erga se agi non æstimat. Et quia scriptum est: *Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: involutus iniquitatis suæ tenebris jam de luce desperat. Unde & sequitur:*

Non credit quod reverti possit de tenebris^b ad lucem, circumspiciens undique gladium.

C A P U T
XLI.
VET. XX.
Impius desperata salute, ad nequitiam semper excrescit.

45. Quia dum feriri se undique insidiis credit, salute desperata, semper ad nequitiam excrescit. Aliquando vero iste peruersus etiam su-

^a Turon. & Vindoc. ut talia cuilibet proximo suo simpliciter loquatur. Bellov. ut tali cuilibet proximus suus &c. Bigot. & Lyr. ut alia quilibet proximus sibi loquatur, nil aduersum cogitans. Sed &c. Utic. ut alia quilibet proximus suus simpliciter loquitur. Dao Bessar. alia cuilibet.

perna iudicia attendit, & super se hæc venire metuit. Sed cum stipendium vitæ præsentis quærit, hæc eadem iudicia quæ metuere cœperat avaritiæ devictus insania contemnit. Et quidem mori se posse in peccato existimat, sed tamen a peccato non cessat. Unde & subditur:

Cum se moverit ad quærendum panem, novit quod paratus sit in manu ejus tenebrarum dies. Vers. 23.

46. Panis enim, stipendium vitæ præsentis: tenebrarum vero dies, tempus ultionis accipitur. In actu itaque suo aliquando iste peruersus iram superni iudicis perpendit præsentem: sed a malo non avertitur, ut etiam ipsa quoque ab ejus interitu valeat averti. Accusante se autem conscientia feriri metuit; sed tamen semper auget quo feriatur. Contemnit reditum suum, desperat veniam, superbit in culpa: sed tamen testem suæ nequitiae intus habet timorem. Et quamvis prava videatur foris audacter agere, de his tamen apud semetipsum cogitur trepidare. Unde scriptum est: *Cum enim sit timida nequitia, dat testimonium^d condemnationi*: quia cum illicita quisquis perpetrat, pavet quod facit; & apertus damnationis testis est ipse timor iniquitatis: quia & timetur quod agitur, & tamen malum non vincitur, quod timeatur. De quo & adhuc subditur.

Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium. Vers. 24.

47. In omne quod iniquus agit, tribulatione & angustia vallatur: quia

Mox 2dus malorum contemnit.

^b Deest ad lucem in Norm. & Bellov. abest etiam a textu hebr. Ita tamen Hieron. legit. Deest in utroque Bessar.

^c In Sag. contemnit enim.

^d Duo Bessar. condemnationis.

C A P U T
XLI.
Etsi feriri metuat, semper auget quo feriatur.

Sap. 17. 10.

CAP. XLII.
Quot angustis vallatur, qui securitatis sociam, viam veritatis relinquit.

a quia cor ejus anxietate ^a & suspitione confunditur. Alius occulte appetit ^b vi aliena diripere, qui laborat in cogitationibus, ne deprehendi valeat. Alius relicta veritate mentiri deliberat, ut audientium animum fallat. Sed quantus labor est sollicite custodire, ne ipsa ejus fallacia deprehendi queat? Ponit quippe ante oculos, quid sibi a veritatem scientibus responderi possit; & cum magno cogitatu pertractat, quomodo per argumenta falsitatis, documenta veritatis exsuperet. Hinc inde se circumtegit, & contra hoc, ubi deprehendi potuerit, veritati similem responsonem quærit: qui si vellet verum dicere, utique sinelabore potuisset. Plana quippe veritatis via, & grave est iter mendacii. Unde & per Prophetam dicitur: *Docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: ut inique agerent laboraverunt.* Bene ergo dicitur: *Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum:* quia apud semetipsum ^c in labore timoris deficit, qui securitatis sociam viam veritatis relinquit. Qui bene regi præparato ad prælium comparatur: quia in eo ipso malo quod agit, & terretur & festinat, & ex conscientia trepidat, & ex desiderio anhelat, metuit & superbit, pavescit suspicionibus, & mentem per audaciam erigit. Scendum quoque est, quia rex qui præparatur ad prælium, sic de hoste suspectus est, ^d ut eidem quoque quem ducit exercitui metuat, ne labefactetur, ne per destitutionem militum jaculis pateat inimicorum. Iniquus ergo angustia vallatur, sicut

Plana est veritatis via asperum iter mendacii.

Jerem. 9. 5.

VET. XXI.

^a Utic. olim & tribulatione, nunc & suspitione.

^b Deest, vi, in Bellov. & Norm. Deest quoque in 1. & 2. Bessar.

^c Norm. in labore mentis; in Utic. prius scriptum erat, in labore timoris.

^d Sic MSS. nostri & Anglic. At editi etiam antiquiores, ut eundem quoque quem

Tom. II.

rex qui præparatur ad ^e prælium: quia videlicet falsa agens, falsa loquens, formidat ne suos amittat milites, id est, argumenta falsitatis; & veritatis jaculis pateat, si ei fortasse defuerit quod ex fallacia opponat. Sed quamvis animus trepidet, quamvis conscientia accuset, cupiditate tamen sua iniquus vincitur, & suppresso pavore audaciam de iniquitatibus sumit. Et sæpe etiam ultione menti proposita, se contra Deum erigit, quælibet ab eo adversa perpeti deliberat, dummodo hic, dum valet, omne quod placet, agat. Unde & subditur:

Tetendit enim adversus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est. Cucurrit adversus eum erecto collo, & pingui cervice armatus est.

Vers. 25. d. 26.

48. Hæc de ipso iniquorum capite, scilicet Antichristo, apertius sentiuntur, qui contra Deum manum erigens, roborari dicitur: quia parvo tempore permittitur exaltari, ^g ut quo ad modicum gloriari finitur, eo in perpetuum atrocius puniatur. Sed quia ejus membra sunt omnes iniqui, hoc quod in fine mundi ille tunc singulariter acturus est unus, videamus modo qualiter a malis agatur singulis. Sunt namque nonnulli, qui & si qua aliquando agere contra omnipotentis Dei judicium nituntur, ipsa impossibilitate explendæ suæ voluntatis fracti, ad semetipsos respiciunt, atque ad eum, quem contemnere voluerant, convertuntur: & qui discedere longe potuerant, si quod vellent implere valuissent, per hoc ali-

f

C A P U T
XLIII.
REC. XIII.
Pravorum voluntati quando que Deus per misericordiam obstitit, quam iratus aliquando finit impleri.

g

ducit exercitum metuat. Quod olim in Utic. lectum.

^e Utic. ad bellum, sed habet ad prælium in margine.

^f 1. Bessar. Deum.

^g Ita Bellov. Norm. & alii. Prius in Utic. lectum, ut cum, quemadmodum in excusis.

G

aliquando salvantur, quia quod nequiter voluerunt, implere nequiverunt. Unde ad se reducti cujus sint conditionis aspiciunt, & plangunt se ^a contraria veritati voluisse. Et sunt nonnulli, qui hoc quod perverse contra Deum appetunt, iusto Dei iudicio implere nequius permittuntur. Et cum eos malitia accendit, potentia roborat, tanto jam semetipsos in errore cognoscere nequeunt, quanto in rebus affluentibus extra se semper per potentiam trahuntur. De quorum nunc intentione dicitur: *Tetendit enim adversus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est.* Contra Deum quippe manum tendere, est in operatione prava, despectis Dei iudiciis, perseverare. Et quia tunc magis irascitur Deus, quando permittit impleri quod saltem concipi in cogitatione non debuit, contra Omnipotentem iniquus iste roboratur, quia prosperari in mala sua actione permittitur, quatenus & perversa faciat, & tamen feliciter vivat. De quo adhuc subditur: *Cucurrit adversus eum erecto collo.*

Opulentorum superbiorum quanta in pravis operibus audacia.
VET. XXI.

49. Erecto collo contra Deum currere, est ea quæ creatori displicent, cum audacia perpetrare. De quo recte dicitur: *Cucurrit*, id est, in malo opere obstaculum de adversitate non habuit. De quo adhuc additur: *Et pingui cervice armatus est.* Pinguis cervix est opulenta superbia, affluentibus videlicet rebus ^b quasi multis carnibus fulta. Potens igitur iniquus pingui cervice contra Deum armatur, qui rebus temporalibus tumens contra præcepta veritatis, quasi de magnitudine carnis erigitur. Quid enim paupertas, nisi quædam macies: & quid rerum abundantia, nisi pinguedo est vitæ

^a Vindoc. contraire veritati voluisse. Ebroic. contraria voluntati voluisse.

^b Turon. quasi multis carnalibus proteâ; quod olim representavit Utic.

^c Turon. Lyr. Bigot. occupat & excæcat,

præsentis? Pingui ergo cervice se contra Deum erigit, qui temporalem abundantiam in superbiam assumit. Habent enim in hoc potentes & iniqui proprium, ut fallacibus divitiis occupati, veras Dei opes negligant: & quanto minus quod verum est inquirunt, tanto amplius falsis divitiis extollantur. Cura etenim multiplex terrenarum rerum, quia ^c occupat, excæcat. Unde adhuc apte subjungitur:

Operuit faciem ejus crassitudo.

Verf. 27.

50. Visus quippe in facie est, in qua & prima corporis honorabilior pars est. Non ergo immerito mentis intentio per faciem designatur, ^d quam quolibet vertimus, illuc videmus. Faciem ergo crassitudo operit, quia desiderata terrenarum rerum abundantia oculos mentis premit, & hoc quod in eis esse honorabile debuit, ante Dei oculos fœdat, quia curis multiplicibus aggravat. Quibus tamen nec solum sufficit, ut ipsi superbiant, nisi & hi qui eis conjuncti sunt, de eorum pinguedine etiam ipsi gloriantur. Nam sunt nonnulli, qui patronis majoribus ^e adjuti superbiunt, & de eorum potentia contra inopes extolluntur. Unde & adhuc subditur:

CAP. XLIV. Terrenarum rerum abundantia oculos claudente.

d

Et de lateribus ejus arvina dependet.

Ibidem.

51. Quia arvina pinguedo carnis est, & latera dicere divitum solemus hos, quos ei conjunctos cernimus; arvina de ejus lateribus dependet, quia quisquis potenti & iniquo adhæret, ipse quoque de ejus potentia, velut ex pinguedine rerum tumet, ut patroni perversi iniquitatem sequens, Deum non timeat: quos valet, & quantum valet pauperes

CAP. XLV. Qui iniquo potenti adhærent, de ejus potentia tumet.

alibi-

omisso quia, quod expunctum fuit in Utic. d Duo Bellar. nam quolibet faciem vertimus.

^e Omnes Norm. adjuncti. Adjuncti etiam habet uterque Bellar.

affligat, de gloria temporali cor elevet. Cum ergo talis est qui iniquo potenti adhæret, de ejus profecto latere arvina dependet. De quibus adhuc subditur:

vers. 28. Habitat in civitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumultus sunt redactæ.

CAP. XLVI. VET. XXXIII. Ille vicissim dum sibi conjungtorum laudibus extollitur, ad prava opera vehementius rapiatur. Psal. 10. 3. sec. Hebr.

52. Quia enim a conversatione conventivum civitas appellatur, civitates desolatæ sunt ipsi obsequentium cunei perversorum: quorum clamoribus perversus iste laudatur, cum ad prava opera per nequitiam rapiatur. Unde scriptum est: *Laudatur peccator in desiderio animæ suæ, & qui iniqua agit, benedicitur.* Domus vero desertæ, sunt cogitationes pravae: quas iniquus iste inhabitat, quia per omne quod agit, iniquorum hominum placere cogitationibus appetit. Quæ civitates desolatæ, & domus desertæ recte nominantur: quia nisi omnipotens Deus talium conversationes cogitationesque præcedentibus eorum culpis relinqueret, ad graviora perpetranda minime pervenirent. Bene autem dicitur; *Quæ in tumultus sunt redactæ.* Ruentia namque domorum atque civitatum ædificia tumultus faciunt: quoniam dum pravi quique confusis actionibus sibi metipsis ad perversa opera junguntur, ostendunt procul dubio, quia de ædificio vitæ ceciderunt. Sequitur:

vers. 29. Non habitabitur, nec perseverabit substantia ejus, nec mittet in terram radicem suam.

CAPUT XLVII. Virtutibus non ditatur nisi cuius mentem Deus inhabitat.

53. Quod hic, *Non habitabitur*

a Vindoc. & omnes Norm. in desideriiis. *b* Imo in fonte Hebr. Vulgata, aliisque versionibus & paraphrasibus legitur *non ditabitur*, aut aliquid simile, *non dicitur* &c. *c* In utroque Bessar. deest per hoc. *d* Corruptus hic locus est in edit. Gilot. & in Rom. Sixti V. Longe enim abest a sensu quod ibi legitur: *propter hoc ergo quod interius est vacuus, ditatur, non inhabitatur.* Immo non ditatur, quia non inhabitatur, & interius vacuus remanet. Favent

dictum est; *b* in quibusdam codicibus reperi, *Non ditabitur*; sed sensus non discrepat, quamvis a se sermo discordet. Ille enim virtutibus ditatur, cujus mentem inhabitat omnipotens Deus. Sed quia superbi cogitatio ab auctoris sui gratia non inhabitatur, profecto *c* per hoc virtutibus non ditatur. *d* Propter hoc ergo quod interius est vacuus, dicitur: *Non inhabitabitur*: propter hoc vero quod transitorium foris tumet, recte subjungitur: *Nec perseverabit substantia ejus.* Ac si aperte dicatur: Hoc quod habere videtur exterius transit: & illud quod transire non poterat, interius non habet. Unde & apte subjungitur: *Nec mittet in terram radicem suam.* Quod si de hac terra dictum accipimus, liquet proculdubio, quia arbor quæ in terra radicem non habet vel tenuissimis commota flatibus cadit. Et superbus quisque dum contra omnipotentem Dominum roboratur, dum currit recto collo, & pingui cervice contra auctorem erigitur, stare quasi arbor videtur. Sed status ejus sine radice est: quia velut ad lenem flatum, sic ad motum occultæ sententiæ vita ejus *e* cruitur. *f* Sin vero hoc loco terram, æternæ vitæ retributionem accipimus, de qua Propheta ait: *Portio mea in terra viventium*: iniquus iste in terra radicem suam non mittit, quia nunquam ad æternæ vitæ desiderium cordis sui cogitationes plantat. Quod enim radix arbori, hoc unicuique hominum cogitatio sua est: quia in hoc quod exterius videtur, per illud tenetur, *h* quod exterius non

b
c
d
e
f
g
h
sine radice stat superbus, leni flatu statim prostrandus.

VET. XXIV. Pater. in 4. Reg. c. 6.

vide-
g 2
nostræ lect. MSS. tam Anglic. quam nostr. ac vet. edit.
e Vindoc. servatur.
f Ita MSS. & veter. edit. non ut legitur in Gusanv. & aliis recent. sic vero hoc loco.
g Norm. portio mea sit.
h Hæc verba quod exterius non vid. desunt in Vindoc. qui mendis scitent. In Turon. pro exterius, legitur interius. Uterque Bessar. interius.

videtur. Unde & per prophetam dicitur: *Mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.* Cum enim cogitationem nostram ad compatendum indigni proximo tendimus, quasi radicem deorsum mittimus, ut retributionis fructus superius faciamus. Sequitur:

Verf. 30. Non recedet de tenebris.

CAP. XLVIII.
Quia lucem
iustitiæ non
quærit, de
tenebris non
recedit.

54. Si superbus iste a culpa ad iustitiam redire voluisset, de tenebris recederet. Sed quia lucem iustitiæ non quærit, de tenebris non recedit. Cujus etiam exemplo hi qui ei adhærent, in terrenis profectibus anhelant, avaritiæ facibus accenduntur, desideriorum carnalium ignibus uruntur. Unde & subditur:

Ibidem. Ramos ejus arefaciet flamma.

CAP. XLIX.
Desiderium
carnalium
facibus
cum sibi
conjugatis
uritur.

55. Si enim sibi quosdam æternam patriam quærentes adjungeret, ramos in se virides haberet. Sed quia ipsi quoque, qui ei conjuncti sunt, terrenis desideriis æstuant, & dum desideriorum flamma clientium ejus animos accendit, scilicet ramos ejus arefacit, ut fructum boni operis non ferant; quia ad appetenda infima per nequitiam anhelant. Bene autem subditur:

Ibidem. Et auferetur spiritu oris sui.

CAP. L.
Propter
laxata
lingua
frena
gravissime
torquendus.

56. Superbus etenim quisque quo in hac vita plus valet, eo sibi lingue frena audacius relaxat, ut loquatur perversa quælibet, nullum de verbis suis metuat, istos contumeliis feriat, illos maledictionibus jaculetur. Nonnunquam vero in blasphemiam contra conditorem rapitur, sicut de talibus per Psalmistam dicitur: *Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transiit super terram.* Unde & dives in igne posi-

Psal. 72. 9.
b
c

a Iyr. Bigot. Sag. mentem nostram.
b Norm. transiit in terra. Vindoc. transiit in terram.
c Quamplures, unde & dives ille.

tus, stillari sibi aquam ex digito Lazari in linguam postulat. Qua ex re intelligitur, quia ubi amplius peccaverat, ibi atrocius ardebat. Recte ergo nunc dicitur: *Et auferetur spiritu oris sui;* quia eo percussione sententiam accepit, quo oris sui spiritum sub divina formidine non retrinxit. Sequitur:

Luc 16 24.

d Non credat frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit.

Verf. 31.

57. Quoties post culpam eleemosynas facimus, quasi pro pravis actibus pretium dantur. Unde & per Prophetam de eo qui hæc non agit, dicitur: *Non dabit Deo propitiacionem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ.* Nonnunquam vero divites elati, inferiores opprimunt, aliena rapiunt, & tamen quasi quædam aliis largiuntur: & cum multos deprimant, aliquando quibusdam opem defensionis ferunt; & pro iniquitatibus quas nunquam deserunt, dare pretium videntur. Sed tunc eleemosynæ pretium nos a culpis liberat, cum perpetrata plangimus, & abdicamus. Nam qui & semper peccare vult, & quasi semper eleemosynam largiri, frustra pretium tribuit: quia non redimit animam, quam a vitiis non compefcit. Unde nunc dicitur: *Non credat frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit.* Quia eleemosyna superbi divitis cum redimere non valet, quam perpetrata simul rapina pauperis ante Dei oculos ascendere non permittit. Quod fortasse intelligi aliter potest: quia sæpe superbi divites cum eleemosynam tribuunt, non hanc pro æternæ vitæ desiderio; sed pro extendenda vita temporali largiuntur, mortem se posse differre donationibus credunt, sed non credat fru-

CAP. LI.
REC. XXXII.
Tunc solum
eleemosynæ
nobis pro-
sunt cum
peccata
plangimus
& abdicamus.
Psal. 42. 2. 9.
Pater. in
Psal. c. 110.

VET. XXV.

d Norm. & alii cum vet. edit. non credit. Ita semper deinceps.
e Vindoc. pro culpa.
f Duo B. s. d. ditionibus.

frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit: quia obtinere ex impenso munere non valet, ut finem debitum evadat, cujus etiam nequitia intercidit vitam. Unde & subditur:

fideriis solidentur, per torporem mentis ad ea quæ dijudicare cœperant, redeunt: atque ad mala quæ fugere disposuerant, recurrunt. Quia enim sæpe contingit, ut pro utilitate multorum etiam sancti viri exterioribus actibus seruiant, & populorum gubernationibus occupentur; hoc infirmi aspicientes, & per vetustam adhuc superbiam quærentes imitari, exterioribus se actionibus ^c inferunt: sed quanto ad eas non eruditi spiritalibus ^d veniunt, tanto eas carnaliter exsequuntur. Nisi enim prius cor longo studio & diutina conversatione in desideriis cœlestibus convalescat, ^e cum ad exteriora agenda refunditur, ab omni statu boni operis eradicatur. Unde recte quoque de hoc iniquo dicitur: *Antequam dies ejus impleantur, peribit.* Quia & si quid boni fortasse cœperit agere, priusquam in eo per longitudinem temporis convalescat, ad exteriora relabitur, & perverse deserit, quæ recte incoasse videbatur. Unde & apte subditur: *Et manus ejus arescent.* Quia dum exterioribus actibus intempestive involvitur, ab omni nimirum bona operatione siccatur. Unde adhuc bene subditur:

Ladetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva projiciens florem suum. Congregatio enim hypocrite sterilis.

60. Notandum, quod sic de hoc iniquo generaliter loquitur, ut tamen divinus sermo ad specialem ejus nequitiam derivetur. Qui enim dicens: *Ladetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva projiciens ^f florem suum;* protinus subdit: *Congregatio enim hypocrite sterilis;*

^d Duo Bessar. *actionibus*, sed primus id superscribit eadem manu.

^e Ebroic. *ad exter. agenda relabitur.*

^f Utic. & Bellov. *germen suum.* In priori tamen hujus contextus citatione Utic. habet, *florem suum.* 1. Bessar. *germen*, quod in 2do transit in *florem.*

Verf. 32. *Antequam dies ejus impleantur, peribit: & manus ejus arescent.*

CAP. LII. Præfixi dies singulis, nec augeri possunt nec minui.

58. Præfixi dies singulis ab interna Dei præscientia nec augeri possunt, nec minui: nisi contingat ut ita præsciantur, ut aut cum optimis operibus longiores sint, aut cum pessimis breviores, sicut Ezechias augmentum dierum meruit impensione lacrymarum; & sicut de perversis scriptum est: ^a *Indisciplinatis obviat mors.* Sed sæpe iniquus, quamvis in occulta Dei præscientia longa vitæ ejus tempora non sint prædestinata; ipse tamen quia carnaliter vivere appetit, longos animo dies proponit.

Qui longiores sperat, antequam impleantur, perit.

Et quia ad illud tempus pervenire non valet quod expectat, quasi antequam dies illius impleantur, perit. Quod tamen intelligere & aliter possumus. Plerumque enim quosdam cernimus & perverse agere, & usque ad senectutem ultimam pervenire.

Quomodo ^b ergo dicitur: *Antequam dies ejus impleantur, peribit;* cum in quibusdam sæpe videamus, quia ætate longa jam membra deficiunt, & tamen pravitatem suam eorum desideria exsequi non desistunt?

Post conversionem exteriora reprobens ab omni boni operis statu eradicatur.

59. Sunt namque nonnulli, qui post vitam perditam, ad semetipsum redeunt, & accusante se conscientia, perversa itinera relinquunt, commutant opera, antiquæ suæ pravitati contradicunt, terrenas actiones fugiunt, desideria superna sectantur: sed priusquam in eisdem sanctis de-

^a Alludit fortasse ad hunc locum Ecclesiastici 20. Verf. 9. *Est processio in malum viro indisciplinato, & est inventio in detrimentum.*

^b 1. Bessar. enim dicitur. 2. enim veraciter dicitur.

^c Norm. & alii, *inferunt.*

Verf. 33. & 34.

CAP. LIII. REC. xxiv. Hypocrite bona opera car arescant.

f

rurfus cœperint mundi gloriam, quam contemferant, quærere, & terrenis rebus, quas fpreviſſe videbantur, inſatiabiliter inhiare, vacare jurgiis, proximorum læſiones exquirere; nimirum projecit oliva florem, quem propoſuit: quia rudimenta boni ſtudii ad perfectã opera non perduxit. Sed ſciendum eſt, quia hæc ſemper eis eveniunt, qui Deum puro ac ſimplici ſtudio non ſequuntur. Unde recte ſubditur: *Congregatio enim hypocritæ ſterilis.* ^a Cœpta enim bona non ammitteret, ſi hypocrita non fuiſſet. Congregant vero & hypocritæ bona opera, ſed eorum ſterilis eſt ipſa congregatio: quia per hoc quod agunt, fructum recipere in æterna retributione non appetunt. Fecundi ac virides in ſuis operibus humanis oculis videntur, ſed in conſpectu occulti judicis, infecundi & aridi apparent. Sæpe vero æltu avaritiæ accenſi, eo majora de ſe opera humanis oculis oſtendunt, quo ampliora ſibi ab hominibus offerri munera appetunt. Unde adhuc ſubditur:

Verſ. 34.

Et ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.

C A P U T

LIV.

REC. xxv.

B

Parum eſt munus a manu non recipere niſi munus ab ore reſpua- mus.

62. Sicut enim corpus in tabernaculo, ſic mens habitat in cogitatione. ^b Sed ignis tabernacula devorat, cum æltus avaritiæ cogitationes devaſtat. Et fit plerumque, ut hypocrita aurum vel quæque bona corporalia ab hominibus accipere contemnat: ſed quia hæc non accipit, majores ab eis recipere laudes quærat & fortalſe munus ſe accepiſſe non æſtimat, quia bona corporalia recipere recuſat. Unde ſciendum eſt, quia aliquando munus a manu, aliquando vero ab ore porrigitur. Nam qui nummum tribuit, munus ex manu dedit: qui autem verbum laudis impendit, munus ab ore pro-

^a Verba hæc uſque ad *congregant*, deſunt in Turon.

tulit. Hypocrita itaque etſi exteriora dona, quæ terrenæ forſitan neceſſitati congruunt, accipere recuſat, plus eſt quod ſibi retribuui appetit, cum ultra meritum laudari deſiderans, munus ab ore quærit. Et quia in ipſo laudis appetitu, nimio cor ardore ſuccenditur, dicatur recte. *Et ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.*

63. Sin vero eorum tabernacula, corpora debemus accipere, in quibus illorum animæ habitant; ignis eorum tabernacula devorat: quia qui hic in mente ardent igne avaritiæ, illic etiam in carne concremantur ignibus Gehennæ: & quia mens hypocritæ nunquam vacat a malitiæ cogitatione: nam ſive terrena quæque, ſeu laudem appetat, hæc aliis invidet, quæ ſibi tribui anhelat: & tanto ceteros oſtendere perverſos molitur, quanto videri ſanctior omnibus appetit, ut ex eo quod alii deſpicabiles ſiunt, ipſe reverentior ſemper appareat. Unde fit, ut de opinione proximi ante humana judicia, linguæ ſuæ laqueos prætendat, ut eorum quibus placere appetit, ſolus æſtimationem capiat. Unde & ſequitur:

Concepit dolorem & peperit iniquitatem, & uterus ejus præparat dolos.

64. Dolorem quippe concipit, cum perversa cogitat. Iniquitatem parit, cum explere cœperit quod cogitavit. Invidendo dolorem concipit, derogando iniquitatem parit. Gravis quippe eſt iniquitas, quando is qui perversus eſt, oſtendere alios perversos molitur, ut inde ipſe quaſi ſanctus appareat, quod alios ſanctos non eſſe docuerit. Sciendum vero, quod in ſacro eloquio, ventris vel uteri nomine mens ſolet intelligi. Hinc eſt enim quod per Salomonem di-

^b Omittitur periodus hæc in Vindoc. uſque ad, & fit plerumque.

V E T.
XXVIII.
His muncibus detestantes ignis devorabit.

Verſ. 35.

C A P U T

L V.

Dolorem concipit qui perversa cogitat, iniquitatem pariturus.

Prov. 20.
27.

dicitur : *Lucerna Domini spiraculum hominis , quæ investigat omnia secreta ventris .* Lux enim gratiæ , quæ desuper venit , spiraculum homini præstat ad vitam . Quæ videlicet lux omnia secreta ventris investigare dicitur : quia occulta mentis penetrat , ut ea quæ de seipsa latebant animam , ^a ante ejus oculos flendo reducat . Hinc Jeremias ait : ^b *Ventrem meum , ventrem meum doleo .* Qui ut ventrem suum , quid dixisset ostenderet , adjunxit : *Sensus cordis mei turbati sunt .* Uteri itaque nomine , recte mens accipitur : quia sicut proles in utero concipitur , sic

^a
Jerem. 9. 19.
^b

cogitatio in mente generatur : & sicut in ventre cibi , ita continentur in mente cogitationes . Uterus itaque hypocritæ præparat dolos , quia tanto semper majorem malitiam contra proximos in mente concipit , quanto solus præ omnibus videri innocentior quærit . Hæc idcirco Eliphaz protulit , quia beatum Job tanto percussum verbere propter hypocrisin putavit . Sed ejus verba etsi multis congruunt , ab ipso solo aliena sunt , pro quo solo dicebantur : quia sanctus vir nihil in suis actibus duplicitatis habuit , quem testis veritas de cordis simplicitate laudavit .

^a Ita MSS. plerique . Vet. edit. Paris. ante ejus flenda oculos reducat . Vetus Basil. ante ejus flenda oculos reducant .

^b In Bellovac. & Germ. simpliciter legitur , *ventrem meum doleo* . Sic olim legebatur in Utic. sine repetitione .

LIBER DECIMUSTERTIUS.

In quo Caputum 16. & 17. Libri Job brevis expositio moralis
& typica continetur.

CAP. I.
Sancti, quos
admonendo
corrige
non possunt,
patiendō to-
lerant.
Pater, in Pf.
cap. 256.

I. **E** Sse hoc perverforum proprium solet, quod sua mala per conviciū bonis ingerant, priusquam de eis ipsi veraciter accusentur: & dum metuunt increpari de his quæ faciunt, adversantes suis pravitatibus justos hæc facere testantur. Sancti autem viri patienter audiunt etiam quæ se nunquam fecisse meminerunt; quamvis ea mala quæ sibi ingeri conspiciunt, ab ipsis suis criminatōribus noverint perpetrata: & cum eos prædicando corrigere non possunt, patiendō tolerant; quatenus si fructum conversionis eorum ^a non valent, ex ipsis tamen præmium longanimitatis acquirant. Unde & sancta Ecclesia David prophetæ vocibus dicit: *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores*: quia videlicet dum hæreticos vel quoslibet reprobos, quos corrigere non valet, tolerat, facta peccantium supra dorsum portat. Beatus itaque Job videns Eliphaz amicum suum multa contra se de hyprocrisi conquerentem, qui ex consolationis verbis ad amaritudinem increpationis eruperat, & simulatus consolator apparebat; per patientiam suam typum servat Ecclesiæ, quæ novit talia audiendō tolerare, & cum ejus sermo admittitur, ratiocinando destruere, & dicit:

Job 16.
Vers. 2.
CAP. II.
REC. 11.

Audivi frequenter talia.

2. Electi quippe frequenter aliena

^a In aliis excusis, *consequi non valent*. Expunximus *consequi*, quod in MSS. non reperitur, aliasque redundat. Duo tamen Bess. *ferre non valent*. Primus id superscribit.

^b In vet. edit. Paris. & Basil. *a quibus erimina impicta*. In Guilanv. *impicta*, uti Tom. II.

mala quasi sua audiunt, & ab his eis crimen impingitur, ^b a quibus crimina impicta perpetrantur. Hac autem responsione beatus Job illud Ecclesiæ tempus significat, quo oppressa ab adversariis temporali eorum potentia quasi dejecta creditur. Unde sequitur: *Consolutores onerosi omnes* ^c *vos estis*. Sive enim hæretici, seu pravi quilibet, cum laborare bonos in adversitate conspiciunt, in eo quod illos consolari appetunt, mala eis persuadere conantur. Unde non immerito bonorum mentibus onerosa fit eorum consolatio, quia inter verba dulcedinis, virus propinare cupiunt erroris: & dum dictis lenibus dolores quasi levigant, peccati ^d onus imponere festinant. Sed electi viri etiam cum temporali gloria privantur, interni vigorem judicii non amittunt. Nam sciunt & foris adversa perpeti, & tamen interius infracti recta sine pavore defendere. Unde subjungitur:

Numquid habebunt finem verba ventosa? Vers. 3.

3. Ventosa enim verba sunt, quæ inflationi temporali potius quam rectitudini serviunt. Sæpe autem mali etiam bona dicunt: sed quia bene non dicunt, ventosa verba proferunt. Nam dicta eorum & si quando ^e sana sunt per sententiam, in-

Job typus
Ecclesiæ a
fictis amictis
oppressæ,
consolutores
simulanti-
bus.

b

Ibidem.
A consola-
toriis verbis
ad increpa-
toria amici
Job erupe-
rant.

c

d

CAP. III.
Verba sana,
propter elationem eorum a quibus proferuntur ali-
quando ventosa.

VET. 11.

e

in edit. Rom. Sixti V. Legitur *impicta*, in MSS. Anglic. & nostris.

^c In quamplur. MSS. deest *estis*, hic & infra.

^d Turon. *opus*.

^e Sag. & Uric. addunt aliam lect. *sunt bona*.

inflata tamen sunt per elationem . In hoc vero quod dictum est : *Consolatores onerosi omnes vos estis* : quid aliud beati Job magisterio docemur , nisi ut quisque perpendere sollicite sciat , ne luctus tempore , verba increpationis inferat ? Si enim sunt quædam , quæ increpari jure debeant , in afflictione postponenda sunt , ne consolator increpando dolorem augeat , quem lenire proposuerat . Sequitur :

Lugens non increpandus .

Ibid. *Aut aliquid tibi molestum est , si loquaris ?*

CAP. IV. Justi convicia non reddunt .

4. Mali viri cum aliis sibi similibus conviciosa verba proferunt , eo citius obmutescunt , quo de se talia mox audiunt , qualia suis auditoribus dicunt . Cum autem bonos viros per conviciosa verba jactantur , nil eis molestiæ ex convicio nascitur : quia contra tacentes loquuntur , nec compelluntur audire quod sunt , quia justī convicia non reddunt , etiam dum coguntur audire quod non sunt . Bene ergo dicitur : *Aut aliquid tibi molestum est , si loquaris ?* Ac si ei aperte diceretur : *Eo plus loqueris , quo a me molestum aliquid de tua actione non audis . Unde & subditur : Poteram & ego similia vestri loqui .* Narrat justus quid facere potuit : sed ne justitiam deserat , quod facere potuit , declinat . Sequitur :

Verf. 4. REC. III.

Ibid. & Verf. 5. ac 6.

Atque utinam esset anima vestra pro anima mea : consolarem & ego vos sermonibus , & moverem caput meum super vos . Roborarem vos ore meo : & moverem labia mea , quasi parcens vobis .

CAP. V. Malis divina flagella quandoque debent optari .

5. Aliquando necesse est ut pravis mentibus quæ humana prædicatione corrigi nequeunt , divina

flagella optari benigne debeant . Quod cum magno fit amoris studio : videlicet non errantis pœna , sed correctio quæritur , & oratio potius quam maledictio esse monstratur . In his autem verbis hoc beatus Job monstratur intendere , ut amici , qui dolori illius per caritatem compati nesciebant , ab experimento discerent , alienæ afflictionis qualiter misereri debuissent : atque edomiti doloribus , a sua passione traherent consolationem aliis qualiter inferrent , & tunc salubrius intrinsecus viverent , cum aliquid extrinsecus de infirmitate sentirent . Notandum , quod non ait : *Utinam esset anima mea pro anima vestra ; sed , Utinam esset anima vestra pro anima mea* : quia profecto sibi malediceret , si se illis fieri similem optaret . Illis vero meliora voluit , quos sibi fieri similes quæsit . Consolamur vero pravos in flagellis constitutos , cum de exteriori percussione interiorem in eis convalescere salutem ^b indicamus . Caput etiam movemus , cum mentem , ^c quæ principale nostrum est , ad compassionem insectimus . Eosque inter flagella roboramus , cum doloris eorum vim verbis mitibus lenimus . Sunt namque nonnulli , qui dum interna nesciunt , de malis exterioribus desperabiliter affliguntur , de quibus per Psalmistam dicitur : *In miseriis non subsistent* . Ille etenim bene novit in exterioribus miseriis subsistere , qui scit semper de spe interna gaudere .

a

VE^r III.

b

c

Es. 139. 11.

6. Quod vero non ait , *parcens* , sed , *Quasi parcens vobis* ; nequaquam hoc negligenter prætereundum puto : quia sancta Ecclesia disciplinæ vigorem cum permixtione mansuetudinis fervans , aliquando malis & quasi parcens non parcat , aliquando vero & qua-

Aliquando malis quasi parcens non parcat , & quasi non parcens parcat Ecclesia

^a Deest *utinam* in Bellov. & Norm. Deest & in utroque Bessar. Mox uterque flagello habet , & quod principale .

^b Edit. Gilot. & Rom. Sixti V. habent *inducamus* ; contra sensum , & MSS. tam

Anglic. quam nostrorum fidem .

^c Hinc apud Græcos tum Philosophos tum Theologos τὸ ὑπεμονικὸν dicitur animi præstantia , mentisque principatus .

& quasi non parcens parcit . Quod melius ostendimus , si ipsa quæ plerumque accidunt , proferamus . Ponamus itaque ante oculos mentis , duos pravos ^a in sancta Ecclesia esse constitutos , quorum sit unus potens & protervus , alter mitis & subditus . Si qua miti & subdito culpa subriperit , hanc protinus increpando prædicator insequitur & corripit , eumque corripiendo , a culpa liberat , atque ^b ad viam rectitudinis reformat . Quid itaque huic , nisi non parcens pepercit ? quia dum correctionis verbum non distulit , citius hunc a culpa liberavit . Libere enim arguens non pepercit ; sed in eo quod correxit , pepercit . At contra potens & protervus , cum aliquid perpetrassè cognoscitur , tempus quæritur , ut de malo quod fecit , increpetur . Nisi enim prædicator sustineat ^c quando ferre congrue correctionem possit , auget in eo malum quod insequitur . Sæpe enim contingit , ut talis sit , qui nulla increpationis verba suscipiat . Quid itaque in hujus culpa prædicatori agendum est , nisi ut sermone admonitionis , quem pro communi salute omnium auditorum facit , tales culpas ad medium deducat , quales eum perpetrassè considerat , qui & præsto est , & de se solo adhuc argui non potest , ne deterior fiat ? Et cum generaliter contra culpam invectione intenditur , correctionis verbum libenter ad mentem ducitur : quia potens pravus ignorat , quod sibi hoc specialiter dicatur . Quid itaque isti prædicator suus , nisi parcens minime pepercit ? cui & specialiter correctionis verba non intulit , & tamen vulnus illius sub communi admonitione percussit . Unde sit ple-

rumque , ut eo vehementius perpetrata culpam lugeat , quo reatum suum & cum se percussum sentiat , nesciri putat .

7. Magna itaque prædicationis arte agendum est , ut qui ex aperta ^d correptione deteriores fiunt , quodam temperamento correptionis ad salutem redeant . Unde etiam Paulus dicit : *Quæ putamus ignobiliora membra esse corporis , his honorem abundantiore circumdamus : & quæ inhonesta sunt nostra , abundantiore honestatem habent ; honesta autem nostra nullius egent* . Sicut enim inhonesta membra in corpore , ita quidam sunt intra sanctam Ecclesiam potentes & protervi ; qui dum aperta invectione feriri nequeunt , quasi honore tegminis vallantur . Sed hæc de occultis potentium delictis loquimur . Nam quando & aliis cognoscentibus peccant , aliis etiam cognoscentibus increpandi sunt : ne si prædicator taceat , culpam approbasse videatur ; atque hæc crescens in exemplum veniat , quam pastoris lingua non fecat . Sancta ergo Ecclesia , cum per prædicatores suos quædam facta malorum sub dispensatione invectionis increpat , labia quasi parcens movet : sed tamen parcendo non parcit , quia ab invectione culpæ generaliter non tacet , ^e quam specialiter tacet . Sequitur :

Sed quid agam ? Si locutus fuero non quiescet dolor meus : & si taceo , non recedet a me .

8. Hoc personæ beati Job qualiter congruat , nullus ignorat . Sed si ad sanctæ Ecclesiæ typum trahatur , hæc & cum loquitur , dolor minime quiescit , quando locutione sua perverfos minime corrigi con-

H 2 spi-
recent . Gilot . Vatic . Gullan . quando proferre . Melius cum MSS . quando ferre possit , sc . potens & protervus .

^d 2ds Bessar . prædicatione . . . per Paulum dicitur .

^e Duo Bessar . qua .

VET. IV.
Protervi
qua discre-
tione corripiendi .

d

1. Cor. 12. 23.

e

vers. 7.

CAP. VI.
Dolor Ec-
clesiæ cum
pravos fru-
stra corripi
conspicit .

^a Duo Bessar . intra S . Ecclesiam .

^b Turon . & Norm . ad viam rectitudinis . In Utric . olim ad vitam rect . vet . edit . Paris . ad vitam .

^c Sic Turon . Vindoc . Norm . & c . In vet . edit . Basil . 1514 . quando conferre . Alii

spicit. Et cum tacet, dolor minime recedit: ^a quia etsi averfata contuerit, hoc ipsum amplius quod tacet gemit: quia se tacente, perverforum culpas excrefcere confpicit. Sequitur:

Verf. 8.

Nunc autem oppreffit me dolor meus: & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

CAP. VII.
REC. IV.
Et ad eorum exempla infirmos pertrahi.

9. Doloꝛe fuo ſancta Eccleſia premitur, quando in malitia ſua creſcere perverfos intuetur. Et quia dum pravi creſcunt, etiam infirmi qui in ea ſunt, ad ſequenda ſtudia pravitatis irritantur, recte additur: *Et in nihilum redacti ſunt omnes artus mei.* Sicut enim per oſſa fortes, ſic per artus infirmi quique deſignari ſolent. Membra ergo Eccleſiæ ad nihilum rediguntur, quando ex imitatione pravorum in hoc mundo creſcentium, infirmi quique deterius infirmantur. Videntes etenim felicitatem malorum, ſæpe ab ipſo fidei ſtatu dilabuntur, bona temporalia appetunt, & veluti in nihilum rediguntur: quia ^b dum manentem Dei eſſentiam deſerunt, diligentes tranſitoria, quaſi ad non eſſe tendunt. Bene autem dicitur: *Nunc autem* ^c *oppreffit me dolor meus:* quia videlicet tempus doloris Eccleſiæ modo eſt, & tempus gaudii poſtmodum ^d ſequetur. Sæpe vero contingit, ut ſancta Eccleſia non ſolum infideles atque extra poſitos adverſarios toleret, ſed eorum quoque inſidias ^e atque adverſitatem vix ferat, quos intus habet. Unde beati viri voce apte mox ſubditur:

Verf. 9.

Rugæ meaſ testimoniū dicunt contra me.

^a Ita MSS. & vet. edit. In aliis quia eiſ adverſa.

^b Taron. dum manentem Dei ſententiam.

^c In utroque Beſſar. nunc autem: quia idlicet . . . ſequitur.

vide Norm. ſequitur.

10. Quid per rugas, niſi duplicitas deſignatur? Rugæ itaque ſunt ſanctæ Eccleſiæ omnes, qui in ea dupliciter vivunt, qui fidem vocibus clamant, operibus denegant. Hini-mirum pacis tempore, quia hujus mundi poteſtatibus eamdem fidem honori eſſe conſpiciunt, fideles ſe eſſe mentiuntur. Sed cum ſanctam Eccleſiam ſubita adverſitatis procella turbaverit, illico oſtendunt ^f quid in perfida mente moliantur. Has autem rugas in electis ſuis ſancta Eccleſia non habet, quia videlicet neſciunt aliud de ſe ſoris oſtendere, & intus aliud habere. Unde recte egregius prædicator dicit: *Ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam.* Maculam quippe & rugam non habet, quæ & turpitudine operis, & duplicitate ſermonis caret. Sed quia nunc intra ſinum fidei multos etiam reprobos tenet, cum tempus perſecutionis exarſerit, ipſos hoſtes patitur, quos prædicationis verbis alere ante videbatur. Dicat itaque quia: *Rugæ meaſ testimoniū dicunt contra me,* id eſt ipſi me inſequendo increpant, qui nunc in meo corpore poſiti, duplicitatis ſuæ in ſe malitiam ^g non emendant. Unde bene adhuc ſubditur:

Et ſuſcitatur falſiloquus adverſus faciem meam, contradicens mihi.

Ibidem.

11. Etiam pacis ſuæ tempore ſancta Eccleſia ^h falſiloquium patitur, dum ſunt in ea multi, qui de æternitatis promiſſione diſſidunt, & tamen ſe fideles eſſe mentiuntur. Qui dum prædicationi ejus aperte contradicere non præſumunt, falſiloquium non contra faciem, ſed quaſi

CAP. VIII.
VET. v.
Rugæ Ec-cleſiæ ſunt mali Chriſtiani.

Ephes. 5. 27.

C A P. IX.
Per eos ſævit diabolus.

^e Plerique atque adverſitates.

^f Ebroic. quid in perfida mente conſpiciunt & moliantur.

^g Norm. non emendant.

^h 1. Beſſar. falſilocum. 2. falſiloquium hic & infra paulo poſt uterque de falſiloquo . . . falſiloqui.

quasi post dorsum patitur. Sed cum malitiæ tempus eruperit, is qui nunc metuens derogat, ad contradicendum ante faciem venit: quia verbis veræ fidei apertis vocibus obfistit. Sciendum vero est, quia cum hæc a carnalibus patimur, non tam ipsi sunt, qui in nostra morte sæviunt, quam malignus spiritus, qui eorum mentibus principatur, sicut per Paulum dicitur: *Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum*. Unde cum hic quoque de falsiloquio loqueretur, apte mox ad describendum ejus^a falsiloquii principem, verba convertit, dicens.

Ephes. 6. 12.

a

vers. 10.

b

C A P. X.
R E C. V.
Modo occulta, modo aperta persecutione.
V E T. VI.

c

d

e

f

^b *Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.*

12. Quid aliud omnes iniqui, quam membra sunt diaboli? Ipse itaque per eos agit, ^c quidquid in eorum cordibus ^d ut agere debeant immittit. Habet autem etiam nunc diabolus contra sanctam Ecclesiam furorem, sed sparsus ejus furor est: quia occultas tentationes per singulos movet. Cum vero contra eam in aperta persecutione proruperit, furorem suum in eam colligit, qui in afflictione illius tota se intentione constringit. Membra autem ejus hoc pacis tempore ^e idcirco contra electos collectum furorem non habent: quia malitiam suam minus se sentiunt posse implere, quam volunt. Cum vero sibi suppetere ^f licentiam

pravitatis aspexerint, tanto hanc audacius feriunt, quanto & contra illam ^g ex unanimitate glomerantur. Recte itaque nunc dicitur: *Collegit furorem suum in me*. Cujus adhuc furor ^h ut latius exponatur, dicitur: *Et comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis*. De quo & subditur: *Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est*. Ille quippe antiquus hostis Ecclesiæ contra hanc dentibus fremit, eamque terribilibus oculis intuetur; quia per alios crudelia exercet, & per alios quæ exerceat providet.

g

h

13. Dentes namque hujus hostis, sunt bonorum persecutores atque carnifices, qui ejus membra laniant, dum electos illius suis persecutionibus affligunt. Oculi vero hujus hostis sunt hi, qui contra eam provident mala ⁱ quæ faciant, suisque consiliis persecutorum ejus crudelitates inflammant. Antiquus ergo ejus adversarius fremit contra eam dentibus suis, dum per crudeles reprobos in ea insequitur vitam bonorum. Intuetur hanc terribilibus oculis, qui pravorum consiliis non cessat mala exquirere, in quibus hanc semper deterius affligit. Nam sicut incarnata veritas in prædicatione sua pauperes idiotas & simplices elegit: sic e contrario ^k damnatus ille homo, quem in fine mundi apostata angelus assumet, ad prædicandam falsitatem suam, astutos ac duplices, atque hujus mundi scientiam habentes electurus est. Unde & per Isaiam dicitur: *Væ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ, quæ mittit in mare legatos & in*

Diaboli dentes, persecutores; oculi, qui eos consiliis suis regunt.

i

Par. in Isai. cap. 25.

k

RET. VII. Isai. 12. 1.

^a Vindoc. falsiloqui feritatem. Germ. falsiloqui princip. ut & supra, bis; falsiloquum patitur.

^b 1. Bellar. Colliget. 2. colligit hic & infra.

^c Lyr. & Bigot. quidquid eorum mentibus.

^d Vindoc. ut agere non debeant.

^e Ita MSS. & vet. edit. Paris. & Basil.

At recent. circa electos.

^f Plurimi, licentiam sua pravitatis. Vindoc. licentiam pravit. appetunt.

^g Turon. ex vanitate glomerantur.

^h Utic. ut altius; superscriptum tamen legitur, ut latius.

ⁱ Sag. & alii Norm. qua fiunt. Uterque Bellar. fiunt. Mox quia pravorum.

^k Vide infra lib. 32. num. 22. & lib. 33. num. 42. & 57.

vasis papyri super aquas. Terra quippe, cui vā dicitur, ille principaliter homo damnatus est, qui alarum cymbalum vocatur: quia hi, qui per superbiam in altitudinem cogitationis evolant, eundem perversum hominem prædicando sonant. Quæ scilicet terra recte trans flumina Æthiopiæ esse perhibetur. Æthiopia etenim nigrum populum mittit: & omnem hominem mundus iste, quia peccatorem profert quasi nigrum Æthiopia populum parit. Sed terra, cui vā dicitur, trans flumina Æthiopiæ esse perhibetur: quia damnatus ille homo tanta immensitate iniquus est, ut omnium peccantium peccata transcendat. Qui mittit in mari legatos, quia prædicatores suos in seculum spargit. De quibus recte subditur qualiter mittantur, dum dicitur: *In vasis papyri super aquas*. Ex papyro quippe charta est. Quid itaque per papyrum, nisi secularis scientia designatur? Vasa ergo papyri sunt corda doctorum secularium. In vasis igitur papyri super aquas legatos mittere, est prædicationem suam in sapientum carnalium sensibus ponere, & defluentes ad culpam populos vocare. Qui ergo illic per vasa papyri, ¹⁴ hic, quia carnaliter vident, per oculos designantur. De quibus & adhuc subditur:

Verf. 11. Aperuerunt super me ora sua, exprobrantes.

CAP. XI.
De eis, qui
errores prædicant.

14. Ora sua reprobi exprobrantes aperiunt, cum & erroris sui mala prædicare non metuunt, & prædicamenta rectæ fidei irrident. De quibus sciendum est, quia illos præcipue in sancta Ecclesia persequuntur, quos multis conspiciunt esse profuturos, qui vitam carnalium verbo correptionis conterunt, ^a eosque

^a Turon. Utic. & Norm. eosque in Ecclesia corpus. Ebroic. eosque in Ecclesia corpus specialiter vertunt.

^b Quidam editi, qui vitam carnalium

in Ecclesiæ corpore spiritaliter vertunt. Unde & subditur:

Percusserunt maxillam meam, satiati sunt panis meis.

Ibidem.

15. Maxilla quippe Ecclesiæ, sancti prædicatores sunt, sicut sub Judææ specie per Jeremiam dicitur: *Plorans ploravit in nocte, & lacrymæ ejus in maxillis ejus*: quia in adversitatibus Ecclesiæ illi amplius plangunt, ^b qui vitam carnalium confringere prædicando noverunt. Per ipsos quippe sancta Ecclesia iniquos a vitiis conterit, & quasi gluttiens in sua membra convertit. Unde ipsi quoque ^c primo prædicatori velut maxillæ Ecclesiæ dicitur: *Occide & manduca*. Hinc est etiam quod Samson maxillam asini tenuit, & hostes peremit: quia Redemptor noster simplicitatem atque patientiam prædicantium, suæ manu virtutis tenens, a vitiis suis carnales interfecit. Et maxilla in terram projecta postmodum aquas fudit, quia data morti prædicatorum corpora, magna populis monstrare miracula. Maxillam ergo Ecclesiæ perverfi ferunt, cum bonos prædicatores insequuntur. Et quia tunc reprobi grande se aliquid fecisse æstimant, cum vitam prædicatorum necant, post percussorem maxillæ apte subiungitur: *Satiati sunt panis meis*. Illa quippe eos pœna satiat, quæ mentem Ecclesiæ præcipue castigat. Sequitur:

CAP. XII.
R. E. C. VI.
Maxilla Ecclesiæ sancti prædicatores.
Pat. in Jer. cap. 39. & in Alt. e. 21. Thren. 1. 2.

^b

^c

Alt. 10. 13.
Jud. 15. 16.
VET. VIII.
Pat. in Jud. cap. 5.

Concluserunt me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.

Verf. 12.

16. Electorum populus apud iniquum concluditur, cum ejus caro antiqui hostis persecutionibus temporaliter datur. Qui non spiritui, sed manibus impiorum traditur, quia quo hunc in mente capere neque-

CAP. XIII.
Electi persecutionibus antiqui hostis temporaliter permissi.

unt, ^c constringere; MSS. Anglic. & nostri habent, *confringere*.

^c Norm. primo pastori. Vindoc. primo prædicatorum.

unt, eo contra carnem illius crudelius inardescunt. Sed sanctæ Ecclesiæ populus cum adversa perpeti graviter cœperit, & infirmos suos conspexerit ad deteriora delabi, pacis suæ tempora ad mentem revocat, quando fideles suos prædicationis suæ opulentia pascebat. Unde apte subiungitur:

Verf. 13. *Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum.*

CAP. XIV. Firmis mentibus nulla adversa repente adveniunt.

17. In eo quod se repente contritum asseruit, infirmorum mentem improvidam designavit. Qui dum mala quæ ventura sunt, prævidere nesciunt, tanto eis graviora fiunt, quanto & ab eis inopinata tolerantur. Firmis autem mentibus repente adversa non veniunt, quia priusquam veniant, prævidentur. Quod tamen nunc quoque sancta Ecclesia in quibusdam retro labentibus patitur, qui post doctrinæ opulentiam, subitis aliquando vitiis conteruntur, ut sic in quibusdam malis corruant, ac si verbi pabulum nunquam habuissent. Sequitur:

Verf. 14. *Tenuit cervicem meam, confregit me, posuit a me sibi quasi in signum.*

CAP. XV. Infirmi, urgente persecutione, veritatem prædicare trepidant.

18. Sicut in malis cervix superbiæ, sic in bonis libertatis erectionem signat. Unde nonnunquam ipsa quoque superbia pro erectionis auctoritate ponitur, sicut per Prophetam Dominus sanctæ Ecclesiæ pollicens dicit: *Ponam te in superbiam seculorum*. Et quia persecutionis tempore infirmi quidam vera quæ sentiunt, prædicare libere non præsumunt, recte de hoc hoste dicitur: *Tenuit cervicem meam, confregit me*.

15. 6e. 15.

VET. 15.

Fortasse autem hi cervicis appellatione signati sunt, qui pacis ejus tempore plusquam decet eriguntur, & sub occasione defendendæ rectitudinis, vitio deserviunt elationis.

Qui persecutionis tempore idcirco adversa plus sentiunt, quia de prosperis extolluntur. De quibus benedicitur: *Tenuit cervicem meam, confregit me*. Id est, elationem quam in infirmis habuit, districtione suæ percussione inclinavit. *Et posuit me sibi quasi in signum*. Constat nimirum, quia idcirco signum ponitur, ut sagittarum emissionem feriat. Fidelis itaque populus in signum hosti suo est positus: quia eum semper suis ictibus impetit, eumque suis persecutionibus affligit. Qui enim in hac vita assidua mala tolerat, velut in signum positus, ictus excipit ferientis. Unde & prædicator egregius cum persecutionum mala toleraret, atque sub persecutione adversariorum gemeret, teneram discipulorum mentem de suis afflictionibus consolans, ait: *Ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus*. Ac si eis aperte dicat: Quid in hoc tempore vulnera nostra miramini, qui si æterna gaudia quærimus, huc ad hoc venimus, ut feriamur? Sequitur:

1. Thess. 5. 3.

Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terram viscera mea.

Verf. 14.

19. Hæc juxta litteram beato Job congruere posse videbantur, per hoc quod dicitur: *Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit*: nisi subderetur quod de eo minime scriptum legitur: *Effudit in terram viscera mea*. Ex qua re necesse est, ut dum hoc juxta litteram invenire non possumus, ea quæ in verbis ejus secundum historiam sonant, juxta spiritum inquiramus. Sancta Ecclesia lanceis ab hoste suo circumdatur, quando in membris suis ab impugnatore callido tentationum jaculis impeditur.

CAP. XVI. Hostis tentationum jaculis ab omni parte nos impetit.

Be-

^a Deest me in plur. MSS. hic & in conseq. Deest hic & infra in utroque Bes-

far. mox 2ds pollicetur dicens.

Bene autem circumdari lanceis dicimur: quia antiquus hostis tentationis suæ^a vulnere ab omni parte nos impetit. Sæpe enim dum gula restringitur, ut libido subigatur, inanis gloriæ aculeus mentem pulsat. Si autem corpus abstinentiæ afflictione non atteritur, contra mentem libidinis flamma se excitat. Sæpe dum servare parsimoniam nitimur, ad tenaciam labimur. Et sæpe dum possessa effuse tribuimus, ad avaritiam ducimur: quia rursus colligere quærimus quod tribuamus. Dum ergo antiqui hostis jacula ubique^b nos impetunt, recte nunc dicitur: *Circumdedit me lanceis suis*. Et quia omne peccatum hostis quidem callidus suadet, sed nos ejus suasionibus consentiendo perpetramus, apte subjungitur: *Convulneravit lumbos meos*. In lumbis quippe luxuria est. Unde & is qui cupiebat voluptatem libidinis a corde extinguere, prædicavit dicens: *Succincti lumbos mentis vestra*. Cum ergo antiquus hostis fidelem populum ad luxuriam pertrahit, hunc procul dubio in lumbis ferit. Ubi notandum quoque est, quod non ait: *Vulneravit*, sed, *Convulneravit lumbos meos*. Sicut enim loqui aliquando unius est, colloqui vero duorum, vel fortasse multorum: sic antiquus hostis, quia nos ad culpam sine nostra voluntate non rapit, nequaquam lumbos nostros vulnerare, sed convulnerare dicitur: quia hoc quod nobis ille male suggerit, nos sequentes ex voluntate propria implemus, & quasi cum ipso nos pariter vulneramus: quia ad perpetrandum malum ex libero simul arbitrio ducimur. ^c Sequitur: *Non pepercit*. Ac si dicat: *Non destitit. Et effudit in terram viscera mea*. Quid aliud sanctæ Ecclesiæ viscera

debemus accipere, nisi eorum merites, qui ejus quædam in se mysteria continent, qui ad intima Sacramenta deserviunt? Sed antiquus adversarius cum fideles quosdam, qui interioribus sacramentis deservire videbantur, ad secularia negotia pertrahit, ejus procul dubio viscera in terram fundit: quia illos in rebus infirmis conculcat, qui prius in occultis ac spiritualibus actibus latebant. Sequitur:

Concidit me vulnere super vulnus. Verf. 15.

20. In infirmis suis sancta Ecclesia vulnere super vulnus conciditur, quando peccatum peccato additur, ut culpa vehementius exaggeretur. Quem enim avaritia pertrahit ad rapinam, rapina ducit ad fallaciam, ut perpetrata culpa ex falsitate etiam defendatur, quid iste nisi super vulnus concisus est vulnere? Unde bene quoque per Prophetam dicitur: *Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit*. Solet enim sanguinis nomine signari peccatum. Unde is qui a peccatis liberari desiderat, per pœnitentiam clamat: *Libera me de sanguinibus*. Sanguis ergo sanguinem tangit, ^d cum culpa culpam cumulaverit. Et quia cum vulnus vulneri additur, vires contra nos antiqui hostis vehementius excrescunt, recte subiungitur:

Irruit in me quasi gigas.

Ibidem.

21. Facile quippe inimico resistitur, si non ei vel in multis lapsibus, vel in uno diutius consentiatur. Sin vero ejus suasionibus anima subesse consueverit, quanto se ei crebrius subjicit, tanto eum sibi intolerabiliorem facit, ut ei reluctari non valeat: quia nimirum malignus adversarius

CAPUT
XVIII.
Qui non reluctatur, cum ut gigantem secum pugnantem experiuntur.

^a 2ds Bessar. jaculis.

^b Turor. nos impediunt. Uterque Bessar. impetant.

^c In utroque Bessar. deest sequitur.

^d Turon. cum culpa culpam copulaverit. Lyr. & Bigot. cum culpa copulantur. Uti c. hanc lectionem habet & alteram quæ est excusorum, quamque retinimus.

1. Pet. 1. 13.

V E T. 13.

CAP. XVII.
Ut vulnere super vulnus nos concidat.

Pat. in Osee cap. 3.

Osee 4. 2.

Ps. 50. 10.

d

farius contra hanc ex prava consuetudine devictam, quasi more gigantis pugnat. Sed tamen plerumque sancta Ecclesia etiam post perpetratas culpas mentes fidelium ad pœnitentiam revocat, & peccata operis virtute spontaneæ afflictionis mundat. Unde bene subditur:

Verf. 16. Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.

CAP. XIX. Afflictione spontanea peccata inundare docet Ecclesia.

22. Quid in sacco & cinere nisi pœnitentia; quid in cute & carne nisi peccatum carnis debet intelligi? Cum ergo quidam post lapsum carnis, ad pœnitentiam redeunt, quasi faccus super cutem consuitur, & cinere caro operitur: quia culpa carnis per pœnitentiam tegitur, ne in districti iudicis examine ad ultionem videatur. Infirma autem membra sua sancta Ecclesia cum a peccatis retrahit, atque ad pœnitentiæ remedium ducit, hæc procul dubio fletibus adjuvat, ut ad recipiendam auctoris sui gratiam convalescant, & per fortes plangit quod non fecit, quod in membris suis debilibus quasi ipsa fecit. Unde bene adhuc subditur:

Verf. 17. Facies mea intumuit a a fletu.

a CAP. XX. V E T. XI. REC. VII. Filios suos pœnitentes fletibus suis adjuvat. Prælati de alienis tamquam de propriis lapsibus se affligant.

23. Facies quippe sanctæ Ecclesiæ sunt hi, qui in locis regiminum positi, apparent primi, ut eorum specie sit honor fidelis populi, etiam si quid in corpore latet deforme. Qui nimirum prælati plebibus plangunt culpas infirmantium, seque sic de alienis lapsibus, ac si de propriis affligunt. Et sæpe dum quosdam vident ad veniam post culpas redire, quosdam vero in iniquitate persistere, occulta omnipotentis Dei iudicia mirantur, sed penetrare ne-

queunt. Obstupescunt enim ^b quæ non intelligunt. Unde & apte subditur:

Et palpebræ meæ caligaverunt.

Ibid.

CAP. XXI. Subditorum vias vice oculorum diligant.

24. Palpebræ enim recte appellati sunt, qui ad prævidenda pedum itinera vigilant. Sed cum occulta Dei iudicia nec præpositi vigilantes intelligunt, palpebræ sanctæ Ecclesiæ caligant. Sed ut sæpe jam me dixisse memini, beatus Job sanctæ Ecclesiæ typum tenens, modo voce corporis, modo autem voce capitis utitur: & dum de membris ejus loquitur, repente ad verba capitis levatur. Unde hic quoque subjungitur:

Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad Deum preces. *Verf. 18.*

25. Absque iniquitate enim manus suæ pertulit, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus; & tamen dolorem crucis pro nostra redemptione toleravit. Qui solus præ omnibus mundas ad Deum preces habuit, quia & in ipso dolore passionis pro persecutoribus oravit, dicens: *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* Quid enim dici, quid cogitari in prece mundius potest, quam cum & illis misericordia intercessionis tribuitur, a quibus toleratur dolor? Unde factum est, ut Redemptoris nostri sanguinem, quem persecutores ^c

CAP. XXII. REC. VIII. Solus præ omnibus mundas ad Deum preces Christus habuit. I. Pet. 2. 22.

sevientes fuderant, postmodum credentes ^d biberent, eumque esse Dei Filium prædicarent. ^e De quo videlicet sanguine apte subjungitur:

Luc. 23. 34.

Terra ne operias sanguinem meum, neque inveniat in te latendi locum clamor meus. *Verf. 19.*

26. Pec-

^a Deest *a* in Belloyac. Norm. & aliis, legitur in Turon. Deest etiam in utroque Bessur. ^b Vindoc. quia non intelligunt. ^c In Bessur. deest *sevientes*. Mox habet Tom. II.

uterque subjungitur. ^d Turon. *biberent*. ^e Vindoc. de quo videlicet operatur: terra &c.

CAP. XXIII.
Sanguis ejus
Abelis san-
guine me-
lius loqui-
tur; hic e-
nim ultio-
nem, ille ve-
niam exo-
rat.
Gen. 3. 19.
VET. XII.

26. Peccanti homini dictum est: *Terra es, & in terram ibis*. Quæ scilicet terra Redemptoris nostri sanguinem non abscondit: quia unusquisque peccator redemptionis suæ pretium sumens, confitetur ac laudat, & quibus valet proximis innotescit. Terra etiam sanguinem ejus non operuit, quia sancta Ecclesia redemptionis suæ mysterium in cunctis jam mundi partibus prædicavit. Notandum quod subditur: *Neque inveniat in te latendi locum clamor meus*. Ipse enim sanguis redemptionis qui sumitur, clamor nostri Redemptoris est. Unde etiam Paulus dicit: ^a *Et sanguinis asperersionem melius loquentem quam Abel*. De sanguine Abel dictum fuerat: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra*. Sed sanguis Jesu melius loquitur quam Abel: quia sanguis Abel mortem fratricidæ fratris petiit, sanguis autem Domini vitam persecutoribus impetravit. Ut ergo in nobis Sacramentum Dominicæ passionis non sit otiosum, debemus imitari quod sumimus, & prædicare ceteris quod veneramur. Locum enim latendi clamor ejus in nobis invenit, si hoc quod mens credidit, lingua tacet. Sed ne in nobis clamor ejus lateat, restat ut unusquisque juxta modulum suum, vivificationis suæ mysterium proximis innotescat. Libet mentis oculos ad Dominicæ passionis ^b horam reducere, cum Judæi persequentes sævirent, discipuli timentes fugerent. Qui enim carne mori videbatur, nequaquam Deus esse credebatur. Unde hic apte subditur:

^a Bigot. & Lyr. & *sanguis asperersionis melius loquens*. Turon. & *sanguinis asperzione melius loquentem*. In Utic. olim legebatur ut in editis, nunc consentit Lyr. & Bigot. In Bellov. *melius loquentem quam & Abel*.

^b Vindoc. ora reducere.

^c Turon. *fidelis*. Vindoc. *fidēs laboratur in terra*.

^d Turon. *non poterant*.

Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis. Vet. 2e.

27. Cum enim ^c Filius labefactaretur in terra, erat ei testis in cælo. Testis quippe Filii Pater est, de quo ipse in Evangelio dicit: *Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me*. Qui recte etiam conscius dicitur: quia una voluntate, uno consilio Pater cum Filio semper operatur. Cujus etiam testis est, quia *nemo novit Filium nisi Pater*. Tunc ergo in cælo testem, & conscium in excelsis habuit, quando hi qui eum morientem in carne cernebant, divinitatis ejus potentiam considerare ^d nesciebant. Et cum ignorarent homines, ^e in morte tamen mediator Dei & hominum noverat quod cum ipso operabatur Pater. Quod fortasse etiam ad vocem ejus corporis referri valet. Sancta namque Ecclesia idcirco adversa vitæ præsentis tolerat, ut hanc superna gratia ad præmia æterna perducatur. Carnis suæ mortem despicit, quia resurrectionis intendit gloriæ. Et transitoria sunt quæ patitur, perpetua quæ præstolatur. De quibus nimirum bonis perpetuis dubietatem non habet: quia fidele jam testimonium Redemptoris sui gloriæ tenet. Carnis quippe ejus resurrectionem mente conspicit, atque ad spem fortiter convalescit: quia quod in suo videt jam factum capite, sperat in ejus quoque corpore, quod videlicet ipsa est, absque dubietate secuturum. Quam scilicet Ecclesiam Psalmista conspiciens in perpetua perfectione mansuram, sub appellatione lunæ describit, dicens: *Luna perfecta in*

æter-

^e Locum hunc ita restituimus ex MSS. Turon. Vind. Norm. septem, Anglic. & vet. edit. In Gilot. Rom. Sixti V. & aliis recentioribus obscurissime, ne dicam, corruptissime, legitur: *& cum ignorarent homines, in morte tamen mediatoris Dei & hominum noverat qui cum ipse operabatur pater*. Ita tamen olim legebatur in Utic. Duo Bessar. *mediatoris*. Mox etiam utæque *fideli testimonio*.

CAP. XXIV.
REC. IX.

^c Hominibus
Christum
nescientibus,
& consciū
& testem
habuit Pa-
trem in cæ-
lo.
Joh. 5. 37.
Mat. 11. 27.

VET. XII.

Psal. 88. 32.

æternum. Quam quia ad resurrectionis spem Dominica resurrectio roborat, recte subjunxit: *Et testis in cælo fidelis*; quia ut de sua resurrectione non trepidet jam eum in cælo, qui resurrexerat mortuis, testem ^a habet. Fidelis itaque populus cum adversa patitur, cum duris tribulationibus fatigatur, ad spem sequentis gloriæ mentem erigat, & de Redemptoris sui resurrectione confidens, dicat: *Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis*.

Qui recte conscius dicitur, quia naturam nostram non solum creando novit, sed etiam assumendo. Scire enim ejus, est nostra suscepisse. Unde etiam per Psalmistam dicitur: *Ipse enim scit figmentum nostrum*. Quid enim mirum si figmentum nostrum dicatur specialiter scire, dum constet nihil esse quod nesciat? sed figmentum nostrum scire ejus, est hoc in se ipso ex pietate suscepisse.

28. Quæ tamen vox cum beato Job congruere nobis etiam singulis potest. Omnis enim, qui ex eo quod agit, humanas laudes ^b appetit, testem in terra quærit. Qui autem de actibus suis omnipotenti Deo placere festinat, ^c testem se in cælo habere considerat. Et sæpe contingit, ut ipsa quoque in nobis bona opera ab incautis hominibus reprehendantur. Sed qui testem in cælo habet, reprehensiones hominum metuere non debet. Unde adhuc subditur:

*Verboſi amici mei: ad Deum ſtil-
lat oculus meus:*

29. Quid enim per oculum, nisi cordis intentio designatur? sicut scriptum est: *Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit*. Quia cum bona intentione quid agitur, ejus intentionis actio apud Deum minime fuscatur. Cum ergo

verbosi amici sunt, id est cum & ipsi derogant qui in fide sociantur, ad Deum necesse est ut oculus stillet, quatenus nostra intentio tota in amoris intimi compunctione defluat, & tanto subtilius se ad interiora erigat, quanto & per exteriora opprobria repulsa, intus redire cogitur, ne foras evanescat. Sequitur:

Atque utinam sic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicatur filius hominis cum collega suo!

30 Peccatores quidem nos esse semper agnoscimus; sed tamen sæpe in flagello positi, pro quo magis peccato flagellemur, ignoramus; & nos ipsos subtili inquisitione discutimus, ut si quo modo possimus, causam percussione nostræ investigare valeamus. Quæ dum plerumque nos latet, fit nobis oneri cæcitas nostra, & de eo quod patimur, plus dolemus. Quisquis vero cum collega suo ad iudicium accedit, & quod sentit dicit, & quidquid contradicitur, agnoscit: & quo voluerit, pulsatur, & novit unde pulsatur. Qui autem divina animadversione percussus, dum novit quidem quia vapulat, sed cur vapulet ignorat, quasi dicit ipse quod sentit, sed quid contra se dicatur, nescit: quia ipse quidem ingemiscit in verbere, sed Deus aperte non declarat, pro qua eum feriat ultione. Itaque nunc dicitur: *Atque utinam sic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicatur filius hominis cum collega suo!* Ac si aperte diceretur: Sicut ^d in omni quod dico, audior, sic omne quod de me dicitur, audirem. Quod tamen in hac vita fieri nullatenus potest: quia magna est interpositio oculis cordis nostri ad contemplandam subtilitatem Dei, ipsa videlicet infirmitas nostra. Sed tunc ad purum intuebimur eum, a quo nunc subtili-

1 2 ter

^a Beſſar. uterque ſuperſcribit *fidelem*.
^b & 2ds Beſſar. ſuperſcribit *obſequii*.

^c Turon. *teſtem ſe in cælo habere deſiderat*.
^d 2. Beſſar. *per omne*.

^a Pater. in
Pſ. cap. 200.
Pſ. 102. 13.

Idem teſtis
nobis qua-
rendus.

CAP. XXV.
VET. XIV.
Non ab ho-
minibus
quaerendum
teſtimoniũ.
Matth. 6. 22.

Verſ. 22.

CAP. XXVI.
Quod pec-
catum in
nobis flagel-
lis ſuis pu-
niat Deus,
inſertum.

d

ter intuemur, cum hac infirmitate deposita, ad contemplationis internæ gratiam venerimus, de qua Paulus dicit: *Tunc cognoscam sicut & cognitus sum.* Unde beatus Job videns eandem cognitionem plenissime hic perfici nullatenus posse, de cæcitate quidem vitæ præsentis gemit, sed tamen se de ejus brevitate consolatur, dicens:

Vers. 23. Ecce enim breves anni transeunt: & semitam, per quam non revertar, ambulo.

CAPUT XXVII.
VITÆ MISERIS
BREVITAS MITIGAT & SOLATUR.

31. Omne quod transit, breve est, etiam si tardius terminari videatur. In mortis autem semita, per quam non revertimur, ambulamus: non quod ad vitam carnis minime resurgendo reducimur, sed quod ad labores hujus vitæ mortalis, vel ad conquirenda laboribus præmia iterum non venimus. ^a

Job 17. V. 1. Spiritus meus attenuabitur.

CAPUT XXVIII.
VET. XV.
REC. X.
Boni brevem vitam, longam vero mali sibi pollicentur.

32. Attenuatur spiritus timore iudicii: quia electorum mentes quo amplius extremo iudicio propinquare se sentiunt, eo ad discutiendas semetipsas terribiliter contremiscunt, & si quas in se carnales unquam cogitationes inveniunt, pœnitentiæ ardore consumunt; nec cogitationes suas dilatari carnali voluptate permittunt, quia eo semetipsos dijudicantes subtilius feriunt, quo districtum iudicem prætolantur vicinum. Unde fit, ut propinquum sibi semper exitum suspicentur. Nam reproborum mentes idcirco multa nequiter agunt, quia hic se vivere diutius arbitrantur. Justorum ergo attenuatur spiritus, sed crasset iniquorum. Quo enim per elationem tument, eo attenuationem spiritus non habent. Justi vero dum brevitatem suæ vitæ considerant, elationis & immunditiæ culpas declinant. Unde & subditur:

^a In duobus Bessar. sequitur.

Dies mei breviabuntur, & solum mihi superest sepulcrum.

33. Qui enim considerat qualis erit in morte, semper fit timidus in operatione: atque unde in oculis suis jam quasi non vivit, inde veraciter in oculis sui conditoris vivit. Nil quod transeat appetit, cunctis præsentis vitæ desideriis contradicit; & pene mortuum se considerat, quia moriturum minime ignorat. Perfecta enim vita est mortis imitatio, quam dum iusti sollicitè peragunt, culparum laqueos evadunt. Unde scriptum est: *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in aeternum non peccabis.* Unde & beatus Job, quia dies suos considerat breviari, & solum sibi superesse sepulcrum pensat, aptè subjungit:

Non peccavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus.

34. Ac si aperte dicat: Culpam non feci, & flagella suscepi. Sed hac in re animum movet, quia in multis se hujus historiæ locis peccasse confitetur, qua ratione peccasse se nunc abneget? Sed ad hæc ratio celeriter occurrit, quia nec tantum peccavit ut flagella mereretur, nec tamen esse sine peccato potuit. Nam quia non pro corrigenda culpa, sed pro gratia augenda percussus est, iudex ipse testatur, qui laudat & ferit. Et rursum quia sine peccato non fuerit, nec ipse negat qui a iudice laudatur, atque ideo laudatur, quia non negat. Sed credo quod melius hæc verba discutimus, si dicta ex voce capitis sentiamus. Redemptor etenim noster ad redemptionem nostram veniens, & non peccavit, & amaritudinem pertulit; quia pœnam culpæ nostræ sine culpa suscepit, de cujus voce subditur:

Libera me, & pone me juxta te,

& tu.

CAP. XXIX.
Hinc elationis & immunditiæ culpas declinant illi, isti multiplicat. Pater. in Eccli. cap. 7.

Perfecta vita est mortis imitatio. Eccli. 7. 40.

Vers. 2.

CAP. XXX.
Non pro corrigenda culpa sed pro augenda gratia Job percussus.

b

VET. XVI.

Vers. 1.

Et cuiusvis manus pugnet contra me.

CAP. XXXI.
Christus in
amaritudine
fuit per pas-
sionem, libe-
ratus est per
resurrectionem.

35. Ipse etenim non peccavit in cogitatione, vel opere: ipse in amaritudine moratus est per passionem: ipse liberatus est per resurrectionem: ipse juxta Patrem positus est per ascensionem, quia profectus in cœlum sedet a dextris Dei. Et quia post ascensionis ejus gloriam Judæa in discipulorum ejus persecutione commota est, recte nunc dicitur: *Et cuiusvis manus pugnet contra me.* Tunc quippe in membris illius furor persecutorum sevit, tunc contra fidelium vitam flamma crudelitatis exarsit. Sed quo irent iniqui, aut quid agerent, dum is, quem persecuebantur in terra, jam sedebat in cœlo? De quibus adhuc subditur:

vers. 4. *Cor eorum longe fecisti a disciplina.*

CAPUT
XXXII.
REC. XI.
Pravorum
cor longe ef-
se a discipli-
na Deus tan-
tum punire
facit.

36. Si enim disciplinæ custodiam nossent, & nequaquam Redemptoris nostri præcepta contemnerent, ipsa eos carnis suæ mortalitas ad amorem vitæ immortalis excitasset. Hoc ipsum namque in hac vita corruptioni nos esse subiectos, jam de flagello disciplinæ est. Æstu enim & frigore, fame sitique turbari, morbis affici, quandoque etiam extinguui, quid sunt hæc aliud, quam flagella peccati? Sed sunt nonnulli, qui & flagella tolerant, & tamen mentem ad flagellantis metum minime reformant. Unde recte nunc dicitur: *Cor eorum longe fecisti a disciplina.* Quia etsi corpus sub disciplina est, cor sub disciplina non est: dum & flagellatur quisque, & tamen ad humilitatem mentis non reducitur. Neque ita hoc dicitur, ac si omnipotens &

a Corruptum hunc locum reformavimus ope MSS. Germ. Anglic. Turon. Vindoc. Bellov. Norm. &c. & vet. edit. Barbarum sonat quod legitur in recentioribus; sed qui per disciplinam custodire vitam minime

misericors Deus longe cor hominis a disciplina faciat, sed quod sponte delapsum, ibi remanere ubi cecidit, judicando permitat; sicut ei in oratione quoque dicimus: *Et ne nos inducas in tentationem;* id est, induci minime permittas. Sequitur:

Propterea non exultabuntur.

Ibidem.

37. Cor enim si sub disciplina esset, superiora appeteret, adipiscendis bonis transeuntibus non inhiaret. Quorum igitur cor sub disciplina non est, recte de illis dicitur: *Propterea non exultabuntur;* Quia dum in infimis voluptatibus dimitti, terrena bona semper desiderant, cor ad superna gaudia nunquam levant. Exaltarentur quippe, si mentem ad spem patriæ cœlestis erigerent. Sed ^a qui per disciplinam custodire vitam minime student, semper per desideria in imis jacent; & quod est gravius, jacendo se erigunt, quia de rebus transitoriis extolluntur. Extolli autem possunt, sed exaltari nequeunt, quia inde profundius in imo sunt, unde apud se altiores sunt. Cor itaque, quod sine disciplina est, exaltari non valet; quia humana mens sicut male elevata in infimis premitur, sic bene pressa in sublimibus levatur. Sequitur:

CAPUT
XXXIII.
Disciplinæ
experies ab
infimis ad
cœlestia
nunquam
sublevantur.

2

Prædam pollicetur sociis, & oculi filiorum ejus deficiunt. vers. 5.

38. Postquam de multitudine iniquorum, id est de antiqui hostis corpore, beatus Job sententiam protulit, mox ad ipsum eorum principem, id est caput omnium peccatorum, sententiam vertit, atque a plurali numero ad singularem redit. Ita quippe unum corpus sunt diabolus & omnes iniqui, ut plerumque

CAPUT
XXXIV.
REC. XII.
Unum cor-
pus sunt
Diabolus &
iniqui.

VER. XVII.
Pater, in
Johan. c. 10.

student, sed ex desiderio in imis jacent, & quod est gravius jacendo se erigunt, quia de rebus transitorius extolluntur: extolli possunt sed exaltari nequeunt... unde se apud se nequiores sunt.

que nomine capitis cenſetur corpus, & nomine corporis appellatur caput. Nam capitis nomine cenſetur corpus, cum de per-

Johan. 5. 71.

verſo homine dicitur: *Ex vobis unus diabolus eſt.* Et rurfum nomine corporis appellatur caput, cum de ipſo apoſtata angelo dicitur: *Inimi-*

Matth. 13. 28.

Ejus focii Angeli apoſtata; filii, perverſi homines.

cus homo hoc fecit. Iſte igitur princeps omnium perverſorum alios focios habet, atque alios filios. Qui namque ſunt ejus focii, niſi illi apoſtata angeli, qui cum eo de cœleſtis patriæ ſede ceciderunt? Vel quos alios filios habet, niſi perverſos homines, qui de ejus prava perſuaſione in malitiæ operatione generantur? Unde etiam Veritatis voce infidelibus dicitur: *Vos ex patre diabolo eſtis.*

Johan. 8. 44.

Quam prædam fociiſ pollicetur.

39. Perverſus itaque iſte auctor erroris prædam fociiſ pollicetur, quia malignis ſpiritibus pravorum promittit animas in eorum ſine a rapiendas. *Et oculi filiorum ejus deficient.* Quia dum intentiones hominum ad ſola terrena ſperanda excitat, hoc illos amare facit, quod diu tenere non poſſunt. Neque enim valet amoris pravi intentio permanere, quando & hoc quod amat, ipſumque qui amat, conſtat ſub celeritate deficere. Poſſunt quoque & per focios fortasſe intelligi crudeliſſimi quique & omni malitia jam repleti: per filios vero hi, qui adhuc dēceptoriiſ promiſſionibus illuſi, b augendæ pravitati nutriuntur: ut illos jam velut ex merito malitiæ diabolus quaſi focios habeat, qui jam non habent in perditione quo creſcant: iſtos autem quaſi filios, quos promiſſionibus læctat, ut ad pejora c proficiant. Sed oculi filiorum ejus deficient; quia

a 2dus Beſlar. *recipiendas.*

b Vindoc. Belloy. Norm. Germ. *augendæ pravitate.*

c Germ. Bellovac. Sag. & alii Norm. addunt, *opera.*

d Utic. & alii Norm. *& exemplum ſuum*

pravorum intentiones cadunt, cum omne quod hic appetunt, deferunt; & illic, quod doleant, ſine ſine partiantur. Sequitur:

Poſuit me quaſi in proverbium vulgi; d & exemplum ſum coram eis.

Verſ. 6.

d

40. Hæc beatus Job dicat ex ſe, dicat ex vocibus omnium electorum. Omnis quippe qui flagello percutitur, quaſi in proverbium ponitur vulgi: quia ſtultus quiſque dum cuiquam maledicere appetit, ex illius ſimilitudine maledictionem ſumit, quem percuffum temporaliter videt; eamque pœnam ſuo optat adverſario, quam eveniſſe conſpicit juſto. Sicque fit, ut non recte ſapientibus in exemplum deducatur rectus, dum & pœna juſti eſſe damnatio creditur, & quæ illi maneat gloria, nulla ſpe fidei prævidetur. Sequitur:

Caligavit e ad indignationem oculus meus; & membra mea quaſi in nihilum redacta ſunt.

Verſ. 7.

e

41. Ad indignationem oculus caligat, quando ipſi quoque qui in dominico corpore, id eſt in Eccleſia lumen veritatis habent, dum ſe diutius a pravis deſpici ac deſignari conſpiciunt, de occulti judicii admiratione turbantur, & ſecretum Dei penetrare nequeunt, cur prævalere perverſi contra bonorum innocentiam permittuntur. Quis etenim non obſtupeſcat, cum Herodias apud temulentum regem ſaltatu filia obtinet, ut caput amici ſponſi, prophetæ, & pluſquam prophetæ, ante ora convivantium in diſco deferatur? Sed cum f juſti ad indignationem caligant, infirmi ple-

C A P U T
XXXVI.
VET. XVIII.
REC. XIII.
Ad ea ſanctis obſtupeſcentibus & caligantibus, infirmi aliquando corruunt.

Marc. 6. 27.

f

coram eis. Hujus lect. nullum eſt fundamentum in textu Hebr.

e In Norm. præter hanc lectionem alia in margine notatur, ſc. *ab indignatione*, quam etiam obſervavit Guſſanv.

f Belloy. *ſed cum iſti.*

rumque usque ad infidelitatem corruunt. Unde subditur: *Et membra mea quasi in nihilum sunt redacta.* Membrorum quippe nomine, tene-ritudo exprimitur infirmorum, qui dum perverfos prospiciunt flore-re justosque cruciari, ad hoc non-nunquam perveniunt, ut se bona vel incoasse pœniteant; atque ita ad agenda mala ^a citius recedunt, ac si eorum vitæ nocuerit bonum quod incoaverunt. Hoc autem quod ait: *Caligavit ad indignationem oculus meus;* verbis planioribus aperit, adjungens:

Vers. 8. Stupebunt justi super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.

CAPUT XXXVII. REC. XIV. Imperfectorum est gloria pe- verforum invidere.

42. Hoc loco innocens necdum perfectus justus accipitur, qui bona adhuc incoans, etsi nocere aliis non novit, perfecta tamen ipse agere nequaquam valet. Et quia corda parvulorum, dum perverfos florere in præfenti vita conspiciunt, invidia facibus succenduntur: tanto enim quisque plus invidet aliis bona præfentia, quanto ea ipse minus contemferit. Nam quod haberi ab omnibus non valet simul totum, ^b huic desit quod alter ^c habuerit. Succenditur vero contra hypocritam innocens, dum gloriæ simulatoris invidet etiam qui nulli nocere solet. Sin vero hoc in loco innocens quilibet in bono perfectus accipitur: contra hypocritam innocens suscitatur, quando hunc & florere conspicit, & tamen cum suo eum flore contemnit: & prædicando quæ recta sunt, tanto eum despiciendum ceteris esse denuntiat, quanto eum conspicit illa anxie quærere, quæ cum eo diu non valeant permanere. In quo adhuc sensu subjungitur:

Vers. 9. Et tenebit justus viam suam, &

^a Bellov. Norm. &c. citius redeunt.

^b In Utic. legitur, huic desit. In MSS. Germ. Corb. & Germanensii aliisque existat

mundis manibus addet fortitudinem.

43. Considerato quippe hypocrita, justus viam suam tenet: quia dum illum ex perversa voluntate obtinere ea quæ mundi sunt, in-tuetur, ipse ad amorem cœlestium robustius stringitur: sciens quia bonis desideriiis præmia æterna non deerunt, dum & pravis & duplicibus cordibus bona temporalia non negantur. Qua ex re mundis quoque manibus addit fortitudinem: quia conspiciens perverfos obtinere terrenam gloriam, bona sua opera provchit ad perfectionem; & tanto altius temporalia despicit, quanto hæc abundare etiam malis cernit. Quam enim sint despicienda considerat, quæ Deus omnipotens etiam perverfis præstat. Si enim principaliter magna essent, nequaquam hæc conditor adversariis suis tribueret. Unde & indignum sibi esse perpendit, ut illa bona appetat, quæ abundare conspicit & malis: sed ad percipienda cœlestia mentem suam dirigit, quæ sibi cum reprobis communia esse non possunt. Igitur postquam exteriores profectus malorum, bonorum vero interiores intulit, exhortationis verba protulit, dicens:

Igitur omnes vos convertimini, & venite. *Vers. 10.*

44. Quæ videlicet exhortationis verba proprie ad electos format, quos ad æternitatem vocat. Qui duobus modis invitantur, scilicet ut convertantur, & veniant: convertantur nimirum fide, veniant opere. Vel certe convertantur deserendo mala, & veniant bona faciendo, sicut scriptum est: *Declina a malo, & fac bonum.* Mirandum vero quod subditur:

Et non inveniam in vobis ullum sapientem. *Idem.*

45.

lectio editorum, licet aliquid deesse videatur. ^c Duo Bessar. in margine notant *ajequitur.*

CAPUT XXXVIII. VVT. XIX. Deus qui malis temporalia bona concedit, justis æterna non denegabit.

CAPUT XXXIX. Ad Deum converti fide, & veni- re opere debemus.

Idem.

CAP. XL. 45. Quid est enim quod eos ad
 Apud se- sapientiam vocat, & tamen optat
 metipfos ne illos sapientes inveniat, nisi quod
 sapientes, ad veram sapientiam venire non
 ad veram sapientiam pervenire
 sequuntur. *de quibus scri-*
ptum est: Vae qui sapientes estis in
oculis vestris & coram vobismetipsis
prudentes! Et quibus rursus dicitur:
Nolite prudentes esse apud vos-
metipfos. Unde idem prædicator e-
 gregius, hos quos carnaliter sapien-
 tes invenerat, ut sapientiam veram
 perciperent, prius fieri stultos ^a
 quærebat, dicens: *Si quis videtur*
inter vos sapiens esse in hoc seculo,
stultus fiat, ut sit sapiens. Et per
 semetipsam Veritas dicit: *Confiteor*
tibi pater, Domine cæli & terræ,
quia abscondisti hæc a sapientibus &
prudentibus, & revelasti ea parvu-
lis. Quia ergo hi qui apud semet-
 ipsos sapientes sunt, ad veram sa-
 pientiam pervenire non possunt,
 recte beatus Job conversionem au-
 ditorum desiderans, exoptat ne in
 eis ullum sapientem inveniat. Ac
 si eis aperte dicat: Stulti esse apud
 vosmetipfos discite, ut in Deo ve-
 re sapientes esse valeatis. Sequitur:

Verf. 11. Dies mei transferunt, cogitationes
meæ dissipatæ sunt, torquentes cor
meum.

CAP. XLII. 46. Sancta electorum Ecclesia per
 VET. XX. diurna & nocturna tempora conspi-
 REC. XV. cit vitæ suæ spatia transire, quia
 Dies Eccle- noctem in adversitatibus, diem ve-
 sia prospere- ro in prosperitatibus habere con-
 ritas, noctes- suevit. Quasi enim lux ei oritur
 adversitas. ex tranquillitate pacis, & nox ex
 dolore persecutionis. Sed cum post
 quietis otia ad excrefcentis contra
 se persecutionis laborem redit, dies
 suos transisse testatur. In quibus ta-
 men diebus solet tanto gravioribus
 curis premi, quanto a se de ipsa
 tranquillitate pacis subtiliores a ju-

^a adus Bessar. admonerat, quibus aje-
 bat quicumque voluerit sapiens esse prius
 stultus.

dice rationes cogit exquiri. In
 tranquillitate enim pacis modo ani-
 marum lucra cogitat, modo terre-
 narum rerum dispensationes curat.
 Quæ videlicet terrenorum actuum
 dispensationes tanto bonis mentibus
 graviores sunt, quanto earum in-
 tuitu, ab intuendis cælestibus vel
 ad modicum avelluntur. Unde bene
 beatus Job sive sua, sive voce u-
 niversalis Ecclesiæ, postquam dies
 suos transisse testatur, illico sub-
 junxit: *Cogitationes meæ dissipa-*
tæ sunt, torquentes cor meum.
 Quia dum bonis mentibus tempora-
 lis felicitas transit, etiam cura eis
 terrenæ dispensationis subtrahitur,
 quæ eas in cogitationibus torquere
 videbatur. ^b Dum enim erectæ sem-
 per esse ad percipienda cælestia ap-
 petunt, eo ipso quo aliquando ex
 dispensatione terrena ad ima cogi-
 tanda descendunt, torqueri se fen-
 tiunt. Unde fit, ut ipsa quoque
 adversitas persecutionis vertatur in
 magnam exultationem lætitiæ, pro-
 pter adeptam quietem cordis. Unde
 & apte subditur:

Noctem verterunt in diem. *Verf. 12.*

47. Dissipatæ etenim cogitationes
 noctem in diem vertunt, quia non-
 nunquam justis amplius placet ex
 adversitate mala perpeti, quam ex
 prosperitate terrenæ dispensationis
 cura fatigari. Sed quia noverunt cau-
 tius, & adversa transire, & prospe-
 ra rursus illucescere, apte subjungit-
 tur:

Et rursus post tenebras spero lu-
cem. *Ibidem.*

48. Lux enim post tenebras spe-
 ratur: quia vel post noctem vitæ
 præsentis æternum lumen percipi-
 tur, vel ita hic adversitas atque
 prosperitas alternant, ut sibi suc-
 cedere vicissim non desinant. Unde
 fit,

^b Norm. Dum enim restæ. Turon. dum
 enim recti.

^b Sancti ad
 terrena dis-
 pensanda
 coacti, tor-
 queri se
 sentiunt.

CAP. XLII.
 Malunt
 perpeti ma-
 la, quam
 bonorum
 cura fatiga-
 ti.

CAP. XLIII.
 Sancti post
 mortem sta-
 tim cælesti-
 bus premiis
 donantur.

fit, ut & in luce nox in suspitione sit, & in nocte lux in praesumptione, sicut scriptum est: ^a *In die bonorum ne immemor sis malorum; & in die malorum, ne immemor sis bonorum.* Sed ecce quia auctoris nostri gratia redempti sumus, hoc jam caelestis muneris habemus, ut cum a carnis nostrae inhabitacione subtrahimur, mox ad caelestia praemia deducamur: quia dum conditor, ac redemptor noster claustra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illo ire non patitur, unde jam alios descendendo liberavit. Hi vero, qui ante ejus adventum in hunc mundum venerunt, ^b quantamlibet justitiae virtutem haberent, ex corporibus educti in sinu caelestis patriae statim recipi nullo modo poterant: quia necdum ille venerat, qui inferni claustra sua descensione solveret, & justorum animas in perpetua jam sede collocaret. Unde beatus Job & afflictionem sentiens, & adhuc differri retributionem justorum sciens, apte subjungit:

Si sustinero? ^c Infernus domus mea est, & in tenebris stravi lectulum meum.

CAPUT XLIV.
 VET. XXI.
 REC. XVI.
 Ante Christum justorum animae in inferno tormentorum experes tenebantur.

49. Priores etenim Sancti & sustinere adversa poterant, & tamen e corporibus educti, adhuc ab inferni locis liberari non poterant: quia necdum venerat, qui illuc sine culpa descenderet, ut eos qui ibi tenebantur ex culpa, liberaret. Tunc vero homo suum lectulum in tenebris stravit, quando lucem justitiae perfratori callido consentiendo deseruit. Et quia in ipsis quoque inferni locis justorum animae sine tormento tenebantur, ut & pro originali culpa adhuc illuc descenderent,

^a In utroque Bessar. inverso ordine haec leguntur.

^b Turon. *quantam libertatem justitia haberent... in sinum &c.*

Tom. II.

& tamen ex propriis actibus supplicium non haberent, quasi in tenebris lectulum stravisse, est in inferno sibi requiem praeparasse. Grave etenim tedium electis fuit, post solutionem carnis, adhuc speciem non videre creatoris. Quod tedium non immerito beatus Job tenebras vocat. ^d Sed quia hoc ex poena infirmitatis venit, recte eandem mox infirmitatem subdit, dicens:

Putredini dixi, Pater meus es: mater mea, & soror mea, vermibus. Vers. 14.

50. Quid est hoc quod dixit putredini: *Pater meus es*; nisi quod omnis homo ab origine jam vitiosa descendit? Unde & additur; *Mater mea, & soror mea, vermibus*: quia videlicet & ab ipsa putredine & cum ipsa in hunc mundum venimus. Quantum enim ad materiam corruptibilis carnis, mater nostra ac soror vermes sunt, quia & de putredine processimus, & cum putredine venimus, quam portamus. Quod si intelligi spiritaliter potest, & mater natura, & consuetudo non immerito soror vocatur, quia ab illa cum ista sumus. Quae videlicet mater & soror vermes sunt, quia ex natura corruptibili, & consuetudine perversa cogimur, ut quasi quibusdam vermibus, sic inquietis cogitationibus in mente fatigemur. Carnis enim natura vitiosa, & consuetudo perversa, ^e quia innumeras curas in corde infirmitatis nostrae generant, bene mater & soror vermes vocantur. Mordent enim animum curae, dum inquietant. Non enim cessant justi viri vel sollicito cogitare & pertractare quid agant, vel provide inspicere quo post praesent-

CAP. XLV.
 REC. XVII.
 Ex origine vitiosa concupiscentiae curarumque vermes trahimus.

^c Sic punctavi ob particulam *OR. E. V.*

^d Secundus Bessar. *ex poena infirmitate patitur* (deletis reliquis) *subdit dicens.*

^e Ebroic. *quia per innumeras curas.*

K

sentem vitam ducendi sint. Quia ergo tunc electi ante adventum Domini & in labore vitæ præsentis se esse cernebant, & tamen post præsentem vitam necdum cœlestia bona percipere, ^a multis cogitationibus urebantur. Exspectabant enim gratiam Redemptoris sui, nec tamen ad eam poterant in carne vivendo pervenire. Unde & apte subditur:

Verf. 15.

Ubi est ergo nunc præstolatio mea?

CAP. XLVI.

Justorum
tor in malis
sola spes
Christus.

51. Quæ esse potuit præstolatio justorum, ^b nisi justos justificans Deus, ^c qui ad pœnas humani generis sponte descenderet, & captivos mortis, justitiæ suæ virtute liberaret? Hujus enim præsentiam minime cessabant intenta cogitatione præstolari: esse ^d venturam novebant, sed venire citius quærebant. Unde non ait: *Ubi est ergo præstolatio mea?* sed ait: *Ubi est ergo nunc præstolatio mea?* Dum enim addit, *nunc*, ostendit quia quod quandoque venturum erat, venire citius desiderabat. Sequitur:

VER. XXI.

Ibid.

Et patientiam meam quis considerat?

CAPUT

XLVII.
Ardentibus
desideriis ab
illis experi-
tus.

52. Expressit desiderium, quo festinat in carne positus redimi, & ab inferis ad superna revocari. Et quidem paucorum hominum ista fuit perpendere, ut scirent de præsentis vitæ laboribus, ^e vel de subsequenti post mortem dilatione cogitare. Quod utrumque justī ante adventum Redemptoris nostri se perpeti dolebant. Unde & recte dicitur: *Et patientiam meam quis considerat?* ^f Equidem non deest qui patientiam consideret; sed cum citius

f

^a Mendose in Gulianv. post Vatican. verebantur. Legitur enim urebantur, in omnibus MSS. Angl. Norm. Bellov. Turon. Germ. &c. nec non in veteribus excusis.

^b Sic Norm. & Turon. At editi, nisi justus & justificans. Duo Bellar. justus & justificans ut editi.

^c Vindoc. qui propter tollendas pœnas hum. generis.

^d Vindoc. venturum. Ambo Bellar. quam

non exaudit, quasi minus considerare Deus dicitur. Ipsa enim humani generis, quæ venit in mundi fine redemptio, ab his qui a mundi initio præcesserunt, tarda credebatur: quia longo temporis spatio a cœlestium remuneratione disjuncti sunt, Veritate attestante, quæ ait: *Multi propheta & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt.* Itaque quod nunc dicitur: *Patientiam meam quis considerat?* ardentis desiderii vota panduntur. Neque enim, ut prædiximus, justorum patientiam non considerat Deus: sed quasi non considerare dicitur, ad votum desiderii minus citius apparere, & per prolixiora tempora dispensationis suæ gratiam differre. Dicat ergo: *Patientiam meam quis considerat?* quia quod disponenti breve est, longum est amanti. Unde adhuc dilationis suæ damna considerans, hoc quod jam prædixerat, repetit: & descensurus ad ima, vocem doloris ingeminat, dicens:

Luc. 10. 24.

h

In profundissimum infernum descendent omnia mea.

Verf. 16.

53. Cum constet, quod apud inferos justī non in locis pœnalibus, sed in superiori quietis sinu tenebantur, magna nobis oboritur quaestio, quidnam sit, quod beatus Job asserit, dicens: *In profundissimum infernum descendent omnia mea.* Qui & si ante adventum mediatoris Dei & hominum in infernum descensurus erat, liquet tamen quia in profundissimum infernum descensurus non erat. An ipsa superiora ⁱ loca inferi, profundi-

CAPUT
XLVIII.
Qui profundi-
ssimus infer-
nus dican-
tur eorum
receptacula.

i

quandoque esse.

^e Vindoc. vel de subsequenti vita post mortem dilatione cogitare.

^f Norm. & quidem

^g Duo Bellar. superscribunt præmiorum.

^h Turon. Lyr. Bigot. & justī. Utic. utranque lectionem suppeditat.

ⁱ Norm. loca inferni. Utic. super. loca inferni profundissimum infernum vocantur?

dissimum infernum vocat? Quia videlicet quantum ad sublimitatem cœli, jam hujus aeris spatium non immerito dici infernus potest. Unde cum apostatæ angeli a cœlestibus sedibus ^a in hoc caliginoso aere sint demersi, Petrus Apostolus dicit: *Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detrahitos, in tartarum tradidit in judicio cruciandos reservari.* Si itaque quantum ad celsitudinem cœli, aer iste caliginosus infernus est; quantum ad ejusdem aeris altitudinem, terra quæ inferius jacet, & infernus intelligi, & profundus potest: quantum vero ad ejusdem terræ altitudinem, & illa loca inferi quæ superiora sunt aliis receptaculis inferni, hoc loco non incongrue inferni profundissimi appellatione signantur: quia quod aer ad cœlum, terra ad aerem, hoc ille est superior infernorum sinus ad terram.

54. Sed mirum valde est quod adjungit: *Descendent omnia mea.* Cum enim sola anima descensura esset ad inferni loca, quid est quod sanctus vir illuc perhibet omnia sua descendere, nisi quod ibi se esse totum vidit, ubi pondus suæ remunerationis intelligit? Quia hoc quod ex se insensibile in terra deserit, quousque ad incorruptionem resurrectionis redeat, se esse non sentit. Omnia itaque sua in infernum profundissimum descensura perhibet, quo solam suam animam descensuram videt: quia ibi totus est,

ubi sentire possit quod receperit. Vel certe in infernum omnia ejus descendunt: quia laborum omnium retributio, adhuc in sola inferni quiete recipi præstolabatur. Et quasi illuc descendit omne quod egit: quia ibi quietem retributionis suæ ex omnibus invenit. Unde etiam ipsa quies præstolata subjungitur, cum illico subinfertur:

Putasne saltem ibi erit requies mihi? *Ibidem.*

55. In quibus nimirum verbis & innotescit quod desiderat, & tamen esse se adhuc de suscipienda requie dubium designat: ne cujus sancta opera tot flagella secuta sunt, occulto judicio superni judicis, post flagella temporalia etiam mansura tormenta sequerentur. Qua in re cum magno nobis timore pensandum est, quis nostrum jam de requie æterna securus sit, si de ea adhuc & ille trepidat, cujus virtutis præconia & ipse iudex qui percutit, ^b clamat: *Si enim justus vix salvabitur, impius & peccator* ^c *ubi parebunt?* Beatus etenim Job ad requiem se post flagella perventurum noverat: sed ut nostra timore corda concuteret, ipse visus est de æternæ quietis retributione dubitare cum dicit, *Putasne?* ut nos videlicet perpendamus, quanta debemus formidine venturum judicium semper expavescere, quando & ille ^d qui a iudice laudatus est, adhuc de retributione judicii in suis vocibus securus non est.

CAP. XLIX.
Job de sua salute trepidante, nemo securus est.

^c 1. Petr., 12.

^d

^a Bellov. & plur. in hoc caliginoso.

^b Lyr. & Bigot. laudat.

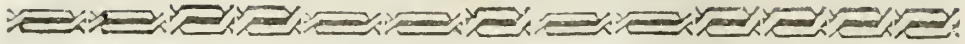
^c Idem ubi parebit?

^d Turon. Vindoc. Norm. Germ. qui iudice teste laudatus. Et duo Bessar. iudice teste.

2

2. Petr. 2. 4.

VET. XXIII.
Job solam animam re-
tum homi-
nem esse
sentit.

LIBER DECIMUS QUARTUS.

In quo S. Gregorius 18. & 19. Capitulum libri Job sensum historicum, allegoricum & moralem aperit.

C A P. I.
Superius dicitur
cephalæosis.
* Maxime
presat. c. 2.

SUPERIORI hujus * operis parte tractavimus, quod omnipotens Deus ut mentes corrigeret sub lege positorum, beati Job vitam ad testimonium adduxit, qui legem non novit, & tamen tenuit: qui præcepta vitæ, quæ scripto non acceperat, custodivit. Hujus prius actio Deo attestante laudatur, & probari postmodum diabolo insidiantem permittitur; ut per tentamenta tribulationis ostenderet, quantum prius in tranquillitate profecisset. Hujus vitam inimicus generis humani more suo improbus, & laudari Deo attestante cognovit, & tamen ad tentandum expetiit. Quem cum tot damnis rerum, tot orbitatibus ^a percussum sternere nequivisset, uxorem ei in stimulum ^b malæ suasionis excitavit, ut saltem per familiaria verba corrumperet, quem per tot sternere nuntiorum tormenta minime valeret. Sed cum adjuutorio femine, quod contra Adam prius in paradiso obtinuit, ^c contra hunc secundum in sterquilinio positum, roborari non potuit, ad alia se tentandi argumenta convertit: ut amicos ejus quasi consolantes adduceret, & tamen eorum mentes in asperitatem increpationis excitaret; ^d quatenus eum, cujus patientiam flagella non viccrant, inter flagella saltem aspera verba

superarent. Sed inimicus callide insidians, fraudem quam contra sanctum virum paraverat, pertulit: quia sancto viro quot occasiones perditionis intulit, tot causas vitiorum ministravit. Contra tormenta quippe patientiam, contra verba sapientiam tenuit: quia & ^e dolores verberum æquanimiter sustinuit, & stultitiam male suadentium sapienter frenavit. Sed quia in ipsis passionibus, doctisque locutionibus sanctæ Ecclesiæ typum tenet, amicis ejus, ut sæpe jam diximus, quædam recta, & quædam stulta loquentibus, non immerito hæretici figurantur: qui pro eo quod sancto viro amici sunt, multa de reprobis recta dicunt: sed pro eo quod speciem hæreticorum tenent, plerumque in oris sui excessu dilabuntur, & verborum suorum jaculis sancti viri ^f pectus feriunt, sed contra mentem inexpugnabilem ipsa sua percussione fatigantur. Nos igitur subtili debemus discretionem distinguere, & quid sit in eorum verbis quod vere de reprobis sentiunt, & quid quod contra beatum Job fatuum sonant.

Respondens autem Baldad Subi- Job 18. vers. 1. & 2.
tes, dixit: Usque ad quem finem
verba jactabis? Intellige prius, &
sic loquamur.

2. O.

^a Duo Bessar. superscribunt filiorum. Mox habent in stimulo mala persuasionis. Et paulo post deleverunt secundum, sed 70° roborari superscribunt secundo.

^b Bajoc. & alii Norm. mala persuasionis.

^c Vindoc. quod contra hunc secundum in sterquilinio positum superare non potuit.

^d Vindoc. quatenus per impatientiam quem flagella non viccrant,

^e Utic. olim. dolores verborum, nunc mutato o in e dolores verberum.

^f Bajoc. Eroic. & alii Norm. mentem feriunt.

C A P. II.
Hæretici
Ecclesiam
superbia &
ignorantia
insimulant.

2. Omnes hæretici sanctam Ecclesiam ^a in quibusdam cognitis superbire putant, quædam vero nec intelligere suspicantur. Unde Baldad Suhites beatum Job quasi in superbiam adstruit erupisse, quem fateatur verba jactare. Sed signat ipse quanta elatione tumuerat, qui beatum Job loqui ^b quæ non intelligeret, putabat. Et quia omnes hæretici in æstimatione sua a sancta Ecclesia ^c despici conqueuntur, apte subjungitur:

vers. 3.

Quare reputati sumus ut jumenta, & sorduimus coram te?

C A P. III.
Hæreticorum
in Ecclesia
suspiciones
&
contumelia.

3. Humanæ mentis est proprium, hoc sibi fieri suspicari, quod facit. Arbitrantur enim se despici, qui bonorum mores despiciere consueverunt. Et quia in his quæ comprehendere valent ratione, contra hæreticos ostendit Ecclesia rationabile non esse quod adstruunt, æstimari se ab ejus judicio velut jumenta suspicantur. ^d Ex qua despectus sui suspitione protinus ad dedignationem profiliunt, atque ad ejusdem Ecclesiæ contumelias excitantur. Unde subditur:

vers. 4.

Quid perdis animam tuam in furore tuo?

C A P. IV.
Ejus zelum
furorem &
insaniam
vocat.

4. Hæretici vel zelum rectitudinis, vel spiritalem gratiam sanctæ prædicationis, non virtutis pondus, sed insaniam furoris æstimant. Quo

^a In aliis excusis legitur: *in quibusdam incognitis*. Legendum *cognitis*, persuadentium exemplaria MSS. Anglic. Norman. Vind. Turon. Germ. &c. quibus concinit vet. edit. Paris. tum sensus; is enim est: *hæretici Ecclesiam aut multa ignorare, aut de his qua non ignorat, superbire putant*. Duo Bessar. habent *incognitis*, sed primus sub. signat *in*. Mox uterque habet *quod non intellexerat*. Sic semper habet præteritum hujus verbi in his MSS.

^b Bajoc. & alii *quod non intelligeret*.

^c Norm. *se despici*.

^d Vindoc. *ex qua despectus sui suspitione*.

^e Ita præstantiores MSS. Gil. *infervere*,

furore videlicet perire fidelium animas arbitrantur: quia inde interire Ecclesiæ vitam credunt, unde eam contra ^e se infervere conspiciunt. Sequitur:

Numquid propter te derelinquetur terra?

Ibidem.

5. Se enim ubique Deum colere, se totum mundum ^f existimant occupasse. Quid est ergo dicere: *Numquid propter te derelinquetur terra?* nisi hoc quod sæpe fidelibus dicunt, quia si hoc est verum quod vos dicitis, omnis a Deo terra derelicta est, quam jam præ multitudine nos tenemus: ^g Sancta autem universalis Ecclesia prædicat, Deum veraciter nisi intra se coli non posse, asserens quod omnes qui extra ipsam sunt, minime salvabuntur. At contra hæretici, qui etiam extra ipsam salvari se posse confidunt, in quolibet loco sibi divinum adjutorium adesse profitentur. Unde dicunt: *Numquid propter te derelinquetur terra?* id est, ut quisquis extra te fuerit, minime salvetur? Unde etiam subditur:

CAP. V.
Deus extra
veram Ecclesiam
vere non colitur.

f

g

Et transferentur rupes de loco suo?

Ibid.

6. Hæretici rupes vocant eos, quos sublimibus in humano genere excedere sensibus æstimant, quos profecto doctores se habere gloriantur. Cum vero sancta Ecclesia perversos quosque prædicatores intra finem

CAP. VI.
Hæretici
doctores
suos rupes
vocat.

alii in fervore; vel in furore. Sed uterque Bessar. unde eam esse contra se in fervore conspiciunt.

^f Locus hic in MSS. Norm. sic legitur, *si enim ubique se Deum colere, se totum mundum existimant occupasse; quid est ergo dicere, numquid propter te derelinquetur terra, nisi hoc &c.*

^g Turon. Vindoc. Norm. &c. vet. edit. sic habent. Alii vero excusi: *sancta autem universalis ecclesia prædicat salvari veraciter nisi intra se non posse*. Verum si ita legendum foret, quæ sequuntur vitiōsam repetitionem continerent: *asserens quod omnes qui extra ipsam sunt, minime salvabuntur*.

linum rectæ fidei colligere studet, quid aliud quam de locis propriis rupes movet, ut intra eam recta sentientes humiliter jaceant, qui in perversis suis sensibus prius rigidi stabant? Sed hoc fieri hæretici omnino contradicunt, & propter ejus vocem rupes de loco proprio transferri renitentur: quia videlicet nolunt, ut ad eam venientes vera humiliter sentiant hi, qui apud eos elati sensibus falsa sapiebant.

V. & R. III.
Contra Ecclesiam propter flagella quæ patitur, insaniant.

7. Plerumque vero hæretici, cum quosdam intra sanctam Ecclesiam vel inopia, vel flagellis laborantes aspiciunt, semetipsos mox in arrogantiam justitiæ extollunt; & quidquid adversum fidelibus evenisse considerant, hoc factum pro eorum iniquitatibus putant; nescientes nimirum, quia actionum meritum præsentis vitæ qualitas nullatenus probat. Nam plerumque & bona malis, & mala bonis eveniunt, pro eo quod & vera bona bonis, & vera mala malis in æterna retributione servantur. Baldad itaque typum hæreticorum de prosperitate vitæ præsentis sese extollentium tenens, adversus beati Job flagella quasi eorum voce contra justorum opprobria inflatur, ac diserte quidem contra impios disputat; sed quam perverse contra justum talia dicat, ignorat: nam subjecit dicens:

vers. 5.

Nonne lux impii extinguetur, nec splendebit flamma ignis ejus?

CAP. VII.
Sæpe mala bonis & bona malis in vita eveniunt.

8. Hæc si in præsentis vitæ definitione denuntiat, fallitur: quia plerumque & impiis inesse lumen prosperitatis cernitur, & pios tenebræ ignobilitatis ac paupertatis abscondunt. Sin vero ad hoc ejus sermo dirigitur, ut ostendat quid impii in suo fine patiantur, veraciter di-

citur: *Nonne lux impii extinguetur; nec splendebit flamma ignis ejus?* Quod si dici de impio recte potuit, contra sanctum tamen virum in flagellis constitutum dici non debuit. Sed nos vires brachiorum illius in suis sententiis perpendentes, pensemus quam valide jacula intorqueat, & desinamus aspiciere intorquendo quem impetit; nimirum scientes, quia frustratis ictibus lapidem feriat. Dicat ergo: *Nonne lux impii extinguetur?* Quia habent & impii lucem suam, prosperitatem scilicet vitæ præsentis. Sed lux impii extinguetur, quia fugitivæ vitæ prosperitas cum ipsa citius vita terminatur. Unde apte subditur: *Nec splendebit flamma ignis ejus.*

REC. IV.

9. Omnis namque impius habet flammam ignis proprii, quem in corde suo ex fervore desideriorum temporalium accendit, dum modo istis, modo illis cupiditatibus æstuat, & cogitationes suas per multiplicia blandimenta seculi amplius inflamat. Ignis autem si flammam non habet, nequaquam fuso lumine splendet. Flamma itaque ignis, ejus est decor, vel potestas exterior, quæ de interno ejus ardore procedit: quia quod anxie in hoc mundo adipisci desiderat, plerumque ad cumulum perditionis suæ obtinet, & sive in potestate culminis, sive in divitiis multiplicationis, quasi per exteriorem gloriam lucet. Sed non splendebit flamma ignis ejus, cum in die exitus, omnis exterior decor subtrahitur, & solo suo intrinsecus ardore concrematur. Flamma ergo ab igne subtrahitur, cum gloria exterior ab interno ejus ardore separatur. Habent etiam & justi flammam ignis sui, sed nimirum quæ resplendet; quia videlicet ce-

Mali quod appetunt, plerumque ad cumulum perditionis obtinent.

^a Hic editi dissentiant. Edit. Basil. 1514. habet *in divitiis multiplicandis*, quod etiam legitur in Paris. 1518. Gilot. Vatic. Gussany. *in divitiis multiplicatur*. Edit.

Paris. 1495. mss. cod. Bellov. Vindoc. Utric. & aliis Norm. concinit, quorum lectionem sequimur.

rum desideria in bonis operibus lucent. Iniquorum vero flamma minime splendet : quia per hoc quod mala appetunt , ad tenebras pertrahuntur . Unde & sequitur :

vers. 6. *Lux obtenebrescet in tabernaculo illius.*

CAP. VIII. 10. Si plerumque tristitiam tenebras^a accipimus , non immerito lucem accipere gaudium debemus .
Iniquorum gaudium cito deficit.

a Lux ergo in tabernaculo illius tenebrescit , quia in ejus conscientia , quam male inhabitat , gaudium quod de temporalibus rebus fuerat , deficit . Unde & apte subjungitur :

Idem. *Et lucerna , quæ super eum est , extinguetur .*

VET. IV. Ut enim de usu multorum loquar , lucerna lumen in testa est : lumen vero in testa , est gaudium in carne . Lucerna ergo , quæ super eum est , extinguitur , quia cum malorum suorum retributio impium sequitur , in ejus mente gaudium carnale dissipatur . Bene autem de lucerna hac non dicitur , quæ apud eum est , sed quæ super eum est : quia iniquorum mentem terrena gaudia possident , sicque eam in voluptatibus absorbent , ut super ipsam sint , non apud ipsam . Justi autem etiam cum prosperitatem vitæ præsentis habent , eam sub semetipsis premere noverunt , ut hoc quod apud se in bonis hilarescunt , gravitatis consilio transeant , & virtutis regimine excedant . Lucerna ergo impii , quæ super eum est , extinguitur , quia citius ejus gaudium deficit , quod eum totum in hac vita possedit . Et qui nunc male se in voluptatibus dilatat , eum post in suppliciiis pœna coangustat . Unde adhuc subditur :

Supra ipsos est gaudium , Justorum infra .

a In utroque Bessar. deest *accipimus* .
b Vindoc. *voluntatis sua* .
c Norin. *æterna despiciere* . Turon. *æterna desperare* . Vindoc. *æterna injuste age* .

Arctabuntur gressus virtutis ejus . vers. 7.

11. Nunc enim quasi toties virtutis suæ gressus exerit , quoties potestatis suæ violentias exercet . Sed gressus virtutis ejus arctabuntur , quia vires malitiæ illius , quas nunc in voluptate sua exhibet , postmodum pœna constringit . Sequitur :

CAP. IX. *b*

Qui nunc in deliciis vagantur , in suppliciiis arctabuntur .

Et præcipitabit eum consilium suum .

Ibid.

12. Habet nunc consilium suum omnis iniquus præsentia appetere , æterna deserere , injusta agere , justa deridere : sed cum iudex justorum injustorumque venerit , suo unusquisque impius consilio præcipitatur : quia per hoc quod hic appetere pravis cogitationibus elegit , in æterni supplicii tenebras mergitur . Quem enim hic gloria temporalis extollit , illic sine termino pœna premit . Qui hic in voluptate lætatus est , illic perpetua ultione cruciatur . Et fit plerumque , ut ipsa hujus mundi prosperitas , quæ ab impiis inhianter appetitur , eorum gressus ita obliget , ut etiam cum ad bona opera voluerint redire , vix possint : quia recta agere non valent , cum mundi hujus amatoribus displicere timent . Unde agitur , ut per gloriam quam impius ex peccato assequitur , ejus adhuc peccata amplius multiplicentur : quod bene Baldad exprimit , cum subjungit :

CAP. X. REC. v.

Suo unusquisque impius consilio in præceps ruat .

c

Immisit enim in rete^d pedem suum , & in maculis ejus ambulat . vers. 8.

13. Qui pedes in rete mittit , non cum voluerit ejicit ; sic qui in peccata se dejicit , non mox ut voluerit , surgit : & qui in maculis retis ambulat , gressus suos ambulando implicat ; & cum expedit ad ambulandum nititur , ne

CAP. XI. REC. VI.

Peccator cum a peccati laqueis expediri nititur , cognoscit quam duris nexibus teneatur .

am-

re . Codex Vindoc. quo nunc unico utimur , aliis deficientibus , mendosissimus est . Uterque Bessar. *desperare* .

d Vind. *pedes suos* . Ita nunc in Utic.

ambulet, obligatur. Sæpe namque contingit, ut quis hujus mundi delectatione persuasus, in eo ad honoris gloriam pertingat, ut ad desideriorum suorum effectum perveniat, & pervenisse se ad hoc quod expetiit, lætetur. Sed quia bona mundi non habita in amore sunt, & plerumque habita vilescunt; percipiendo discit, quam sit vile ^a quod expetiit. Unde revocatus ad mentem exquirat, qualiter sine culpa fugiat, quod se cum culpa conspiciat adeptum: sed ipsa eum dignitas, quæ implicavit tenet, & sine culpis aliis fugere non valet hoc, ubi non sine culpa pervenit. Immisit ergo in rete pedes suos, & in maculis ejus ambulat: quia cum expediri nititur, tunc veraciter conspiciat quam duris nexibus tenetur. Neque enim vere obligationem nostram cognoscimus, nisi cum evadere nitentes, quasi levare pedes conamur. Unde & hanc eandem obligationem ^b aperit subjungens:

Verf. 9. Tenebitur planta illius laqueo.

VET. v. Maxime in fine vitæ.

Quia videlicet stringetur finis in peccato. Et quia hostis generis humani, cum uniuscujusque vitam in culpa obligat, ad ejus mortem anxius anhelat, recte subjungitur:

Ibidem. Et exardescet contra eum fitis.

CAP. XII. Cum se obligatum expetit, concupiscentia acrius estuat.

14. Antiquus quippe noster inimicus, cum in peccato vitam illaqueat, fitit, ut mortem peccatoris bibat. Quod tamen & aliter intelligi potest. Nam perverfa mens, cum in peccatum se venisse conspiciat, quadam cogitationis superficie evadere peccati laqueos quærit: sed vel terrores, vel opprobria hominum timens, eligit in æternum mori, quam ad tempus aliquid adversitatis perpeti. Unde

^a Utic. quod expetit, & quod expeditur, utramque enim lectionem proponit.

^b 1 Bellar. aperte subjungens sequitur: 2dus apertè subjungens exsequitur.

^c Hanc lectionem, quam exhibent MSS.

totum ^c se vitiis deferit, quibus jam se semel obligatum sentit. Cujus ergo usque ad finem vita in culpa constringitur, ejus planta laqueo tenetur. Sed quia se quo malis obligatum pensat, eo de suo reditu desperat, ipsa jam desperatione acrius ad hujus mundi concupiscentias æstuat, fit desideriorum fervor in mente, & peccatis præcedentibus irretitus animus, ad majora etiam delicta succenditur. Unde & ^d subditur: *Et exardescet contra eum fitis*. In ejus quippe animo contra eum fitis exardescit, quia quo agere perverfa consuevit, eo ad ebibenda mala vehementer accenditur. Impio quippe fitire, est hujus mundi bona concupiscere. Unde & Redemptor noster ante Pharisei domum hydropicum curat, & cum contra avaritiam disputaret, scriptum est: *Audiebant autem omnia hæc Pharisei, qui erant avari, & deridebant illum*. Quid est ergo quod ante Pharisei domum hydropicus curatur, nisi quod per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quo amplius biberit, amplius fitit, ^d & omnis avarus ex potu fitim multiplicat: quia cum ea quæ appetit, adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius anhelat. Qui enim adipiscendo plus appetit, hujus fitis ex potu crescit. Sequitur:

Abcondita est in terra pedica ejus, & decipula illius super semitam.

Verf. 16.

15. In terra pedica absconditur, cum culpa sub terrenis commodis occultatur. Inimicus quippe insidians ostendit humanæ menti in terreno lucro quid appetat, & occultul-

CAP. XIII, VET. vi. REC. vii. Diaboli quanta in decipiendo astucia.

Vindoc. Bellov. Utic. & Norm. omnes, necnou vet. edit. prætulimus alteri recent. ed. se vitiis inserit.

^d Duo Bellar. quia & omnis avarus ... qui cum appetita &c.

cultat peccati laqueum, ut ejus animam stringat; quatenus videat quidem quod concupiscere valeat, & tamen nequaquam videat, in quo culpæ laqueo pedem ponat. Decipula vero a decipiendo vocata est. Et tunc ab antiquo hoste super semitam decipula ponitur, quando in actione hujus mundi, quam mens appetit, peccati laqueus paratur; quæ videlicet non facile deciperet, si videri potuisset. Sic quippe decipula ponitur, ut dum esca ostenditur, nequaquam ipsa a transeunte videatur. Quasi esca quippe in laqueo est lucrum cum culpa, & hujus mundi prosperitas cum iniquitate. Dum itaque a concupiscente lucrum appetitur, quasi pedem mentis apprehendit decipula, quæ non videtur. Sæpe ergo proponuntur animo cum culpa honores, divitiæ, salus, & vita temporalis; quæ mens infirma dum quasi escam videt, & decipulam non videt, per escam quam videns appetit, in culpa constringitur, quæ non videtur. Existunt etenim qualitates morum, quæ certis vitiis sunt vicinæ. Nam mores asperi, aut crudelitati, aut superbix solent esse conjuncti: mores autem blandi, & quam decet paulo amplius lætiores, nonnunquam luxuriæ & dissolutioni ^a. Intuetur ergo inimicus generis humani uniuscujusque mores cui vitio sint propinqui; & illa opponit ante faciem, ad quæ cognoscit facilius inclinari mentem: ut blandis ac lætis moribus sæpe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam; asperis vero mentibus iram, superbiam, vel crudelitatem proponat. Ibi ergo decipulam ponit, ubi esse semitam mentis conspicit: quia illic periculum deceptionis inserit, ubi viam esse in-

venerit propinquæ cogitationis. Et quia perversus homo omne quod facit, etiam pati metuit, atque hoc sibi ab omnibus fieri æstimat, quod ipse omnibus, quibus valet, parat, recte sequitur:

Undique terrebunt cum formidines. Verf. 11.

16. Tales enim contra se omnes esse suspicatur, qualis ipse esse contra omnes nititur. Quæ nimirum formidines quid in ejus actione faciant, subinfertur cum dicitur:

Et involvent pedes ejus.

Pedes quippe si involuti fuerint, gressus liberos habere non possunt, & nullum carpere iter valent, quia sua eos involumenta retinent. Prava itaque desideria ad pessimam actionem trahunt, sed pessima actio restringit in formidine. ^b Quæ videlicet formido involvit pedes, ne in rectam exire valeant actionem. Et sæpe contingit, ut idcirco quisque bonus esse metuat, ne hoc a pravis ipse patiat, quod se bonis fecisse reminiscitur: dumque hoc pati quod fecit, metuit, undique territus undique suspectus, quasi pedes involutos habet, qui timore irretitus, nil libere agere prævalet: quia in bono opere quasi inde gressum perdidit, unde ad mala quæ concupierat, excessit. Sequitur:

Attenuetur fame robur ejus, & inedia invadat costas illius. Verf. 12.

17. Scripturæ sacræ more, optare videtur quod futurum prævidet, scilicet non maledicentis animo, sed prædicentis. Omnis itaque homo, quia ex anima & carne ^c consistit, quasi ex robore & infirmitate compositus est. Ex ea enim parte qua spiritus rationalis est conditus, non

in-

mus, incuria & oscitantia.

^c Sapiens, constat, & consistit. Duo Bessar. constat.

Qualitates
morum, certis
vitiis
affines.

a

^a 2dus Bessar. patent.

^b Verba hæc, quæ videlicet formido &c. usque ad, & sæpe contingit, exc usive, desunt in Vindoc. ex amanuensis, ut conjici-

CAP. XIV.
Pravis desi-
deriis ad
malam a-
ctionem
tractus ti-
more irreti-
turus.

Ibid.

VER. VII.

b

CAP. XV.
Fame tabe-
scit, quia
nulla cibi
interni re-
fectione pa-
scitur.

c

incongrue dicitur robustus : ex ea vero qua carnalis infirmus est. Robur ergo est hominis anima rationalis, quæ impugnantibus vitiis resistere per rationem valet. Unde & superius per beatum Job dictum est :

Job 14. 20. *Roborasti eum paululum, ut in perpetuum pertransiret.* Ex rationali quippe anima habet homo, ut in perpetuum vivat. Hujus ergo iniqui robur fame attenuatur, quia ejus anima nulla interni cibi refectioe pascitur. De qua scilicet fame ^a Deus per Prophetam loquitur : *Emittam famem in terram : non famem panis neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.*

Amos 8. 11.

Hinc sensus mentis deficiunt.

18. Bene autem subditur : *Et inedia invadat costas illius.* Costæ enim viscera constringunt, ut latentia intrinsecus earum soliditate muniantur. Costæ ergo uniuscujusque sunt sensus animi, qui latentes cogitationes muniunt. Inedia igitur invadit costas, quando omni spiritali refectioe subtracta, sensus mentis deficiunt, & cogitationes suas regere, vel tueri non possunt. Inedia invadit iniqui costas : quia fames interna sensus mentis extenuat, ut cogitationes suas nullatenus regant. Nam dum sensus mentis obtusi fuerint, cogitationes ad exteriora prodeunt, & quasi costis infirmantibus, ea quæ in occulto fana latere potuerant, foras viscera funduntur. Unde fit, ut cogitationibus exterius sparsis, exterioris gloriæ ^b speciem deceptus appetat animus, nihilque diligat, nisi quod pulcrum foris viderit. Contra quem adhuc apte subjungitur :

Verf. 13.

Devoret pulcritudinem cutis ejus,

& consumat brachia illius primogenita mors.

19. Pulcritudo cutis est gloria temporalis, quæ dum foris concupiscitur, quasi species in cute retinetur. Brachiorum vero nomine non incongrue opera designantur, quia corporale opus brachius agitur. Quid autem mors, nisi peccatum est, quod ab interiore vita animam occidit? unde scriptum est : *Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima* : quia ille post in carne felicitate resurget, qui in hac vita positus, a mentis suæ morte resurrexerit. Si igitur peccatum mors, non incongrue primogenita mors, superbia valet intelligi, quia scriptum est : *Initium omnis peccati superbia.* Pulcritudinem igitur cutis ejus, & brachia illius primogenita mors devorat : quia iniqui gloriam vel operationem superbia supplantat. Potuit enim etiam in hac vita sine culpa gloriosus existere, si superbus minime fuisset : potuit auctoris sui judicio quibusdam suis operibus commendari, nisi hæc ipsa opera ante ejus oculos elatio supplantaret. Sæpe enim quosdam divites videmus, qui opes & gloriam habere sine culpa potuissent, si hæc habere cum humilitate voluissent. Sed extolluntur rebus, ^c instantur honoribus, dedignantur ceteros, omnemque vitæ suæ fiduciam in ipsa abundantia rerum ponunt. Unde & quidam dives dicebat : *Anima, habes multa bona ^d reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibes, epulare.* ^e Quas eorum cogitationes dum supernus iudex aspicit, de hac ipsa eos sua fiducia evellit. Unde hic quoque apte subditur :

Evel-

^a Duo Bessar. per prophetam dicitur.
^b Recent. edit. specie deceptus, reluctantibus MSS. & vet. excusis. 1. Bessar. specie, 2. dus speciem.
^c Vindoc. inflammantur honoribus. Ita olim lectum in Utic.

^d Deest reposita in Vindoc.
^e Supplevimus eorum ex MSS. Vindoc. Norm. &c. & ex vet. edit. In recent. quas cogitationes dum supernus iudex aspicit, de hac ipsa eum sua fiducia evellit. Laudata exempl. MSS. & excusa habent, eos.

CAP. XVI. VET. & REC. VIII. Primogenita mors est superbia, quam cavere vix possunt divites.

Apoc. 20. 6.

Par. in Apoc. cap. 46.

Eccii. 10. 15.

Luc. 12. 19.

vers. 14.

Evellatur de tabernaculo suo fiducia ejus, & calcet super eum quasi rex interitus.

CAP. XVII.

REC. IX.

Quos diabolus blandis persuasionibus decipit, violentis nexibus ad supplicium rapit.

Apoc. 6. 8.

a

b

c

20. Hoc loco interitus nomine, ipse hostis generis humani, qui interitum intulit, designatur: qui per suum quemdam satellitem exprimitur, de quo ad Johannem dicitur: *Nomen illi mors*. Iste itaque interitus, in die exitus quasi rex super impium calcet: quia quem prius blandis persuasionibus decepit, ^a ad extremum violentis ^b nexibus ad supplicium rapit: tantoque eum ^c durius deprimit, quanto in pravis actibus vehementius adstringit. Qui hic quoque reprobi mentem dum possidet, calcet: quia quoties eam delectationibus pressit, quasi toties super eam pedes suæ tyrannicæ dominationis posuit.

VET. IX.

Non peccati tentationem, sed dominationem effugere possumus.

21. Si vero interitus nomine non aperte diabolus, sed peccatum debet intelligi, ex quo contingit reprobos ad interitum trahi: talis nimirum interitus quasi rex calcet mentem, cum eam non resistantem possidet. Non enim potest in hac vita homini posito tentatio deesse peccati: sed aliud est peccato tentanti resistere, aliud dominanti servire. Iniquus autem quisque, quia resistere peccati suasionibus nescit, subjugari autem ejus dominio non pertimescit, recte de eo dicitur: *Calcet super eum quasi rex interitus*. Hujus quippe interitus regnum a discipulorum cordibus repellebat Apostolus cum dicebat: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore*. Non enim ait, *Non sit*, sed *Non regnet*: quia non esse non potest,

Rom. 6. 12.

^a Vindoc. ad extremum rectitudinis violentis nexibus ... rapit.

^b Uterque Bessar. nexibus ... astrinxit.

^c Utic. durius perimit, & deprimit.

^d Duo Bessar. avellatur. Mox in 1. Bessar. delevit terra ut superscriberet tabernaculo alia manus.

^e Ita MSS. Bellov. Utic. & cet. Norm. quam genuinam esse lectionem existimamus. Verum editores observantes prius factam ef-

non autem regnare in cordibus bonorum potest. Quia ergo cum quælibet culpa cor iniqui pulsaverit, resistens illud non invenit, sed suo dominio substernit, dicatur recte: *Evellatur de tabernaculo suo fiducia ejus, & calcet super eum quasi rex interitus*. ^d De terra ergo fiducia ejus evellitur, quando perverfus quisque, qui multa sibi ad votum in hac vita paraverat, repentina morte dissipatur. Et calcet super eum quasi rex interitus, quia vel hic vitiis premitur, vel mortis suæ tempore per hoc quod ad supplicia rapitur, potestati dæmoniacæ subjugatur. Quod idcirco ita in reproborum mentibus agitur: quia & cum occasio perpetrandi peccati deest, desideriorum cogitationes eorum cordibus nullatenus desunt. Et cum ^f semper diabolus sequantur in opere, valde tamen se illi obligant in cogitatione. Prius ergo culpa in cogitatione est, postmodum vero in opere. Unde filia Babylon dicitur: *Descende in pulvere virgo filia Babylon, sede in terra*. Cum enim semper pulvis terra sit, non tamen terra semper est pulvis. Quid ergo per pulverem, nisi cogitationes debemus accipere? Quæ dum importune ac silenter in mente evolvant, ejus oculos excæcant. Et quid per terram, nisi terrena actio designatur? Et quia reproborum mens prius ad prava cogitanda ^g dejicitur, & postmodum ad facienda: recte filia Babylon, quæ ab internæ rectitudinis judicio descendit, per ferientem sententiam dicitur, ut prius in pulvere, & post in terra

d

e

f

Isai. 47. 1.

Pat. in Isai. cap. 62.

gg

L 2 se.

se mentionem tabernaculi, mutaverunt, de terra, in, de tabernaculo, ut habent omnes editi. Si autem primitus scriptum fuisset, de tabernaculo, nunquam antiquariis venisset in mentem hanc lectionem mutare, & scribere, de terra.

^f 1. Bessar. non semper. Mox uterque, descende: sede in pulvere ... sede in terra.

^g Vindoc. ducitur.

fedeat : quia nisi se in cogitatione prosterneret , in malo opere non inhæssisset . Sequitur :

Verf. 15. *Habitent in tabernaculo illius socii ejus, a quia non est.*

CAPUT
XVIII.
REC. 5.
Satan non esse dicitur, quia bene esse amisit.

22. Id est , in mente ejus apostatæ angeli per cogitationes nequissimas converſentur ; ejus videlicet focii , qui idcirco jam non est , quia a summa essentia recessit , & per hoc quotidie excreſcente defectu , quasi ad non esse tendit , quo semel ab eo qui vere est , cecidit : qui recte quoque non esse dicitur , quia bene esse perdidit , quamvis naturæ essentiam non amisit . Adhuc tamen easdem iniqui cogitationes subtilius exprimens subjungit , dicens :

VER. 2.

Ibidem . Aspergatur in tabernaculo ejus sulphur .

CAP. XIX.
Peccata carnis sulphuri foetenti & ardenti recte comparantur .

23. Sulphur quid aliud quam fomentum ignis est ? Quod tamen sic ignem nutrit , ut foetorem gravissimum exhalet . Quid itaque in sulphure , nisi peccatum carnis accipimus ? Quod dum perverſis cogitationibus quasi quibusdam foetoribus mentem replet , æterna ei incendia præparat : & dum foetoris sui nebulam in mente reproba dilatât , contra eam flammis subsequentibus quasi nutrimenta subministrat . Nam quia per sulphur foetor carnis accipitur , ipsa sacri eloquii historia testatur , quæ contra Sodomam ignem ac sulphur pluisset Dominum narrat . Qui cum carnis ejus scelera punire decrevisset , in ipsa qualitate ultionis b notavit maculam criminis . Sulphur quippe foetorem habet , ignis ardorem . Quia itaque ad perverſa desideria ex carnis foetore arserant , dignum fuit ut simul igne & sulphure perirent : quatenus ex justa

Gen. 19 24.
P. 7. in Gen.
capo 50.

b

a Duo Bessar. qui non est .

b Bigot. & Lyr. novit maculam ; quæ lectio rejicienda .

c Deest tentationum in Vindoc. & Norm. Deest etiam in utroque Bessar.

pœna discerent , ex injusto desiderio quid fecissent . Hoc ergo in tabernaculo iniqui sulphur aspergitur , quoties perverſa carnis delectatio in ejus mente dominatur . Quem quia indefinenter pravæ cogitationes possident , eumque ferre boni operis fructum vetant , recte subjungitur :

Deorsum radices ejus siccantur , sursum autem atteratur messis ejus. Verf. 16.

24. Quid namque radicem nomine , quæ in occulto sita sunt , & germen in apertum ferunt , nisi cogitationes accipimus quæ dum non videntur in corde , visibilia opera producant ? Unde & messis nomine , eadem aperta operatio signatur , quæ videlicet ex latenti radice producitur . Et quia omnis iniquus prius c in cogitationibus tentationum areſcit , & postea a bonis actibus deficit , recte per Baldad dicitur : *Deorsum radices ejus siccantur , sursum autem atteratur messis ejus .* d Quia dum

CAP. XX.
Iniquorum ariditas & sterilitas .

c

d

præparat : quia omnis ejus operatio a superno judicio quasi nihilum deputatur , etiam si ante humanos oculos bona videatur . In imo itaque radices sunt , & superius messis : quia hic prius bonas cogitationes mittimus , ut quandoque bonorum operum fructum percipere in æterna retributione mereamur . Sed iniquus quisque , cum bonas cogitationes deserit , & ad ea quæ sunt exterius , semetipsum fundit , deorsum siccantur radices ejus . Sursum vero messis ejus atteritur : quia qui hic sterilis persistit , post hanc vitam ad nulla præmia vocatur . Sequitur :

Mc-

d Ita legendum suadent nostri MSS. & omnes vet. edit. In Gullan. quisque pravas cogitationes suas in infirmis ; consentit Vatican. edit. quæ tamen habet in infirmis .

Verf. 17. *Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen ejus in plateis.*

CAP. XXI.
V E T. &
REC. XI.
Antichristi
& iniquo-
rum o-
mniaum
quam brevis
gloria.

25. Intuendum est nobis, quia sic Baldad Suhites de unoquoque iniquo loquitur, ut latenter ad caput omnium iniquorum ejus verba vertantur. Caput quippe iniquorum diabolus est. Ipse quippe in ultimis temporibus illud vas perditionis ingressus, ^a Antichristus vocabitur, qui nomen suum longe lateque diffundere ^b conabitur: quod nunc unusquisque imitatur, cum de memoria terreni nominis gloriam laudis suæ extendere nititur, atque opinione transitoria lætatur. Sicergo hæc verba intelligantur de unoquoque iniquo, ut referri ^c quoque debeant ad ipsum specialiter caput iniquorum. Dicat itaque: *Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen ejus in plateis.* Plateæ quippe appellatione Græca, a latitudine sunt vocatæ. Memoriam vero suam in terra statuere Antichristus conatur, cum in terrena gloria appetit, si esset possibile, in perpetuum permanere. Nomen suum in plateis celebrari gaudet, cum longe lateque operationem suæ iniquitatis extendit. Sed quia diu hæc ejus iniquitas non finitur extolli, dicatur: *Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen ejus in plateis:* id est, & citius laudem terrenæ potestatis amittat, & omne gaudium sui nominis perdat, quod longe lateque in brevi temporis prosperitate diffuderat. Sequitur:

Verf. 18.
CAP. XXII.
Quam supplicium
æternum
excipit.

Expellet eum de luce in tenebras.
26. De luce ad tenebras ducitur,

^a In editis quod *Antichristus*. At fen-
sus abest, quem restituumus ex MSS. solet
Gregorius Antichristum appellare *vas per-*
ditionis, aut simpliciter, *illud vas diaboli*.
Vide lib. 15. num. 69. & 71. necnon lib.
27. num. 49. *vas quippe illud diaboli*.

^b Bessar. uterque *conatur*. Et postea si-

cum de honore vitæ præsentis ad supplicia æterna damnatur. Unde & apertius subditur:

Et de orbe transferet eum.

Ibidem.

De orbe quippe transfertur, cum, superno apparente judice, de hoc mundo tollitur, in quo perverse gloriatur. Qui pro eo quod cum omnibus sequacibus suis, sine mundi interveniente damnatur, recte subjungitur:

Non erit semen ejus, neque progenies in populo suo, nec ulla reliquie in regionibus ejus.

Verf. 19.

Scriptum quippe est, ^d quia Dominus *JESUS interficiet eum spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui*. Dum ergo ejus iniquitas cum mundi statu terminatur, progenies ejus in populo suo non relinquetur: quia & ipse ^e & ejus populus cum eo ad supplicium pariter urgetur: & omnes iniqui, qui de ejus perversa persuasionem in pravis actionibus nati sunt, illustratione adventus Domini, æterno interitu cum eodem suo capite ferientur. Ac nulla ejus progenies in mundo remanet: quia districtus judex iniquitates illius cum ipso mundi fine concludit. Quod vero hæc aperte de Antichristo intelligi debeant, demonstratur, cum subditur:

d
2. Thes. 1.
8.

In diebus ejus stupebunt novissimi, & primos invadat horror.

Verf. 20.

27. Tanta enim tunc contra justos iniquitate effrenabitur, ut etiam electorum corda non parvo pavore feriantur. Unde scriptum est: *Ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi*. Quod videlicet dicitur, non quia electi casuri sunt, sed

C A P U T
XXIII.
V E T. XI.
Antichristi
sava persecutio.
Mar. 24. 24.

neur extolli. Paulo infra *dammandus transfertur*, que ultima vox est in marginæ. *Mox transfertur ... tollitur ... damnabitur.*

^c In Utic. olim, *quandoque*.

^d Vindoc. *quem Dom. Jesus interficiet spiritu &c.*

^e In utroque Bessar. *deest &c.*

sed magnis terroribus trepidatūri . Tunc vero contra eum certamen justitiæ , & novissimi electi habere narrantur & primi : quia scilicet & hi qui in fine mundi electi reperientur , in morte carnis prosternendi sunt , & illi etiam qui a prioribus mundi partibus ^a processerunt , Enoch scilicet & Elias ad medium revocabuntur , & crudelitatis ejus sævitiam in sua adhuc mortali carne passuri sunt . Hujus vires in tanta potestate laxatas , novissimi obstupescunt , & primi metuunt : quia licet juxta hoc quod spiritu superbix sublevatur , omnem temporalem ejus potestatem despiciunt , juxta hoc tamen , quod ipsi adhuc in carne mortali sunt , in qua cruciari temporaliter possunt , ipsa quæ fortiter tolerant , supplicia perhorrescunt ; ita ut in eis uno eodemque tempore & constantia ex virtute sit , & pavor ex carne : quia etsi electi sunt , ^b ut tormentis vinci nequeant , per hoc tamen quod homines sunt , & ipsa metuunt tormenta , quæ vincunt . Dicatur ergo : *In diebus ejus stupebunt novissimi , & primos invadet horror* : quia videlicet tanta tunc signa monstraturus , & crudelia ac dura facturus est , ut ad stuporem perducatur , quos in fine mundi invenerit , & priores patres qui in ejus expugnationem servati sunt , carnalis mortis dolore transfigat . Igitur quia de iniquis omnibus , vel de ipso iniquorum capite multa narravit , generali mox definitione subjungit :

vers. 21. Hæc sunt ergo tabernacula iniqui , & iste locus ejus qui ignorat Deum .

C A P U T
XXIV.
Ejus locus
tenebræ
sunt , in
quas cum
iniquis c-
mnibus de-
trudetur .

^a Bellov. *processerunt .*

^b Vindoc. *ut tormenta vincere queant .*

^c Bellov. *nonnunquam gloriam justorum* &c. sic olim scriptum in Utic. quibus verbis expunctis nunc legitur ut in edit. In Vindoc. *nomen gloria justorum tenent ; quasi*

de orbe transferet eum . Cujus cum mala subjungeret , adjunxit : *Hæc sunt tabernacula iniqui , & iste locus ejus qui ignorat Deum* : videlicet indicans , quia is qui nunc Deum ignorando extollitur , tunc ad propria tabernacula pervenit , quando eum sua iniquitas in supplicia demergit : & locum suum quandoque invenit tenebras , qui dum hic de falsa gauderet luce justitiæ , locum tenebat alienum . Perversi enim in omne quod per simulationem faciunt , ^c nomen gloriæ justorum , quasi locum occupare alienum nuntur . Sed ad locum suum tunc perveniunt , cum iniquitatis suæ merito , perpetuo igne cruciantur . Hic namque per omne quod agunt , percipiendæ laudis desiderio serviunt : & per imaginem bonorum operum , sinum mentis ad avaritiam extendunt . Eat igitur nunc iniquus , & multis apparatus tumidus , sua hic habitacula construat , nomen gloriæ extendat , ^d rura multiplicet , seque abundantibus opibus ^e delectet : cum vero ad supplicia æterna pervenerit , profecto cognoscet , quia hæc sunt tabernacula iniqui , & iste locus ejus qui ignorat Deum . Recte vero hæc Baldad dixerat , sed cui diceret ignorabat . Vehementer autem justus affligitur , quando contra illum sententiæ ex injusta ^f æstimatione proferuntur . Unde beatus Job protinus respondit , dicens :

Usquequo affligitis animam meam , & atteritis me sermonibus ?

Job 19.
Vers. 2.

29. Sancti viri eloquia , ut sæpe jam diximus , aliquando ex persona propria , aliquando vero ex voce capitis , aliquando autem ex typo sunt universalis Ecclesiæ sentienda .

Val-

ad locum suum tunc perveniunt . Ubi multus est hic locus .

^d 1. Bellar. emendavit rura in plura .

^e Tur. *dilatet* , sic quoque nunc legitur in Utic .

^f Vindoc. *existimatione .*

CAP. XXV.
VET. XLII.
REC. XLII.
Quid a ma-
lis patian-
tur justus .

Valde vero affligitur anima iustorum, quando illi contra bonos districtas sententias intorquent, qui bene vivere ignorant; & ex voce sibi iustitiam vindicant, quam moribus impugnant. Unde amicis beati Job, ut sæpe jam diximus, hæreticorum typum tenentibus, recte ab eodem respondetur: *Usquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus?* Atteruntur enim boni sermonibus iniquorum, quando contra eos illi in verbis tument, qui aut in perversa fide, aut in pravis moribus jacent. Sequitur:

Verf. 3. *En, decies a confunditis me.*

a
CAPUT
XXVI.

b
Sive fileant,
sive loquantur,
eos
semper ex-
periuntur
adversarios.

30. Numeratis vicibus locutionum amicorum Job, adhuc b nisi quinque locutos eos cognoscimus. Sed propter hoc quod ab eis quinque increpationes audierat, quorum increpationibus quinque ipse respondit, decies se perhibet esse confusum: quia & in eo graviter laboravit, quod frustra increpatus est; & in eo confusionem pertulit, quod verba doctrinæ non audientibus dixit. Itaque & cum c audiens taceret, & cum loquens non audiretur, ipse laborem pertulit, qui & tacendo patienter, & eis loquendo inutiliter, cordis dolorem sensit. Unde Job 15. 7. & superius dicit: *Quid agam? Si locutus fuero, non d quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet a me.* Sin vero ad typum sanctæ Ecclesiæ hæc verba referimus, liquet quod magnum ejus est gaudium, servare Decalogi præcepta. Sed hanc perversi decies confundunt: quia per omne quod peccant pravis suis moribus, Decalogi præcepta relinquunt, & toties bonis confusionem faciunt, quoties in suis actibus divinis vocibus obsistunt. Sequitur:

a Norm. *Confudistis me.*

b Deest nisi in Norm. & Vindoc. Deest in 2do Bessar. at in primo superscribitur *normis.*

c In Vindoc. omittitur *audiens.*

Et non erubescitis opprimentes me.

14.1.

31. Sunt nonnulli, quos ad perpetrandam nequitiam oborta subito malitia invitat, sed tamen humana verecundia revocat. Et plerumque per hoc quod exterius erubescunt, ad interiora sua redeunt, & contra se internum judicium sumunt: quia si propter hominem mala facere metuunt, quanto magis propter Deum qui cuncta inspicit, nec appetere mala debuerunt? In quibus fit, ut mala majora corrigant per bona minima, scilicet per exteriorem verecundiam, interiorem culpam. Et sunt quidam, qui postquam Deum in mente contemserint, multo magis humana judicia spernunt: atque omne malum quod appetunt, audacter peragere non erubescunt. Quos ad perpetrandum malum occulta iniquitas invitat, & nulla aperta verecundia retardat; sicut & de quodam iniquo iudice dicitur: *Deum non timebat, & hominem non* Luc. 10. 2. *verebatur.* Hinc est etiam quod de quibusdam imprudenti fronte peccantibus dictum est: *Et peccatum suum quasi Sodoma predicaverunt.* Plerumque ergo tales sunt adversarii sanctæ Ecclesiæ, qui a perpetrandis malis nec timore Domini, nec hominum pudore refrenantur. Quibus bene per beatum Job dicitur: *Et non erubescitis opprimentes me:* f quia cisi pravam fuit mala voluisse, pejus est male appetita non erubescere. Sequitur:

CAPUT
XXVII.
Hæreticæ Ec-
clesiæ nec
hominum
pudore re-
frenantur.

Pat. in Luc.
cap. 52.

Luc. 10. 2.

Isai. 3. 9.

f

Nempe & si ignoravi, mecum erit ignorantia mea.

Verf. 4.

32. Habent hoc hæretici proprium ut de inani scientiæ suæ arrogantia insententur: & recte credentium simplicitatem sæpe derideant, & nullius esse meriti vitam humilium g ducant. At contra sancta Ecclesia in

CAPUT
XXVIII.
Ecclesiæ
humilitati,
hæretici ar-
rogantiam
opponunt.

VEL. XIV.

d Duo Bessar. *quiescit . . . recedit a me.*

e Duo Bessar. *reverebatur.*

f Sag. & alii Norm. *quia & pravam fuit mala voluisse, & pejus &c.*

g Vindoc. *dacantant.*

in omne quod veraciter sapit, sensum suum humiliter deprimat, ne scientia infletur, ne in requisitione occultorum tumeat, & perscrutari aliqua, quæ ultra vires sunt illius, presumat. Utilius etenim studet nescire quæ perscrutari non valet, quam audacter definire quæ nescit. Scriptum quippe est: *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est majestatis, a opprimetur a gloria.* Dulcedo etenim mellis, si plus quam necesse est, sumitur, unde delectatur os, inde vita comedentis necatur. ^b Dulcis quoque est requisitio majestatis: sed qui plus hanc scrutari appetit, quam humanitatis cognitio permittit, ipsa hunc ejus gloria opprimit: quia velut immoderate mel sumtum, perscrutantis sensum, dum non capitur, rumpit. Nobiscum vero esse dicitur, quod pro nobis est: & rursus, non nobiscum esse dicitur, quod contra nos est. Quia ergo scientia sua hæretici cor inflat, fideles autem cognitio ignorantie suæ humiliat, dicat beatus Job voce sua, dicat etiam confessione universalis Ecclesiæ: *Nempe & si ignoravi, mecum erit ignorantia mea.* Ac si aperte hæreticis dicatur: Omnis vestra scientia vobiscum non est; quia contra vos est, dum stulta elatione vos erigit. Mea vero ignorantia mecum est, quia pro me est; quoniam dum perscrutari de Deo aliquid superbe non audeo, ^c in veritate me humiliter servo. Et quia hæc ipsa hæretici, quæ scire quærunt, ad usum solius elationis arripiunt, ut contra fideles & humiles docti videantur, recte subjungitur:

At vos contra me erigimini.

33. Sed hæc fortasse melius verba perpendimus, si ^d ipsis specialiter

amicis beati Job quemadmodum congruant, demonstramus. Ipsi etenim percussus justus videntes, ad sua intima redire debuerunt, & nequaquam beatum Job verbis increpationis premere, sed se deffere: quia si sic percussus fuerat, qui ita serviebat; qua ultione feriri increbantur, qui non ita servierant? Quibus bene dicitur: *At vos contra me erigimini.* Ac sicis apertius dicatur: Qui erigi contra vosmetipsum ex mea percussione debuistis. Ordo quippe erectionis in bono iste est, ut primum contra nos, & postmodum contra malos erigamur. Nam qui contra bonos erigitur, per superbiam inflatur. Contra nosmetipsum enim erigimur, quando mala propria recognoscens, districta nosmetipsum penitentiae ultione ferimus; quando nequaquam nobis in peccatis parcimus, & nullis erga nos cogitationum blandimentis inclinamur. Qui si districte prius nostra in nobis mala insequimur, justum quoque est, ut etiam contra aliena mala utiliter erigamur; & ea quæ in nobis punimus, etiam in aliis redarguendo superemus.

34. Sed hanc erectionem mali nesciunt, quia se relinquunt, & bonos impetunt. Sibi se intra conscientiam suam mollitie blandæ adulationis inclinant, & contra bonorum vitam districtione asperitatis eriguntur. Unde amicis beati Job in ejus flagello tumentibus recte nunc dicitur: *At vos contra me erigimini;* id est, vosmetipsum redarguendos relinquitis, & me districtis sententiis, increpatis. Qui enim semetipsum prius non judicat, quid in alio rectum judicet, ignorat. Etsi novit fortasse per auditum, quod rectum judicare debeat; recte tamen judicare aliena merita non valet, cui conscientia innocentie proprie

Ordo postulat ut primum contra nos, & postmodum contra malos erigamur.

VET. xv.

Hanc correctionis rationem ignorant mali.

Pat. in Jud. cap. 8. & in Johan. c. 12.

In ev. 15. 27.

a

b

Luc. 11. 13.

c

Verf. 5.
CAPUT
XXIX.
SEC. XIII.

d

a Codd. Bellar. opprimetur gloria.
b Utic. Dulcis quippe.

c Turon. veritatem humiliter servo.
d Ambo Bellar. ipsu. Mox sed deffere.

Johan. 8. 7. priæ nullam judicii regulam præbet. Hinc est enim quod insidiantibus quibusdam, & puniendam adulteram deducantibus dicitur: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat*. Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerant. Revocantur ^a itaque intus ad conscientiam, ut prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc est quod cum tribus Benjamin carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israel ulcisci iniquitatem voluit, sed tamen ipse prostratus est. Consulto autem Domino si ad ulciscendum ^b ire debuissent, jussum est. Qui juxta divinæ vocis imperium perrexit, & semel & secundo ^c cecidit, & tunc demum peccatricem tribum ^d valde feriens, pene funditus extinxit. Quid est quod in ultionem sceleris inflammatur, & tamen prius ipse prosternitur; nisi quod prius ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriuntur: ut ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant? Unde necesse est, ut cum contra nos ultio divini examinis cessat, nostra se conscientia ipsa reprehendat: atque ad lamenta pœnitentiæ ipsa se contra semetipsam erigat, nec contra bonos elata & sibi humilis, sed contra se rigida sit, bonis vero omnibus submissa. Superbis ergo corripientibus recte nunc dicitur: *At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis*. Omnes elati grave esse opprobrium deputant mala temporalia: & tanto unumquemque esse a Deo despectum credunt, quanto hunc afflictum percussione flagello conspiciunt. Nil etenim in moribus, nil in actibus

quærunt: sed quoslibet in hac vita percussos viderint, esse jam divino judicio damnatos arbitrantur. Unde bene nunc beati Job voce dicitur:

Et arguitis me opprobriis meis:

Ibidem.

35. Quia hi, qui cum justum ante flagella noverant, injustum esse ex ipsa jam sua percussione judicabant. Unde & sæpe hæretici, quia affligi quosdam intra sanctam Ecclesiam vident (scriptum quippe de Deo est: *Flagellat omnem filium e quem recipit*) tribulationes fidelium non nisi ex peccato esse suspiciantur, seque ideo justos credunt, quia in pravitate suæ sensu dimissi, sine flagello duruerunt. Sequitur:

CAP. XXX. Falsa reproborum de justorum flagellis judicia.

Hebr. 12. 6.

c

Saltem nunc intelligite, quia Deus non aequo judicio afflixerit me.

Verf. 6.

36. O quam durum sonat vox justi verberibus afflicti, quam tamen non elatio, sed dolor expressit! Sed justus non est, qui justitiam in dolore deserit. Beatus autem Job, quia mite cor habuit, nec in dura voce peccavit. Nam si hunc peccasse in hac voce dicimus, implese diabolum adstruimus quod proposuit, dicens: *Tange os ejus & carnem, si non in faciem benedixerit tibi*. Gravis itaque quæstio oritur. Si etenim non peccavit in eo quod dicit: *Saltem nunc intelligite, quia Deus non aequo judicio afflixerit me*: Deum (quo dicere nefas est) injuste aliqui egisse consentimus. Si vero peccavit, diabolus de illo quod promisit, exhibuit. Adstruendum est igitur, quia & Deus recte circa beatum Job egerit: & tamen beatus Job ex eo quod dicit se non justo Dei judicio afflictum, mentitus non sit; &

CAPUT XXXI. REC. XIV. Quædam scripturæ sacræ verba prava censentur, quia ad interiori sui intelligentiam non exiguntur. Job 2. 5.

an-

^a In utroque Bessar. revocatur.

^b Gratianus in Decreto, loco assignato, ire debuisset.

Tom. II.

^c Duo Bessar. perdidit.

^d Lyr. & Bigot. valide. Ita nunc Utic.

^e Vindoc. omnem filium quem diligit.

antiquus hostis in eo quod de beati viri promiserat culpa, mentitus sit. Nonnunquam namque ideo prava creduntur verba bonorum, quia interiori sua intelligentia minime pensantur. Beatus enim Job vitam suam attenderat, & ea quæ patiebatur flagella pensabat, & videbat æquum non esse, ut ad talem vitam talia flagella reciperet. Et cum dicit non æquo se iudicio afflictum, hoc libera voce locutus est, quod in secreto suo Dominus de illo adversario ejus dixerat: *Commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra.* Quod enim dicit Deus, quia frustra beatum Job afflixerit, hoc rursus beatus Job asserit, quia non æquo iudicio a Domino sit afflictus. In quo itaque peccavit, qui a sententia auctoris sui in nullo discrepavit?

Job 2. 3.

VET. XVII.
Bona de se
dicere, modo
vera sint,
aliquando
licet.

37. Sed fortasse aliquis dicat, id nos de nobis bonum dicere, quod de nobis in occulto iudex dixerit, sine peccato esse non posse. Nam quem iustus iudex laudat, esse hunc jure laudabilem non dubitatur. At vero si se ipse laudaverit, jam ejus iustitia laude digna esse non creditur. Quod videlicet recte dicitur, si quod iudex iustus per æquam sententiam ^a perhibet, hoc de se is de quo agitur, præsumat post dicere per elatam mentem. Nam si ipse quoque in humili cogitatione permanens, exigente causa vel dolore, bona de se veracia dixerit, in tantum a iustitia non recessit, in quantum a veritate nullo modo discrepavit.

a

Quod exemplo
Pauli &
Job confirmatur.

38. Unde Paulus quoque Apostolus multa de se fortia pro discipulorum suorum ædificatione narravit: sed hæc narrando minime deliquit, quia a veritatis tramite & attestazione certa & corde humi-

li non recessit. Iustam itaque beatus Job vitam suam sentiens, dicat, non se esse iusto iudicio afflictum. Nec peccat in hac voce, in qua non discrepat ab auctore: quia is, quem Deum frustra percussit, ipse quoque semetipsum asserit non iusto iudicio afflictum. Sed rursus alia quæstio oritur, quam jam in hujus * operis memini exordio solutam, cum omnipotens Deus frustra nil faciat, cur beatum Job frustra se afflixisse testetur? Iustus enim conditor noster tot verberibus in beatum Job, non vitia illius curavit extinguere, sed merita augere. Æquum ergo fuit, quod fecit per augmentum boni meriti: non tamen videbatur æquum, quod causas ^b credebatur punire peccati. Beatus autem Job peccata sua illis flagellis deleri credidit, non merita augeri: & idcirco non æquum iudicium vocat, quia vitam suam cum flagellis examinat. Ergo si vitæ & flagella pensantur, non æquum fuit quod beatus Job, sicut dixi, ^c per iram distractionis sibi fieri credidit. Si vero misericordia iudicis attenditur, quia per pœnam iusti viri vitæ ejus merita cumulantur, æquum vel potius misericors iudicium fuit. Igitur & vera Job dixit, dum vitam cum flagello pensavit: & Deus non iniusto iudicio Job afflixit, quia merita ex flagello cumulavit: & diabolus quod promiserat non implevit; quia beatus Job inter verba quæ durum sonant, & a vera sententia & a mente humili non recessit. Sed hæc afflictivi verba minus fortasse intelligimus, nisi sententiam iudicis cognoscamus. Qui cum inter utraque partes sententiam daret, dicit amicis Job: *Non estis locuti coram me ^d rectum sicut servus meus Job.*

* lib. 3. cap.
c. n. 3.

b

c

Job. 22. 8.
d

Quis

^a In utroque Bessar. deest *perhibet.*

^b Turon. *credebatur causis puniri peccati.*

^c Norm. Turon. &c. *per disciplinam.*

^d Turon. *recte.* Duo quoque Bessar. *recte.*

Quis ergo stulta mente beatum Job in locutione sua peccasse fateatur, dum ipsa voce iudicis recte locutus asseritur? Quam quidem vocem si ad personam sanctæ Ecclesiæ referamus, infirmis ejus membris non incongrue aptamus, quæ persecutionis ejus tempore, dum & merita illius & flagella considerant, quia injustos florere conspiciunt, & justos interire; hoc justum esse nullatenus suspicantur. Bene autem beati viri voce subditur:

Ecce clamabo vimpatiens, & nemo exaudiet: vociferabor, & non est qui judicet.

vers. 7.

40. Omnipotens Deus quibus profuturum esse valeat sciens, dissimulat exaudire dolentium vocem, ut augeat utilitatem: ^d ut purgetur vita per pœnam, & quietis tranquillitas, quæ hic inveniri non valet, alibi quærat. Sed hanc dispensationis gratiam nonnulli etiam fidelium ignorant. Ex quorum etiam persona nunc dicitur: *Ecce clamabo vim patiens, & nemo exaudiet: vociferabor, & non est qui judicet.* Non est enim qui judicet, dicitur, quando judicare dissimulat ipse qui est, quia causam nostram contra adversarium, præter eum, qui judicet non est. Nec tamen hoc sine judicio est, quod iudicium differtur: quia cum hæc beatus Job diceret, & sancti viri merita, & adversarii pœna crescebat. Hoc ipsum ergo iudicium ^e differre ^f iudicis est. Sed aliud est, quod iuste intrinsecus disponit Deus, aliud quod foris flagellis attritus expetit animus. Unde adhuc de ipsa verberum depressione subjungit:

CAPUT XXXIII. Dolentium querelas dissimulat Deus, ut utilitatem augeat. d

e

f

vers. 2.

Semitam meam circumsepsit, & transire non possum: & in calle meo tenebras posuit.

41. Circumseptam ^g verberibus semitam suam vidit cum transire ad securitatem cupiens, evadere flagella non potuit. Et quia se percuti aspexit, nec tamen percussione dignam vitam in semetipso reperit, quasi in calle cordis, ignorantia suæ tenebras invenit, qui cur ita flagel-

CAPUT XXXIV. REC. xv. Ex ignorantia & infirmitate peccantibus adest Deus illuminatio & salus nostra. g

M 2 lare-

^a Utic. periculis fluminum, periculis ex genere.

^b Norm. Quia vero sancta Eccl. cum flag. cingitur, in ea infirmi quique in pusillanim. casu rediguntur . . . recte adhuc &c. Lectio quam retinemus ex aliis MSS. & omnibus vulgatis, olim erat in Utic.

^c In MSS. Germ. & in excusis jam de-

speratos, quod etiam suspicamur olim lectum in Utic. In duobus etiam codd. Belsar. desperatos.

^d Ebroic. ut purgentur viria.

^e Sag. & alii Norm. differre iudicii est.

^f In utroque Belsar. iudicii . . . subjungitur.

^g In quibusd. edit. vepribus.

Ibidem.

Et flagellis suis me cinxerit.

CAPUT XXXII. VFT. xviii. Infirma Ecclesie membra ex assiduis flagellis turbantur.

39. Aliud quippe est flagellis percuti, aliud cingi. Flagellis namque percutimur, cum consolationem & in doloribus ex rebus aliis habemus. Nam cum tanta nos afflictio deprimit, ut ex nullius rei consolatione respirare animus possit, non jam flagellis solummodo ferimur, sed etiam cingimur: quia tribulationum verbera ex omni parte circumdamur. Cinctus enim flagellis

² Cor. 7. 5. Paulus fuerat, cum dicebat: *Foris pugna, intus timores.* Cinctus flagellis fuerat, cum dicebat: ^a

Periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, & cetera, quæ ita enumerat, ut nusquam se habuisse requiem ostendat. ^b

Sancta vero Ecclesia cum tribulationum suarum flagellis cingitur, in ea infirmi quique in pusillanimitatis casu rediguntur: ita ut se eo ^c jam despectos existiment, quo exaudiri se tardius vident. Recte adhuc etiam ex eorum typo sancti viri voce subjungitur:

^a Periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, & cetera, quæ ita enumerat, ut nusquam se habuisse requiem ostendat.

^b Sancta vero Ecclesia cum tribulationum suarum flagellis cingitur, in ea infirmi quique in pusillanimitatis casu rediguntur: ita ut se eo ^c jam despectos existiment, quo exaudiri se tardius vident.

Recte adhuc etiam ex eorum typo sancti viri voce subjungitur:

^c In MSS. Germ. & in excusis jam de-

laretur penetrare non potuit. Quod ad infirma quoque membra sanctæ Ecclesiæ non incongrue refertur, quando per hoc quod prave se egisse meminerunt, a beno quoque opere retardantur; & ex infirmitate propria timidi, bona contra hæc fortia aggredi non præsumunt. Timent enim magna bona incipere, qui se in suis actibus infirmos esse meminerunt. Et cum plerumque etiam bonum quod eligant, nesciunt, quasi in calle suo positas tenebras perhorrescunt. Nam sæpe ita de suo opere fit animus incertus, ut ignoret omnino quid virtus, quid culpa sit. In calle ergo suo tenebras invenit, qui in his quæ agere appetit, quid eligere debeat, nescit. Quia igitur sæpe infirmitate, nonnunquam vero ignorantia peccatur, ex infirmantibus membris dicitur: *Semitam meam circumsepsit, & transire non possum*. Ex eis vero, qui ad ipsum opus bonum quod eligant, caligant, subditur: *Et in calle meo tenebras posuit*. Ex pœna etenim culpæ est, videre bonum quod agere debeat, & tamen implere non posse: & rursus, ^a ex graviori pœna culpæ est, quod agere debeat nec videre. Unde & contra hæc utraque Psalmistæ voce dicitur: *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?* Contra ignorantiam enim tenebras illuminatio, contra infirmitatem vero salus est Dominus: quando & ostendit quid debeat ad agendum appeti, & vires præbet, ut quod ostenderit, possit impleri. Sequitur:

vers. 9. Spoliavit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.

42. Quod cuncta hæc beati viri in afflictione positi personæ conve-

CAPUT
XXXV.
REC. XVI.
Infirma Ec-
clesiæ mem-
bra ali-

^a Norm. ex gravioris culpa pœna.

^b Sag. & alii Norm. sed per cognit. culpa post. . . . redeunt seseque ad &c. olim in Utic. sed cum per cognit. &c. ut in

niant, dubium non est. Sed quia ^{quando justitia spoliatur ad tempus.} historiæ verba patent, juxta litteram expositione non indigent. Oportet ergo ut per sensus debeant mysticos investigari. Ait namque: *Spoliavit me gloria mea*. Gloria quippe uniuscujusque justitia est. Sicut vero vestimentum tegit a frigore, ita justitia munit a morte. Unde non immerito justitia vestimento comparatur, cum per Prophetam dicitur: *Sacerdotes tui induantur justitia*. Quia vero afflictionis suæ tempore hoc justitiæ vestimentum, quod apud Deum protegit, sancta Ecclesia in membris suis infirmantibus amittit, dicatur recte: *Spoliavit me gloria mea*; id est, justitia ab infirmis ablata est, quæ ab eis auferri non posset, si medullitus inhæssisset: sed idcirco tolli potuit, quia more vestimenti exterius adhæsit. Qua in re quærendum est, quomodo sanctæ Ecclesiæ membra dici valeant, qui potuerunt justitiam perdere, quam tenere videbantur. Sed sciendum est, quod plerumque a membris ejus infirmantibus justitia ad tempus amittitur: ^b sed cum per cognitionem culpæ postmodum ad pœnitentiam redeunt, sese ad eandem justitiam quam perdididerant, fortius quam credebatur adstringunt. Ubi adhuc subditur: *Et abstulit coronam de capite meo*. Sicut caput corporis prima pars est, ita principale interioris hominis mens est. Corona vero victoriæ præmium est, quod desuper ponitur: ut qui certaverit, remuneretur. Quia ergo multi ^c adversitatibus pressi, minime in certamine perdurant, in eis sancta Ecclesia quasi coronam de capite amittit. Corona quippe in capite, est superna remuneratio in mente. Et sunt plerique, qui dum adver-

edit. 1. Besar. cogitationem.

^c Bigot. & Lyr. adversitatibus seculi pressi.

Psal. 131. 9.

Pat. in Ps. cap. 26e.

VET. XIX.

Pat. in Psal. cap. 55.

Psal. 26. 1.

b

c

adversitatibus affliguntur, superna præmia cogitare negligunt, & ad perfectionem victoriæ pervenire non possunt. In his itaque corona de capite auferitur: quia supernum & spiritale præmium de mentis cogitatione tollitur, ut exteriora jam tranquilla appetant; & æterna præmia, quæ cogitare consueverant, non requirant.

43. Vel certe caput fidelium non immerito sacerdotes accipiuntur, quia pars membrorum Domini prima sunt. Unde & per Prophetam, caput & cauda exterminari dicitur: ubi videlicet & capitis nomine sacerdotes, & caudæ appellatione prophetæ reprobi designantur. Corona ergo de capite auferitur, cum supernæ remunerationis præmia etiam ipsi deserunt, qui in hoc Ecclesiæ corpore præesse videbantur. Et plerumque ducibus cadentibus, latius succumbit exercitus, qui sequebatur. Unde mox post damna majorum, de multimoda labefactione Ecclesiæ subsecutus adjunxit:

Verf. 16.

Destruxit me undique, & pereo: & quasi avulsæ arbori abstulit spem meam.

44. Quasi undique enim Ecclesia destruitur, atque in infirmis membris deperit, quando ipsa quæ videbantur fortia, corruunt: quando corona de capite abstrahitur, id est quando æterna præmia etiam a præpositis negliguntur. Bene autem de infirmis cadentibus subditur: *Et quasi avulsæ arbori abstulit spem meam.* Arbor quippe vento impellitur, ut cadat. Et quem minæ terrent, ut ad injustitiam corruat, quid aliud quam arbor flatum venti pertulit, & statum suæ rectitudinis amisit? Quasi enim ex vento spem perdit, qui pravorum minis ac persuasionibus devictus, æterna quæ

sperabat, præmia reliquit. Et quia plerumque contingit, ut pœnas quis metuens justitiam deserat: fit, judicante Deo, ut etiam justitiam deserens, pœnas quas timuit, non evadat: & qui mentis interitum minime timuit, etiam carnis mala toleret quæ timebat. Unde adhuc subditur:

Iratus est contra me furor ejus, & sic me habuit quasi hostem suum.

45. Prædicatore quippe egregio attestante didicimus, quia fidelis est Deus, & non a patietur nos tentari supra id quod possumus ferre: sed faciet cum tentatione proventum, ut possimus suslinere. Per Prophetam quoque Dominus dicit: *Plaga inimici percussit te, castigatione crudeli.* Qui ergo ita percutitur, ut vires illius a percussione superentur, non hunc Dominus jam quasi filium per disciplinam, sed quasi hostem per iram ferit. Cum ergo virtutem nostræ patientiæ flagella transeunt, valde metuendum est, ne peccatis nostris exigentibus, non jam quasi filii a patre, sed quasi hostes a Domino feriamur. Et quia fit plerumque, ut etiam maligni spiritus afflictorum cordibus multa suadeant, atque inter flagella quæ exterius feriunt, cogitationes noxias in mentibus fundant, post furorem Domini recte subjungitur:

Simul venerunt latrones ejus, & fecerunt sibi viam per me.

46. Latrones namque ejus maligni sunt spiritus, qui exquirendis hominum mortibus occupantur. Qui viam sibi in afflictorum cordibus faciunt, quando inter adversa, quæ exterius tolerantur, cogitationes quoque pravas immittere non desistunt. De quibus adhuc dicitur:

Et

Utic. ex r superscripto conjicimus.

Corona de capite Ecclesiæ auferitur, cum prælati bona spiritualia negligunt.

Verf. 11.

C A P U T
XXXVII.
REC. XVII.

a

Quosdam ferit Deus tamquam filios, alios tamquam] hostes.

1. Cor. 10. 13.
Jer. 30. 14.

Pat. in Jer.
cap. 26. &
27.

C A P U T
XXXVI.
VET. XX.
Illis contentantibus infirmi cadunt.

Verf. 12.

C A P U T
XXXVIII.
REC. XVIII.

Quos maligni spiritus irrumpentes obfidunt.

b

^a Duo Bessar. patitur.

^b In Germ. moribus, olim lectum in

ibidem.

Et obsederunt in gyro tabernaculum meum.

In gyro enim tabernaculum ob-
 a sident, ^a quando ex omni latere
 suis tentationibus mentem cingunt.
 Quam modo lugere de temporalibus,
 modo desperare de æternis, modo
 in impatientiam ruere, atque in Deum
 blasphemix verba jaculari, pessima
 suggestionē persuadent. Quæ tamen
 verba, ut jam prædiximus, beato
 Job etiam juxta historiam congruunt:
 qui dum mala quæ pertulit, ante
 oculos congeffit, non quasi corri-
 gendum filium, sed quasi hostem
 percussum se esse judicavit. Per
 quem sibi etiam latrones ejus viam
 fecerunt: quia maligni contra cum
 spiritus licentiam percussione accē-
 perunt. Cujus in gyro tabernacu-
 lum obsederunt: quia sublatis rebus
 & filiis, etiam corpus ejus omne
 vulneribus attriverunt. Sed mirum
 valde est, cum latrones diceret,
 cur addidit, *ejus?* ut videlicet eos-
 dem latrones Dei esse monstraret.
 Qua in re, si voluntas ac potestas
 malignorum spirituum discernatur,
 cur latrones Dei dicantur, aperitur.
 Maligni quippe spiritus, ad nocen-
 dum nos incessabiliter anhelant: sed
 cum pravam voluntatem ex semet-
 ipsis habeant, potestatem tamen no-
 cendi non habent, nisi eos voluntas
 summa permittat. Et cum ipsi qui-
 dem injuste nos lædere appetunt,
 b quemlibet tamen lædere, non nisi
 juste a Domino permittuntur. Quia
 ergo in eis voluntas injusta est, &
 potestas justa, & latrones dicuntur
 & Dei, ut ex ipsis sit quod inferre
 mala injuste desiderant, & ex Deo,
 quod desiderata juste consummant.
 Sed quia, ut sæpe jam diximus,
 sanctus vir positus in dolore pœna-
 rum, modo suis, modo Ecclesiæ,

VET. XXI.

b
 In eis vo-
 luntas inju-
 sta est &
 potestas ju-
 sta.

^a Ebroic. quasi ex.

^b Sag. & alii Norm. quemlibet tamen
 lædere non valent, nisi juste a Dom. permit.

^c In utroque Bessar. a Deo.

^d Sag. prophetari Hebrai noverant; Ita

modo Redemptoris nostri vocibus ut-
 titur: & plerumque sic sua narrat,
 ut tamen per typum ea quæ sunt
 sanctæ Ecclesiæ ac Redemptoris no-
 stri, proferat: postposita paulisper
 cura historiæ, in his quæ subjungit,
 qualiter Redemptoris nostri vocibus
 congruat, demonstramus. Sequitur:

*Fratres meos longe fecit a me,
 & noti mei quasi alieni recesserunt a
 me. Dereliquerunt me propinqui mei:
 & qui me noverant, obliti sunt mei.*

Verf. 13. &
 14.

47. Hoc melius ostendimus, si
 Johannis ad medium testimonium
 proferamus, qui ait: *In propria ve-
 nit, & sui eum non receperunt.* ^c
 Ab eo quippe fratres longe facti
 sunt, & noti recesserunt, quem te-
 nentes legem, ^d prophetare Hebræi
 noverant, & præsentem minime re-
 cognoscebant. Unde recte dicitur:
*Dereliquerunt me propinqui mei: &
 qui me noverant, obliti sunt mei.*
 Judæi etenim propinqui per carnem,
 noti per Legis instructionem, quasi
 obliti sunt quem prophetaverant,
 dum eum & incarnandum verbis Le-
 gis canerent, & incarnatum verbis
 perfidiæ negarent. Sequitur:

C A P U T
 XXXIX.
 REC. XIX.

c

d

Allegoricus
 sensus: Ju-
 dæi Christi
 fratres, no-
 ti & prop-
 inqui,
 quem in-
 carnandum
 prædixe-
 rant, in-
 carnatum
 negarunt.
 Johan. 1. 11.

*Inquilini domus meæ, & ancilla
 sicut alienum habuerunt me.*

Verf. 15.

48. Inquilini domus Dei fuerunt
 Sacerdotes, quorum origo in Dei
 servitio deputata, jam per officium
 in conditione tenebatur. Ancillæ au-
 tem non immerito intelliguntur Le-
 vitarum animæ, ad secreta Taber-
 naculi, quasi ad interiora cubiculi
 familiariter servientes. Dicat ergo
 de Sacerdotibus sedula cura servien-
 tibus, dicat de Levitis ad interiora
 domus Dei obsequentibus: *Inquilini
 domus meæ, & ancilla sicut alienum
 habuerunt me: quia incarnatum Do-
 mi-*

CAP. XL.
 A sacerdoti-
 bus & Levi-
 tis pro alie-
 no habitus
 fuit.

e

etiam nunc legitur in Utic. prius vero,
 prophetare, quod retinimus, quia paulo
 infra de iisdem Hebræis legitur; *obliti sunt
 quem prophetaverant.*

^e Vindoc. & ancilla meæ.

minum, quem dudum per Legis verba prædixerant, cognoscere ac venerari noluerunt. Qui adhuc apertius, quod ab eorum perversa voluntate non sit cognitus, manifestat, cum subdit:

Ibidem. Et quasi peregrinus fui in oculis eorum.

GAP. XLI.
In propria
domo pere-
grinus.
Jer. 14. 8.
Par. in Jer.
cap. 18.
a

49. Redemptor etenim noster dum a synagoga cognitus non est, in domo sua quasi peregrinus existit. Quod aperte Propheta testatur, dicens: ^a *Quare sicut colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum?* Quia enim ut Dominus auditus non est, non possessor agri, sed colonus est creditus. Qui quasi viator ad manendum tantummodo declinavit: quia paucos ex Judæa abstulit, & ad vocationem gentium pergens, iter cæptum peregit. Peregrinus ergo in eorum oculis fuit: quia dum sola quæ videre poterant, cogitabant, non valuerunt intelligere in Domino, quod videre non poterant. Dum enim despiciunt carnem visibilem, non pervenerunt ad invisibilem majestatem. Dicatur igitur recte: *Et quasi peregrinus fui in oculis eorum.* De quo adhuc populo apte subjungitur:

Vers. 16. *Servum meum vocavi, & non respondit.*

CAP. XLII.
A servo,
nimirum a
Judaico po-
pulo con-
temptus.
Rom. 8. 15.
b

50. Quid enim Judaicus populus nisi servus fuit, qui non amore filii obsequabatur Domino, sed timore servili? Quo contra nobis per Paulum dicitur: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba, pater.* Hunc igitur servum vocavit Dominus, quia

^a Bellov. & Norm. *quasi colonus futurus* &c. In Utic. *futurus est.* Deest *quare.*

^b Vindoc. & Norm. *sed accepistis spiritum.* In Utic. additum est, *accepistis.*

^c Ex MSS. & editis exemplaribus alia habent *ut viverent*, ut Ger. Turon. & Norm. pleraque; alia, *ut veniret*, quo o-

collatis muneribus, quasi emissis eum vocibus ad se ducere studuit. Sed non respondit: quia digna opera donis ejus reddere contempsit. Vocat enim nos Deus, cum muneribus prævenit: respondemus vero vocationi ejus, cum digne juxta percepta munera deservimus. Quia ergo tot muneribus Judaicum populum prævenit, dicat: *Servum meum vocavi.* Sed quia etiam post tot munera eum contempsit, subjungat: *Et non respondit.* Sequitur:

Ore proprio deprecabar illum.

Ibidem.

51. Ac si apertius diceret: Ego ille, qui ante incarnationem meam tot ei præcepta facienda per prophetarum ora mandaveram, incarnatus ad eum veniens, ore eum proprio deprecabar. Unde & Matthæus, cum præcepta ab eo dari in monte describeret, ait: *Aperiens os suum dixit.* Ac si patenter dicat: Tunc os suum aperuit, qui prius aperuerat ora Prophetarum. Hinc est etiam quod de illo ab Sponsa præsentiam ejus desiderante dicitur: *Osculetur me osculis oris sui.* Sancta quippe Ecclesia quot præcepta ex ejus prædicatione cognovit, quasi tot oris ejus oscula accepit. Bene autem dicitur: *Deprecabar:* quia in carne monstratus, dum mandata vitæ humiliter dixit, quasi superbientem servum, ^c ut veniret, rogavit. Ubi & apte subditur:

CAPUT
XLIII.
VET. xxxi.
REC. xx.
Jussis relu-
tantem de-
precatus
est, nec
exauditus.

Matt. 5. 2.

Cant. 1. 1.
Par. in Cant.
cap. 1.

Halitum meum exhorruit uxor mea.

Vers. 17.

52. Quid uxor Domini, nisi Synagoga accipitur, in Legis sædere carnali ei intelligentia subjecta? Halitus vero ex carne est. Sed infidelis populus carnem Domini carnaliter

CAP. XLIV.
REC. xxxi.
Eum exhor-
ruit sponsa
synagoga.

lim scriptum in Utic. Hanc præferendam esse lectionem nobis constat ex integri contextus serie, ubi explicatur quot modis Deus Judæos ad se reducere conatus sit, prius jubendo & præcepta dando, postmodum deprecando. Duo Bestiar. *viveret*, fortasse melius.

ter intellexit, quia purum hunc hominem credidit. Halitum ergo ejus uxor exhorruit: quia Synagoga eum quem videbat hominem, Deum credere expavit. Cumque ab ejus ore verba corporaliter audiret, in eo intelligere divinitatis arcana recusavit, & creatorem esse non credidit, quem creatum vidit. Carnis ergo halitum carnalis uxor exhorruit, ^a quia carnalibus sensibus dedita, incarnationis ejus mysterium non agnovit. Sequitur:

ibid.

Et orabam filios uteri mei.

CAP. XLV.
REC. XXIII.
Qui Deus
membra
corporea
habere dica-
catur.

53. In Deo, qui corporis forma non circumscribitur, membra corporis, id est manus, oculus, uterque ita nominantur, ut ex membrorum vocabulis, effectus ejus potentiae designentur. Oculos quippe habere dicitur, quia cuncta videt; manus habere describitur, quia cuncta operatur: in utero autem proles concipitur, quae in hac vita profertur. Quid ergo uterum Dei, nisi ejus consilium debemus accipere, in quo ante secula per praedestinationem concepti sumus, ut creati per secula producatur? Deus ergo qui manet ante secula, uteri sui filios oravit: quia eos quos potenter per divinitatem condidit, incarnatus veniens humiliter rogavit. Sed quia in ipsa carne qua apparuit, ab eorum aestimatione despectus est, subjungitur:

Verf. 18.

Stulti quoque despiciabant me.

CAPUT
XLVI.
Sapientibus
a veritate
cadentibus,
etiam stulti
defecerunt.

54. Sapientibus a veritatis fide cadentibus, recte de stultis quoque additur: quia dum Dominum Pharisaei ac Legisperiti despicerent, eorum incredulitatem etiam populi turba secuta est: quae in eo quod hominem vidit, Redemptoris mundi

^a Uterque Bessar. *qua*. Mox *vita* propagatur.

^b Bellov. *per sapientiam Dei*.

^c Norm. & Germ. *per stultitiam praedicationis*. In Utc. olim, & fortasse melius

praedicaementa despexit. Nam saepe stultorum nomine, hi qui sunt in plebe pauperes, designantur. Unde & per Jeremiam dicitur: *Dixi, forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantantes viam Domini, & judicium Dei sui*. Relictis autem mundi sapientibus atque divitibus, Redemptor noster quaerere pauperes & stultos venerat. Unde nunc quasi in augmentum doloris dicitur: *Stulti quoque despiciabant me*. Ac si aperte diceretur: Ipsi etiam me despexerunt, pro quibus sanandis stultitiam praedicationis assumpsit. Scriptum quippe est: *Quia in Dei sapientia non cognovit mundus^b per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes*. Verbum quippe Dei sapientia est, sed stultitia hujus sapientiae dicta est caro Verbi: ut quia carnales quique per carnis suae prudentiam pertinere non valebant ad sapientiam Dei, per stultitiam^c praedicationis, id est^d per carnem Verbi sanarentur. Ait ergo: *Stulti quoque despiciabant me*. Ac si aperte diceretur: & ab ipsis despectus sum, pro quibus stultus aestimari veritus non sum. Et quia Judaeorum plebs cum miracula nostri Redemptoris cerneret, hunc ex signis honorabat, dicens: *Hic est Christus*: cum vero humanitatis ejus infirma conspiceret, eum creatorem credere dedignabatur, dicens: *Non, sed seducit turbas*; recte subjungitur:

Jer. 5. 4.

1. Cor. 2. 21.

c

d

Marc. 13. 21.

Johan. 7. 12.

Et cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.

ibid.

55. Quasi accedebat quippe ad corda populorum Dominus, cum eis miracula demonstraret: & quasi recedebat, cum nulla signa ostenderet. Sed recedenti Domino detrahebant, cum a miraculis quiescenti pra-

CAPUT
XXLII.
VET. XXII.
Christo a
miraculis
quiescenti
detraherunt.

per stultitiam carnis; quae opponitur carnis prudentiae, de qua paulo antea.

^d Ita Germ. Turon. Bellov. Norm. Vulgati *per incarnationem verbi*.

præbere fidem volebant. Sed quid mirum eum perpeti ista a plebibus, cum ipsi quoque, qui Legis doctores esse videbantur, qui eum verbis prophetis incarnandum esse prohibebant, & incarnatum viderunt, & ab eo tamen perfidiæ interruptione divisi sunt? De quibus subditur:

vers. 19. Abominati sunt me quondam consiliiarii mei: & quem maxime diligebam, aversatus est me.

CAPUT

XLVIII.

a

b

c

Abominati sunt eum Legis Doctores & Pharisæi. Rom. 11. 34. ex Isai. 40 13.

56. Cunctis liquet, quia Deus^a consiliiis non eget, qui ipsis quoque consiliiis hominum, sapientiæ consilium præbet. De quo etiam scriptum est: ^b *Quis cognovit sensum Domini, aut quis ejus consiliarius fuit?* Sed quemadmodum cum ^c panis vel vestimentum egenti tribuitur, hoc se Dominus accepisse testatur: ita cum nescienti cuilibet rectum consilium datur, hoc ipse accipit, cujus ille membrum est qui eruditur. Omnes etenim fideles membra nostri Redemptoris sumus: & sicut ipse in nobis per misericordiam largitatis pascitur, ita ipse in nobis per doctrinæ consilium juvatur. Scribæ itaque & Legis doctores, qui erudire populos ad vitam consueverant, quid aliud quam venturi Redemptoris consiliiarii fuerunt? Qui tamen dum incarnatum Dominum conspicerent, consiliis suis multos ab ejus fide^d dividerunt, quamvis prius ad credendum incarnationis ejus mysterium per Prophetarum verba multos docuisse viderentur. Et quia ille apud Deum magis in amore est, qui ad ejus amorem plurimos trahit; adhuc de eo-

d

^a 2ds Bessar. omnipotens.

^b Big. & Lyr. quis novit sensum Domini.

^c 1. Bessar. panes . . . tribuisse, se hoc. 2ds panem . . . tribuis, se hoc. In primo tamen se superscribitur recentiori manu.

^d Vindoc. dimiserunt.

dem Legis doctorum atque Pharisæorum ordine subditur: *Et quem maxime diligebam, aversatus est me.* Ipse enim ordo, ^e suadente perfidia, a fide veritatis aversus est, qui prius in labore prædicationis ferviens, maxime diligebatur: quem non solum ad non credendum, sed usque ad persequendum quoque Dominum populorum turba secuta est, & usque ad passionem illius sævitæ facibus accensa. In qua videlicet passione discipulorum corda turbata sunt. Unde & nunc subditur:

Pelli meæ, consumtis carnibus, adhasit os meum. *vers. 20.*

57. In osse fortitudo, in carnibus vero infirmitas corporis designatur. Quia igitur Christus & Ecclesia una persona est, quid per os, nisi ipse Dominus designatur? Quid per carnem, nisi discipuli, qui passionis ejus tempore infirma sapuerunt? Per pellem vero, quæ exterior carne manet in corpore, quid nisi illæ sanctæ femine figurantur, quæ ad præparanda subsidia corporis, exterioribus Domino ministeriis fiebant? Nam cum ejus discipuli quamvis necdum firmi veritatis fidem populis prædicarent, ossi suo inhærebant carnes. Et cum sanctæ mulieres ^f ea quæ necessaria erant, exteriora præpararent, quasi pellis exterior ^g manebant in corpore. Sed cum ad crucis horam ventum est, ejus discipulos gravis ex persecutione Judæorum timor invasit: fugerunt singuli, ^h mulieres adhæserunt. Quasi ergo consumpta carne, os Domini pelli suæ adhæsit: quia for-

vers. 20.

CAPUT XLIX.

REG. XXXIII. Christo patienti, fugientibus Apostolis, sanctæ mulieres tamquam pellis adhæserunt.

f

g

h

^e Norm. & Ger. succedente perfidia. Ita nunc in Utic. expuncto, suadente.

^f Idem MSS. ea qua necesse erant.

^g Idem, manebat in corpore. In Utic. tamen a 1. manu, manebant: nunc manebat.

^h Vindoc. Ebroic. & alii Norm. mulieres adsiterunt. In Utic. prius legebatur adhæserunt. Duo etiam Bessar. adsiterunt.

fortitudo ejus, passionis tempore fugientibus discipulis, juxta se mulieres invenit. Stetit equidem aliquamdiu Petrus, sed tamen ^a post territus negavit. Stetit etiam Johannes, cui ipso crucis tempore dictum

Matt. 26. 70.

a

Johan. 19. 27.

b

est: *Ecce mater tua*. Sed perseverare minime potuit: quia de ipso quoque scriptum est, quod *adolescens quidam sequebatur illum amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum: at ille ^b rejecta sindone, nudus profugit ab eis*. Qui etsi post, ut verba Redemptoris sui audiret, ad horam crucis rediit, prius tamen territus fugit. Mulieres autem non solum non timuisse, neque fugisse, sed etiam usque ad sepulcrum stetisse memorantur. Dicat ergo: *Pelli mea, consumis carnibus, adhasit os meum*. Hoc est, hi qui meæ fortitudini propinquius inhærere debuerant, passionis meæ tempore timore consumti sunt: & eas, quas ad exteriora ministeria posui, in passione mea sine formidine inhærere mihi fideliter inveni. ^c Ubi & ^d aperte subintelligitur, quod hæc verba per mysterium dicantur, dum sequitur:

c

d

Ibid.

Et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.

C A P. L. VET. XXIV. Christi dentes Apostoli, eo patiente virtutem omnem amiserant.

58. Quid enim circa dentes aliud quam labia habemus, etiam si nulla flagella patiamur? Sed quid per labia, nisi locutio, quid per dentes, nisi sancti Apostoli designantur? Qui in hoc Ecclesiæ corpore idcirco sunt positi, ut vitam carnalium correptione mordeant, eamque a suæ pertinaciæ duritia confringant. Unde & eisdem primo Apostolorum quasi denti in ejus corpore posito dicitur: *Malla, & manduca*. Sed quia passionis ejus tempore, isti dentes præ

Mat. 10. 13.

timore mortis amiserunt morsum correptionis, amiserunt fiduciam roboris, amiserunt efficaciam omnimodæ operationis; ita ut duo ex illis ambulantes, post ejus mortem ac resurrectionem in via loquerentur & dicerent: *Nos ^e sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel*; recte nunc dicitur: *Et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos*. Confabulabantur adhuc de illo, sed jam in illum minime credebant. Tantummodo ergo labia circa dentes ejus remanserant, quia virtutem bonæ operationis amiserant, & sola de illo confabulationis verba retinebant. Perdidérant morsum correptionis, & habebant motum locutionis. Labia itaque tantummodo circa dentes relicta sunt, quia adhuc quidem confabulari noverant; sed prædicare jam cum, aut mordere infidelium vitia formidabant. Peractis itaque his quæ in voce capitis dixit, ad propria beatus Job verba revertitur, dicens:

Luc. 24. 71.
c

Miseremini mei, miseremini mei, Verf. 21. saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.

59. Hoc habere solet proprium mens piorum, quod cum injulta ab adversariis patitur, non tam ad iram, quam ad preces moveatur: ut si moderari eorum pravitas placide valeat, plus deprecari eligant, quam irasci. Unde recte nunc dicitur: *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me*. Ecce eos, & a quibus semper contumelias se affligi considerat, amicos vocat: quia bonis mentibus etiam ipsa fiunt prospera, quæ videntur adversa. Nam perverſi quique bonorum dul-

C A P. LI. Piorum mens in adversis, ad preces, non ad iram movetur.

f

g

cc-

^a Vindoc. *postremus negavit.*

^b Vindoc. *relicta sindone.*

^c Norm. *ubi aperte subditur.*

^d In duobus Bellar. *aperte subditur.*

^e Utic. *nos autem sperabamus.*

f Norm. *Et ut se moderari eorum præ-*

vitas placide valent, plus deprecari eligunt. Uterque Bellar. Ut se . . . eligunt, quam. Mox se per contumelias.

g S. g. Bigot. & Lyr. Utic. &c. cum vet. edit. Paris. & Basil. a quibus se per contumelias affligi.

cedine aut convertuntur, ut redeant; & eo ipso amici sunt, quo boni fiunt: aut in malitia perseverant; & in hoc quoque etiam nolentes amici sunt: quia si qua bonorum delicta sunt, ea suis persecutionibus etiam nescientes purgant. Notandum quoque, quod eis quæ secreto apud Deum gesta sunt, beati viri in publico verba concordant. A satan quippe percussus fuerat: nec tamen percussione suam satanæ tribuit, sed tactum se manu Domini appellat, sicut ipse quoque satan dixerat: *Mitte manum tuam, & tange os ejus & carnem, si non in faciem benedixerit tibi*. Sciebat quippe vir sanctus, quia & per hoc ipsum quod perversa voluntate contra se satan egerat, potestatem non a semetipso, sed a Domino habebat. Sequitur.

Job 2. 5.

Verf. 22.

Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?

C A P U T
III.
VET. XXV.
REC. XXIV.
Deus non
saviendo
nos perse-
quitur.

60. Non abhorret a locutione pietatis, quod a Deo se perhibet persequi. Est namque persecutor bonus, sicut de semetipso ore prophetico Dominus dicit: *Detrahentem occulte adversus proximum suum, hunc persequeris*. Cum vero sanctus quisque flagellari permittitur, scit quod persecutionem contra commissa vitia ex interna dispensatione patiatur. Crudeles autem persecutorum mentes cum potestatem ferendi appetunt, contra bonorum vitam non studio purgationis, sed livoris facibus accenduntur. Et quidem hoc faciunt, quod Deus omnipotens fieri permittit. Sed dum una causa cum Deo, etiam per eos agitur, non tamen voluntas una in eadem causa servatur: quia cum omnipotens Deus amando purgationem exhibet, injustorum pravitas saviendo malitiam exercet. Quod ergo dicitur, *Quare persequimini me*

sicut Deus? ad exteriorem hoc percussione retulit, non ad intimam intentionem: quia etsi hoc agunt exterius, quod Deus agi disposuit; non tamen hoc quod Deus, in sua actione appetunt, ut boni ex afflictione purgentur. Quod intelligi & aliter potest. Tanto enim omnipotens Deus justius aliena vitia percussit, quanto in semetipso nihil habet vitiorum. Homines vero cum per disciplinam alios feriant, sic alienam infirmitatem debent percussione, ut etiam ad suam noverint oculos revocare: ut ex semetipso considerent, quantum aliis feriendo parcant, cum se quoque ipsos dignos percussione non ignorant. Itaque nunc dicitur: *Quare persequimini me sicut Deus?* Ac si aperte diceretur: Ita me ex infirmitatibus meis affligitis, ac si ipsi more Dei de infirmitate nihil habeatis. Unde considerandum est, quod si fortasse sint, qui asperitate correptionis indigeant, tunc eis dura correptio a nobis admovenda est, cum Dei manus cessat a verbere. Cum vero supra flagella insunt, non a nobis jam correptio, sed consolatio debetur: ne dum in dolore increpationem jungimus; percussione percussione sociemus.

61. Bene autem subditur: *Et carnibus meis saturamini?* Quorum mens proximorum penas esurit, saturari procul dubio alienis carnibus querit. Sciendum quoque est, quia hi etiam qui aliena vitia detractio- ne pascuntur, alienis procul dubio carnibus satiantur. Unde per Salomonem dicitur: *Noli esse in convivis potatorum, neque comedas cum eis, qui carnes ad vescendum conferunt*. Carnes quippe ad vescendum conferre, est in colloquutione derogationis vicissim proximorum vitia dicere. De quorum illic pena mox subditur: *Quia vacantes potibus,*

Detrahentes belluarum more, homines devorant.

Prov. 23. 20.

Ibidem 21.

2 bus, ^a & dantes symbolum consumentur, & vestietur pannis dormitatio. Potibus vacant, qui de opprobrio alienæ vitæ se debriant. Symbolum vero dare, est, sicut unusquisque solet pro parte sua cibos ad vescendum, ita in confabulatione detractōnis verba conferre. Sed vacantes potibus, & dantes symbolum consumentur; quia, *

* Fortasse
Prov. 25. 5.

scriptum est: *Omnis detractor eradicabitur*. Vestietur autem pannis dormitatio: quia despectum & inopem a cunctis bonis operibus mors sua invenit, quem hic ad alienæ vitæ exquirenda crimina detractōnis suæ languor occupavit. Sed

YET. XXVI.

b

tot dura quæ beatus Job sustinet, dignum non est ut per silentium transeant, eaque ^b a notitia hominum ignorantiae obscuritas tegat. Tanti quippe ædificari ad servandam patientiam valent, quanti implente se superna gratia, ^c ejus patientiæ facta cognoverint. Unde & idem beatus Job in exemplum vult pertrahi flagella quæ sentit, qui statim subjungit dicens:

Verf. 23. &
24

*Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? Quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, ^d vel certe sculpan-
tur in silice?*

d

CAP. 1111
REC. XXV
Fer. plumbi
laminam Judæorum, per
silicem Gentilium corda
designantur.

62. Cuncta quæ beatus Job per- tulit, quia forti patrum sententia edoctus gravis ille Judæorum populus agnovit, stylo ferreo & plumbi lamina scripta sunt. Quia vero hæc etiam dura Gentilium corda co-

gnoverunt, quid ea nisi in silice sculpta videmus? Et notandum, quia in plumbo quod scribitur, ipsa metalli mollitie citius deletur: in silice vero tardius quidem valent litteræ imprimi, sed difficiliter deleri. Non ergo immerito per plumbi laminam Judæa exprimitur, quæ præcepta Dei & sine labore percepit, & cum celeritate perdidit. Recte per silicem gentilitas figuratur, quæ verba sacri eloquii vix custodienda suscipere potuit; sed tamen fortiter suscepta servavit. Per stylum vero ferreum, quid aliud quam fortis Dei sententia designatur? Unde & per Prophetam dicitur: *Peccatum Judæ scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino*. In ungue finis est corporis. Ita vero lapis durus est adamas, ut ferro non valeat secari. Per stylum vero ferreum, fortis sententia; per unguem vero adamantinum, finis signatur æternus. Peccatum itaque Judæ stylo ferreo in ungue adamantino scriptum dicitur: quia culpa Judæorum per sortem Dei sententiam in finem servatur infinitum.

Jer. 17. 1.

Judæ scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino. In ungue finis est corporis. Ita vero lapis durus est adamas, ut ferro non valeat secari.

Pat. in Jer. cap. 22.

Per stylum vero ferreum, fortis sententia; per unguem vero adamantinum, finis signatur æternus. Peccatum itaque Judæ stylo ferreo in ungue adamantino scriptum dicitur: quia culpa Judæorum per sortem Dei sententiam in finem servatur infinitum.

63. Recte quoque per plumbi laminam eos accipimus, quos avaritiæ pondus gravat, quibus per increpantem Prophetam dicitur: *Filii hominum, usquequo ^e graves corde?*

Plumbum avaritiam significat.

Psal. 4. 3.

e

Per plumbum namque, cujus natura gravis est ponderis, peccatum avaritiæ specialiter designatur: quod mentem quam infecerit, ita gravem reddit, ut ad appetenda sublimia attolli nequaquam possit. Hinc enim

Pat. in Zach. c. 5.

REC. XXVI.

enim

^a Vindoc. & dantes symbola conf. & vestietur pannis dormitio. Est etiam in Bellov. dormitio, priusque legebatur in Utic. Primus Bessar. *Symbolam . . . dormitio hic & infra . . . symbolam vero*. Sic & infra genere feminino.

^b Duo Bessar. ad notitiam.

^c Turon. ejus patientiam facti cognoverint.

^d Alii editi vel celte. In Ger. septem MSS. Anglic. Norm. & aliis legitur hic & infra vel certe, quod etiam Hebraico

textui magis convenit. E codicibus libri Job manu exaratis alii habent vel certe, alii nec numero impares, vel celte; Ita legitur apud Hieronymum. Gregorius, qui explicat plumbi laminam, silicem, stylum ferreum, silet de celte; quod non obscure innuit illum non legitisse vel celte. 1. Bessar. certe. 2ds habebat certe, sed mutatum est in celte. Mox uterque *lucra exprimi*. Hebr. *לחץ* ad durationem. E. V.

^e Omnes Norm. *gravi corde*.

Zach. 5. 5. enim in Zacharia scriptum est: *Le-
 va oculos tuos, & vide, quid est
 hoc quod egreditur. Et dixi: ^a
 Quidnam est? Et ait: Hec est am-
 phora egrediens. Et dixit: Hec est
 VET. XXVIII. oculus eorum in universa terra. Et
 ecce talentum plumbi portabatur,
 & ecce mulier una sedens in medio
 amphoræ, & dixit: Hec est impietas.
 Et projecit eam in medio ampho-
 ræ, & misit massam plumbeam
 in os ejus. Qui de hac visione
 amphoræ, & mulieris, & plum-
 bi, ut latius quid cognovisset o-
 stenderet, adhuc secutus adjunxit:
 Et levavi oculos meos, & vidi: &
 Vers. 9. 10. ecce duæ mulieres egredientes, &
 & 11. spiritus in alis earum, & habebant
 alas quasi alas milvi, & levaverunt
 amphoram in terram & cælum. Et
 dixi ad angelum qui loquebatur in
 me: Quo istæ deferunt amphoram?
 Et dixit ad me: Ut ædificetur ei do-
 mus in terra Sennaar. Quod Pro-
 phetæ testimonium inutiliter pro
 documento plumbi protulimus, si
 non etiam repetentes exponamus.
 Ait enim: *Leva oculos, & vide,
 quid est hoc quod egreditur. Et di-
 xi: Quidnam est? Et ait: Hec est
 amphora egrediens. Volens Deus
 Prophetæ ostendere humanum ge-
 nus, ex qua ab eo maxime culpa
 dilabatur, per imaginem amphoræ
 quasi patens os avaritiæ designavit.
 Avaritia quippe velut amphora est;
 quæ os cordis in ambitu apertum
 tenet: Et dixit: *Hec est oculus eo-
 rum in universa terra: Multos ob-
 tusi sensus homines cernimus, &
 tamen eos in malis actibus altutos
 videmus, Prophetæ quoque attestan-
 te, qui ait: Sapientes sunt ut fa-
 ciant mala, bene autem facere ^b
 nesciunt. Hi itaque sensu torpent,
 sed in his quæ appetunt, avaritiæ
 stimulis excitantur: & qui ad bona***

videnda cæci sunt, excitantibus præ-
 miis, ad peragenda mala vigilantes
 fiunt. Unde recte de hac eadem avari-
 tia dicitur: *Hec est oculus eorum in uni-
 versa terra. Et ecce talentum plum-
 bi portabatur. Quid est talentum
 plumbi, nisi ex eadem avaritia pon-
 dus peccati? Et ecce mulier una se-
 dens in medio amphoræ. Quam mu-
 lierem, ne fortassis quæ esset dubi-
 tare possemus, illico angelus inno-
 tuit. Nam illic mox sequitur: Et
 dixit: Hec est impietas. Et projecit
 eam in medio amphoræ. Impietas in
 medio amphoræ projicitur, quia
 nimirum in avaritia semper impie-
 tas tenetur. Et misit massam plum-
 bi in os ejus. Massa plumbi in os
 mulieris mittitur, quia scilicet im-
 pietas avaritiæ, peccati sui pondere
 gravatur. Si enim ad ea quæ deor-
 sum sunt, non ambiret, erga Deum
 ac proximum impia nequaquam
 existeret.*

64. *Et levavi oculos meos, & vi-
 di: & ecce duæ mulieres egreden-
 tes, & spiritus in alis earum.*

Quid aliud in his duabus mulie-
 ribus accipimus, nisi duo principa-
 lia vitia, superbiam videlicet &
 gloriam inanem, quæ impietati abs-
 que ulla dubitatione conjuncta sunt?
 Quæ & in alis suis spiritum habe-
 rearrantur: quia in actionibus suis
 satanæ voluntati deferviunt. Ipsum
 quippe Prophetæ spiritum appellat,
 de quo Salomon ait. *Si spiritus po-
 testatem habentis ascenderit super te,
 locum tuum ne dimiseris.* Et de quo
 in Evangelio Dominus dicit: *Cum ^{Mat. 12, 43}
 immundus spiritus exierit ab homi-
 ne, ambulat per loca arida & ina-
 quosa. Spiritus in alis earum est:
 quia superbia & inanis gloria per
 omne quod agunt, satanæ volunta-
 ti famulantur. ^c Et habebant alas,
 qua-*

VET. XXVIII.
 Superbia, in-
 nanis gloria
 duo princi-
 palia vitia.

Eccle. 10. 4.

Mat. 12, 43.

Vet. 4. 22.

^a 2ds Bessar. quid namque est?

^b Plurimi MSS. nescierunt. Uterque

Bessar. nescierunt. Mox conjuncta.

^c Vindoc. & habebant alas milvi.

quasi alas milvi. Milvus semper naturæ studet insidiari pullorum. Istæ ergo mulieres alas habent, quasi alas milvi: quia actiones earum diabolo sunt procul dubio similes, qui insidiatur semper vitæ parvulorum. *Et levaverunt amphoram^a inter cælum & terram.* Superbia & vana gloria habent hoc proprium, ut eum quem infecerint, in cogitatione sua super ceteros homines extollant: & modo per ambitum rerum, modo per desiderium dignitatum quem semel^b captum tenuerint, ^c quasi in honoris altitudinem elevent. Qui autem inter cælum & terram est, & ima deserit, & superiora minime attingit.

His si blevatur avaritia.

65. Levant ergo istæ mulieres amphoram inter cælum & terram: quia superbia & inanis gloria mentem per avaritiam honoris captam ita elevant, ut quoslibet proximos despicientes^d quasi ima deserant, & alta gloriantes petant. Sed tales quique dum superbiunt, & eos mente transeunt cum quibus sunt, & superioribus civibus minime junguntur. Amphora ergo levata inter terram & cælum dicitur: quia avari quique per superbiam atque inanem gloriam & proximos juxta se despiciunt, & superiora quæ ultra ipsos sunt, nullatenus apprehendunt. Inter terram itaque & cælum feruntur: quia nec æqualitatem fraternitatis in infimis per caritatem tenent, nec tamen summa pertingere sese extollendo prævalent. *Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quo istæ deserunt amphoram? Et dixit ad me: Ut edificetur ei domus in terra Sennaar.* Eidem amphoræ edificatur domus in terra Sennaar. Sennaar quippe Fœtor eorum dicitur. Et sicut bonus odor ex virtu-

te est, Paulo attestante, qui ait: *Odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo:* ita e contrario fœtor ex vitio. *Radix enim est omnium malorum cupiditas.* Et quia quodlibet malum per avaritiam gignitur, dignum est ut domus avaritiæ in fœtore construatur. Sciendum quoque est, quod Sennaar latissima vallis est, in qua turris a superbientibus ædificari cœperat, quæ linguarum facta diversitate, destructa est. Quæ scilicet turris Babylon dicta est, pro ipsa videlicet confusione^e mentium atque linguarum. Nec immerito ibi avaritiæ amphora ponitur, ubi Babylon, idest confusio ædificatur, quia dum per avaritiam & impietatem certum est omnia mala exurgere, recte hæc ipsa avaritia atque impietas in confusione perhibentur habitare.

66. Hæc paucis per excessum diximus, ut peccati pondus exprimi per plumbi laminam monstrarem. Quæ tamen beati Job verba sanctæ quoque Ecclesiæ congruunt, quæ duo sacri eloquii testamenta custodiens, quasi secundo sermones suos scribi expetit, dicens: *Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? quis mihi det, ut exarentur in libro?* Quæ quia forti sententia modo per pondus avaritiæ gravibus, modo autem duris cordibus loquitur, stylo ferreo in plumbi lamina, vel certe in filice scribit. Sed jure beatum Job Redemptoris nostri ejusque Ecclesiæ uti vocibus dicimus, si quid de eodem Redemptore nostro quod aperte loquitur, invenimus. Quo etenim pacto credendum est, quia ex eo aliquid per figuram insinuat, si eum nobis apertis vocibus non demonstrat? Sed jam quid de eo sentit,

2. Cor. 2. 14.

1. Tim. 6. 10.

e

Ecclesia sermones suos cordibus avaritia gravibus, & duris insculpi postulat.

VET. XXXIX.

^a Norm. inter terram & cælum.

^b Vindoc. habet tactum.

^c Decit quasi in Lyc. & Bigot.

^d In Norm. & Vindoc. decit ima, &c

legitur quasi deserant. Deest etiam in duobus Bessar.

^e 1. Bessar. gentium, in quod item ads mutavit mentium, quod scripserat.

tit, aperiat, omnesque nobis ambages cogitationum tollat. Sequitur:

Verf. 25. Scio enim quod Redemptor meus vivit.

CAP. LIV.
Job Chri-
stum Redem-
ptorem
aperte prae-
nuntiavit.

a

67. Qui enim non ait Conditor, sed Redemptor: aperte eum denuntiat, qui^a postquam omnia creavit, ut nos de captivitate redimeret, inter nos incarnatus apparuit, suaeque passione nos a perpetua morte liberavit. Et notandum quanta fide se in virtute ejus divinitatis adstringat, de quo per Paulum dicitur: *Quia etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei*. Ait namque: *Scio enim quod Redemptor meus vivit*. Ac si apertis vocibus dicat: Infidelis quisque illum flagellatum, derisum, palmis caesum, corona spinea coronatum, sputis illitum, crucifixum, mortuum novèrit; ego illum post mortem vivere^b certa fide credo, libera voce profiteor, quia Redemptor meus vivit, qui inter impiorum manus occubuit. Sed quid beate Job per resurrectionem illius etiam de tuæ carnis resurrectione confidis, aperta quæso voce profiteri. Sequitur:

2. Cor. 13. 4.

b

Ibidem. Et in novissimo die de terra surreturus sum.

CAP. LV.
REC. xxvii.
Christus
mortuus est
ut mori non
timeremus;
resurgere
posse confi-
damus.

68. Quia videlicet resurrectionem, quam in se ostendit, in nobis etiam quandoque facturum est. Resurrectionem quippe, quam in se ostendit, nobis promisit; quia sui capitis gloriam sequuntur membra. Redemptor ergo noster suscepit mortem, ne mori timeremus. Ostendit resurrectionem, ut nos resurgere posse confidamus. Unde & eandem mortem non plusquam tridua-

nam esse voluit, ne si in illo resurrectione differretur, in nobis omnimodo desperaretur. Quod bene de illo per Prophetam dicitur: *De torrente^c in via bibet, propterea exaltabit caput*. Quasi enim de quodam flumine nostræ passionis non in mansione bibere, sed in via dignatus est: quia mortem transitorie, idest ad triduum contigit, atque in ea morte quam contigit, nequaquam sicut nos, usque ad finem seculi remansit.

Pf. 109. 7.

^c
Pater. in Pf.
cap. 229.

Dum ergo die tertio resurrexit, quid in ejus corpore, id est Ecclesia sequatur, ostendit. Exemplo quippe monstravit, quod promisit in præmio: ut sicut ipsum resurrexisse fideles agnoscerent, ita in seipsis in fine mundi resurrectionis præmia sperarent. Ecce nos per mortem carnis usque ad finem mundi remanemus in pulvere, ille autem die tertia ab ariditate mortis viruit,^d ut divinitatis suæ nobis potentiam ipsa innovatione suæ carnis ostenderet. Quod bene per Moysen virgis duodecim in tabernaculo positis demonstratur. Nam cum Aaron sacerdotium, qui de tribu Levi fuerat, despiceretur, nec digna tribus quæ offerret holocausta crederetur; duodecim virgæ, juxta duodecim tribus, in tabernaculo poni præceptæ sunt: & ecce virga Levi viruit, & quid virtutis in munere Aaron haberet, ostendit. Quo videlicet signo quid innuitur, nisi quod omnes qui usque ad finem mundi jacemus in morte, quasi virgæ reliquæ in ariditate remanemus? Sed cunctis virgis in ariditate remanentibus, virga Levi ad florem redit: quia corpus Domini, veri scilicet sacerdotis nostri in mortis ariditate positum,

REC. xxviii.

d

Num. 17. 2.

Pater. in
Num. c. 12.

^a 2ds Bessar. consulto delevit aliquid, forte hæc ipsa verba postquam omnia creavit. Mox uterque fide credendo . . . quæsumus.

^b Sic MSS. & editi pene omnes. In Gus-

sanv. post Vatic. certa fide credendo.

^c Lyr. German. & Bigot. in via bibit; quod etiam nunc habet Uric. mutato e in i. Duo Bessar. bibit.

^d Dao Bessar. & . . . ostendit.

fitum, in florem resurrectionis erupit. ^a Quo flore recte Aaron sacerdos esse cognoscitur, quia hac resurrectionis gloria Redemptor noster, qui de tribu Juda ac Levi ortus est, intercessor pro nobis esse monstratur. Ecce ergo jam virga Aaron post ariditatem floret, sed virgæ duodecim tribuum in ariditate remanent: quia jam quidem corpus Domini post mortem vivit, sed nostra adhuc corpora usque ad finem mundi a resurrectionis gloria differuntur. Unde caute hanc eandem dilationem intulit, dicens: *Et in novissimo die de terra surrecturus sum.*

VET. xxx.
Fiduciam
nostram ro-
borat mul-
torum mor-
tuorum re-
surrectio.

69. Habemus ergo spem resurrectionis nostræ, considerata gloria capitis nostri. Se ne quis vel cogitatione tacita forsitan dicat, quod idcirco ille resurrexit a morte, quia unus idemque Deus & homo mortem, quam ex humanitate pertulit, ex divinitate superavit: nos vero qui puri homines sumus, a mortis surgere damnatione non possumus; recte in resurrectionis ejus tempore, etiam multorum Sanctorum corpora resurrexerunt; ut & in se nobis exemplum ostenderet, & de aliorum qui nobis per puram humanitatem similes fuerunt, nos resurrectione roboraret: quatenus cum se homo desperaret percipere quod in se ostenderat Deus homo, hoc in se fieri posse præsumeret, quod in ipsis factum cognosceret, quos puros fuisse homines non dubitaret.

Fides resur-
rectionis ad-
struitur.

70. Sunt vero nonnulli, qui considerantes quod spiritus a carne solvitur, quod caro in putredinem vertitur, quod putredo in pulverem redigitur, quod pulvis ^b ita ^c in e-

b

c

^a Multa hic omiſſa in edit. Guſſanv. ſupplevimus ex MSS. & excuſis. Sic enim in illa edit. legitur: *quo flore Aaron reſurrectionis gloria Redemptor noster qui de tribu Juda &c.*

^b Turon. & Germ. pro *in elementa* habent *in elementis*. Utic. utramque lect. exlub. Similia de reſurrectione leguntur homi-

lementa ſolvitur, ut nequaquam ab humanis oculis videatur: reſurrectionem fieri poſſe deſperant: & dum arida oſſa inſpiciunt, hæc veſtiri carnibus, ruruſumque ad vitam virideſcere poſſe diffidunt. Qui ſi reſurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certe hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie niſi reſurrectionem noſtram in elementis ſuis mundus imitatur? Per quotidiana quippe momenta lux ipſa temporalis quaſi moritur, dum ſupervenientibus noctis tenebris, ea quæ aſpiciebatur ſubtrahitur: & quaſi quotidie reſurgit, dum lux ablata oculis, ſuppreſſa iterum nocte reparatur. Per momenta quoque temporum cernimus arbuſta viriditatem foliorum amittere, ^d a fructuum prolatione ceſſare; & ecce ſubito quaſi ex areſcenti ligno velut quadam reſurrectione veniente videmus folia erumpere, fructus grandæſcere, & totam arborem redivivo decore veſtiri. Indefinenter cernimus parva arborum ſemina terræ humoribus commendari: ex quibus non longe poſt aſpicimus magna arbuſta ſurgere, folia pomaque proferre. Conſideremus ergo parvum cujuſlibet arboris ſemen, quod in terram jacitur, ut arbor ex illo producat: & comprehendamus, ſi poſſumus, ubi in illa tanta ^e brevitate ſeminis tam immenſa arbor latuit, quæ ex illo proceſſit: ubi lignum, ubi cortex, ubi viriditas foliorum, ubi ubertas fructuum. Numquidnam in ſemine tale aliquid cernebatur cum in terram jaceretur? Et tamen occulto rerum omnium opifice cuncta mirabiliter ordinante, & in mollitie

d

e

olim. 20. in Ezech. nunc 8. libri 2.

^c Duo Beſſar. non habent *ira*, & legunt *in elementis*.

^d Turon. a *fructuum prolatione poſt largitionem ceſſare*.

^e Turon. & Norm. *parvitate ſeminis*. Utic. utramque lect. habet.

a tie feminis latuit asperitas corticis, & in teneritudine illius absconsa est fortitudo roboris, & in ficcitate ejus ubertas fructificationis. Quid ergo mirum, si tenuissimum pulverem, a nostris oculis in elementis redactum, cum vult, in hominem reformat, qui ex tenuissimis feminibus immensa arbutta redintegrat? Quia ergo rationales sumus conditi, spem resurrectionis nostræ ex ipsa debemus rerum specie & contemplatione colligere. Sed quia in nobis sensus torpuit rationis, accessit in exemplum gratia Redemptoris. Venit namque b conditor noster, suscepit mortem, ostendit resurrectionem: ut qui resurrectionis spem ex ratione tenere nolimus, hanc ex ejus adjutorio & exemplo teneremus. Dicat igitur beatus Job: *Scio quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum.* Et quisquis resurrectionis in se virtutem fieri posse desperat, verba in gentilitate positi viri fidelis erubescat, & penset quanto pœnæ sit pondere ferendus, si adhuc non credit suam, qui jam resurrectionem Domini cognovit factam: si & ille suam credidit, qui adhuc c Domini Jesu sperabat esse faciendam.

c 71. Sed ecce resurrectionem audio, effectum tamen ejusdem resurrectionis exquiro. Credo namque quia resurrecturus sim; sed volo ut audiam, qualis. Sciendum quippe mihi est, utrum in quodam alio subtili fortasse, vel aereo, an in quoquo moriar, corpore resurgam. Sed si in aereo corpore surrexero, jam ego non ero qui resurgo. Nam quomodo est vera resurrectio, si vera

esse non poterit caro? Aperta ergo ratio suggerit, quia si vera caro non fuerit, procul dubio resurrectio vera non erit. Nec enim recte resurrectio dici potest, ubi non d resurgit quod cecidit. Sed has nobis beate Job dubietatis nebulas tolle: & quia per acceptam sancti Spiritus gratiam, de spe nobis loqui nostræ resurrectionis cepisti, aperte indica, si caro nostra veraciter e resurgat. Sequitur.

Et rursus circumdabor pelle mœa. 72. Dum aperte pellis dicitur, omnis dubitatio veræ resurrectionis aufertur: quia non sicut f Eutychius Constantinopolitanæ urbis Episcopus scripsit, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis aereque subtilius. In illa enim resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritualis potentiae, sed palpabile per veritatem naturæ. Unde etiam Redemptor noster dubitantibus de sua resurrectione discipulis, ostendit manus & latus, palpanda ossa carumque præbuit, dicens. *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Qui cum eidem Eutychio in Constantinopolitana urbe positus, hoc Evangelicæ veritatis testimonium protulisset, ait: Idcirco Dominus hoc fecit, ut dubitationem resurrectionis suæ de discipulorum cordibus amoveret. Cui inquam: Mira est res valde quam adstruis, ut inde nobis dubietas surgat, unde discipulorum corda a dubietate sanata sunt. Quid enim deterius dici potest, quam ut hoc nobis de ejus vera carne dubium

d
 e
 C A P U T
 LVI.
 REC. xxxix.
 f
 Error Eutychii, corpus impalpabile aereque subtilius futurum afferentis refellitur.
 Pater. in Luc. 6. 67.
 Luc. 24. 39.

VET. xxxi.
 Qualitas corporum post resurrectionem.

a In quibusdam editis legitur, vel a nostris oculis. Olim ita legebatur in Utic. Expunximus, vel a, ad fidem MSS. Norm. ratione præterea id suadente. Legitur vel a nostris oculis etiam in duobus Bessar.
 b Norm. Redemptor noster. In Utic. utraque lectio notatur.
 Tom. II.

c 1. Bessar. adhuc Domini sperabat. 2. superscribit diu, quod τῶν Jesu locum dedisse videtur in quibusdam positum.
 d In duobus Bessar. surgit ceciderit.
 e Plurimi, surgat.
 f Duo Bessar. Eutychius.

bium fiat, per quod discipuli ejus ad fidem ^a ab omni sunt dubietate reparati? ^b Si enim non hoc habuisse adstruitur quod ostendit, unde fides discipulis ejus confirmata est, inde nostra destruitur. Qui adjungebat etiam dicens: Corpus palpabile habuit quod ostendit: sed post confirmata corda palpantium, omne illud in Domino quod palpari potuit, in subtilitatem est aliquam redactum. Ad hæc ipsa respondi, dicens: Scriptum est: *Christus resurgens* ^c *a mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* Si quid ergo in ejus corpore post resurrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli sententiam, post resurrectionem Dominus rediit in mortem. Quod quis dicere ^d stultus præsumat, nisi qui veram carnis ejus resurrectionem denegat? Tunc mihi objecit, dicens: Cum scriptum sit; *Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt*, qua ratione credendum est resurgere veraciter carnem? Cui inquam: In sacro eloquio aliter caro dicitur juxta naturam, atque aliter juxta culpam, vel corruptionem. Caro quippe juxta naturam, sicut scriptum est: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Caro vero juxta culpam, sicut scriptum est: *Non permanebit in hominibus istis spiritus meus, eo quod sunt caro.* Et sicut Psalmista ait: *Memoratus est, quia caro sunt: spi-*

ritus vadens, & non rediens. Unde & discipulis Paulus dicebat: *Vos autem in carne non estis, sed in spiritu.* Neque enim in carne non erant, quibus epistolas trans mittebat: sed quia passiones carnalium desideriorum vicerant, jam liberi per virtutem spiritus in carne non erant. Quod ergo Paulus Apostolus dicit: *Quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt:* carnem vult secundum culpam intelligi, non carnem secundum naturam. Unde & mox, quia carnem secundum culpam diceret, ostendit subdicens: *Neque corruptio incorruptelam possidebit.* In illa ergo cœlestis regni gloria caro secundum naturam erit, sed secundum passionum desideria non erit: quia devicto mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit.

73. Quibus dictis idem Euty chius consentire se protinus respondit, sed tamen adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat. Qui etiam in libello, quem de resurrectione scripserat, Pauli quoque Apostoli testimonium indiderat, dicentis: *Tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur: & quod seminas, non corpus quod futurum est, seminas, sed nudum granum.* Hoc nimirum ostendere festinans, ^e quia caro vel impalpabilis, vel ipsa non erit; dum sanctus Apostolus de resurrectionis agens gloria, non corpus quod futurum est, feminari dixerit. Sed ad hæc ^f citius respondetur. Nam

Pau-

^a Sic Vindoc. Norm. &c. veteresque edidit. Aliæ cum Germ. habent, *ab omni sunt dubietate separati.* Nostræ lectioni suffragatur contextus series. Optime enim dicitur, *ad fidem sunt ... reparati*; minime autem, *ad fidem ... separati.*

^b Vindoc. *si enim hoc non habuisset, destruitur quod ostendit.*

^c Turon. *ex mortuis.*

^d 2ds Bessar. *& non alius vel stultus, eadem habet primus, sed subsignat quasi delenda & non alius.*

^e In omnibus MSS. Anglic. & nostris

si Germanensem excipias, legitur *caro palpabilis.* In vita S. Gregorii auctore Johan. Diacono l. 1. cap. 28. ubi integra hæc disputatio refertur, eadem est lectio, tam in MSS. quam in excusis exemplaribus. In codice tamen Utic. manu exarato libros moral. continente non obscure videtur olim scriptum fuisse *caro impalpabilis.* Ita vero legendum demonstrat totius disputationis series. In utroque etiam MSS. Bessar. *palpabilis.* Mox respondetur: *Paulus.*

^f Utic. *citius respondi: Paulus Apostolus dicens &c.*

Rom. 2. 9.

Rom. 6. 9.

C

1. Cor. 15. 50.

Genes. 2. 23.

Johan. 1. 14.

Genes. 6. 3.

Isal. 77. 39.

VET. xxxii. Euty chii re- spon- siones & effugia di- luantur.

1. Cor. 15. 36.

e

f

Paulus Apostolus dicens: *Non corpus quod futurum est, feminas, sed nudum granum*: hoc insinuat quod videmus: quia granum cum culmo & foliis nascitur, quod sine culmo & foliis seminatur. Ille itaque in augmento gloriæ resurrectionis non dixit grano feminas deesse quod erat, se adesse quod non erat. Iste autem, dum verum corpus resurgere denegat, nequaquam dicit adesse quod deerat, sed deesse quod erat.

beati Job sermonibus subtiliter exquiramus, si vera erit resurrectio, verumque corpus in resurrectione. Ecce enim jam de spe resurrectionis dubitare non possumus, dum ait: *Et in novissimodie de terra e resurrecturus sum*. Dubietatem quoque de f reparatione vera corporis abstulit, qui ait: *Et rursum circumdabor pelle mea*. Qui adhuc ad auferendas ambages nostræ cogitationis subdit;

Et in carne mea videbo Deum.

Ibidem.

76. Ecce resurrectionem, ecce pellem, ecce carnem apertis fatetur vocibus. Quid ergo remanet, unde possit mens nostra dubitare? Si itaque iste vir sanctus ante effectum resurrectionis Dominicæ, reducendam carnem in integrum statum credit, quis erit reatus nostræ dubitationis, si vera carnis resurrectio nec post exemplum creditur Redemptoris? Si enim post resurrectionem corpus palpabile non erit, profecto s alius surgit, quam moritur, quod dictu nefas est credere, quia ego morior, & alius resurgat. Unde quæso te, beate Job, subijunge quæ sentis, & hujus nobis quæstionis serupulum tolle. Sequitur:

Reducendam carnem in integrum statum credit.

g

Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspexuri sunt, & non alius. Vers. 27.

77. Si enim, sicut quidam errorum sequaces arbitrantur, h post resurrectionem corpus palpabile non erit, i sed invisibilis corporis subtilitas caro vocabitur, quamvis substantia carnis non sit: profecto alius est qui moritur, & alius qui resurgit.

CAPUT LVII. REC. xxx.

h

i

Caro nostra post resurrectionem eadem futura est per naturam, & diversa per gloriam.

O 2

git.

c Ebroic. *agritudo valida & mors*.

d Vindoc. *quod sicut ipse fatebatur*.

e Norm. & Germ. *surrecturus sum*.

f i. *Behtar. resurrectione*.

g Norm. & Germ. *aliud surget*.

h Germ. *Bellovac. Ebroic. & alii Norm. quia post resurrectionem. Duo item Behtar. quia.*

i *Bellov. sed invisibilis corpus subtilitas*.

Tjus librum flammis addicere cogitat Imperator.

a

74. Tunc itaque de hac re in longa contentione perducti, gravissima a nobis cœpimus a simultatione resilire, cum piæ memoriæ Tiberius Constantinus Imperator, secreto me & illum suscipiens, quid inter nos discordiæ versaretur agnovit, & utriusque partis allegationem pensans, eundem librum, quem de resurrectione scripserat, suis quoque allegationibus destruens, deliberavit ut flammis cremari debuisset. b

b

A quo ut egressi sumus, me ægritudo valida, eundem vero Eutyechium c ægritudo & mors protinus est secuta. Quo mortuo, quia pene nullus erat qui ejus dicta sequeretur, dissimulavi cœpta persequi, ne in favillas viderer verba jaculari. Dum tamen adhuc viveret, & ego validissimis febribus ægrotarem, quicumque noti mei ad eum salutationis gratia pergebant, ut eorum relatione cognovi, ante eorum oculos pellem manus suæ tenebat, dicens: Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus. Quod, d sicut ipsi fatebantur, omnino prius negare consueverat.

d

Moritur Eutyechius ejus error.

Ex verbis Job resurrectionis probatur.

VET. xxxiii.

75. Sed nos ista postponentes in

a Ita legitur in MSS. tum Moral. tum vitæ S. Greg. a Johan. Diac. scriptæ l. 1. cap. 28. quod idem sonat ac *simultate*; male legitur in excusis *simulatione*. Ista vox Gregorio non insolens, legitur præsertim lib. 1. ep. 2.

b 2ds Behtar. *A quo ut egressi sumus, me ægritudo, & illum simul gravissima invasit: sed ipsum mors protinus est secuta.*

a
git. Sed beatus Job^a hanc eis sententiam veridica voce destruit, qui ait: *Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciendi sunt, & non alius.* Nos autem beati Job fidem sequentes, & Redemptoris nostri post resurrectionem corpus palpabile veraciter credentes, fatemur carnem nostram post resurrectionem futuram & eandem, & diversam: eandem per naturam, diversam per gloriam: eandem per veritatem, diversam per potentiam. Erit itaque^b subtilis, quia & incorruptibilis. Erit palpabilis, quia non amittet essentiam veracis naturæ. Sed sanctus vir eandem resurrectionis fiduciam qua spe teneat, quanta certitudine præstoletur, adjungit. Sequitur:

Ibid.
C A P U T
LVIII.
Job de resurrectione sua certissimus.

Reposita est hæc spes mea in sinu meo.
78. Nil nos habere certius credimus, quam hoc quod in sinu tenemus. In sinu ergo suo spem repositam tenuit,^c quia veram certitudinem de spe resurrectionis præsumsit. Sed quia venturum diem resurrectionis innotuit, jam nunc seu voce sua, seu typo sanctæ & universalis Ecclesiæ pravorum facta redarguit, & iudicium quod in resurrectionis die sequitur, prædicat. Nam protinus subdit:

Verf. 28. & 29.

Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, & radicem verbi inveniamus contra eum? Fugite ergo a facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse iudicium.

C A P U T
LIX.
Ex iudicio quod resurrectionem excepturum est, arguet iniquos ad penitentiam.

79. Priori quippe sententia iniquorum facta reprehendit, sequenti autem ex divino iudicio pœnas innotuit. Ait enim: *Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, & radicem verbi inveniamus contra eum?*

a Plerique, hanc eorum sententiam, quidam edidi hanc ejus.

b Ita Vindoc. Bellov. Turon. Norm. in Germ. & in editis recent. erit itaque spiritalis.

c Editum Germ. quia vera certitudine.

Perversi quilibet quia malo studio bene prolata audiunt, & in lingua iusti accusationis aditum invenire appetunt, quid aliud quam contra eum verbi radicem quærunt, ex qua videlicet loquendi originem fumant, & ramos pravæ loquacitatis in accusatione dilatent? Sed vir sanctus cum a pravis talia sustinet, non contra eos, sed magis pro ipsis dolet, & male cogitata redarguit, ac mala eis quæ fugiant ostendit, dicens: *Fugite ergo a facie gladii, quia ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse iudicium.* Omnis qui perversa agit, eo ipso^d quo hoc timere despicit, esse Dei iudicium nescit. Si enim hoc timendum sciret, quæ in illo sunt puniendæ, non ageret. Nam sunt plerique, qui extremum esse iudicium verbo tenus sciunt, sed perverse agendo testantur, quia nesciunt. Qui enim hoc non formidat ut debet, necdum cognovit cum quanto turbine terroris adveniat. Si enim pensare pondus tremendi examinis nosset, iræ diem utique timendo præcaveret. Faciem quoque gladii fugere, est animadversionis districtæ sententiam prius quam appareat, placare. Vitari namque terror iudicis non nisi ante iudicium potest. Modo non cernitur, sed precibus placatur. Cum vero in illo tremendo examine federit, & videri potest, & placari jam non potest: quia facta pravorum, quæ diu sustinuit tacitus, simul omnia reddet iratus. Unde necesse est nunc timere iudicem, cum necdum iudicium exercet, cum diu sustinet, cum mala adhuc tolerat, quæ videt: ne cum semel manum in retributione ultionis excusserit, tanto in iudicio districtius seriat, quanto ante iudicium diutius expectavit.

L I-

d Supplevimus ex MSS. Anglic. & nostris, timere. Prius legebatur simpliciter, quo hoc despicit. Addendum fuisse, timere, probant quæ sequuntur: si enim hoc timendum sciret. In Norm. legitur si enim hoc timendo. Deest timere in utroque Bell.

Pater. in I. fai. cap. ult.

LIBER DECIMUSQUINTUS.

In quo 20. & 21. Caputum Libri Job explicatio brevis absolvitur.

VET. & R. 1.

Quia amici beati Job nequaquam perversi esse potuerunt, Sophar Naamathitis verba testantur, qui de ore ejus terrorem venturi judicii audiens, protinus adjungit:

Job. 20.
Vers. 2.

Idcirco cogitationes meae varie succedunt sibi, & mens in diversa rapitur.

CAP. I.
Quanto terrore ex afflicta ejus consideratione affici debeamus.

a
b

1. Ac si apertis vocibus dicat: Quia extremi judicii terrorem considero, idcirco cogitationum tumultibus in timore ^a confundor. Tanto se quippe animus amplius in cogitatione ^b dilatat, quanto illud esse terribile, quod imminet, pensat. Et in diversa mens rapitur, quando modo mala quae egit, modo bona quae agere neglexit, modo reprehensibilia in quibus est, modo recta quae sibi adhuc deesse conspicit, sollicito pavore perpendit. Sed amici beati Job cum assiduitate vitae illius edocti bene vivere noverint, pensare tamen subtiliter Dei judicia nescientes, mala hic justorum quempiam posse recipere non credebant. Unde & eundem sanctum virum iniquum esse suspicati sunt, quem flagellatum viderunt, atque ex hac suspitione agebatur, ut in ejus quoque increpationem dilaberentur; ad quam tamen increpationem quasi sub quadam reverentia descendunt. Unde Sophar subjicit, dicens:

Vers. 3.

Doctrinam qua me arguis, audiam: & spiritus intelligentiae meae respondebit mihi.

^a Vindoc. confido.

^b Turon. & Vindoc. dilaniat. Duo estiam Bessar. dilaniat. Paulo post agitur ...

2. Ac si aperte dicat: Tua quidem verba audio, sed an recte prolata sint, spiritu meae intelligentiae discerno. ^c Nam qui docentis verba despiciunt, doctrinam ejus non ad adjutorium, sed ad occasionem certaminis sumunt, ut audita potius judicent quam sequantur. His itaque sub quodam moderamine praemissis, in apertam jam beati viri probationem profilit, cum subjungit:

CAPUT
II.
Multi monita audiunt, ut judicent, non ut sequantur.

C

Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocrita ad instar puncti.

Vers. 4. & 5.

3. Liqueat nunc, quia suae intelligentiae spiritu inflatus, eas quas contra impios sententias profert, in beati Job redargutionibus inflectit. Quem enim prius justa agere, & postmodum poenas tolerare conspexit, omne in illo hypocritam aestimat fuisse quod vidit; quia videlicet a justo Deo justum famulum affligi posse non credidit. Sed nos easdem ejus sententias, quas non recte rectas protulit, sollicita intentione pensantes exsequamur: & contemnentibus quod falsum contra beatum Job loquitur, intueamur quam vera dicat, si haec contra impios loqueretur. Ait itaque: *Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit.* Dicturus breviter vitam praesentis, cordis oculos ad exordium reduxit originis: ut ex antea colligat, quam nulla sint quae videntur aliqua esse dum sunt. Si enim

CAPUT
III.
REC. II.
Breve est quidquid finitur.

VET. 12.

dilabantur.

^c Sic MSS. Anglic. & nostri Vet. & recentiores cusi: nam qui docentis verba.

enim ab ipso humani generis exortu, usque ad hoc tempus in quo sumus, mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit, quam breve fuerit videmus. Ponamus enim quemlibet hominem ^a a primo die mundi conditi, usque ad hodiernum diem vitam ducere, hodie tamen eandem vitam ^b quam sic longam ducere videbatur, finire: ecce finis adest, præterita jam nulla sunt, quia cuncta transferunt. Futurum in hoc mundo nihil est, quia nullum ad vitam, vel brevissimum restat momentum. Ubi est ergo longum tempus, quod inter initium finemque deprehensum, ita consumitur, ac si nec breve unquam fuisset?

Multi non esse, sed dici boni curant.

4. Impii itaque quia præsentem vitam diligunt, in ea procul dubio elati percipere laudem quærunt. Linguae favoribus extolluntur, nec esse boni, sed dici appetunt. Quam videlicet laudem longam esse existimant, dum assequuntur: sed brevem intelligunt fuisse, dum amittunt. In fine quippe eis ostenditur, quam nihil fuerit quod amaverunt. Unde recte contra eosdem impios dicitur: *Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum brevis sit. Ubi apte subiungitur. Et gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Sæpe hypocrita dum sanctum se simulat, & iniquum exhibere minime formidat, ^c ab omnibus honoratur, eique sanctitatis gloria defertur ab iis qui exteriora cernunt, sed interiora perspicere nequeunt. Unde fit, ut gaudeat in prima sessione, hilarescat in primo recubitu, inpletur in prima salutatione, elevetur in reverenti voce obsequentium, & superba cogitatione tumeat in famulatu subditorum, sicut voce quoque Veritatis de tali-

Pat. in Mat. cap. 97.

c

^a Germ. Bellov. & Norm. *a primo die mundi conditum.*

^b Quatuor MSS. Anglic. & omnes Norm. ita habent. In Germ. tamen & in Utic. legitur, *quam quasi longam*, ut in vulga-

bus dicitur: *Omnia vero opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.* ^{Matth 23. 5. 6. & 7.}

Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias suas. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Sed hoc eorum gaudium æternitati comparatum, quid erit, quando irruente mortis articulo, ita consumitur, ac si omnino non fuerit? Cujus nimirum gaudii lætitia pertransiit, & pœna permanet, & cum res amittitur, causa durat. Bene autem dicitur: *Gaudium hypocritæ ad instar puncti.* In puncto enim stylus mox ut ponitur, levatur, nec mora ulla agitur, ut per exprimendam lineam trahatur. Gaudium ergo hypocritæ ad similitudinem puncti est, quia apparet ad momentum, sed dissiparet in perpetuum: & sicut stylus in puncto, dum ponitur, levatur, sic hypocrita præsentis vitæ gaudia dum tangit, amittit. De quo & subditur:

Hypocritæ gaudium transit, pœna manet.

Si ascenderit usque ad cælum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinum in fine perdetur. ^{Vers. 6. & 7.}

5. Superbia hypocritæ usque ad cælum ascendere dicitur, quando ejus elatio cœlestem agere vitam videtur. Cujus etiam caput quasi nubes tangit, quando principalis pars, videlicet intellectus illius, sanctorum præcedentium coæquari meritis creditur. Sed quasi sterquilinum in fine perditur: quia in morte sua cum ad tormenta ducitur, stercoribus vitiorum plenus, a malignis spiritibus conculcatur. Gaudia etenim vitæ præsentis, quæ injusti estimant magna bona, justii stercora de-

CAP. IV. REC. 111. Gaudia vitæ præsentis, quæ iniqui faciunt, justii arbitrantur stercora.

VET. 111. Pat. in Eccl. cap. 15.

de-
tis; sed alia simul exhibetur lectio in Utic. *quam sic longam.* Duo Bessar. *quasi ... videtur.*

^c Ebroic. *ab hominibus honoratur.*

^d Decet autem in Norm. & Germ.

Eccli. 22. 2. deputant. Unde scriptum est: *De stercore boum lapidatus est piger.* Is ergo qui Deum sequi noluerit, ab amore æternæ vitæ pigrescit. Et quoties rerum temporalium damno percutitur, ex his nimirum affligitur, quæ justî viri velut stercorea contemnunt. Qui ergo ex terrenarum rerum percussione atteritur, quid aliud quam de boum stercore a lapidatur? Et recte hypocrita sterquilinio similis dicitur: quia dum temporalem gloriam habere appetit, modo per cogitationem apud semetipsum tumet: modo eandem gloriam aliis invidet, eamque alios veraciter habentes irridet. Quot ergo vitii plenus est, quasi tot stercoreibus in conspectu æterni judicis illius pectus fœtet. Dicatur igitur: *Si ascenderit usque ad cœlum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinum in fine perdetur.* Qui etsi cœlestem vitam se agere simulat, etsi intellectum suum esse similem veris prædicatoribus ostentat, quasi sterquilinum tamen in fine perditur: quia mens illius pro vitiorum suorum fœtore damnatur. Sequitur:

Ibid. 7. Et qui eum viderant, dicent, Ubi est?

C A P. V. Hypocritarum vita in fine detegitur. 6. Plerumque hypocritarum vita etiam ab omnibus reproba in fine cognoscitur: ut signis jam apertioribus, qui fuerint ostendatur. Qui ergo nunc elatum viderunt, de extincto dicent, *Ubi est?* Quia neque hic ubi elatus fuerat, apparet, neque in æternitatis requie, de qua esse putabatur. De cuius brevitate vitæ adhuc apte subjungitur:

Verf. 8. Velut somnium avolans non invenietur: b transiet sicut visio nocturna.

a Germ. flagellatur. In Utic. olim scriptum flagellatur; quo expuncto nunc legitur lapidatur. In duobus Bellar. flagellatur. Post, perdetur damnabitur.

7. Quid est vita hypocritæ, nisi quædam visio phantasmatis, quæ hoc ostendit in imagine, quod non habet ex veritate? Unde recte quoque somnio comparatur: quia ab eo omnis laus & gloria quasi dum tenetur, amittitur. Sæpe namque in nocturna visione, nonnulli pauperes, factos se divites admirantur, deferri sibi honores aspiciunt, divitiarum moles, obsequentium multitudinem, pulchritudinem vestium, abundantiam ciborum sibi met adesse considerant; gaudent se evasisse penuriam, quam cum gemitu tolerabant: sed repente cum evigilant, inveniunt quam falsum fuerit quod gaudebant, eosque evigilasse pœnitent, quia vigilantes inopia vera tenet. Sic hypocritarum mentes, dum aliud est quod agunt, atque aliud quod hominibus ostendunt, laudes de ipsa sanctitatis ostentatione recipiunt: in æstimatione hominum multis melioribus præferuntur, & cum intus apud se tacita cogitatione superbiant, foris se humiles demonstrant. Cumque ab hominibus immoderate laudantur, tales esse se quoque apud Deum existimant, quales se gaudent hominibus innotuisse. Unde fit, ut etiam æternæ vitæ percepturos se præmia præsumant; & qui hic de humanis favoribus exultant, illic se habituros requiem omnino non dubitent. Sed inter hæc occulta vocationis hora subrepat: & cum carnis oculos claudunt, mentis aperiunt, moxque ut supplicia æterna receperint, ibi vident, quia virtutum æstimatione divites in somnis fuerunt. Bene ergo de hoc hypocrita dicitur: c *Transiet velut visio nocturna.* Quia hoc, quod se ad momentum divitem humanis æstimationibus videt, de ostensione est phantasmatis, non de

CAP. VI.
R. c. c. 1v.
Vita hypocritæ phantasmatis similis.

b Norm. transibit. In Utic. olim, transiet.

c Lyr. & Bigot. transibit quasi.

a soliditate ^a virtutis. Nam cum mens ejus in morte carnis evigilat, cognoscit procul dubio, quia favores circa se hominum dormiens videbat. Sequitur.

vers. 9.
b *Oculus qui eum viderat, non videbit: neque ultra intuebitur eum* ^b *locus suus.*

8. Quis est locus hypocritæ, nisi cor adulantium? Ibi quippe requiescit, ubi favores invenerit. Oculus ergo qui eum viderat, non videbit, quia subtractus ^c morte, stultis amatoribus suis absconditur, qui eum confueverant admirando conspicerere. Nec ultra eum locus suus intuebitur; quia linguæ adulantium hunc ad iudicium favoribus non sequuntur. Sed tamen quousque vivit, ea quæ ipse agit, etiam sequaces suos docere non desinit, & per erroris sui pravitatem, alios quoque ad eam quam exhibet, generat simulationem. De quibus hic apte subditur.

vers. 10.
c *Filii ejus atterentur egestate.*
9. Scriptum est: *In malevolam animam non introibit sapientia.* Et per Psalmistam dicitur: *Divites eguerunt, & esurierunt.* Si enim de exteriori fame egestas eorum & esuries diceretur, profecto divites non essent, qui pane corporis indigerent. Sed quia dum exterius multiplicantur, interius inanes fiunt, & divites pariter & egentes esse memorantur: quia videlicet pane sapientiæ satiari minime merentur. Filii itaque hujus hypocritæ ^d atteruntur egestate: quia hi qui in hypocritæ ex ejus imitatione nascuntur, dum veritatis soliditatem ^e non tenent, in cordis egestate deficiunt.

a Ebroic. veritatis.

b Norm. locus ejus. Quid est locus hypoc. In Bellov. etiam quid est locus &c.

c Norm. in morte.

d Bellovac. atterentur. Ita etiam prius in Utic.

Et manus illius reddent ei dolorem suum.

Ibid.

10. Quid per manus, nisi opera designantur? Manus itaque illius ei dolorem reddent: quia damnationem justam ex iniqua recipiet operatione. Bene autem non dabunt, sed reddent, dicitur: quia perversæ ejus actiones, æternum ei supplicium quasi quoddam debitum solvent. Sed priusquam ad æterna supplicia perveniat, qualem se hic exhibeat, plenius adjungat. Sequitur.

CAP. IX.
VET. IV.
Æternum ei supplicium quasi quoddam debitum solvetur.

Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient.

vers. 11.

11. Origo pravæ incoationis, causas culpæ etiam præsumendo multiplicat. Dum enim mala agere quisque cœperit, usu jam deterius in hoc quod incoaverat, excrescit. Quid itaque adolescentia hujus hypocritæ, nisi incoatio pravitatis est? In adolescentia quippe jam libido fervere incoat. Et tunc adolescentiam hypocrita habet, cum appetere & amplecti libidinem gloriæ cœperit. Quam in eo dum adulantium blanda fomenta multiplicant, robustiorem reddunt, & quasi in ossa convertunt. Hoc enim quod male cœpit, pejus quotidie per consuetudinem roborat. Dicatur itaque: *Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus*; quia duræ in eo pravitatum consuetudines a vitio sumptæ, sunt pessimæ incoationis. ^f Unde scriptum est in Proverbiis: *Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Quæ nimirum ossa cum eo in pulvere dormient, quia eousque in illo iniquæ consuetudines perdurant, quo

CAP. X.
Eos vitiis nunquam, deserunt.

f *Prov. 22. 6.*

e Vindoc. in corde non tenent, egestate deficiunt.

f Lyr. Big. Utic. Unde scriptum est, proverbium est, adolescens non recedit &c. Olim in Utic. legebatur ut in edit.

quo hunc ad mortis pulverem pertrahant. Cum eo enim in pulvere ossa vel vitia dormire, est usque ad pulverem cum non deserere, id est, usque ad mortem ab iniquitate minime cessare. Tenent igitur illum pravæ consuetudines, quæ semel cœperunt, atque quotidie duriores existunt. Et cum illo in pulvere dormiunt: quia non nisi cum ejus vita finiuntur. Sed hæc intelligi & aliter possunt.

V E T. V.
Multa simulant
habere quæ
non habent,
perdunt
etiam quæ
habent.

12. Habet namque hypocrita nonnunquam forte ac validum aliquid in operatione: sed dum multa bona se simulat habere quæ non habet, perdit etiam ea quæ habet. Unde bene nunc dicitur: *Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus.* Quia cum levis ac mobilis multa pueriliter facit, etiam in iis quæ fortia egerit, in vitio mollescit. Quæ videlicet ejus ossa cum eo in pulvere dormient: quia scilicet sicut pulvis est omnis simulatio illa, quam agit; ita & in illo si quid habet validum, omni soliditate vacuatur: ut per virtutis arrogantiam hoc quoque perdat, quod in eo potuit esse virtutis. Ossa ergo cum eo in pulvere dormire, est cum pravis ejus actibus etiam si qua sunt bene acta, deperire. Sequitur:

vers. 12.

Cum enim dulce fuerit in ore ejus malum, a abscondet illud sub lingua sua.

a

C A P. XI.
Hypocritæ
est sermonibus
dulcia prætere-
dere, cogitationibus
perversa moliri.
Psal. 11. 3.

b

13. In ore hypocritæ malum dulce est, quia ei est iniquitas suavis in mente. Os quippe cordis cogitatio est, de qua scriptum est: *Labia dolosa; in corde, b & corde locuta sunt mala.* Sed hoc malum, quod in ore hypocritæ dulce est, sub lingua ejus absconditur; quia asperitas malitiæ quæ latet in men-

a Norm. & Germ. abscondit illud.

b Bellov. & Germ. & corde locuti sunt mala. Ita olim in Utic. Duo Bellov. locuti.

r Turon. quasdam dulcedines. Utic. quæ.

Tom. II.

te, sub tegmine blandæ locutionis operitur. Malum namque in lingua, & non sub lingua esset, si loquens hypocrita malitiam suæ pravitatis aperiret. Sed sicut plerique justorum, cum quosdam agere perverse conspiciunt, qui duris sunt increpationibus ferendi, in lingua asperitatem sumunt, sed sub lingua mentis suæ benignitatem contegunt. Unde & sanctæ Ecclesiæ sponsi voce dicitur; *Mel & lac sub lingua tua.* Qui enim mentis suæ dulcedinem aperire infirmis nolunt, sed loquentes quadam eos asperitate feriunt, & tamen inter verba aspera quasi latenter c quiddam dulcedinis intermittunt, hi videlicet non in lingua, sed sub lingua habent dulcedinem: quia inter dura quæ proferunt, emittunt quædam blanda & dulcia, quibus contristati mens possit ex benignitate refoveri. Ita per-

Pat. in Cant.
cap. 30.

Cant. 4. 11.

C

Pat. in Pf.
cap. 22.

d

2. Reg. 20. 9.
Pat. in 2. Reg.
cap. 13.

versi quippe, d quia malum non in lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia præterdunt, & cogitationibus perversa moliantur. Hinc est enim quod Joab Amasæ mentum dextera tenuit, sed sinistram ad gladium latenter mittens, ejus viscera effudit. Dextera quippe mentum tenere, est quasi ex benignitate blandiri. Sed sinistram ad gladium mittit, qui latenter ex malitia percutit. Hinc de ipso quoque eorum capite scriptum est: *Sub lingua ejus labor & dolor.* Qui enim non aperte mala quæ cogitat ostendit, laborem ac dolorem eorum, quorum mortem appetit, non in lingua exerit, sed sub lingua premit. Bene autem de hoc hypocrita subditur:

Psal. 9. 29d

Pat. in Ex.
cert. in Pf.
9. 29.

Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo.

vers. 13.

C A P. XII.
R E C VI.
Et perpe-
trata nun-
quam confi-
teri.

14. Malo enim quod diligit, par-

cit:

dam dulcedines.

d In Utic. deest quia, & Ger. in quo mox ante sermonibus, legitur qui.

P

cit: quia non hoc in semetipsum pœnitendo persequitur. Unde & additur: *Non derelinquet illud*. Si enim vellet relinquere, nequaquam parceret: quia persequeretur. Sed hoc celat in gutture, quia sic servat in cogitatione, ut nunquam proferat in voce. Sequitur:

Verf. 14.

Panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.

CAP. XIII.

Qua delectatur gloria, convertitur in fel aspidum.

15. Quod panis in utero, hoc est satietas temporalis delectationis in mente. Satiatur ergo nunc hypocrita illata laude, delectetur honoribus: panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus, quia satietas transitorie delectationis, in retributionis sine ad amaritudinem vertetur: & fel aspidum, id est malignorum spirituum, persuasio fuisse cognoscitur, quod hic laus gloriæ esse credebatur. Tunc enim iniqui vident quod antiqui serpentis veneno infecti sunt, dum flammis ultricibus traditi, cum eodem suo persuasore cruciantur. Panis itaque iste aliud in ore sapit, sed aliud in utero: quia transitorie delectationis lætitia dulcis est, cum hic quasi mandendo agitur: sed amarescit in utero, quia peracta lætitia deglutitur ad pœnam.

V E T. VI.

Scripturæ sacræ mysteriis erudiri cupit, non ut ex eis vivat, sed ut extollatur.

16. Vel certe, quia panis Scripturæ sacræ intelligentia non inconvenienter accipitur, quæ mentem reficit, eique boni operis vires præbet, & plerumque hypocrita etiam sacri eloquii erudiri mysteriis studet; non tamen ut ex eisdem vivat, sed ut ceteris hominibus quam sit doctus appareat; panis ejus in utero illius in fel aspidum intrinsecus vertetur: quia dum de sacræ Legis scientia gloriatur, vitæ potum convertit sibi in veneni poculum: & inde reprobis moritur, unde ad vitam erudiri videbatur. Neque hoc

autem inconvenienter accipitur, quod nonnunquam hypocrita, dum doctrinæ verbo ad ostensionem studet, divino judicio cæcatus, hoc ipsum verbum prave intelligit, quod male quærit. Cum vero in errorem hæreseos labitur, contingit ei, ut sicut de felle aspidum, sic infelix de pane moriatur: & in doctrina sua mortem invenit, quia in verbis vitæ vitam minime quæsit. Sæpe vero evenit, ut divinæ admonitionis eloquia, etiamsi recte hypocrita intelligat, quia in opere nequaquam servat, hæc etiam prius quam presentis vitæ cursum finiat, amittat: ut perdat scire, quod sciendo noluit agere. Unde & subditur:

Divitias quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. Verf. 15.

17. Vult hypocrita scire divina eloquia, nec tamen facere. Vult docte loqui, nec vivere. Pro eo ergo quod non agit quæ novit, etiam hoc quod novit, amittit: ut quia scientiæ suæ puram operationem non siciat, contempta puritate boni operis & scientiam perdat. Divitias igitur sacræ Legis, quas legendo devoravit, obliviscendo^a evomit, easque de ventre illius Deus extrahit: quia quod observare noluit, justo judicio de ejus memoria evellit: ne præcepta Dei saltem in lingua teneat, quæ non^b servavit in vita. Unde per Prophetam dicitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Quæ etiam verba doctrinæ, si quando contingit, ut hypocrita usque ad finem videatur in ore retinere, inde magis damnetur, unde bono Dei munere etiam malus minime privatur. Scriptum quippe est: *Memoria retinentibus mandata ejus, ut faciant ea.* Qui ergo mandata illius memoria reti-

CAP. XIV. REC. VII. Contempto bono opere, sæpe etiam scientiam perdit.

^b Psal. 45. 16.

1 Psal. 102. 18. Pat. in Psal. cap. 201. & in Zach. cap. 4.

^a Norm. *evomet ... extrahet, quia quod servare noluit quæ non servat.*

^b Uterque Bessar. *servat.*

retinet, sed nequaquam facit, hic in doctrinæ verbis sententias, quibus damnetur, tenet.

REC. VIII. Sacra eloquia ad æternam damnationem sunt eis, qui ea aut scire nolunt, aut sciendo contemnunt.
Zach. 5. 2. & 3.

18. Hinc quippe in Zacharia scriptum est: *Quid tu vides Zacharia? Et dixi: Ego video volumen volans, longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum. Et dixit ad me: Hæc est maledictio, qua egredietur super faciem universæ terre: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur.* Quid namque est volumen volans, nisi Scriptura sacra? Quæ dum de cælestibus loquitur, ad superiora mentis nostræ levat intentionem: quia dum illam super nos esse aspiciamus, ima attendere, id est concupiscere, devitamur. Quæ latitudinem decem cubitorum, longitudinem vero viginti habere perhibetur: quia latitudo operationis nostræ simpla est, & longanimitas spei in duplum tenditur, quoniam pro bono nostro opere & hic nobis mentis requies, & illic gaudia æterna præparantur, Veritate attestante, quæ ait: *Si quis reliquerit domum, aut agros, & cetera, centuplum in hoc seculo recipiet, & in futuro vitam æternam possidebit.* Centenarius quippe numerus decem multiplicato denario fit perfectus. Hic itaque centuplum recipit, qui etsi nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis jam in hoc seculo habere nihil quærit. Quia ergo per hanc duplum nobis pro simplo redditur, recte hoc volumen per viginti cubitos in longum tenditur, quod per decem dilatatur. Sed quia hæc ipsa sacra eloquia ad æternam damnationem sunt eis, qui illa vel scire nolunt, vel certe sciendo contemnunt, recte de hoc volumine dicitur: *Hæc est maledictio, qua egredietur super faciem universæ terræ.* Et cur maledictio dicatur, ad-

a
VET. VII.

Pat. in Matt. cap. 87.

Mat. 19. 29.
b

jungit: *Quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur.* Hypocrita igitur, quia secundum verba Legis quæ novit, vivere contemnit, & de doctrina favores quærit, fur judicabitur: quia per hoc quod iusta loquitur, laudem sibi vitæ justorum rapit. De quo adhuc bene subditur:

Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ. *Verf. 16.*

19. Aspides parvus est serpens, vipera vero prolixioris est corporis: & aspides ova gignunt, atque ex ovibus eorum filii procreantur: viperæ autem cum conceperint, filii earum in ventre sæviunt, qui ruptis lateribus matrum ex earum ventribus procedunt. Unde & vipera, eo quod vi pariat, nominatur. Vipera itaque sic nascitur ut violenter exeat, & cum matris suæ extinctione producat. Quid ergo per aspides parvos, nisi latentes suggestiones immundorum spirituum figurantur, qui cordibus hominum parva prius persuasionibus surripiunt? Quid vero per linguam viperæ, nisi violenta diaboli tentatio designatur? Prius enim leniter surripit, postmodum vero etiam violenter trahit. Caput itaque aspidum fugit: quia initium suggestionis occultæ parvum prius in corde nascitur, sed occidit eum lingua viperæ: quia postmodum capta mens veneno violentæ tentationis necatur. Primum subtilibus consiliis ad cor hominis immundi spiritus loquuntur: qui dum leniter persuadent, quasi venenum aspidum fundunt. Unde scriptum est: *Ova aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt. Qui comederit de ovibus eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum.* Ova quippe aspidum pravis hominibus

C A P. XV.
C
REC. IX. Diabolus in tentatione prius leniter subrept, postea violenter trahit.

Pat. in Isai. cap. 75.

Isai. 59. 5.

VET. VIII.

P 2 rum-

a Plurimi MSS. qua egredietur, & sic rursus infra. Uterque Bellar. egredietur hic & infra.

b In Norm. domos aut agros.
c Norm. ex ovibus earum. Utic. habet eorum & earum.

rumpere, est malignorum spirituum consilia, quæ in eorum cordibus latent, perverſis operibus aperire. Telas quoque aranæ texere, est pro hujus mundi concupiscentia, temporalia quælibet operari. Quæ dum nulla stabilitate solidata sunt, ea procul dubio ventus vitæ mortalis rapit. Bene autem additur: *Qui comederit de ovis eorum, morietur*: quia qui immundorum spirituum consilia recipit, vitam in se animæ occidit. *Et quod confotum est erumpet in regulum*, quia consilium maligni spiritus quod corde tegitur, ad plenam iniquitatem nutritur. Regulus namque serpentum rex dicitur. Quis vero reproborum caput est, nisi Antichristus? Quod ergo confotum fuerit, erumpet in regulum: quia is qui in se enutrienda aspidis consilia recipit, membrum iniqui capitis factus, in corpus Antichristi accrescit. De hoc itaque hypocrita dicitur: *Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ*: quia cum iniquam suggestionem antiqui hostis libenter suscipit, violentis se postmodum ejus tentationibus devictus tradit. Unde in paradiso quoque, stanti homini verba blandæ persuasionis intulit: sed quem semel rapuit ad consensum, jam nunc etiam renitentem trahit, & corruptionis suæ delectationibus devictum, ^a pene violenter interficit. Sed fortasse hæc ipsa intelligere, etiam per contrariam interpretationem valemus. Nam quia veneno suo aspis concite, viperæ autem tardius occidit; per aspidem violenta & subita, per viperam vero lenis & diuturna tentatio designatur. Unde & illi mors in ^b suctione capitis, viperæ autem in lingua esse perhibetur: quia repentina tentatio sæ-

pe inopinatam mentem mox ^c ut surgit interficit; longa vero tentatio, quia prava diutius persuadendo suggerit, velut ex lingua viperæ occidit. Et quia omnis hypocrita immundorum suggestione spirituum, quasi serpentum veneno penetratus, quæ sint superna sancti Spiritus dona nequaquam considerat, dum intentionem cordis in exterioribus favoribus divulgat, recte subjungitur:

Non videat rivulos fluminis torrentis mellis & butyri. Vers. 17.

20. In Evangelio Dominus dicit: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aque vivæ.* Ubi Evangelista subjungit, dicens: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Rivuli ergo sunt fluminis, dona Spiritus sancti. Rivulus est fluminis caritas, rivulus fluminis fides, rivulus fluminis spes. Sed quoniam omnis hypocrita nec Deum, nec proximum diligit, cum transitoriam mundi gloriam quærit, rivulos fluminis non videt; quia irrigatione non infunditur caritatis. Hypocrita dum præsentia lucra quærit, munera futura despicit, & fidem non habens, rivulum fluminis mente non videt; quia *est fides rerum argumentum non apparentium.* Et dum retinet hypocrita quæ videntur, spem negligit eorum quæ non videntur. Rivulum ergo fluminis per desiderium non videt, quia solis visibilibus intendit. Et scriptum est: *Quod enim videt quis, quid sperat?* Rivulos ergo fluminis vidisset, si a præsentis ^d mundi gloria oculos clauderet, eosque ad cœlestis patris amorem aperiret. Et notandum, quod non rivos, sed rivulos dicit.

Ac-

Norm. si excipias Utic. in quo tamen prius existit. Omnes autem editi, *ut surgit*, quod legitur in Germ.

^d Norm. & Germ. *vire*.

^a Lyr. Sag. Germ. Bigot. *pene evidenter*. Utic. utramque præfert lectionem.

^b Duo Bellar. *surrectione*.

^c Ita Anglic. sex, Utic. & plur. In aliis, *ut suggerit*, quod legitur in omnibus

CAP. XVI.
R. E. C. x.
Hypocrita
fidei, spei,
& caritatis
exfors.
Johan. 7. 38.
& 39.

Hebr. 11. 1.

Rom. 8. 24.

Genes. 3. 5.
&c.

a

b

d

c

Accipi enim rivuli fluminis possunt ea dona spiritalia, quæ in amantis mentem ita de cœlestibus subtiliter currunt, ut per os carnis expleri non possint. Sæpe namque amantis animus tanto contemplationis munere repletur, ut videre valeat, quod loqui non valet. ^a Fluvius autem torrens, est ipsa inundatio Spiritus sancti, quæ in contemplantis animum exuberanti infusione colligitur, cum mens plus quam intelligere sufficit, repletur. Et sciendum, quia cum nos Spiritus sancti gratia infundit, melle nos pariter & butyro replet. Mel enim desuper cadit, butyrum vero ex animalium lacte colligitur. Mel itaque ex aere, butyrum vero ex carne est. Summi autem Patris unigenitus, cum sit Deus super omnia, homo est factus inter omnia. Qui cum nos dulcedine divinitatis suæ & mysterio incarnationis replevit, melle nos pariter & butyro satiavit. Quia ergo spiritus Christi mentem quam repleverit, & divinitatis ejus dulcedine, & incarnationis fide lætificat; isti rivuli torrentis fluminis mellis simul & butyri esse memorantur: quia & de cognitione Dei alta mentem suavitate reficiunt, & de incarnationis ^b gratia charismatis hanc mysterio perungunt. Sed iste hypocrita quia in exterioribus favoribus usus, hæc interna dona non percipit, ad quæ post supplicia tendat, adjungit, cum subditur:

vers. 12. Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur.

CAP. XVII. REC. XI. Dammati semper moriuntur nunquam morte consumendi.

21. Perfolvit enim ^c in tormento ea quæ hic illicite servavit desideria: & flammis ultricibus traditus, sem-

^a Ita Bellov. Ebroic. & alii Norman. Hanc lect. annotavit in marg. Gullanv. In Germ. & in edit. Paris. 1495. *fluvius autem torrentis*, quod reperit in cod. Utic. a prima manu, Edit. Basil. & Paris. 1518. *fluminis autem torrentis*. In vulgata & textu Hebr. legitur *torrentes*.

per moritur, quia semper in morte servatur. Non enim in morte consumitur: quia si consumeretur vita morientis, cum vita etiam pœna finiretur. Sed ut fine fine crucietur, vivere sine fine in pœna compellitur; ut cujus vita hic mortua fuit in culpa, illic ejus mors vivat in pœna. Dicat ergo: *Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur*: qui cruciatur, & non extinguitur: moritur, & vivit: deficit, & subsistit: finitur semper, & sine fine est. Hæc solo auditu valde sunt terribilia, quanto magis passione? Sed quia multitudo iniquitatis ejus exigit, ut carere suppliciis nunquam possit, apte subjungitur:

Juxta multitudinem adinventionum suarum, sic & sustinebit.

Ibidem.

22. Quia enim multa invenit ad culpam, novis inventionibus cruciatur in pœna. Nam quod hic suspicari non potuit, hoc illic ultioni traditus sentit. Sicut enim exercitati in bonis operibus electi nunquam plus student agere, quam eis dignatus est Dominus jubere: (carnis enim virginitas nequaquam jussa est, sed tantummodo laudata: nam si illa juberetur, nimirum conjugium jam culpa crederetur; & tamen multi virtute virginitatis polent, ut videlicet plus impendant obsequio, quam acceperunt præcepto:) sic plerumque perversi qui in pravis actibus exercentur, ut plus inventiant in perversa operatione quod faciant, quam ex usu reproborum iniquitatis accipere exempla potuerunt. Unde & amplioris retributionis tormento feriuntur, quia & ipsi ex semetipsis amplius actiones pravas, de

CAPUT XVIII. Novis inventionibus cruciatur ad pœnam, qui multa invenit ad culpam.

^b Bellov. *gratia charismatis*, quod pro varia lect. annotatum a Gullanv.

^c Turon. *tormenta*. Norm. *in tormentis*. Lyr. & Bigot. *in tormentis illa quæ illicita servavit desideria*. Germ. *in tormenta ea quæ hic inclusa servavit*.

de quibus feriri debeant, invenerunt. Bene itaque dicitur: *Juxta multitudinem adventionum suarum, sic & sustinebit.* Non enim inveniret iniquitatem novam, nisi & quæreretur: & non quæreretur, nisi ex studio perpetrare festinaret. Pensatur ergo in tormento ejus nimietas malæ cogitationis, & dolorem recipit dignæ retributionis. Et quamvis damnatorum omnium sit dolor infinitus, graviora tamen tormenta recipiunt, qui multa in iniquitatibus, ex suis quoque desideris invenerunt. Sed quia Sophar hujus hypocritæ intulit pœnam, protinus adjungit culpam, nec unam quamlibet narrat, sed eam de qua omnes oriuntur. Scriptum quippe est: *Radix omnium malorum est cupiditas.* Cui ergo cupiditas dominari dicitur, subjectus procul dubio malis omnibus demonstratur. Nam ^a subjungit:

V ET. X.
R EC. XII.

2. Tim. 6. 10.

2.

Vers. 19.
20.
b

Quoniam confringens nudavit pauperis domum, b rapuit, & non edificavit eam: nec est satiatus venter ejus.

C A P U T
XIX.

Ateina pœna mulctatur qui sua non erogavit: quanto magis qui rapuit aliena.

1. in Mat.
2. ap. 113.
3. Mat. 25. 42.

c

23. Domum pauperis confringit & nudat, qui eum quem per potentiam conterit, spoliare quoque per avaritiam non erubescit. Rapit eam, & non ædificat. Ac si aperte diceretur: Qui hanc ædificare debuit, insuper rapit. Venturus namque in judicio Dominus, diciturus est reprobis: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare: sitivi, c & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me, & cetera.* Ex qua culpa subjungitur: *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo &*

Ibidem 41.

a 1. Bessar. subditur. 2. subdit.

b Sag. Bigot. & Lyr. rapuit eam, & paulo post: insuper & rapuit.

c Turon. & non dedistis mihi bibere.

d Ita Norm. & Turon. At editi cum Germ. quia in ipso.

e Sic ex Germ. Bellov. Turon. & Norm. restitimus. In Basil. 1514. & Paris. 1518.

angelis ejus. Si igitur tanta pœna mulctatur, qui non dedisse sua convincitur; qua pœna feriendus est, qui redarguitur aliena abstulisse? Rapuit ergo, & non ædificavit eam: quia non solum de suo nil tribuit, sed etiam quod erat alienum, tulit. Bene autem subditur: *Nec est satiatus venter ejus.* Venter quippe iniqui avaritia est: ^d quia in ipsa colligitur quidquid perverso desiderio glutitur. Liquet vero quia avaritia desideratis rebus non extinguitur, sed augetur. Nam more ignis cum ligna quæ consumat, acceperit, accrescit: & unde videtur ad momentum flamma comprimere, inde paulo post cernitur dilatari. Et sæpe omnipotens Deus cum avaræ menti vehementer irascitur, prius ei permittit ad votum cuncta suppeteret, ^e & post hanc per ultionem subtrahit, ut pro eis debeat supplicia æterna tolerare. Unde & subditur:

Avaritia obtentis bonis desideratis crescit, non extinguitur.

d

e

Et cum habuerit quæ concupierat possidere non poterit.

Vers. 20.

24. Majoris quippe iracundiæ est, cum hoc tribuitur quod male desideratur, atque inde repentina ultio sequitur: quia hoc quoque obtinuit, quod Deo irascente concupivit. Unde & per Psalmistam dicitur, cum ^f escam carnis male populus desiderasse perhibetur: *Adhuc esca eorum erat in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, & occidit plurimos eorum.* Solent namque tardius apparere divina judicia, cum præpediuntur, ne impleri debeant mala vota. ^g Nam quanto citius malum votum impleri permittitur, plerumque tanto celerius punitur. Unde ergo hypocrita fe-

C A P U T
XX.
Majoris iræ signum est, cum hoc tribuitur quod male desideratur.

f

Ps. 77. 31.

g

& post hanc adulationem subito trahit. Recent. ed. & postea per ultionem subtrahit.

f Norm. escas. Et infra, adhuc esca:

g Ebroic. & Germ. nam quantocius. Edit. Rom. Sixti V. & Gilor. habent non sed mendose, reclamantibus MSS. tam Anglic. quam nostris.

festine multiplicatur, ut potens sit, inde agitur cum celeritate, ne sit: quia & arbuta quæ tardius crescunt, a
 a annosa perdurant: & quæ in temporis brevitate proficiunt, celerius arescunt: & quasi cum festinant esse, b
 b tendunt ad non esse. Sequitur:

Vers. 21.

c *Nec remansit de cibo ejus.*

C A P. 21.
V E T. XXI.
Hypocritæ
cibus, desi-
deria ejus.

25. Cibus ejus, est omne hoc quod perverso desiderio concupivit. Sed percusso hypocrita, de cibo suo nil remanet: quia cum ipse ad æterna supplicia ducitur, a cunctis bonis quæ hic possederat, alienatur. Unde & adhuc subditur:

Ibidem.

Propterea nihil permanebit de bonis ejus.

Si enim de bonis suis ei aliquid permaneret, secum quæ habuerat, tolleretur. Sed quia omnia ambiens, timere judicem noluit, d
 d ex hac vita subtractus, ad judicem nudus vadit. Cui tamen iniquo ad retributionem minus est, quod in subsequenti pœna cruciatur, si in hac saltem vita liber esse permittitur. Sed nulla est libertas in culpa, quia
 In culpa
 nulla liber-
 tas.
 2. Cor. 3. 17. scriptum est: *Ubi spiritus Domini, ibi libertas.* Et plerumque perversæ menti ipsa sua culpa fit pœna. Unde & recte subjungitur:

Vers. 22.
CAP. XXII.
REC. XIII.
Divitum
ex satietate
angustia.
Par. in Luc.
cap. 27.

Cum satiatus fuerit, arctabitur.

26. Prius quippe anhelat per avaritiam concupita congregare: & cum quasi in quodam ventre avaritiæ multa congesserit, satiatus arctatur: quia dum anxiatur qualiter acquisita custodiat, ipsa eum sua satietas angustat. Divitis enim cuiusdam uberes fructus ager attulerat, sed quia ubi eos tantos reponeret

a Norm. annos perdurant plurimos, & &c. In Utic. tamen olim legebatur *annosa perdurant*, &.

b Germ. & Bellov. *tendunt non esse*. Deest *ad* in utroque Bessar.

c Norm. *non remansit*. In Utic. olim enim *remansit*.

non habebat, dixit: *Quid faciam*, Luc. 12. 17. & 18. *quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam, destruam horrea mea, & majora edificabo.* Qui ergo ex abundantia coangustatus dicebat, *Quid faciam?* quasi multo cibo pressus æstuabat. Pensamus quot votis appetiit, ut uberes fructus ager illius afferret. Ecce autem vota completa sunt, quia fructus uberes ager attulerat. Sed quia ad recondendum loca non sufficiunt, multiplicatus dives quid faciat ignorat. O angustia ex satietate nata! De ubertate agri angustatur animus avari. Dicens namque, *Quid faciam?* profecto indicat, quia votorum suorum affectibus pressus, sub quodam rerum fasce laborabat. Bene ergo dicitur: *Cum satiatus fuerit, arctabitur.* Quia mens avari, quæ prius ex abundantia requiem quæsierat, post ad custodiam gravius laborabat. Unde hic quoque adhuc subditur:

e *Æstuabit, & omnis dolor irruet in eum.*

e
Ibidem.
C A P U T
XXIII.
In acqui-
rendis &
custodien-
dis divitiis
anxietas
supplicii
præcludit.

27. Prius namque dolorem habuit in ipsa suæ concupiscentiæ fatigatione, qualiter concupita raperet, quomodo alia blandimentis, alia terroribus auferret: at postquam acquisitis rebus pervenit ad desiderium, alius hunc dolor fatigat, ut cum sollicito timore custodiat, quod cum gravi labore meminit acquisitum. Hinc inde insidiatores metuit, atque se hoc perpeti quod ipse fecit aliis, pertimescit. f Formidat potentiorum alterum, ne hunc sustineat violentum: pauperem vero cum conspicit, suspicatur furem. Ipsa quoque quæ congesta sunt, curat magnopere, ne ex naturæ propriæ defectu per negligen-

d Turon. Norm. *ex hac luce*.

e In utroque MSS. Bessar. *æstuavit* ... irruit.

f Germ. Ebroic. & alii Norm. *formidat potiore*, quam lectionem sequuntur veter. edit. Paris. & Basil. *Potiore* etiam habent 1. & 2. Bessar.

f

gentiam cōsumantur. Is his itaque omnibus, ^a quia timor ipse pœna est, tanta infelix patitur, quanta pati timet. Post hoc quoque ad Gehennam ducitur, & æternis cruciatibus mancipatur. Omnis ergo dolor super eum irruet, quem & hic prius pœna concupiscentiæ, postmodum vero cura custodiæ, & illic quandoque pœna ultionis cremat.

28. Mira autem est securitas cordis, aliena non quærere: ^b sed uniuscujusque dici victu contentum manere. Ex qua videlicet securitate etiam perennis requies nascitur, quia a bona & tranquilla cogitatione ad gaudia æterna transitur. Quo contra reprobi & hic fatigantur in desideriiis, & illic in tormentis: eisque de labore cogitationis labor doloris nascitur, dum ab æstu avaritiæ trahuntur ad ignem Gehennæ. Et quia, ut supra jam diximus, sæpe perverfus quisque quanto citius pervenit ad desiderium, tanto facilius rapitur ad tormentum, optando subjungitur:

Utinam impleatur venter ejus, ut emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum.

CAPUT

XXIV.
Super divitiam avarum pluunt Dei jacula.

c

29. Super hunc hypocritam bellum suum Dominus pluit, cum judiciorum suorum gladiis ejus opera percutit. Bellum namque Deo pluere, ^c est iniqui vitam districtis sententiis desuper ad interitum urgere. Bellum Deo pluere, est superbientia contra se corda percutere, & mentem aridam quasi quibusdam guttis pluvie densescens, judiciorum suorum jaculis ferire: ut cum jam ad judicium rapitur, modo meminert, quia male concupivit, & concupita pejus congregare studuit,

^a Norm. quia timor ipsi pœna est. Utric. utramque lesionem admittit ipsi & ipse.

^b Germ. Bellov. & Turon. necnon vet. edit. sed uniuscujusque dici contentum. In

modo doleat quod congregata deserit, quandoque autem & ultionis ignem sentiat, quem ne bene viveret, prævidere contempsit. Sequitur:

Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum. Vers. 24.

30. Sciendum, quod avaritia aliquando per elationem subrepat, aliquando vero per timorem. Sunt namque nonnulli, qui dum ^d potentiores videri appetunt, ad alienarum rerum ambitum succenduntur. Et sunt nonnulli, qui dum sibi subfidiorum necessaria deesse timent, mentem ad avaritiam relaxant, & aliena ambiunt, cum sua sibi sufficere non posse suspicantur. Omnis vero necessitas non incongrue ferum vocatur, quia vitam inopis mœroris vulnere cruciat; sicut de ejus quoque necessitatibus scriptum est, qui a fratribus venditus afflictam vitam ducebat: *Ferrum pertransivit animam ejus.* Quid ergo sunt arma ferrea, nisi necessitates vitæ præsentis, quæ dure premunt, & vitam inopis insequuntur? Ferrum quippe ærugo consumit, æs autem consumere difficilius solet. Ferro ergo necessitas præsens, quæ transitoria est, ære autem sententia æterna figuratur. Et quia judicium supernum ab iniqui mente non attenditur, juste arcui comparatur: quoniam velut ex insidiis percutit, dum illud is qui percutitur, non attendit. Fugiet ergo arma ferrea, & irruet in arcum æreum: quia dum præsentis necessitates metuens, multa per avaritiam rapit, extremi judicii districtis se percussionibus antepōnit. Et cum fugit arma ferrea, ab arcus ærei sagittis invenitur: quia mala temporalia stulte præcavens, sententia æterna percutitur.

Qui

Norm. sed uniuscujusque dici sufficientia contentum.

^c Turon. est iniquitatem districtis &c.
^d Utroque Bellar. potiores. Sed recentior manus in primo superscriptit ten.

CAP. XXV.
REC. XIV
Temporalem inopiam cavens, perpetuæ, simulque æternis suppliciiis addicitur.

d

Pat. in Ps.
cap. 222.

Psal. 104. 18.

VET. XII.
Mira cordis avaritiæ non expositis securitas.

VET. XIII.

Qui enim hic inopiæ duritiam cum culpa fugit, illic perpetuitatem iustæ ultionis invenit. Sed priusquam ad iudicium rapiatur, adhuc quæ iniquus iste hic operetur, insinuat. Sequitur:

vers. 25.

a

Eductus, & egrediens de vagina sua; & fulgurans^a in amaritudine sua.

CAPUT

XXVI.

REC. xv.

Ad peccatum a diabolo tracti, propria voluntate egredimur.

31. Iniquus iste insidiatur deprædationibus proximorum: sed dum prava in cogitationibus machinatur, quasi adhuc gladius in vagina est: dum vero malum quod cogitavit, inique perficit, de vagina sua egreditur: quia de occultatione cogitationis suæ per iniquitatem malæ operationis aperitur. Ostenditur in opere, qualis latuit in cogitatione. Et notandum, quod ait: *Eductus, & egrediens de vagina sua*: eductus scilicet per seductorem, egrediens vero per propriam voluntatem. Nam is, qui ducitur, ducentem proculdubio sequitur: qui autem egreditur, secundum suam pergere voluntatem videtur. Qui ergo ad mala quæque opera & ab antiquo hoste trahitur, & tamen suo libero arbitrio in eorum^b desideriis obligatur, de vagina sua eductus & egrediens dicitur, quoniam hoc quod ex prava cogitatione exit ad pessimam operationem, & illius est spiritus qui suggestit, & ejus nequitiae, qui ex propria voluntate consensit.

b

Iniqui quo magis splendunt, eo acriter puniuntur.

32. Cujus adhuc potentiæ terror ostenditur, cum protinus subinfertur: *Et fulgurans in amaritudine sua*. Fulgur quippe cum repente desuper venit, cum terrore ante oculos clarescit, claritatem ostendit, & anteposita percutit. Sic sic videlicet iniquus cum gloriam vitæ præsentis as-

sumferit, unde in hoc mundo per potentiam clarus ostenditur, inde agitur, ^c ut in ultimo feriat. Quasi enim fulgurare iniqui, est in hujus vitæ honore clarescere. Sed quia ^d splendor gloriæ illius æternis gehennæ suppliciis mancipatur, recte nunc dicitur: *Fulgurans in amaritudine sua*. Qui enim modo quasi ex terrore & claritate feriens gaudet, inde post supplicia in perpetuum sustinet. Et quidem de quodam divite scriptum est, quia *epulabatur quotidie splendide*. Sed aliud est ^e splendere, atque aliud fulgurare. Nonnunquam quippe splendor sine percussione est, fulguris vero nomine splendor exprimitur cum percussione. Qui itaque in potestate positus aliis nocet, non incongrue fulgurans dicitur: quia unde ipse contra bonos quasi ex luce gloriæ extollitur, inde bonorum vita cruciatur. Sequitur:

c

d

Luc. 16. 19.

e

Vadent, & venient super eum horribiles.

Ibidem.

33. Qui hoc loco horribiles, nisi maligni spiritus appellantur, bonis videlicet mentibus pavendi atque fugiendi? Et quia iidem maligni spiritus certis quibusque vitiis singuli obsequi sunt credendi: cum perversus iste alia quidem vitia admomentum deferere videtur, sed alia agere incipit; super hunc profecto horribiles vadunt & veniunt: quia perversi mentem, etsi alia mala deserunt, alia occupant. Sæpe namque videas iniquum in terrena potestate constitutum, gravi furore commoveri, quidquid ira suggesterit exsequi: & cum furor abfcesserit, mox ejus mentem luxuria devastat: cum luxuria ad tempus intermittitur, elatio protinus quasi de continentia in ejus cogitatione sub-

CAPUT

XXVII.

REC. xvi. Quot vitiis sibi succedentibus premittitur peccator, tot malignis spiritibus euntibus ac redeuntibus devastatur.

^a Bigot. Utic. & Lyr. in amaritudinem suam; & sic deinceps. In Germ. nunc & in Utic. legebatur olim *fulgorans, fulgorare* & similia.

^b Sag. desideriis alligatur.

Tom. II.

^c Turon. ut multi feriantur. Sic etiam MSS. Bessar. multi feriantur.

^d Turon. sed quia splendore.

^e Germ. Bellov. & Norm. splendidare.

rogatur, atque ut a ceteris timeatur, appetit videri terribilis. Sed cum res exigit, ^a ut loqui quid dupliciter debeat, quasi postposito terrore superbiæ, remissa locutione blanditur; & cum superbus videri desierit, duplex effici non pertimescit. In cuius ergo mentem vitia vitiis succedunt, recte de eo dicitur: *Vadent, & venient super eum horribiles*: quia quot vitiis ^b decedentibus & succedentibus premitur, tot malignis spiritibus ejus animus quasi euntibus ac redeuntibus devastatur. Sed hæc quæ agit, extrinsecus per partes prodeunt: nam menti ejus simul omnia mala colligantur. Unde & subditur:

Verf. 26. Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis ejus.

CAPUT
XXVIII.
Omnia vitia
in hypocri-
tæ mente
sunt colligata.

34. Quamvis enim hypocrita actiones bonas in superficie ostendat, quædam tamen in eo malorum operum tenebræ apparent; sed tamen minus prodit in opere, quam in ejus latet cogitatione. Nam qui cuncta simul in effectu non explet, cuncta quæ noceant, in mente tacitus tenet. Omnes ergo tenebræ in occultis ejus absconditæ dicuntur: quia etsi in se mala omnia non ostendit, omnia tamen inferre proximis appetit. Sed mens ista sic reprobata, qua ultione sit ferienda subjungat. Sequitur:

VFT. XIV.
REC. XVII.

Ibidem. Devorabit eum ignis, qui non succenditur.

CAP. XXIX.
Ignis gehennæ mire sovetur.

35. Miro valde modo paucis ver-

^a Ita Germ. Anglic. Vindoc. Bellov. Turon. Norm. In edit. *ut loqui quid humiliter.*

^b Bellov. *quia quot vitiis delinquentibus succedentibus.*

^c Ita quinque codices Vatic. MSS. antiquissimus codex Bibliothecæ Barberinæ, duo Biblioth. Chisæ, Anglicani & Gallicani plerique. Olim tamen in exempl. Utic. legebatur, *cum sit incorporeus*. Ita etiam in Germ. & in duob. MSS. Vaticanis nu. 576. & 580. sed additionis factæ syllabæ in manifesta

bis expressus est ignis Gehennæ. Ignis namque corporeus, ut esse ignis valeat, corporeis indiget fomentis. Qui cum necesse est ut fervetur, per congesta ligna proculdubio nutritur: nec valet nisi succensus, esse, & nisi refotus subsistere. At contra Gehennæ ignis, ^c cum sit corporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur: sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret. Bene ergo de hoc in quo dicitur: *Devorabit eum ignis, qui non succenditur*: quia Omnipotentis justitia futurorum præscia, ab ipsa mundi origine Gehennæ ignem creavit, qui in pœna reproborum esse semel inciperet, sed ardorem suum etiam sine lignis nunquam finiret. Sciendum vero est, quod omnes reprobi, quia ex anima simul & carne peccaverunt, illic in anima pariter & carne cruciantur. Unde per Psalmistam dicitur: *Pones eos ut clibanum ignis, in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & devorabit eos ignis*. Clibanus namque intrinsecus ardet, is vero qui ab igne devoratur, ab exteriori incipit parte concremari. Ut ergo sacra eloquia, ardere & exterius & interius reprobos demonstrarent, eos & ab igne devorari, & sicut clibanum poni testantur; ut per ignem crucientur in corpore, & per dolorem ardeant in mente. Unde hic quoque cum de hoc impio diceretur: *Devorabit eum ignis, qui*

Et animam
& corpus
cruciat.

Par. in Ps.
cap. 47. &
Excerpt. in
Ps. 20. 10.

sunt argumenta. Legerunt quoque, *corporeus*, qui moralia Sancti Gregorii contraxerunt. Aliunde constat ex lib. 4. Dialog. cap. 29. Gregorium docere ignem inferni esse corporeum. Ita etiam duo Bessar. Secundus enim, qui videtur scripsisse incorporeus, delevit quod ante *e* erat. Nec alia manus id fecit, sed idem qui scripserat, quod patet ex lineola rubra, qua semper utitur, dum male a se scripta, in recognitione delet. Nec aliter legi postulat antithesis ipsa a Gregorio instituta. E. V.

qui non succenditur ; protinus de ejus spiritu additur :

Ibid.

Affligetur relictus in tabernaculo suo.

CAP. XXX.
REC. XVIIII.
Mali qui de corpore nunc nolentes educuntur, in corpore renebuntur invit.

36. Iniqui enim tabernaculum caro est, quia ipsam lætus inhabitat, & si sit possibile, optat ut eam nunquam relinquat. Justi vero, quia gaudium suum in spe cœlestium ponunt, eorumque conversatio in cœlis est, cum adhuc in carne sint, quasi in carne jam non sunt: quia nulla carnis delectatione pascuntur. Unde & quibusdam dicitur: *Vos autem non estis in carne, sed in spiritu.* Neque enim in carne non erant, qui per magistri epistolas exhortationis eloquia suscipiebant: sed quasi jam non in carne esse, est de amore carnalium nihil habere. At contra iniquus iste, quia omne gaudium suum in carnali vita posuit, in tabernaculo carnis habitavit. Quam videlicet carnem cum in resurrectione receperit, cum ea Gehennæ igni traditus ardebit. Tunc ab ea educi appetit: tunc ejus tormenta evadere, si valeat, quærit: tunc incipit velle vitare quod amavit. Sed quia eandem carnem Deo præposuit, judicante Deo agitur, ut ex ea amplius in igne crucietur. Hic itaque eam relinquere non vult, & tamen ab ea abstrahitur: illic eam relinquere appetit, & tamen in ea propter supplicia servatur. Ad augmentum itaque tormenti & hic de corpore nolens educitur, & illic in corpore tenetur invitus. Quia ergo ejus spiritus carnem quam sibi male amando præposuit, evadere in tormento volet & non valet; recte nunc dicitur: *Affligetur relictus in tabernaculo suo.* De cujus accusatione mox dicitur:

Vers. 27.

Revelabunt cœli iniquitatem ejus,

^a Duo Bessar. cum. Mox, & non effudit sanguis ejus super limp.

^b Ita Anglic. MSS. & nostri. In editis

& terra consurget adversus eum.

37. Quid per cœlos, nisi justos,

& quid per terram nisi peccatores accipimus? Unde & in Dominica oratione petimus: *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra:* ut videlicet voluntas nostræ conditoris sicut

in omnibus justis perficitur, ita & in omnibus quoque peccatoribus impleatur. De justis quoque scriptum est: *Cœli enarrant gloriam Dei.* Et peccanti homini sententia infertur,

^a qua dicitur: *Terra es, & in terram ibis.* Hujus itaque impii ad illud terribile judicium deducti, revelant cœli iniquitatem, & terra consurgit adversus eum: ut qui hic nec bonis unquam nec malis pepercit, in illo eum tremendo examine

& justorum vita, & peccatorum pariter accuset. Et gravius quidem est, si quis justis potius quam peccatoribus noceat. Unde & per Prophetam dicitur: *Sanguis ejus in medio ejus est, super limpidiſſimam petram effudit illum: non effudit illum super terram, ut possit operiri pulvere.*

Per terram videlicet & pulverem peccatores, per petram vero limpidiſſimam justum signans, qui gravibus peccatorum contagiis non exasperatur. Sanguis ergo super limpidiſſimam petram effunditur, quando malitia cruentæ mentis in afflictione justæ animæ grassatur. Cum ergo sit gravius justos, quam injustos injuste affligere; multo tamen est gravius & justis pariter & injustis nocere.

Quia ergo hic iniquus & justis pariter nocuit & injustis, in accusatione condemnationis *revelabunt cœli iniquitatem ejus; & terra consurget adversus eum:* quia & illis obstitit qui cœlestia, & eos pressit qui ima sapuerunt. Possunt vero per terram ^b non peccatores & reprobi,

sed hi qui terrenis actibus occupati,

Q 2 elemo-

legitur: *non solum peccatores & reprobi, sed & hi &c.*

CAPUT XXXI.

REC. XIX.

Iniqui in

judicio accusatores

experientur justos & injustos.

Matt. 6. 10.

Ps. 18. 1.

Genes. 3. 19.

Pat. in Eze. cap. 26.

Ezech. 24. 7.

b

eleemofynarum & lacrymarum ope ad æternam vitam perveniunt, designari: de quibus per Psalmistam dicitur, cum venire Dominus ad iudicium nuntiaretur: *Advocavit cælos sursum & terram, ut discerneret populum suum.* Cælos quippe sursum advocat, cum hi qui sua omnia relinquentes conversationem cœlestis vitæ tenuerunt, ad cōscēdendum in iudicio vocantur, atque cum eo iudices veniunt. Terra etiam sursum vocatur, cum hi qui terrenis actibus obligati fuerant, in eis tamen plus cœlestia quam terrena lucra quæsierunt, quibus dicitur: *Hospes eram & collegistis me; nudus a & operuistis me.* Hypocritæ itaque hujus cœli iniquitatem revelant, atque adversus cum terra consurgit, dum & hi qui cum Deo iudices veniunt, & hi qui per iudicium liberantur, pravitatis illius testes existunt. Nihil ergo de his quæ^b egit, in tempore damnationis ejus absconditur, & si quidem acta illius modo hominibus per duplicitatem multa celantur; sed in damnationis die quidquid in eo intrinsecus latebat, ostenditur. Unde apte subjungitur:

Verf. 29. Apertum erit germen domus illius, detrabatur in die furoris Dei.

38. Tunc germen domus illius aperitur, cum omne malum quod in conscientia illius^c nascebatur, ostenditur. Modo quippe germen domus hypocritæ^d manet occultum: quia etsi bona in imagine apparet ejus operatio, sed latet intentio. Aliud est namque quod agit, aliud^e quod intendit. Sed cum, adveniente iudice, uniuscujusque conscientia ad testimonium fuerit deducta, unde scriptum est: *Cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus;*

f in hoc hypocritæ germen domus aperitur, quia in ejus mente cogitatio perversa detegitur. Et in die furoris Dei detrahatur: quia ostensa ira iudicis, flammis ultricibus traditus, ab ejus conspectu separatur. Qui enim summa cogitare dum viveret noluit, peccatorum suorum pondere depressus, a facie iudicis in ima suppliciorum cadet. Nunc autem & peccantem considerat iudex & tolerat, atque ad conversionem singulos, quia dies patientiæ, & necdum est dies furoris, exspectat. Sed in hoc die patientiæ quasi immobilis manet hypocrita, dum & multa mala perpetrat, & hunc flagella nulla castigant. Sed in furoris die detrahetur, quia vindictæ tempore raptus ad supplicia, g ab æterni iudicis vultu separatur. Sequitur:

Hæc est pars hominis impii a Deo, & hereditas verborum ejus a Domino:

39. Si enim agere in hac positus bene vita voluisset, partem apud Dominum cœlestis regni consortium haberet. Sed quia pravis subditi derisus elegit, partem suam a Domino in tormentis invenit, quia ejusdem Domini participare gratiam non quæsit. Bene autem dicitur: *Et hereditas verborum ejus a Domino.* Qui enim pro magnis malis in supplicium mergitur, fortasse credebatur quod pro verbis, quæ male dixerat, minime iudicaretur. Sed cum districta Dei omnipotentis justitia supplicium a reprobis pro perversis actibus exigit, eis mala usque ad verborum retributionem reddit: ut qui de magnis malis debitores sunt, supplicii traditi, etiam novissimum quadrantem solvant. Illis enim minima parcuntur, qui majora in se districtè mala deflexerunt. Nam quos

ma-

a Utic. & cooperuistis me.

b Bessar. uterque agit ... abscondetur.

c Turon. nesciebatur.

d Belloy. & Norm. manet in occulto.

e Bigot. & Lyr. quo intendit.

f Norm. in hoc hypocrita.

g MSS. Anglic. & nostri ut plurimam habent æterni iudic. non intervi.

Psal. 49. 4.

Par. in Ps. cap. 113.

Matth. 25.

a

b

f

g

Verf. 29.

C A P U T
XXXIII.
REC. xx.
Et vel mi-
nima pu-
nientur.

magna premunt, etiam mala minima in Gehenna pariter affligunt. Sancti autem viri non partem a Domino accipere, sed partem suam ipsum Dominum habere desiderant. Unde Propheta deprecatur, dicens: *Portio mea Dominus*. Iniquus vero quia portionem suam habere ipsum Dominum non quæsit, partem suam extra Dominum ignem invenit; ut ab ejus facie exclusus quia gaudere in ipso non appetiit, sub ipso crucietur. Hæc Sophar ita intulit, ut per ea quæ contra hypocritam dixerat, beati Job vitam feriret; existimans, quod is qui a Domino percussus esset, cuncta bona quæ egerat, mente simplici non egisset. Quem enim percussum vidit, Deo displicuisse credidit. Sed amici beati Job etiam in hac re hæreticorum speciem tenent, qui in sancta Ecclesia dum quosdam bene agentes aspiciunt sub flagellis gemere, eos existimant bona merita in bonis actibus non habere: & malos credunt ^a quos affligi verbere divino quia *multæ tribulationes justorum: & flagellat omnem filium quem recipit*. Sed beatus Job more sanctæ & universalis Ecclesiæ, quæ a perverfis verborum jacula æquanimiter tolerat, & cum superborum dicta audit, humilitatis suæ tramitem non relinquit, cum magna cordis humilitate subjunxit, dicens:

Audite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam.

^a
Job. 21.
Vers. 2.
C A P U T
XXXIV.
VET. XVII.
REC. XXI.
Sancti dum recte docent, irrideri non auctuant.

40. Qui enim cum diceret: *Audite*, addidit, *Quæso*, cum quanta humilitate loquatur insinuat, dum contra se superbientes rogat, ut eo-

^a Germ. Bellov. Norm. &c. habent *quos*, non *quod*, ut in editis legitur.

^b In Utic. olim *Et ageris pœnitentiam*; sic legitur hic textus infra quoties repetitur in recent. edit. Veteres autem manuscriptis consentiunt, ubi nunc habetur semper, *agite*. 1. Bessar. *ageris*. 2ds scribit *ageris*, sed superponit *ite* quasi incerta sit lectio

rum sensum ad salutis doctrinam ^c reducat. Sancti autem viri dum intra universalem Ecclesiam non solum docere recta, sed etiam perverfa tolerare parati sunt, irrideri non metuunt. Unde & subditur:

Sustinete me, ut & ego loquar: & post mea, si videbitur, verba ridete.

41. Boni etenim cum loquuntur, duo sunt quæ in suis locutionibus attendunt, ut videlicet aut sibi & auditoribus suis, aut sibi met solis profint, si auditoribus prodesse non possunt. Cum enim bene audiuntur bona quæ dicunt, sibi simul & auditoribus profunt. Cum vero ab auditoribus deridentur, sibi procul dubio ^e profuerunt, quos a culpa silentii liberos fecerunt. Beatus itaque Job ut sibi & suis auditoribus profit, dicat: *Audite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam*. Ut autem ipse quod debet, exsolvat, etiam si auditoribus prodesse non valeat, adjungit: *Sustinete me, ut & ego loquar: & post mea, si videbitur, verba ridete*. Et notandum, quia dum subjungeret, *Agite pœnitentiam*; præmisit, *Audite*; cum vero subderet: *Post mea, si videbitur, verba ridete*; præmisit, *Sustinete me*. Audire quippe volentis est, sustinere, nolentis. Amici ergo ejus si doceri appetunt, audiant: si autem irridere parati sunt, sustineant quæ dicuntur: quia videlicet superbis mentibus pondus grave est oneris, doctrina humilitatis. Sequitur:

Verf. 3.
d
C A P U T
XXXV.
In verbis
suis quæ-
runt audi-
toribus
suis, &
sibi prodes-
se.

Numquid contra hominem disputatio mea est, ut merito non debeam contristari?

42.

Mox uterque *deducti* & *viri intra*.

^c Vindoc. *deducat*.

^d Deest, *ut*, in Utic.

^e Germ. Turon. & Norm. *præstiterunt*. Uterque Bessar. *præstiterunt*.

^f Hic & mox infra in utroque Bessar. legitur omnino ut supra in nota (b) Mox uterque *videre*.

Superbis
auditoribus
grave onus
est doctri-
na humili-
tatis.

Verf. 4.

CAPUT
XXXVI.
REC. XXI.
Job ex flagella
humilior, Deo
displicisse
tantum timuit.

42. Omnis, qui Deo placens, hominibus displicet, causas tristitiæ nullas habet. Qui autem aut hominibus placens, Deo displicet; aut simul Deo & hominibus displicere se credit: si hunc tristitia non afficit, a virtute sapientiæ alienus existit. Beatus autem Job displicuisse Deo inter flagella se credidit; & idcirco animum ad tristitiam revocavit: quia despiciendus non erat, cui se displicuisse formidabat. Si autem de vitæ suæ meritis contra hominem disputaret, nequaquam contristari debuisset: sed quia per flagella præsentia anceps factus de antea vita fuerat, in flagello tristitiam jure requirebat. Unde etiam subdit:

Verf. 5. Attendite me, & obstupescite.

CAPUT
XXXVII.
Ex ejus percussio-
nibus discendum
quid formidare
debeamus.

43. Id est, considerate quæ egi, & admiramini in hac percussione quæ patior. Qui adhuc recte subinfert, dicens:

Et superponite digitum ori vestro.

Ac si aperte dicat: Scientes bona quæ egi, & considerantes mala quæ patior, vosmetipsos etiam a verborum culpa compefcite; atque in meis percussioibus vestra damna formidate. Vel certe quia digitis quæque discernimus, non incongrue per digitum discretio designatur. Unde & per Psalmistam dicitur: *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.* Per manus videlicet operationem, per digitos vero discretionem designans. Digitus ergo ori superponitur, cum per discretionem lingua refrenatur: ne per hoc quod loquitur, in stultitiæ culpam delabatur. Ait ergo: *Superponite digitum ori vestro*, id est locutioni vestræ discretionis virtutem adjungite:

Psalm. 143.
1.
Var. in Ps.
cap. 263.

VET. XVIII.

ut per hæc, quæ recta contra hypocritam dicitis, quibus sint dicenda videatis. Sequitur:

Et ego quando recordatus fuero, pertimesco; & concutit carnem meam tremor.

Verf. 6.

44. Quia beatus Job actuum suorum oblitus non fuerit, extrema locutio ejus ostendit. Quæ ex re hoc quod ab eo nunc amicis dicitur: *Et ego quando recordatus fuero, pertimesco; & concutit carnem meam tremor*, constat nimirum quod per irrisionem dicatur. Ac si aperte diceretur. Si me aliquid hypocritæ habuisse meminero, in pœnitentiæ mox fletu contremisco. Carnem vero suam, si recordatus fuerit, tremore perhibet concuti, id est, infirmitatem operis ultionis pavore fatigari. Sed quia multa Sophar de subita damnatione impii, ^a in quibus beati Job potentiam momordit, asseruit, sanctus vir contra ejus dicta subjungit, dicens.

CAPUT
XXXVIII.
Quædam
ironice &
per irrisio-
nem a sanctis
dicuntur.

Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis?

Verf. 7.

45. Nisi enim eos patientia divina toleraret, nequaquam diu vitam in peccatis ducerent. Sublevantur namque divitiis, cum esse potentes incipiunt; confortantur vero, cum diu in hac vita subsistere permittuntur. Quos enim substantia elevat, in suæ fastu potentiæ dierum longitudo confortat. Vel certe sublevati & confortati referuntur: quia sublevantur honoribus, confortantur rebus. Sed sunt plerique, qui & honoribus sublevati, & divitiis confortati, ea quæ in hac concupiscunt vita accipiunt, successione autem sobolis privantur. Istitis nimirum ipsa sua potentia pœna est, cum

CAPUT
XXXIX.
REC. XXXII.
Expenditur
hujus vitæ
felicitas.

In dignitatibus & divitiis.

^a Ita MSS. Germ. Turon. Norm. &c. nec non vet. omnes edit. Quam vocem recentioribus editoribus placuit mutare in *patientiam*.

tiam, fortasse quia patientia Job notior quam *potentia*.

cum & magnam se habere hereditatem considerant, & heredes non habent quibus relinquunt. Quid itaque prodest si adsint omnia, & desint filii, qui successores fiant? Sequitur:

Verf. 8.
CAP. XL.
In liberis,
et propin-
quis.

Semen eorum permanet coram eis.
46. In augmentum magnæ felicitatis cum magno patrimonio dantur & heredes: ac ne qua necessitas saltem temporalis ab oculis subtrahat eos, in quibus animus exultat, de hoc eorum semine dicitur: *Permanet coram eis.* Quid autem si filii dati sunt, sed ipsi sterilitate feriuntur? ^a Sic in eis genus extinguitur, sicut parentum sterilitate extingui timebatur. Sequitur:

Ibidem.

Propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum.

Ecce adest vita, adsunt honores & divitiæ, adsunt filii, adsunt nepotes. Quid si qua mentem intestina cogitatio exurat, & securitatis gaudia ^b domestica rixa transverberet? Quæ est mundi hujus felicitas, si læta non est? Sequitur:

Verf. 9.

Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.

CAP. XLII.
In pacata
Domo.

47. Securæ & pacatæ sunt: quia peccantes vivunt, lugenda agunt, & gaudia non relinquunt. Virga eos supernæ disciplinæ non percutit: & tanto amplius in culpa proficiunt, quanto minus ex culpa feriuntur. Sed quia intus quæ prosperantur audivimus, in agris quoque quæ prosperitas arrideat, ^c videamus. Sequitur:

Verf. 10.

d

Bos eorum concepit, ^d & non abortivit; vacca peperit, & non est privata fetu suo.

^a 1. Bessar. *Si sic*, (sed sic) super scribitur ... sterilitate delecto m ... timebatur?

^b Turon. *domestica tristitia.*

^c Ita Germ. &c. Norm. *audiamus.* In Uric. tamen olim legebatur *videamus*; nunc *audiamus*, quod etiam observavimus in Ebr.

Vulgaris locutionis usus est, ut bovem masculum, & vaccam feminam vocet: sed * litteraturæ locutio bovem communis generis appellat. Unde nunc dicitur: *Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non est privata fetu suo.* Dominis gregum prima felicitas est, si grex sterilitatem non habens concipit: secunda, si conceptus ad partum venit: tertia autem, si hoc quod partum est, per nutrimenta ad proventum ducatur. Ut ergo tota simul adesse impiis demonstraret, eorum greges beatus Job asserit concepisse, & non abortivisse: peperisse, & fetu proprio non esse privatos. Minor autem est felicitas, si cum greges crescunt, custodes quoque gregum non proficiunt. Unde & ad fecunditatem gregum, mox fecunditas familiæ subrogatur. Nam dicitur:

In armen-
torum fe-
cunditate.
* id est
Grammaticæ.

Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exsultant lusibus.

Verf. 11.

48. Ut sicut majora ad habendum concessa sunt: ita multi germinant ad custodiendum. Sed quia dixit, *Exsultant lusibus*: ipsum quoque infantium lusum in domo iniquorum ne vilem valde esse crederemus, subjungens, ait:

CAP. XLIII.
In familiæ
multitudi-
ne.

Tenant tympanum & citharam, ^c gaudent ad sonitum organi.

Verf. 12.

c

Ac si patenter dicat: Cum domini honoribus & rebus tument, subjecti in ludicris actibus gaudent. Sed, o beate vir, quid tam multa nobis de iniquorum voluptatibus naras? Jam diu est quod in eorum ^f descriptione loqueris, post multa breviter distingue quæ sentis. Sequitur:

Et exultatione.

Du-

^d In Uric. olim scriptum *& non abortit*, quod etiam habet Germ. In utroque Bessar. hic & mox infra *abortit*. Infra etiam uterque *& gaudent.*

^e MSS. Norm. *& gaudent.*

^f 2ds Bessar. in margine *al. discretione.*

f

Vers. 13.

Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

CAPUT XLIII.

VET. XIX.

VET. XXIV.

Quidquid

finem ha-

bet, mo-

menta-

scum.

49. Ecce, beate vir, eorum gaudia diu narraveras: quomodo nunc asseris quod in puncto ad inferna descendant, nisi quod omnis longitudo temporis vitæ præsentis * punctus esse cognoscitur, cum fine terminatur? Cum enim ad extremum quisque perducitur, de præterito jam nil tenet, quia tempora cuncta delapsa sunt; in futuro nil habet, quia unius horæ momenta non restant. Vita ergo, quæ sic angustari potuit, punctus fuit. Ut enim prædiximus, in puncto stylum ponimus, & levamus. Quasi ergo in puncto vitam tetigit, qui hanc accepit & amisit. Potest in puncto hoc quoque intelligi, quod sæpe hi, qui diu in iniquitate tolerati sunt, subita morte rapiuntur, ut nec flere ante mortem liceat quæ peccaverunt. Sed quia nunquam etiam vita justorum subito sine terminatur, melius illud accipimus, si hoc de eorum temporali vita sentiamus, quia quidquid transire potuit, subitum fuit. Amicis autem beati Job, qui idcirco hunc injustum esse crediderunt, quia flagellatum viderunt, recte ejusdem sancti viri voce de iniquorum flore & perditione ostensum est: quia præsentis vitæ prosperitas innocentiae testis non est: quia multi ad perennem vitam per flagella redeunt: & plerique ad infinita supplicia perducendi sine flagello moriuntur. De quibus adhuc subditur:

Vers. 14.

Qui dixerunt Deo: Recede a nobis.

CAPUT XLIV.

REC. XXV.

Qui Dei

mandatis

non obsequuntur,

cum a se

abigunt.

50. Hæc verbis dicere vel stulti minime præsumunt: sed tamen perversi omnes Deo, *Recede*, non verbis sed moribus, dicunt. Qui enim illa agunt quæ Deus omnipotens

prohibet, quid aliud faciunt, quam suum animum contra Omnipotentem ^a claudunt? Sicut enim ejus præcepta cogitare, eum ad se introducere est: ita ejus mandatis obfistere, eum a cordis inhabitatione repellere est. Dicunt ergo: *Recede a nobis*, qui ei ad se aditum præbere recusant, eumque pravis actibus impugnant, etiam si verbis laudare videantur. Dicunt etiam:

Scientiam viarum tuarum nolumus.

Ibidem.

51. Eo ipso quo ejus scientiam apprehendere contemnunt. Sunt namque nonnulli, qui ex eo quod Veritas dicit: *Servus qui non cognovit voluntatem domini sui*, ^b & facit digna plagis, vapulabit paucis: & *servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens juxta eam, vapulabit multis*: nolunt scire quod faciant, & quasi minus se vapulatos existimant, si nesciant quod operari debuerunt. Sed aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescit namque qui apprehendere vult, & non valet. Qui autem ut nesciat, aurem a voce veritatis avertit, iste non nesciens, sed contemtor addicitur. Via autem Dei pax, via Dei humilitas, via Dei patientia est. Sed quia hæc omnia iniqui despiciunt, dicunt: *Scientiam viarum tuarum nolumus*. Dum enim in præsentis vita superbiunt, dum honoribus inflantur, dum etiam si non habent, appetunt, vias Dei in sua cogitatione contemnunt. Quia enim via Dei in hac vita humilitas fuit, ipse hic Deus & Dominus redemptor noster ad probra, ad contumelias, ad passionem venit, & adversa hujus mundi æquanimiter pertulit, prospera fortiter vitavit, ut & prospera doceret æternæ vitæ appeti, & adversa præsentis vitæ non for-

CAP. XLV.

Aliud est

nescire vias

Dei, aliud

scire nolle.

Luc. 12. 47.

48.

b

Par. in Luc.

cap. 30.

VET. XX.

* Sic gen. mas. E. V.

^a Turon. habet *cludunt* pro *claudunt*.^b Norm. & vet. edit. & non facit di-*gna, plagis vapulabit paucis*. 1. Bessar. non facit. 2ds delevit forte non, habetque *di-gne*, e in locum ejus quod delevit, fuisse.

formidari . Sed quia iniqui gloriam vitæ præsentis appetunt , ignominiam fugiunt , dicere memorantur : *Scientia viarum tuarum nolumus .* Scire quippe nolunt , quod facere contemnunt . Quorum adhuc verba subduntur , cum dicitur :

^a *Quis est omnipotens , ut serviamus ei ?*

CAPUT XLVI.
REC. xxvi.
Carnales, aut Deum non esse suspicantur, aut ei servire contemnunt.
Par. in Pf. cap. 31.

52. Mens enim hominis male exterius fusa , sic in rebus corporeis sparsa est , ut neque ad semetipsam intus redeat , neque eum qui est invisibilis cogitare sufficiat . Unde carnales viri iussa spiritalia contemnentes , Deum quia corporaliter non vident , quandoque ad hoc perveniunt , ut etiam non esse suspicentur . Unde scriptum est : *Dixit insipiens in corde suo , Non est Deus .*

Pf. 13. 1.

Unde nunc quoque dicitur : *Quis est Omnipotens , ut serviamus ei ?* Plerumque enim plus appetunt homines servire hominibus , quos corporaliter vident , quam servire Deo quem non vident . Per omne enim quod faciunt , ad finem oculorum tendunt : & quia in Deum oculos corporis tendere non possunt , ei obsequia præbere vel despiciunt , vel si cœperint , fatigantur . Esse enim , sicut dictum est , non credunt , quem corporaliter non intuentur . Qui si auctorem omnium Deum humiliter quærerent , id quod non videtur , ^b ei rei quæ videtur , ^c esse melius , in semetipsis invenirent . Ipsi quippe ex anima invisibili & corpore visibili subsistunt : sed si hoc ab eis quod non videtur , abstrahitur , illico corruiat quod videtur . Et patent quidem carnis oculi : sed videre quidquam vel sentire non possunt . Sensus enim visionis

b
c

^a Duo Bessar. quid, hic & infra.

^b Recent. ed. ea re , quod etiam legitur in Utric. a secunda manu . At Turon. & plur. MSS. ac vet. edit. ei rei qua videtur . 1. Bessar. habet ea re sed antea videtur fuis-

perit : quia habitator recessit , & domus carnis remanet vacua , quia abscessit ille invisibilis spiritus , qui per ejus respicere fenestras solebat . Quia ergo rebus visibilibus invisibilia præstantiora sunt , carnales quique eo semetipsis pensare debuerunt : atque per hanc ut ita dixerim , scalam considerationis tendere in Deum : quia eo est , quo invisibilis permanet : & eo summus permanet , quo comprehendi nequaquam potest . Sunt vero nonnulli , qui Deum & esse , & incomprehensibilem esse non ambigunt : qui tamen ab eo non ipsum , sed dona exteriora quærunt . Quæ cum ei fervientibus deesse conspiciunt , ipsi fervire contemnunt . De quorum adhuc verbis adjungitur :

Et quid nobis prodest , si oraverimus illum ?

Ibidem .

53. Cum Deus in oratione non quæritur , citius in oratione animus lassatur : quia cum illa quisque postulat , quæ fortasse juxta occultum iudicium Deus tribuere recusat , ipse quoque venit in fastidium , qui non vult dare quod amatur . Sed se magis Dominus quam ea quæ condidit , vult amari , æterna potius quam terrena postulari , sicut scriptum est : *Quærite d primum regnum Dei & justitiam ejus , & hæc omnia adjicientur vobis .* Qui enim non ait , dabuntur , *Sed adjicientur :* profecto indicat aliud esse quod principaliter datur , aliud quod superadditur . Quia enim nobis in intentione æternitas , in usu vero temporalitas esse debet , & illud datur , & hoc nimirum ex abundanti superadditur . Et tamen sæpe homines , cum bona temporalia postulant , æterna vero præ-

CAPUT XLVII.
REC. xxvii.
Ordo reorum in oratione positum laudantium.
Par. in Mat. cap. 23.

Matt. 6. 33.

d

se scriptum ei rei , ut est etiam in secundo.

^c Deest esse in Norm. expunctum fuit in Utric.

^d Non legitur , primum , in Norm. Non legitur etiam in 1. Bessar. in 2. in margine positum est.

præmia non requirunt, petunt quod
 adjicitur, & illud non desiderant ubi
 adjiciatur. Nec lucrum suæ esse pe-
 titiois deputant, si hic sint tem-
 poraliter pauperes, ^a & illic bea-
 titudine divites in æternum vivant:
 sed solis, ut dictum est, visibilibus
 intenti, ^b labore postulationis re-
 nuunt invisibilia mercari. Qui fisu-
 perna quærerent, jam cum fructu ^c
 laborem exhiberent: quia cum mens
 in precibus ad auctoris sui speciem
 anhelat, divinis desideriis inflamma-
 ta, supernis jungitur, ab infe-
 rioribus separatur, ^d amore fervoris
 sui se aperit ut capiat, & capiens
 inflamat; & superiora amare, jam
 sursum ire est; dumque magno de-
 siderio ad cœlestia inhiat, miro mo-
 do hoc ipsum quod accipere quærît,
 degustat. Sequitur:

Verf. 16. *Verumtamen quia non sunt in ma-
 nu eorum bona sua, consilium eorum
 longe sit a me.*

C A P U T XLVIII.
 V E T XXI.
 R E C.
 X X V 111.
 Justi bona sua possi-
 dent, non ab eis possi-
 dentur; se-
 cus iniqui.

54. Bona in manu habet, qui
 despiciendo temporalia sub dominio
 mentis premit. Nam quisquis ea
 nimie diligit, se magis illis quam
 sibi ipsa supponit. Multi etenim
 justorum in hoc mundo divites fue-
 runt, ^e rebus & honoribus sul-
 ti habere multa videbantur, quo-
 rum mentem, quia eorum quæ ade-
 rant delectatio nimia non possidebat,
 bona illorum in manu erant; ^f
 quia potestati animi subjecta tene-
 bantur. At contra iniqui ita se to-
 tis desideriis in exteriorum rerum
 appetitionibus fundunt, ut non ma-

^a Ebroic. Sag. Utic. & illic beatitudinis
 divites &c.

^b Turon. laborant in postulatione.

^c Lyr. Bigot. Utic. præter hanc lect. a-
 liam subjiciunt sc. laborem exciperent, quam
 solam habet Vindoc.

^d Turon. amore favoris sui.

^e Turon. rebus & honoribus suffulti ha-
 beri videbantur.

^f Bigot. Lyr. Utic. quia potestate. Bessar.
 duo potestate.

gis ipsi habita teneant, sed ab his
 quæ habent, captiva mente tenean-
 tur. Quia igitur non sunt in manu
 eorum bona sua, recte subjungitur:
Consilium eorum longe sit a me.
 Quid namque est iniquorum consi-
 lium, nisi terrenam gloriam quæ-
 rere, æternam negligere, salutem
 temporalem cum damno interiori
 appetere, & dolores transitorios ad
 æternos gemitus commutare? Vir
 igitur Sanctus has iniquorum cogi-
 tationes intuens aspernetur, & di-
 cat: *Consilium eorum longe sit a me.*
 Quia nimirum esse bonum incom-
 parabiliter videt, ad breve tempus
 eligit hic sub flagello gemere, quam
 æternæ ultionis supplicia tolerare.
 Sed neque in hac vita hi qui in ea
 prosperari appetunt, continue pro-
 sperantur. Nam plerumque eorum
 gaudia suborti gemitus interrumpunt.
 Unde subditur:

^g *Quoties lucerna eorum extingue-
 tur, & superveniet eis inundatio,
 & dolores dividet furoris sui?*

Verf. 17.

55. Sæpe impius lucernam suam,
 filiorum vitam æstimat: sed cum fi-
 lius qui nimie amatur, subtrahitur,
 lucerna impii, quæ videbatur, ex-
 tincta est. Sæpe impius præsentis
 honoris gloriam lucernam putat:
 sed dum, sublata dignitate, dejici-
 tur, lucerna ^h extincta est, quæ ei
 juxta desiderium lucebat. Sæpe im-
 pius opes terrenæ substantiæ adesse
 sibi, quasi magnam luminis lucer-
 nam putat: sed cum, irruente da-
 mno, divitias, quas plus se ama-
 bat,

C A P U T XLIX.
 REC. XXXIX.
 Quot &
 qualibus
 pœnis effi-
 ciuntur
 mali.

^g Lyr. & Bigot. quoties lucerna impiorum
 extinguitur. Utic. præter hanc lectionem,
 aliam habet quæ est etiam Germ. quoties
 lucerna eorum extinguitur. Reliqua contex-
 tus, & superveniet &c. omittuntur in Germ.
 Lyr. Bigot. Utic. & in vet. edit. Paris. &
 Basil. Duo Bessar. Extinguitur, & nihil præ-
 terea de hoc versu habent.

^h 1. Bessar. enim. 2. superscribit impii.
 Mox uterque gradiebatur superveniet.

bat, perdidit, quid iste aliud quam lucernam, in cuius lumine ^a gaudebat, amisit? Qui ergo gaudere de æternis non appetit, neque hic ubi solidari vult, potest continue lætari. Nam quoties lucerna impiorum extinguitur, & supervenit eis inundatio, & dolores dividit furoris sui. Inundatio impiis supervenit, cum dolorum fluctus ex aliqua adversitate patiuntur. Omnipotens enim Deus cum se despici, & in terrena videt concupiscentia lætari: hoc quoque doloribus percutit, quod sibi videt in cogitatione impii præferri. Bene autem dicitur: *Et dolores dividet furoris sui*. Qui enim æternos dolores impio per retributionem servat, & aliquando ejus mentem etiam temporali dolore transverberat: quia hic quoque & illic percutit, furoris sui super impium dolores dividit. Neque enim pœna præsens, quæ injusti animam a pravis desideriis non immutat, ab æternis suppliciis liberat. Unde & per Psalmistam dicitur: *Pluet super peccatores laqueos; ignis, sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum*. Dicendo enim laqueos, ignis, sulphur & spiritus procellarum, multos mirum dolores intulit. Sed quia ab eis doloribus peccator, qui non corrigitur, ad æterna supplicia vocatur, eosdem dolores non jam totum calicem, sed partem calicis dixit: quia videlicet eorum passio hic quidem per dolores incipitur, sed in ultione perpetua consummatur. De quorum adhuc sine subjungitur:

Verf. 18. Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut favilla quam turbo dispergit.

C A P. L. 56. Iniquus cum in potestate

conspicitur, cum valde in oppressionibus & violentiis effrenatur, ab infirmorum cogitationibus gravis nimium, & quasi in hoc mundo radicatus æstimatur. Sed cum districti judicis sententia venerit, omnes iniqui quasi paleæ ^b ante ventum erunt: quia, ut ita dicam, iræ flatu subito levantur atque asportantur ad ignem, quos hic in suis quondam præjudiciis quasi duri ponderis ^c superjacentem molem indigentium lacrymæ movere non poterant. Et ad rapientis judicii manus leves sunt, qui per injustitiam proximis graves fuerunt. *Et sicut favilla, quam turbo dispergit*. Ante omnipotentis Dei oculos iniqui vita favilla est: quia etsi apparet ad momentum viridis, ab ejus tamen judicio jam consumpta cernitur: quia consumptioni est æternæ deputata. Hanc favillam turbo dispergit: quia *Deus ^d manifestus veniet: Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu ejus ^e ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida*. Hujus enim tempestatis turbine ab æterni conspectu judicis iniqui rapiuntur: & qui hic mentem desiderio perverso solidaverant, ibi paleæ & favilla videbuntur: quia eos ad æterna supplicia turbo rapiens asportat. Sequitur:

Deus servabit filiis illius dolorem patris: & cum reddiderit, tunc sciet. *Verf. 19.*

57. Scriptum novimus. *Qui reddis peccata patrum ^f in filios ac nepotes, in tertiam & quartam ^g generationem*. Et rursus scriptum est: *Quid est quod inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in terra Israel, dicentes: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes*

R 2 tes

VET. XXI. REC. XXX. Tamquam paleæ ab iræ divinæ flatu ad ignem asportantur.

b

c

d

Ps. 49. 3.

e

CAP. LI. REC. XXXI. Qui Deus peccata parentum puniat in filiis.

f

g

Exod. 34. 7. Ezch. 18. 2. Jer. 31. 29.

^a Vind. Angl. & omnes Norm. gradiebatur.
^b Vindoc. ante faciem venti.
^c Idem super jacentem molam.
^d In Utic. olum manifeste.

^e Norm. exardescet.
^f Idem in filiis ac nepotibus.
^g Duo Bessar. progeniem punietur pro morietur.

^a
1. et. in Exod.
cap. 60.
De panit.
dist. 4. c. 13.
Quid est.

tes filiorum ^a *obstupuerunt? Vivo*
ego dicit Dominus Deus, si erit vo-
bis ultra parabola hæc in prover-
bium in Israel. Ecce omnes animæ,
meæ sunt: ut anima patris, ita &
anima filii mea est. Anima que
peccaverit, ipsa morietur. In utra-
que igitur hac sententia dum dissi-
milis sensus invenitur, auditoris
animus ut discretionis viam subtiliter
requirat instruitur. Peccatum
quippe originale a parentibus trahi-
mus: & nisi per gratiam baptismatis
^b solvamus, etiam ^c parentum
peccata portamus: quia unum ad-
huc videlicet cum illis sumus. Red-
dit ergo peccata parentum in fi-
lios, dum pro culpa parentis, ex
originali peccato anima polluitur
prolis. Et rursus non reddit pa-
rentum peccata in filios: quia cum
ab originali culpa per baptismum
liberamur, jam non parentum cul-
pas, sed quas ipsi committimus,
habemus. Quod tamen intelligi
etiam aliter potest: quia quisquis
pravi parentis iniquitatem imitatur,
etiam ex ejus delicto constringitur.
Quisquis autem parentis iniquitatem
non imitatur, nequaquam delicto
illius gravatur. Unde fit, ut ini-
quus filius ^d iniqui patris non so-
lum sua quæ addidit, sed etiam
patris peccata persolvat; ^e cum vi-
tiis patris, quibus iratum Dominum
non ignorat, etiam suam adhuc
malitiam adjungere non formidat.
Et justum est, ut qui sub distri-
cto iudice vias parentis iniqui non
timet imitari, cogatur in vita præ-
senti etiam culpas parentis iniqui
persolvere. Unde & illic dictum
est: *Anima patris mea est, & ani-
ma filii mea est, Anima quæ pecca-
verit, ipsa morietur: quia in carne*

Exech. 18. 4.

^a Bellov. Norm. & plur. *obstupescunt.*
^b Turon. Norm. &c. *solvatur.* Gratianus
loco citato legit, *salvatur.*
^c Norm. *parentum peccatum* sc. originale.
^d Ebroic. Sag. & alii Norm. *iniqui pa-
tris imitator non solum* &c.

nonnunquam filii etiam ex patris
peccato perimuntur. Deleto autem
originali peccato, ex parentum ne-
quitia in anima non tenentur. Quid
enim est quod parvuli filii ^f ple-
rumque a dæmonibus arripiuntur,
nisi quod caro filii ex patris pœna
multatur? In semetipso enim per-
cutitur pater iniquus, & percussio-
nis vim sentire contemnit. Plerum-
que percutitur in filiis, ut acrius
uratur: & dolor patris carni filio-
rum redditur, quatenus per filio-
rum pœnas mens patris iniqua pu-
niatur. Cum vero non parvuli, sed
jam proveciores filii ex parentum
culpa feriuntur, quid aliud aperte
datur intelligi, nisi quod illorum
etiam pœnas luunt, quorum facta
secuti sunt? Unde & recte dicitur:
*Usque ad tertiam & quartam pro-
geniem.* Quia enim usque ad ter-
tiam & quartam progeniem, eam
quam imitantur filii parentum vi-
tam possunt videre, usque ad eos
ultio extenditur, qui viderunt quod
male sequerentur.

§8. Et quia impiorum oculos
culpa claudit, sed in extremum
pœna aperit, recte subjungitur: *Et
cum reddiderit, tunc sciet.* Nescit
enim impius mala quæ fecit, nisi
cum pro eisdem malis puniri jam
cœperit. Unde & per Prophetam
dicitur: ^g *Et tantummodo sola ve-
xatio intellectum dabit auditui.* Tunc
namque intelligit quod audivit, cum
se jam pro contemptu vexari dolue-
rit. Hinc per Balaam de semetipso
dicitur: *Dixit homo, cujus obtura-
tus est oculus: dixit auditor sermo-
num Dei, qui visionem Omnipoten-
tis intuitus est,* ^h *qui cadet: & sic
aperientur oculi ejus.* Consilium
quippe contra Israelitas præbuit,
sed

^e Norm. & Germ. *enim viis patris.* Et
duo Bessar. *viis.*

^f Ebroic. & Utic. *de manibus arripiuntur.*
^g Deest *tantummodo* in Iyr. & Bigot.

^h Norm. *qui cadit, & sic aperientur o-
culi ejus.* Bessar. duo *cadit ... aperiantur.*

V E T.
XXIII.
Impiorum
oculos cul-
pa claudit,
aperit pœ-
na.
Par. in Num.
cap. 20. &
in Isai. c.
35.

^g
Isai. 23. 19.

Num. 24.
3. 4.

^h

fed post in pœna vidit quid prius ex culpa commiserit. Electi autem quia ne peccare debeant prævident:

a eorum videlicet oculi ante casum patent. Iniquus vero post casum oculos aperit: quoniam post culpam jam in pœna sua conspicit, quia malum debuit vitare, quod fecit. De cujus inutili jam tunc b scientia subinfertur:

Vers. 20. *Videbunt oculi ejus interfectionem suam, & de furore Omnipotentis bibit.*

CAP. LII. Post casum inutiliter aperiantur oculi.

59. Qui si in hac vita positus, culpam suam videre voluisset, de Omnipotentis postmodum furore non biberet. Sed qui hic avertit oculos a respectu criminis, illic declinare non valet sententiam damnationis. Sæpe vero hi qui supplicia æterna non metuunt, prava agere pro temporali saltem percussione pertimescunt. Sed sunt nonnulli, qui ita in iniquitate duruerunt, ut nec in ipsis metuant feriri quæ amant, dummodo quæ perverse cogitaverint expleant. Unde hoc in loco de iniqui obduratione subjungitur:

Vers. 21. *Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? aut si numerus mensium ejus dimidiatur?*

CAPUT

LIII.

Stupenda

quorum

dom malorum,

etiam

dum feriuntur,

obduratio & cæcitas.

Luc. 16. 28.

Dist. 38. c. 10.

Qui ea, ubi

tamen non

verba referuntur, sed

sensus.

60. Neque enim sic debemus accipere, ut iniquus iste postea quam damnatus æternis suppliciis fuerit, de domo sua, id est de cognatis quos reliquerit, minime cogitabit: cum per semetipsam Veritas dicat, quia dives, qui in inferno sepultus fuerat, de quinque fratribus quos reliquerat, etiam in supplicio positus curam gerebat. Omnis namque peccator prudens erit in pœna, qui stultus fuit in culpa: quia ibi jam

dolore constrictus, ad rationem oculos aperit, quos hic voluptati deditus clausit: & pœna torquente exigitur ut sapiat, qui hic excæcante se superbia desipiebat. Cui tamen sua sapientia jam tunc minime proderit: c quia hic ubi operari juxta sapientiam debuit, tempus amisit. Pro summo hic namque bono concupiscit germen generis habere: domum familia & opibus replere, & diu in hac carnis corruptione vivere. Sed si fortasse aliquid ad ejus desiderium veniat, quod tamen obtinere non possit nisi cum offensione conditoris, ejus animus ad paululum perturbatus cogitat, quia si hoc egerit hic, unde offensam sui conditoris incurrat; in domo, in filiis, in vita percutitur. Sed superbia sua protinus instigatus obdurefcit: & quamlibet in domo, quamlibet in vita percussionem sentiat, nequaquam curat, dummodo quæ cogitaverit expleat: & quousque vivit, voluptates suas perficere non desistit. Ecce enim domus ejus pro culpa percutitur: sed quid ad eum pertinet de domo sua post se? Ecce pro ultione pravi operis ea quæ esse potuit vitæ longitudo, brevatur: sed quid ad eum pertinet, d si numerus dierum ejus dimidiatur? Et in hoc ergo se peccator contra Deum erigit, ubi Deus omnipotens ejus erectionem frangit: & nec illata percussio mentem humiliat, quam in deliberatione contra Dominum obstinatio obdurat. Et notandum, quam gravis culpæ reatus sit, & pœnam pro culpa mentis proponere, & tamen nec tormenti metu sub jugo conditoris cervicem cordis inclinare. Sed ecce cum hæc audimus, cordi nostro quæstio oritur, cur omnipotens & misericors Deus in

a In utroque Bessar. eis videlicet.
b Ebrotic. sententia; quam lectionem prætulit edit. Vatic.
c Ita MSS. Anglic. Norm. & pler. In tribus tamen Reg. & Germ. legitur hoc

pro hic, quos sequuntur omnes ed. In Bellovac. mendose hic.
d Norm. si numerus mensium; olim tamen in Utic. legebatur si numerus dierum.

in tantam cæcitatem cadere rationem mentis humanæ permiserit? Ne vero quisquam ultra quam debet occulta Dei iudicia discutere præsumat, recte subjungitur:

Verf. 22. Numquid Deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos iudicat?

^a **61.** Cum ^a in his quæ de nobis aguntur, ambigimus, debemus alia quæ nobis sunt certa, conspiciere; & eam quæ de nostra nobis incertitudine surrexerat, cogitationis querelam placare. Ecce enim quod electos ad vitam flagella revocant, & a malis actibus reprobos nec flagella compefcunt, omnipotentis Dei iudicia super nos valde occulta sunt, & iniusta non sunt. Sed si tendamus oculum mentis ad superiora, in illis aspiciamus, quia de nobis quid iuste conquiri non habemus. Omnipotens enim Deus angelorum merita discernens, alios in æterna luce sine lapsu permanere constituit: alios sponte lapsos a statu suæ celsitudinis, in æternæ damnationis ultione prostravit. Nobiscum igitur iniuste nil agit, qui & subtiliorem nobis naturam iuste iudicavit. Dicat ergo: *Numquid Deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos iudicat?* Qui enim super nos mira facit, constat proculdubio quia de nobis scicnter omnia disponit.

^b His itaque præmissis, adjungitur, ^b ^c ubi humanus animus ^c in requisitione fatigatur. Nam subditur:

Ver. 23. 24. ¹⁵ *Iste moritur robustus & sanus, dives & felix, viscera ejus plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur: alius vero moritur in amaritudine animæ suæ absque ullis opibus.*

^a Duo Bessar. de his. Mox Sed tendamus.... quod iusto.

^b Vindoc. ubi humanus oculus vel animus.

^c 1. Bessar. in requisitionem. 2ds inquisitione. Mox 1. in secreto. Sed 2ds mutavit o in a.

^d Ebroic. cum aliis Norm. quis sinum

62. Ista cum ita sint, ^d quis omnipotentis Dei secreta discutiat, cur hæc ita esse permittat? Sed electis & reprobis vita quidem dispar est: carnis autem in morte corruptio dispar non est. Unde subjungitur.

Et tamen simul in pulvere dormient, & vermes operient eos.

Quid ergo mirum, si prosperitate vel adversitate ^e præsentis seculi dissimiliter ad momentum currunt, qui per corruptionem carnis ad terram similiter redeunt? Illa est ergo solummodo vita cogitanda, in qua cum resurrectione carnis ^f ad finem dissimilem pertingitur retributionis. Quæ est enim iniquis salus aut robur, qui adeptus & divitiæ, dum totum hic cum celeritate relinquitur, & illic retributio, quæ nunquam relinqui possit, invenitur? Sicut autem huius iniqui lætitia transit ad pœnam, ita afflictus innocentis pœna transit ad lætitiā. Nec divitiæ ergo debent mentem extollere, nec inopia perturbare. Unde beatus Job inter damna rerum, nulla admittit ad animum damna cogitationum: sed ad eos qui se in percussione despiciunt, redarguendo subjungit, dicens:

Certe novi cogitationes vestras, Verf. 27. & 28. *& sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Ubi est domus principis, & ubi tabernacula impiorum?*

63. Impium enim crediderant, ^g quem ablatis rebus, temporaliter destructum videbant. Sed Sanctus vir tanto eos alta consideratione dijudicat, quanto inter damna quæ pertulerat, infracta rectitudine stabat. Quid enim ei foris rerum damna

omnipotentis Dei secretum. Germ. qui in omnip. Dei secreto discutiat.

^e Lyr. & Bigot. præsentis vita. Utic. præsentis seculi.

^f Utic. præter hanc lætionem habet, ad vitam.

^g Norm. quem a latis rebus. Vindoc. quem latis rebus.

CAP. LV.
Electorum
& reproborum
vita
dispar, at
mors carnis
eadem.

^d
Verf. 25.

VET. xxv.

^f
Iniqui lætitia transit ad pœnam, Innocentis pœna ad lætitiā.

^g
CAP. LVI.
R E C.
xxxiii.
Job infractus, quia amissis ceteris Deum non amiserat.

damna nocuerant, qui illum non amiserat, quem interius amabat?

Allegoticus
sensus.
Vers. 26.

64. Hoc vero quod dicitur: *Simul in pulvere dormient, & vermes operient eos*: si quis forsitan accipere per allegoriam velit, explebre breviter possumus, si de iniquo hoc divite ea quæ sunt jam dicta, replicemus. Dicitur namque: *Viscera ejus plena sunt adipe*. Sicut enim ex abundantia cibo adeps, ita ex abundantia rerum superbia nascitur, quæ impinguat mentem divitis, dum elevatur animus superbientis. Superbia quippe cordis quasi quædam pinguedo est crassitudinis. Unde quia plerique ex abundantia peccata perpetrant, per Prophetam dicitur: *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum*. Sequitur: *Et medullis ossa illius irrigantur*. Amatores hujus seculi quasi ossa habent, quando in hoc mundo fortitudinem dignitatum possident. Sed si in exteriori dignitate desint terrenæ & domesticæ divitiæ, quantum ad iudicium suum ossa quidem habent, sed medullas in ossibus non habent. Quia ergo sic iste amator hujus seculi exteriori potestate fulcitur, ut etiam interiori terrenæ domus abundantia saginetur, dicitur: *Et medullis ossa illius irrigantur*. Vel certe ossa sunt hujus divitis pravæ & duræ consuetudines: medullæ vero in ossibus, sunt ipsa desideria male vivendi, quæ neque ex pravitatis satisfactione satiantur. Quæ medullæ quasi ossa irrigant, cum prava desideria perverfas consuetudines suas in voluptatum delectatione conservant.

VET. XXVI.
REC.
x x x i v.
Unde dives
inaniter
gaudet, in-
de pauper
inanius af-
figitur.

65. Et sunt nonnulli, qui in hoc mundo divitias non habent, sed habere concupiscunt, elati esse appetunt; quamvis in hoc mundo quod cupiunt, obtinere non possunt: & cum nullis rebus vel honoribus fulti sint, per mala tamen desideria in conspectu interni iudicis reos con-

scientia addicit. Talis etenim quisque plerumque ideo affligitur, quia ditescere ac superbire non prævalet. De quo & subditur: *Alius vero moritur in amaritudine animæ suæ absque ullis opibus*. Ecce unde dives superbo corde inaniter gaudet, inde pauper alius superbo corde inanius affligitur. Bene autem de utrisque subjungitur: *Et tamen simul in pulvere dormient, & vermes operient eos*: In pulvere enim dormire, est in terrenis desideriis oculos mentis claudere. Unde unicuique peccanti & in culpa sua dormienti dicitur: *Surge qui dormis, & exsurge a mortuis, & illuminabit te Christus*: Vermes vero qui de carne nascuntur, eos simul operiunt: quia sive divitis, sive pauperis superbientis animum curæ carnales premunt. In rebus etenim terrenis pauper & dives reprobis, quamvis non pari prosperitate fulciantur, pari tamen anxietate turbantur: quia quod ille jam cum metu habet, iste cum anxietate appetit: & quia habere non valet, dolet. Dicatur ergo: *Simul in pulvere dormient, & vermes operient eos*; quia etsi non simul rebus temporalibus sublevantur, simul tamen in cura rerum temporalium mentis torpore sopiuntur. Simulque eos vermes operiunt: quia vel istum ut concupita habeat, vel illum, ne habita amittat carnales cogitationes premunt.

Ephes. 5. 14.

Bona quæ
dives cum
metu habet,
pauper cum
anxietate
appetit.

66. Beatus autem Job qui nec habitis rebus elatus fuerat, nec amissas cum anxietate requirebat, quia nullis exterioris damni cogitationibus mordebatur, eum vermes cordis non operuerant. Et quia interrena cura mentem suam non deiecerat, nequaquam in pulvere dormiebat. Sequitur: *Certe novi cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas*. Cum scriptum sit:

Job nec habitis rebus elatus, nec amissis anxius.

2

Quis

a Turon. quia nullis exterioribus mordebatur.

1. Cor. 2. 11. *Quis scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?* qua ratione nunc dicitur: *Certe novi cogitationes vestras?* Sed tunc spiritus hominis ignoratur ab altero, cum verbis vel operibus non demonstratur. Nam cum scriptum sit: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*: per hoc quod foris agitur, quidquid intus latet, aperitur. Unde recte quoque per Salomonem dicitur: *Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus*. Proinde beatus Job cum amicorum colloquentium cogitationes nosse se diceret, adjunxit: *Et sententias contra me iniquas*; ut ex patenti re ostenderet, quia hoc quod in eis latebat, invenisset. Unde ipsas quoque eorum iniquas sententias adjungit, dicens: *Dicitis enim: Ubi est domus principis, & ubi tabernacula impiorum?*

REC. xxxv.
c. 7. Falsa eorum opinio qui culpas ex flagellis metiuntur.

67. Infirmi quique, qui in hoc mundo florere appetunt, & sicut magna mala, sic flagella pertimescunt, in eis quos flagellatos aspiciunt, culpas ex pœna metiuntur. Quos enim percussos cernunt, Deo displicuisse suspicantur. Unde amici beati Job, quem percussum viderunt, impium fuisse crediderunt: videlicet æstimantes quia si impius non fuisset, ejus tabernacula parmanerent. Sed ista non cogitat, nisi qui adhuc infirmitatis tædio laborat: ^a qui in præsentis seculi delectatione gressum cogitationis figit: qui transire ad æternam patriam perfectis desideriiis nescit. Unde bene subjungitur:

1. Cor. 29. & 30.

Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Quia in diem perditionis servatur malus, & ad diem furoris ducetur.

68. Sæpe etenim diu divina patientia tolerat, quos jam ad supplicia præscita condemnat: permittit florere, quos adhuc cernit deteriora perpetrare. Quia enim videt ad quam damnationis foveam tendant, hoc eis pro nihilo esse existimat, quod hic perversi relinquenda multiplicant. Sed quisquis præsentis vitæ gloriam diligit, magnam esse felicitatem deputat hic secundum votum florere; quamvis cogatur postmodum supplicia æterna tolerare. Solus ergo ille conspicit nil esse quod iniquus floret, qui jam gressum cordis ab amore præsentis seculi amovit. Unde recte cum de subsequenti damnatione impii diceretur, præmittitur: *Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis*. Viator quippe dicitur, qui præsentem vitam, viam sibi esse, & non patriam attendit: ^b qui in dilectione prætereuntis seculi cor figere despicit, qui non remanere in transeuntibus, sed ad æterna pervenire concupiscit. Qui enim in hac vita viator esse non appetit, hujus vitæ prospera minime contemnit: & ea quæ ipse desiderat, cum abundare aliis viderit, miratur. Unde David propheta quoniam a dilectione præsentis seculi jam corde transierat, iniqui gloriam describens, dicebat: *Vidi impium superexaltatum & elevatum sicut cedros Libani*. Sed quia cor huic mundo non subdidit, hunc jure despectum, dicens: *Transivi & ecce non erat*. Esset quippe aliquid in ejus æstimatione impius, si ipse ab hoc seculo per intentionem minime transisset. Sed is, cui non transeunti magnum aliquid esset, transeunti animo quam nihil esset, apparuit: quia dum æterna retributio cogitatur, præsens gloria quam sit nulla

CAP. LVII.
VET. XXVII.
Consulendi sunt, qui vitam sibi esse non patriam cogitant.

b

Pat. in Es.
cap. 79.

Psal. 36. 35.

Ibid. 36.

CO-

^a Lyr. Sag. & Bigot. qui in presentis vita. Utic. utramque lectionem offert.

^b Ebroic. cum cet. Norm. & Turon. qui

in dilectione presentis sec. Bellov. habet qui in delectatione.

cognoscitur. Hinc Moyses cum supernæ contemplationis gloriam quæreret dixit: *Transiens videbo visionem*. Nisi enim gressum cordis a seculi amore removisset, nequaquam intelligere superna potuisset. Hinc Jeremias luctum cordis sui considerare deposcens, ait: *O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus*. Qui enim præsentem vitam non quasi viam transeunt, sed quasi patriam attendunt, luctum cordis electorum considerare nesciunt. Illos ergo ut dolorem suum considerent, ^a Propheta exquirat, quos in hoc mundo contigit animum non fixisse. Hinc per Salomonem dicitur: *Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertranseunt*. Muti enim dicuntur, qui prædicatorum verbis contradicendo minime resistunt. Qui etiam pertranseunt sunt: quia intentionem mentis in amore vitæ præsentis figere dedignantur. Igitur quia malus ad diem perditionis servatur, & ad diem furoris ducitur, hoc non nisi qui est viator, intelligit: quoniam qui cor in præsentibus fixit, ^b quæ iniquum sequuntur supplicia non deprehendit. De quo adhuc subditur:

Quis arguet coram eo viam ejus? & quæ fecit, quis reddet illi?

69. Sæpe malus indignationem conditoris sui quam in æternum passurus est, & in hac quoque vita positus experitur, dum prosperitatem quam amat amittit, & adversitatem quam formidat invenit. Et quamvis increpari de suis pravitatibus ^c a iustorum lingua etiam in prosperis va-

leat; scimus tamen, quod cum facta sua perversum quemque dejiciunt, iustorum increpatio convalescat. Quæ autem ratione nunc dicitur: *Quis arguet coram eo viam ejus?* dum etiam iustis tacentibus, hoc quoque notum sit: quia toties hic iniqui via arguitur, quoties ejus prosperitas interveniente adversitate turbatur. Sed beatus Job ^d dum de omnium malorum corpore loqueretur, subito ad omnium iniquorum caput verba convertit. Vidit enim, quod in fine mundi satan hominem ingrediens, quem sacra Scriptura Antichristum appellat, tanta elatione extollitur, tanta virtute principatur, tantis signis & prodigiis in sanctitatis ostensione elevatur, ut argui ab homine ejus facta non valeant: ^e quia cum potestate terroris adjungit etiam signa ostensæ sanctitatis, & ait: *Quis arguet coram eo viam ejus?* Quis videlicet hominum illum increpare audeat, cujus visum ferre pertimescit? Sed tamen ejus viam non solum Elias & Enoch, qui in ejus exprobrationem ad medium deducuntur, sed etiam omnes electi arguunt, dum contemnunt, dum virtute mentis, ejus malitiæ resistunt. Sed quia hoc ex divina gratia, & non suis viribus faciunt, recte nunc dicitur: *Quis arguet coram eo viam ejus?* Quis etenim nisi Deus, cujus adjutorio electi, ut resistere valeant, fulciuntur? Aliquando enim in Scriptura sacra cum interrogando, *Quis ponitur, Omnipotens designatur: Unde scriptum est: Quis suscitabit eum?* De quo per Paulum dicitur. *Quem Deus suscitavit a mortuis.*

VET.
XXVII.
d

c

Genes. 49. 9.

Gal. 1. 1.

In

^a In utroque Bessar. deest propheta.
^b Sic Germ. Turon. Vindoc. Norm. At in ed. quæ iniquo servantur supplicia.
^c Vindoc. simpliciter, a iustis.
^d Turon. dum omnium malorum corpore loqueretur. Utic. dum de omni malorum

corpore loq.

^e Vindoc. quia cum potestate erroris, adjunguntur etiam signa ostensa dignitatis & sanctitatis. Turon. quia . . . terrores adjunguntur etiam signis ostensis veritatis. Duo Bessar. adjunguntur.

Exod. 3. 3.

Pat. in Jer. cap. 43.

Thren. 1. 12.

Prov. 31. 8.

CAPUT

LVIII.

RECI.

XXXV.

Antichri-

stum tantis

signis, o-

stensione

sanctitatis

tanta ela-

tum, solus

Christus

debellatu-

rus est.

c

In eo ergo quod sancti viri ejus iniquitati contradicunt, non ipsi sunt qui viam ejus arguunt: sed ille est, ex cujus gratia confortantur. Et quia præsentiā ejus, qua in homine venturus est, multo atrocior in persecutione erit, quam nunc, cum minime cernitur; quia specialiter adhuc illo ^a vase suo proprio non gestatur; bene dictum est: *Coram eo*. Multi enim nunc vias Antichristi dijudicantes corripiunt: sed hoc quasi in ejus absentia faciunt, dum illum arguunt, quem adhuc specialiter non intuentur. Cum vero in illo ^b damnato homine venerit, quisquis ejus præsentiā resistit, coram eo viam ejus arguit, cujus vires & conspiciat & contemnit. Vel certe viam ejus arguere, est prosperitatem cursus ejus æterno supplicio interveniente turbare. Quod quia solus Dominus propria virtute facturus est, de quo scriptum est: *Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui*; recte dicitur: *Quis arguet coram eo viam ejus? Unde & sequitur: Et quæ fecit, quis reddet illi? Quis nimirum, nisi Dominus? Qui solus illi perditō homini quæ fecit reddet, dum potestatem ejus tam validam per adventum suum æterna damnatione contriverit. Sed elatus iste princeps malorum, in hac vita quamdiu est positus, quid agat, audiamus. Sequitur:*

Vers. 32. Ipse ad sepulcra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.

CAP. LIX. 70. Quia sepulcra mortuos tegunt, quid aliud per sepulcra, ^c quam re-

^a Gregorius Antichristum appellat vas diaboli. Infra n. 71. *& quia antiquus hostis suum vas illum reprobū hominem ingressus.*

^b Ita Turon. Germ. Norm. aliique, consentientibus vet. edit. In posterioribus damnando.

^c Vet. excusi reproborum corpora. Posteriores, reproborum corda: ex sola, ut putamus, conjectura, quod paulo infra legatur, quia in pravorum cordibus recipietur.

probi designantur, in quibus extincta a vita beatitudinis animæ velut in sepulcris latent? Iniquus ergo iste ad sepulcra ducetur, quia in pravorum cordibus recipietur: quoniam soli eum illi suscipiunt, in quibus mortuæ a Deo animæ ^d reperiuntur. De quo recte etiam, dum ejus supplicia describuntur, per Prophetam dicitur: *In circuitu illius sepulcra ejus, omnes interfecit, & qui ceciderunt gladio*. Illi quippe in inferno juxta illum sunt, in quibus idem malignus spiritus mortuus jacet. Qui iniquitatis ejus gladio percussi ceciderunt. Unde scriptum est: *Qui liberaſti David ſervum tuum de gladio maligno*. Recte autem dicitur: *Et in congerie mortuorum vigilabit*: quia nunc in congregatione peccantium astutiæ suæ ^e insidias exerit. Pro eo autem quod in mundo raritas bonorum est, & multitudo malorum: recte mortuorum congries nominatur, ut ipsa iniquorum multitudo signetur. *Lata enim via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui ingrediuntur per eam*. Satanæ itaque in congerie mortuorum vigilare, est in reproborum cordibus malitiæ suæ astutias exercere. De quo adhuc subditur:

Dulcis fuit glareis Cocytus.

71. Græca lingua ^f cocytus luctus dicitur: qui tamen luctus, femininarum vel quorumlibet infirmantium solet intelligi. Sapientes vero hujus seculi a luce veritatis exclusi, quasi umbras quasdam veritatis inquisitione tenere conati sunt. Unde Cocytum fluvium ^g currere apud in.

In Norm. & Germ. simpliciter reprobis. In Utic. tamen prima manu scriptum fuit reproborum corpora. Duo Bellar. *quam reproborum corda signantur . . . describerentur.*

^d Turon. recipiuntur.

^e Vindoc. insidias erexit.

^f Cocytus ἐπὶ τῆ νόκτου, (kokytin) id est, lugere, ex Homero.

^g Deest currere in Turon. sensu integro remanente.

In multitudine peccantium tamquam in congerie mortuorum & in sepulcris satan vigilat.

d

Ex c. 32. 22.

Ps. 143. 10.

c

Mat. 7. 13.

Vers 33. CAP. LX.

f

REC. XXXVII. Ut amarus est electis, ita reprobis vitia suggerendo dulcis est.

g

inferos putaverunt : videlicet desig-
nantes, quod hi qui digna dolori-
bus opera faciunt, in infernum ad
luctum decurrunt. Sed nos despi-
ciamus umbram carnalis sapientiae,
qui jam de veritate lucem tenemus :
& cognoscamus voce beati viri co-
cyton luctum infirmantium dici.
Scriptum quippe est : *Viriliter agi-
te, & confortetur cor vestrum.*^a
Qui enim in Deo confortari re-
nuunt, ad luctum per animi infir-
mitatem tendunt. Glareas vero la-
pillas fluminum appellare consuevi-
mus, quos aqua defluens trahit.
Quid ergo per glareas Cocyti, nisi
reprobi designantur, qui suis vo-
luptatibus dediti, quasi semper a
flumine ad ima detrahuntur? Qui
enim contra voluptates hujus seculi
stare fortiter nolunt, glarearum Co-
cyti fiunt :^b qui suis quotidie lapsi-
bus ad luctum tendunt, ut in æter-
num post luceant, qui modo se in
suis voluptatibus delectabiliter rela-
xant. Et quia antiquus hostis suum
vas, illum reprobum hominem in-
gressus,^c dum dona perverfis tri-
buit, dum eos in hoc mundo hon-
oribus extollit, dum eorum oculis
prodigia ostendit,^d fluxarum mentes
hunc in suis prodigiis admirantur
& sequuntur, bene de eo dicitur :
Dulcis fuit glareis Cocyti. Cum enim
hunc electi despiciunt, cum mentis
calce contemnunt, illi eum sequen-
tes diligunt,^e qui velut ab aqua
voluptatis ad perpetuum luctum tra-
huntur : qui per terrenam concupi-
scentiam more glarearum quotidianis
lapsibus ad ima dilabuntur. Aliis
namque gustum suarum dulcedinis per

superbiam, aliis per avaritiam, aliis
per invidiam, aliis per fallaciam,
aliis per luxuriam porrigit : & ad
quanta vitiorum genera pertrahit,
quasi tot suarum dulcedinis potus pro-
pinat. Nam cum aliquid superbum
in mente persuadet, fit dulce quod
dicit : quia videri prælatus^f ceteris
homo perverfus appetit. Dum men-
ti avaritiam infundere molitur, fit
dulce quod occulte loquitur : quia
per abundantiam necessitas vitatur.
Dum aliquid de invidia suggerit,
fit dulce quod dicit : quia perversa
mens dum alium^g deterefcere vi-
derit, exsultat se eo minorem mi-
nime videri. Cum aliquid de falla-
cia persuadet, fit dulce quod sug-
gerit : quia eo ipso quo fallit cete-
ros, prudens videtur sibi.^h Cum
luxuriam deceptarum menti loquitur,
fit dulce quod suadet : quia in vo-
luptate animum resolvit. Quot er-
go vitia carnalium cordibus inserit,
quasi tot potus suarum dulcedinis eis
porrigit. Quam tamen, ut prædi-
xi, ejus dulcedinem non percipiunt,
nisi qui præsentibus voluptatibus de-
diti, ad perpetuum luctum trahun-
tur. Bene ergo dicitur : *Dulcis fuit
glareis Cocyti* : quia amarus electis,
& suavis est reprobis. Illos enim
solummodo suis delectationibus pa-
scit, quos quotidianis lapsibus ad
gemitum impellit. Sequitur :

f

g

h

Ibidem.

*Et post se omnem hominem tra-
hit, & ante se innumerabiles.*

72. Hoc loco homo, humana fa-
piens dicitur. Sed cum plus sint om-
nes quam innumerabiles, quæren-
dum est nobis, cur ante se innu-

CAP. LXI.
VET. XXX.
REC. XXXIX
Per Anti-
christum,
urgente

S 2 me-

^a Belloy. & Germ. *qui enim in mundo.*
^b Sag. Utic. & al. Norm. *quia a suis.*
^c Vindoc. *dum bona.*
^d Luxatum sensum a ditione voculæ *dum*
quæ invitis MSS. in omnia exemplaria ex-
cusa irrepit, restitimus.
^e Norm. *qui velut aqua voluptatis.* In
Utic. *ab aqua*, ante correctionem.
^f Poster. edit. *ceteris hominibus perver-
sus ap.*

^g In vet. ed. *deterius detescere.* In po-
ster. omisso *deterius*, *decrefcere* : At Germ.
& alii *deterescere*, ex quo alii *ditescere*,
alii *decrefcere*, constarunt. Porro *deteres-
cere*, significat deterius fieri. Infra l. 25.
n. 7. *quot malis cogitationibus deterefcit.*
Et in fine ejusdem libri num. 40. *plerique
eorum exemplo deterefcunt.* 2ds Bellar. *de-
teriorefcere.*

^h Vindoc. *cum de luxuria.*

mundi fine,
carnales om-
nes ad se
trahet, nunc
tantum
plurimos.

merabiles, & post se omnes trahere dicatur: nisi quod antiquus hostis reprobū tunc hominem ingressus, cunctos quos carnales invenerit, sub suæ jugum ditionis rapit? Qui & nunc priusquam appareat, innumerabiles quidem, non tamen omnes carnales trahit: quia quotidie a carnali opere ad vitam multi revocantur: atque ad statum justitiæ alii per brevem, alii vero per longam pœnitentiam redeunt. Et nunc innumerabiles rapit, cum falsitatis suæ stupenda hominibus signa non exhibet. Cum vero coram carnalium oculis miranda eis prodigia fecerit; post se tunc non innumerabiles, sed omnes trahit: quia qui bonis præsentibus delectantur, potestati illius se absque ^a retractatione subjiciunt. Sed sicut præfatum sumus, quia plus est omnem hominem, quam innumerabiles trahere: cur prius dicitur quia omnem hominem trahit, & post in augmento innumerabiles subjiciuntur? Ratio namque expetit, ut prius quod minus est, & post in augmento, quod plus est, diceretur. Sed sciendum, quia hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse, quam omnes. Post se enim omnem hominem trahit: quia in tribus annis & dimidio omnes, quos in studiis vitæ carnalis invenerit, jugo suæ dominationis adstringit. Ante se vero innumerabiles trahit: quia per quinque millia & adhuc amplius annorum curricula, quamvis carnales o-

^a Cod. 1. Bessar. *retractatione*, 2. *ratione*. Mox uterque *majus est diceretur*.

^b Lyr. & Bigot. *minus trahit*.

^c In omnibus MSS. Anglic. & Norm. legitur *innumerabilium*. Olim tamen in Utic. scriptum erat *omnium*, ut in excusis.

merabiles, & post se omnes trahere dicatur: nisi quod antiquus hostis reprobū tunc hominem ingressus, cunctos quos carnales invenerit, sub suæ jugum ditionis rapit? Qui & nunc priusquam appareat, innumerabiles quidem, non tamen omnes carnales trahit: quia quotidie a carnali opere ad vitam multi revocantur: atque ad statum justitiæ alii per brevem, alii vero per longam pœnitentiam redeunt. Et nunc innumerabiles rapit, cum falsitatis suæ stupenda hominibus signa non exhibet. Cum vero coram carnalium oculis miranda eis prodigia fecerit; post se tunc non innumerabiles, sed omnes trahit: quia qui bonis præsentibus delectantur, potestati illius se absque ^a retractatione subjiciunt. Sed sicut præfatum sumus, quia plus est omnem hominem, quam innumerabiles trahere: cur prius dicitur quia omnem hominem trahit, & post in augmento innumerabiles subjiciuntur? Ratio namque expetit, ut prius quod minus est, & post in augmento, quod plus est, diceretur. Sed sciendum, quia hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse, quam omnes. Post se enim omnem hominem trahit: quia in tribus annis & dimidio omnes, quos in studiis vitæ carnalis invenerit, jugo suæ dominationis adstringit. Ante se vero innumerabiles trahit: quia per quinque millia & adhuc amplius annorum curricula, quamvis carnales o-

Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

Verf. 34.

73. Amici beati Job eum consolari non poterant, in quo suis sermonibus veritati contraibant. Cumque hunc hypocritam vel impium dicerent, per hoc quod ipsi mentientes perpetrabant culpam, augebant proculdubio pœnam justis vulneribus afflicti. Nam Sanctorum mentes, quia veritatem diligunt, etiam culpa fallaciæ torquet alienæ. Quanto enim grave mendacii esse crimen aspiciunt, tanto hoc non solum in se, sed etiam in aliis oderunt.

C A P U T
LXII.
Sanctis
quam odio-
sum menda-
cium.

Nostra lectio sensui a S. Doctore intento est consona. Duo Bessar. *corda omnium non invadit*.

^d In Germ. & Utic. ante correct. *sub flagello, freno retineri*, & fortasse melius quam *sub flagelli freno*.

LIBER DECIMUS SEXTUS.

Decurſus brevi explicatione libri Job Capitiſus 22. 23. & 24. uſque ad medium Verſum 20. tertiam partem claudit.

VET. & R. 1

Qui contra veritatis verba in allegatione deficiunt, ſæpe etiam nota replicant, ne tacendo victi videantur. Unde Eliphaz beati Job ſermonibus preſſus, ea dicit quæ nullus ignorat. Ait enim:

Job. 22.
Verſ. 2.
a

Numquid Deo comparari poteſt homo, a etiam cum perfectæ fuerit ſcientiæ?

CAP. I.
Scientia noſtra Divina comparata, ignorantia eſt.

1. In comparatione enim Dei, ſcientia noſtra ignorantia eſt. Ex Dei namque participatione ſapimus, non comparatione. Quid ergo mirum, cum illud quaſi per doctrinam dicitur, quod ſciri potuit, etiam ſi taceretur? Qui adhuc Dei potentiam quaſi defendendo ſubjungit:

Verſ. 3.

Quid prodeſt Deo, ſi juſtus fueris? aut quid ei confers, ſi immaculata fuerit vita tua?

CAP. II.
Juſtitia noſtra Deus non indiget
Pſ. 15. 2.
Pat. in Pſ. cap. 33. & in Mat. cap. 22.

2. In omni quippe quod bene agimus, noſmetipſos, non autem Deum juvamus. Unde & per Pſalmiſtam dicitur: *Dixi Domino, Deus meus eſt tu, quoniam bonorum meorum non indiges.* Ipſe enim vere nobis Dominus, quia & utique Deus eſt, qui bono non indiget ſervientis, ſed bonitatem confert, quam recipit: b ut oblata bonitas non ipſi, ſed prius accipientibus, & poſt reddentibus proſit. Nam etſi in iudicium Dominus veniens, dicit: *Quamdiu feciſtis c uni de his*

b
c
Mat. 25. 40.

fratribus meis minimis, mihi feciſtis: mira hoc pietate loquitur ex ſuorum compaſſione membrorum. Et ipſe nos per hoc quod caput no-

a Norm. *etiamſi*.
b Ebroic. & alii Norm. *ut allata bonitas*;

ſtrum eſt adjuvat, qui per noſtra bona opera in ſuis membris adjuvatur. Adhuc adjunxit Eliphaz, quod nullus ignorat, dicens:

Numquid timens arguet te, & veniet tecum ad iudicium? Verſ. 4.

3. Quis hoc vel deſipiens ſentiat, quod Dominus ex timore nos arguat, & ex metu iudicium contra nos ſuum proponat? Sed qui verba ſua metiri neſciunt, procul dubio ad otioſa dicta dilabuntur. In quibus ſi ſe minime reprehendunt, ſtatim ad noxia & contumelioſa verba proſiliunt. Unde Eliphaz, qui otioſa intulit, ad contumelioſa proſtinus verba prorupit, dicens:

CAP. III.
Otioſe de Deo dicitur quod a nemo igno- ratur.

Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas? Verſ. 5.

4. Ecce a torpenti corde ad verba venit otioſa: ab otioſis autem verbis per crimen fallaciæ ad contumelias exarſit. Iſti quippe ſunt caſus culpæ creſcentis, ut lingua cum non reſtringitur, nequaquam ubi ceciderit jaceat, ſed ſemper ad deteriora deſcendat. Ea vero quæ ſubjuncta ſunt, quia valde juxta hiſtoriam patent, exponenda ad litteram non ſunt.

CAP. IV.
A verbis otioſis ad contumelioſa venit.

5. Sed quia amicos beati Job hæreticorum ſpeciem tenere * diximus, ipſum vero ſignificationem ſanctæ Eccleſiæ gerere, jam nunc Eliphaz verba quo modo hæreticorum falſitati congruant, demonſtre- mus. Nam ſequitur:

* Sup. in Pſ. & alibi ſapiffime

Ab-
quamquam olim legebatur in Utic. *oblata*.
c Iyr. & Bigot. *uni ex his fratribus*.

Ver. 6. 7 & 8.

Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus. Aquam lasso non dedisti: & esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachii tui possidebas terram: & potentissimus obtinebas eam.

CAP. V.

V. & R. II

Typicus

sensus: Hæ-

retici suos

errare &

spiritum

sanctum a-

mittere,

dum ad ec-

clesiam re-

deunt, men-

tiuntur.

2. Cor. 1. 22.

a

Pat. in Exod.

cap. 31. &

in Deut. cap.

17.

b

Exod. 22. 26.

c

Matt. 18. 32.

Mart. 6. 12.

6. In Scriptura sacra pignoris appellatione aliquando dona Spiritus sancti, aliquando vero signatur confessio^a peccati. Pignus namque accipitur donum Spiritus sancti, sicut per Paulum dicitur: *Qui dedit nobis pignus Spiritus*. Ad hoc enim pignus accipimus, ut de promissione, quæ nobis fit, certitudinem teneamus. Donum ergo sancti Spiritus pignus dicitur, quia per hoc nostra anima ad interioris spei certitudinem roboratur. Rursum pignoris nomine, peccati confessio solet intelligi; sicut in Lege scriptum est: ^b *Cum debet tibi quidpiam frater tuus, & abstuleris pignus ab eo, ante solis occasum pignus restitue*. Frater etenim noster debitor nobis efficitur, cum quilibet proximus in nos aliquid deliquisse monstratur. Peccata quippe, debita vocamus. Unde peccanti servo dicitur: *Omne debitum dimisi tibi*. Et in Dominica oratione quotidie precamur: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. A debitore autem nostro pignus accipimus, quando ab eo qui ^c in nos peccasse cognoscitur, peccati ejus jam confessionem tenemus, per quam relaxare peccatum, quod in nos perpetratum est, postulamus. Qui enim peccatum quod commisit, fatetur, & veniam petit, jam quasi pro debito pignus dedit. Quod nimirum pignus ante solis occasum reddere jubemur, quia

priusquam in nobis per dolorem cordis sol justitiæ occidat, debemus ei confessionem veniæ reddere, a quo confessionem accipimus culpæ: ut qui se deliquisse in nos meminit, a nobis mox relaxatum sentiat quod deliquit. Quia ergo sancta^d Ecclesia cum quoslibet ab hæreticis ad veritatem fidei revertentes recipit, prius ut confiteri erroris sui culpam debeant persuadet; quasi sub hæreticorum specie per Eliphaz dicitur: *Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa*. Id est, ab his qui a nobis ad te veniunt, inutiliter confessionem erroris exegisti. Si vero, ut prædiximus, pignus sancti Spiritus dona sentiamus, hæretici sanctam Ecclesiam fratrum suorum pignus dicunt abstulisse; quia eos qui ad illam veniunt, dona spiritalia suspicantur amittere. Unde & sequitur: *Et nudos spoliasti vestibus*.

7. Eos, quos hæretici perverfis prædicationibus trahunt, præcepta doctrinæ suæ quasi quædam vestimenta habere existimant: & tandem illos vestitos putant, quamdiu hæc quæ ipsi prædicaverunt, ab illis servari considerant: ex quibus cum quidam ad sanctam Ecclesiam redeunt, eos protinus doctrinæ vestimenta perdidisse suspicantur. Sed cum nudus exspoliari nequeat, quærendum nobis est, quomodo prius nudi, & post spoliati memorantur? Sed sciendum est, quia omnis qui cordis puritate perfruitur, eo ipso quo duplicitatis^e tegumentum non habet, nudus est. Et sunt nonnulli apud hæreticos, qui cordis quidem puritatem habent, sed tamen doctrinæ eorum dogmata perverfa suscipiunt. Hi nimirum^f & ex sua pu-

REC. 111.
Eofde pi-
gros dicunt
& hebetes.

RET. 111.

^a Duo Bessar. peccatorum.
^b Lyr. & Bigot. cum debuerit tibi . . . ante solis occasum restitue.
^c Germ. & Norm. in nobis peccasse . . . in nobis perpetratum. Sic & duo Lellar.

^d Turon. Ecclesia cuilibet . . . revertenti, prius &c.
^e Duo Bessar. indumentum . . . perverfa sapiunt.
^f Utic. olim, & ex sua pietate.

puritate nudi sunt, & quasi ex eorum prædicatione vestiuntur. Et quia tales quique facile ad sanctam Ecclesiam redeunt, eo quod duplici-
 a tatis malitia non utuntur, eos hæretici nudos fatentur, ^a quos ab ea dicunt vestibus expoliatos: quia
 b simplices ^b quosque pigros atque hebetes putant, quos prava sua dogmata perdidisse considerant.

Ecclesiam inficitia arguunt, cum incognita loquuntur.

8. Sequitur: *Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.* Hæretici quo veritatis soliditatem non tenent, eo nonnunquam student, ut loquaciores appareant; & contra catholicorum fidem quasi de doctrinæ scientia gloriantur: cunctos, quos aspiciunt, pravis ad se trahere sermonibus quærunt: & unde sibi alios ad interitum sociant, inde se agere aliquid vivaciter putant. Eos vero lassos dicimus, qui sub hujus seculi onere ^c laborioso fatigantur. Unde & per semetipsam
 c Veritas dicit: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Hæretici igitur, quia sua dogmata prædicare non cessant, sanctam Ecclesiam quasi de imperitia irrident, dicentes: *Aquam lasso non dedisti, & esurienti panem subtraxisti.* Se enim aquam lasso dare existimant, cum quibusdam sub terreno fasce laborantibus sui poculum erroris præbent. Et panem se esurientibus non subtraxisse suspicantur, quia etiam de invisibilibus atque incomprehensibilibus requisiti, cum superba audacia respondent. Et tunc se doctos præ omnibus credunt, cum loqui de incognitis infeliciter præsumunt. Sancta vero Ecclesia dum quempiam videt esurire, quod ei non profit accipere, aut si jam sunt sibi cognita, modeste suppressit, aut si adhuc videntur inco-

Mat. II. 28.

gnita, humiliter fatetur: eosque ^d ad ordinatæ humilitatis sensum revocat, cum per suum illis prædicatorem dicit: *Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Et rursus: *Noli altum sapere, sed time.* Atque iterum: *Altiora te ne quaesieris, & fortiora te ne scrutatus fueris.* Et rursus: *Mel invenisti? comede quod sufficit tibi, ne forte ^e satiatus evomis illud.* Mel quippe invenire, est sancti intellectus dulcedinem degustare. Quod tunc sufficienter comeditur, quando nostra intelligentia juxta mensuram sensus sub moderamine tenetur. Nam satiatus mel evomit, qui plus appetens penetrare quam capit, & illud perdit unde potuit nutriri. Quia ergo sancta Ecclesia ab infirmis mentibus prohibet alta perscrutari, beato Job dicitur: *Esurienti subtraxisti panem.*

Rom. 12. 3.

Rom. 11. 20.
Eccli. 3. 22.

Prov. 25. 15.

c

VET. IV.
Ejus magnitudini & universalitati invident.

9. Et quia ejus quoque magnitudi-
 d ni hæretici invident, quod in fide vera populos universaliter tenet, cum terrenæ prosperitatis tempus inveniunt, contra eam in superbis vocibus excedunt: & exprobrantes aperiunt, quantum prius ejus ^f potentia latenter invidebant. Nam sequitur: *In fortitudine brachii tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam.* Ac si patenter dicat: Quod in prædicatione tua terram universaliter occupasti, potentia fortitudinis, non ratio veritatis fuit. Quia enim Christianos principes prædicationem ejus tenere conspiciunt, hoc quod ei a populis creditur, non virtutem rectitudinis, sed causam secularis potentia esse suspicantur. Sequitur:

f

Viduas dimisisti vacuas, & laceratos pupillorum comminuisi.

Vers. 9.

10. Ple-

^a Turon. quos ab eis dicunt vestibus expoliari.

^b Vindoc. quasi pigros.

^c Turon. laboriosius fatigantur.

^d Turon. ad ornata humilitatis.

^e Lyr. & Bigot. saturatus. Duo Bessar. saturatus.

^f 1. Bessar. potestate.

CAP. VI.
Magistros
errorum re-
sipientes
benigne su-
scipienti
detraxerunt.

10. Plebes, quæ hæreticis prædicantibus sunt subjectæ, ex carnali intelligentia errorum eorum semina perversa concipiunt, eisque in sua damnatione fociantur. Sed cum sancta Ecclesia ipsos errorum prædicatores vel ratione victos ad se suscipit, vel studio perverſitatis obduros sub disciplinæ suæ vinculo restringit: destituti hæretici cum remanere apud se plebes ^a sine prædicatoribus vident, ^b quid aliud a sancta Ecclesia quam viduas vacuas relictas dolent? Et quia subtractis hæreticorum magistris, eorum discipulos in suo opere infirmari suspicantur, quasi lacertos pupillorum comminutos ab Ecclesia esse conquirentur. Vel certe quia sancta Ecclesia dum quosdam ab hæreticis venientes suscipit, liquet nimirum quod pristino eorum errori contradicit. Nam sunt nonnulli, qui ita virginitati carnis student, ut nuptias damnant: & sunt nonnulli, qui ita abstinentiam laudant, ut sumentes alimenta necessaria detestentur. De quibus per Paulum dicitur: *Prohibentium nubere, jubentium abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus.* Quia ergo eos a carnali intentione suæ superstitionis revocat, hæretici cum hos aspiciunt aliter vivere quam docuerunt, lacertos eorum ab operatione, quam prius tenuerant, comminutos esse ab Ecclesia ^c testantur. Unde & in hoc tempore disciplinæ, si quid ei adversitatis evenerit, hoc evenisse ex digna peccatorum retributione suspicantur. Nam subditur:

Verſ. 10. Propterea circumdatus es laqueis,
& conturbat te formido subita.

^a In utroque Beſſar. *minime suis prædicationibus vident.* Sed primus superſcribit *minime.* Mox in utroque deest *jubentium.*

^b Vindoc. *quid aliud quam sancta Ecclesia viduas vacuas relictas dolent.*

11. Illum formido subita conturbat, qui considerare negligit, quid ex districtione judicis venientis immineat. Quia ergo fidelem populū hæretici culpis perfidiæ oppressum credunt, circumdatum laqueis acculant. Et quia existimant quod futura non prævideat, in percussione sua hunc subita formidine conturbatum putant. Qui adhuc insultantes adjungunt:

Et putas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri.

Ac si aperte dicat: Securitatem pacis in spe tibi proposueras: & idcirco de præsumptione tua quasi de luce gaudebas, nec te unquam opprimi tribulationibus existimasti. Sed ecce dum supervenientibus malis affligeris, an sint recta quæ tenes, ipsæ quæ te opprimunt tribulationum tenebræ ostendunt. Quas videlicet tribulationes Eliphaz aquis inuadantibus comparat: quia dum aliæ super alias irruunt, quasi aquis tumentibus, undæ undas sequuntur. Sequitur:

An cogitas quod Deus excelsior cælo sit, & super stellarum vertices sublimetur? Et dicis: Quid enim novit Deus? & quasi per caliginem judicat? Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat.

12. Sunt plerique ita hebetes, ut formidare nesciant, nisi quod corporaliter vident. Unde fit, ut Deum non metuant, quem videre non possunt. Hæretici autem quia se esse sapientes arbitrantur, verba contra Catholicos irrisionis proferrunt, atque ab eis illum non timeri suspicantur, quem videre corporaliter nequeunt: ut quasi per torporem

^c Excusi, *deſtantur.* Melius MSS. Gerin. Anglic. Norman. Vindoc. &c. quibus ad hæremus, *testantur.* In utroque Beſſar. *deſtantur.* Mox *prævideant, in,*

CAP. VII.
Adversa patienti, scelerum poenas esse exprobrant.

Verſ. 11.

Verſ. 12. 13.
& 14.

CAP. VIII.
V E T. V.
Immensitatis & providentiæ divini eximia descriptio.

porem sensus auctorem suum existiment, quia cælo excelsior est, & super stellarum vertices sublimatur, ex longinquo videre non posse; & quia inter nos & cælestem sedem partes aeræ interfunt, quasi in nube latens per caliginem iudicet, & superioribus intentus, minus ima perpendat; & dum cæli cardines ambiendo constringit, ^a interiora non videat. Sed quis de Deo ista vel desipiens suspicetur? Qui nimirum cum sit semper Omnipotens, sic intendit omnibus, ut adsit singulis: sic adest singulis, ut simul omnibus nunquam desit. Nam etsi quosdam peccantes deserit, eisdem tamen ipsis adest per iudicium, quibus deesse cernitur per adiumentum. Sic itaque exteriora circumdat, ut interiora impleat: sic interiora implet, ut exteriora circumdet: sic summa regit, ut ima non deserat: sic imis præsens est, ut a superioribus non recedat: sic latet in sua specie, ut tamen cognoscatur in operatione: sic cognoscitur in suo opere, ut tamen comprehendi non valeat a cognoscentis æstimatione: sic adest, ut videri nequeat: sic videri non valet, ut tamen ejus præsentiam ipsa sua iudicia testentur: sic se nobis intelligendum præbet, ut tamen ipsum nobis ^b radium sui intellectus obnubilet: & rursus sic caligine nos ignorantia reprimat, ut tamen menti nostræ radiis suæ claritatis intermicet: quatenus & sublevata quidpiam videat, & reverberata contremiscat: & quia eum, sicuti est, videre non potest, ali-

^a Deus sic intendit omnibus, ut adsit singulis.

^b

^a Poster. edit. inferiora, cui longe præponendum interiora, quod exhibent MSS. & vet. edit. Jam Gregorius egit de inferioribus seu de imis, quæ superioribus opponit; hic de interioribus, quæ Deus, etiam si cælum ambiat exterius, introspicit.

^b Vindoc. radium sua cogitationis intellectus.

quatenus videndo cognoscat. Sed hæc hæretici sanctam Ecclesiam scire non æstimant: quia stulto iudicio solos se esse sapientes putant. Ex quorum adhuc typo subjungitur:

Numquid semitam⁷ seculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui?

Vers. 15.

13. Sicut semita Redemptoris nostri humilitas, ita semita seculorum superbia est. Seculorum itaque semitam viri iniqui calcant: quia per hujus vitæ desideria in elatione perambulant. De quibus adhuc iniquis subditur:

CAP. IX. Christi semita humilitas, mundi superbia.

^c

Qui sublatis sunt ante tempus suum, & fluvius subvertit^d fundamentum eorum.

Vers. 17.

^d

14. Cum tempus vitæ a divina nobis præsentia sit proculdubio præfixum, quærendum valde est, quæ ratione nunc dicitur, quod iniqui ex præsentis seculo ante tempus proprium subtrahantur. Omnipotens enim Deus etsi plerumque mutat sententiam, consilium nunquam. Eo ergo tempore ex hac vita quisque subtrahitur; quo ex divina potentia ante tempora præscitur. Sed sciendum, quia creans & ordinans nos omnipotens Deus, juxta singulorum merita, disponit & terminos: ut vel malus ille breviter vivat, ne multis bene agentibus noceat: vel bonus ille diutius in hac vita subsistat, ^f ut multis boni operis adiutor existat: vel rursus malus longius differatur in vita, ut prava adhuc opera augeat, ex quorum ten-

CAP. X. VET. VI. REC. IV. Iniqui semper ante tempus quod sibi præfixerunt, nunquam ante constitutum a Deo moriuntur.

^e

^f

^c Idem viam.

^d Bigot. & Lyr. fundamenta eorum. Ita quoque nunc in Utic. legitur, cum prius scriptum esset, fundamentum.

^e Sag. cum plerisque Norm. ex præsentia. Utic. habet utrumque.

^f Norm. ut multis bene agentibus adiutor. In Utic. olim ut multis boni operis &c.

tentatione purgati iusti verius vivunt: vel bonus citius subtrahatur, ne si hic diu vixerit, ejus innocentiam malitia corrumpat. Sciendum tamen, quia benignitas Dei est, peccatoribus spatium pœnitentiæ largiri. Sed quia accepta tempora non ad fructum pœnitentiæ, sed ad usum iniquitatis vertunt; quod a divina misericordia ^a mereri poterant, amittunt. Quamvis omnipotens Deus illud tempus uniuscujusque ad mortem præsciat, quo ejus vita terminatur: nec alio in tempore quisquam mori potuit, nisi ipso quo moritur. Nam si Ezechix anni additi ad vitam quindecim memorantur; tempus quidem vitæ crevit ab illo termino, quo mori ipse merebatur. Nam divina dispositio ejus tempus tunc præscivit, quo hunc postmodum ex præsentis vita subtrahit. Cum ergo ita sit, quid est quod dicitur: *Quia iniqui sublati sunt ante tempus suum*, nisi quod omnes qui præsentem vitam diligunt, longiora sibi ejusdem vitæ spatia promittunt? Sed cum eos mors superveniens a præsentis vita subtrahit, eorum vitæ spatia, quæ sibi longiora quasi in cogitatione tendere consueverant, intercudit. De quibus recte dicitur: *Et fluvius subvertit* ^b *fundamentum eorum*.

REC. V.

b

Iniquorum fundamentum in terrenis, iustorum in cælestibus est. *Pat. in Gen. cap. 32. & 33. Genes. 4.*

15. Iniqui enim dum corde transire ad æterna negligunt, & cuncta præsentia fugitiva esse non intuentur, mentem in amore præsentis vitæ figunt, & quasi longæ habitationis ea sibi fundamentum construunt: quia in terrenis rebus per desiderium solidantur. Sic primus

in terra Cain civitatem construxisse describitur, ^c qui videlicet peregrinus aperte monstratur; quia ipse in terra fundamentum posuit, qui a soliditate æternæ patriæ alienus fuit. Peregrinus quippe a summis, fundamentum in infimis posuit, qui stationem cordis in terrena delectatione collocavit. Unde & in ejus stirpe Enoch, qui Dedicatio interpretatur, primus nascitur: in electorum verò progenie Enoch septimus fuisse memoratur, quia videlicet reprobis in hac vita quæ ante est, semetipsum ædificando dedicant: electi vero ædificationis suæ dedicationem ^d in fine temporis, id est in septimo expectant. Videas namque plurimos temporalia sola cogitare, honores quærere, ambiendis rebus inhiare, nil post hanc vitam requirere. Quid itaque isti nisi in prima se generatione dedicant? Videas electos ^e nihil præsentis gloriæ quærere, libenter inopiam sustinere, mala mundi æquanimiter perpeti, ut possint in fine coronari. Electis ergo Enoch in septima generatione nascitur: quia sui dedicationem gaudii in extremæ retributionis gloria requirunt. Et quia quotidiano temporis lapsu ipsa præsentis vitæ mortalitas decurrit, atque reproborum dedicationem eodem reprobos subtrahendo ^f destruit, recte de iniquis dicitur: *Et fluvius subvertit fundamentum eorum*. Id est, ipse cursu mutabilitatis statum in eis subruit perversæ constructionis. Sequitur:

Qui dicebant Deo, Recede a nobis. *Vers. 17.*

16. Hæc

peregrinus a summis fundamentum in infimis posuit qui stationem cordis in terrena delectatione collocavit.

d Utc. & Germ. *in finem, id est in septimo tempore.*

e Plerique Norm. *nil præsentis vitæ gloriæ quærere* Vindoc. *præsentis vitæ gloriæ quærere.* Nil etiam duo Bessar.

f Bigot. & Lyr. *diruit.*

a Utc. *misereri poterant.*

b Lyr. & plerique Norm. *fundamenta eorum*; & sic in reliquo cap. Olim in Utc. *legebatur fundamentum eorum.*

c Lyr. Bigot. Utc. Sag. multis omissis quia videlicet peregrinus a summis, fundamenta in infimis posuit qui stationem cordis &c. Ita quoque in Vindoc. Inter se consentiunt editi omnes. In utroque Bessar.

S. Augusti. lib 15. de Civit. Dei. cap. 17. & 19.

d

e

f

CAP. XI. 16. Hæc etiam beatum Job dixisse quis ambigat? Sed quæ in ejus dictis exposuimus, propter legentis fastidium replicare devitamus. Sequitur:

Ibid. Et quasi nihil possit facere Omnipotens, astimabant eum.

Job. 21. 15. In his quoque sermo, & non sententia immutatur. Nam quod per beatum Job dictum est: *Quis est Omnipotens, ut serviamus ei?* hoc per Eliphaz dicitur: *Et quasi nihil possit facere Omnipotens, astimabant eum.* Sequitur:

Vers. 18. Cum ille impleisset domos eorum bonis.

CAP. XII. VET. VII. Deus etiam malos beneficiis cumulavit. Quo consilio. 17. Malorum domos Dominus bonis implet, quia etiam ingratis sua dona non denegat: ut aut benignitatem conditoris erubescant, & ad bonitatem redeant: aut redire omnimodo contemnentem, inde illic gravius puniantur, unde hic & bonis Dei largioribus mala reddiderunt: ut duriora eos tunc supplicia puniant, quorum hic malitiam nec dona vicerunt. Sequitur:

Ibid. Quorum sententia procul sit a me.

Aliud sententia, aliud consilium. Ibidem. Hoc etiam per beatum Job dictum est. Ait namque: *Quorum consilium longe sit a me;* quamvis aliud sententia, atque aliud consilium possit intelligi. Sententia quippe in ore est, consilium in cogitatione. Dum ergo Eliphaz longe se a malorum sententia, beatus vero Job a consilio optavit; constat mirum, quia iste malorum verbis, ille vero etiam cogitationi desiderat esse dissimilis. Sequitur:

Vers. 19. Videbunt justi, & letabuntur, & innocens subsannabit eos.

CAP. XIII. REC. VI. 18. Justi cum hic injustos errare conspiciunt, de errore a pereuntium

a Norm. peccantium. Olim tamen in Utic. legebatur pereuntium.

b In Germ. ac olim in Utic. qui publicano meritis.

c Germ. ac Utic. sicut ceteri hominum.

letari non possunt. Si enim gaudent erroribus, justi non sunt. Rursum si per insultationem letantur, eo quod tales non sunt, quales alios esse conspiciunt, omnino superbi sunt. Unde & Phariseus justificationem perdidit: b quia publicani meritis gaudente se prætulit, dicens: *Gratias ago tibi, quia non sum c sicut ceteri homines, raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic publicanus.* Rursum si dicimus, quod perfecto gaudio exultare justi possunt de morte pravorum, quale est in hoc mundo gaudium de ultione peccantium, in quo adhuc incerta est vita iustorum? Discernamus igitur tempora tremoris & exultationis. Vident etenim nunc injustos justis, & de eorum nequitia tabescunt. Cumque d eos feriri conspiciunt, de sua quoque vita suspecti fiunt. Quando ergo videbunt justis iniquorum interitum, & letabuntur, nisi cum districto iudici perfecta jam securitate exultationis inhæserint, cum illo extremo examine illorum damnationem conspiciant, & de se jam quod metuant non habebunt? Nunc itaque reprobos aspiciunt & gemunt, tunc aspicient & subsannabunt: quia eos exultando despicient, quos modo nec sine gemitu iniqua perpetrantes, nec sine metu vident pro iniquitate morientes. Unde per hoc quod subditur, quia de damnatione eorum ultima dicatur, ostenditur; nam protinus subinfertur:

Nonne succisa est erectio eorum, & reliqua eorum e devoravit ignis? *Vers. 20.*

19. Hic namque iniqui erecti sunt, quia in pravis actionibus extolluntur: quia & perverse agunt, & tamen pro perveris actibus minime

d In editis eos perire.

e Plerique devorabit, & ita deinceps. In Bessar. gemino reliquias eorum devorabit hic & infra.

Justi de iniquorum peccatis nunc tabescunt, de eorum interitu quandoque letantur.

b

Luc. 18. 11.

c

d

Vers. 20.

e

CAP. XIV. REC. VII. Mali nunc florent, aliquid succidendi, & tam in carne, quam in anima puniendi.

nime feriuntur. Peccant & florent, peccata augent & terrena bona multiplicant. Sed eorum erectio tunc succiditur, cum vel a præsentī vita ad interitum, vel a conspectu æterni iudicis ad æternum Gehennæ incendium pertrahuntur. Qui etsi hic mortuam suam carnem relinquunt, ipsam quoque in resurrectione recipiunt, ut cum carne ardeant, in qua peccaverunt. Sicut enim eorum culpa in mente fuit & corpore, ita eorum pœna in anima erit pariter & carne. Quia ergo nec hoc eis erit a tormento liberum, quod hic mortuum relinquunt, recte nunc dicitur: *Reliquias eorum devoravit ignis*. Sequitur:

Verf. 21.
& 22.

Acquiesce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones ejus in corde tuo.

a

CAP. XV.
VET. VII.
Hæretico-
rum super-
bia & præ-
sumtio.

20. Culpa superbiæ est docere a meliorem: quam sæpe hæretici perpetrant, qui de his quæ prave sentiunt, quasi docere catholicos præsumunt. Tunc enim eos putant Deo acquiescere, si illos contigerit eorum perversitatibus consentire. Et acquiescentibus pacem promittunt: quia contra eos qui sibi consentiunt, jam jurgari desistunt. Fructus autem optimos sibi consentientibus pollicentur, quia eos solos bona opera agere existimant, quos ad sua dogmata se trahere exsultant. Quibus & hoc congruit, quod adjungit: *Suscipe ex ore illius legem*. Quia ea quæ ipsi sentiunt, ex ore Dei procedere suspiciuntur: *Et pone sermones ejus in corde tuo*. Ac si aperte a destruat, dicens: Quos nunc usque in ore, & non in corde tenuisti. Quia enim eorum perversa dogmata ^b respuit, non eum verba Dei

b

in sensu, sed in ostensione habuisse criminantur. Unde quasi sub quadam specie dulcedinis infundunt virus pestiferæ persuasionis, ut verba Dei Ecclesiam in corde suo ponere admoneant. Quæ si unquam a corde illius recessissent, ab illis talia nullatenus audiret. Sequitur:

Si reversus fueris ad Omnipotentem, edificaberis, & longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo.

Verf. 23.

21. Fidelem populum hæretici a Deo discessisse existimant: quia cum suis prædicationibus resistentem vident. Quem cum malis præsentibus afflictum conspiciunt, quasi ^c per admonitionem ad conditoris gratiam trahere conantur, dicentes: *Si reversus fueris ad Omnipotentem, edificaberis*. Ac si aperte dicant: Quia nostris dogmatibus resistendo a Domino recessisti, ideo a justitiæ ædificatione destructus es. Tabernaculum vero aliquando accipimus habitaculum corporis, aliquando vero habitaculum cordis. Nam sicut anima habitamus in corpore, ita per cogitationes habitamus in mente. Iniquitas ergo in tabernaculo mentis, est perversa intentio in studio cogitationis: iniquitas autem in tabernaculo corporis, per expletionem operis actio carnalis. Eliphaz itaque quia amicus beati viri existit, quædam vera sentiens, & tamen in his, in quibus a rectitudine deviat, hæreticorum speciem tenens, beatum Job ex virtutibus flagellatum nesciens, errasse credidit, quem percussum vidit, eique si reversus ad Omnipotentem fuerit, pollicetur dicens: *Longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo*: ac si patenter dicat: Quisquis ad Deum post errata revertitur, in cogitatione simul & in opere mundatur: Sequitur:

CAPIT
XVI.
Qui ad
Deum post
peccata re-
vertitur, in
cogitatione
& opere
mundatur.
C

Da-

^a In Vindoc. meliorem se.

^b Vindoc. respuit sancta Ecclesia, non eam &c.

^c Vindoc. quasi per admonitionem conditoris, ad gratiam reducere conantur.

Verf. 24. Dabit pro terra filicem , & pro filice torrentes aureos .

CAP. XVII.
V E T. IX.
REC. VIII.
Infirmi, fan-
nante Deo,
fortes eva-
dunt, &
aliis doctri-
na prælu-
cent.

22. Quid per terram, nisi infirmitas actionis, quid per duritiam filicis, nisi fortitudo signatur? quid per torrentes aureos, nisi doctrinam intimæ claritatis accipimus? Omnipotens autem Deus ad se conversis pro terra dat filicem, quia pro infirma actione fortitudinem tribuit robusti operis. Dat etiam pro filice torrentes aureos: quia pro robusto opere doctrinam multiplicat claræ prædicationis, ut peccator quisque conversus, & ex infirmo fortis existere valeat, & in sua fortitudine a usque ad proferenda verba intimæ claritatis exurgat, quatenus in eo & infirmitas actionis, in qua velut terra solvitur, bene vivendi fortitudine solidetur: & rursus cum sensus ex vita trahitur, ex ipsa fortitudine torrentes aurei defluant, quia in ore bene viventium doctrinæ claritas inundat. Sequitur:

Verf. 25. Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coacervabitur tibi.

CAPUT
XVIII.
Deus fuga-
tis hostibus,
divini elo-
qui argen-
to nos di-
tat.

23. Quos magis alios hostes patimur, quam malignos spiritus? Qui in nostris nos cogitationibus obsident, ut civitatem valeant nostræ mentis irrumpere, eamque sub sui jugo domini captam tenere. Argenti autem nomine, sacra eloquia designari testatur Psalmista, qui ait: *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum b terra.* Et sæpe cum eloquiis sacris intendimus, malignorum spirituum insidias gravius toleramus: quia menti nostræ terrenarum cogitationum pulverem aspergunt, ut intentionis nostræ oculos a luce intimæ visionis obscurent. Quod nimirum Psalmista pertulerat, cum dicebat: *Declinate a me maligni, & scrutabor manda-*

Psal. 110. 7.
b
Fac. in Gen. cap. 58. & in Psal. cap. 248.

Psal. 118. 115.

a Norm. addunt, post, ante usque.
b Ita Gerin. Anglic. Norm. Turon. & alii. Deest terra in editis.
c Vindoc. divinitus eloquii talentum Sec.

ta Dei mei. Videlicet patenter infinuans, quia mandata Dei perscrutari non poterat, cum malignorum spirituum insidias in mente tolerabat. Quod etiam in Isaac opere sub allophyllorum pravitare cognoscimus designari, qui puteos, quos Isaac foderat, terræ congerie replebant. Hos enim nos nimirum puteos fodimus, cum in Scripturæ sacre abditis sensibus alta penetramus. Quos tamen occulte replent allophylli, quando nobis ad alta tendentibus immundi spiritus terrenas cogitationes ingerunt, & quasi inventam divinæ scientiæ aquam tollunt. Sed quia nemo hos hostes sua virtute superat, per Eliphaz dicitur: *Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coacervabitur tibi.* Ac si aperte diceretur: *Dum malignos spiritus Dominus a te sua virtute repulerit, c divini intus eloquii talentum lucidum excrevit.* Sequitur:

Genf. 26. 15.

c

Tunc super Omnipotentem deliciis affluet.

Verf. 26.

24. Super Omnipotentem deliciis affluere, est in amore illius Scripturæ sacre epulis satiari. In cujus nimirum verbis tot delicias invenimus, quot ad profectum nostrum intelligentiæ diversitates accipimus; ut modo nuda nos pascat historia; modo sub textu litteræ velata medullitus nos reficiat moralis allegoria; modo ad altiora suspendat contemplatio, in præsentis vitæ tenebris jam de lumine æternitatis intermicans. Et sciendum, quod quisquis deliciis affluit, in quadam sui remissione solvitur, atque a laboris studio quasi ex lassitudine relaxatur; quia nimirum anima, cum internis d deliciis abundare cœperit, terrenis jam operibus incubare minime consentit; sed

CAP. XIX.
VET. X.
REC. IX.
Deliciis affluunt qui multiplices in Sacris Scripturis sensus discernere sciunt.

d

amo-
Norm. melius, divini in te eloquii talentum lucidius crescit.
d Norm. desideris.

amore conditoris capta, & sua captivitate jam libera, ad contemplandam ejus speciem deficiendo suspirat, & quasi lassescendo convalescit: quia dum sordida onera portare jam non valet, ad illum per quietem properat, quem intus amat. Hinc etiam in admiratione sponsæ

Can. 8. 5.

scriptum est: *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens?* Quia nimirum sancta Ecclesia nisi verborum Dei deliciis afflueret, de deserto vitæ præsentis ascendere ad superiora non posset. Deliciis ergo affluit, & ascendit; quia dum mysticis intelligentiis pascitur, ad superna quotidie contemplanda sublevatur. Hinc etiam Psalmista ait:

Pf. 138. 11.
Par. in Psal.
cap. 264.

Et nox illuminatio mea in deliciis meis: quia dum per intellectum mysticum studiosa mens reficitur, jam in ea vitæ præsentis obscuritas fulgore dici subsequenti illuminatur; ut etiam in hujus corruptionis caligine in intellectum illius vis futuri luminis erumpat, & verborum deliciis pasta prægustando discat, quid de pabulo veritatis esuriat. Sequitur:

Ibidem.

Et elevabis ad Deum faciem tuam.

CAP. XX.
Ad Deum faciem levare, est cor poenitentia mundatum ad divina investiganda attollere.
Par. in Eccli. cap. 6.

25. Ad Deum faciem levare, est cor ad sublimia investiganda attollere. Nam sicut per corporis faciem homini, ita per interiorem imaginem Deo noti atque conspicibiles sumus. Cum vero reatu culpæ deprimimur, ad Deum levare cordis nostri faciem veremur. Dum enim nulla bonorum operum confidentia fulcitur, intueri summa mens trepidat, quia ipsa se conscientia accusat. Cum vero jam poenitentiae lamentis culpa diluitur, & sic perpetrata planguntur, ^a ut plangenda minime perpetrentur; magna mentis fiducia nascitur, & ad conspi-

a

cienda supernæ retributionis gaudia cordis nostri facies levatur. Sed hæc Eliphaz recte diceret, si infirmum moneret. Cum vero justum virum propter flagella despicit, quid aliud quam verba scientiæ nesciens fundit? Quæ nimirum dicta si ad hæreticorum typum ducimus, ^b ipsi falsis promissionibus ad Deum nos faciem levare pollicentur. Ac si fidei populo patenter dicant: Quamdiu prædicationem nostram non sequeris, cor in infimis premis. Quia vero Eliphaz beatum Job ad Deum reverti admonuit, a quo videlicet idem vir beatus nunquam recessit, adhuc pollicendo subjungit:

Rogabis eum, & exaudiet te.

Verf. 27.

26. Rogant quippe Dominum, sed exaudiri minime merentur, qui jubentis Domini præcepta contemnunt. Unde scriptum est: *Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Quamdiu ergo Eliphaz beatum Job non exaudiri credidit, hunc nimirum in suo opere errasse judicavit. Unde & adhuc subdit:

CAP. XXI.
Frustra Deum rogant qui ejus præcepta contemnunt.
Prov. 28. 9.

Et vota tua reddes.

Ibidem.

Qui vota vovit, sed hæc præinfirmitate solvere non valet, ei ex peccati pœna agitur, ut volentibonum posse subtrahatur. Cum vero in conspectu intimi judicis ea quæ obsistit, culpa detergitur, fit protinus ut votum possibilitas sequatur. Sequitur:

V E T. XI.

Discernes rem, & veniet tibi.

Verf. 28.

27. Hoc esse proprium infirmantium judicium solet, ut tanto quempiam existiment justum, quanto hunc adipisci conspiciunt omne quod appetit: cum videlicet noverimus nonnunquam bona terrena justis subtrahi, quæ largo munere tribuuntur

CAP. XXII.
Falsa hominum de adversis, & prosperis judicia.

in-

^a Sola edit. Guffan. ut plangendo.

^b Norm. *ipsis falsis promissionibus.*

injustis : quia & desperatis ægris medici quidquid poposcerint , dari præcipiunt , & eis quos reduci posse ad salutem prævident , quæ appetunt dari contradicunt . Sed si dicta hæc Eliphaz de donis spiritalibus intulit , sciendum quod res decernitur & venit , cum virtus quæ

a

Et in viis tuis splendebit lumen.

CAPUT
XXIII.
REC. x.
Mirus virtutis splendor.

b

28. In viis quippe iustorum lumen splendere , est per mira opera virtutum , signa suæ claritatis aspergere ;^b ut quocumque per intentionem pergunt , ab intuentium cordibus peccati noctem excutiant , & exemplo sui operis in eis justitiæ lumen fundant . Sed quantalibet sit justitia operis , apud internum judicem nulla est , si hanc elevat tumor mentis . Unde & subditur :

Verf. 29.

Qui enim humiliatus fuerit , erit in gloria : & qui inclinaverit oculos suos , ipse salvabitur .

CAPUT
XXIV.
Humilitatis commendatio .
Luc. 14. 11.

c

29. Quæ nimirum sententia a Veritatis ore non discrepat , dicentis : *Omnis qui se exultat , humiliabitur ; & qui se humiliat , exaltabitur .* Unde & per Salomonem dicitur : *Antequam conteratur , exaltatur cor hominis ; & antequam gloriatur , humiliatur .* Recte autem dicitur : *Qui inclinaverit oculos suos , ipse salvabitur* : quia quantum per membrorum ministerium deprehendi potest , prima superbiæ ostensio esse in oculis solet . Hinc enim scriptum est : *Et oculos superbiorum humiliabis .* Hinc de ipso superbientium ca-

Psal. 17. 29.

a Germ. & Norm. *Largiente Domino etiam effectum operatur .*

b Idem ut quæquæ . Bellovac. *ut quamquam per intentionem pergunt , ab intuentium cordium sordibus peccati &c.*

pite dicitur : *Omne sublime videt .* Job 41. 25. Hinc de illa , quæ ei per infidelitatem adhæsit , scriptum est : *Gen- ratio cujus excelsi sunt oculi , & palpebræ ejus^d in altum subrepta .* Oculos ergo inclinare , est nullum respiciendo despiciere , sed se minorem atque imparem cunctis quos aspicit , æstimare . Salvabitur itaque qui oculos inclinat : quia qui salsum superbiæ verticem deserit , veritatis altitudinem ascendit . Sequitur :

Prov. 30. 13.

d

Salvabitur innocens , salvabitur autem munditia manuum suarum .

Verf. 30.

30. Quæ scilicet sententia si de cœlestis regni retributione^e promittitur , veritate fulcitur : quia cum de Deo scriptum sit : *Qui reddit unicuique secundum opera ejus* ; illum in extremo examine justitiæ æterni judicis salvat , quem hic ejus pietas ab immundis operibus liberat . Sin vero ad hoc salvari quisque hic munditia manuum suarum creditur ,^f ut suis viribus innocens fiat , proculdubio erratur : quia si superna gratia nocentem non prævenit , nunquam profecto inveniet quem remuneret innocentem . Unde veridica Moysis voce dicitur : *Nullusque apud te per se innocens est .* Superna ergo pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis , ut subsequente quoque nostro libero arbitrio , bonum quod jam appetimus , agat nobiscum : quod tamen per impensam gratiam in extremo judicio ita remunerat in nobis , ac si solis processisset ex nobis . Quia enim divina nos bonitas , ut innocentes faciat , prævenit , Paulus ait : *Gratia autem Dei sum*

CAP. XXV.
Gratiæ prævenientis necessitas , quam comitari & subsequi debet lib. arbitrium .
Rom. 2. 6.

e

f

Exod. 34. 7.

VER. XXI.

1. Cor. 15. 10.

id

e Vindoc. *antequam glorificetur .*

d Norm. *in altu .*

e Bellovac. *promittitur .* Et uterque Belfar .

f Norman. *ut suis operibus innocens fiat .*

a *id quod sum.* ^a Et quia eandem gratiam nostrum liberum arbitrium sequitur, adjungit: *Et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi.* Qui dum se de se nihil esse conspiceret, ait: *Non autem ego.* Et tamen quia se esse aliquid cum gratia invenit, adjunxit: *Sed gratia Dei mecum.* Non enim diceret, *meum*, si cum præveniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet. Ut ergo se sine gratia nihil esse ostenderet, ait: ^b *Non ego.* Ut vero se cum gratia operatum esse per liberum arbitrium demonstraret, adjunxit: *Sed gratia Dei mecum.* Munditia itaque manuum suarum innocens salvabitur: quia qui hic prævenitur dono ut innocens fiat, cum ad judicium ducitur, ex merito remuneratur. Quæ cuncta Eliphaz, sicut prædictum est, etsi recte protulit, cui tamen proferret ignoravit: ^c quia docere meliorem non debuit, sed audire. Quæ tamen omnia per typum hæreticorum promissionibus congruunt: qui cum fideles quosque in præsen-

ti vita afflictos inveniunt, eos ex culpa perfidiæ percussos arbitrantur, eisque si sua dogmata sequantur, salutem innocentiam per bonorum operum munditiæ promittunt. Sed mens fidelium tanto eos altius despicit, quanto illos innocentiam non videt habere quam pollicentur. Unde bene per Salomonem dicitur: ^d *Frustra jactatur rete ante oculos pennatorum.* Pennati quippe sunt bonorum spiritus, qui dum ad altiora per spem veritatis evolant, apposita pravorum hominum deceptionis retiacula declinant. Sequitur:

Respondens autem Job dixit: Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plaza mea aggravata est super gemitum meum.

^{Job 21.}
^{Verf. 1. & 2.}

31. More suo beatus Job planioribus verbis incoat, sed dicta sua alta mysterii prosecutione consummat. Mederi quippe dolor afflicti ex amicorum consolatione debuerat: sed quia consolatio ad blandimenta fallaciæ erupit, afflicti dolor inhorruit. Quia enim Eliphaz spondere converso meliora non timuit, quasi

C A P U T.
XXVI.
XEC. XI.
Inordinata
consolatio
dolorem au-
get.

^a Olim in Utic. legebatur: *& quia eandem gratia nostrum liberum arbitrium sequitur*; quod fuit antiqua manu emendatum. Huic lect. favent duo vet. MSS. Paris. unus Reg. alter S. Gerin. & unus Vatic. not. 574. sec. 14. vel 15. exaratus. Verum contradicunt omnes alii, Anglic. Gallic. Vatic. ex quibus plurimi sunt saltem nono secul. scripti, qualis notatus 575. cujus ad calcem hæc leguntur carmina:

Sexta docet finem pars hoc resonare volumen,

Quod bene ter senis distinguitur undique libris.

Anastasi sancti concessum munere Christi Altari, cuius si quis substraxerit istud Donum, percussus sis sic anathemate Jesu, Perpetua vita careas; sane morte futura Johannes Scriptor ... Da Christe medelam.

Nullam fecimus mentionem cujusdam MSS. Cisterciensis in quo legitur quoque: *& quia eandem gratia nostrum liberum arbitrium sequitur*, quod multarum diversarum lectio- num adjectione sit interpositus, aliundeque non admodum antiquus. Huic autem appo-

nitur alter Cisterciensis eo deosculandus quod piis manibus Sanctorum Monachorum Cisterciensium exaratus sit, sub Beato Stephano primo Cistercii Abbate ut liquet ex hac epigraphe: *Anno Domini millesimo centesimo undecimo, in vigilia Nativitatis ejusdem Domini nostri Jesu Christi, liber iste finem sumsit scribendi temporibus Domini Stephani Cisterciensis Abbatis.* Verum quid opus est manuscriptorum testimonio, ad asserendam nostram lectionem, cum alia evertat omnino sensum a Gregorio intentum? Palam enim docet hic gratiam prævenire, liberum vero arbitrium esse pedisequum: *Quia*, inquit, *divina nos bonitas, ut innocentes faciat, prævenit, Paulus ait &c.* Et infra: *non enim diceret mecum, si cum præveniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet.*

^b Plerique non autem ego.

^c Norm. quia docere meliorem audere non debuit. Bessar. duo docere meliorem audere non debuit.

^d Bigot. & Lyr. frustra jactatur rete. Duo quoque Bessar. jactatur.

si ex noxio medicamine vulnus crevit. Unde recte dicitur: *Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum*: quia videlicet inordinatæ consolationis intentio percussione quam minuere debuit, multiplicavit. In quibus nimirum verbis per typum sanctæ Ecclesiæ etiam fidelium dolor exprimitur, qui eo amplius gemunt, quo a malos blandiri conspiciunt, qui juxta Pauli vocem: *Per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium*.

Rom. 16. 18.

VET. XIII.
Fidelium mentes sine amaritudine esse nesciunt.

32. Quæ etiam verba ad considerandam subtilius mentem fidelium recte referuntur; qui esse sine amaritudine nesciunt, etiam si in hoc mundo prosperari videantur. Quibus cum & adversitas evenit, eum quem invenit, ingeminat dolorem. Unde recte dicitur: *Nunc quoque in amaritudine est sermo meus*. Ut aperte monstretur, quia electorum mens sine amaritudine & in prosperitate non fuerit. Bene autem dicitur: *Et manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum*. Manus quippe plagæ, est fortitudo percussione. Primam namque percussione suam electi considerant, quia a conditoris sui visione divisi sunt, quia nequaquam illuminationis intimæ claritate perfruuntur, sed in præsentis vitæ exilio quasi in cæcitatatis loco relegati gemunt. Semper ergo habent in hac manu plagæ gemitum suum. Sed cum adhuc etiam adversa in hac vita accidunt, manus plagæ eorum etiam super gemitum gravatur. Erat enim plagæ gemitus etiam cum præsentis vitæ adversa deessent. Sed amaritudo pri-

mæ percussione etiam ex tentatione crescit adversitatis. Dicit ergo: *Et manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum*: quia justum quemque in hac vita adversitas non lætum percussit, sed in eo dolorem vulneris multiplicavit. Fit tamen miro omnipotentis Dei modamine, ut cum in hoc mundo mens justii adversitatibus plus laborat, auctoris sui contemplandam faciem amplius sitiat. Unde hic apte subjungitur:

Quis mihi tribuat, ut cognoscam & inveniam illum, & veniam usque ad folium ejus? Vers. 3.

33. Electus quisque nisi Deum cognovisset, utique non amaret. Sed aliud est cognoscere per fidem, atque aliud per speciem; aliud invenire per credulitatem, aliud per contemplationem. Ex qua re agitur, ut electi omnes eum quem fide cognoverunt, videre quoque per speciem anhelent. Cujus amore flagrantæ æstuant; quia ejus dulcedinis suavitatem jam in ipsa suæ fidei certitudine degustant. Quod bene ille in Gerasenorum regione sanatus a demonibus designat, qui vult abire cum Jesu; sed ei a magistro salutis dicitur: *Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecerit Deus*. Amanti enim adhuc dilatio imponitur, ut ex dilati amoris desiderio, meritum retributionis augeatur. Fit ergo nobis omnipotens Deus dulcis in miraculis, & tamen in sua celsitudine manet occultus, ut & quiddam monstrando de se, occulta nos inspiratione in suo amore succendat, & tamen abscondendo majestatis suæ gloriam, amoris sui vim per æstum

C A P U T
XXVII.
REC. XII.
Ardor electorum Dei conspectu frui cupientium.
Par. in Luc. cap. 18.

Luc. 2. 39.

^a Vindoc. quo malos simplicibus blandiri.

^b In edit. solum legitur: *nunc quoque*. Ut aperte &c. In MSS. autem nostris & Anglic. *nunc quoque in amaritudine est sermo meus*. In 2do Bellar. *nunc quoque tan-*

tum adest reliquis consulto deletis.

^c Vindoc. *claritate in vita perfr...* quasi in necessitatis loco... semper ergo habent meæ manus plagæ gemitum.

^d Norm. *relegati*. Ita etiam vet. edit.

^e Vindoc. *non lætum percussit*.

æstum desiderii augeat. Nisi enim sanctus vir videre hunc in sua majestate quæreret, non utique subin-ferret: *Et veniam usque ad solium ejus*. Quid namque est solium Dei, nisi illi angelici spiritus, qui Scriptura teste, Throni vocati sunt? Qui ergo usque ad solium Dei venire vult, quid aliud quam interesse angelicis spiritibus concupiscit? ut nulla jam defectiva temporum momenta sustineat: ^a sed ad permanentem gloriam in contemplatione æternitatis exsurgat.

34. Quæ tamen verba etiã in hac vita positis justis ^b conveniunt. Nam cum contra votum suum atque desiderium quodlibet agi conspiciunt, ad occulta Dei judicia recurrunt: ut in eis videant quia inordinate intus non disponitur, quod inordinatum foris currere videtur. Cum enim præfidentem angelicis spiritibus creatorem omnium fidei oculis contemplantur, ad ejus nimirum solium veniunt. Et quia considerant, quoniam is qui mire angelos regit, injuste homines non disponit, profecto inveniunt causales rationes quam justæ sint, dum ipsæ causæ extrinsecus videantur injustæ: dumque id humiliter faciunt, semet ipsos sæpe in sua voluntate reprehendunt, sua in se nonnunquam vota dijudicant, dum meliora esse ea quæ disponit conditor, pensant. Unde bene adhuc subditur:

Verf. 4. Ponam coram eo judicium, & os meum replebo increpationibus.

CAPUT XXVIII. REC. XIII. 35. Coram ^c Deo judicium ponere, est intra secretum mentis per

^c
Ex eorum
considera-
tione ad pæ-
nitentiam
accendun-
tur.

^a Germ. Bellovac. & Norm. *sed permanente gloria. Duo Bessar. permanentis . . . eveniunt.*

^b Germ. & Bellov. *eveniunt*, quod prius lectum in Utic.

^c Uterque Bessar. *Coram eo.*

^d Secundus Bess. *subtili examine tremendum contra se judicem contemplatur, ama-*

fidei contemplationem ad tremendum examen majestatis illius, oculos nostræ considerationis aperire, quid peccator homo mereatur attendere, & occultus nunc & tacitus judex quam terribilis post appareat, considerare. Ex qua re agitur, ut ad cognitionem sui anima subtilius revocetur, & quo occultum judicem suum magis terribilem videt, eode suis actibus formidolosius angustetur. Anxie trepidat, culpas suas lamentis insequitur, pœnitendo increpat, qualem fuisse se meminit. Unde nunc quoque postquam dictum est: *Ponam coram eo judicium*; recte subjungitur: *Os meum replebo increpationibus*. Qui enim sibi in conspectu Dei judicium ponit, os suum increpationibus replet: quia dum ^d subtile examen tremendi contra se judicis contemplatur, amaræ se pœnitentiæ invectione persequitur. Sæpe autem dum culpas nostras pensare negligimus, quæ earum reprehensio in judicio sequatur, ignoramus: dum vero eas pœnitendo persequimur, quid nobis de eis judex in suo examine dicere possit, invenimus. Unde adhuc apte subjungitur;

Ut sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi.

Verf. 5.

36. Tunc enim culpas plangimus, cum pensare cœperimus. Sed tunc subtilius pensamus, cum sollicitius plangimus, atque ex lamentis in corde nostro ^e plenius nascitur, quid peccantibus divina districtio minatur, quæ erunt illa reproborum impropria, qui terror, quæ implacabilis

CAPUT XXIX. Ea dum metuunt, evadunt.

^{ra.}

^e Melius fortasse plenius noscitur. Sane in Vindoc. legimus: *plenius agnoscitur quid est quod peccantibus*. Ceterum lectionem mutare non præsumimus, quam habent editi & MSS. fere omnes. Noscitur est in 2do Bessar. sed o superscripto, erat enim prius ^a. Mox uterque *quid est quod*.

a
b
c
lis a majestatis averfio. Tanta enim tunc Dominus reprobis iratus dicet, b quanta eos pati ex æquitate permiferit. Quæ nimirum c verba animadverfionis illius, jufti dum modo follicite metuunt, evadunt. Sed quis in illo examine inveniri juftus valeat, fi fecundum fuæ fortitudinis majestatem, vitam hominum difcutiat Deus? Apte ergo fubjungitur:

Vers. 6. *Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis fuæ mole me premat.*

CAPUT XXX.
V E T. xv.
R E C. xiv.

d
Dei fortitudinem fortitudines, infirmitatem in assumpta humanitate defiderant. 1. Cor. I. 25.
37. Mens etenim d quamlibet jufti, fi ab omnipotente Domino diftrictè judicatur, mole magnitudinis premitur. In quibus nimirum verbis hoc quoque intelligendum est, quod fanctus vir, dum Dei fortitudinem devitat, quid ejus aliud quam infirmitatem defiderat? Et fcriptum est: *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.* Unde & protinus adjungit:

Vers. 7. *Proponat æquitatem contra me, & perveniet ad victoriam judicium.*

e
Quis enim alius nifi mediator Dei & hominum, homo Chriftus Jefus æquitatis nomine designatur? de quo fcriptum est: *Qui factus est fapientia nobis a Deo, & juftitia.* Quæ fcilicet juftitia dum in hunc mundum contra vias peccatorum venit, antiquum hoftem vincimus, a quo e captivi tenebamur. Dicat ergo: *Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis fuæ mole me premat: proponat æquitatem contra me, & perveniet ad victoriam judicium meum.* Id est, ad redarguendas vias meas incarnatum Filium mit-

tat, & tunc infidiantem adverfarium per abfolutionis meæ judicium victor excludam. Si enim in divinitatis fortitudine fic unigenitus Dei Filius invifibilis maneret, ut nil de nofta infirmitate fufciperet, infirmus homo ad eum invenire accelfum gratiæ quando potuiffet? Consideratum quippe pondus ejus magnitudinis, opprimeret potius quam juvaret. Sed fortis f fuper omnia, apparuit infirmus inter omnia; ut dum nobis ex affumta infirmitate congrueret, ad permanentem nos fuam fortitudinem elevaret. In altitudine enim fuâ divinitas a nobis utpote parvulis apprehendi non potuerat: fed ftravit fe hominibus g per humanitatem, & quafi in jacentem afcendimus; furrexit, & levati fumus. Unde hoc quoque mox fubditur, per quod divinitas invifibilis atque incomprehenfibilis demonftretur. Nam fequitur:

Vers. 8. & 9.
Si ad Orientem iero, non apparet: fi ad Occidentem, non intelligam eum: fi ad finiftram, quid agam? non apprehendam eum: fi me vertam ad dexteram, non videbo illum.

g
CAPUT XXXI.
R E C. xv.
Deus invifibilis & incomprehenfibilis, non in parte fed ubique querendus.
38. Creator quippe omnium in parte non est, quia ubique est. Et tunc minus invenitur, quando is qui totus ubique est, in parte queritur. Incircumfcriptus namque fpiritus omnia intra femetipfum habet, quæ tamen & implendo circumdat, & circumdando implet, & fufcinendo tranfcendit, & tranfcendendo fufcinet. Bene autem poftquam dictum est: *Si ad Orientem iero non apparet: fi ad Occidentem, non intelligam eum; fi ad finiftram, quid agam? non app-*

a Ita Germ. Norm. Vindoc. Belloc. In omnibus edit. animadverfio. Monet tamen Guffan. aliter legi averfio vel adverfo.

b Vindoc. quanta eos iniqua agere ex æquanimitate permiferit.

c Olim in Utic. verba animadverfionis.

d Vindoc. cujuslibet jufti.

e In duob. Beftar. capti. Paulo poft unigenitus filius... humilitatem.

f Hunc loquendi modum jam obfervavimus in noftro Gregor. vide fupra lib. 15. cap. olim 10. nunc 16. num. 20. & lib. 2. num. 60.

g Turon. Norm. Anglic. ita habent, non, per humilitatem, ut legitur in editis. Apud Gilot. in margine adnotatur al. per humilitatem.

prehendam eum : si me vertam ad dexteram non videbo illum ; illico adiunxit : Ipse vero scit viam meam .
 Ac si aperte dicat : Videre non valeo videntem me , & eum qui me subtiliter intuetur , intueri non possum : ut videlicet ostendat , ^a quia tanto cautius formidandus est , quanto conspicabilis non est . Qui enim ita nos aspicit , ut a nobis aspici nequeat , eo magis timendus est , quo cuncta videns minime videtur . Cum enim contra nos latere quempiam in insidiis credimus , eo illum amplius metuemus , quo minime videmus . Cumque ejus insidias nequam deprehendimus ubi sunt , & ibi eas metuemus ubi non sunt . Creator autem noster , qui ubique totus est , & cernens cuncta non cernitur , tanto magis metuendus est , quanto invisibilis permanens , de nostris actibus quando & quid decernat , ignoratur . Quæ tamen verba intelligi & aliter possunt . Ad Orientem quippe imus , cum mentem in consideratione majestatis ejus attolimus . Sed non apparet : quia qualis in natura sua est , ^b a cogitatione mortali videri non prævalet .
^c *Si ad Occidentem non intelligam eum .* Ad occidentem imus , cum sublevatum in Deo cordis oculum , ^{V E T . xvi .} sed ipsa immensitate luminis reverbentur , ad nosmetipsos reducimus , & lassati discimus valde super nos esse , quod quærebamus ; nostramque mortalitatem considerantes , indignos nos adhuc esse deprehendimus , qui immortalē ^d videre valeamus .
Si ad sinistram , quid agam ? non apprehendam eum . Ad sinistram ire , est peccatorum delectationibus consentire . Et nimirum constat , quia Deum apprehendere non valet , qui adhuc in delectatione peccati per si-

nistram jacet . *Si me vertam ad dexteram , non videbo illum .* In dexteram procul dubio vertitur , qui de virtutibus elevatur . Sed Deum videre non valet , qui privata lætitia de bonis actibus gaudet : quia in eo cordis oculum tumor elationis premit . Unde bene alias dicitur : ^e *Non declines ad dexteram , aut ad sinistram .* In quibus cunctis plerumque se anima discutit , nec tamen plene deprehendere semetipsam valet . Unde hic apte subditur :

Ipse vero scit viam meam .

Verf. 10.

39. Ac si ^f patenter dicat : Ego me & districte discutio , & perfecte me scire non possum : & tamen ille quem videre non valeo , videt subtiliter cuncta quæ ago . Sequitur :

C A P U T
XXXII.
Deus justorum vias explorat eosque probat .

^g *Et probabis me quasi aurum quod per ignem transit .*

f

g

Aurum in fornace ad naturæ suæ claritatem proficit , dum sordes amittit . Quasi aurum ergo quod per ignem transit , probantur animæ justorum , quibus exustione tribulationis & subtrahuntur vitia , & merita augentur . Nec elationis fuit , quod sanctus vir in tribulatione se positum auro comparavit , quia qui Dei voce justus ante flagella dicitur est , non idcirco tentari permissus est ut in eo vitia purgarentur , sed ut merita crescerent , aurum vero igne purgatur . Minus ergo de se æstimavit ipse quam erat , dum tribulationi traditus , purgari se credidit , qui purgandum in se aliquid non habebat .

40. Sciendum vero est , quia quamvis de se humilia sentiat animus justorum , ea tamen quæ agunt , quam sint recta conspiciunt , sed de eorum rectitudine non præsumunt :

Justi quantumvis humiles , sua bona opera non ignorant .

^a Vindoc. quia tanto citius .

^b Omnes Norm. a cogitatione mortalium .

^c Decst eum in eisdem . MSS .

^d Ebroic. & alii Norm. videre volebamus . Olim in Utic. valeamus .

^e Vindoc. nec declinabis . Norm. ne declines .

^f Duo Bessar. aperte discutio , & tamen .

^g Bigot. Sag. Lyr. & probavit me .

sumunt: Unde adhuc subditur: *Vestigia ejus secutus est pes meus: viam ejus custodivi, & non declinavi ex ea. A mandatis labiorum ejus non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris ejus.* Sed in his omnibus an se esse aliquid existimet, videamus. Sequitur: *Ipse enim solus est.* Quia sententia subjuncta ostendit, quia in tot bonis quæ egerat, nil esse se credidit. Sed hæc ipsa superius verba repetentes, ut possumus perstringamus.

REC. XVI.

Verf. 11.
CAPUT
XXXIII.
Dei longanimitas & pietas nobis imitandæ.
Pat. in Pf. cap. 142.

Vestigia ejus secutus est pes meus.

41. Quasi quidam namque gressus Dei sunt, ^a quas cernimus, ^b operationes ejus, quibus bonus quisque malusque regitur, quibus justus iniquusque suis ^c ordinibus disponuntur, quibus & subjectus quisque ad meliora quotidie ducitur, & adversus ad deteriora corruens toleratur.

Psal. 67. 25.

De quibus nimirum gressibus Propheta dicebat: *Visi sunt gressus tui Deus.* Nos itaque cum virtutem longanimitatis atque pietatis ejus intuemur, & intuentes imitari contendimus, quid aliud quam gressuum ejus vestigia sequimur, ^d quia extrema quedam ejus operationis imitamur. Hæc enim Patris sui vestigia Veritas admonerat imitari, cum diceret: *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in cælis est, qui solem suum oriri facit ^e super malos*

Matt. 5. 44. & 45.

Luc. 6. 28.

RET. XVII.

Job 19. 25.

& bonos: Potest tamen beatus Job, qui certa fide jam dixerat: Scio quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum: sic in futura operatione incarnandæ sapientiæ intendere, sicut nos ejusdem sapientiæ jam præterita ope-

Exempla Christi sequenda.

^a Duo Bessar. *ista*, *quas*. Mox 1. habet in continuatione lineæ in margine quibus bonus quisque adjuvatur: quibus bonus &c.
^b Vindoc. operationes ejus quibus quilibet bonus adjuvatur, quisque malus regitur.
^c Turon. suis ordinationibus.

ra per fidem videmus, quod mediator Dei & hominum benignus ad tribuendum, humilis ad sustinendum, patiens ad exemplum præbendum, fuerit. Cujus nimirum vitam dum beatus Job superno spiritu repletus, sollicita intentione conspiceret, futuram mansuetudinis illius humilitatem prævidens, quasi ad exemplum sibi propositum recurrit: ut quidquid in hac vita ageret, ad imitationis illius vestigia ligaret, quatenus qui occultæ dispositionis ejus sublimia videre non poterat, quasi in terra conspiciens, ad imitationem ejus vestigia teneret: De quibus ejus vestigiis per Petrum dicitur: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* De quo adhuc subditur:

1. Petr. 2. 21.

Viam ejus custodivi, & non declinavi ex ea.

Ibidem.

42. Custodit ^f & non declinat, qui hoc ubi intendit operatur. Custodire quippe per intentionem, est non declinare per operationem. Hæc namque est sollicitudo justorum, ut actus suos quotidie juxta vias veritatis examinent, & eas sibi in regulam proponentes, a rectitudinis earum tramite non declinent. Super semetipsos quippe quotidie ire contendunt, & quo in virtutum verticem provehantur, cauta reprehensione dijudicant, quidquid de eis ex semetipsis remanet infra semetipsos, & totos se illo festinant trahere, ubi se inveniunt ex parte pervenisse. Sequitur:

CAPUT
XXXIV.
Justorum sollicitudo est vias veritatis observare.

f

A mandatis labiorum ejus non recessi.

Verf. 12.

43.

^d Vindoc. quia extrema quedam ejus opera imitamur. Hoc enim veritas ammonerat discipulis suis imitari.
^e Utr. & Sag. super justos & injustos.
^f Norm. etenim & non declinat. Bessar. uterque enim. Et infra festini.

CAPUT
XXXV.
Et Dei vo-
luntatem in
scripturis
scrutari.

43. Sicut bene obsequentes samu-
li dominorum suorum ^a vultibus
semper intenti sunt, ut ea quæ præ-
ceperint, festine audiant, & imple-
re contendant: sic justorum mentes
per intentionem suam omnipotenti
Domino assistunt, atque in scriptu-
ra ejus quasi os ejus intuentur, ut
quia per eam Deus loquitur omne
quod vult, tanto a voluntate ejus
non discrepent, quanto eandem vo-
luntatem illius in ejus eloquio agno-
scunt. Unde fit, ut ejus verba non
per eorum aures supervacue tran-
seant, sed hæc in suis cordibus fi-
gant. Unde hic subditur:

Ibidem. Et in sinu meo abscondi verba
oris ejus.

CAPUT
XXXVI.
Ejusque
verba, in si-
nu abscon-
dere.

44. In sinu etenim cordis verba
oris ejus abscondimus, quando man-
data illius non transitorie, sed im-
plenda opere audimus. Hinc est,
quod de ipsa matre Virgine scri-
ptum est: *Maria autem conservabat*
omnia verba hæc, conferens in cor-
de suo. Quæ nimirum verba, &
cum ad operationem prodeunt, in
sinu cordis absconsa latent, si per
hoc quod foris agitur, intus agen-
tis animus non elevatur. Nam cum
conceptus sermo ad opus ducitur,
si per hoc humana laus quæritur,
sermo Dei in sinu mentis procul-
dubio non occultatur. Sed nosse ve-
lim, beate vir, cur te tanta in-
tentione examines, cur te tanta sol-
licitudine adstringas? Sequitur:

vers. 13. Ipse enim solus est, & nemo aver-
tere potest ^b cogitationem ejus.

CAPUT
XXXVII.
VET. XVIII.
Deus solus
est, in cu-
jus essentia
comparatio-
ne esse no-
strum non
est.

45. Numquid non sunt angeli &
homines, cælum & terra, aer &
maria, cuncta volatilia, quadrupe-

^a Plurimi Norm. vultus semper intuentes
sunt, ut festini audiant.

^b Plerique cogitationes ejus. Duo etiam
Bess. cogitationes ejus. Numquidnam non ...
volatilia vel quadrup.

^c Utc. Lyr. Bigot. &c. atque repentia,

dia, ^c atque repentia? Et certe scri-
ptum est: *Creavit ut essent omnia.* ^c
Genes. 2. 3.
&c.

Cum ergo in rerum natura tam
multa sint, cur beati viri voce nunc
dicitur: *Ipse enim solus est?* Sed aliud
est esse, aliud principaliter esse;
aliud mutabiliter, atque aliud im-
mutabiliter esse. Sunt enim hæc
omnia, sed principaliter non sunt:
quia in semetipsis minime subsi-
stunt, & nisi gubernantis manu
teneantur, esse nequaquam pos-
sunt. Cuncta namque in illo sub-
sistunt, a quo creata sunt, nec ea
quæ vivunt, sibi metipsis vitam tri-
buunt; neque ea quæ moventur &
non vivunt, suis ^d nutibus ad mo-
tum ducuntur; sed ille cuncta mo-
vet, qui quædam vivificat, quædam
vero non vivificata in extremam ef-
fentiam mire ordinans, servat. Cun-
cta quippe ex nihilo facta sunt,
eorumque essentia rursus ad nihi-
lum tenderet, nisi eam auctor om-
nium regiminis manu retineret.
Omnia itaque quæ creata sunt, per
se nec subsistere prævalent, nec mo-
veri; sed intantum subsistunt, in-
quantum ut esse debeant, accepe-
runt: intantum moventur, inquan-
tum occulto instinctu disponuntur.
Ecce enim peccator flagellandus est
de rebus humanis: arefcit in ejus
laboribus terra, concutitur in ejus
naufragiis mare, ignescit in ejus
sudoribus aer, obtenebrefcit contra
eum inundationibus cælum, inarde-
fcunt in ejus oppressionibus homines,
moventur ^e in ejus adversitate & an-
gelicæ virtutes. ^f Numquid hæc,
quæ inanimata, vel quæ viventia
diximus, suis instinctionibus, & non
magis divinis impulsioribus agitan-
tur? Quidquid est itaque quod ex-
te-

^c & cetera de quibus scriptum est: creavit.
^d Duo Bessar. motibus.

^e Hoc cit ei adversando. De significatio-
ne hujus vocis jam sæpe dictum. Vide su-
pra lib. 11. n. 38. & lib. 2. n. 51.

^f Uterque Bess. numquidnam.

2 terius scivit, per hoc ille ^a intuen-
 dus est, qui hoc interius disponit.
 In omni igitur causa solus ipse in-
 tuendus est, qui principaliter est.
 Exod. 3, 14. Qui etiam ad Moysen dicit: *Ego
 sum qui sum. Sic dices filius Israel:
 Qui est, misit me ad vos.* Cum ita-
 que flagellamur per ea quæ vide-
 mus, illum debemus sollicite me-
 tuere, quem non videmus. Vir
 itaque sanctus despiciat quidquid ex-
 terius terret, quidquid per essen-
 tiam suam, nisi regeretur, ad ni-
 hilum tenderet: & mentis oculo, ^b
 suppressis omnibus, intueatur unum,
 in cuius essentia comparatione esse
 nostrum non esse est, & dicat: *Ipse
 enim solus est.*

REC. xvii.
 Deus im-
 mutabilis
 natura &
 voluntate.

46. De cuius mox immutabilitate apte subjungitur: *Et nemo avertere potest ^c cogitationem ejus.* Sic ut enim immutabilis natura est, ^d ita immutabilis voluntate. Cogitationem quippe ejus nullus avertit: quia nemo resistere occultis ejus iudiciis prævalet. Nam etsi fuerunt quidam, qui deprecationibus suis ejus cogitationem avertisse videntur, ita fuit ejus interna cogitatio, ut sententiam illius avertere deprecando potuissent, ^e & ab eo acciperent, quod agerent apud ipsum. Dicat ergo: *Et nemo avertere poterit cogitationem ejus*; quia semel fixa iudicia mutari nequaquam possunt. Unde scriptum est: *Præceptum posuit, & non præteribit*: Et rursus: *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Et rursus: *Non enim cogitationes meæ sicut cogitationes vestrae, neque viæ meæ ^f sicut viæ vestrae.* Cum ergo exterius mutari videtur sententia, interius consilium non mutatur: quia de unaquaque re immutabiliter in-

Pat. in Pf.
 cap. 292.

Pf. 148 6.
 Marc. 13. 31.
 Isai. 55. 8.

^a Norm. & Germ. metuendus est.
^b Bellovac. sub pressionibus intueatur.
^c Norm. cogitationes ejus.
^d Lyr. Big. Ebroic. Sag. immutabilis cogitatione. Ger. cogitationis. Vindoc. sicut enim immutabilis natura est, ita immuta-

tus constituitur, quidquid foris mutabiliter agitur. Sequitur;

Et anima ejus quodcumque voluit, hoc fecit.

47. Cum sit cunctis corporibus exterior, cunctis mentibus interior Deus, ea ipsa vis ejus, qua omnia penetrat, cunctaque disponit, anima illius appellatur. Cujus videlicet voluntati nec illa obsistunt, quæ contra voluntatem illius fieri videntur; quia ad hoc nonnunquam permittit fieri etiam quod non præcipit, ut per hoc illud certius impleatur quod jubet. Apostatae quippe angeli perversa voluntas est, sed tamen a Deo mirabiliter ordinatur; ut ipsa quoque ejus insidia utilitati bonorum ferviant, quos purgant dum tentant. Sic itaque ejus anima quodcumque voluit hoc fecit, ut inde quoque voluntatem suam impleat, unde voluntati illius repugnari videbatur. Terreatur ergo vir justus, & tantæ majestatis pondus considerans, infirmum se esse deprehendat.

48. Sed inter verba hæc percunctari libet, ac dicere: O beate Job, inter tot flagella positus cur adhuc adversa formidas? jam tribulationibus cingeris, jam innumeris afflictionibus angustaris. Malum timeri debet, quod necdum susceptum est; tu in tanto positus dolore quid metuis? Sed ecce vir justus nostris inquisitionibus satisfaciens adjungit:

Cum expleverit in me voluntatem suam, & alia multa similia presto sunt ei.

49. Ac si aperte dicat: Jam perpendo quæ patior, sed adhuc formido ^{mido} bilis voluntas. Duo Bessar. cogitationes ejus. Sicut enim immutabilis est natura, ita immutabilis voluntatis:

^e Bessar. duo Et ab ipso acceperunt quod.
^f In utroque Bessar. deest sicut.

144.

CAPUT
 XXXVIII.
 VET. XIX.
 REC. XVIII.
 Cui nec illa
 obsistunt
 quæ contra
 voluntatem
 illius
 fieri videntur.

Vers. 14.

CAPUT
 XXXIX.
 Ex his quæ
 patimur,
 formidare
 de seimus
 quæ non-
 dum passi
 sumus.

mido quæ pati possum. Explet enim in me voluntatem suam, quia multis me ^a percussioibus affligit. Sed multa similia præsto sunt ei, quia si ferire cogitat, adhuc invenit ubi plaga crescat. Hinc itaque pensandum est quam pavidus ante flagellum fuit, qui etiam percussus adhuc metuit, ne feriat. Incomprehensibilem quippe vim ei inesse considerans & potestatis & examinis, esse vir justus noluit nec de flagello securus. Unde adhuc metuens ad-

Vers. 15.

Et idcirco a facie ejus turbatus sum: & considerans eum, timore sollicitor.

CAP. XL.
Malis securitatem præ se ferentibus iustis semper timent.

50. Bene a facie Domini turbatur, qui terrorem majestatis illius, cordis sui obtutibus proponit, & ejus rectitudinis pavore concutitur, dum se reddendis rationibus conspici idoneum non esse si districte judicetur. Recte autem dicitur: *Et considerans eum, timore sollicitor*: quia divinæ animadversionis vim cum minime quisque considerat, minime formidat; & tanto magis in hac vita quasi securus est, quanto a consideratione internæ districtiōis alienus. Semper etenim justi viri ad cordis secretarium redeunt, ^b vim occultæ districtiōis intuentur, majestatis intimæ judicio assistunt; ut eo magis quandoque securi sint, quo hic quamdiu viverent, securi esse noluerunt. Nam malorum mentes cum renuunt considerare quod timeant, ad hoc quandoque gaudentes perveniunt, quod timentes nullo modo evadant. Sed ecce de beato Job novimus, quod crebris Dei sacrificiis deditus, quod hospitalitatibus, quod indigentibus pauperum impensus, quod suis etiam sub-

^a Editi *persecutionibus*, in vitis MSS. Norm. & aliis.

^b Vindoc. *cum vim occultam*.

^c Vindoc. *molle dicitur*. 1. Best. *molle*.

ditis humilis, quod sibi adversantibus benignus fuit: & tamen tot flagella suscepit, nec jam securus extitit inter flagella, sed adhuc metuit, adhuc divinæ districtiōis vim considerans contremiscit. Quid nos itaque miseri, quid peccatores dicemus, si sic timet, qui sic egit? Sed tanti timoris pondus an a semetipso habeat, innotescat. Sequitur:

Deus mollivit cor meum, & Omnipotens conturbavit me. Vers. 16.

51. Ex divino munere cor justum ^c molliri dicitur, quia superni iudicii timore penetratur. Molle est enim quod penetrari potest, durum quod penetrari non potest. Unde per Salomonem dicitur: *Beatus homo qui semper est pavidus, qui vero mentis est dura, corrueat in malum*. Virtutem ergo suæ formidinis non sibi, sed auctori tribuit, qui ait: *Deus mollivit cor meum, & Omnipotens conturbavit me*. Non autem secura, sed perturbata sunt corda bonorum: quia dum futuri examinis pondus considerant, quietem hic habere non appetunt, securitatem suam districtiōis intimæ consideratione perturbant. Qui tamen inter ipsa timoris supplicia sæpe animum revocant ad dona, & ut semetipsos ^d consolatione refoveant, inter hoc quod metuunt, reducunt oculum ^e ad dona quæ acceperunt, ut spes sublevet, quem timor premit. Unde & sequitur.

Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo. Vers. 17.

52. Ille enim in flagello positus, a salute corporis propter imminentes tenebras perit, qui idcirco pro-

tran-

^d Vindoc. *sana consolatione*.

^e Ebroic. & alii Norm. *ad bona quæ acceperunt*.

CAP. XL.
XLI.C
VET. xx.
Timor hic donum Dei est.

Ier. 28. 14.

d

e

Vers. 17.

CAP. XLII.
REC. XIX.
Flagella iustorum aut mala perpetiunt, aut futura devitant.

transactis percutitur, ut a futuris suppliciiis abscondatur. Flagella quippe bonorum aut vitia perpetrata purgant, aut ea quæ poterant perpetrari futura devitant. Beatus autem Job, quia in flagello positus, nec a peccatis præcedentibus purgatur, nec ab imminentibus tegebatur, sed ejus tantummodo in flagello virtus augebatur, fiducialiter dicit: *Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.* Qui enim semper divinæ formidinis pondus aspexit, ejus cordis faciem caligo peccati non operit. Et is, quem supplicia nulla sequebantur, salutem corporis propter imminentes tenebras non amisit.

53. Et notandum, quod ^a ipse propria denuntians, nequaquam ait: *Faciem meam non tetigit; sed Non operuit caligo: Sæpe enim etiam corda justorum subortæ cogitationes polluunt, terrenarum rerum ^b delectationibus tangunt; sed dum citius manu ^c sanctæ discretionis abiguntur, festine agitur, ne cordis faciem caligo operiat, quæ hanc jam ex illicita ^d delectatione tangebatur. Nam sæpe in ipso orationis sacrificio importunæ se cogitationes ingerunt, quæ hoc rapere vel maculare valeant, quod in nobis Deo flentes immolamus. Unde Abraham cum ad occasum solis sacrificium offerret, insistentes aves pertulit, quas studiose, ne oblatum sacrificium raperent, abegit. Sic nos cum in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis hoc volueribus ^e custodiamus; ne maligni spiritus & perversæ cogitationes rapiant, quod mens nostra offerre se Domino utiliter sperat. Sequitur:*

Ab Omnipotente non sunt abscon-

^a Turon. in se priora. In Ebroic. ceterisque Norm. legitur superiora pro priora. In Uticensi tamen olim scriptum erat priora.
^b Turon. delectationes tangunt.

dita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies illius.

54. Quid dies Dei, nisi ipsa ejus æternitas appellatur? quæ nonnunquam unius diei pronuntiatione exprimitur, sicut scriptum est: *Melior est dies una in atriiis tuis super millia.* Nonnunquam vero pro sua longitudine, dierum multorum appellatione signatur, de quibus scriptum est: *In seculum seculi annitui.* Nos itaque intra tempora volumur, per hoc quod creatura sumus. Deus autem qui creator est omnium æternitate sua tempora nostra comprehendit. Ait ergo: *Ab Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies illius.* Quia ipse quidem nostra comprehensibiliter conspicit, nos autem ea quæ ejus sunt, comprehendere nullatenus valemus. Sed natura Dei cum simplex sit, mirandum valde est, cur dicit: *Qui noverunt eum, ignorant dies illius.* Neque enim aliud ipse, atque aliud dies ejus sunt. Deus namque hoc est quod habet. Æternitatem quippe habet, sed ipse est æternitas. Lucem habet, sed lux sua ipse est. Claritatem habet, sed ipse est claritas sua. Non est ergo in eo aliud esse, & aliud habere. Quid est itaque dicere: *Qui noverunt eum, ignorant dies illius;* nisi quia & qui cognoscunt eum, adhuc nesciunt? Nam & qui jam eum fide tenent, adhuc per speciem ignorant. Et cum ipse sibi sit æternitas, quem veraciter credimus; qualiter tamen sit ipsa ejus æternitas, ignoramus. In hoc namque quod de divinæ naturæ potentia audimus, ea nonnunquam cogitare consuevimus, quæ per experientiam scimus. Omne enim quod cœpit & desinit, initio & sine conclu-

^c Norm. distinctionis.
^d Turon. cogitatione.
^e Duo Bessar. custodimus.

^a A pravis cogitationibus nemo immunis. Pat. in Gen. cap. 43.

^b

^c

^d

Gen. 15. 11.

Job. 24. Vers. 1.

C A P U T
XLIII.
VET. xv.
REC. xx.
Dies Dei
ejus æternitas.
Ps. 23. 11.

Pf. 101. 25.

Deus est
quod habet.

cluditur. Quod si mora aliquantula differtur ut finiatur, longum dicitur; in qua videlicet longinquitate cum quisque mentis oculos reducit retro per memoriam, tendit ante per expectationem, ^a quasi per spatium temporis dilatat in mente. Cumque audit æternitatem Dei, humano more ^b intendenti animo longa vitæ spatia proponit, in quibus ^c metiatur semper & quid abiit retro, quod retineatur in memoria, & quid ante restat, quod expectetur ex intentione.

55. Sed quoties in æternitate ista cogitamus, æternitatem necdum cognovimus. Ibi quippe est quod nec initio incipitur, nec fine terminatur, ubi neque expectatur quod veniet, neque ^d percurrit quod debeat recordari, sed est unum quod semper esse est. Quod etsi nos & angeli cum initio ^e esse videre incipimus, esse tamen hoc sine initio videmus, ubi sic semper sine fine esse est; ut nunquam se animus tendat ad sequentia, ac si multiplicentur quæ sunt, & longa fiant. Nam etsi per prophetiæ spiritum dictum est: ^{*} *Domine, qui regnas in æternum, & in seculum, & adhuc*: more sacri eloquii, humano modo spiritus hominibus est locutus, ut ibi *adhuc* diceret ^f ubi expectatio non inesset. *Adhuc* enim æternitas non habet, quæ semper esse habet, in qua nulla pars suæ longitudinis præterit, ut pars alia succedat, ^g sed totum simul esse est, ut nil deesse videatur quod non cernat; in qua omne quod est, animus vi-

det & tardum non esse, & longum esse: Sed hæc de æternitatis diebus loquentes, conamur magis videre aliquid, quam videmus. Dicatur igitur recte: *Qui autem noverunt eum, ignorant dies illius*: quia etsi jam Deum per fidem novimus; qualiter tamen sit ejus æternitas, sine præterito ante secula, sine futuro post secula, sine mora longa, sine præstolatione perpetua, non videmus. Beatus itaque Job sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quia sub magno se scientiæ freno moderatur, ne plus sapiat quam oportet sapere, & dies Dei non posse comprehendere testificans, ad hæreticorum mox superbiam respectum mentis reducit, qui alta sapere appetunt, & quod capere utcumque non possunt, perfecte se scire gloriantur. Nam sequitur:

Alii terminos transfulerunt, diripuerunt greges, & paverunt eos.

56. Quos aliorum nomine, nisi hæreticos designat, qui a sanctæ Ecclesiæ gremio extranei existunt? Ipsi enim terminos transferunt, quia constitutiones patrum prævaricando transcendunt. De quibus nimirum constitutionibus scriptum est: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*. Qui greges diripiunt & pascunt: quia imperitos quosque perversis ad se persuasionibus trahunt, & doctrinis pestiferis ad interficiendum nutriunt. Nam quod gregum nomine imperiti populi designentur, sponsi verba testantur, qui sponsam suam alloquitur,

initium videre.

^f Germ. Ubi expectatione inesset.

^g Ita emendavimus ex nostris MSS. & Anglic. cum prius legeretur: *sed totum simul esse est, & nil deesse quod cernat, in qua &c.* Admonemus tamen sic olim lectum fuisse in Utic. In primo Bellar. hic locus sic legitur: *sed tantum simul esse est; & nil deesse, quod cernat*. In secundo sic: *sed totum simul esse est; & nil de esse quod cernat*.

In æternitate nihil præteritum aut futurum.

* Fortasse Exod. 15. 1°. ubi legitur Dominus regnabit in æternum (Hebr. in seculum) & ultra.

Verf. 2.

CAPITULUM XLIV. REC. XXI. Hæretici terminos a patribus constitutos transferunt.

PROV. 22. 28.

VET. XXII.

^a Norm. quasi spatium temporis.

^b Turon. intento animo.

^c Idem, meditetur. In Germ. legitur habuit pro abiit.

^d Ex MSS. Anglic. alii habent præcurrit, alii recurrit, quam lectionem omnibus præferendam censet Th. Jamesius.

^e Deest esse in Norm. & plerisque. Prius tamen exstabat in Utic. Vet. edit. habent: quod etsi nos & angeli, cum initium videre incipimus. 1. Bellar. initio videre. 2.

Cant. 1. 7. tur, dicens: *Nisi cognoveris te o pulcra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, id est nisi honorem tuum, quo ad similitudinem Dei es condita, bene vivendo cognoveris, a conspectu meæ contemplationis egredere, & imperitorum^a vitam imitare populorum.* Sequitur:

Verf. 3. *Asinum pupillorum abegerunt: & abstulerunt pro pignore bovem viduæ.*

CAP. XLV.
Electi pupilli sunt.

57. Quos hoc loco pupillos accipimus, nisi electos Dei, in mentis teneritudine positos? qui magna fidei gratia nutriuntur, & patris sui jam pro se mortui faciem necdum vident. Et sunt plerique in Ecclesia, qui quosdam conspiciunt cœlestia appetere, terrena omnia despectui habere; & quamvis ipsi in hujus mundi laboribus insudent, eis tamen, quos ad cœlestia anhelare conspiciunt, de rebus quas in hoc mundo possident hujus vitæ adiutorium ferunt. Et quamvis ipsi agere spiritalia nequeant, ad summa tamen tendentibus libenter subsidia ministrant. Portare enim asinus onera hominum solet. Quasi ergo quidam asinus electorum est,^b qui terrenis actibus deserviens, deportat onera usibus hominum. Et sæpe cum hæretici quemlibet talem a sanctæ Ecclesiæ gremio avertunt, quasi pupillorum asinum abigunt, quia cum hunc ad perfidiam suam pertrahunt, a ministerio bonorum repellunt.

Alia est Ecclesia.

58. Quæ autem vidua, nisi sancta Ecclesia debet intelligi, quæ occisi viri sui interim visione privata est? Bos autem hujus est viduæ, unusquisque prædicator. Et sæpe contingit, ut hæretici pervertis suis dogmatibus ipsos etiam, qui prædicatores videbantur, trahant. Bovem ergo viduæ auferunt, cum de san-

cta Ecclesia etiam prædicantem tollunt. Ubi recte est adjunctum: *Pro pignore.* Pignus namque cum tollitur, aliud quidem est quod tenetur, sed tamen adhuc aliud quæritur. Et plerumque hæretici ideo eos conantur auferre qui prædicant, ut eorum etiam sequaces trahant. Pro pignore ergo bos viduæ tollitur, quando idcirco ipse qui prædicabat, rapitur, ut alii sequantur. Ex cuius ruina plerumque agitur, ut hi quoque de sanctæ Ecclesiæ gremio exeant, qui in ea bonis moribus præditi, mites atque humiles esse videbantur. Unde & subditur.

Subverterunt pauperum viam, & opprefferunt pariter mansuetos terra. *Verf. 4.*

59. Paupertatis namque nomine, sæpe humilitas designari solet. Et nonnunquam hi qui mansueti atque humiles videntur, si servare discretionem nesciunt, exemplis aliorum cadunt. Sunt vero nonnulli hæretici, qui populis admisceri fugiunt, sed recessum vitæ secretioris petunt; qui plerumque eos quos inveniunt, eo amplius peste suæ persuasione inficiunt, quo quasi ex vitæ meritis reverentiores videntur. De quibus subditur:

CAP. XLVI.
Pauperum nomine humiles intelligendi.

Alii quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum. *Verf. 5.*

60. Onager enim agrestis est asinus. Et recte hoc in loco onagris comparantur hæretici, quia in suis^c voluptatibus dimissi, a vinculis sunt fidei & rationis alieni. Unde scriptum est: *Onager assuetus in solitudine, in desiderio anime sue attraxit ventum amoris sui.* Onager quippe in solitudine assuetus, est qui dum terram cordis sui disciplinæ virtute non excolit, ibi habitat, ubi fructus non est. Qui in desi-

CAP. XLVII.
RET. XXXI.
REC. XXII.
Onagris similes sunt hæretici
Pat. in Jer. cap. 6.
C
Jer. 2. 24.

^a Norm. *viam.*
^b Vindoc. Germ. & omnes Norm. *qui terrenis rebus.*

^c Ita Norm. Vindoc. Turon. ac vet. edit. Recentioribus editoribus magis placuit, *volutatibus.*

derio animæ suæ ventum amoris sui attrahit, quia ea quæ ex desiderio scientiæ in mente concipit, inflare prævalent, non ædificare. Contra quod dicitur: *Scientia inflat, caritas vero ædificat*. Unde hic quoque congrue infertur: *Egrediuntur ad opus suum*. Non enim Dei, sed suum opus peragunt, dum non recta dogmata, sed propria desideria sequuntur. Scriptum quippe est: *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat*. Qui ergo non in via immaculata ambulat, sibi magis quam Domino ministrat. Sequitur.

1. Cor. 8. 1.

Non Dei opus, sed suum peragunt.

Ps. 100. 6.

Ibidem.

Vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.

CAPUT XLVIII. Ad prædam vigilant.

a

61. Ad prædam vigilant, qui verba justorum ad sensum proprium semper rapere conantur, ut per hæc perverfis filiis panem erroris^a parent. De quo videlicet panem apud Salomonem verbis mulieris pravitatis hæreticæ typum gerentis, dicitur: *Aqua furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior*. Sequitur:

Prov. 9. 17.

Vers. 6.

Agrum non suum demetunt: & vineam ejus, quem vi oppresserint, vindemiant.

CAPUT XLIX. Qui agrum non suum, & vineam alienam devastant.

62. Potest agri nomine, Scripturæ sacræ latitudo signari; quam hæretici non suam demetunt, quia ex ea sententias longe a suis sensibus diversas tollunt. Quæ vineæ quoque appellatione exprimitur, quia per veritatis sententias botros virtutum profert. Cujus vineæ dominum, id est Scripturæ sacræ conditorem, quasi vi opprimunt; quia ejus sensum in verba sacri eloquii inflectere violenter conantur, qui dicit: *Servire me fecisti in peccatis tuis, præbuisisti mihi laborem in iniquitatibus tuis*. Et eandem vineam vindemiant, quia ex ea^b sententiarum botros pro suæ intelligentiæ intentione coacervant. Potest agri, vel vineæ nomine, u-

Isa. 43. 24.

b

niversa Ecclesia designari, quam perversi prædicatores demetunt, & auctorem ejus in membris suis opprimendo vindemiant; quia creatoris nostri gratiam persequentes, dum quosdam de illa, qui recti videbantur, rapiunt, quid aliud quam spicas, vel botros animarum tollunt? De quibus adhuc subditur:

Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore.

Vers. 7.

63. Sicut vestimenta corpus, sic bona opera protegunt animam. Unde cuidam dicitur: *Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet*. Hæretici itaque cum in quorundam mentibus bona opera destruunt, nimirum velamina indumentorum tollunt. Bene autem dicitur: *Quibus non est operimentum in frigore*. Operimentum quippe ad justitiam pertinet, frigus ad culpam.

CAP. L. bona opera destruendo, nudos dimittunt homines. Apoc. 16. 15. Par. in Apoc. cap. 37.

Et sunt nonnulli, qui in quibusdam rebus peccata faciunt, in quibusdam vero recta opera sequuntur. Qui ergo ex aliis actibus delinquit, atque ex aliis justitiam peragit, quid ille nisi in frigore vestitur; alget, & tegitur: quia ex alio opere ferverescit ad justitiam, ex alio frigescit ad culpam? Sed cum hæretici bona opera talibus subtrahunt, agunt, ne in frigore habeant quo vestiantur. Recte ergo dicitur: *Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore*: ut videlicet solum culpæ frigus interimat, quos calor alterius operis ex parte aliqua tegebat. Potest vero per frigus desiderium, per vestimentum operatio signari. Et sunt plerique, qui adhuc perverfis desideriis æstuant, sed contra se spiritaliter decertantes, rectis sibi operibus repugnant; & bonis actibus tegunt hoc, quod sinistrum sibi resultare per tentationem sentiunt. Hi itaque unde mala

VET. XXIIV.

^a Vindoc. præbeant.^b Ebroic. scientiarum.

mala desiderant, inde algent, unde autem bona operantur, inde vestiti sunt. Cum vero hæretici perverfis allegationibus rectæ fidei opera subtrahunt, quid agunt, nisi ut hi qui adhuc desideriorum carnalium frigora sentiunt, sine bonorum actuum vestimento moriantur? Sequitur:

Vers. 2. Quos imbres montium rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides.

CAP. LI.
Sanctorum
Patrum
sententiis
tamquam
fluentis ri-
gamur.
Ps. 120. 1.

64. Imbres montium sunt verba doctorum. De quibus montibus voce sanctæ Ecclesiæ dicitur: *Levavi oculos meos ad montes*. Hos itaque imbres montium rigant, quia sanctorum Patrum fluentia satiant. Velamen autem, ut jam prædiximus, boni operis tegmen accipimus, quo quisque tegitur, ut ante omnipotentis Dei oculos, pravitatis ejus læditas operiatur. Unde scriptum est: *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*. Quos autem lapidum nomine, nisi fortes intra sanctam Ecclesiam viros accipimus? quibus per primum pastorem dicitur: *Et vos tamquam lapides vivi superædificamini*. Hi itaque qui de nullo suo opere confidunt, ad sanctorum Martyrum protectionem currunt, atque ad sacra eorum corpora stentibus insistant, promereri se veniam, eis intercedentibus, deprecantur. Quid ergo isti in hac humilitate faciunt, nisi quia bonæ actionis velamen non habent, lapides amplexantur? Sequitur:

Ps. 31. 1.

1. Pet. 2. 5.
Sanctorum
Martyrum
invocatio.

Vers. 9. *a* Vim fecerunt depradantes pupillos, & vulgus pauperum spoliaverunt.

CAP. LII.
REC. XXXII.
Hæretici in-
firmos & in-
doctos, qua-
vi qua blan-
dimentis
occupantur.

65. Cum prosperitatem vitæ præsentis hæretici non habent, infirmis mentibus verbis blandioribus perverfa persuadent. Si qua vero illis prosperitas temporis præsentis arriserit,

a Recent. ed. & vulgum pauperem, reluctantibus MSS. & vet. edit.

b Ita MSS. Anglic. & nostri. In editis vet. Paris. & Basil. *viros doctores*, in aliis

etiam violenter trahere quos prævalent, non desistunt. Pupillorum itaque nomine designantur hi, qui adhuc sunt teneri intra sanctam Ecclesiam constituti, quorum vitam misericors pater moriendo servavit; qui ad bonam jam intentionem ducti sunt, sed adhuc in bonis actibus nulla virtute roborantur. Hæretici igitur depradantes pupillos, vim faciunt; quia contra infirmas fidelium mentes verborum & operum violentia grassantur. Vulgus autem pauperum, est populus indoctus: qui si veræ sapientiæ divitias haberet, vestimentum suæ fidei nequaquam amitteret. Quasi quidam quippe intra sanctam Ecclesiam senatores sunt, ^b veri doctores: qui cum scientiam in corde multiplicant, veris apud se divitiis abundant. Sed hæretici vulgus pauperum spoliant: quia dum doctos non prævalent, indoctos quosque a velamine fidei, prædicatione pestifera denudant. Sequitur:

b

Nudis & incedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas.

Vers. 10.

66. Quod ait, *nudis*, hoc replicat, *absque vestitu*: sed aliud est nudum esse, aliud nudum incedere. Omnis enim qui nec bona nec mala operatur, nudus est & otiosus: qui autem mala agit, nudus incedit, quia sine velamine boni operis per iter ^c pravitatis pergit. Sunt vero nonnulli, qui malum suæ nequitie cognoscentes, ^d satiari pane justitiæ festinant, percipere sacri eloquii dicta desiderant. Qui quoties patrum sententias pro ælificandis mentibus in cogitatione versant, quasi de bona segete spicas portant. Hæretici igitur nudis & incedentibus absque vestitu, & esurientibus spicas tollunt, quia sive quidam otiosi sint, & in nullis se ^e bonis exercent, seu

CAP. LIII.
VET. XXV.
Sanctorum
Patrum do-
ctrinam au-
ferunt otio-
sis & incau-
tis.

c

d

e

viros doctiores. Duo Bessar. *viros*.

c Lyr. & plurimi, *pravitatis suæ*.

d Turon. *se satiari*.

e Plerique Norm. *bonis operibus*.

feu per iter impudentiæ absque velamine boni operis pergant, etiam si quando jam ad pœnitentiam redire cupiunt, & pabulum verbi concupiscunt, eis elurientibus spicas tollunt; quia in eorum mente perniciosis persuasionibus patrum sententias destruant. Nec immerito spicas signare patrum sententias dicimus, quia sæpe dum per figurata eloquia proferuntur, ab eis tegmen litteræ quasi aristarum paleas subtrahimus, ut medulla spiritus resciamur. Sequitur:

Vers. 11.

Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.

CAP. LIV. Persecutionum quas fidelibus indicunt utilitas.

a

67. Omnes qui sanctam Ecclesiam persequuntur, quid aliud quam torcular calcant? Quod divina agi^a dispositione permittitur, ut animarum botri in spiritale vinum defluant, quæ carne corruptibili exuta, ad regna cœlestia velut in apothecam currant. Nam iniusti dum justos deprimunt, quasi botros sub pedibus mittunt. Compressi autem botri ad superni convivii satietatem exuberant, qui prius quasi in hujus aeris libertate pendebant. Unde David propheta, sanctæ Ecclesiæ afflictionem conspiciens, ^b Psalmum pro torcularibus scribit. Sed omnes qui vitam fidelium persequuntur, calcant & sitiunt: quia agendo crudelia, ferociores fiunt, impietatis suæ meritis cæcati, eo ambiunt graviora facere, quo jam gravia fecerunt. Hæretici autem cum per se potestatem persecutionis non habent, hujus seculi potentes commovent, eorumque mentes ad persequendum trahunt, & quibus valent persuasionibus accendunt. Quos cum crude-

Ps. l. ant. 83.

b

Seculi potentes adversus eos commovent.

^a Turon. & Vindoc. dispensatione. Et duo Bessar.

^b Melius ut censemus, Psalmos; nam duo inscribuntur pro torcularibus scil. 8. & 33. Ita etiam legitur in Lyr. & Bigot. & Utic. ubi tamen prius legebatur, Psalmum.

^c Vindoc. quorum fervorem bene eorum

lia agere contra catholicorum vitam conspiciunt, quasi in ipso solis fervore requiescunt. Bene ergo nunc dicitur: *Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt*: quia eorum se multitudini adjungunt, quos jam vident gravia agere, & adhuc sitire graviora. ^c Quorum fervor dum eorum desideria satiat, in eorum actibus, quasi in meridie quiescunt. Sequitur:

De civitatibus fecerunt viros gemere.

Vers. 12.

68. Quia civitates a conviventi- bus populis appellantur, non immerito civitatum nomine veræ sunt fidei Ecclesiæ designatæ, quæ in singulis mundi partibus positæ unam catholicam faciunt, in qua fideles omnes de Deo recta sentientes concorditer vivunt. Hanc namque in Evangelio Dominus ^d conviventium populorum etiam per locorum distinctionem concordiam designavit, cum satiaturus de quinque panibus populum, quinquagenos per turmas, vel centenos discumbere præcepit; ut videlicet turba fidelium escam suam ^e & locis disjuncta, & moribus conjuncta perciperet. Jubilei quippe requies quinquagenarii numeri mysterio continetur, & quinquagenarius bis ducitur, ut ad centenarium perducatur. Quia ergo prius a malo quiescitur opere, ut post anima plenius quiescat in cogitatione, alii quinquageni, alii autem centeni discumbunt, quoniam sunt nonnulli, qui jam a pravis actibus habent requiem operis, & sunt nonnulli, qui a perversis cogitationibus habent jam requiem mentis. Hæretici igitur, quia perversis sæpe

CAP. LV. Ecclesiæ unitatem solvere nituntur.

VET. XXV.

d

Ps. in Mar. cap. 6.

c

desideria satiant.

^d Recent. ed. *convivantium*, reluctantibus MSS. Anglic. Gallic. &c. quibus consentiunt vet. ed. Duo Bessar. *conviventium famulorum*.

^e Norm. & locis disjunctam, & mor. conjunctam.

sæpe hujus mundi potentibus adhærentes, bonorum sociale vitam atque concordiam persequuntur, recte nunc dicitur: *De civitatibus fecerunt viros gemere.* Quos recte beatus Job memorat viros, quia illos magis hæretici extinguere ambiunt, qui perfectis gressibus per viam Dei non fluxe & enerviter, sed viriliter currant. Qui cum vulnus perfidie ingeri in parvulorum fidelium mente conspiciunt, semper ad clamorem & gemitus redeunt. Unde & recte dicitur:

a
Ibid.

a *Et anima vulneratorum clamavit, & Deus inultum abire non patitur.*

CAPUT
LVI.
Eorum fecera Deus inulta non relinquet.

b

69. Vulneratur quippe anima justorum, cum fides b turbatur infirmorum, quibus jam hoc ipsum clamare, est de alieno lapsu tabescere. Sed Deus inultum abire non patitur; quia etsi justo ordine inultum aliquid fieri permittit, inultum tamen abire non finit injustum, quod fieri juste permittit: quia & c per reproborum injustitiam quasdam, quas inesse considerat, culpas percussit electorum, & tamen æterna justitia ferire non negligit injustitiam ferientium. Sequitur:

Vers. 13.

Ipsi fuerunt rebelles lumini.

CAP. LVII.
REC. XXIV.
Divinum lumen reprobantium poena cæcitas.

70. Plerumque perversi & cognoscunt recta quæ sequi debeant, & tamen sequi despiciunt quæ cognoscunt. Lumini ergo rebelles sunt; quia sua desideria sequendo, bonum despiciunt, quod noverunt. Qui ergo non per ignorantiam, sed per superbiam delinquent, elationis suæ scutum jaculis veritatis objiciunt, ne salubriter in corde feriantur. Ex qua videlicet eorum superbia agi-

a Norm. & anima vuln. clamabunt. In Utic. prius, & anima . . . clamabit.

b Vindoc. turbatur vel titubat inf.

c Ebroic. & alii Norm. & de reproborum injustitia. Duo Bessar. de reproborum injustitia.

tur, ut quia nolunt facere quæ cognoscunt, nec cognoscant jam bona quæ faciant, sed sua eos cæcitas a veritatis lumine funditus excludat. Unde d & apte subditur:

d

Nescierunt vias ejus, nec reversi sunt per semitas illius.

Ibid.

71. Qui enim prius sciendo rebelles sunt, postmodum cæcantur ut nesciant, sicut de quibusdam dicitur: *Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt.* De quibus paulo post additur: *Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt.* Qui enim glorificare noluerunt quem cognoverant, reprobo sensui traditi, ad hoc relicti sunt, ut nescirent jam pensare mala quæ faciebant. Bene autem dicitur: *Nescierunt vias ejus, nec reversi sunt per semitas illius.* Angustior quippe est semita, quam via. Qui autem bona manifestiora agere contemnunt, nequaquam ad subtiliora intelligenda perveniunt. Expectavit autem omnipotens Deus, ut per ejus semitas pergerent; sed utinam per eas vel reverti voluissent, ut vitæ itinera quæ noluerunt per innocentiam, saltem per poenitentiam tenerent. Qua in re quantum sint misericordiæ viscera Dei omnipotentis ostenditur, qui eos quos a se discedentes aspicit, ut revertantur, quærit. Unde post enumeratas

CAPUT
LVIII.
Ideo reprobo sensui traduntur.

e
Roman. I. 21.

Ibid. 28.

VET. XXVII.

f culpas delinquentium, synagogam per vocem propheticam revocat, dicens: *Ergo saltem amodo voca me, pater meus, dux virginitatis meæ tu es.* Sequitur:

f

Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem vero erit quasi fur.

Jer. 3. 4.

Vers. 14.

72. Cum

d Deest apte in utroque Bessar.

e Lyr. & Bigot, qui cum cognoviss.

f Sag. Turon. &c. Unde post enumeratas culpas; delinquentem synagogam. Olim. legabatur in Utic. delinquentium.

CAPUT
LIX.
REC. XXV.
Prosperita-
te vitæ præ-
sentis ad
cōprimen-
dos justos
abutuntur.

72. Cum homicida in nece pro-
ximorum per nocturnum maxime si-
lentium soleat grossari, cur hoc in
loco mane primo confurgere ad in-
terficiendum egenum & pauperem
dicitur, in nocte vero quasi fur ef-
se perhibetur? Sed ipsis verbis lit-
teræ dum sibi non congruunt, ad
indaganda spiritus secreta revocamur.
In Scriptura sacra mane aliquando
adventus Dominicæ incarnationis, a-
liquando adventus jam terribilis &
districti iudicis, aliquando vero præ-
sentis vitæ prosperitas poni consue-
vit. Mane etenim adventus Domi-
nicæ incarnationis exstitit, sicut Pro-
pheta dicit: *Venit mane & nox*:
quia & novæ lucis primordia in Re-
demtoris præsentia fulserunt, & ta-
men a persecutorum cordibus perfidi-
æ suæ tenebræ non sunt deterfæ.
Rursus per mane adventus judi-
cis designatur. Unde per Psalmistam
dicitur: ^a *In matutinis interficiebam*
omnes peccatores terræ. Sicut & ele-
ctorum quoque personam exprimens,
ait: *Mane adstabo tibi & videbo.*
Rursus per mane, præsentis vitæ
prosperitas designatur, sicut per Sa-
lomonem dicitur: *Væ tibi terra, cu-
jus rex est puer, & cujus principes*
mane comedunt. Quia enim mane
primum diei tempus est, ^b & ve-
spere extremum, nequaquam reficien-
di sumus de hujus vitæ prosperita-
te quæ prævenit, sed de his quæ
in fine diei, id est in mundi ter-
mino sequuntur. Mane ergo come-
dunt, qui de hujus mundi prospe-
ritatibus extolluntur, & dum præ-
sentia vehementer curant, futura
non cogitant. *Omnis enim qui odit*
fratrem suum, homicida est. Mane

itaque primo confurgit homicida,
quia in præsentis vitæ gloria per-
versus quisque erigitur, & illorum
vitam deprimit, qui dum sequentem
gloriam sitiunt, quasi satiari in ve-
spere exquirunt. Prævus etenim quis-
que in hoc mundo dignitatem tran-
sitorie potestatis arripiens, tanto se
acrius ad peragenda mala dilatat,
quanto per caritatis viscera nullum
amat. ^c Quoties enim cogitationi-
bus contra bonos sævit, toties in-
nocentium vitam interimit.

73. Qui si disponente Deo subito
gloriam acceptæ potestatis amiserit,
locum mutat, sed mentem non mu-
tat: quia ad hoc protinus dilabitur,
quod subinfertur: *Per noctem vero*
erit quasi fur. In nocte quippe tri-
bulationis atque dejectionis suæ, etsi
^d exercere crudelitatis manum non
valet, eis tamen quos prævalere
conspicit, consilia perverstitatis præ-
bet: huc illucque discurrit, & quæ-
que potest in bonorum læsionem sug-
gerit. Qui recte quasi fur dicitur,
quia in ipsis suis perverfis consiliis
metuit, ne deprehendatur. Qui er-
go contra egenum & pauperem ma-
ne homicida est, per noctem quasi
fur absconditur: quia perversus quis-
que, qui in prosperitate vitæ præ-
sentis humilium vitam deprimendo
interimit, in adversitate atque de-
jectione positus, per iniqua consi-
lia latenter lædit, atque id quod
per se explere non valet, adhæren-
do hujus mundi ^e potentibus, exer-
cet. Sequitur:

Oculus adulteri observat caliginem, Vers. 15.
dicens: Non me videbit oculus.

74. Hoc etiam juxta litteram nil
ob-

^a Utic. in matutino.

^b Plurimi, & vespera.

^c Germ. Vindoc. Norm. & vet. ed. Paris.
tatis enim cogitationibus contra bonos sævit,
innocentium vitam interimit; vet. edit. Ba-
sil. *totis enim cogitationibus totiens contra*
bonos sævit, quotiens innocentium &c. hunc

consentit Basil. 1514. Duo Bessar. *Totis e.*
e. c. b. s. innocentium.

^d Vind. & Turon. *exercere*, quod habent
omnes vet. edit. quotquot in promptu hæ-
buimus.

^e Nonnulli *potestatibus.*

Adversitate
pressi per-
verfis con-
siliis laten-
ter lædunt.

VET.
XXVIII.
d

^a
Verbum Dei
adulterant
hæretici .

2. Cor. 2. 17.

obstat intelligi, ^a quia qui adulterium perpetrare desiderat, tenebras exquirat. Sed quia contra hæreticos sententia promitur, dignum est ut hoc quod dicitur, mystice sentiantur. Nam Paulus ait: *Non enim sumus, sicut plurimi adulterantes verbum Dei.* Adulter quippe in carnali coitu non prolem, sed voluptatem quærit. Et perversus quisque ac vanæ gloriæ serviens, recte adulterare verbum Dei dicitur; quia per sacrum eloquium non Deo filios gignere, sed suam scientiam desiderat ostentare. Quem enim libido gloriæ ad loquendum trahit, voluptati magis quam generationi operam impendit. Ubi & apte subditur: *Non me videbit oculus:* quia adulterium, quod in mente agitur, valde est difficile, ut ab humano visu penetretur. Quod perversa mens tanto securius perpetrat, quanto se ab hominibus videri non metuit, quos erubescat. Sciendum quoque est, quia sicut is qui adulterium facit, carnem alienæ conjugis sibi illicite conjungit; ita omnes hæretici, cum fidelem animam in suum errorem rapiunt, quasi conjugem alienam tollunt: quia videlicet mens Deo spiritaliter inhærens, & ei quasi in quodam amoris thalamo conjuncta, cum perversis persuasionibus ad pravitatem dogmatis perducitur, quasi aliena conjux a corruptione maculatur. Bene autem subditur:

Et operiet vultum suum.

CAPUT
XLI.
Adulterorum in more vultum operiunt.

75. Idcirco faciem suam adulter operit, ne cognoscatur. Omnis autem, qui sentiendo vel agendo nequiter vivit, vultum suum operit, quia ad hoc perversitate dogmatis vel operis tendit, ut ab omnipotente Deo in judicio recognosci non

^a Norm. & Vind. *Ut qui adulterium . . tenebras exquirat.* Duo Bellar. *ut qui . . . exquirat.*

^b Vindoc. *si qua vero illis procella adversæ. evenerit.*

Tom. II.

possit. Unde quibusdam in fine dicitur: *Nunquam novi vos: discedite a me qui operamini iniquitatem.* Quid autem vultus cordis humani est, nisi similitudo Dei? Quem videlicet vultum perversus operit, ut cognosci nequeat, cum vitam suam vel malis actibus, vel perfidiæ errore confundit. Sed talis quisque cum prosperitate vitæ præsentis justos fulciri conspicit, eis perversa suadere minime præsumit, ^b si qua vero illos procella adversitatis invenerit, ad verba protinus perfidæ persuasionis erumpit. Unde & subditur:

^c *Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignoraverunt lucem.*

M. st. 7. 23.

^c
Vers. 16.

76. Quid namque hoc loco domorum nomine, nisi conscientiæ designantur, in quibus habitamus, cum tractando quid agimus? Unde cuidam sanato dicitur: *Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit:* id est, a peccati jam vitio securus ad conscientiam revertere, & in vocem prædicationis excitare. Justi itaque cum in præsentis seculo ^d die prosperitatis clarescunt, eis errorum magistri perversa suadere metuunt. Sed consilia exquirunt, dejectionem prosperitatis eorum summopere prætolantur; ut in adversitatis tenebris eorum mentes suadendo perfodiant, quibus prospere viventibus perversa loqui minime audebant. Quos mox ut in adversitate viderint, exsurgunt, & non nisi ex peccati merito talia illos perpeti asserunt: quia solam præsentis vitæ gloriam diligentes, flagellum damnationem credunt. In tenebris ergo domos perfodiunt, quia bonorum mentes ex ipsa

CAPUT
LXII.
In adversitatis nocte justorum conscientiam perfodere tentant.
Par. in Mat. cap. 4.
Luc. 8. 39.

^c Olim in Utic. *perfodit.*

^d Norm. *justis itaque cum in præsentis seculo dies prosperitatis clarescunt, olim in Utic. justis itaque &c. ut in edit.*

Y

ipſa eorum corrumpere adverſitate moliantur. Bene autem dicitur: *Sicut in die condixerant ſibi*: quia cum juſtos conſpicerent proſperitatis luce claruiſſe, quoniam loqui non poterant, ad maligna ſolummodo contra eos conſilia vocabant. Sive autem hæretici, ſive perverſi quilibet, cum juſtos in dejectione conſpiciunt, gaudent: cum vero eos ad regendæ poteſtatis viderint culmen erumpere, perturbantur, metuunt, afflictionibus tabeſcunt. Unde & ſubditur:

VET. xxix.

Verſ. 17.

Si ſubito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis.

CAPUT
LXIII.
Iniqui ex
juſtorum
proſperitate
turbantur.

77. Iniqui ſemper afflictionem fidelium exſpectant, eoſque in tribulatione videre deſiderant. Et in tenebris domos perfodiunt, dum cor innocentium, ſed tamen infirmorum, ^a dejectionis tempore peſſima colloctione corrumpunt. Sed plerumque contingit, ut dum bonos quoſque in dejectione conſpiciunt, ſubito occulta diſpenſatione divina juſtus quiſpiam qui videbatur oppreſſus, aliqua ſeculi poteſtate ſulciatur, eique proſperitas vitæ præſentis arrideat, quem prius adverſitatis tenebræ premebant. Quam nimirum proſperitatem illius cum perverſi conſpiciunt, ſicut dictum eſt, perturbantur. Mox enim ad corda ſua redeunt, ante mentis oculos revocant quidquid ſe perverſe egiſſe meminerunt, vindicari in ſe omne vitium formidant, & unde lucet ille qui poteſtatem ſuſcipit, inde perverſus quiſque qui corrigi metuit, in triſtitia teneſcit. Bene ergo dicitur: *Si ſubito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis*. Aurora quippe, mens juſti eſt, quæ peccati ſui tenebras deſerens, ad lucem jam erumpit æternitatis, ſicut de ſancta quoque Eccleſia dicitur:

^a Vindoc. delectationis temp.

^b Turon. circumeludat. Bellov. circum-

tur: *Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens?* Quo igitur juſtus quiſque juſtiæ luce irradians, in præſenti vita honoribus ſublimatur, eo ante perverſorum oculos tenebræ mortis fiunt: quia qui perverſa ſe egiſſe meminerunt, corrigi pertimeſcunt. Semper namque deſiderant in ſuis pravitatibus relaxari, incorrecti vivere, & de culpa gaudium habere. Quorum ipſa lethalis lætitia convenienter exprimitur, cum protinus ſubinfertur:

Cant. 6. 9.

Et ſic in tenebris quaſi in luce ambulant.

Ibidem.

78. Perverſa etenim mente gaudent in facinoriſus, per culpam ſuam quotidie ad ſupplicium trahuntur, & ſecuri ſunt. Unde & per Salomonem dicitur: *Sunt impii, qui ita ſecuri ſunt, quaſi juſtorum facta habeant*. De quibus rurſum ſcriptum eſt: *Qui latantur cum male fecerint, & exſultant in rebus peſſimis*. Sic itaque in tenebris quaſi in luce ambulant: quia ita gaudent in nocte peccati, ac ſi eos lux juſtiæ ^b circumfundat. Vel certe, quia tenebræ vitam præſentem non inconvenienter exprimunt, in qua alienæ conſcientiæ non videntur; lux vero noſtra, patria æterna eſt, in qua dum vultus aſpicimus, corda in nobis noſtra viciffim videmus: iniqui autem ^c quia vitam præſentem ita diligunt, atque hæc exilii tempora complectuntur, ac ſi jam in patria regnent, recte dicitur: *Sic in tenebris quaſi in luce ambulant*: quia ſic in præſenti cæcitate læti ſunt, ac ſi jam æternæ patriæ luce perfruantur. Sequitur:

CAPUT
LXIV.
Ita gaudent
in nocte
peccati, ac
ſi eos lux
juſtiæ circumfundat.
Ecl. 8. 14.
Prov. 2. 14.

b

c

Levis eſt ſuper faciem aquæ.

Verſ. 13.

79. A plurali numero ad ſingularē redit: quia plerumque unus mala incoat, & imitando multi

CAP. LXV.
VET. xxx.
Ad omnem
tentationis
aut erroris
ventum le-
ves ſunt.

sub

det.

^c Norm. quique vitam.

subsequuntur. Sed ejus principaliter culpa est, qui perversis sequentibus exempla præbuit iniquitatis. Unde ad illum redit crebro sententia, qui auctor extitit in culpa. Aquæ autem superficies huc illucque aura impellitur, & nulla stabilitate solidata, passim movetur. Iniqui igitur mens plusquam aquæ superficies levis est; quia quælibet hanc aura tentationis attigerit, sine tarditate aliqua ^a retractationis trahit. Si enim cor fluxum cujuslibet perversi cogitamus, quid aliud quam in vento positam aquæ superficiem cernimus? Nunc namque illum aura impellit iræ, ^b nunc aura superbiæ, nunc aura luxuriæ, nunc aura invidiæ, nunc aura fallaciæ pertrahit. Super faciem ergo aquæ levis est is, quem quilibet erroris ventus cum venerit impellit. Unde bene quoque per Psalmistam dicitur: *Deus meus, pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.* Ut rota quippe ponuntur iniqui, quia in circuitu laboris missi, dum ea quæ ante sunt negligunt, & ea quæ deferenda sunt, sequuntur, ex posterioribus elevantur, & in anterioribus cadunt. Qui recte quoque stipulæ ante faciem venti comparantur: quia irruente aura tentationis, dum nulla subnixi sunt ratione gravitatis, elevantur ut corruant, & sæpe eo se alicujus meriti existere æstimant, quo eos in alta status erroris portat. Sequitur:

Ibidem. ^c *Maledicta sit pars ejus in terra, nec ambulet per viam vinearum.*

CAPUT LXVI.
REC. XXVI.
^d 80. Quisquis in vita præsentis recta agit & adversa sustinet, laborare quidem ^d in adversitate cernitur, sed ad benedictionem hereditatis perpetuæ consummatur. Quisquis vero perversa agit, & tamen

^a Vindoc. retractationis.

^b Deest in Norm. & Vindoc. nunc aura superbia. Deest etiam in Beslar.

prospera recipit, seque a malis actibus nec donorum largitate compefcit, prosperari quidem conspicitur, sed reatu perpetuæ maledictionis ligatur. Unde recte nunc dicitur: *Maledicta sit pars ejus in terra.* Quia etsi ad tempus benedicitur, in reatu tamen maledictionis tenetur. De quo & apte subditur: *Nec ambulet per viam vinearum.* Via namque vinearum, est rectitudo Ecclesiarum. Qua in re sive hæreticum, sive carnalem quempiam nil obstat intelligi, quia via vinearum, id est rectitudo Ecclesiarum amittitur, dum vel fides recta, vel rectitudo justitiæ non tenetur. Ille namque per viam vinearum ambulat, qui sanctæ universalis Ecclesiæ prædicationem pensans, neque a fidei, neque a bonorum actuum rectitudine declinat. In via quippe vinearum ambulare, est sanctæ Ecclesiæ patres velut dependentes botros aspicere, quorum verbis dum intendit in labore itineris, amore debriatur æternitatis. Sequitur:

Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium. Vers. 19.

81. Idcirco iniquitas frigori comparatur, quia peccantis mentem torpore constringit. Unde scriptum est: *Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam e fecit malitiam suam.* Quo contra caritas calor est, quia videlicet mentem accendit quam replet. De quo calore scriptum est: *Abundabit iniquitas, refrigescet caritas multorum.* Et sunt nonnulli, qui dum iniquitatum suarum frigora declinant, ad veram fidem, vel ad sanctitatis habitum veniunt. Sed quia plus quam necesse est, de suis sensibus præsumunt, sæpe in fide quam accipiunt, ea quæ non capiunt, per-

Y 2 feru-

^c Vindoc. nec ambulet pes ejus per terram vinearum.

^d Ebroic. & alii Norm. ex adversitate.

^e Norm. frigidam facit ... Quod contra.

Pf. 82. 14.
Pat. in Pf.
cap. 175.

CAPUT LXVII.
REC. XXVII.
Sapere ad sobrietatem quam est difficile.

^e
Pat. in Mar.
cap. 102.

Jer. 6. 7.
Matt. 24. 12.

scrutari volunt ; ut ratione magis in Deo quam fide teneantur . Quia vero humana mens perscrutari non valet divina secreta , omne quod ratione perscrutari non possunt , credere contemnunt , & per inquisitionem nimiam in errorem labuntur . Hi itaque cum necdum crederent , vel adhuc ad iniquitatis opera vacarent , aquæ nivium fuerunt . Sed cum carnalia facta deserentes , in fide ad quam perducti sunt , plus appetunt perscrutari quam capiunt , amplius profecto calent , quam calere debuerunt . Bene ergo de hoc perverso quolibet prophetantis dumtaxat sententia , non optantis dicitur : *Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium* . Ac si aperte diceretur : Qui humiliter sub disciplina vinculo non restringitur ,^a ab infidelitate sua , vel perversi operis frigore , per immoderatam sapientiam in errorem labitur . Unde bene quoque egregius prædicator ,^b discipulorum suorum cordibus hunc exquisitæ sapientiæ nimium calorem devitans , ait : *Non plus sapere quam oportet sapere , sed sapere ad sobrietatem* . Ne fortasse nimius calor interimeret , quos prius aquæ nivium , id est infidelitatis , vel torpentium actionum frigora morituros tenebant . Et quia valde difficile est , ut is qui se sapientem æstimat , mentem ad humilitatem reducat , & recta prædicantibus credat , sensumque suæ perversitatis abjiciat , recte subjungitur :

Ibidem.

Et usque ad inferos peccatum illius .

CAPUT
LXVIII.
REC.
XXVIII.
Peccatum
quod hic
non emen-
datur , irre-
missibile .

82. Peccatum quippe usque ad inferos ducitur , quod ante finem vitæ præsentis per correctionem ad pœnitentiam non emendatur . De

^a Norm. *ob infidelitatis sua vel perversi operis frigore* . Turon. *ab infidelitatis sua perverso opere* .

^b Vindoc. & Norm. *a discipulorum* .

^c Vindoc. *qui vera Dei prædicamenta* .

quo videlicet peccatò per Johannem dicitur : *Est peccatum ad mortem , non pro illo dico ut roget quis* . Peccatum namque ad mortem , est peccatum usque ad mortem : quia scilicet peccatum quod hic non corrigitur , ejus venia frustra postulatur . De quo adhuc subditur :

Obliviscatur ejus misericordia .

Omnipotentis Dei misericordia oblivisci ejus dicitur , qui omnipotentis Dei justitiæ fuerit oblitus : quia quisquis eum nunc justum non timet , postea invenire non valet misericordem . Quæ nimirum sententia non solum ei intenditur ,^c qui veræ fidei prædicamenta deserit , sed etiam ei qui in fide recta positus carnaliter vivit : quia ultio æternæ animadversionis non evaditur , utrum in fide , an in opere peccetur . Nam etsi damnationis dispar est qualitas , culpæ tamen quæ nequaquam per pœnitentiam tergitur , nulla absolutionis suppetit facultas . Sequitur :

Dulcedo illius vermis .

83. Quisquis in hoc appetit mundo^d prosperari , ceteros excedere , rebus & honoribus tumere , huic nimirum cura secularis in delectatione est , & quies in labore . Valde etenim fatigatur , si desit cura seculi qua fatigetur . Quia autem^e naturæ est vermium , inomentis singulis incessanter moveri ; non immerito signatur nomine vermium , inquietudo cogitationum . Perversæ itaque mentis dulcedo vermis est , quia inde delectabiliter pascitur , unde per inquietudinem incessanter agitur . Potest quoque apertius vermis nomine caro designari . Unde & superius * dicitur : *Homo putredo , & filius hominis vermis* .^f Lu-

^d Vindoc. *prosperare ceteros excedere* .

^e Norm. *natura est vermium* .

^f Vindoc. *Luxuriosis quibuslibet atque carnis voluptatibus deditis* .

1. Joha. 5. 16.

VEY. XXXI.

Verf. 20.

Ibidem ,

d

CAPUT
LXIX.
REC. XXXI.
Carnales
delectant
auræ secu-
lares , qui-
bus tam-
quam ver-
mibus ro-
dantur .

e

* Imo & in-
ferius , ut
patet. legen-
ri .

Job. 17. 14.
& 25. 6.

f

Caro putredo & vermis.

xuriosi igitur cujuslibet atque carnis voluptatibus dediti, quanta sit cæcitas demonstratur, cum dicitur: *Dulcedo illius vermis*. Quid namque caro, nisi putredo ac vermis est? Et quisquis carnalibus desideriis anhelat ^a quid aliud quam vermem amat? Quæ enim sit carnis substantia, testantur sepulcra. Quis parentum, quis amicorum fidelium, quamlibet dilecti sui tangere carnem scaturientem vermibus potest? Caro itaque cum concupiscitur, pensetur quid sit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nil quippe sic ad edomandum desideriorum carnalium ap-

petitum valet, quam ut unusquisque hoc quod vivum diligit, quale sit mortuum penset. Considerata etenim corruptione carnali, citius cognoscitur, quia cum illicite caro concupiscitur, tabes desideratur. Bene ergo de luxuriosi mente dicitur: *Dulcedo illius vermis*; quia is qui in desiderio carnalis corruptionis æstuat, ad fœtorem putredinis anhelat. Hæc sicut in hujus partis * tertiæ initio promississe me meminimus, sub brevitate transcurri; ut ea quæ ^b in hoc opere sequuntur, quia magna obscuritate implicata sunt, opitulante Deo latius differantur.

* Vide l. II. in exord.

^a Taron. quid aliud quam vermis est.
^b Norm. in hoc corpore. Utic, utramque sectionem retinet. Non insolens est Greg.

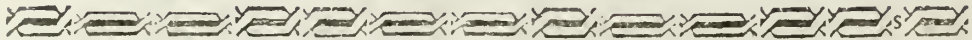
librorum moralium complectionem corpus vocare ut jam observavimus. Eodem sensu dicimus corpus juris Canonici.

S A N C T I G R E G O R I I P A P Æ

IN EXPOSITIONEM BEATI JOB

M O R A L I U M

P A R S Q U A R T A,

C O N T I N E N S L I B R O S S E X.

L I B E R D E C I M U S S E P T I M U S.

*Quæ supersunt Cap. 24. a versu 20. dimidiato, cum capitibus 25.
& 26. integris exponit morali potissimum sensu.*

C A P. I.
S. Doctoris
scopus, hi-
storiam Job
typicæ & ad
mysticum
sensum ex-
ponere.

UOTIES in sancti viri historia per novum volumen enotare mysterium ^a typicæ expositionis aggredimur, oportet ut ex ejusdem viri vel nomine; vel passione significationem mysticam principaliter proferamus: quatenus habitaculorum more, dum superscriptionem tituli ^b in ipsa postis fronte præfigimus, quia cuius est domus agnoscitur, securius intretur. Crebro autem dixisse me memini, ^c quoniam beatus Job passionem Redemptoris nostri, ejusque corporis, id est sanctæ Ecclesiæ, & passione sua signavit & nomine. Job quippe interpretatur Dolens. Et quis alius in hoc dolente figuratur, nisi is de quo scriptum est: *Vere lan-*

guores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit? De quo rursus dicitur: *Livore ejus sanati sumus.* Amici vero ejus hæreticorum speciem tenent, qui, ut sæpe jam diximus, Deum ^d dum defendere nituntur, offendunt. Sanctus ergo vir per vulnera & verba sic loquatur sua, ut etiam nostra significet, & plerumque per prophetiæ spiritum ventura narret, præsentia transcendat: nonnunquam vero sic de præsentibus disserat, ut de futuris reticescat. Cognita itaque discretionis hujus custodia, cum immutatione vocis illius nostra quoque intelligentia alternet: ut tanto verius ejus sensibus congruat, quanto se & cum ejus vocibus immutat. Verbis itaque præcedentibus sanctus vir per

Ibid. 5.

d

1/ai. 53. 4.

^a Utic. & Gemet. quem in multis præcedentibus libris mutilum hic resumimus, *typica locutionis.* Desunt libri sequentes in codicibus Lyr. & Bigot. Verum eorum vices supplebunt Pratellenfis, alter Ebroicensis, duo Laudunensis ecclesiæ, Germanen-

sis, &c.

^b 1. Laudun. *in ipsa postis fronte.*

^c Vindoc. *quomodo beatus Job.*

^d 1. Laud. Corb. Germ. *Deum dum defenderint, offendunt.*

per difertas prudentiæ arte sententias iniqui cujuslibet culpas protulit, & quam sit damnanda ejus actio expressit. De cujus pœna mox sub-
jicit, dicens :

Job. 24.
Vers. 2c.

*Non sit in recordatione, sed con-
teratur quasi lignum infructuosum.*

CAP. II.
REC. II.
Pœna ini-
quorum est
ex Dei me-
moriam dele-
ri.

a 2. In recordationem enim con-
ditoris non reducitur, quisquis us-
que ad finem vitæ vitiis subjuga-
tur. Nam si hunc superni respectus
memoria tangeret, proculdubio ab
iniquitate revocaret. Ejus quippe
merita exigunt, ut funditus ab au-
ctoris recordatione^b deleatur. Scien-
dum vero est, quod recordari Deus
nequaquam proprie dicitur. Qui
enim oblivisci non potest, quo pa-
cto recordari potest? Sed quia eos
nos, quorum recordamur, ample-
ctimur, ab his autem, quorum
obliviscimur, elongamur; humano
usu & recordari Deus dicitur, cum
dona tribuit, & oblivisci, cum in
culpa derelinquit. Sed quia cuncta
pensat, cuncta sine intermissionis
alternatione considerat; & recorda-
tur bonorum, quorum tamen nun-
quam obliviscitur; & nullatenus re-
cordatur malorum, quos tamen per
judicium semper intuetur. Quasi
enim redit ad bonorum memoriam,
quam tamen nunquam deseruit; &
quasi nequaquam malos respicit,
quorum tamen facta considerat, sed
super hæc damnationis judicium in
ultimis servat: Hinc enim scriptum
est: *Oculi Domini contemplantur bo-
nos & malos.* Hinc per Psalmistam
dicitur: *Vultus Domini super fa-
cientes mala; ut perdat de terra
memoriam eorum.* Considerat igitur

Prov. 15. 3.
Ps. 33. 17.

Pat. in Luc.
cap. 40.

a 2dus Bessar. *In recordatione . . . qui . . .
se vitiis subjugat, quædam tamen aliter
prius scripserat.*

b 2. Bessar. *deleatur, qui usque ad exi-
tum reatibus inficitur.*

c Ebroic. Gemet. & alii Norm. *vultus
autem Domini.*

quos puniat, sed eosdem ipsos an-
te non vidit, quos nescit. Nam
quibusdam in fine dicturus est: *Ne-*
scio vos unde sitis: discedite a me
omnes operarii iniquitatis. Miro igitur
modo pravorum vitam & in-
tuetur, & obliviscitur: quia quos
per distractionem sententiæ judi-
cat, quantum est ad memoriam
misericordiæ ignorat.

Luc. 13. 27.

d

3. Qui quoniam in ejus recorda-
tionem non veniunt, quasi infru-
ctuosum lignum ex ejus judicio con-
teruntur. Terra quippe eos tempo-
rali sumtu aluit, prædicationis de-
super pluvia infudit. Sed quia eo-
rum vita nequaquam fructum boni
operis protulit, iratus hanc agricola
abscidit, ut juxta Veritatis sen-
tentiam locum non occupet, quem
tenere alius ad fructum valet. De
hoc infructuoso ligno per Johan-
nem dicitur: *Jam securis ad radi-
cem arboris posita est. Omnis er-
go arbor, quæ non facit fructum bo-
num, excidetur, & in ignem mitte-
tur.* Hoc autem loco, ut æterna
reprobi supplicia designentur, ne-
quaquam lignum dicitur^g abscidi,
sed conteri: quia videlicet reprobos
mors quidem carnis abscindit, sed
pœna subsequens conterit. Quasi
enim hic inciditur, cum a præsen-
ti vita separatur. Sed in Gehenna
conteritur, cum perpetua damna-
tione cruciatur. Vir autem sanctus,
quia districtam perversi pœnam pro-
tulit, protinus ad culpam recurrit;
ut ex injustitiæ immensitate edoceat,
quod tanta ejus damnatio non sit
injusta. Sequitur:

Qui tam-
quam in-
fructuosum
lignum con-
terentur.

Luc. 13. 7.

e

Luc. 3. 9.

f

g

*Parit enim sterilem, & quæ non
parit,*

Vers. 23.

d Vindoc. *per distractionem scientia, vel
sententia.*

e Gemet. & alii Norm. *incidit.*

f 2. Laudun. *arborum.*

g Iaud. duo, Norm. & alii vulgo ha-
bent *abscidi, & abscidit &c. pro abscindi,
abscindit.*

a parit, & vidua bene non^a fecit.

CAP. III.
R E C. III.
Iniquus
carnem pas-
cens steri-
lem, curam
animæ de-
ferit.

4. Quæ hoc loco sterilis, nisi caro nominatur? Quæ dum sola præsentia appetit, bonas gignere cogitationes nescit. Quæ autem vidua, nisi anima nuncupatur? Quam quia sibi conditor conjugere voluit, ad thalamum^b uteri carnalis venit, Psalmista attestante, qui ait:

Ps. 18. 6. Et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo. Quæ recte vidua dicitur: quia ejus vir pro ea mortem pertulit, & nunc in cæli penetralibus ab ejus oculis occultus,

c quasi in parte alterius regionis^c vivit. Iniquus ergo sterilem pascit, & viduæ benefacere negligit: quia carnis desideriis serviens, curam animæ vitamque contemnit. Tota namque intentione omnique studio cogitat, quam sine ullis necessitatibus caro moritura subsistat, & curare animæ vitam^d despicit, quæ vel

d in morte vel in beatitudine proculdubio in perpetuum vivit. Recte autem cum diceretur: *Pavit sterilem*; protinus adjungitur: *Et quæ non parit*. Quasdam namque ex sacra historia feminas novimus steriles exstitisse, sed tamen in tempore extremo peperisse. Caro autem non solum sterilis, sed etiam quæ non parit dicitur: quia suo sensu bonas cogitationes gignere nec in ultimis valet. A vigore enim jam proprio deficit, & tamen adhuc transitoria concupiscere non desistit: jamque a

e pristino^e robore lassata, pene ab ipso quem diligit mundo repellitur, & tamen adhuc annisu improbo obtinere temporalia conatur. Agere jam perverſa non sufficit, sed tamen cogitare vel quæ non agit nequaquam desistit. Recte ergo non so-

a Gemet. facit.

b MS. omnes Norm. duo Laud. Germ. Corb. Germ. & alii ita habent. In edit. legitur *uteri virginalis*.

c Unus Laud. venit.

d Norm. negligit.

lum sterilis, sed etiam non pariens dicitur, quæ suo sensu, ut diximus, ad bonæ cogitationis prolem, nec cum infirmata fuerit, fetatur.

f Quod tamen intelligi etiam de hæreticis prædicantibus potest. Unusquisque enim prædicator erroris, dum plebem extra unitatem Ecclesiæ positam docet, profecto sterilem, & eam quæ parere non valet, pascit: quia & ei usum sui laboris impendit, quæ spirituales fructus nequaquam reddit. Bene autem viduæ non facit, quia videlicet sanctæ universali Ecclesiæ, cujus vir adversa mortis pertulit, vivere ac deservire contemnit. Viduæ enim benefacere, est in ejus, quæ mortui viri sui amore conteritur, f consolatione laborare. Unde & Psalmistæ voce hæc eadem vidua, scilicet sancta Ecclesia queritur, dicens: *Consolantem me quasivi, & non inveni*. Tunc solum quippe consolantem invenit, cum ex ea morte, quam vir ejus pertulit, multos intra semetipsam surgere ad vitam cernit. Sæpe autem prædicator erroris, hujus mundi divitibus jungitur, qui pro eo quod terrenis occupationibus incubant, dictorum deprehendere astutias ignorant: & cum potentes esse exterius ambiunt, perverſæ prædicationis laqueo sine labore capiuntur. Unde & subditur:

Labores hæreticorum steriles.

Ps. 68. 27.
Pat. in Ps.
cap. 147.

Verſ. 22.

Detrahit fortes in fortitudine sua. CAP. VI.

6. In fortitudine quippe suæ pravitatis fortes quosque detrahit, cum per sui erroris astutiam mundi hujus potentes rapit. Quos contra per Paulum dicitur: *Infirma mundi elegit Deus, & ut confunderet fortia*. Fortitudo autem perverſi prædicatoris, est elata scientia locutionis, qua

1. Cor. 1. 17.

e Vindoc. labore. In Utic. hæc voce dimidiata relicta, legitur robore.

f In 1. Laud. consolatione relevare, & secunda manu consolatione laborare.

g 1. Vindoc. ut fortia quaque confundat. 2. Beſlar. ut confundat fortia.

qua inflatus ceteros despicit, atque in contemptu omnium, quasi singulariter apud se peritus, intumescit. Qui magna de se sentiens, sed vera de Domino ignorans, longe a fidei cognitione disjungitur, & tamen videri fidei prædicator conatur. Unde adhuc subditur:

Ibid.

Et cum steterit, a non credet vitæ suæ.

a

C A P. V.
V E T. III.
Omnis peccator incredulitatis reus.

7. Stat in hoc mundo perverfus quisque prædicator, quousque tereno vivit in corpore. Sed vitæ suæ credere renuit, quia de Deo vera cognoscere contemnit. Vitæ enim suæ crederet, si de conditoris sui substantia recte sentiret. Hæc itaque superius de quolibet iniquo prolata dicebamus, sed repente ad erroris prædicatorem intellectum *b* vertimus. Unde sciendum est, quia sic ad speciem ducimur, *c* ut nequam tamen a genere funditus evellamur. Nam perverfus quisque etiam si rectam fidem in sinu universalis Ecclesiæ tenere videatur, stat, & vitæ suæ non credit: quia recta quidem sunt quæ per fidem de conditore intelligit, sed tamen fidei opera tenere contemnit: & incredulitatis redarguitur, quia ab eo quod se ostendit credere, vivendo reprobatur. Hinc enim per Johannem dicitur: *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Hinc Paulus ait: *Consitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hinc Jacobus dicit: *Fides sine operibus mortua est.* Sed inter hæc conditor mira dispensatione consilii & culpas respicit, & vivendi tempora

1. Johan. 2. 4.
Tit. 1. 16.

est.

Hinc Paulus ait:

Jacob. 2. 26.

a Secundus Laud. Utic. & alii Norm. non credit.

b Post hoc verbum irrepit in edit. modo peccator diu toleratur. Quæ verba in nostris MSS. ignota, & aliunde minime antecedentibus & consequentibus coherentia expunximus.

c Vindoc. ut tamen a genere omnino non evellamus. Germ. ut tamen a re omnino.

impendit: ut longiora *d* temporalis vitæ spatia aut converso fiant in adjutorium muneris, aut non converso ad augmentum damnationis. Unde adhuc subditur:

d

Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbia.

Vers. 23.

C A P. VI.
R E C. IV.

8. Quisquis delinquit & vivit, idcirco hunc divina dispensatio *e* in iniquitate tolerat, ut ab iniquitate compefcatur. Sed qui diutius toleratur, nec tamen ab iniquitate compefcitur, munus quidem supernæ patientiæ percipit, sed reatus sui vinculis, ex ipso se munere arctius adstringit.

e Misericordia peccatori impensa & neglecta, in pœnam vertitur. *Par. in Isai. cap. 80. & ad Rom. c. 11.*

Nam quia accepta pœnitentiæ tempora divertit ad culpam, districtus in ultimis iudex impensa argumenta misericordiæ convertit ad pœnam. Hinc namque per Paulum dicitur: *f*

f

An ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei. Hinc Isaias ait: *Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit: h* Ac si aperte nos deterreat, dicens: Vita quidem pueri in longum trahitur, ut a factis puerilibus corrigatur: sed si a peccati perpetracione nec temporis longinquitate compefcitur, hæc ipsa vitæ longinquitas, quam per misericordiam accepit, ei ad cumulum maledictionis crescit. Unde necesse est, ut cum nos diutius expectari conspiciamus, ipsa prærogatæ pietatis tempora quasi damnationis argumenta timeamus, ne ex clementia judicis crescat supplicium peccatoris; & unde quisque eripi a morte poterat, inde

Rom. 2. 4. 5.

g

Isa. 65. 20.

h

d 2. Bessar. longiora vita spatia ... hanc adjutorium ... converso augmentum.

e MSS. Germ. Anglic. Norm. Laud. Vindoc. &c. hanc lect. exhibent. In poster. edit. leg. in aequitate tolerat.

f Norm. plerique an nescis.

g Vindoc. duritiam cordis.

h Vindoc. ac si dicat: vita.

de gravius ad mortem tendat. Quod idcirco plerumque agitur, quia nequaquam a presentibus mentis oculus separatur. Considerare namque peccator Redemptoris vias negligit, & idcirco in suis itineribus sine cessatione veterascit. Unde & subditur:

Ibidem. Oculi enim ejus sunt in viis illius.

C A P. VII.
V E T. IV.
R E C. V.

9. Vias enim suas peccator intuetur, quia sola ^a cogitare, sola cernere nititur, quæ sibi ad commodum temporale suffragentur. Hinc etenim Paulus dicit: *Omnes quæ sua sunt quarunt, non quæ Jesu Christi.* Via namque elati, superbia: via rap-

2
Peccator
viis Domini
relictis; in
suis, hoc
est in viis
delectatur.
Philip. 2. 21.

b

toris, avaritia: via est lubrici, ^b concupiscentia carnalis. In viis ergo suis iniquus quisque oculos deprimit: quia solis vitiiis, ut per hæc animo satisfaciat, intendit. Unde per Salomonem dicitur: *Oculi stultorum in finibus terræ:* quia hoc solum tota cordis intentione conspiciunt, per quod ad finem terreni desiderii perducantur. Nequaquam vero suæ considerationis obtutum in terra peccator figeret, si ad sancta sui Redemptoris itinera mentis oculos levaret. Unde per Salomonem rursus dicitur: *Oculi sapientis in capite ejus:* quia videlicet sapiens quisque illum tota intentione considerat, cujus se membrum esse per fidem pensat. Has namque humanæ conversationis vias ^c videre contemserat, qui dicebat: *In mandatis tuis ^d me exercebo, & considerabo vias tuas.* Ac si aperte spondeat, dicens: *Quæ mea sunt, jam videre refugio:* quia per imitationis tuæ viam pergere ^e conversationis gressibus inardesco. Qui e-

Prov. 17. 24.

Ecc. 2. 14.

c

d

Psal. 118.
35.
Par. in Ps.
cap. 23.

e

^a Vindoc. cogitare & trahere nititur.

^b Gemet. conscientia.

^c Vindoc. videre cupidit. 2. Bessar. concupierat Mox respondeat ... exercitatione.

^d Ita Corb. Germ. Turon. Norm. &c. Editi exercebor.

^e Sic cum Anglic. Norm. Vindoc. &c. antiquiores excusi. Postiores conversionis.

^f Turon. & 1. Laud. amoris exercitatio-

nim presentis jam mundo contradicit, ^f amoris excitatione continua Redemptoris sui vias cordis oculis objicit, ut mens prospera fugiat, ad adversa præparetur; nihil quod demulcet, appetat; nihil quod deterere creditur, pertimescat; mœrorem gaudium deputet; presentis vitæ gaudia, damna mœroris penset; abjectionis detrimenta non timeat, sed per hæc manentis gloriæ locum quærat. Has etenim vias sequentium monstrabat oculis Veritas, cum dicebat:

Si quis mihi ministrat, me sequatur. ^{Johan. 12. 26.} Ad has vias tumentia discipulorum corda revocabat, cum locum jam gloriæ quærent, sed ejusdem gloriæ iter ignorarent, dicens: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* ^{Pat. in Marc. cap. 4. 29.}

³ Confessionis quippe illius celsitudinem a dextris sinistrisque quæsierant, sed quanta ad hanc esset itineris angustia non videbant. Unde & eorum mox oculis imitandus passionis calix objicitur, ut videlicet si ad sublimitatis gaudia tenderent, prius viam humilitatis invenirent. Quia igitur considerare peccator vias Dei negligit, sed solis in quibus carnaliter delectetur intendit, recte nunc dicitur: *Oculi enim ejus sunt in viis illius.* Sequitur:

Elevati sunt ad modicum, & non subsistent. ^{Matth. 23. 22.}

10. Iniquorum gloria cum plerumque in annorum multitudinem ^h tenditur, ab infirmorum mentibus esse longa & quasi stabilis æstimatur. Sed cum repentinus hanc finis ⁱ intercipit, brevem proculdubio fuisse redarguit: ^k quoniam finis determinans innotescit, quia quod præterire potuit, mod-

Elevati sunt ad modicum, & non subsistent. ^{Verf. 24.}

C A P U T
VIII.
Inani gloria elatus ad modicum, cadit.

ne. ^h

ⁱ

^k

^g Vitiose irreperat in edit. confessionis pro confessionis, quod legitur in Corb. in Laudun. Germ. & aliis MSS.

^h 2. Bessar. trahitur. Mox deest finis.

ⁱ 1. Laud. & Corb. Germ. intercidit.

^k Addidimus finis, ex MSS. Norm. Anglic. &c. & ex antiq. excusis, deest in edit. recent.

dicum fuit . Elevantur ergo ad modicum , & minime subsistunt : quia eo ipso quo videri alti appetunt , a vera Dei essentia longe per elationem fiunt . Subsistere etenim nequeunt , quia ab æternæ ^a essentiae soliditate dividuntur ; atque hanc primam ruinam tolerant , quia per rivatam gloriam in semetipsis cadunt . Hinc enim per Psalmistam dicitur :

Ps. 72. 18. Dejecisti eos , cum allevarentur : quia eo intrinsecus corruunt , quo male extrinsecus surgunt . Hanc brevitatem gloriæ temporalis aspiciens , iterum dicit : Vidi impium superexaltatum & elevatum ^b sicut cedros Libani : transivi , & ecce non erat . Hinc iterum ait : Pusillum adhuc , ^c & non erit peccator . Hinc Jacobus dicit : Quæ est enim vita ^d vestra ; vapor est ad modicum parens . Hinc Propheta brevitatem gloriæ ^e carnalis pensans , denuntiat dicens : Omnis caro fenum , & omnis gloria ejus sicut flos feni . Iniquorum quippe potentia feni flori comparatur : quia nimirum carnalis gloria dum nitet , cadit : dum apud se extollitur , repentino intercepta sine terminatur . Sic namque aurarum flatu in altum stipula rapitur ; sed casu concito ad ima revocatur . Sic ad nubila fumus attollitur ; sed repente in nihilum tumescendo dissipatur . Sic ab infimis nebula densescendo se erigit ; sed exortus hanc solis radius , ac si non fuerit abstergit . Sic in herbarum superficie nocturni roris humor aspergitur ; sed diurni luminis subito calore siccat . Sic spumosa aquarum bullæ incoantibus pluviis excitatæ , ab intimis certatim prodeunt ; sed eo celerius diruptæ depereunt , quo inflatæ al-

vet. v. Ps. 36. 35. Ibid. 10. Jacob. 4. 15. Isai. 40. 6. Pat. in Isai. cap. 51.

tius extenduntur . Cumque excrescunt ut appareant , crescendo peragunt ne subsistant . De iniquis igitur temporalis gloriæ elatione tumulentibus , sed tamen nulla in hac soliditate durantibus , dicatur recte : *Elevati sunt ad modicum , & non subsistent* . De quibus adhuc subditur :

Et humiliabuntur sicut omnia , & auferentur .

Ibidem.

II. Sic provectus esse contemplationis debet , ut ex paucis ad multa , ex multis ad omnia consideranda ^f rapiatur : quatenus gradatim educta proficiat , ^g & transitoria omnia dijudicans , ipsa comprehendendo pene incomprehensibiliter excrescat . Unde sanctus vir cum pravorum gloriam defectumque discuteret , ad cuncta protinus mentis oculum tetendit , dicens : *Humiliabuntur sicut omnia , & auferentur* : Omnia profecto terrena . Ac si aperte dicat : Stare ullo modo nequeunt , quia ipsa quoque fugiunt quibus innituntur : dumque temporalia diligunt , cum his ex temporis volubilitate percurrunt . Sed quæri potest cum per Salomonem dicitur : *Generatio præterit , & generatio advenit , terra vero in æternum stat* : cur beatus Job omnia humiliari asserat & auferri ? Quod tamen facile discutimus , si terra & cælum vel qualiter transeat , vel qualiter maneat distinguamus . Utraque namque hæc per eam , quam nunc habent , imaginem transeunt , sed tamen per essentiam sine fine subsistunt . Hinc namque per Paulum dicitur : *Præterit enim figura hujus*

C A P. I X. Terra in essentia semper stabit , licet in imagine continuo transeat .

f g

Eccl. 1.

Pat. in Ado. cap. 48.

1. Cor. 7. 31.

Z 2 mun-

^a 2. Bessar. *vita* . Sed aliquid aliud ante scripserat .

^b Ita Vindoc. Norm. & plerique quibus consentiunt vet. ed. In recent. *super cedros* .

^c Duo Laudun. & *non erat* .

^d 1. Laud. *nostra* .

^e 2. Bessar. *temporalis* .

^f 2. Bessar. *mens . . . ducta . . . omnia comprehendendo dijudicans , ipsa pene* .

^g Editi & nonnulli MSS. & *omnia transitoria comprehendendo dijudicans , ipsa pene incomprehensibiliter excrescat* . Quod vix potest intelligi . Locum hunc obscurum & vi-tiatum restituimus maxime ex duob. Laudun.

Matt. 24.
35.
a
Apoc. 21. 1.
Psal. 101.
29.
V. & R. vi.
Ibidem.

mundi. Hinc per semetipsam Veritas dicit: *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt*,^a Hinc ad Johannem angelica voce perhibetur: *Erit cælum novum, & terra nova*. Quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renovantur. Cælum igitur & terra & transit & erit: quia & ab ea, quam nunc habet, specie per ignem tergitur, & tamen in sua semper natura servatur. Unde per Psalmistam dicitur: *Mutabis ea, & mutabuntur*. Quam quidem ultimam commutationem suam ipsis nobis nunc vicissitudinibus nuntiant, quibus nostris usibus indefinenter alternant. Nam terra a sua specie hiemali ariditate deficit, vernali humore viridescit. Cælum quotidie caligine noctis obducitur, & diurna claritate renovatur. Hinc ergo hinc fidelis quisque colligat & interire hæc, & tamen per innovationem refici, quæ constat nunc assidue velut ex defectu reparari. Inter hæc igitur vir sanctus cum pravorum cursum conspicit, quanta quandoque animadversione deficient innotescit, dum protinus subdit:

Et sicut summitates spicaram conterentur.

C A P. X.
Mali divites etsi ad opprimendos justos concordes, ab invicem cupiditatibus sejuncti sunt.

12. Spicarum quippe summitates, aristæ sunt. Aristæ autem conjunctæ in spica prodeunt, sed crescendo paulisper, a se hirsutæ & rigidæ disjunguntur. Sic nimirum sic ad hujus mundi gloriam pravi divites surgunt. Naturæ enim sibi communiōne conjuncti sunt, sed contra se vicissim crescendo dividuntur. Alius quippe alium despicit, & alter in alterum invidiæ facibus ignescit. Qui ergo ex tumore mentis a caritatis unitate se separant, quasi aristarum

more contra se rigidi stant. Quid ergo pravos hujus mundi divites dixerim, nisi aristas quasdam generis humani? Qui dum contra se superbiunt, sed bonorum vitam unanimiter affligunt, adversum se quidem divisi sunt, sed tamen concorditer grana deorsum premunt.

13. Nunc igitur aristæ ad alta^b profiliunt, grana latent: quia & reproborum potentia eminent, & electorum gloria non apparet: ^c Illi se honorum fastibus ostendunt, isti in humilitate se deprimunt. Sed tritura^b tempus adveniet, quod & aristarum rigiditatem frangat, & solida grana non conterat. Tunc quippe superbia iniquorum comminuitur, tunc electorum vita quanta integritate fulgeat, declaratur: quia cum injusti deficiunt, ex hac ipsa aristarum contritione agitur ut grana appareant, quæ latebant. Cumque aristæ franguntur, granorum candor ostenditur: quia iniquis in supplicia æterna cadentibus, Sanctorum justitia quanta veritate candeat, demonstratur. Unde recte quoque per Johannem dicitur: *Cujus ventilabrum in manu sua est, & permundabit aream suam: & triticum quidem recondet^c in horreo suo, paleas autem comburet igni inextinguibili*. Beatus igitur Job, pravorum elatio quanta animadversione frangatur, aspiciat, eosque aristis pereuntibus comparans, dicat: *Sicut spicarum summitates conterentur: quia nimirum rigiditas superbiorum trituræ ultimæ fortitudine frangitur, quæ nunc electorum vitam despiciens elevatur*. Sequitur:

Quod si non est ita, quis me arguere poterit esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?

14. Si

a In recent. edit. hinc per Johan. mendose.

b Norm. & alii, proficiunt

c 1. Laud. ille se bonorum sanctis ostendit. Vindoc. illi se honoribus ostentant. Gilot. bon. fascibus. 2. Bellar. ostentant.

d Vindoc. purgabit.

e Turon. duo Laud. & pene omnes ita habent. Consentiant ver. excusi, recentioribus habentibus, in horrea sua. 2. Bellar. triticum recondet in horreo; paleas.

Rperobi aristarum more nunc eriguntur; electi ut grana latent.

b

c

Matt. 3. 12.

d

e

Verf. 25.

CAP. XI.
REC. VII.

^a
Iusti, si delinquant, minime ab improbis corripientur.

14. Si ita non est ut loquitur, profecto de falsitate hunc omnes arguere possunt. Cum ergo dicitur: ^a *Si non ita est, quis me arguere poterit esse mentitum*; dum scilicet noverimus quod fallacem cuilibet reprehendere licet? Sed si loquentis sensum subtili interrogatione discutimus, quam sint recta quæ protulit, citius invenimus. Iustus namque etsi quid unquam delinquendo loquitur, dignum non est ut ab injustis & prave viventibus iudicetur. Unde sanctus vir amicorum superbiam deprimens, non solum si ita est, verum etiam si ita non est ut protulit, nequaquam se reprehendi posse confidit: quia nimirum illi recte redarguere falsa possunt, qui falsa agere nesciunt. Nam correptionis ausum contra fallaciam perdunt, qui adhuc fallaciter vivunt. Ait ergo: *Quod si ita non est, quis me poterit arguere esse mentitum?* Ac si aperte dicat: Ita sunt cuncta, ut protuli, quæ tamen si ita non essent, a vobis redargui nequaquam possem: quia dum adhuc propriæ succumbitis, alienam reprehendere fallaciam non valetis.

judicia nostra coram supremo iudice ponderanda.

15. Ubi & apte subditur: *Et ponere ante Deum verba mea*. Quisquis enim ^b dicta fallacia veraciter reprehendit, audita cogitans, atque hæc ex regula veritatis pensans, verba ante Deum ponit: quia apud se in conspectu veritatis examinat, quid foris contra fallaciam decernat. Ante Deum quippe verba ponere, est considerato intimo iudice, exteriora dicta pensare. Vir igitur sanctus ab amicis superbientibus verba sua ante Deum poni posse non æstimat. Ac si aperte dicat: Idcirco quæ loquor, ponere ante iudicem non valetis, quia ejus vobis faciem ^c peccantes absconditis. Quod

tamen & ex typo sanctæ Ecclesiæ nil obstat intelligi, quæ cum de infirmis suis ab hæreticorum irrisione reprehenditur, ipsam irrisionis eorum astutiam dedignatur: quia tolerabilius Deo est, ut in infirmitate quis atque ignorantia cum humilitate jaceat, quam cum elatione alta comprehendat. Sed quia sanctus vir multa contra eos protulit, qui fugitiva potestate superbiunt, & ventosis honoribus intumescunt, Baldad Suhites ex ejus correptione proficiens, apud quem vera sit potentia agnoscit, dicens:

Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis.

Job. 25.
Vers. 2.

16. Ac si aperte dicat: Solus corda mortalium veraciter terret, qui ex divinitatis suæ potentia veraciter hæc possidet. Humana enim potentia quem terrorem incutit, quæ jure ejusdem potentia quando careat nescit? Recte autem dicitur: *Qui facit concordiam in sublimibus suis*: quia multa sibi in inferius diffident, sed ad concordem supernorum plenitudinem currunt; & ex internæ pacis causa agitur, ut sæpe ea quæ sunt exterius sine pace dissonantur. Nam bonos omnipotens Deus ad meritum provehit, cum contra eorum vitam malos sævire permittit. Atque in concordia componuntur summa, dum confunduntur infima: quia inde in cælestibus electos suos angelorum choris sociat, unde in terrenis & infimis ^d reproborum mores suis nutibus adversantes portat.

CAP. XII.
VET. VII.
REC. VIII.
Deus solus potens & metuendus.

17. Sed inter hæc libet inquirere; si pax in sublimibus summa retinetur, quid est quod per angelum Danieli dicitur: *Ego veni propter*

Qui Angeli summe concordantes inter se confingere dicantur.
Dan. 10. 13.
Pat. in Dan. cap. 9.

^a Laudun. Ebroic. & alii *si ita non est, mentitum me arguere quis potest.*
^b 1. Laud. dicta fallacia; duo Ebroic. & Germ. dictam fallaciam.

^c 2. Bessar. peccantibus.
^d Recent. ed. mentes, reluctantibus MSS. & vet. exc. Paulo in ira legimus; subjectorum mores... præposit. sp. opem. mer.

pter sermones tuos : princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & uno diebus : & ecce Michael unus de principibus primis , venit in adjutorium mihi . Et paulo post : Nunc revertar ut praelier adversum ^a principem Persarum . Cum enim egrederer , apparuit princeps Græcorum adveniens . Quos itaque alios principes gentium , nisi angelos appellat , qui sibi resistere exeunti potuissent ? Quæ ergo esse pax in sublimibus potest , si inter ipsos quoque angelicos spiritus præliandi certamen agitur , qui semper conspectui veritatis assistunt ? Sed quia certa angelorum ministeria dispensandis singulis quibusque gentibus sunt prælata , cum subjectorum mores adversum se vicissim præpositorum spirituum opem merentur , ipsi qui præ sunt spiritus , contra se venire referuntur . Is namque angelus qui Danieli loquebatur , captivis Israeli- tici populi in Perfide constitutis prælatus agnoscitur . Michael autem eorum qui ex eadem plebe in Judææ terra remanserant , præpositus invenitur . Unde & ab hoc eodem angelo paulo post Danieli dicitur : *Nemo est adjutor meus in omnibus his , nisi Michael princeps vester .* De quo & hoc quod præmisimus , dicit : *Et ecce Michael unus de principibus primis venit in adjutorium mihi .* Qui dum nequaquam simul esse , sed venire in adjutorium dicitur ; aperte ei populo prælatus agnoscitur , qui captivus in alia parte tenebatur . Quid est ergo angelum dicere : *Ego veni propter sermones tuos : princeps autem regni Persarum restitit mihi : nisi sua subditis opera nuntiare ?* Ac si aperte dicat : *Pre- cum quidem tuarum merita exigunt , ut Israeliticus populus a jugo suæ*

^b captivitatis exuatur , sed est ad- huc quod in eodem populo , Per- sarum dominio purgari debeat : ^c ut de ereptione illius , Persarum princeps mihi ^d jure contradicat , quamvis preces tuas eorum quoque lacrymæ , qui in Judæa relictisunt , adjuvent . Unde hoc quoque quod diximus , subjungit : *Michael prin- cept vester venit in adjutorium mihi .* Cumque ut adversus principem Per- sarum prælictur , egreditur , Græ- corum sibi princeps adveniens ap- paret . Qua ex re innuitur , quod adversum Græcos quoque aliquid Judæa commiserat , quorum profecto causa ereptioni illius resiste- bat . Prophetæ igitur preces an- gelus exaudit , sed Persarum prin- cept resistit : quia etsi jam vita ju- sti deprecantis ereptionem populi exigit , ejusdem tamen populi ad- huc vita contradicit : ut quia nec- dum hi qui in captivitatem fuerant ducti , plene purgati sunt , jure eis adhuc Persæ dominantur . Michael adjuvat , sed Græcorum princeps ad prælium venit : quia mereri quidem veniam tam longa oppressorum cap- tivitas poterat , sed ereptionis eo- rum beneficio hoc quoque quod in Græcos deliquerant , obviabat . Recte ergo dicitur , quod contra se angeli veniunt : quia subjectarum si- bi gentium vicissim merita contra- dicunt . Nam sublimes spiritus eisdem gentibus principantes nequaquam pro injuste agentibus decertant , sed eorum facta juste judicantes examinant . Cumque uniuscujusque gentis vel culpa vel justitia ad supernæ curiæ consilium ducitur , ejusdem gentis præpositus vel obtinuisse in certa- mine , vel non obtinuisse perhibe- tur . Quorum tamen omnium una victoria est sui super se opificis vo- lun-

^a 2. Laud. & Bellovac. *adversus prin- cipem terrarum .*

^b Norm. plerique *servitutis .*

^c Pratell. & alii Norm. ita habent , quod

melius quidem legitur quam , *unde ereprio- nem* , ut habent editi postter. In 2. Bellar. *unde ereptionis illius .*

^d Deest jure in 1. Laud.

luntas summa ; quam dum semper aspiciunt , quod obtinere non valent , nunquam volunt . Bene ergo dicitur : *Qui facit concordiam in sublimibus suis* . Sequitur :

Verf. 3. *Numquid est numerus militum ejus?*

CAPUT

XIII.
REC. IX.
Angelorum numerus etfi Deo finitus, hominibus est infinitus.
Daniel. 7. 10.

18. In cognitione humanæ rationis supernorum spirituum numerus non est : quia quanta sit illa frequentia invisibilis ^a exercitus nescit : de quo per Danielelem dicitur : *Milia millium ministrabant ei , & decies millies centena millia assistebant ei* . Supernorum civium numerus ^b infinitus & definitus exprimitur : ut qui Deo est numerabilis , esse hominibus innumerabilis demonstratur . Quamvis aliud est assistere , aliud ministrare . Assistunt enim illæ proculdubio potestates , quæ ad quædam hominibus nuntianda non exeunt : Ministrant vero hi , qui ad explenda officia nuntiorum veniunt : sed tamen ipsi quoque contemplatione ab intimis non recedunt . Et quia plures sunt qui ministrant , quam hi qui principaliter assistunt ; assistentium numerus quasi definitus , ^c ministrantium vero indefinitus ostenditur .

Par. in Dan. cap. 5.

C

VET. VIII.
Dei milites dicantur.
Par. in Luc. cap. 12.

19. Angelicos vero spiritus recte Dei milites dicimus , quia decertare eos contra potestates aeras non ignoramus . Quæ tamen certamina non labore , sed imperio peragunt : quia quidquid agendo contra immundos spiritus appetunt , ex adjutorio cuncta regentis possunt . De hac namque militia , nascente rege nostro , scriptum est : *Subito facta est cum angelo multitudo militiæ cælestis* . Cui tamen militiæ electorum quoque hominum numerus jungitur , qui per sublime mentis defi-

Luc. 2. 13.

^a 1. Laud. *spiritus nescit* .
^b In 1. Laud. simpliciter *infinitus exprimitur* .
^c Sic nostri MSS. non ut legitur in valgat. *infinitus* .

derium , a terrenæ conversationis servitute liberantur . De quibus per Paulum dicitur : *Nemo militans Deo , implicat se negotiis secularibus* . Qui licet nunc pauci appareant , in invisibili tamen patria innumerabiles regnant : quia etfi ex comparatione pravorum pauci sunt , in congregationis suæ frequentia metiri nequaquam possunt . Quia vero eorumdem militum virtus non propriis viribus , sed supernæ gratiæ infusione roboratur , recte subjungitur :

2. Tim. 2. 4.

Et super quem non surget lumen illius?

Wid. m. d

20. Lumen quippe Dei est gratia præveniens . Quæ si in nostro corde nequaquam gratuito confurgeret , profecto mens nostra in peccatorum suorum tenebris obscura remaneret . Unde & subditur :

CAPUT XIV.
Non propriis viribus , sed gratiæ dono fortes sunt.

Numquid justificari potest homo comparatus Deo : aut apparere mundus natus de muliere?

Verf. 4.

21. Versus iste superius a beato Job dicitur : & nunc in ejus exprobratione replicatur . Omnis namque vir iustus , Dei illustratione iustus est , non comparatione . Humana quippe justitia auctori comparata , ^e injustitia est ; quia etfi in ipsa sui conditione homo perfisteret , creatori non posset æquari creatura . Cui tamen ad graviora defectus pondera , accessit & culpa , quam serpens insidians intulit , & mulier infirmata persuasit . Unde nunc quia homo per mulierem culpæ subditam nascitur , reatus primi infirmitas ^f in prole propagatur . Et quia in radice putruit humani generis ramus , in conditionis suæ viriditate minime subsistit . Unde recte nunc dicitur : *Numquid justificari potest homo*

CAP. XV.
REC. X.
Nemo iustus nisi Dei illustratione , non comparatione .
Job. 9. 2.

e

f

^d Aliter non surgit , ut legitur in Laud. Norm. &c. 2. Bedar. *non confurgit* .
^e 2. Laud. *justitia non est* .
^f Deest in prole in 1. Laud.

mo comparatus Deo : aut apparere mundus natus de muliere ? Ac si aperte diceretur : Ne contra auctorem suum homo superbiat , consideret unde huc venit , & intelligat quid sit . Sed ecce nonnulli per donum spiritus adjuti , contra infirmitatem suæ carnis eriguntur , virtutibus emicant , signorum quoque miraculis coruscant : nullus tamen est , qui sine culpa vitam transeat , quousque carnem corruptionis portat . Unde adhuc subditur :

^a *Ecce etiam luna non splendet , & stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus .*

CAP. XVI.
Nemo ita
justus , ut
in carne
corruptibili
omni peccato
careat.
Pat. ad Phil.
cap. 1.

Phil. 2. 15.

Mat. 3. 11.

1. Cor. 15. 41.

VEF. IX.

22. Quid per lunam , nisi cuncta simul Ecclesia : quid per stellæ , nisi singulorum bene viventium animæ designantur ? qui inter pravorum hominum conversationes , dum magnis virtutibus eminent , quasi in tenebris noctis lucent . Unde per Paulum quoque discipulis dicitur : *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo .* Quia enim sancta Ecclesia lunæ appellatione exprimitur , Prophetæ testatur , dicens : *Elevatus est sol , & luna stetit in ordine suo .* Elevato enim sole , in suo ordine luna statuitur : quia ascendente ad cælos Domino , sancta protinus Ecclesia in prædicationis auctoritate roboratur . Et quia stellarum nomine electi signantur , rursus Paulus insinuat , dicens : *Stella enim a stella differt in claritate .* Luna ergo non splendet , & stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus : quia nec sancta Ecclesia virtute propria tot miraculis emicat , nisi hanc prævenientis gratiæ dona perfundant : nec singulorum bene viventium mentes a peccatorum maculis mundæ sunt , si remota pietate judicentur : quia apud districti judicis oculos , sua unum-

^a Gemet. Utic. & alii ecce enim , & ita infra .

^b Gilor. & Gull. nisi hunc . Melius in MSS. & al. edit. nisi hanc . sc. corruptibi-

quemque corruptibilitas inquinat , nisi hanc quotidie gratia parentis tergat . Electorum quippe animus prodire ad libertatem justitiæ nititur , sed adhuc compede infirmitatis tenetur : & culpas quidem subigere perfecte desiderat , sed quousque corruptione carnis adstringitur , ejus vinculis , etiam cum non vult , ligatur . Hinc itaque ^c colligat , quanto peccatorum pondere pressi sint , qui contra hæc decertare negligunt , si plene culpam nec illi superant , qui contra hanc viriliter pugnant . Unde & postquam dictum est : *Ecce etiam luna non splendet , & stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus ;* protinus additur :

Quanto magis homo putredo , & filius hominis vermis ?

23. Ac si aperte diceretur ; Si ipsi quoque esse sine contagio non valent , qui inter præsentis vitæ tenebras virtutibus lucent ; quanto reatu iniquitatis obstricti sunt , qui adhuc carnaliter vivunt ? Si a peccato esse liberi nequeunt qui jam in cælestibus desideriis conversantur ; qui peccatorum pondera tolerant , qui carnis suæ voluptatibus dediti , adhuc putredinis jugum portant ? Hinc Petrus ait : *Si justus vix servabitur , impius & peccator ubi parebunt ?* Hinc per Isaïam dicitur : *Super humum populi mei spinæ & vepres ascendent , quanto magis super omnem domum gaudii civitatis exsultantis ?* Humum quippe populi sui Dominus electorum omnium mentem vocat , super quam spinas ac vepres ascendere perhibet ; quia nec ipsam quoque esse absque punctationibus vitiorum videt . Domus vero gaudii civitatis exsultantis , est mens pravorum : quæ dum ventura supplicia conspiciere negligit , in car-

nitatem . 2. Bessar. nisi hunc . Mox colligant .

^c Alii edit. colligant invitis MSS.

^d Decet omnem in Gemet.

CAPUT
XVII.
Si sanctio-
res maculæ
non sunt,
expertes,
quot for-
dent qui
carnis spur-
citiis im-
merguntur.
Pat. in Isaï
cap. 40.

1. Petr. 4.
12.

Isa. 32. 13.

nis voluptate se deserens, inaniter hilarescit. Ait ergo: *Super humum populi mei spina & vepres ascendent; quanto magis super omnem domum gaudii civitatis exsultantis?* Ac si aperte dicat: Si & illorum mentem vitia deprimunt, qui se pro cœlestis patriæ desiderio affligunt; quibus ^a culpīs substrati sunt qui sine ulla formidine sese in carnis voluptate derelinquant?

Primus homo putredo, cujus filii vermes.

24. Notandum vero in sermone suo, quantum Baldad ordinem conditionis nostræ tenuit & nativitatis, qui hominem non vermem, sed putredinem, filium vero hominis vermem vocat. Primus namque humani generis parens, homo non filius hominis, ex quo quisquis prodiit, non solum homo, sed filius quoque hominis fuit. Sicut ergo ex homine filius hominis, ita ex putredine nascitur vermis. Unde recte homo putredo, filius vero hominis vermis vocatur. Primus quippe homo putredo, non vermis: quia etsi per mortem putruit, non tamen ex putredine per nativitatem venit. Qui autem hominis est filius, vermis dicitur: quia jam ex mortalium corporum corruptione propagatur.

25. Igitur quia amicorum verba finita sunt; beatus Job altiori acumine prosecutionis innititur, ejusque dicta tam sunt valida, quam extrema: quia & sic usus esse ^b jurisperitorum solet, ut argumentum, quo adversariis suis eminere se prævident, ad prosecutionis conclusionem servant. Sequitur:

Job. 26. Vers. 7. & 2.

Respondens autem Job, dixit: *Cujus adjutor es? c numquid imbecillis? & sustentas brachium ejus, qui non est fortis?*

CAPUT XVIII.

26. Adjuvare imbecillem, carita-

^a Vindoc. culpīs prostrati.
^b 1. Laud. habet, jurisperitorum, & jurisperitis.

tis est, adjuvare potentem velle elationis. Quia igitur amici ejus hæreticorum speciem tenentes, quasi adjuvantes Deum, sapientiam suam ostendere conabantur, juste Baldad reprehenditur, ut dicatur: *Cujus adjutor es? numquid imbecillis? & sustentas brachium ejus, qui non est fortis?* Ac si aperte dicat: Dum eum juvare niteris, sub cujus magnitudine succumbis, omne quod impendis solatium, de ostentatione est, non de pietate.

V E T. n. REC. xi. Imbecillem adjuvare velle, caritatis; potentem, elationis est.

27. Sed inter hæc sciendum est, quod plerumque etiam Deum, qui videlicet imbecillis non est, humiliter agentes adjuvamus. Unde & per Paulum dicitur: *Adjuvatores enim Dei sumus.* Nam cum ei, quem ipse per internam gratiam infundit, nos exhortationis voce concurrimus, hoc quod ille per spiritum agit intrinsecus, nos exterius ministerio vocis adjuvamus; & tunc solum nostra exhortatio ad perfectionem ducitur, cum in corde fuerit, qui adjuvetur. Unde & alias dicit: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Plantare quippe & rigare, adjuvare est. Quod utrumque vacuum erit ministerium, si in corde Deus non dat incrementum. Sed qui de sensu suo alta sapiunt, esse humiliter Dei adjuvatores nolunt: quia dum se Deo utiles esse æstimant, a fructu se utilitatis alienant. Unde & Veritatis voce discipulis dicitur: *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus.* Sequitur:

Quo sensu Deum adjuvare dicimur.

1. Cor. 3. 9.

Ibid. 7.

Luc. 17. 10.

Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam?

vers. 3.

28. Dare stulto consilium caritatis

CAP. XIX.

^c Duo Laud. numquid imbecilli. 2. Bessar. Imbecilli hic infra.

Stulto con-
siliū dare,
caritatis;
sapienti,
ostentatio-
nis; ipsi Sa-
pientiæ,
pervertita-
tis est.

tatis est; dare sapienti ostentatio-
nis: dare vero ipsi Sapientiæ per-
vertitatis. Et quia hi quos tenere
hæreticorum speciem diximus, per
locutionem suam ostentationi potius
quam utilitati serviebant, recte ad-
huc contra Baldad subditur:

*Et prudentiam tuam ostendisti plu-
rimam.*

Rem. 12, 3.

Omnis, cui prudentia recta est,
plurima non est: quia juxta Pauli
vocem, non plus appetit sapere,
quam oportet sapere. Cui vero est
plurima, non est recta: quia dum
ultra modum tenditur, in quolibet
latere culpæ declinatur. Prudentiam
vero suam plurimam ostendunt, qui
videri præ aliis prudentiores appe-
tunt. Unde fit plerumque, ut cum
moderate sapere nesciunt, etiam fa-
tua loquantur. Pro qua re ipse ad-
huc excessus prudentiæ subjungitur,
ut dicatur:

Verf. 4.

*Quem docere voluisti? nonne eum,
qui fecit spiramentum?*

C A P. XX.
Quanta
Baldad infi-
pientia, di-
vinæ sa-
pientiæ
suum præ-
ferentis.

29. Per spiramentum vivimus,
per prudentiam sapientes sumus.
Prius autem nostrum est vivere,
postmodum sapere: quia ut sapien-
tes esse valeamus, prius agitur ut
simus. Qui ergo vitam dedit, ipse
proculdubio & prudentiam contulit.
Baldad autem, quia beatum Job fla-
gellatum pro culpa credidit, occul-
tum Dei judicium, quod humiliter
venerari debuit, superba nisus est
temeritate penetrare. Ipsi ergo se
per prudentiam prætulit, cujus ju-
diciū non intelligendo judicavit.
Ipsi se per prudentiam prætulit, a
quo vivendi spiraculum accepit: ac
si plus ipso esset sapiens, a quo ha-
bebat ut esset. Sed quia beatus Job
sanctæ Ecclesiæ typum tenens, pau-
ca in superbiorum correptione pro-
tulit: quos tenere hæreticorum spe-
ciem non ignoravit, sicut superius

dixit: *Disputare cum Deo cupio, J. b. 13, 3, 4.*
*prius vos ostendens fabricatores men-
dacii, & cultores perversorum dog-
matum: repente se ad doctrinam
erigit, & contra elatorum imperiti-
am, scientiæ suæ latitudinem per-
sententias^a expandit, dicens:*

Ecce gigantes gemunt sub aquis.

30. Dignum quippe erat, ut per
increpationem prius tumorem sa-
pientiæ terrenæ retunderet, & per
doctrinam postmodum ad plena my-
steriis verba transfret. Gigantes enim
vel apostatas angelos, vel superbos
quosque homines nil obstat intel-
ligi. Hinc enim per Prophetam di-
citur: *Mortui^b non vivent, gigantes
non resurgent.* Quos namque mor-
tuos, nisi peccatores nominat? Et
quos gigantes, nisi eos qui de pec-
cato etiam superbiunt, appellat?
Illi autem non vivunt, quia pec-
cando vitam justitiæ perdidit.
Isti etiam resurgere post mortem
nequeunt: quia post culpam suam
inflati per superbiam, ad pœnitent-
iæ remedia non recurrunt. Hinc
rursum scriptum est: *Vir qui erra-
verit a via doctrine, in cœtu gi-
gantum commorabitur:* quia quisquis
iter rectitudinis deserit, quorum se
numero nisi superbiorum spirituum
jungit? Bene autem contra elatos
dicitur: *Ecce gigantes gemunt sub
aquis.* Ac si aperte diceretur: Cur
de scientia homo superbiat, cum
ignorantiæ abyssus & ipsos super-
bissimos angelorum spiritus premat?

31. Si autem gigantum nomine,
potentes hujus seculi designantur;
in aquis possunt populi figurari,
Johanne attestante, qui ait: *Aque
enim sunt populi.* Bene autem con-
tra superbientem dicitur: *Ecce gi-
gantes gemunt sub aquis:* quia elati
omnes dum in hac vita assequi^c
honorum celsitudinem cupiunt, sub

pon-

resurgant. In 2. Bessar. *mortui non vivent,
gigantes non resurgent.*

^c Germ. & Norm. *honorem celsitudinis.*

^a Corrupte in edit. Gilot. Vaticana &
quibusdam aliis, *expendit.*

^b Gilot. ut in Vulgata *non vivant... non*

Verf. 5.
CAP. XXI.
V E T. XI.
REC. XII.
Angeli &
homines su-
perbi, igno-
rantia a-
byssu in-
volvuntur.

Isai 26. 14.
Pat. in Isai.
cap. 12.
b

Prov. 21 16.

Qui ceteris
præfse am-
biunt,
iisdem sup-
ponuntur.

ponderibus populorum gemunt. Nam quanto quisque hic altius erigitur, tanto curis gravioribus oneratur; eisque ipsis populis mente & cogitatione supponitur, quibus superponitur dignitate. Et bene his verbis breviter indicatur, quia omnis superbia eo ipso in imo jacet, quo in alta se erigit: ut inde magis cunctis supposita sit, unde cunctis expetit superesse. Homo quippe in sublimibus elevatus, tantos super se sustinet, quanto suppositos regit. Hi autem qui talibus sociantur, ipsi etiam laboris eorum participatione deprimuntur. Nam cum eis laborem etiam tolerant ponderis, dum pariter gloriam affectant honoris. Unde cum diceret: *Ecce gigantes gemunt sub aquis*; protinus adjunxit:

Ibidem. Et qui habitant cum eis.

CAPUT
XXII.
Faciliorem
vitiis viam
aperiunt
majores
curæ.

a

Desiderata
dignitates
absque pec-
cate mini-
strari non
possunt.

32. Ac si dicat: Pariter gemunt, qui eorum gloriæ ex ^a delectatione sociantur. Ipsa autem occupatio secularium dignitatum tanto facilioribus vitiis premitur, quanto majoribus curis gravatur. Humanus namque animus videre & devitare peccata utinam valeat vel quietus. Quia ergo vidit desideratas rerum celsitudines absque peccatis ministrari non posse: & quia divinæ iræ non absconditur quidquid illicitum perpetratur, apte secutus adjunxit:

vers. 6. Nudus est ^b infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.

CAPUT
XXIII.

c

d

Iræ divinæ
nullum pec-
catum ab-
sconditur.
Hebr. 4. 13.

33. Quod Paulus Apostolus quoque ait: *Omnia ^c enim nuda & aperta sunt oculis ejus.* ^d Inferni vero & perditionis nomine, diabolus omnesque damnationis ejus so-

cios designavit. Quis vero ille sit, coram quo infernus est nudus, scquitur dicens:

Qui extendit Aquilonem super vacuum.

vers. 7.

34. Aquilonis nomine in sacro eloquio appellari diabolus solet, qui ut torporis frigore gentium corda constringeret, dixit: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.* Qui super vacuum extenditur: quia illa corda possidet, quæ divini amoris gratia non replentur. Sed tamen omnipotenti Deo suppetit, etiam vasa diaboli cunctis virtutibus vacua, suæ gratiæ munere implere, in eisque ^e divini timoris soliditatem ponere, quos nulla conspicit rectitudinis actione roborari. Unde apte subjungitur:

CAPUT
XXIV.
REC. XIII.
Corda divi-
no amore
vacua dia-
bolus re-
plet.

e

Et appendit terram ^f super nihilum.

Ibidem.
f

35. Quid enim terræ nomine, nisi sancta Ecclesia designatur; quæ dum verba prædicationis suscipit, fructum boni operis reddit? De qua per Moysen dicitur: *Audiat terra verba ex ore meo, expectetur sicut pluvia eloquium meum.* Et quid per nihilum, nisi gentiles populi designantur? De quibus per Prophetam dicitur: *Omnes gentes velut nihilum & inane reputatae sunt.* In eo ergo nihilo terra suspenditur, quod prius vacuum ab Aquilone tenebatur: quia illa corda gentilium repleta sunt caritate Dei, quæ pressa prius fuerant torpore diaboli. Potest vero & per hoc vacuum, Judææ infidelitas, & per terram, sicut diximus, sanctæ Ecclesiæ fructificatio designari. Vir ergo sanctus

CAPUT
XXV.
Ecclesia su-
per Genti-
les & Ju-
deos ad ni-
hilum per
peccatum
redactos
fundata.
Deut. 32. 2.

Isai. 40. 17.

VET. XII.

A a 2 Ju-

^a 2. Laud. dilectione.
^b Germ. Corb. & 2. Laud. habent inferus. Et 2. Bessar. inferus.
^c Utic. & plerique autem, uti legitur in Vulgata.

^d 2. Laud. inferi vero & perditionis nomen.
^e In vet. edit. & pene omnibus divini amoris, contra fidem MSS. Anglic. Norm. Corb. Germ. &c.
^f Norm. super nihilum, & ita infra.

a Judææ pereuntis casum aspiciat, ^a & gentilitatis merita ad veniam redeuntis cernat, ac dicat: *Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.* Nam quia Judæorum corda fide vacua, diabolo sunt subdita, *extendit Aquilonem super vacuum.* Quia vero nullis ^b existentibus meritis sicut dictum est: *Pro nihilo salvos facies eos*, super gentes Dominus fundavit Ecclesiam suam, quæ per Prophetam nihilum sunt vocatæ, apte secutus adjungit: *Appendit terram super nihilum.* Hoc vero quo ordine factum sit, mirifica subdens ratione contextit. Ait enim:

c *Qui ligat aquas in nubibus c suis, ut non erumpant pariter deorsum.*

Verf. 2.
CAP. XXVI.
REC. XIV.
Nubium nomine defini-
gnati Apo-
stoli & præ-
dicatores.
Prov. 18. 4.
Pater. in
Es. cap. 41.
& Excer. in
Ps. 17. 12.

36. Quid hoc loco aquam nisi scientiam: quid nubes, nisi prædicatores appellat? Nam quia in sacro cloquio aliquando aqua scientia dicitur, Salomone attestante didicimus, qui ait: *Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons sapientie.* Aqua signari scientiam David Propheta testatur, dicens: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris.* Id est, occulta scientia in prophetis, qui ante adventum Domini, dum occultis Sacramentis gravidi, mysteria immensa gestarent, intuentium oculis, eorum intelligentia caligabat. Nubium vero nomine quid hoc in loco aliud, quam prædicatores sancti, id est Apostoli designantur, qui per mundi partes circumquaque transmissi, & verbis noverant pluere, & miraculis coruscare? Quos Isaias propheta longe ante intuens, dixit: *Qui sunt isti qui ut nubes volant?* Quia igitur vir iste prophetico plenus spiritu, in hac locutione sua ad lau-

Isai. 60. 2.

dem Dei initia nascentis Ecclesiæ desiderat exordiri, studet ejus ordinem ab Apostolorum prædicatione narrare, qui curaverunt summopere rudibus populis plana & ^d capabilia, non summa atque ardua prædicare. Nam si scientiam sanctam, quæ hic aquæ nomine designatur, ut hauriebant corde, ita ore funderent, immensitate ejus auditores suos opprimerent potius quam rigarent. Unde religata intrinsecus scientia, ut non pariter deorsum erumperet, auditores suos distillatione verborum nutriens, nubes illa loquebatur, dicens: *Non potui loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.* Quis enim ferre potuisset, si raptus ad tertium cælum, raptus in paradysum, etiam arcana verba audiens, quæ loqui homini non liceret, tam immensos supernæ scientiæ sinus aperiret? Aut cujus non virtutem auditoris opprimeret, si ea quæ intrinsecus haurire poterat, in quantum carnis lingua sufficeret, extrinsecus inundans aquæ hujus immensitas emanasset?

1. Cor. 3. 1. 2.

37. Ut vero auditores rudes non inundatione scientiæ, sed moderata prædicationis distillatione foveantur, ligat Deus aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum: quia doctorum prædicationem temperat, ut auditorum infirmitas, ^e dictorum rore nutrita convalescat. Quod bene in Evangelio mystica descriptione narratur, dum dicitur: *Ascendit Jesus in naviculam Petri, & rogavit ut a terra reduceret pusillum, & ita sedens prædicabat turbis.* Per navem Petri quid aliud, quam commissa Petro Ecclesia designatur? De qua ut Dominus turbis confluentibus

Rudes auditores non inundatione, sed distillatione scientiæ sunt irrigandi.

Luc. 5. 3.

Par. in Luc. cap. 15.

a Vindoc. & gentilitatis veniam ad meritum.

b Pratell. Ebroic. & alii Norm. prædicantibus meritis.

c Deest suis in Norm. & Germ. Deest

etiam in 2. Bessar.

d 1. Laud. capitalia.

e Vitiose in posterioribus edit. doctorum rore.

bus prædicet, eam a terra paululum reduci jubet. Quam nec in altum duci, & tamen a terra præcipit removeri: profecto significans prædicatores suos rudibus debere populis nec alta nimis de cælestibus, nec tamen terrena prædicare. Aqua itaque ligatur in nubibus: quia prædicatorum scientia infirmorum mentibus loquens, quantum sentire valet, docere prohibetur.

VET. XIII.
Infirmis
mentibus
tegen-
da est
altior sci-
entia.
Par. in Exod.
cap. 32.
Exod. 21. 33.

38. Nam plerumque si auditorum cor verbi immensitate corrumpitur, lingua docentium indiscretionis ^a pœna mulctatur. Unde scriptum est: *Si quis aperuit cisternam & foderit, & non operuerit eam: cecideritque bos vel asinus in eam: dominus cisternæ reddet pretium jumentorum.* Quid est enim aperire cisternam, nisi intellectu valido Scripturæ sacræ arcana penetrare? Quod autem per bovem & asinum, mundum scilicet & immundum animal, nisi fidelis quisque & infidelis accipitur? Qui ergo cisternam fodit, cooperiat, ne illuc bos vel asinus ruat: id est, qui in sacro eloquio jam alta intelligit, sublimes sensus coram non capientibus per silentium tegat: ne per scandalum mentis aut fidelem parvulum, aut infidelem, qui credere potuisset, interimat. Ex morte enim jumentorum debet pretium: quia illud scilicet ^b admisisse convincitur, unde ad agendam pœnitentiam reus tenetur. ^c Operienda est itaque cisterna: quia coram parvulis mentibus tegenda est alta scientia, ne unde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur. Dica-

b
c

^a Omnes Norm. culpa.

^b Vindoc. *amisse*. Ita etiam duo Laud. & Germ.

^c Post *tenetur*, in edit. Basil. 1514. Paris. 1518. & sequent. legitur: *Quisquis namque ad alta scientia fluentia perveniens, cum hæc apud bruta audientium corda non conrexit, pœna reus addicitur, si per verba ejus in scandalum sive munda, seu mens*

tur igitur recte: *Qui ligat aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum.* Pariter namque aquæ erumperent, si coram infirmis auditoribus, quanta est scientia ex ore loquentis emanaret: si simul se omnis plenitudo prædicationis effunderet, ^d & nil sibi cum proficientibus reservaret. Dignum quippe est, ut qui prædicat, audientis modum consideret: quatenus ipsa prædicatio cum auditoris sui incrementis crescat. Sic quippe agere unusquisque prædicator debet, sicut cum illo divinitus agitur, ut nequaquam cuncta quæ sentit infirmis insinuet: quia & quousque ipse carne mortalitatis infirmus est, ea quæ superna sunt, cuncta non sentit. Prædicare ergo rudibus non debet quantum cognoscit: quia & ipse de supernis mysteriis cognoscere non valet quanta sint. Hinc est enim quod Paulus Apostolus, postquam mysteriis cælestibus interfuit, dicit: *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.* Unde & continuo hic sequitur:

d

1. Cor. 13.
12.

Qui tenet vultum solii sui, & expandit super illud nebulam suam. Vers. 9.

39. In vultu solet cognitio demonstrari. Solii ergo ejus vultus tenetur: quia nobis in hac vita regni ejus gloria, non quanta intrinsecus habetur, agnoscitur. Super quo recte expandi nebula dicitur; quia sicut est, illa cælestis regni gloria non videtur. Nam corpus *quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* A viden-

C A P U T
XXVII.
REC. xv.
In hac vita
gloria Dei
ex parte
tantum co-
gnoscitur.

Sap. 15.

immunda capiatur. Quæ verba frustra querentur in omnibus MSS. nostris. Absunt etiam ab edit. Paris. 1495. & antiquioribus aliis. In ceteris e margine in textum transferunt. In 2. Bessar. hæc omnia verba leguntur, sed habetur *contegit*, pro *contexerit*.

^d 1. Laud. & nil si proficientibus reservant.

dendo ergo eo nebula aspergimur : quia ipsa nostræ ignorantia obfcuritate caligamus . Unde recte per Psalmistam dicitur : *Caligo sub pedibus ejus , & ascendit super Cherubim , & volavit ? volavit super pennas ventorum : & posuit tenebras latibulum suum* . Caligo namque est ei sub pedibus , quia non ^a in ea claritate ab inferioribus cernitur , qua in superioribus dominatur . Ascendit enim super Cherubim , & volavit . Cherubim quippe plenitudo scientia dicitur . Proinde super plenitudinem scientia ascendisse perhibetur , & volasse ; quia majestatis ejus celsitudinem scientia nulla comprehendit . Volavit igitur : quia longe in altum ab intellectu nostro se rapuit . Volavit super pennas ventorum : quia scientiam transcendit animarum . Qui posuit tenebras latibulum suum : quia dum caligine nostræ infirmitatis obscuramur , per ignorantiam nostram nobis absconditur , ne a nobis modo in æterna & intima claritate videatur . Unde ei & in Canticis canticorum asponsa dicitur : *Fuge , dilecte mi , fuge* . Fugit nos dicimus , quoties menti nostræ id quod reminisci volumus , non occurrit . ^b Fugit nos dicimus , quando id quod volumus memoria non tenemus . Sancta ergo Ecclesia postquam mortem ac resurrectionem Domini , ascensionemque describit , clamat ei prophetico plena spiritu : *Fuge , dilecte mi , fuge* . Ac si diceret : Tu qui ex carne comprehensibilis factus es , ex divinitate tua intelligentiam nostri sensus excede , & in teipso nobis incomprehensibilis permanc . Tenet ergo vultum solii sui , quia majestatis suæ potentiam mortalibus abscondit .

40. Sed si ejus solium angelicas virtutes accipimus , ipsis quippe ve-

lut sedi regie præsidet , sui nobis solii vultum tenet : quia quamdiu in hac mortali carne subsistimus , quæ quantaque sint illa angelorum ministeria , non videmus . Et expandit super illud nebulam suam quia procullubio & cor nostrum : ad quarendum sublevat , & tamen occulta moderatione agitur , ut ipsa requisitionis suæ immensitate reprimatur . Unde scriptum est . *Dedit abyssus vocem suam , ab altitudine phantasiae suæ* . Exclamare enim mens humana in admiratione compellitur , dum in altitudine considerationis in requisitionibus suis , & ipso quo latius extenditur , angustatur . Vel certe , quia solium Dei ipsi nos sumus , vultum solii sui non immerito tenere dicitur , dum nostra scientia progredi ad altiora prohibetur . Super quod solium suam nebulam Deus aspergere dicitur : quia invisibilis manens , occulta super nos judicia exerit , ut & fiat in promptis quid videre possimus , & tamen origo facti lateat in abditis , ut cur fiat nescire debeamus . Unde & apte subditur :

Terminum circumdedit aquis , usque dum finiatur lux & tenebrae .

41. Quia plerumque in sacro eloquio , ut supra diximus , aquarum nomine populi designantur , aquas Dominus termino circumdat : ^c quia humani generis ita scientiam moderatur , ut quousque vicissitudines alternantium temporum transeant , perfecte ad cognitionem claritatis intimæ non pertingat . Sin vero lucis nomine justos accipimus , tenebrarum vero appellatione peccatores , (unde & Paulus dicit : *Eratis aliquando tenebrae , nunc autem lux in Domino*) hoc ipsum quod diximus , sen-

memoria &c.

^c 1. Laud. quia humanum genus ita scientia moderatur .

Pf. 17. 10. 11.
& 12.

^a
Pater. in Pf.
cap. 38.

VET. XIV.
Cart. 8. 14.
no Pater. in
Cart. c. ult.

Hab. 3. 10.

Verf. 10.

C A P U T
XXVIII.
REC. XVI.
Perfecta eternitatis scientia , nulli tribuitur quamdiu vivimus .

C

Ephes. 5. 8.

^a Ipsa angelorum ministeria minime cognoscuntur .

^a Germ. & Corb. Germ. non ea claritate .

^b Ita restituimus ex omnibus MSS. cum prius legeretur in edit. fugit nos , dicimus , quoties id quoties id quod reminisci volumus

sentiri nil obstat : quia perfecta aternitatis scientia nulli tribuitur, quousque cursus justorum injustorumque finiatur. Sed quia mirum non est carnales populos superna nescire, sanctus vir in ejusdem divinæ potentia admiratione se erigit : & quod ipsam quoque angelorum, perfectorumque hominum ^a scientiam transeat, intuetur dicens :

Verf. 11.

Columnæ cæli contremiscunt & pavent ad nutum ejus.

CAPUT XXIX.
REC. XVII.
Columnæ cæli sunt vel angeli, vel summi Ecclesiæ prædicatores.

42. Quid aliud columnas cæli, quam vel sanctos angelos, vel summos Ecclesiæ prædicatores appellat? Super quos in cœlestibus crescens universa spiritualis fabricæ structura surrexit; sicut alias sancta Scriptura ^b testatur, dicens: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei.* Nam quisquis in Dei opere recta intentione firmatur, columna in structura fabricæ spiritualis erigitur: ut in hoc templo, quod est Ecclesiæ, positus, & utilitati sit & decori. Eos vero Job columnas cæli, quos Apostolus columnas vocat Ecclesiæ, dicens: *Petrus, & Jacobus, & Johannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi.*

Galat. 2. 9.

Vel etiam Ecclesiæ ipsæ.

43. Possimus etiam columnas cæli & ipsas Ecclesias non inconvenienter accipere, quæ multæ unam catholicam faciunt toto terrarum orbe diffusam. Unde & septem Ecclesiis scribit Johannes Apostolus, ut unam catholicam septiformis gratiæ plenam spiritu designaret. Et de Domino novimus dixisse Salomonem: *Sapientia edificavit sibi domum, excidit columnas septem.* Qui ut id de septem Ecclesiis se dixisse innotesceret, secutus etiam sacramenta

Apoc. 1. 4.

Prov. 9. 1.

^a In poster. vulgatis *scientia transeat*; quod videtur sensu carere. Locum hunc correximus ex MSS. præsertim Germ. Corb. Germ. & Norman.

^b 2. Bessar. *scriptura ait.*

^c 1. Laud. *ut vocaret.*

^d Plurimi MSS. carent verbo *est.*

ipsa, diligenter inferuit, dicens: *Immolarit victimas, miscuit vinum, & proposuit mensam, misit ancillas suas, & ut vocarent, ad arcem & mœnia civitatis: Si quis est parvulus, veniat ad me.* Immolavit enim Dominus victimas, seipsum offerendo pro nobis. Miscuit vinum, præceptorum suorum poculum ex narratione historica & intelligentia spiritali contemperans. Unde alias dictum est: *Calix in manu Domini vini meri, plenus ^d est mixto. ^e Et posuit mensam, id est Scripturam Sacram: quæ fessos ad se, atque a seculi oneribus venientes pane verbi nos reficit, & contra adversarios sua refectione nos roborat. Unde & alias ab Ecclesia dicitur: *Posuisti in conspectu meo mensam, adversus eos qui tribulant me.* Misit ancillas suas, Apostolorum videlicet animas, in ipso suo initio infirmas, ut vocarent ad arcem & mœnia civitatis: ^f quia dum internam vitam denuntiant, ad alta nos mœnia supernæ civitatis levant, quæ profecto mœnia nisi humiles non ascendunt. Unde illic ab eadem Sapientia subditur: *Si quis est parvulus, veniat ad me.* Ac si aperte dicat: Quisquis se apud se magnum æstimat, aditum sibi mei accessus angustat: quia tanto ad me altius pertingitur, quanto uniuscujusque mens apud se verius humiliatur.*

^c Pater. in Prov. c. 15

^d Psal. 74. 9.

^e Et

^f

Ps. 22. 5.

f

44. Sed quantalibet quisque virtute proficiat, quantalibet scientia exerceat, penetrare non sufficit, quo nos conditor moderamine judiciorum regat. Dicat ergo: *Columnæ cæli contremiscunt & pavent ad nutum ejus: quia in plerisque nec ipsi pertingere ad voluntatis ejus*

VET. xv. Judicia Dei nemo potest investigare.

^e Norm. & proposuit mensam, quod sacrum textum representat ad amissim.

^f Editi quia dum aternam, MSS. Turon. Laud. Germ. Corb. Germ. Norm. &c. internam præ se ferentibus. 2. Bessar. aternam item habet. Mox regit.

jus celsitudinem prævalent, qui ejusdem voluntatis præmia denuntiantes vident. Quod sicut superius diximus, de sanctis quoque angelis nil obstat intelligi: quia ipsæ quoque virtutes cœlestium, quæ hunc sine cessatione conspiciunt, in ipsa sua contemplatione contremiscunt. Sed isdem tremor ne eis pœnalis sit, non timoris est, sed admirationis. Quia vero quantus pavor sit admirationis ejus intulit, nunc ordinem nostræ salutis narrat. Sequitur:

Verf. 12.

In fortitudine illius repente maria congregata sunt: & prudentia ejus percussit superbum.

CAP. XXX.
REC. XVII.
Incar-
natio-
ne Domini
mundus
presso tu-
more domi-
tus.

a

45. Quid aliud maris nomine, quam præsens seculum designatur, in quo corda hominum terrena quærentium, diversis cogitationum fluctibus intumescunt? qui elatione superbiæ concitati, dum alterna intentione se impetunt, quasi ^a adversante se unda collidunt. Sed jam in fortitudine illius maria congregata sunt, quia incarnato Domino discordantia secularium corda concorditer credunt. Jam Petrus in mari ambulat: quia nimirum Christi prædicatoribus, illa quondam tumida humili auditu corda substrata sunt: ut recte etiam in Evangelio hujus mundi mansuetudinem figuraverit, quod procellosa maris aqua Domini pedibus, presso tumore, calcata est. Sed quonam modo id actum sit, aperitur, dum dicitur: *Et prudentia ejus percussit superbum.*

Deus ma-
luit pruden-
tia percute-
re diabo-
lum, quam
fortitudine.
Isai. 14. 14.
Job. 41. 24.
& 25.

b

46. Quis hic superbus alius appellatur, nisi ille qui dixit: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo?* Et de quo voce Dei dicitur: *Qui factus est ut nullum timeret, & ipse est rex* ^b *super omnes filios superbiæ.* De quo

etiam huic sententiæ David propheta concordat, dicens: *Tu humiliasti sicut vulneratum superbum.* Sed quamvis simplici naturæ divinitatis non sit aliud esse, & aliud sapere: nec aliud sapere, & aliud fortem esse: quippe quia ipsa fortitudo quæ sapientia, & ipsa sapientia quæ divinitatis essentia est: vigilanter tamen intuendum puto, quod vir iste prophético plenus spiritu superbum diabolum, prudentia Dei potius maluit dicere, quam fortitudine esse percussum. Non enim ait fortitudo, sed prudentia ejus percussit superbum. Nam quamvis, sicut dictum est, propter naturam simplicem, Dei fortitudo sapientia sit: Dominus tamen diabolum, quantum ad faciem spectat, non virtute, sed ratione superavit. Ipse namque diabolus in illa nos parentis primi radice supplantans, sub captivitate sua, quasi juste tenuit hominem, qui libero arbitrio conditus, ei injulta suadenti consensit. Ad vitam namque conditus in libertate propriæ voluntatis, sponte sua factus est debitor mortis. Delenda ergo erat talis culpa, sed nisi per sacrificium deleri non poterat. Quærendum ^c erat sacrificium: sed quale sacrificium poterat pro absolvendis hominibus inveniri? Neque etenim justum fuit, ut pro rationali homine brutorum animalium victimæ cæderentur. Unde ait Apostolus: *Necesse est ergo exemplaria cœlestium his mundari, ipsa autem cœlestia melioribus hostiis quam istis.* Ergo si bruta animalia propter rationale animal, id est pro homine dignæ victimæ non fuerunt: requirendus erat homo, qui pro hominibus offerri debuisset, ut pro rationali peccante rationalis hostia martaretur. Sed quid, quod homo sine

Incar-
natio-
nis œcono-
mia.

c

Hebr. 9. 23.

^a Turon. & Gemet. *adversanti se unda*; ^{2.} Laud. *adversantes se unda*, quod etiam habet Bellov. ^{2.} Bellar. *adversanti*.

^b Utic. & alii *super universos*.

^c ^{2.} Bellar. *ergo*.

ne peccato inveniri non poterat, & oblata pro nobis hostia quando nos a peccato mundare potuisset, si ipsa hostia ^a peccati contagio non careret? Inquinata quippe inquinatos mundare non potuisset. Ergo ut rationalis esset hostia, homo fuerat offerendus: ut vero a peccatis mundaret hominem, homo, & sine peccato. Sed quis esset sine peccato homo, si ex peccati commixtione descenderet? Proinde venit propter nos in uterum virginis Filius Dei, ibi pro nobis factus est homo. Sumta est ab illo natura, non culpa. Fecit pro nobis sacrificium, corpus suum exhibuit pro ^b peccatoribus, victimam sine peccato, quæ & humanitate mori, & iustitia ^c mundare potuisset. Hunc ergo cum post baptismum vidit antiquus hostis, mox temptationibus impetiit, & per diversos aditus ad interiora ejus molitus ^d irrepere, victus est, atque ipsa ^e inexpugnabilis mentis ejus integritate prostratus.

Diabolus frustra tentato interiorius Christo, eum exterius aggressus est.

47. Sed quia ad interiora non valuit, ad ejus se exteriora convertit: ut quia mentis virtute victus est, eum quem decipere tentatione non valuit, carnis saltem videretur morte superare: atque, ut ante nos dictum est, permissus est in illud, quod ex nobis mortalibus Mediator acceperat. Sed ubi potuit aliquid facere, ibi ex omni parte devictus est: & unde accepit exterius potestatem Dominicæ carnis occidendæ, inde interior potestas ejus, qua nos tenebat, occisa est. Ipse namque interius victus est, dum quasi vicit exterius: & qui nos jure debitores mortis tenuit, jure in no-

^a Omnes MSS. nostri habent *peccati contagio*, in primis Corb. Germ. tres Regii, Belvac. duo Laud. Norm. &c. Vet. autem editiones *peccati contagione*, ex quo corrupte irrepsit in Gullanvil. *peccati cogitatione*.

^b 2. Bessar. *pro peccatis*.

Tom. II.

bis jus mortis amisit: quia per satellites suos ejus carnem perimendam appetiit, in quo nil ex culpæ debito invenit. Dominus ergo nocenter pro nobis mortem solvit debitam, ut nobis mors debita non noceret. Bene itaque dictum est: *Prudentia ejus percussit superbum*: quia antiquus hostis per excessum præsumtionis suæ eum etiam perdidit, quem iniquæ persuasionis lege possedit: & dum audacter eum, in quo nihil sibi competebat, appetiit, jure illum quem quasi juste tenebat, amisit. Prudentia itaque non virtute percussus est, qui dum ad tentandum Deum solvitur, ab homine possilendo religatur: ut inde eum qui sub ipso erat, perderet, unde cum illo qui super ipsum est, congregari præsumsisset. Occiso autem carne Domino, quæ prædicatores ejus virtutum gloria sit secuta, narratur cum subditur:

Spiritus ejus ornavit cælos.

Verf. 13.

48. Quos cælos, nisi eos de quibus ^f scriptum est: *Cæli enarrant gloriam Dei*? quos tunc ornavit Spiritus, cum replevit. Quod Lucas referente didicimus, qui ait: *Factus est repente de cælo sonus, tamquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertite lingue tamquam ignis, seditque ^g super singulos eorum. Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cæperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Ex eo ergo acceperunt ornamenta virtutis, quos immensa ante possederat fœditas timo-*

Infirmitas Apostolorum eorumque principis, ante acceptum spiritum sanctum.
Ff. 18. 1.
Aa. 2. 2.
3. & 4.
Par. in Pf. cap. 68.

g

^c Gemet. *mundare debuisset*.

^d Vindoc. & 1. Laud. *irru mpere*.

^e Gemet. & alii *inexpugnabili*.

^f 2. Bessar. *dictum est*, & in margine scriptum est.

^g Plerique MSS. *supra singulos*.

B b

^a moris. Scimus enim, ^a ille Apostolorum, id est cœlorum primus, ante acceptam hujus Spiritus gratiam, quoties dum mori timuit, vitam negavit. Qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili potestate cujusquam, sed unius mancipii sola est interrogatione prostratus. ^b

Matt. 26. 70.

Jehn. 12. 25.

VET. xvij.
Petri fortitudo eo ac.
cepto.

Et quidem mancipium, ne sexus firmior terribile demonstraret, ancilla est inquirente tentatus. Rursusque ut talis sexus infirmitas etiam officii sui dejectione vilesceret, non ab ancilla tantummodo, sed ab ostiaria est ancilla requisitus. Ecce quam vilis est ad tentandum persona requisita; ut aperte proderetur, quanta cum timoris infirmitas possideret, qui nec ante vocem ostiariæ ancillæ subsisteret.

49. Sed jam hic paulo ante timidus, qualis post adventum Spiritus existerit, videamus. Certe Luca testante didicimus, contra sacerdotes ac principes quanta Dominum auctoritate prædicavit. Nam cum factò miraculo quæstio fuisset exorta, & sacerdotum principes, seniores, ac scribæ in Apostolorum persecutione concurrerent, eos in medio statuentes in qua virtute miraculum fecerint, percunctari ^c curaverunt. Quibus repletus Spiritu sancto Petrus dixit: *Principes populi & seniores, si nos hodie dijudicamur in beneficio hominis infirmi, in quo iste salvus est factus: notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste adstat coram vobis* ^d *salvus. Cumque erga hæc persequentium furor excreset, eosque sacerdotes ac principes Jesum prædicare prohiberent, contra iram principum qua auctoritate*

^d

^a Addunt vulgati quod; contra MSS. auctoritatem, stante alias integro sensu.

^b Norm. *Et quidem mancipii ne &c.*

^c 1. Laud. *cæperunt.*

^d Duo Laud. *sanus.*

Petrus excreverit indicatur, cum illic protinus subditur: *Petrus vero & Apostoli dixerunt: Obedire oportet Deo magis quam hominibus.* Sed cum auctoritatem prædicantium, resistantium præcepta non premerent, ad flagella pervenitur. Nam subditur: *Tunc principes sacerdotum cæsis denuntiaverunt, ne loquerentur in nomine Jesu, & dimiserunt eos.*

Ibid. 19.

Ibid. 5. 46.

Sed quia Apostolorum virtutem premere nec flagella valuerunt, patenter ostenditur, cum protinus ^e subinfertur: *Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.* Mox etiam post flagellorum gaudia quid agerent, indicatur: *Omni autem die in templo, & circa domos non cessabant docentes & evangelizantes Christum Jesum.* Ecce ille paulo ante timidus, jam linguis loquitur, coruscat miraculis, infidelitatem sacerdotum ac principum libera voce increpat, ad prædicandum Jesum exemplum auctoritatis ceteris præstat: ne in nomine ejus loqui debeat, verberibus prohibetur, nec tamen compefcitur. Contemnit flagella cædentium, qui paulo ante requirementium verba timuerat: & qui ancillæ vires requisitus expavit, vires principum cæsus premit. Sancti enim Spiritus jam virtute solidatus, hujus mundi altitudines libertatis calce deprimebat: ut in imo esse ^f cerneret, quidquid contra creatoris ^g gratiam altum ^h tumeret.

^e
Ibidem. 41.

Ibid. 42.

50. Hæc sunt ornamenta cœlorum, hæc sunt dona Spiritus, quæ diversis manifestari virtutibus solent, quas occultæ dispensationis munere divisas, Paulus enumerat dicens: *Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ*

VET. xviii.
Quibus donis & virtutibus effuso in se Spiritu sancto, fulserint Apostoli.

^e 2. Bessar. *subditur.*

^f Ita MSS. Germ. Corb. Germ. Anglic. Norm. Laud. &c. ubi in excusis legitur *decerneret.*

^g Anglic. *gloriam.*

^h 2. Bessar. *tumerat.*

1. Cor. 12. 8. *tie secundum eundem spiritum , al-*
 9. 19. *teri fides in eodem spiritu , alii gra-*
tia sanitatum in uno spiritu , alii
operatio virtutum , alii prophetia ,
alii discretio spirituum , alii genera-
linguarum , alii interpretatio ser-
 2 *monum .* ^a Quæ mox generali

^a *definitione concludens , ait : Hæc*
 11. *autem omnia operatur unus atque*
idem Spiritus , dividens singu-
lis prout vult . De his etiam cœlis

Ps. 32. 6. *in Psalmo dictum est . Verbo Domi-*
ni cœli firmati sunt . De his quo-
 que ornamentis spiritus subditur :
Et spiritu oris ejus omnis virtus eo-
rum . Bene itaque dicitur : *Spiritus*
ejus ornavit cœlos : quia prædicator-
es sancti nisi promissa Paracliti do-
na perciperent , nullo fortitudinis
decore claruissent . Sed quia sanctis
 Apostolis virtutum gratia decoratis ,
 vitæ prædicatio contra infidelium cor-
 da convaluit : & antiquus hostis ob-
 fessas infidelium mentes prædicatorum
 vocibus expulsus reliquit , post
 ornamenta cœlorum apte subjungitur :

Ibidem . Et obstetricante manu ejus , eductus
est coluber tortuosus .

CAPUT
 XXXII.
 RE C. XX.
 Serpens an-
 tiquus Dei
 manu ex
 peccatorum
 cordibus
 quasi ex ca-
 vernis suis
 ejectus est .
 Isai. 27. 1.

b

51. Quis enim colubri appellatur
 nomine , nisi antiquus hostis , & lu-
 bricus , & tortuosus , qui decipien-
 do homini colubri ore locutus est ?
 De quo per Prophetam dicitur .^b
Leviathan serpentem , vestem tor-
tuosum . Qui idcirco loqui serpentis
 ore permissus est , ut ex ipso vase
 ejus homo cognosceret , qualis esset
 qui intus habitaret . Serpens quippe
 non solum tortuosus est , sed etiam
 lubricus . Quia ergo in rectitudine
 veritatis non stetit , tortuosum ani-

mal intravit . Quia vero suggestioni
 ejus ,^c si primæ non resistitur , re-
 pente totus ad interna cordis dum non
 sentitur , illabatur , verba ad homi-
 nem per animal lubricum fecit . Ca-
 vernæ vero hujus colubri , corda
 fuerunt iniquorum . Quæ quia ad
 pravitatem propriam traxit , qua-
 si in eorum habitatione requievit .
 Sed obstetricante manu Domini , tor-
 tuosus coluber de propriis cavernis
 expulsus est : quia dum nobis divi-
 na gratia medetur , is qui nos te-
 nuerat , antiquus a nobis hostis
 ejicitur , sicut incarnata Veritas di-
 cit : *Nunc princeps hujus mundi*
ejicietur foras . Unde jam nunc^d
 sanctos omnes non tenendo pos-
 sident , sed tentando persequitur .
 Nam quia non in eis intrinsecus
 regnat , contra eos pugnat extrin-
 secus : & quia intus dominium per-
 didit , bella molitur foris . Ille
 enim cum de carnalibus hominum
 cordibus expulit , qui propter ho-
 mines ad incarnationem venit : dum-
 que corda infidelium tenuit , quasi
 manum ad latibula serpentis misit .

Unde recte per Prophetam dicitur :
Delectabitur infans ab ubere^e & super
foramine aspidis ; & in caverna re-
guli ,^f qui ablactatus fuerat , ma-
num suam mittet . Non nocebunt ,
& non occident in universo mon-
te sancto meo . Quem namque in-
 fantem ab ubere , vel cum qui
 ablactatus fuerit ,^g nisi Domi-
 num appellat ? Quid vero foramine
 aspidis , & cavernis reguli , nisi cor-
 da signavit iniquorum ? Quia anti-
 quus hostis dum totum se in eo-
 rum consensum contulit , quasi in
 foramine proprio coluber tortuosus ,

Bb 2 si-

^a 2us Bessar. Qui .
^b 2us Laud. Leviathan serpentem vestem
 Leviathan serpentem tortuosum .
^c Ita Germ. Corb. Germ. Turon. Laud.
 Norm. &c. Vulgati si primo non resistitur .
^d Ita MSS. At editi sanctos homines .
^e Pratell. Utic. & alii Norm. super fora-

men . . . & in cavernam .
^f Gemet. qui ablactatus fuerit . . . non
 nocebunt neque occident . Ita etiam Laud.
 2. Bessar. fuerit .
^g In omnibus editis nisi Deum , invitis
 MSS.

Johan. 12.
 31.
 Pat. in Isai.
 cap. 22.
 d

Isai. 11. 2.
 e
 f
 g

finus astutiæ colligendo glomeravit. Quem & aspidis nomine appellat occulte sævientem, & reguli aperte ferientem. Manum ergo suam Dominus in foramine reguli atque aspidis misit, quando iniquorum corda divina potestate tenuit: & comprehensum exinde aspidem, vel regulum, id est captivum diabolum traxit: ut in monte sancto ejus, ^a quod est Ecclesia, electis fidelibus non noceret.

a

b

Diabolus leoni comparatus. Cant. 4. 2. Pat. in Cant. ap. 22.

52. Hinc namque in Canticis canticorum sponso ^b veniente dicitur: *Coronaberis de capite Amanæ, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum.* Quid enim aliud leonum nomine, quam dæmonia designantur, quæ ira contra nos atrocissimæ crudelitatis insæviunt? Et quia peccatores ad fidem vocati sunt, quorum quondam corda leonum cubilia fuerunt, dum vicisse mortem Dominus eorum confessione creditur, quasi de leonum cubilibus coronatur. Remuneratio quippe victoriæ corona est. Toties ergo ei coronam fideles offerunt, quoties hunc vicisse mortem ex resurrectione confitentur. Leo ergo de cubilibus suis pellitur: quia obstetricante manu Domini, tortuosus coluber in cavernis quas tenuerat, habitare prohibetur. Nam victus a fidelium cordibus exiit, qui super hæc antea sceptro perfidiæ regnavit.

Primus Christi adventus in humilitate; secundus in terrore. VET. XIX. REC. XXI.

53. Ecce in paucis brevibusque sententiis sanctus vir adventus Dominici ordinem retulit, pondera expressit: quid ex ejus incarnatione fieri potuit, admirando narravit. Sed qui mira fecit in humilitate veniens, considerari non potest cum quanto terrore venturus est, in maiestatis suæ fortitudine apparens. Ordo primi adventus illius pensari & conspici in tantum potuit, in

quantum ad redimendos carnales veniens, divinitatis suæ magnitudinem carnalibus oculis temperavit. Quis vero ejus celsitudinis terrorem ferat, cum secundi adventus potentia per ignem iudicium exercens, in potestatis suæ maiestate canduerit? Unde vir sanctus adventum illius narrat primum, sed lassatur ad secundum, dicens:

Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum ejus: & cum vix parvam stillam sermonum ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Vers. 14.

54. Quid hoc loco viarum nomine, nisi actiones Domini appellat? Unde & per Prophetam Dominus dicit: *Non enim sunt via mee sicut via vestra.* Adventum ergo Domini narrans, vias Dei ex parte retulerat: quia alia ejus actio fuit, qua nos condidit; alia qua redemit. Ea itaque quæ de Domini actione narravit, extremi iudicii comparatione levigans, ait: *Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum ejus.* Quod & parvam stillam sermonum ejus appellat: quia quidquid altum, quidquid terribile in hac vita positi, de ejus consideratione cognoscimus, ex immensitate cælestium secretorum, velut tenuis ad nos gutta superni liquoris emanat: *Et quis poterit tonitruum magnitudinis ejus intueri?*

CAPUT XXXIII. Terribilis iudicii Dei descriptio. Isai. 55. 8.

Ac si aperte dicat: Si humilitatis ejus admiranda vix ferimus: ^c sonorum atque terribilem maiestatis ejus adventum, qua virtute toleramus? Hunc tonitruum adventus illius etiam Psalmista insonat, dicens: *Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit: ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida.* Hinc Sophonias propheta denuntiat, dicens: *Juxta est dies Domini*

Ps. 49. 3.

Sopho. 1. 14.

^a Ita cum Laud. Norm. & pene omnibus MSS. vet. edit. ubi recentioribus magis placuit. *qua est Eccl.*

^b 2. Bellar. *venienti Aman.*

^c Editi vet. & recent. *horrendum.* Infra foli recent. *insinuat* pro *insonat*; ut habent MSS. Anglic. Norm. Laud. Bellovac. &c.

mini magnus, juxta & velox nimis. Vox dei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiae, dies calamitatis & miseriae, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulae & turbinis, dies tubae & clangoris.

^a Terrorem ergo districti examinis, quem Sophonias tubam, beatus Job tonitruum appellat. Quem Joel quoque considerans ait: *Conturbentur omnes habitatores terrae, quia venit dies Domini: quia prope est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis. Magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eum? Sed quam incomprehensibilis sit atque inconsiderabilis illa magnitudo, qua in secunda ostensione venturus est, bene utcumque perpendimus, si primi adventus pondera sollicita consideratione pensamus. Certe ut nos a morte redimeret, mori Dominus venit, & defectum nostrae carnis in suo corpore poenasque toleravit. Qui prius-*

quam ad crucis patibulum perveniret, teneri, conspui, illudi, & alapis caedi se pertulit. Ecce ad quanta propter nos venire probra confensit: & tamen priusquam se teneri permetteret, persecutores suos requisivit, dicens: *Quem quaritis?* Cui illico responderunt: *Jesum Nazarenum.* Quibus cum repente diceret, *Ego sum:* vocem solummodo mitissimae responsionis edidit, & armatos persecutores suos protinus in terram stravit. Quid ergo facturus est cum judicaturus venerit, qui una voce hostes suos percudit; etiam cum judicandus venit? Quod est illud iudicium quod immortalis ^b exerit, qui in una voce non potuit ferri moriturus? Quis ejus iram toleret, cujus & ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Consideret ergo vir sanctus, & dicat: *Cum vix parvam stillam sermonum ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?*

Johan. 18. 4.

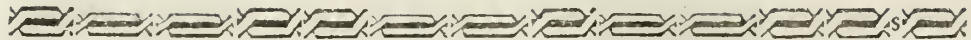
^b

^a Paulo aliter locus hic exstat in antea vulg. Illum autem restituumus ex MSS. pe-

ne omnibus.

^b Gemet. exercos.

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

Continet expositionem Capitum 27. & 28. Libri Job usque ad Versum
21. dimidiatum secundum multiplices sensus.

R E C. 1
Scripturæ S.
obscuritas
ad altiorem
ejus sensum
investigan-
dum nos
movet.

PLERUMQUE in sacro eloquio sic nonnulla mystica describuntur, ut tamen juxta narrationem historicam prolata videantur. Sed sæpe dicta talia in eadem historica narratione permixta sunt, per quæ superficies historiæ cuncta cassetur: quæ dum nil historicum resonant, aliud in eis inquirere lectorem cogunt. His enim dictis quæ aperta credimus, cum interjecta aliqua obscurius invenimus, quasi quibusdam stimulis pungimur, ut ad aliqua altius intelligenda vigilemus, & obscurius prolata sentiamus ea etiam, quæ aperte dicta putavimus. Cum ergo beatus Job de sermone Domini & de magnitudine tonitruī loqueretur, eisdem verbis protinus subinfertur:

Job. 27.
Vers. 1. *Addit quoque Job, assumens parabolam suam & ait.*

C A P. I.
V E T. I.
R E C. II.
Loquendi
genus Job
parabolicum
& mysticum.

2. Quo profecto versu ostenditur, hujus sanctissimi viri dicta quam mystice sint prolata: dum parabola, id est similitudo assumpta narratur ab eo, qui nihil inferius per comparisonem, vel similitudinem loquitur. Absit enim, ne hoc loco parabolam illud musicæ^a organum sentiamus. Neque enim fas est credere, quod in afflictionē pœnarum musicis uteretur, cum per scripturam suam veritas dicat: *Musica in luctu, importuna narratio est*. Nominata ergo parabola, ecce^b textu ipso loquen-

Eclii. 22. 6.

b

^a Nullum novimus organum musicum ita nunc aut olim appellatum. Aliqua tamen sic cicta conijcere, licet propter figuram parabolicam, linea nimirum parabolica descriptam.

^b Recent. ed. ex textu, ab antiquioribus

te jam discimus, ne juxta textum tantummodo ejus verba pensemus. Ad eam itaque similitudinem cuncta trahenda sunt, qua figurate Ecclesia designatur. Et in ipso quidem locutionis exordio dicta aperte prolata sunt, sed subjunctis obscurioribus implicantur. Nam plana, ut solet, locutione incoat, sed verba sua per mysticos sensus grava narratione consummat. Itaque ait:

Vivit Deus, qui abstulit judicium meum, & Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam. Vers. 2.

3. Quibus nimirum verbis beatus Job & sua narrat, & sanctæ Ecclesiæ tempora afflictæ significat, in quibus aperta infidelium pervicacia premitur, & persecutionis amaritudine perturbatur. Duobus namque modis Ecclesia tentari ab adversariis solet; ut videlicet persecutionem aut verbis patiat, aut gladiis. Sancta vero Ecclesia summo opere habere sapientiam & patientiam studet. Sed exercetur ejus sapientia cum tentatur verbis: exercetur ejus patientia cum tentatur gladiis. Nunc vero de ea persecutione loquitur, in qua non gladiis, sed falsis assertionibus lacessitur. Multos autem novimus, qui cum in hac vita aliqua adversa patiuntur, Deum esse non credunt. Nonnulli vero Deum esse æstimant, sed res humanas minime curare.

C A P. II.
R E C. III.
Contra verba detrahentium sapientia, contra persequentium gladios patientia necessaria.

c

De

excusis & MSS. recedentes. Germ. habet, ergo parabolam ecce textu ipso loquente jam discimus.

^c 2dus Laud. sapientiam & scientiam studet.

De illis quippe per David dicitur : *Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus.* Isti vero ^a apud eum dicunt : *Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelsis? Et rursus: Et dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob.* Vir ergo iste sanctæ Ecclesiæ typum gestans in ipsa afflictionis suæ amaritudine constitutus, contra utrosque respondit. Nam quia essentiam vita habet, mors non habet, ut Deum esse fateretur, ait : *Vivit Deus.* Ut vero eum res humanas curare perhiberet, subdidit : *Qui abstulit iudicium meum, & ad amaritudinem adduxit animam meam.* Ita etenim quæ patitur, non casu se perpeti, sed Deo omnia disponente testatur : nec tentatori suo amaritudinis suæ potestatem tribuit, sed auctori.

Diabolus nullam, nisi Deo permittente, tentandi potestatem habet. *Par. in 1. Reg. cap. 9.*

4. Scit namque, quia diabolus licet afflictionem justorum semper appetat; tamen si ab auctore nostro potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus convalescit. Unde & omnis voluntas diaboli iniusta est, & tamen permittente Deo omnis potestas iusta. Ex se enim tentare quoslibet injuste appetit, sed eos qui tentandi sunt, ^b prout tentandi sunt, non nisi tentari Deus iuste permittit. Unde etiam in libris Regum de diabolo scriptum est : *Quia spiritus Domini malus ^c irruebat in Saul.* Ubi iuste quæritur : si Domini, cur malus; & si malus, cur Domini dicatur? Sed duobus verbis comprehensa est & potestas ^d iusta in diabolo, & voluntas iniusta. Nam & ipse dicitur spiritus malus

VET. II. 1. Reg. 12. 10.

c d

^a Fortasse apud Psalmistam. In editis legitur apud se; sed legendum apud eum ex MSS. Norm. Laud. Turon. Germ. &c.
^b In 2. Bessar. desunt hæc verba prout tentandi sunt, quæ sanæ glossema esse videntur.
^c 1. Laud. irruit.
^d Vindoc. iusta a domino & in diabolo voluntas iniusta.
^e 1. Laud. aliquod prævalere.
^f Norm. videamus.
^g Vindoc. ab iniquitate non discrepat.

per nequissimam voluntatem: & idem spiritus Domini per acceptam iustissimam potestatem. Bene ergo dicitur : *Vivit Deus, qui abstulit iudicium meum, & Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam:* quia etsi hostis sævit, qui ferire appetit, creator tamen est, qui eum ^e ad aliquid prævalere permittit. Sed quia sanctus vir ad aliquid invocata Dei vita se constrinxit; ^f audiamus quid sese constringendo subjungit. Sequitur:

e f

Quia donec superest halitus in me, & Spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium. *Verf. 3. & 4.*

5. Quod prius iniquitatem, hoc postmodum repetens, mendacium dicit. Nam & omne mendacium iniquitas est, & omnis iniquitas mendacium: quia profecto ^g ab æquitate discrepat, quidquid a veritate discordat. Sed inter hoc quod ait, loqui, & postmodum subdit, meditari, magna distantia est. Nonnunquam enim pejus est mendacium meditari, quam loqui. Nam loqui plerumque præcipitationis est, meditari vero studiosæ pravitatis. Et quis ignoret in quanta distantia culpa distinguitur; ^h utrum præcipitatione aliquis, an studio mentiatur? Sed vir sanctus, ut perfecte adhæreat veritati, nec studio se perhibet, nec præcipitatione mentiri. Summopere enim cavendum est omne mendacium, quamvis nonnunquam sit aliquod mendacii genus culpæ levioris, si quisquam ⁱ præstando mentitur. Sed quia scri-

CA P.III. R E C. IV. Cum omne mendacium iniquitas sit, ne quidem licet vitam cuiuslibet mendacio defendere.

g h

Par. in Exod. cap. 1.

i

^h 1. Laud. utrum distinctione.
ⁱ Editi omnes vitam præstando. At deest vitam in MSS. Corb. Germ. Turon. Laudun. Germ. Norm. &c. itaque hic præstare significat benefacere. Sic etiam sumitur apud Isidorum Gregorii fere synchronum in Synonymis c. 10. de mendacio, nec casu nec studio loquaris falsum: nec ut præstes, mentiri studeas. Sic profertur hic locus cap. 22. q. 2. c. 16. omne genus. 2. Bessar. præstando mentiatur perdes eos, qui: mox deest vitam præstare.

Sap. 1. 11.
Esf. 5. 7.

a

b

c

22. 9. 2. c. 20.
S. qualibet.

Respondetur ob-
jectioni ex
obstetricum
Ægyptia-
rum menda-
cio petita.
Exod. 1. 21.
Par. in Exod.
cap. 1.

d

e

In ver. Test.
mendacium
levior erat
culpa quam
in novo.

scriptum est: *Os quod mentitur oc-
cidit animam*: Et: ^a *Perdes omnes
qui loquuntur mendacium*: hoc quo-
que ^b mendacii genus perfecti viri
summopere fugiunt, ut nec vita cu-
juslibet per eorum fallaciam defen-
datur, ^c ne suæ animæ noceant,
dum præstare vitam carni nituntur
alienæ; quamquam hoc ipsum pec-
cati genus facillime credimus rela-
xari. Nam si quælibet culpa, se-
quenti solet pia operatione purgari;
quanto magis hæc facile abstergi-
tur, quam mater boni operis pie-
tas ipsa comitatur?

6. Nonnulli vero ex obstetricum
fallacia conantur asserere, hoc men-
dacii genus non esse peccatum: ma-
xime quod illis mentientibus scri-
ptum est: *Quia edificavit illis Do-
minus domos*. In qua magis recom-
pensatione cognoscitur, quid men-
dacii culpa mereatur. Nam benigni-
tatis earum merces, quæ eis in æ-
terna potuit vita retribui, ^d pro
admixta culpa mendacii, in terre-
nam est recompensationem declina-
ta: ut in vita sua quam mentiendo
tueri voluerunt, ea quæ fecerunt,
bona reciperent, ^e & ulterius quod
expectarent, mercedis suæ præmium
non haberent. Nam si subtiliter per-
pendatur, amore vitæ præsentis men-
titæ sunt, non intentione mercedis.
Parcendo quippe conatæ sunt infan-
tium vitam tegere; mentiendo, suam.

7. Et licet in Testamento veteri
nonnulla possint talia reperiri, pene
nunquam tamen hoc, vel tale ge-
nus mendacii a perfectis admissum,
studiosus ibi lector inveniet: quam-
vis mendacium quamdam tenere ver-
itatis imaginem videatur, & sub
veteri forsitan Testamento minoris
culpæ esse potuit, in quo per tau-
rorum hircorumque victimas, sacri-

ficiū non fuit ipsa veritas, sed
umbra veritatis. Nam in Testamen-
to novo præceptis altioribus mani-
festata per carnem Veritate profici-
mus: justumque est, ut facta quæ-
dam quæ in illo populo umbræ ver-
itatis defervierant, deseramus. Si
quis vero per Testamentum vetus
vult suum tueri mendacium, quia
minus illic quibusdam fortasse nocue-
rit, dicat necesse est, rerum alien-
narum raptum, & retributionem in-
juræ, quæ infirmis illic concessa
sunt, sibi nocere non posse. Quæ
omnia cunctis liquet quanta animad-
versione Veritas insequitur, quæ
nobis jam significationis suæ umbra
postposita, in vera carne declaratur.
Sed quia sanctus vir nec loqui se,
nec meditari mendacium spondet:
hæc ipsa in quibus veritati con-
gruit, ^f exsequendo subjungit:

*Absit a me, ut justos vos esse ju-
dicem: donec deficiam, non recedam
ab innocentia mea.*

8. Ab innocentia quippe recede-
ret, si bona de malis æstinaret;
Salomone attestante, qui ait: *Qui
justificat impium, & qui condemnat
justum, uterque abominabilis est an-
te Deum*. Sunt namque nonnulli,
qui dum male facta hominum lau-
dibus efferunt, augent quæ increpa-
re debuerunt. Hinc enim per Pro-
phetam dicitur: *Væ qui consuunt
pulvillos sub omni cubito manus, &
faciunt cervicalia sub capite univer-
sæ ætatis*. Ad hoc quippe pulvillus
ponitur, ut mollius quiescatur. Quis-
quis ergo male agentibus adulatur,
pulvillum sub capite, vel cubito ja-
centis ponit: ut qui corripiti excul-
pa debuerat, in ea fultus laudibus
molliter quiescat. Hinc rursus scri-
ptum est: *Ipse edificabat parietem, &
illi*

tur aliena.

^d Ita Germ. Laud. Norman. Turon. Corb.
At editi pro *admissa*. 2. Bessar. *admissa*.

^e 2us Laud. & alterius quod &c.

^f 1. Laud. & sequendo conjungat.

VET. 111.
22. 9. 2. c. 19.
quis per ve-
sus.

vers. 5.

C A P. IV.
Peccatori-
bus adulari
quam no-
xium.
Prov. 17. 15.
Dist. 46. c. 2.
sunt non-
nulli.
Par. in Exec.
cap. 17.

Ezech. 13. 18.

Id. 13. 10.

illi autem linebant eum. Parietis quippe nomine, peccati duritia designatur. *Ædificare ergo parietem, est contra se quempiam obstacula peccati construere*. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur: ut quod illi perverse agentes ædificant, ipsi adulantes quasi nitidum reddant. Sed sanctus vir sicut mala de bonis non æstimat, ita judicare bona de malis recusat, dicens: *Absit a me, ut justos vos judicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea*. Ubi aperte subjungit:

Justificationem meam, quam cæpi tenere, non deseram.

Cæptam namque justificationem desereret, si in peccantium laudem declinaret. Sed quia tunc verius a peccatis alienis abstinuit, cum prius nos a propriis custodimus; cur de eis peccare pertimescat, rationis causas insinuat, cum subjungit.

Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.

9. Ac si aperte dicat: Pro vobis non debeo ad culpam pertrahi, qui peccare in propriis formidavi. Sciendum vero est, quod quisquis a præceptis Dominicis discordat opere, quoties ea audit, a corde suo reprehenditur, atque confunditur: quia id quod non fecerit, memoratur. Nam in quo se errasse considerat, ipsa se latenter conscientia accusat. Unde David propheta deprecatur, dicens: *Tunc non confundar, dum a respicio in omnia mandata tua*. Graviter namque unusquisque confunditur, quando mandata Dei vel legendo, vel audiendo respicit, quæ vivendo contempsit. Hinc enim Johannis voce dicitur: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quidquid petierimus ab eo, accipiemus*: Ac si diceret: Si id quod præcipit facimus, id quod petimus obtinebimus.

10. Valde namque apud Deum utraque hæc sibi necessario congruunt: ut & oratione operatio, & operatione fulciatur oratio. Hinc enim Jeremias ait: *Scrutemur vias nostras, & queramus, & revertamur ad Dominum. Levemus corda nostra cum manibus ad Deum in cælis*. Vias etenim nostras scrutari, est cogitationum interna discutere. Corda vero cum manibus levat, qui orationem suam operibus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissimulat, cor levat, & manus non levat. Quisquis vero operatur, & non orat; manus levat, & cor non levat. Juxta ergo Johannis vocem, tunc cor fiduciam in oratione accipit, cum sibi vitæ pravitas nulla contradicit. De qua recte fiducia a sancto viro nunc dicitur. *Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea*. Ac si aperte dicat: Nequaquam se fecisse reminiscitur, unde in suis precibus confundatur. Sed quæri potest, quo pacto a corde suo reprehendi se denegat, qui se peccasse superius accusat, dicens: *Peccavi, quid faciam tibi, o custos hominum? Vel certe: Si justificare me volueris, os meum condemnabit me*.

11. Sed sciendum est, quod sunt peccata quæ a justis vitari possunt, & sunt nonnulla quæ etiam a justis vitari non possunt. ^b Cujus enim cor in hac corruptibili carne consistens, in sinistra cogitatione non labitur, vel si usque ad consensus foveam non mergatur? Et tamen hæc ipsa prava cogitare, peccare est. Sed dum cogitationi resistitur, a confusione sua animus liberatur. Mens ergo justorum etsi libera est a per-

Oratione actio, & actione oratio fulciatur. *Thren. 3. 40. Par. in Jer. cap. 50.*

VET. IV. *Job. 7. 20. Job. 9. 20.*

Quædam peccata vitari nequeunt.

b

^a In edit. deest in; quod exhibent MSS. Germ. Norm. duo Laud. Turon. Corb. Germ.

^b Vindoc. quis enim in hac corruptibili carne.

a
b
c
a perverso opere, aliquando tamen^a corrui in perversa cogitatione.^b Et in peccatum ergo labitur, quia saltem in cogitatione declinatur: & tamen unde semetipsam postmodum fiendo reprehendat, non habet, quia ante se reparat, quam per consensum cadat. Recte ergo is, qui peccatorem se confessus est, nequaquam se a suo corde reprehendi confitetur: quia etsi qua illicita fortasse cogitando, defuit^c unquam rectitudini, forti tamen mentis certamine restitit cogitationi. Sequitur:

vers. 7. *Sicut impius inimicus meus, & adversarius meus quasi iniquus.*

C A P. VI.
R. E. C. VI.
Ecclesia
pro infideli
habet quem
intus se po-
situm, pra-
vis moribus
videt.
Jehan. 1. 14.
Pat. in Jo.
cap. 1.

12. In sacro eloquio, *sicut* & *quasi*, aliquando non pro similitudine ponitur, sed pro veritate. Unde est illud: *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre.* Unde & hic quoque, *sicut*, & *quasi*, pro affirmatione potius quam pro similitudine dictum videtur. Inter impium vero & iniquum, hoc distare nonnunquam solet: quia omnis impius iniquus, non tamen omnis iniquus est impius. Impius namque pro infideli ponitur, id est a pietate religionis alienus. Iniquus vero dicitur, qui pravitate operis ab æquitate discordat, vel si fortasse Christianæ fidei nomen portat. Beati igitur Job voce typica, sancta Ecclesia, quæ alios rectæ fidei contradicentes tolerat, impium se habere fatetur inimicum. Quia vero alios sub prætextu fidei intus positos in pravis operibus patitur, iniquum suum adversarium detestatur. Si autem, *sicut*, & *quasi*, oportet magis ut pro similitudine positum sentiamus: sancta Ecclesia

cos quos viventes carnaliter intra se tolerat, de similitudine impiorum notat. Intus quippe ei inimicus est, qui fidelem se dum affirmat vocibus, moribus negat. Et quia eum velut^d infidelem æstimat, qui illam specietenus intus positus, vitio pravae actionis impugnat, recte dicit: *Sicut impius inimicus meus, & adversarius meus quasi iniquus.*^e Ac si aperte dicat: A me etiam fide discrepat, qui mihi opere concordat. Sequitur:

Quæ enim spes est hypocritæ, si avaræ rapiat, & non liberet Deus animam ejus? vers. 2.

13. Hypocrita, qui Latina lingua dicitur Simulator, justus esse non appetit, sed videri. Et idcirco avarus raptor est: quia dum inique agens desiderat de sanctitate venerari, laudem vitæ rapit alienæ. Studium vero esse hypocritarum solet, ut & quod sunt, supprimant; & hoc quod non sunt, esse se hominibus innotescant: quatenus mensuram suam per æstimationem transcant, & f præire se ceteros actionis nomine ostendant. Refugiunt videri quod sunt, & ante oculos hominum superducta quadam innocentia honestate se vestiunt. Unde recte per Evangelium voce nostri Redemptoris increpantur, cum eis dicitur: *Vae vobis hypocritæ, quia similes facti estis sepulcris dealbatis,* & *quæ a foris quidem apparent hominibus speciosa, intus vero sunt plena ossibus mortuorum, & omni spurcitia.* Ita & vos foris quidem apparetis hominibus justis, intus vero pleni estis avaritia & iniquitate. Quo contra omnes veraciter Sancti non solum gloriam supra modum

C A P. VII.
R. E. C. VII.
Hypocrita
avarus est
& raptor.

Matt. 23. 27.
& 28.

Par. 2. Cor.
cap. 8.

a 2. Bellar. incurrit.
b Sequentia usque ad, & tamen unde, defunt in Bellov.
c Ebroic. Prat. Germ. nonnunquam.
d 2us Laud. velut fidelem, sed male. 2us quoque Bellar. fidelom habet, in consulto

deleta.
e Hæc usque ad, sequitur, defunt in Vindoc.
f 2dus Laud. præire se bonos.
g In Norm. Germ. & plerisque deest, & legitur, quæ foris.

2
a
b
2. Cor. 12. 16.
b

dum ^a suum omnino non appetunt, sed etiam hoc ipsum videri refugiunt, quod esse meruerunt. Unde ille prædicator egregius veritatis, contra pseudoapostolos loquens, dum virtutes eximias operationis suæ pro discipulorum eruditione narraret, dum tot se pericula tolerasse coæcervata persecutione describeret, & post hæc usque ad tertium cælum, rursusque in paradysum raptum se esse memoraret, ubi tanta cognoscere potuisset, quanta loqui omnino non posset: erat de se adhuc fortasse admirabiliora locuturus, sed ab humana laude alta se consideratione temperans, subdit; *Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ^b ex me.* Habebat ergo adhuc dicendum de se aliquid, qui parit dicere: sed egit utrumque doctor egregius, ut & loquendo quæ egerat, discipulos instrueret, & tacendo sese intra humilitatis limitem custodiret. Nimis namque esset ingratus, si de se discipulis tota reticeret, & fortasse nimis incautus, si de se tota vel discipulis proderet. Sed mirabiliter, ut dictum est, egit utrumque, ut loquendo erudiret vitam audientium, & tacendo custodiret suam.

Sancti aliquando se laudant innoxie.

14. Sciendum vero est, quod sancti viri quoties de se aliquid sequentibus innotescunt, morem creatoris sui imitantur. Nam Deus, qui nos prohibet ne proprio ore laudemur, per Scripturam sacram laudes suas loquitur: non quia ipse eis indiget, qui proficere laudibus nescit; sed dum suam nobis magnitudinem narrat, nostram ad se imperitiam sublevat: & bona sua loquendo nos edocet, quem omnino homo non cognosceret, si de se tacere voluisset. Idcirco ergo laudes suas indi-

ff. 117. 6.
67.
c
Par. in Pf. cap. 283.
d
c
Rem. 8. 24.

cat, ut valeamus cum audientes cognoscere, cognoscentes amare, amantes sequi, sequentes adipisci, adipiscentes vero ejus visione perficere. Unde Psalmista ait: *Virtutem operum suorum ^e annuntiabit populo suo, ut det illis hereditatem gentium.* Ac si aperte dicat: Idcirco fortitudinem suæ operationis insinuat, ut eam qui audierit, donis ditescat. Morem ergo sui creatoris imitantes sancti viri, nonnunquam quædam de se, ut audientes instruant, non ut ipsi proficiant, manifestant: & tamen in his alta se consideratione custodiunt, ne dum alios a terrena intentione erigunt, ipsi in terrenæ laudis appetitione mergantur. Quorum plerumque dicta ^e imitantur hypocritæ, sed dictorum sensum penitus ignorant: quia quod justi agunt ad utilitatem proximi, hoc ipsi faciunt ad extensionem nominis sui. Sanctus autem vir hypocritas intuens, nequaquam gloriam futuram appetere, sed cupere præsentem tenere ait: *Que enim spes est hypocritæ? quia dum præsentia diligit, futura minime sperat.* Scriptum namque est: *Quod enim videt quis, quid sperat?* Idcirco ergo ab hypocrita ad æterna præmia per spem minime tenditur: quia quod alio quærendum fuerat, hic se tenere gloriatur. Cujus quia culpa prolata est, etiam pœna subjungitur, cum protinus subinfertur.

Numquid clamorem ejus audiet Deus, cum venerit super illum angustia? Vers. 9.

15. Clamorem ejus angustia tempore Deus non audit, quia tranquillitatis tempore in præceptis suis ipse clamantem Dominum non audivit. Scriptum quippe est: *Qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* CAP. VIII. Qui Deum non audit in lege loquentem. orans in extremis a Deo non audietur. Prov. 23. 9.

Cc 2 San-

d Aliter ut cum qui audierit, nostri MSS. habent eam, non cum.

e Prætel. & Germ. mirantur.

a 2us Bessar. suam.
 b Gemet. & Uric. & alii, de me.
 c Gemet. 2us Laud. & Corb. Germ. annuntiavit.

a Sanctus itaque vir intuens, ^a quia omnes qui nunc operari recta contemnunt, extremo se tempore ad petitionis verba convertunt, dicit: Numquid clamorem ejus audiet Deus? Quibus profecto verbis, vocibus nostri Redemptoris obsequitur, qui ait: Novissime ^b veniunt & fatuae virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. Et respondetur eis: Amen dico vobis, nescio vos: ^c quia tanto magna tunc excrescet severitas, quanto nunc major misericordia ^d prorogatur: & districte tunc iudicium non correctis exierit, qui pietatem nunc delinquentibus patienter impendit. Hinc etenim Propheeta ait: Quærite Dominum dum inveniri potest, invocare eum dum prope est. ^e Modo enim non videtur, & prope est: tunc videtur, & prope non erit. Necdum in iudicio apparuit: & si quæritur, invenitur. Nam miro modo cum in iudicio apparuerit, ^f & videri potest, & non potest inveniri. Hinc Salomon sapientiam refert & suaviter blandientem, & terribiliter judicantem, dicens: Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam. Cujus vocem quoque insinuat, subdens: Usquequo parvuli diligitis infantiam, & stulti ea que sibi sunt noxia, ^g cupient, & imprudentes odibunt scientiam? Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam verba mea. En qualibus verbis expressa est dulcedo vocantis. Videamus nunc quibus insinuat modis severitas increpantis, ut in fine quandoque se exercent districtio punientis. Quia vocavi, inquit, & renuistis; exten-

di manum meam; & non fuit qui aspiceret; ^h despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Dicat jam qualiter feriat, quos ad se nullatenus revertentes tanta longanimitate sustentat: Ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo, cum vobis quod timebatis advenerit, ⁱ cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc invocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non venient me. Ore itaque sapientissimi Salomonis cuncta de superno iudicio diligenter expressa sunt: quia & prius dulciter vocat, & postmodum terribiliter increpat, & ad extremum intractabiliter damnat. Bene ergo dicitur: Numquid clamorem ejus audiet Deus, quando venerit super illum angustia? Quia nimirum omnis hypocrita tunc remedium in clamore non invenit, qui nunc tempus congruum clamoris perdit. De cuius adhuc pravitate subjungitur:

Aut poterit in Omnipotente delectari? Vers. 10.

16. Qui enim terrenarum rerum amore vincitur in Deo nullatenus delectatur. Esse quidem sine delectatione anima nunquam potest, nam aut infimis delectatur aut summis, & quanto altiori studio exercetur ad summa, tanto majori fastidio torpescit ad infima: quantoque acriore cura inardescit ad infima, tanto tempore damnabili frigescit a summis. Utraque enim simul & æqualiter amari non possunt. Unde Johannes Apostolus sciens inter spinas amorum

C A P. IX.
REC. VIII.
Pat. in Job.
cap. 4.
Utrique amores Dei & mundi, uno in corde se non capiunt.

^a Prat. Gemet. & Beccensis, quia omnis qui... contemnit... convertit.

^b Beccensis & Gemet. venient.

^c 2us Laud. quia tanta tamque magna tunc.

^d 1. Iaud. & Germ. prerogatur.

^e In edit. Rom. Sixti V. & Gilot. omitteritur, modo enim non videtur & prope

est, quod tamen legitur in omnibus nostris MSS.

^f 2us Bessar. poterit & non poterit.

^g Becc. & alii Norm. cupiunt... odibunt scientiam.

^h In Germ. & in 2. Laud. olim dispexistis.

ⁱ Addunt Pratel. Gemet. ac alii super eos repentina &c.

rum secularium, supernæ caritatis messem germinare non posse, priusquam æterni amoris semina proferat, de audientium cordibus sancta verbi manu, amorum secularium spinas eradicat, dicens: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Moxque subjungit: Quia si quis diligit mundum, non est caritas Patris in eo. Ac si aperte dicat: Utrique se amores in uno corde non capiunt; nec in eo seges supernæ caritatis pullulat, in quo illam spinæ infimæ delectationis necant. Atque illas ex hac infima delectatione nascentes enumerat punctiones, dicens: Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est: & mundus transit & concupiscentia ejus. Delectari ergo in Deo hypocrita non valet: quia in ejus mente desideria superna non prodeunt, quam profecto spinæ terreni amoris premunt. De quo apte subditur.*

1. Job. 2. 15.

Ibidem. 26. & 27.

Ibidem.

Et invocare Deum omni tempore?

C A P. X. Hypocrita Deum non invocat nisi in angustiis positus. Pat. in Jerem. cap. 2.

17. Tunc quippe hypocrita Deum invocat, cum hunc terrenarum rerum tribulatio angustat. Nam cum in hoc seculo effectum quæsitæ felicitatis invenerit, auctorem qui hanc ipsam felicitatem tribuit, non requirit. Quia vero, ut prædiximus, esse ars docentium debet, ut in auditorum suorum mentibus prius studeant perverfa destruere, & postmodum recta prædicare, ne bonum sanctæ prædicationis semen plena malis corda non capiant; unde ad Jeremiam dicitur: *Ecce constitui te hodie super gentes & regna, ut evellas & destruas, & disperdas & dissipes, & adifices & plantes.* (Prius itaque jubetur ut destruat, & post-

Jerem. 1. 10.

modum ædificet: prius ut evellat, & postmodum plantet: quia nequaquam rectæ veritatis fundamentum ponitur, nisi prius erroris fabrica destruat.) Beatus Job postquam causas universalis Ecclesiæ amicorum suorum dictis, quasi contra hæreticorum verba respondit, eorumque elationem multimoda responsione destruxit, jam docere se perhibet: ut videlicet aperte videatur in his quæ subdidit, recta plantare; in his vero quæ præmisit, evulsiße perverfa. Sequitur:

Docebo vos per manum Dei, quæ Omnipotens habeat, nec abscondam.

Verf. 12.

28. Sic beatus Job loquitur verbis suis, ut aliquid signet ex nostris. Nam sancta Ecclesia docens, in quantum cognoscere expedit, nihil veritatis abscondit. Quia enim manus Dei vocatur Filius; *Omnia quippe per ipsum facti sunt; per manum Dei docere se perhibet eos, quos in propria sapientia remanere fatuos videt. Ac si aperte dicat: Ego ex me aliquid nescio; sed quidquid de veritate sentio, hoc ex ejusdem Veritatis largitate comprehendo. Vos idcirco recta non sapitis; quia hanc eandem vestram sapientiam non Dei manui, sed vobismetipsis datis. Nam hostes sanctæ Ecclesiæ, si quid veri aliquando sentiunt, id propriis viribus tribuunt, & tanto magis se privant superna sapientia, quanto illam quasi ex suo ingenio habere privatam volunt. Quibus aliquando datur ad iudicium suum, a ut recte quidem aliqua sciant, sed ex ipsa hac scientia obligatiores ad pœnam fiant. Unde apte subditur:*

C A P. XI. REC. 19. Sancti Deo suam sapientiam tribuunt: superbi sibi. Johan. 1. 3.

Ecce, vos omnes nostis: & quid sine causa vana loquimini?

Verf. 12.

19. Scriptum est: *Servus, qui*

CAP. XII. VET. VIII.

cogno-

n Norm. & Corb. Germ. ut recta quidem.

In Bessar. recta quoque habetur.

Luc. 12. 47. *cognovit voluntatem domini sui, ^a & non preparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis. Qui autem non cognovit, & non fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Rursumque scriptum est:

Jac. 4. 17. *Sciēti igitur bonum ^b facere, & non facienti, peccatum est illi.* Ad majoris ergo culpæ cumulum hostes suos sancta Ecclesia perhibet & scire quod sequi debeant, & sequi nolle quod sciant. De quibus alias dictum est: *Descendant in infernum viventes: Vivi sunt, qui sentiunt quæ erga illos fiunt. Mortui enim nec sciunt omnino, nec sentiunt. Mortui itaque qui non sentiunt, pro nescientibus; viventes vero qui sentiunt, pro scientibus poni solent. Viventes ergo in infernum descendere, est scientes sentientesque peccare.* Sequitur: *Hec est pars hominis impii apud Deum, & hereditas violentorum, quam ab Omnipotente ^c suscipient.* Quam profecto partem hereditatemque protinus insinuat, cum subjungit:

Is. 54. 16. *Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, & nepotes ejus non saturabuntur pane.*

R E C. X. *vers. 13.*

Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, & nepotes ejus non saturabuntur pane.

vers. 14. *Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, & nepotes ejus non saturabuntur pane.*

C A P U T XIII. *Hæretici sacræ Scripturæ vim inferentes a Deo feriendi.*

20. Non absurde impii vocantur hæretici, qui per errorem pravi dogmatis, a cognitione sunt veritatis alieni; quos sequenti verbo etiam violentos appellat; quippe qui Scripturæ sacræ sententias recta dogmata continentem, ad intellectum prævium conantur violenter inflectere. Violenti ergo sunt, & si non rebus hominum, ^d certe sensibus præceptorum. Filii autem violentorum, sunt sequaces hæreticorum, quidum eorum errori consentiunt, quasi ex

eorum prædicatione generantur. Sed multiplicati in gladio erunt: quia quamvis modo immensa multitudine in perdita libertate succrescant, venturi tamen judicis sententia feriuntur. Unde per Moysen Dominus dicit: *Gladius meus manducabit carnes.* Dei enim gladius carnes ^e comedit: quia in extremo judicio ejus sententia eos, qui carnaliter sapiunt, occidit. Qua in re quærendum est, cur dicatur, quod hanc partem atque hereditatem suam pravi ab Omnipotente percipiunt? Sed recte considerantibus liquet, quia etsi a seipsis habuerunt injuste agere, supernæ tamen æquitati suppetit, injuste acta juste judicare: ut divina sententia ordinet in pœnam, quos inordinata sua actio traxit ad culpam. De quibus apte subjungitur: *Et nepotes ejus non saturabuntur pane.*

21. Nepotes quippe hæreticorum sunt, qui de errantium filiorum prædicatione nascuntur. Quos nequam panis satiat: quia dum in facti verbi pabulo plus quærunt sentire ^f quam capiunt, semper a veritatis cognitione jejunt: & prædicamenta doctrinæ quæ student ad quæstionem quærere, habere non valent ad refectionem. Quia vero nonnullos ex iisdem hæreticis sancta Ecclesia colligit, nonnullos in malitia sua pertinacés relinquit, protinus additur:

Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu.

22. Ex eo videlicet hæreticorum populo derelicti sepeliuntur in interitu: quia dum ad lucem veritatis non redeunt, profecto in pœna perpetua,

plagis, vapulabit.

^b Deest facere in 2. Laud. In 2do quoque Bessar. deest hic facere.

^c Becc. & alii Norm. suscipiunt.

^d Ebroid. & alii Norm. certe sententiis.

^e Vind. devorat.

^f 1. Laud. quam sapiunt.

Deut. 32. 42.

^e Par. in Deut. cap. 25.

A veritatis cognitione jejunt. Scripturam legentes ad quæstionem non ad refectionem.

f

vers. 15.

C A P U T XIV. *In errore morientium pœna.*

pectua, intelligentia terrena deprimentur. Et quia nonnunquam dum auctor errantium plebium rapitur ad pœnam, seductæ plebes reformantur ad veritatis scientiam: & tunc ad veram cognitionem redeunt subditi, cum ad æterna supplicia perveniunt hi, ^a qui male fuerant prælati; apte subjungitur:

Ibidem.

Et viduæ illius non plorabunt.

CAP. XV.
Erroris doctoribus ad pœnam raptis, deceptæ plebes sæpe rescipiunt.

23. Quas viduas ejus accipimus, nisi subjectas plebes morte illius felicititer destitutas? Quia sæpe ut dictum est, dum prædicator erroris ad æterna supplicia rapitur, subjectæ plebes illius, ad cognitionis veræ gratiam revertuntur. His enim plebibus perversus prædicator quasi maritus præfuit: quia male eis conjunctus inhæserat corruptor mentis. Nequaquam ergo viduæ, vel destitutæ plorant: quia morte pravi doctoris viam veritatis inveniunt, ex cujus interitu affligi posse videbantur. Vel certe non plorant viduæ: quia in suo errore remanentes, dum sanctum fuisse æstimant prædicatorem suum, spe falsa ne lugeant consolantur. Sequitur:

Ver. 16. & 17.

^b Si comportaverit ^b sicut terram argentum, & sicut lutum præparaverit vestimenta: ^c præparabit quidem, sed justus vestietur illis, & ^d argentum innocens. ^d dividet.

CAP. XVI.
VER. VIII.
K E C. XI.
Catholici hæreticos eisdem Scripturæ faciæ testimoniis quæ profertur, debellant. *Psal. 11. 7. Soph. 1. 11.*

24. Argentum intelligi sacri eloqui claritas solet, sicut alias dicitur: *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum.* Et quia nonnulli eloquium Dei non interius per exhibitionem, sed exterius per ostensionem habere concupiscunt; idcirco per Prophetam dicitur: *Dispersionerunt omnes involuti argento.* Hi

- ^a 1. Laud. qui mali fuerant.
- ^b 2us Laud. sicut terra.
- ^c Plerique præparavit; quod infra repetitur.
- ^d Laud. dividit.
- ^e 2us Bessar. Domini, qui videlicet ma-

nimirum, qui eloquio Dei non interiori refectioe se replent, sed exteriori ostensione se vestiunt. Unde & horum argentum, id est hæreticorum eloquium terræ est comparatum, quia de Scriptura sacra ut aliquid sciant, ex appetitu terrene laudis elaborant. Qui etiam sicut lutum præparant vestimenta: quia fluxe & inquinabiliter ea quibus se tueri volunt, Scripturæ sacre contextunt testimonia. Præparabit quidem, sed justus vestietur illis: quia vir recta fide plenus, quæ Sanctis solet ad justitiam deputari, ea ipsa Scripturæ sacre quæ hæreticus affert, testimonia colligit, & erroris ejus pertinaciam inde convincit. Contra nos namque dum sacre Legis testimonia adportant, secum nobis afferunt unde vincantur. Unde & David typum Domini, ^e Goliath vero hæreticorum superbiam signans: hoc rebus locuti sunt, quod nos verbis aperimus. Goliath quippe cum gladio, David vero cum pera ^f pastorali venit ad prælium. Sed eundem Goliath David superans, suo gladio occidit: quod nos quoque agimus, ^f qui ^f promissi David membra ex ejus fieri dignatione meruimus. Nam cum superbientes hæreticos, ^g & sacre Scripturæ sententias deferentes, eisdem verbis atque sententiis, quas proferunt, vincimus, quasi elatum Goliath suo gladio detruncamus. Justus ergo vestitur eis vestimentis quæ præparat injustus: quia vir sanctus eisdem sententiis ad veritatem utitur, quibus se perversus quisque doctum ostendere contra veritatem conatur.

25. *Et argentum innocens dividet.* Argentum innocentem dividere,

Pat. int. Reg. cap. 11.

c

f

g

nu fortis interpretatur: Goliath.

^f In Germ. & in poster. editis *promissa*. Melius in aliis MSS. & vet. excusis *promissa David*, scilicet Christi membra.

^g Vindoc. ex sacra scriptura verbis sententias deferentes.

Verbum Dei discrete debet exponi, & singulis aptari.

a re, ^a est eloquia Domini minute discreteque exponere, & unicuique quid digne congruat coaptare. Nam eloquium Domini, quod hic argentum, vel vestimenta, hoc alibi spolia nominatur. Quod etiam Psalmita testatur per comparisonem, dicens: *Labor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.* Quæ spolia idcirco vocata sunt, quia ad fidem Domini gentilitate transeunte, Judæi sacris eloquiis quibus induti fuerant, exuuntur. De hac quoque argenti, vel spoliūm divisione alias dicitur: *Benjamin lupus rapax: mane ^b comedet prædam, vespere dividet spolia.* Quibus profecto dictis Paulus Apostolus designatur, de Benjamin stirpe progenitus; qui mane prædam comedit, quia in primordiis suis fideles quos potuit rapiens, crudelitati propriæ satisfecit. Vespere spolia dividit: quia fidelis postmodum factus, sacra eloquia exponendo distribuit.

Ps. 112. 162. Par. in Ps. cap. 246.

V E T. IX.
Gene. 49. 27.

b
Par. in Gen. cap. 79.

Discernenda sunt quæ salubriter ab hæreticis dicta.
Par. in Luc. cap. 50.

Luc. 17. 12.

Rom. 12. 3.

26. Quamvis hoc argentum quod dividit innocens, intelligi & aliter potest. Hæretici namque, ut facile valeant perversa suadere, dictis suis quædam recta permiscunt, ut animos audientium ex rectis sensibus trahant, ex perversis feriant. Qui in præceptis Dei, quia sana insanaque locutione variantur, bene in Evangelio decem leproforum sunt specie designati, quorum colori sanodum vitiosus candor aspergitur, immoderato hoc candore fœdantur. Unde admonemur *non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Qui etiam quia necdum Deum diligunt, de quo male sentiunt; nec proximum, a quo dividuntur; decalogi præceptis adversi sunt, atque ideo ad deprecandum

^a 2us Laud. est eloquia Domini minuta (& in margine, *munita*) discernere exponere.

^b Laudun. *comedit . . . dividit.*

c 2. Bessar. *inde pro id.*

dum Dominum decem veniunt. Pro eo autem quod fanis insana miscuerunt, coloris diversitate variantur. Sed quia in ejus præceptis offenderunt, ^c id illum unde offenderant, vocant dicentes: *Jesu præceptor:* unde & mox curari meruerunt. Ergo quia vir catholicus quæ ab eis recte, vel quæ prave sentiuntur, intelligit; argentum innocens dividit, id est quæ ab eis salubriter, vel quæ pestifere fuerint dicta discernit. Sequitur:

Luc. 17. 11.

Ædificavit sicut tinea domum suam. ^d

Verf. 12.

27. Tinea sibi domum corrumpendo ædificat. Nec meliori potuit comparatione hæreticus demonstrari, qui locum suæ perfidiæ non nisi in mentibus quas corruerit, facit: qui etiam sequaces suos ab æterno igne liberos esse pollicetur. Spondet quippe eis refrigerium quietis æternæ; sed verba ejus soliditatem non habent, quia plenitudine veritatis carent. Unde subjungitur: ^d *Et sicut custos fecit umbraculum.* Umbraculum namque custodis nullo fundamento solidatur, sed tempore mox transeunte destruitur. Et promissa ab hæreticis requies, cum tempore destruitur, quæ post hanc vitam nullatenus invenitur. Et quia sæpe hæretici in contemptu universalis Ecclesiæ, potentum seculi patrociniis fulciuntur, eisque divites protectione atque administratione quanta prævalent opitulari non cessant: ipse ^e etiam quilibet contra conditorem suum rebus temporalibus intumescens, sancti viri nunc sententia tangitur, atque ab speciali hæreticorum interitu, ad generalem elatorum omnium definitionem ser-

C A P U T
XVII.
Hæresum
magistri
mentes
quas occupant,
corrumpunt.

d

e

^d 2. Bessar. addit: *Et sicut custos fecit umbraculum.* Mox umbraculum namque pastoris tempore destruitur.

^e In MSS. Germ. & Norm. *dives quilibet.* In 2do Bessar. *quilibet dices.*

sermo derivatur , cum subditur :

vers. 19. *Dives cum dormierit , nihil secum^a auferet : aperiet oculos suos , & nihil inueniet .*

CAPUT XVIII.
Bona temporalia nobis seruando amittimus, pauperibus erogando seruamus.

Psal. 75. 6.
Par. 12. Ps. 64. 156.
Luc. 16. 9.

REC. XII.

c

VET. X.
Peccatoris oculos mors aperit, ut fugere a se bona temporalia videat, peccatumque succedere.

d

Par. ib. in fine.

a Germ. Laud. Norm. &c. *aufert* : *aperit*, quod infra repetitur.
b Gemet. *dormitauerunt*.
c Primus Laud. *penditur*.

Tom. II.

ma videre cogitur, quod providere contempsit. Tunc profecto in vera cognitione evigilat, tunc nihil esse conspicit quod tenebat. Tunc se^f vacuam inuenit, quæ plenam rebus præ ceteris se hominibus esse lætabatur. Dormit, & nihil secum auferit: nihil nimirum de rebus quas tenuit. Nam culpa rerum simul ducitur, quamvis hic omnia, pro quibus culpa perpetrata est, relinquuntur. Eat ergo nunc, & acceptis rebus tumeat, seseque super ceteros extollat, gloriatur se habere quod proximus non habet. Veniet quandoque tempus ut evigilet, & tunc cognoscat quam vacuum fuerit, quod in somno tenuerat. Sæpe namque contingit dormienti inopi, ut se per somnium diuitem videat, atque ex eisdem rebus animum extollat, lætetur se habere quod non habuit, jamque dedignari quærat, a quibus dedignatum esse se doluit. Sed repente evigilans, evigilasse se doleat, qui interim diuitiarum imaginem vel dormiens tenebat. Gemit enim protinus sub paupertatis pondere, & inopiæ suæ angustiis premitur: & eo pejus, quo ad tempus brevissimum, vel vacue dives fuit. Sic sic nimirum hujus mundi sunt divites, qui rebus acceptis tument. Bene operari de sua abundantia nesciunt, quasi dormientes sunt divites: sed paupertatem suam evigilantes inveniunt, quia nihil secum ad illud iudicium quod permaneat, ferunt: & quanto nunc ad breve tempus sublimius elati sunt, tanto contra se in perpetuum gravius ingemiscunt. Dicat ergo: *Aperiet oculos suos, & nihil inueniet*: quia illic aperit ad supplicia, quos hic ad misericordiam clausos tenebat. *Aperit*

f
Par. ibid. circa med.

d 2. *Bellar. secum*.
e *Ebroic. cogitatione*.
f *Plerique vacuum inuenit qui plenum* &c. & quidem optimo sensu.

Dd

rit oculos suos, & pietatis fructum non invenit, quos hic clausos tenuit cum ^a invenit. Tarde quoque illi oculos aperiunt, quia teste Sapientia, damnationis suae tempore dicturi referuntur: *Quid nobis profuit superbia, divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transferunt omnia illa tamquam umbra, & tamquam nuntius percurrrens. Vilia & fugitiva fuisse quae tenuerant, jam amissa cognoscunt: quae quamdiu aderant stultis eorum cordibus & magna & mansura videbantur. Sero dives aperuit oculos, quando Lazarum requiescentem vidit, quem jacentem ante januam videre contempsit. Intellexit ibi, quod hic facere noluit: in damnatione sua cognoscere compulsus est, quid fuit quod perdidit, quando indigentem proximum non agnovit. De quo adhuc subditur:*

Sap. 5. 8.
& 9.

Luc. 16. 23.

Verf. 20.

C A P U T
XIX.

Stupenda reprobis divitis post mortem inopia.

Luc. 16. 24.

c

d

Apprehendet eum quasi aqua inopia; nocte opprimet eum tempestas. 30. Videamus nunc inopiam ardentis divitis, cujus tanta abundantia fuit epulantis. Ait enim: *Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Quibus verbis nobis non hoc innotescitur, quia illic in tanto ardore una tunc ad sufficientiam refrigerii aquae stilla requiratur: sed quod is, quia ^c de abundantia peccaverit, illic astuante nimis cremetur inopia. Videmus enim in verbis divitis ex subtilissimo Dei iudicio, quam digna tali culpae poena responderit. Agente namque inopia, ^d illic usque ad minima pe-

tenda compulsus est, qui hic agente tenacia, usque ad minima neganda pervenit. Quid retribuere subtilius, quid districtius potest? Guttae aquae petiit, qui micæ panis negavit. Apprehendit ergo eum quasi aqua inopia. Non immerito aquae tunc illa inopia comparatur: ^e quia in inferno cruciat, qui susceptus in profundis absorbens, solet lacus nomine designari. Unde per Prophetam quoque humani generis voce dicitur: *Lapsa est in lacum vita mea.* Ereptorum vero exultatione cantatur: *Domine Deus meus clamavi ad te, & sanasti me: Domine abstraxisti ab inferis animam meam, salvasti me a descendantibus in lacum.*

31. Nocte opprimet eum tempestas. ^g Quid hoc loco noctem, nisi absconditum tempus repentini exitus appellat? Tempestatis vero nomine, iudicii turbinem designat. Quod etiam Psalmista testatur, dicens: *Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit: ignis in conspectu ejus ⁱ ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida.* De qua tempestate etiam Sapientia per Salomonem dicit: *Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis quod timebatis, advenerit: cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit.* Et quia ipsa venturi exitus ignorantia nox vocatur, nocte opprimet eum tempestas, id est turbo eum divini iudicii dum ignorat, apprehendet. Hinc est namque quod per semetipsam Veritas dicit: *Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati: quia qua hora non*

Thren. 3. 53.

f
Psal. 29. 3.
& 4.

RET. XI.

g
Divini iudicii turbo, qua non putat hora, ideoque nocte eum opprimet.

Is. 49. 3.

h

i

Prov. 1. 26.

Matth. h. 24.
43. & 44.

^a Ita Bellovac. Norm. ac vet. edit. in poster. edit. viveret.

^b 2. Laud. ut refrigeret.

^c 2us Bessar. hic.

^d Utic. illuc usque.

^e Pratel. ac cet. Norm. qua in inferno cruciat qua susceptos Sec.

^f Ita Germ. Laud. Bellov. Corb. Germ. Norm. & alii, ubi editi, & salvasti me.

^g Utic. Pratel. &c. quid hic. Et in 2do Bessar. hic.

^h 1. Laud. Deus manifestus.

ⁱ Gemet. & plur. exardescet.

putatis, filius hominis veniet. Hinc etiam contra malum servum dicitur: *Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire, & cæperit percutere conservos suos; manducet autem & bibat cum ebriis: veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat.* Hinc Paulus discipulis dicit: *Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat. Omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei: non a sumus noctis neque tenebrarum.* Hinc superbienti diviti, Dei voce dicitur: *Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te: quæ autem præparasti, cujus erunt? Nocte animam reddere perhibetur, qui mortem non prævidens, in tenebris cordis abstrahitur. Ait ergo: Nocte opprimet cum tempestas. Quia enim non vult agere bona quæ videt, deprehenditur interitus sui tempestate quam non videt. De quo adhuc subditur:*

Tollet eum ventus urens, & auferet.

32. Quis hoc loco ventus urens, nisi malignus spiritus vocatur, qui desideriorum flammam in corde excitat, ut ad æternitatem suppliciorum trahat? Perversum ergo quemlibet ventus urens tollere dicitur: quia insidiator malignus spiritus, qui viventem quemque accendit ad vitia, morientem trahit ad tormenta. Nam quia ventus urens immunus spiritus solet intelligi, qui malæ suggestionis flatu ad terrena desideria iniquorum corda succendit, Jeremias propheta testatur, dicens: *Ollam succensam ego video, & faciem ejus a facie Aquilonis.* Olla

namque succensa, est cor humanum, secularium curarum ardoribus, desideriorumque anxietatibus servens. Quæ a facie Aquilonis succenditur, id est diaboli suggestionibus inflammatur. Ipse enim vocari nomine Aquilonis solet, qui dixit: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium.* Ab hujus igitur urentis venti, uniuscujusque electi mens adustione temperatur, quando in ea vitiorum fervor extinguitur, & desideriorum carnalium flamma frigescit. Unde & sancta Ecclesia in sponsi sui laudibus læta clamat: *Sub umbra illius quem desideraveram, sedi.* De hujus ardoris temperie ei per Isaiam promittente Domino dicitur: *Pro saliuunca ascendet abies, & pro urtica crescit myrtus.* Pro saliuunca namque in ea ascendit abies, dum in Sanctorum corde pro abjectione terrenæ cogitationis, altitudo supernæ contemplationis exoritur. Urtica vero igneæ omnino naturæ est. Myrtus autem temperativæ fertur esse virtutis. Pro urtica igitur crescit myrtus, cum justorum mentes a prurigine & ardore vitiorum, ad cogitationum temperiem tranquillitatemque perveniunt, dum jam terrena non appetunt, dum flammam carnis, desideriiis cælestibus extinguunt.

33. Propter hoc quoque mentis refrigerium cælitus datum Mariæ, dicitur: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Quamvis hac in re per obumbrationis vocabulum, incarnandi Dei utraque potuit natura signari. Umbra enim a lumine formatur & corpore. Dominus autem per divinitatem lumen est: qui mediante anima, in ejus utero fieri dignatus est

Dd 2 per

mox saliuunca.

e Laud. Corb. Germ. Norm. & plerique myrtum namque ferunt. Vet. edit. Myrtum namque semper fertur esse virtutis. 2. Bessar. namque.

a 2. Bessar. estis.
b Omittitur & auferet in 1. Laud. Germ. & Norm. Omittitur etiam in 2do Bessar.
c Germ. & plerique quam desideraveram.
d Germ. & Laud. ascendit crescit.
In 2do Bessar. saliuunca ascendit: sic &

Ibid. 43.

2. Thess. 5. q. 5.

a

Luc. 12. 26.

Vers. 21.

b

C A P. XX. Auferetur a diabolo, qui merito dicitur ventus urens.

Pat. in Jerem. cap. 3.

Jerem. 1. 13.

Isai. 14. 13.

Cant. 2. 3.

c

Isai. 55. 13.

Pat. in Isai. cap. 69.

d

Pat. in Luc. cap. 4.

VET. XII. Mentis refrigerium Mariæ datum. Luc. 1. 35.

per humanitatem corpus. Quia ergo lumen incorporeum in ejus erat utero corporandum, ei quæ incorporeum concepit ad corpus, dicitur: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi*; id est, corpus in te humanitatis accipiet incorporeum lumen divinitatis. Sed jam de iniquo quolibet quod cœpimus, exsequamur. Tollit ergo cum ventus urens: quia videlicet malignus spiritus eum, quem nunc succenderit igne perversæ concupiscentiæ, rapit postmodum ad flamas Gehennæ. Sequitur:

Et velut turbo rapiet cum de loco suo.

CAPUT
XXI.
Quis sit iniquorum locus.

34. Locus perversorum est temporalis vitæ delectatio, & carnis voluptas. Quasi turbine igitur unufquisque de loco suo rapitur, cum a cunctis suis delectationibus extremo territus die separatur. De quo extremo die apte mox subditur:

a *Emittet super eum, & non parcat.*

a
Vers. 22.
CAPUT
XXII.
REC. XVII.
Deus electos flagellat hic ut parcat, reprobos ut punire incipiat.

35. Peccatorem Deus quoties feriendo corrigit, ad hoc flagellum emittit, ut parcat. Cum vero ejus vitam in peccato permanentem feriendo concludit, flagellum emittit, sed nequaquam parcat. Qui enim flagellum emisit ut parceret, ad hoc emittit quandoque ne parcat. In hac namque vita Dominus tanto magis studet ut parcat, quanto magis expectando flagellat; sicut ipse voce Angeli ad Johannem ait: *Ego quos amo, arguo & castigo*. Et sicut alias dicitur: *Quem diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit*. E contra autem de flagello damnationis

Apoc. 3. 19.

Hebr. 12. 6.

scriptum est: *In operibus manuum suarum comprehensus est peccator*. Psal. 9. 17.

De quo per Jeremiam Dominus dicit, dum incorrigibiliter delinquentes populos videt, quos non jam sub disciplina filios, sed sub districta ^b percussione intuetur ut hostes: *Plaga inimici percussit te, castigatio crudeli*. Et quod hic dicitur: *Non parcat*; ibi quoque verbis aliis declaratur: *Quid clamatis super contritione tua? insanabilis est dolor tuus*. Unde hoc semper electi provident: ut ante ad justitiam redeant, quam sese ira judicis inextinguibiliter accendat, ne ultimo flagello ^d deprehensi simul eis finiatur vita cum culpa. Flagellum namque tunc diluet culpam, cum mutaverit vitam. Nam cujus mores non mutat, non expiat actiones. Omnis ergo divina percussio, aut purgatio in nobis vitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis. Propter eos enim qui ex flagello proficiunt, dictum est: *e* *Qui fingis dolorem in præcepto*. Quia dum flagellatur iniquus, ^f & corrigitur; audire præceptum noluit, audit dolorem. Dolor ergo in præcepto fingitur ei; qui a malis operibus quasi præcepti vice, dolore cohibetur. De his vero quos damnant flagella & non liberant, dicitur: *Percussisti eos, nec doluerunt; attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam*. His flagella ab hac vita incoant, & in æterna percussione perdurant. Unde per Moysen Dominus dicit: *Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum*. Quantum ad præsentem etenim percussione spectat, recte dicitur: *Ignis exarsit* ^h *ab ira mea*.

b
Jer. 30. 14.

Ibid. 15.

c

d

Pat. in Ps. cap. 194. & in Judam.

Omnis percussio divina, aut purgatio vitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis.

e

Ps. 97. 20.

f

Pat. in Deut. cap. 22.

Jer. 5. 3.

Deut. 32. 22.

g

De Jan's. d. 7. c. 41. ignis succensus.

h

Quan-

a Laud. hic & infra *Emittit ... parcat*: in 2. Laud. utraque lectio sic annotatur, *emittit ... parcat*.

b Norm. *percussione inimicos intuetur*. Corb. Germ. & Germ. *hostes intuetur*. 2. Bessar. *percussione hostes intuetur*.

c Additur in Norm. *ad me super*.

d Sic in utroque Laud. Norm. & alii s

nec non in vet. edit. In poster. legitur *ne ultimo flagello deprehensis simul eis* &c.

e Vindoc. *qui fingis laborem vel dolorem*.

f Vindoc. *& non corrigitur*.

g Becc. & alii Norm. *ad inferna*.

h Vindoc. *in ira mea*.

Quantum vero ad æternam damnationem, apte mox subditur: *Et ardebit usque ad inferos deorsum*. Licet a quibusdam dici soleat illud quod scriptum est: ^a *Non judicat Deus bis in idipsum*. Qui tamen hoc quod per Prophetam de iniquis dicitur, non attendunt: *Et duplici* ^b *confusione contere eos*. Et quod alias scriptum est: *Jesus populum de terra Ægypti salvans, secundo eos qui non crediderunt, perdidit*. Quibus tamen si consensum præbemus, quamlibet culpam bis feriri non posse, hoc ex peccato percussis, ^c atque in peccato suo morientibus debet æstimari; quia eorum percussio hic cæpta, illic perficitur: ut incorrectis unum flagellum sit quod temporaliter incipit, sed in æternis suppliciis consummatur: quatenus eis qui omnino corrigi renuunt, jam præsentium flagellorum percussio, sequentium sit initium tormentorum. *Emittet ergo super eum, & non parcat*. Sequitur:

De manu ejus fugiens fugiet.

36. Ille etenim de manu fugit ferientis, qui suæ pravitatem corrigi actionis. Vel certe quia in sacro cloquio manus operatio solet intelligi; de manu percutientis fugit, qui dum pravi interitum conspicit, vias pravitatis relinquit. Unde adhuc subditur:

^d *Stringet super eum manus suas.*

37. Manus quippe stringere, est vitæ suæ opera in rectitudine confirmare. Unde etiam Paulus ait: *Remissas manus & dissoluta genua erigite*. Dum itaque alienum interitum conspiciunt, revocantur ad cor, ut recogitent suum: & unde alius ad tormenta ducitur, a tormento alius inde liberatur. Stringit ergo super eum manus suas, quia con-

spicit in aliena pœna quid timeat: & dum delinquentem sic percussum conspicit, dissoluta sua opera justitiæ vigore constringit. Sicque fit, ut qui iniquus vivens multos ad culpam traxerat delectatione peccati, quosdam moriens a culpa revocet terrore tormenti. Quod etiam provenire bonis Psalmista testatur, dicens: *Letabitur justus cum viderit vindictam impiorum, manus suas lavabit in sanguine peccatorum*. In peccatorum morientium sanguine justus lavantur manus: quia dum eorum pœna conspicitur, conspicientis vita mundatur. Sequitur:

Et sibilabit super illum, intuens locum ejus.

38. Quid in sibilo, nisi intentio admirationis exprimitur? Si vero in sibilo alia fortasse significatio quaeritur, moriente peccatore, hi qui interitum ejus aspiciunt, os in sibilo stringunt, dum ad ea quæ contemserant, verba spiritalia convertuntur: ut jam credere & prædicare incipiant, quæ prius dum iniquum florere cernerent, non credebant. Nam fit plerumque, ut infirmorum animus eo magis ^e de auditu veritatis trepidet, quo florere contentores veritatis videt. Sed dum justa ultio injustos subtrahit, alios a pravitate compefcit. Unde per Salomonem dicitur: *Mulctato pestilente, sapientior erit parvulus*. Vir igitur sanctus postquam potentum pœnas, qui extolluntur in seculo, sufficienter explevit, rursus ad hæreticorum superbiam, qui extolluntur in eloquio, verba convertit. Nam sequitur:

Habet argentum venarum suarum principia: & auro locus est in quo conflatur.

39. In

^c Vindoc. id est in peccato suo.

^d Laud. & Norm. stringit.

^e Vindoc. de audacia veritatis.

Nab. 1. 9.
sec. lxx.

^a
Jerem. 17.
12.

^b
Juda. 5.

^c

Ibidem.

CAPUT
XXIII.
VET. xiv.
Fertentis
manum so-
la emenda-
tione eva-
dimus.

^d
Vers. 23.
CAPUT
XXIV.
In aliorum
pœna quid
nobis ti-
mendum sit
conspici-
mus.
Hebr. 12. 12.
Pat. in. Pf.
cap. 126.

Pf. 57. 11.

Ibidem.

CAPUT
XXV.
Sicque a
peccato
compefcimur.

^e

Prov. 21. 11.

Job. 22.
Vers. 1.

^a Becc. & alii Norm. non judicabit.

^b Sic Laudun. Bellovac. Norm. Corb. Germ. Germ. non contritione, ut est in editis.

CAPUT
XXVI.
V. & R. XIV.
Hæretici
ad sacras
paginas,
veterumque
patrum li-
bros provo-
candi.

39. In argento eloquium, in auro vitæ vel sapientiæ claritas designari solet. Et quia hæretici sic de eloquii sui nitore superbiunt, ut nulla sacrorum librorum auctoritate solidentur (qui libri ad loquendum nobis quasi quædam argenti venæ sunt, quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus) eos ad sacræ auctoritatis paginas revocat: ut si vere loqui desiderant, inde sumere debeant quid loquantur. Et ait: *Habet argentum venarum suarum principia*. Ac si aperte dicat: Qui ad veræ prædicationis verba se præparat, necesse est ut causarum origines a sacris paginisumat: ut omne quod loquitur, ad divinæ auctoritatis fundamentum revocet, atque in eo ædificium locutioni suæ firmet. Ut enim prædiximus, sæpe hæretici dum sua student perverfa adstruere, ea proferunt quæ profecto in sacrorum librorum paginis non tenentur. Unde & discipulum suum prædicator egregius admonet, dicens: *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates*: quia dum laudari hæretici tamquam de excellenti ingenio cupiunt, quasi nova quædam proferunt, quæ in antiquorum Patrum libris veteribus non tenentur: sicque fit, ut dum videri sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitiæ semina spargant.

Pat. 1. Tim.
cap. 2.

1. Tim. 6. 20.

Sola Ec-
clesia ca-
tholica
martyres
habet.

40. Bene autem subditur: *Et auro locus est in quo conflatur*. Ac si aperte dicat: Vera fidelium sapientia, cui universalis Ecclesia locus est, tribulationem vobis persecquentibus patitur, sed a cunctis peccatorum sordibus persecutionis vestræ igne purgatur. Unde scriptum est: *In igne^a probatur aurum &*

a
Eceli. 2. 5.

a 2. Bessar. purgatur.

b Germ. Corb. Germ. Gemet. & alii Norm. receptabiles. Et quidem dicimus acceptabiles, non acceptibiles.

c Editi qui conflare voluerit. In MSS.

argentum, homines vero^b receptabiles in camino humiliationis. Quo in loco potest hoc quoque convenienter intelligi, ut de sua hæretici increpari stulta passione videantur. Nam sæpe pro Jesu Christi Domini ac redemptoris nostri nomine multa patiuntur, seseque eisdem passionibus ejus fieri martyres sperant. Quibus sancti viri voce nunc dicitur: *Auro locus est in quo conflatur*. Nam juxta hoc quod jam & ante nos^{*} dictum est, quisquis extra unitatem Ecclesiæ patitur, pœnas pati potest, martyr fieri non potest: quia *auro locus est in quo conflatur*. Quid itaque adhuc hæretici dicitis? Conflari per afflictionem carnis, vel etiam per martyrium vultis, sed locum in quo debeatis conflare nescitis. Audite quid sancti prædicatoris voce dicitur: *Auro locus est in quo conflatur*. Hunc ergo conflationis locum quærite, hanc fornacem, qua aurum apte purgari valeat, invenite.

b

* a Cyp. de
unitate
Eccl. &
alii.

41. Una est Ecclesia, in qua, c qui conflare valuerit, ab omni etiam poterit peccatorum sorde purgari. Si quid pro Deo amaritudinis, si quid tribulationis extra hanc positi sustinetis, incendi potestis tantummodo, non purgari. Dicat Jeremias, dicat quomodo conflationis vestræ ignis omni virtute sit vacuus: *Frustra conflagavit conflatore: Malitiæ enim eorum non sunt consumptæ*. Ecce ignis exterius conflans, & duræ passionis admovet pœnam, & tamen erroris non excoquit culpam: & tormenta crudelium dat pœnarum, & bonorum non facit incrementa meritorum. Hujus etiam conflationis ignis qui extra catholicam toleratur Ecclesiam, quam nullius omni-

c
Quidquid
extra Ec-
clesiam to-
leratur,
cruciat,
non pur-
gat.

Jer. 6. 29.

Pat. 1. Cor.
cap. 12.

Germ. Laud. Corb. Germ. & aliis constanter legitur *valuerit*. Quemadmodum supra, *apte purgari valent*. In 2do Bessar. *quisquis conflare voluerit*.

mnino virtutis sit, Paulus Apolto-
 1. Cor. 13. 3. lus insinuat, dicens: *Si tradidero
 a corpus meum^a ut ardeat; caritatem
 autem non habeam, nihil mihi pro-
 V E T. xv. deſt.* Alii quippe prava de Deo ſenti-
 unt; alii recta de auctore tenent;
 ſed unitatem cum ſatribus non te-
 nent. Illi errore fidei, iſti vero
 ſchiſmatis perpetracione diviſi ſunt.
 Unde & in ipſa prima parte deca-
 logi utrarumque partium culpæ re-
 primuntur, cum divina voce dicitur:
 Deut. 6. 5. *Diliges Dominum Deum ex to-
 to corde tuo, & ex tota anima tua,
 & ex tota virtute tua.* Atque
 mox ſubditur: *Diliges proximum
 tuum ſicut teipſum.* Qui enim de
 Deo perverſa ſentit, liquet profe-
 cto quia Deum non diligit. Qui
 vero de Deo recta ſentiens, a ſan-
 ctæ Eccleſiæ unitate diviſus eſt,
 conſtat quia proximum non amat,
 quem habere ſocium recuſat.

42. Quiſquis ergo ab hac unita-
 te matris Eccleſiæ, ſive per hære-
 ſim de Deo perverſa ſentiendo,
 ſeu errore ſchiſmatis proximum non
 diligendo dividitur, caritatis hujus
 gratia privatur: de qua hoc quod
 præmiſimus, Paulus ait: *Si tradide-
 ro corpus meum ut^b ardeam, cari-
 tatem autem non habeam, nihil mi-
 hi prodeſt.* Ac ſi aperta voce dice-
 ret: Extra locum ſuum, conſtationis
 mihi ignis adhibitus, tormento
 me cruciat, mundatione non pur-
 gat. Hunc omnes ſanctæ pacis ama-
 tores, ſummo ſtudio locum quæ-
 runt, hunc quærentes inveniunt;
 hunc inveniētes tenent: ſcientes,
 peccatorum remiſſio vel ubi, vel
 quando, vel qualibus detur. Ubi
 c quippe, ^c niſi in catholicæ matris

ſinu? Quando, niſi ante venturi
 exitus diem? Quia, ecce nunc tem-
 2. Cor. 6. 2. pus acceptabile, ecce nunc dies ſa-
 lutis. Et: *Quærite Dominum dum
 Iſai. 55. 6. inveniri poteſt, invoke eum dum pro-
 pe eſt.* Qualibus, niſi converſis,
 qui ad parvulorum imitationem,
 magiſtra humilitate^d formantur? ^d
 Quibus dicitur: *Sinite parvulos ve-
 nire ad me: talium enim eſt regnum
 14^a cælorum.* Et: *Niſi converſi fueritis,
 18. & efficiamini ſicut parvuli, non in-
 3. trabis in regnum cælorum.* Quia
 ergo non niſi in catholica Eccleſia
 R E C. xv. veri martyres fiunt, dicitur recte:
Auro locus eſt in quo conſtatur: quia
 non clareſcet anima in fulgore æter-
 næ pulcritudinis, niſi ut ita dicam,
 prius hic arſerit in officina cari-
 tatis.

43. Penſandum præterea eſt, quod
 occulto conſilio omnipotens Deus
 quosdam ab ipſis exordiis ſuis in-
 nocentes cuſtodiens, uſque^e ad
 virtutum provehit ſumma: ut æta-
 te creſcente, ſimul in eis proficiat
 & annorum numerofitas, & celti-
 tudo meritorum. Alios vero in
 exordiis ſuis deferens, ſcaturienti-
 bus vitiis ire per abrupta permit-
 tit. Plerumque tamen etiam eos
 reſpicit, & ad ſequendum ſe ſan-
 cti amoris igne ſuccendit: atque
 inolitas in eorum cordibus prurigi-
 nes vitiorum vertit in fervorem vir-
 tutum, & eo magis igneſcunt^f ad
 deſiderium requirendæ pietatis Dei,
 quo magis erubeſcunt memoriã
 iniquitatis ſuæ: ſicut sæpe contigit,
 ut in pugnæ certamine miles ante
 ducis ſui oculos conſtitutus, hoſtili
 virtuti turpiter cedat, & enerviter
 præbens terga feriat: qui tamen
 hoc

Quia deest
 caritas tam
 ſchiſmati-
 cis quam
 hæreticis.

b

c

Deus alios
 ſalvat per
 innocen-
 tiam, alios
 per poen-
 tentiam.

e

f

^a Ita Germ. Laudun. Corb. Germ. Norm. alique MSS. hic & deinceps, editi vero ardeam.

^b 2. Beſſar. ardeat.

^c Ita Germ. Bellov. Laudun. Corb. Germ. Norm. &c. ubi edit. habent, in Eccleſia matris.

^d Laudun. firmantur.

^e Corb. Germ. Bellovac. Germ. Vindoc. Laudun. Gemet. & alii Norm. ad virtutum ſumma vel advirtutum ſummam. In omnibus tamen editis legitur virtutum culmen.

^f 2. Beſſar. tunc. Mox tantaque . . . quantis.

a hoc ipsum quod ^a turpiter gessit
 erubescens, ante ducis sui oculos,
 b majores ex ipsa verecundia vires
 sumit: ^b tantoque post fortia exer
 cet, quantum & præsentem gloriam
 c virtutis peragat, & ^c præteritam igno
 miniam debilitatis tegat. Sic ergo
 nonnunquam quidam in Dei ser
 vitio ^d ex antea acrius debilitate
 roborantur, eosque ad custodienda
 mandata & futurorum trahit desi
 derium, & impellit memoria præ
 teritorum: ut hinc ad ventura
 amor provocet, illinc de præteritis
 verecundia instiget. Quos tamen
 adversarii Ecclesiæ dum summis præ
 ditos virtutibus viderint, eisque in
 præsentī vita unde derogent quia
 invenire nequaquam possunt, accu
 sare illos de præteritis moliuntur,
 sicut Moysen nostrum Manichæus
 impetit, in quo sequentium virtu
 tum gratiam, transacti homicidii
 conatur culpa scdare. In quo non
 attendit postmodum quam patiens
 ad sustinendum, sed prius quam
 præceps ad ferendum fuerit. Ta
 libus ergo adversariis beatus Job
 subtilissima consideratione obvians,
 postquam dixit: *Habet argentum ve
 narum suarum principia, & auro
 locus est in quo conflatur; apte sub
 didit:*

vers. 2.
 C A P U T
 XXVII.
 REC. XVI.
 Non est in
 tuendum
 quid per
 se sint Ec
 clesie do
 ctiores, sed
 quid per
 gratiam
 evaserint.

Ferrum de terra tollitur.

44. Solent hæretici de justitiæ
 suæ contra nos elatione gloriari,
 atque opera sua ostentationis infla
 tione jactare: nosque iniquos, ut
 diximus, aut esse, aut fuisse cri
 minantur. Per humillimam ergo
 confessionem, & veracem defensionem
 contra eos vir sanctus loquitur,
 dicens: *Ferrum de terra tolli*

^a Ita omnes MSS. nostri, præter Germ.
 & Corb. Germ. in quibus ut in editis legi
 tur, *turpiter cessit.*

^b Germ. Ebroic. & alii Norm. *tantaque
 post fortia . . . quantis & præsentis glo
 riam virtutis peragat.*

^c Corb. Germ. & præterita ignominiam

tur. Ac si aperte dicat: Fortes vi
 ri, qui acutissimis linguarum gla
 diis in hac acie defendendæ fidei
 ferrum sunt, aliquando terra in
 infimis actionibus fuerunt. Peccan
 ti quippe homini dictum est: *Ter
 ra es, & in terram ibis.* Sed de
 terra ferrum tollitur, cum fortis
 propugnator Ecclesiæ a terrena,
 quam prius tenuit, actione separa
 tur. Non ergo in eo debet despici
 quidquid fuit, qui jam cœpit esse
 quod non fuit. An non Matthæus
 in terra inventus est, qui terrenis
 negotiis implicatus, ^e telonii usibus
 serviebat? Sed de terra ^f sublatus,
 in fortitudinem ferri convaluit; cu
 jus videlicet lingua quasi acutissimo
 gladio, Evangelii administratione
 Dominus infidelium corda transfi
 xit; & qui infirmus prius despe
 ctusque fuerat per terrena negotia,
 fortis postmodum factus est ad cœ
 lestia prædicamenta. Unde adhuc
 subjungitur:

*Et lapis solutus calore, in æs ver
 titur.*

Ibidem.

45. Tunc lapis calore solvitur,
 cum cor durum, atque a divini
 amoris igne frigidum, eodem divi
 ni amoris igne tangitur, & in fer
 vore spiritus liquatur: ut ad sequen
 tem vitam desideriorum æstu ardeat,
 quam prius audiens, insensibilis man
 ebat. Ex quo ardore scilicet, &
 emollitur ad amorem, & roboratur
 ad operationem: ut sicut prius du
 rus fuerat in amore seculi, ita se
 postmodum fortem exferat in amo
 rem Dei; & quod ante audire re
 nuebat, jam & credere & prædica
 re incipiat. *Lapis ergo solutus ca
 lore, in æs vertitur:* quia dura mens
 super-

debilitatis.

^d Vindoc. ex antea præteritaque de
 bilitate acrius roboransur.

^e Germ. 1. Laud. Corb. Germ. *telonei*.
 2. Bessar. *thelonei*. Mox *tultus*.

^f 1. Laud. Germ. Corb. Germ. *tultus*.
 De hac voce vide lib. 3. num. 22.

Genes. 3. 19.
Dist. 50. c.
 29.
 Ferrum.

Matth. 9. 9.

c
f

C A P U T
 XXVIII.
 REC. XVII.
 Gratiz in
 fusione cor
 emollitur
 ad amorem,
 & roboratur
 ad opera
 tionem.
 Pat. in *Isai.*
 cap. 53.

VET. XVII.

superni amoris igne liquefacta, ad veram fortitudinem commutatur: ut peccator, qui prius insensibilis existerat, postmodum & per auctoritatem fortis, & per prædicationem a sonorus fiat. Quod bene per Isaiam dicitur: *Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem.* Fortitudinem mutamus, cum conversi, tanta virtute præsens seculum fugimus, quanta hoc ante quærebamus. b Quia autem male ab adversariis catholicorum moribus antea vita reputatur, recte subditur:

Isai. 40. 31.

Verf. 3.

Tempus posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat.

CAPUT
XXIX.
Deus electorum & reproborum finem intuetur.
Ephes. 5. 2.
Rom. 13. 12.
& 13.

46. c Ipse posuit tempus tenebris, iniquis videlicet modum, quo iniqui esse desistant. Unde eis per Apostolum dicitur: *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Sicut aliis quoque discipulis isdem doctor egregius dicit: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit.*

d *Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamus nos arma lucis: sicut in die honeste ambulemus.* Unde &

Can. 6. 9.

e in Canticis canticorum e Ecclesia veniente dicitur: *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Apte enim Ecclesia auroræ comparata describitur, f quæ per cognitionem fidei, a peccatorum suorum tenebris in clara luce justitiæ commutatur. *Tempus ergo posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat.*

f *Universorum nomine, & electos voluit & reprobos comprehendi. Nam bona faciens & ordinans Deus, ma-*

Bona facit & ordinat; mala non facit, sed ordinat.

la vero non faciens, sed ab iniquis facta, ne inordinate s eveniant, ipse disponens, considerat universorum finem, & patienter tolerat omnia, atque intuetur electorum terminum, quod ex malo mutantur ad bonum. Intuetur etiam reproborum finem, quod de malo opere h dignum se trahantur ad supplicium. Vidit finem persequentis Sauli, quo prostratus diceret: *Domine, i quid me vis facere?* Vidit finem quasi ob-

g
h
i
A. 9. 6.

sequentis discipuli, quod pro commisso scelere guttur laqueo stringeret, seque & peccantem puniret, & deterius puniendo deciperet. Vidit Ninivitas delinquentes; sed consideravit finem delinquentium k pœnitentiam rectorum. Vidit quoque Sodomam delinquentem: sed consideravit finem ardoris luxuriæ, ignem Gehennæ. Vidit gentilitatis finem, quod possessa iniquitatum tenebris, quandoque fidei luce claresceret. Vidit etiam Judææ terminum, quod ab ea luce fidei quam tenebat, obduratæ perfidiæ se tenebris cæcaret. Unde adhuc congrue subditur:

k

Lapidem quoque caliginis, & umbram mortis dividit torrens a populo peregrinante.

Ibidem & Verf. 4.

47. l Quid durus ille perfidia Judæorum populus, qui auctorem vitæ per fidem videre noluit, quem per prophetiam prædixit, nisi lapis caliginis fuit? quia & crudelitate durus exstitit, & infidelitate nebulosus. Qui alio quoque vocabulo umbra mortis dicitur. Umbra quippe talis

I
CAPUT
XXX.
REC. XVIIII.
Probos & malos ignis in extremo judicio dividit.

a Bellovac. & 1. Laud. sonorosus.
b Becc. quia autem mala.
c 2. Bellar. Tempus posuit absque ipse. Mox induamur.
d 1. Laud. & Norm. & induamur arma.
e 1. Laud. Ecclesia venienti.
f 1. Laud. qua per cogitationem.
g Norm. veniant.
h 2. Laud. dignum se trahunt ad supplicium. Primus, dignum retrahantur ad sup-

plcium.
i Duo Laud. quid me jubes facere. 2. etiam Bellar. jubes qui tamen ante vis scripserat.
k Ita cum Corb. Germ. Laud. ac Norm. &c. vet. editi. At poster. pœnitentia.
l Vindoc. & 1. Laud. quid durus ille perfidus Judæorum populus. 2. Bellar. perfidus in textu, perfidia habet in margine.

talis exprimitur, qualia ejus rei, de qua trahitur, fuerint lineamenta. Qui autem mortis nomine, nisi diabolus vocatur? De quo ^a per quamdam ministri sui significationem dicitur: *Et nomen illi mors*. Cujus ille populus umbra exstitit: quia iniquitatem illius sequens, ejus in se imaginem expressit. Quid vero torrentis nomine, nisi ille a conspectu tremendi judicis per ultimum examen egrediens, atque electos & reprobos dividens ignis vocatur? Unde & per Prophetam dicitur: *Fluvius igneus rapidusque egrediebatur a facie ejus*.

48. Quis autem in hoc mundo peregrinatur populus, nisi qui ad sortem electorum currens, habere se patriam novit in cœlestibus: & tanto magis se illic sperat invenire propria, quanto hic cuncta quæ prætereunt, esse a se deputat aliena? Peregrinus itaque est populus, omnium numerus electorum, qui hanc vitam quoddam sibi exilium deputantes, ad supernam patriam tota cordis intentione suspirant, de quibus Paulus dicit: *Confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram*. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Hanc peregrinationem isdem quoque Apostolus tolerabat, cum diceret: *Dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino*. Per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Hujus peregrinationis ærumnas fatagebat evadere, cum dicebat: *Desiderium habens dissolvi, & cum Christo esse*. Et rursus: *Mibi vivere Christus est, & mori lucrum*. Hujus peregrinationis pondus grave sentiebat Psalmista, cum diceret: *Heu me, quia incolatus meus prolongatus est: habitavi cum habitan-*

tibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Ab hac eripi quanto-cius anhelabat, cum supernis desideriiis flagrans diceret: *Sitivit anima mea ad Deum vivum; quando veniam & apparebo antefaciem Dei?* Sed hoc desiderium nesciunt, qui cor in terrenis voluptatibus defigunt. Dum enim sola quæ sunt visibilia diligunt, profecto invisibilia, vel si credunt esse, non diligunt: quia dum nimis se exterius sequuntur, etiam mente carnales fiunt. Simul enim in hac vita uterque populus currit, sed non simul ad perpetuam pervenit: quia *Lapidem caliginis, & umbram mortis dividit torrens a populo peregrinante*. Ac si aperte dicat: Eos quos modo vel infidelitas excæcat, vel crudelitas obdurat, flammæ fluvius a conspectu æterni judicis exiens, ab electorum tunc populo separat: ut tunc a bonis, ignis districti examinis dividat, quos nunc in suis concupiscentiis tenebræ vitiorum excæcant.

49. Potest fortasse in torrentis nomine, ipsa ^b irrigatio sanctæ prædicationis intelligi; juxta id quod per Salomonem dicitur: *Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris sue, effodiant illum corvi de torrentibus*. Perversi quippe dum divina judicia reprehendunt, subsannant patrem. Et quilibet hæretici dum prædicationem sanctæ Ecclesiæ, fecunditatemque illius deridendo contemnunt, quid aliud quam partum matris despiciunt? Quam non immerito eorum quoque matrem dicimus, quia de ipsa exeunt qui contra ipsam loquuntur; Johanne attestante, qui ait: *A nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis,*

Psal. 41. 3.

Irrigatio prædicationis tamquam torrens, dividit bonos a malis. Prov. 30. 17.
b

1. Joha. 2. 19.

^a Fortasse correctius in Gemet. per quamdam ministerii sui significationem. Diaboli scilicet ministerium est, mortem inferre. In vet. edit. pro *ministri*, legitur *mysterii*.

^b 2ds Bessar. scripserat *irritio* sed superposuit *ta*, ut fieret *irritatio*. *Irritio* ego mallet: vel certe *irritatio*.

mansissent utique nobiscum. Corvi vero de torrentibus veniunt, cum prædicatores veri ad defensionem sanctæ Ecclesiæ a factorum librorum fluentis procedunt. Qui etiam recte corvi vocati sunt: quia nequaquam de justitiæ suæ luce superbiunt, sed per humilitatis gratiam, peccatorum in se nigredinem consententur. Unde etiam ab electorum Ecclesia dicitur: *Nigra sum sed formosa*. Et Johannes ait: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipfos seducimus*. Qui videlicet corvi subsannantis oculum effodiunt: quia pravorum ac pervicacium hominum intentionem vincunt. Ex hoc itaque testimonio, sic hic quoque torrens prædicatio debet intelligi, *Lapidem caliginis & umbram mortis dividit torrens a populo peregrinante*: quia Sanctorum prædicatio obduratas mentes reproborum deserit, & ad pia humilium se corda convertit. Unde adhuc subditur:

vers. 4. Eos quos oblitus est pes egentis hominis, & invios.

CAPUT XXXI.
VET. XIX.
Judæis relictis, ad gentiles defluxit.
2. Cor. 9. 9.
a

50. Quis hoc loco alius accipitur egens homo, nisi ille de quo per Paulum dicitur: *Quia propter a nos egenus factus est, cum dives esset?* Cujus videlicet egentis hominis pedes sancti prædicatores fuerunt, per quorum profecto præsentiam gentilitatem circumiens, mundum perambulavit universum. De quibus per Prophetam dicitur: *Et b inambulabo in eis*. An pes ejus non erat, qui tentus in compedibus dicebat: *Pro quo legatione fungor in catena?* Sed eorum, qui umbra mortis & lapis caliginis exstiterunt, pes hominis egentis oblitus est: quia in ipso

b
Levit. 26.
1. Cor.
6. 16.
Ephes. 6. 20.

a Duo Laud. & Corb. Germ. *propter vos*.
b Germ. & *ambulabo*.
c Duo Laud. & Corb. Germ. *deflexerunt*.
d 1. Laud. *convertemur*.
e 2. Laud. Germ. Norm. & alii, *transferuntur*.

initio nascentis Ecclesiæ, dum sancti Apostoli cælorum regnum Judææ prædicare voluissent, videntes quod ei nihil omnino proficerent, ad prædicandum gentibus c defluerunt, sicut ipsi in suis Actibus dicunt: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce d convertimur ad gentes*. De quibus & per Psalmistam dicitur: e *Transferentur montes in cor maris*: quia repulsi a Judæa Apostoli, f in hoc gentilitatis seculum translati sunt. Qui sunt ergo, qui immensa duritia pro obscuritate cordis, quasi quidam lapis caliginis, & umbra mortis a peregrinante sanctorum populo dividuntur? nisi hi quos pes egentis hominis est oblitus, id est quos prædicatores Domini, videlicet g per humanitatem pauperis, pro superbæ suæ tumore reliquerunt, eorumque omnino oblitus sunt, dum prædicationis suæ semina ad solam fructificationem gentium transtulerunt. Quos recte quoque & invios vocat: quia dum in infidelitate sua obdurati sunt, verbis vitæ ad cor viam præbere noluerunt. Sed Judæa hæc, quæ sic obduruit, vel qualis dudum fuerit, vel quid post pertulerit, audiamus. Sequitur:

Act. 13. 46.

d

e
Ps. 45. 3.

f

g

Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igne subversa est.

vers. 5.

51. Panem Judæa dare consueverat, quæ Legis verba proferebat. Quam videlicet Legem, quia intelligere jam reprobi atque explanare non poterant, propheta Jeremias in lamentis deplorat, dicens: *Parvuli petierunt panem, & non erat qui*
E c 2 *fran-*

CAPUT XXXII.
Synagoga quæ Legis scripturarumque panem ministrabat, invidia conflagens, destructa est.
Thren. 4. 4.

f Elegantius in recent. edit. *in hoc gentilitatis salum*; verum in MSS. Germ. Turon. duob. Laud. Corb. Germ. Norman. &c. legitur *seculum*, vel *seculo*; vet. edit. Paris. solo Basil. *populo*.

g Ita MSS. editi omnes *per humilitatem*

frangeret eis . Sed hæc terra in loco suo igne subversa est : quia fidelium signa conspiciens , invidiæ se face concremavit . Quia enim ^a semper invidia de superbia nasci solet , in loco suo igne periit , quæ idcirco arsit invidia , quia superbiam non reliquit . Terra ergo quæ prius panem habuit , post igne subversa est : quoniam synagoga , quæ mandata Dei per Legem protulit , nascentem Ecclesiam prosequens , invidiæ se igne consumpsit . An non æmulationis suæ facibus ardebat , cum Redemptoris nostri signa conspiciens , per quosdam suos diceret : *Quid facimus , quia hic homo multa signa facit ?* vel certe : *Videris quia nihil proficimus , ecce totus mundus post eum vadit .* Videbant unde converti debuerant , atque exinde perveriores fiebant . Quærebant extinguere quem cernebant mortuos vivificare . In ore tenebant Legem , sed Legis persequerentur auctorem . Terra ergo de qua oriebatur panis , in loco suo igne subversa est : quia Judæa in semetipsa & prius habuit Legem quæ reficeret , & post invidiam quæ concremaret . De cujus adhuc descriptione subjungitur :

Locus sapphiri lapides ejus , & glebæ illius aurum .

C A P U T
XXXIII.
Auger Judæorum casum , donorum & gratiarum quibus prius ornati sunt , copia .
V E T . xx .

52. Auger reatum culpæ sequentis , præconium gloriæ præcedentis . Nam uniuscujusque casus tanto majoris est criminis , quanto priusquam caderet , majoris potuit esse virtutis . Dicatur ergo Judæa , dicatur quid fuerit , & præcedentium magnitudo virtutum , crescat ad cumulum sequentium delictorum . *Locus sapphiri lapides ejus , & glebæ illius aurum .* Quid enim hoc loco per lapides , nisi sanctorum ac

fortium mentes accipimus ? In Scriptura etenim sacra aliquando lapides in malo ; aliquando vero in bono accipi solent . Nam cum lapis pro insensibilitate ponitur , dura per lapides corda signantur . Unde & per Johannem dicitur : *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios * Abrahamæ .* Qui videlicet nomine lapidum corda gentilium designat , dura tunc atque insensibilia per infidelitatem . Et per Prophetam Dominus pollicetur , dicens : *Auferam cor lapideum de carne vestra , & dabo vobis cor carneum .* Rursum per lapides , mentes fortium designari solent . Unde & per Petrum sanctis dicitur : *Et vos tamquam lapides vivi superædificamini domus spirituales .* Et per Prophetam Dominus venienti Ecclesiæ pollicetur , dicens : *Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos , & fundabo te in sapphiris , & ponam jaspidem propugnacula tua , & portas tuas in lapides sculptos ; & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles , universos filios tuos doctos a Domino .* Stravit namque in illa per ordinem lapides : quia in ea sanctas animas meritorum diversitate distinxit . Fundavit eam in sapphiris , qui scilicet lapides , coloris aerei in se similitudinem tenent : quia robur Ecclesiæ in animabus cœlestia appetentibus solidatur . Et quoniam jaspis viridis est coloris , jaspidem propugnacula ejus posuit ; quia illi contra adversarios pro sanctæ Ecclesiæ defensione objecti sunt , qui internis desideriis virentes , nulla temporis reprobi ariditate marcescunt . Portas vero ejus posuit in lapides sculptos . Hi quippe portæ sunt Ecclesiæ , per quorum vitam atque doctrinam intrat in eam multitudo

Matt. 3. 9.

Ex ec. 11. 19.

1. Petr. 2. 5.

Isai. 54. 11.
12. & 13.
Par. in Isai.
cap. 67.

c

d

a 2. Laud. *sape* .

* τῶν Ἀβραάμ Abrahamo . E . V .

b Norm. & plerique in domos spirituales .

c In 1. Laud. *nulla temporis reprobi ;*

quam lectionem ex parte secuti sunt plerique editores . Nostra tamen , quæ MSS. fere omnium est , longe anteponenda .

d 1. Laud. *sculptos , & infra sculpti lapides .*

credentium. Qui pro eo etiam quod magnis operibus pollent, & id quod loquentes asserunt, viventes ostendunt, non puri, sed sculpti lapides esse memorantur. In quorum enim vita recta operatio cernitur, quasi in eisdem ipsis exprimitur quod egerunt. Ubi omnem quoque Sanctorum numerum generali collectione concludens, subdidit: *Omnes terminos tuos in lapides desiderabiles*. Et tamquam si audientes ista, peteremus ut hos lapides quos diceret, indicaret, adjunxit: *Universos filios tuos doctos a Domino*. Quia igitur de Judæa nunquam sanctæ animæ, quæ cœlestem vitam ducebant, defuerunt, dicitur: *Locus sapphiri lapides ejus*. Et quia magna vitæ ac sapientiæ claritate per fidem fulsit, adjungitur: *Et glebæ illius aurum*. Quid per glebas, nisi collectiones singulorum ordinum, ac multitudines designantur? Glebæ autem ex humore & pulvere constringuntur. Omnes ergo qui rore gratiæ infusi, ex mortis debito se pulverem esse veraci cognitione confessi sunt, dum vitæ virtute clarescerent, quasi aureæ in illa glebæ jacuerunt. Glebas hæc terra habuit in prophetis, glebas in doctoribus, glebas in patribus antiquis, qui magna se infusione gratiæ in professionis & operis unanimitate tenuerunt. Dicat ergo: *Et glebæ illius aurum*: quia in ea multitudo spiritualium tanto majori virtute claruit, quanto se in Deum ac proximum ^a majori unanimitate constringit.

²
Aurum quo fulgebant, perfidiæ tenebris obscuratum.

Tren. 4. 1.

53. Sed hoc aurum, perfidiæ est postmodum tenebris obscuratum. Cujus profecto nigredinem Jeremias propheta intuens deplorat, dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mu-*

^a Vind. *majori unitate constringit*. 1. Laud. habet *construxit*, pro *constringit*.

^b Ita 1. Laud. Norm. & pler. In omnibus editis omittitur. 2.

tatum est color optimus? Aurum namque obscuratum est: quia in eis antiquus ille fidei atque innocentie splendor, irruente perfidia, malitiæ se nocte fuscavit. Quia igitur quid fuit, audivimus: *Locus scilicet sapphiri lapides ejus, & glebæ illius aurum*; nunc jam dilectus ille Deo populus, cur tanta hæc bona perdiderit, audiamus. Sequitur:

Semitam ignoravit avis, nec intuitus est oculos vulturis. Vers. 7.

54. Quis hoc loco avis nomine, nisi ille signatur, qui corpus carnicum quod assumpsit, ascendendo ad æthera libravit? Qui apte quoque etiam vulturis appellatione exprimitur. Vultur quippe dum volat, si jacens cadaver conspicit, ad esum se cadaveris deponit: & plerumque sic in morte capitur, dum ad mortuum animal de summis venit. Recte ergo mediator Dei & hominum, Redemptor noster vulturis appellatione signatur, qui manens in altitudine divinitatis suæ, ^b quasi a quodam volatu sublimi cadaver mortalitatis nostræ conspexit in infimis, & sese de cœlestibus ad ima submisit. Fieri quippe propter nos homo dignatus est, & dum mortuum animal petiit, mortem apud nos, qui apud se erat immortalis, invenit. Sed hujus vulturis oculus fuit ipsa intentio nostræ resurrectionis: quia ipse ad triduum mortuus, ab æterna nos morte liberavit. Ille ergo perfidus Judææ populus mortalem vidit; ^c sed quomodo morte sua nostram mortem destrueret, minime attendit. Conspexit quidem vulturem, sed oculos vulturis non aspexit. Qui dum humilitatis ejus vias, quibus nos ad alta sublevavit, considerare noluit, semitam avis igno-

CAPUT XXXIV. V. E. T. xxx. Humilitatis Christi vias ignorantes, ejus mortis fructum amiserunt.

b

c

^c Plurimi sed quod morte non attendit. 2. etiam Bess. quod. Mox *vira nostra*.

ignoravit. Neque enim pensare stuit, quod ejus nos humilitas levaret ad cœlestia: & mortis ejus intentio reformaret ad vitam. *Semitam igitur ignoravit avis, nec intuitus est oculos vulturis*: quia etsi vidit eum quem in morte tenuit, videre noluit ^a quanta vitam nostram gloria de ejus morte sequeretur. Unde & ad crudelitatem quoque persecutionis exarsit, verba vitæ recipere renuit: prædicatores regni cœlorum prohibendo, sæviendo, feriendo repulit. Qui scilicet repulsi Judæam ad quam missi fuerant deferentes, in gentilitatis collectionem dispersi sunt. Unde adhuc subditur:

vers. 2. Non calcaverunt eam filii institutorum, nec pertransiit per eam leæna.

^b 55. In cunctis Latinis codicibus institutores positos reperimus, in Græcis vero negotiatores invenimus. Ex qua re colligi valet, quod in hoc loco pro institutoribus institutores, scriptores quique ignorando posuerunt. Institores enim negotiatores dicimus, pro eo quod exercendo operi insistant. Sed uterque sermo licet in voce dissonet, in intellectu non discrepat: quia omnes qui fidelium mores instituunt, spiritale negotium gerunt; ut cum prædicationem suis auditoribus præbent, ab eis fidem & opera recta percipiant, sicut de sancta Ecclesia scriptum est: *Sindonem fecit & vendidit*: de qua & paulo post illic

^a Germ. Corb. Germ. Norm. *quanta vita nostra gloria,*

^b Hunc locum in edit. corruptissimum restitimus ex MSS. Corb. Germ. Anglic. Norm. Parisiensib. Laud. Belvac. &c. Prius legebatur: *in cunctis Latinis codicibus institutores positos reperimus. In Græcis vero negotiatores invenimus. Ex qua re colligi valet quod hoc in loco pro negotiatoribus institutores scriptores ignorando posuerunt. Quo pacto erraverunt qui, pro negotiatoribus institutores posuerunt, cum utraque vox*

dicitur: *Vidit quod bona est negotiatio ejus.* Qui hoc loco institutores, nisi Prophetæ sancti vocati sunt, qui synagogæ mores ad fidem instituere curaverunt prophetando? Quorum nimirum filii, sancti Apostoli nuncupantur; qui ut Deum hominem crederent, ad eandem fidem ex eorum sunt prædicatione generati. De quibus Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram.* Sed quia repulsi Apostoli a synagogæ finibus sunt egressi, recte nunc dicitur: *Non calcaverunt eam filii institutorum.* Calcarent quippe eam institutorum filii, si prædicatores sancti ejusdem synagogæ vitia calce virtutis premerent. Si autem institutores ^d eosdem sanctæ Ecclesiæ prædicatores accipimus: institutorum filios, pastores & doctores, qui Apostolorum ^e viam secuti sunt, nil obstat intelligi. Qui synagogam minime calcaverunt: quia dum eorum patres, id est Apostoli ab illa repulsi sunt, ipsi quoque ab ejus vocatione cessaverunt.

56. Per quam videlicet synagogam leæna non pertransiit: quia sancta Ecclesia collectioni gentium dedita, nequaquam sese ad illum Judææ populum diutius occupavit. Recte autem Ecclesia leæna nuncupatur: quia male viventes in vitiis, ore sanctæ prædicationis interficit. Unde & ipsi primo pastori quasi hujus leænæ ori dicitur: *Mastra & manduca.* Quod mastratur quippe,

a vi-

idem sonet? Sed legendum *institutores*, ut vitiose tunc legebatur in lat. codicib. Libri Job; sic autem Gregorium legisse manifestum est tam ex MSS. consensu, (si Germ. excipias, in quo syllaba media *tu* ubique deleta est,) quam ex his verbis, *Omnes qui fidelium mores instituunt &c.*

c 2. Bessar. esset.

d Gemet. ac pl. *eiusdem sanctæ Ecclesiæ.*

e Sic Laudun. Vindoc. Corb. Germ. Norm. Editi cum Germ. *vitam secuti sunt.*

Ibid. 31. 12.
C

Psal. 44. 17.

d

e

VET. 2217.
Synagoga relicta, gentibus colligendis Ecclesia studuit.

AB. 10. 11.
Par. in AB. cap. 22.

CAPUT XXXV.
REC. xx.
Apostolicorumque successores Judæam deseruerunt & Gentilium conversioni insudarunt.

Præv. 31.
24.

a vita occiditur : id vero quod comeditur , in comedentis corpore commutatur . Macta ergo & manduca , dicitur , id est a peccato eos in quo vivunt interfice , & a seipfis illos in tua membra converte . Et quia hæc Ecclesia corpus est Domini ; ipse etiam Dominus Jacob voce leo vocatur ex se , læna vocatur ex corpore , dum ei sub

Gen. 49. 9.

a

b

Judæ specie dicitur : *Ad prædam filii mi ascendisti , requiescens accubisti ut leo , & quasi læna : a quis suscitabit eum ?* Hæc igitur læna nequaquam dicitur , quia b per Judæam non transiit , sed non pertransiit . Apostolis namque prædicantibus prius ex illa tria millia , postmodum quinque millia crediderunt . Ecclesia itaque per synagogam transiit , sed non pertransiit : quia ex illa ad fidem paucos rapuit , sed tamen illum infidelem populum a perfidia funditus non extinxit . Sed , quod sæpe jam diximus , repulsa ab infidelitate Judæorum , deflexit ad vocationem gentium . Unde adhuc de eadem læna dicitur :

Verf. 9.

Ad silicem extendit manum suam , subvertit a radicibus montes .

CAPUT XXXVI.

Quarum duritiam emolliuit , & superbiam stravit .

57. Manum quippe ad silicem extendit , quia ad duritiam gentium suæ brachium prædicationis misit . Unde & isdem beatus Job passionis suæ historiam præsciens gentibus innotescendam , dicit : *Scribantur hæc stylo ferreo in plumbi lamina , c vel certe sculpantur in silice . d* Qui ve-

Job. 19. 24.

c

d

a Duo Laud. & alii , *quis suscitavit eum .*
 b Sic legimus in 2. Laud. Bellov. Ebroic. Pratel. &c. In editis & in Germ. omittitur non , & interpunctio mutata est magno sensus damno , qui ex nostra restitutione fit optimus . Explicat S. Doctor , *nec pertransiit per eam læna ;* cujus nomine Ecclesiam dicit esse intelligendam . Et quamvis de hac læna non possit asseri quod per Judæam non transferit , (transiit enim conversis ad fidem primum tribus , postmodum quinque Judæorum millibus .) At non pertransiit , quod sufficit ad loci hujus inter-

ro hoc in loco montes , nisi hujus seculi potentes accipimus , qui pro terrena substantia c altum tument ? De quibus Psalmista ait : *Tange montes , & fumigabunt .* Sed montes a radicibus sunt everfi , quia prædicante sancta Ecclesia , summæ hujus seculi potestates in adoratum omnipotentis Dei ab intima cogitatione f ceciderunt . Radices enim montium , cogitationes sunt intimæ superborum . Et a radicibus montes cadunt , quia ad colendum Deum , potestates seculi ab imis cogitationibus prosternuntur . Recte etenim per radicem cogitatio occulta signatur : quia per hoc quod intus non cernitur , erumpit quod videatur foris . Unde & in bonam partem per Prophetam dicitur : *g Emittet id quod salvatum fuerit de domo Juda , & quod reliquum est , mittet radicem deorsum , & faciet fructum sursum .* Ac si aperte diceretur : In imis cogitatio nascitur , ut summis retributio reddatur . Dicat ergo : *Ad silicem extendit manum suam , subvertit a radicibus montes :* quia dum duritiam gentium sancta prædicatio petiit , superborum altitudinem funditus stravit . Quia vero eos , quos a cogitationibus terrenis evacuat , donis cœlestibus replet , & quos infimis curis exhaurit , supernis rigat fluentis , mox subditur :

e Pf. 143. 5.

g Isa. 37. 31.

In petris rivos excidit .

58. Id est , in duris gentilium cor-

Verf. 10. XXXVII. In faxcis

pretationem . Distinguit ergo S. Greg. inter *transire , & pertransire .*

c In editis *vel cetero .* Sequimur MSS. Anglic. Norm. Gallic. Vide quæ observavimus lib. 14. cap. 53. num. 61. 2. Bessâr. certe .

d 2. Bessâr. *quid .*

e Ita Bellovac. Laud. Norm. & alii ; editi *in altum .*

f 2. Laud. aliam hanc lect. annotat , *transferunt .*

g Gemet. Germ. Corb. Germ. & alii *& mittet .*

gentilium
cordibus
Deus flu-
vius prædi-
cationis
aperuit.
Iſ. 106. 35.
a

Jer. 7. 38.

cordibus fluvios prædicationis aperuit, sicut per Prophetam quoque de irriganda dicitur ariditate gentilium: *Posuit desertum in stagnum^a aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum.* Atque in Evangelio promittit Dominus, dicens: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina aquæ vivæ de ventre ejus fluent.* Quod promissum tunc audivimus, etiam nunc completum videmus. Ecce enim in sanctis prædicatoribus, & non ex Judæa progenitis, per cunctam Ecclesiam toto orbe diffusam, fluentia cælestium mandatorum ubertim manant ore gentilium. Quia enim in petris rivis aperuit, ex duris quoque cordibus fluvius sanctæ prædicationis emanavit. Sequitur:

Idem. Et omne pretiosum vidit oculus ejus.

C A P U T
XXXVIII.
Vilis Deo
est mun-
dus, pre-
tiosæ ani-
mæ quas
elegit.
2. Reg. 15.
17.
Par. in 1. Reg.
cap. 7.

59. Sciendum magnoperè est, quia tanto unaquæque anima fit pretiosior ante oculos Dei, quanto præ amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. Hinc ad Saul dicitur: *Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?* Ac si aperte diceret: *Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi; sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi.* Unde

Iſai. 5. 21.

& per Prophetam dicitur: *Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.* Tanto ergo fit quisque vilior Deo, quanto pretiosior sibi: tanto pretiosior Deo, quanto propter eum vilior sibi: *Quia humilia respicit, & alta a longe cognoscit.* OMNE itaque pretiosum vidit oculus ejus. In Scriptura sacra videre Dei, ^b aliquando pro eligere ponitur, sicut

Psal. 137. 6.
VET. XXII.
Par. in Jer. a.
cap. 3.

Johan. 1. 42.

in Evangelio scriptum est: *Cum*

^a Laud. Corb. Germ. & Norm, aqua.
^b Corb. Germ. Norm. 1. Laud. & Germ. abjecto pro, habent, aliquando eligere ponitur.
^c Germ. duo Lau'. Norm. & alii per

esses sub ficu, vidi te: id est, positum te sub umbra Legis, elegi. Vidit ergo pretiosum, quia humilia elegit: *Infirma enim mundi elegit Deus, ut confunderet fortia.* Vidit pretiosum, cum humanam animam de se abjecta sapientem, gratiæ suæ illustratione respexit. De qua videlicet anima ^c per Prophetam dicitur: *Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris.*

I. Cor. 1. 27.

C
Jer. 15. 19.
Par. in Jer.
cap. 20.

Vilis quippe Deo est mundus præfens, pretiosa vero ei est anima humana. Qui ergo pretiosum a vili separat, quasi os Domini vocatur: quia per eum Deus verba sua exferit, qui ab amore præsentis seculi loquendo ^d quæ potest, humanam animam evellit. Et quia novi Testamenti doctores ad hoc usque perducti sunt, ut occultas quoque allegoriarum caligines in veteri Testamento rimentur, recte subditur:

Profunda quoque fluviorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem.

Vers. 11.

60. Quid namque hic aliud flumina, nisi antiquorum patrum dicta nuncupantur? Quis enim pensare sufficiat, quam vehemens fluvius, dum Legem conderet, ^e ex pectore Moyſi erupit? quam vehemens fluvius ex David corde deflavit? quanta a Salomonis ore, atque omnium Prophetarum fluminum fluentia manarunt? Sed horum fluminum Judæa speciem tenuit, dum litteræ superficiem fervans, eorum profunda nescivit. Nos vero, qui veniente Domino in eis interna spiritalia quærimus, eorum profunda rimamur. Quod ipse Dominus facere dicitur, quia id nos agere ipso donante prævalemus. Per nos ergo, qui non litteram quæ occidit,

C A P U T
XXXIX.
Deus doctoribus sacris profunda & abscondita Legis ac prophetarum revelavit.

e

Prophetam dicit.

^d 2. Laud. quam potest humanam animam.

^e 1. Laud. ex pectore Moyſi ore erupit.
2. Bellar. Moyſeos.

cidit, sed spiritum qui vivificat, sequimur; profunda fluviorum Domini scrutatur, & abscondita in lucem producit: quia dicta Legis, quæ caliginosa nimis historia obscurat, nunc expositio spiritalis illuminat. Unde & loquens in parabolis per Evangelium Veritas discipulis præcepit, dicens: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super terra.* ^a Aperte namque dicta exponentium, fecerunt nobis esse jam conspicuas sententias antiquorum patrum. Unde Isaias propheta plana sanctæ Ecclesiæ expositione verba conspiciens, & non allegoriarum tenebris obscura, exclamavit dicens: *Locus fluviorum rivi latissimi, & patentes.* Testamenti enim veteris dicta, quasi angusti & clausi rivi fuerant, qui immensas scientiæ suæ sententias collectione obscurissima constringebant. At contra doctrina sanctæ Ecclesiæ rivi & lati & patentes sunt: quia ejus dicta & inventientibus multa sunt, & quærentibus plana. Ait ergo: *Profunda fluviorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem.* Quia dum suis expositoribus intelligentiæ spiritum infudit, antiquas ^b prophetantium obscuritates aperuit. Et hoc jam sancta Ecclesia per spiritum agnoscit, quod synagoga prius per litteram intelligere omnino non valuit. Unde & Moyses cum populo loqueretur, faciem velabat: ut videlicet designaret, quod ille Judæorum populus Legis verba cognosceret, sed ejusdem claritatem Legis omnimodo non videret. Unde recte & per Paulum dicitur: *Usque in hodiernum enim diem cum legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum.* Sed quia dicta Dei

nullatenus sine ejus sapientia penetrantur (nisi enim qui spiritum ejus acceperit, ejus nullo modo verba cognoscit) sanctus vir de investiganda eadem Dei sapientia verba subjungit, dicens:

Sapientia vero ubi invenitur, & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium. Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum. Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus.

61. Notandum prius est, quod duo ^c sibi proposuit, & duo subdit respondendo. Ad id namque quod superius dixit: *Sapientia vero ubi invenitur, & quis est locus intelligentiæ?* isto versu respondit: *Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum.* Ad id vero quod dixerat: *Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium:* inferiorem versum reddidit, dicens: *Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus.* Ad utraque ergo respondit, sed augendo quod objecerat, non solvendo. Cum sapientiæ namque locum quæreret, ac deinde inferius responderet; *Abyssus dicit, Non est in me;* non ubi esset, sed ubi non esset, indicavit. Rursus cum ab homine ejus pretium diceret ignorari, atque ad hoc inferius redderet: *Non dabitur aurum obryzum pro ea,* non quid esset ejus pretium, sed quid non esset, ostendit. Cunctis autem liquet, quod neque hæc humana sapientia vel teneri loco, vel emi divitiis potest. Sed vir sanctus mysticis sensibus plenus, ^d ad alia

vers. 12. 13. 14. & 15.

CAP. XL. VET. XXIV. REC. XXII. Sapientiæ Dei locus & pretium assignari non possunt.

c

d

Matth. 10. 27.

a Pat. in Isai. cap. 43.

Isai. 33. 21.

Exod. 34. 33.

2. Cor. 3. 15.

^a Corb. Germ. Beccensis, Utic. & alii aperta namque.

^b Germ. & Norm. prophetarum.

^c Vindoc. duo ibi.

^d Vindoc. ad aliam nos intelligentiam.

alia nos intelligenda transmittit, ut non creatam, sed creatam sapientiam requiramus. Nam nisi in verbis istis allegoriarum secreta rimemur, ea utique quæ sequuntur, omnino sunt digna despectu, si ex sola historica narratione pensentur. Paulo post namque dicit: *Non adæquabitur ei aurum^a vel vitrum*. Et cum, sicut novimus, vitrum longe atque dissimiliter auro sit vilius, cur post auri nomen, metalli utique pretiosius, pro immensa laude vitrum quoque dixit sapientiæ non æquari? Ipsa ergo litteræ difficultate compellimur, ut ad sententias horum verborum mysticas vigilemus. Vir itaque sanctus quam sapientiam contempletur, nisi eam de qua Paulus Apostolus dicit: *Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam?* De qua per Salomonem scriptum est: *Sapientia edificavit sibi domum*: & de qua Psalmista ait: *Omnia in sapientia fecisti*. Hujus nimirum sapientiæ homo pretium nescit, quia nihil dignum æstimatione illius invenit. Non autem hoc sapientiæ pretium, & esse dicitur^b & nesciri; sed idcirco nesciri, quia deest: eo scilicet loquendi genere, quo in angustiis quisque deprehensus, cum remedium subventionis non invenit, fateri solet, quia quid faciat, nescit.

Nullius boni operis merito debetur.

62. Hujus ergo sapientiæ pretium nescire, est digni operis meritum, quo illam percipiat, non invenire. Ad hoc namque pretium damus, ut ejus vice rem quam appetimus, possidere^c debeamus. Quid autem nos dedimus, ut hanc sapientiam, quæ Christus est, percipere mereamur? Gratia quippe redempti sumus. Illa namque sola opera male

vivendo dedimus, quibus si justa retributio servaretur, non Christus, sed supplicia redderentur. Sed aliud homo per justitiam meruit, aliud per gratiam accepit.^d Testetur Paulus, priusquam mens illius semen gratuitæ veritatis acciperet, quibus sentibus premeretur: *Qui prius, inquit, fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate*. Testetur pro qualibus Christus mori dignatus est: *Cum adhuc, inquit, peccatores essemus, secundum tempus Christus pro impiis mortuus est*. Qui ergo veniente sapientia impii inventi sumus, quid boni operis dedimus, quo accipere eandem sapientiam mereremur? Hujus itaque sapientiæ homo pretium nescit: quia quisquis a brutis animalibus rationis intellectu discretus est, quoniam quod suis meritis non sit salvatus, intelligit, nihil se dedisse boni operis ut ad fidem veniret, agnoscit. Quasi enim ad percipiendam sapientiam pretium dare, est ad cognoscendum Deum^e actionis suæ mercede prævenire.

63. Non esse hujus sapientiæ pretium cognoverat, qui dicebat: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Hinc iterum scriptum est: *Gratia salvi facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est: non ex operibus, ut ne quis gloriatur*. Hinc de semetipso iterum loquitur, dicens: *Gratia Dei sum id quod sum*. Ex cujus nimirum adspiratione gratiæ, quia virtutum opera protinus in corde generantur, ut ex libero quoque arbitrio subsequatur actio, cui post hanc vitam retributio æterna respondeat, illico ad-

^a 2. Bessar. obrizum.

^b 1. Laud. & nescire, sed idcirco nescire.

^c Vindoc. valeamus.

^d Ita elegantius in Laud. Norm. & aliis quam, testatur, ut legitur in ed.

^e Vindoc. per actionis sua mercedem pervenire. 2us Laud. mercedem prævenire.

^f 2. Laud. quis prius dedit ei?

^g 1. Laud. gratis salvi. Vindoc. gratia enim estis salvati.

1. Tim. 1. 13.

Rom. 5. 8.

1. Cor. 1. 24.

Prov. 9. 1.

Psal. 103. 24.

Rom. 11. 35. Ephes. 2. 8.

1. Cor. 15. 10.

VET. XXV. adjecit : *Et gratia ejus in me vacua non fuit.* Sed sunt nonnulli, ^a qui fanos se suis viribus exsultant, suisque præcedentibus meritis redemptos se esse gloriantur. Quorum profecto assertio invenitur sibimetipsis contraria; quia dum & innocentes se afferunt, & redemptos, hoc ipsum in se redemptionis nomen evacuant. Omnis namque qui redimitur, ex aliqua proculdubio captivitate liberatur. Unde ergo quilibet iste redemptus est, si prius non fuit sub culpa captivus? Liquet itaque quia multum desipit quisquis hæc sapit. Hominis quippe meritum superna gratia non ut veniat, invenit: sed postquam venerit, facit: atque & ad indignam mentem veniens Deus, dignam sibi exhibet veniendo; & facit in ea meritum quod remuneret, qui hoc solum invenerat, quod puniret.

REC. XXIII.
 Prædestinationis gratia exemplum in latrone factum.

b 64. Libet inter hæc mentis oculos ad illum latronem reducere, ^b qui de fauce diaboli ascendit crucem, de cruce paradysum. Intueamur qualis ad patibulum venerit, & a patibulo qualis abcessit. Venit reus fraterno sanguine, venit cruentus, sed interna gratia est mutatus in cruce: & ille qui mortem fratri intulit, morientis Domini vitam prædicavit, dicens: *Memento mei* ^c *Domine, dum veneris in regnum tuum.* ^d In cruce clavi manus ejus pedesque ligaverant, nihilque in eo a pœnis liberum nisi cor & lingua remanserant. Inspirante Deo totum illi obtulit, quod in se liberum invenit, ut juxta hoc

Luc. 23. 42.
c
d

a Ita Vindoc. Corb. Germ. Turon. Norm. In edit. *qui salvos se*; at Laud. *quia nosse suis viribus* &c. errore amanuensium, qui ex, *quia fanos se*, constarunt, *quia nosse*.

b Adjecimus, *diaboli*, desideratum in editis, inventumque in MSS. Vindoc. & 2. Laud. In Utic. super hos voces *de fauce*, scriptum fuit *de judicio*.

c Deest *Domine* in plerisque & ita infra. Deest etiam in 2do Beſar. hic & infra.

quod scriptum est: *Corde crederet ad justitiam, ore confiteretur ad salutem.* In corde autem fidelium tres summopere manere virtutes testatur Apostolus, dicens: *Nunc autem manent fides, spes, caritas.* Quas cunctas subita repletus gratia & accepit latro, & servavit in cruce. Fidem namque habuit, qui regnatorum ^e Dominum credidit, quem secum pariter morientem vidit; spem habuit qui regni ejus aditum postulavit, dicens: *Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum.* Caritatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem & colatronem pro simili scelere morientem, & de iniquitate sua arguit, & ei vitam ^f quam cognoverat, prædicavit, dicens: *Neque tu times Deum, qui in eadem es damnatione. Et nos quidem juste; nam digna factis recipimus; hic vero nihil mali gessit.* Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis a cruce recedit ex gratia. Confitebatur ^h Dominum, quem videbat secum humana infirmitate morientem, quando negabant Apostoli eum, quem miracula viderant divina virtute facientem.

Rom. 10. 10.

1. Cor. 13. 13.

e

f
Luc. 23. 40.

g

h

65. Sed hi qui salvari hominem propriis viribus ⁱ adstruunt, eandem confessionem hominis ab ipsis esse hominis virtute suspicantur. Quod si ita esset, in Dei laude Psalmista non diceret: *Confessio & magnificentia opus ejus.* Ab eo itaque accipimus recta confiteri, a quo nobis ^k & magna datur operari. Quia ergo nil boni operis dedimus,

VET. XXVI.
 Error eorum qui salvari hominem propriis viribus adstruunt.
Ps. 110. 3.
Ecc. in. Ps. cap. 231.

i

k

Ff 2 quo

d Laud. & Bellovac. *in cruce clamavit.*
e Gemet. *Deum*.

f Vulgati *quam non cognoverat*. Deest negatio in Corb. Germ. Vindoc. Bellov. Laud. Norm. & aliis MSS.

g Bellov. *nihil male gessit*.

h Gemet. Prat. & alii *Deum*.

i Gemet. *asserunt*.

k In Germ. Corb. Germ. & in editis & magna dantur operari. MSS. Anglic. & nostri habent *datur*.

quo hanc sapientiam percipere mereremur, dicatur recte: *Nescit homo pretium ejus*: quoniam quisquis jam ratione utitur, tanto altius sub hujus sapientiæ intellectu se despicit, quanto ejusdem sapientiæ verius interna cognoscit, ut indignum se ad hanc pervenisse videat, per quam gratuito agitur, ut dignus fiat. De qua bene mox subditur:

Verf. 13. Nec invenitur in terra suaviter viventium.

CAP. XLI.
REC. XXIV.

Quisquis hujus vitæ voluptatibus pascitur, ab æternæ sapientiæ intellectu separatur.
Pf. 142. c.

66. Quid hoc in loco terræ signatur nomine, nisi anima humana? De qua Psalmista dicit: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi*. Hæc autem sapientia inveniri in terra suaviter viventium non valet: quia quisquis adhuc hujus vitæ voluptatibus pascitur, ab æternæ sapientiæ intellectu separatur. Nam si vere saperet, expulsus ab internis gaudiis, de ea in quam cecidit, exilii sui cæcitate lugeret. Hinc namque per Salomonem dicitur: *Qui apponit scientiam, apponit & dolorem*: quia quanto plus homo cœperit scire quid perdidit, tanto plus lugere incipit corruptionis suæ sententiam, quam invenit. Considerat namque unde quo lapsus est: quod a paradisi gaudiis ad ærumnas vitæ præsentis; ab angelorum societatibus venit ad curas necessitatum: pensat in quot jam periculis jacet, qui prius sine periculo stare contempsit: luget exilium, quod damnatus patitur; & suspirat ad cœlestis gloriæ statum, quo perfrui securus posset, si peccare noluisset. Quod bene Psalmista considerans, ait: *Ego dixi in pavore meo, Projectus sum a vultu oculorum tuorum*. Contemplatus quippe interna gaudia visionis Dei, & socialem frequentiam angelorum persistentium, reduxit oculos ad ima, vidit quo jaceret,

*Pf. 30. 23.
Pat. in Psal.
cap. 60.*

qui ad hoc conditus fuerat, ut in cœlestibus stare potuisset: pensavit ubi esset, & quo deesset, ingemuit: projectumque se a vultu oculorum Dei doluit, quia in comparatione lucis intimæ, graviores senserat exilii sui tenebras, quas tolerabat. Hinc est quod ad animum suum ex

RET. XXVII.

a
*Pf. 76. 4.
Pat. in Ps.
cap. 159.*

presenti vita^a nullius gratiæ consolationem admittit, dicens: *Negavi consolari animam meam*. Nam plerumque hujus seculi divites solent mentis tædio affecti, bona temporaliter accepta conspicerere, & tristitiam delinire. Cum enim mœrore quodam se tangi sentiunt, equos aspiciunt, auri argentique sui^b vascula contemplantur, prædia circumcumeunt. Cumque per hæc temporalia oculos libenter trahunt, obortum animæ mœrorem vincunt. Unde eis & in Evangelio Veritas dicit: *Væ vobis divitibus, qui hic habetis consolationem*. Sed sanctus vir qui hoc luget, quia ab æternis gaudiis cecidit, consolationem de temporalibus non admittit, dicens: *Negavi consolari animam meam*. Ac si aperte dicat: *Qui de temporalium amissione non lugeo, de temporalium abundantia consolari nequaquam possum*. Cui tamquam si nos audientes ista diceremus: *Quid igitur quæris, qui consolari in his quæ Mundi sunt, renuis?* illico adjecit: *Memor fui Dei, & delectatus sum*. Ac si aperte dicat: *Terrenarum rerum me nec abundantia refovet, auctoris autem mei quem adhuc videre non valeo, vel sola memoria delectat*. Hæc est igitur amaritudo sapientium, quia dum spe in alta erecti sunt, nullis hic gaudiis animum sternunt. Hinc enim scriptum est: *Cor sapientium, ubi tristitia est; & cor stultorum, ubi latitia*. Hinc Jacobus dicit: *Miseri estote, & lugete, & plorate, & risus vester*

LUC. 6. 24.

Eccl. 7. 5.

Jacob. 4. 9.
in

^a Laud. & Belloy. nullius gratiam consolationis.

^b In Germ. Turon. Norm. & pler. metallæ.

in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem. Hinc per semetipsam
Matt. 5. 5. Veritas attestatur, dicens: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Inveniri ergo sapientia in eorum terra non potest, qui suaviter vivunt: quia tanto verius stulti sunt, quanto majora perdentes, in minimis lætantur. Hinc Petrus eandem pravorum stultitiam reprehendit, dicens: ^a *Voluptatem existimantes diei*
^b *delicias, coinquinationis & maculae.* Hinc Salomon ait: *Risum deputavi errorem, & gaudio dixi, Quid frustra deciperis?* Dicat itaque vir sanctus de sapientia: *Nec invenitur in terra suaviter viventium:* quia nimirum, qui in hoc mundo suaviter vivunt, ^c ita adhuc stulti sunt, ut hoc ipsum quoque nesciant, unde ceciderunt. Sequitur:

Uers. 14. *Abyssus dicit, Non est in me.*

C A P U T XLII.
 REC. XXV.
 A Dei sapientia sunt alieni, qui secundum carnem mundumque sapiunt.
Pat. in 1. Cor. cap. 4.
1. Cor. 3. 19. *hac abyssu per Johannem dicitur: Vidi angelum descendente de cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua; & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & satanas, & ligavit*

Apoc. 20. 1.
Pat. in Ap. cap. 44.

^a Becc. & Utic. duplicem hic lectionem exhibent, *voluptatem, & voluntatem.*

^b Germ. *voluntatem existimantes Dei, delicias coinquinationis.* Corb. Germ. *voluntatem existimantes diei delicias coinquinationis.* Bellov. *delicta coinquinationis, secundum textum Græcum, coinquinatione.*

^c Utic. Becc. Gemet. Prat. Ebroic. *ita ab hac stulti sunt.*

eum per annos mille, & misit in abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consumantur mille anni. Millenario etenim numero non quantitatem temporis, sed universitatem, qua regnat Ecclesia, designavit. Antiquus autem serpens ligatus catena in abyssum mittitur: ^d quia religatus a bonorum cordibus, apud reproborum mentes reclusus, eis atrocius dominatur. Qui paulo post quoque de puteo abyssi educi describitur: quia de iniquorum cordibus nunc occulte sævientibus, tunc accepta contra Ecclesiam potestate, in vim apertæ persecutionis ^e erumpet. Hæc itaque abyssus, in qua nunc diabolus servatur occultus, non esse in se sapientiam dicit, quia alienam se a vera sapientia iniquis operibus ostendit. Dum enim malitiam quisque tegit in corde, ore autem blandimenta exhibet, dum cogitationes suas duplicitate obnubilat, dum puritatis verba quasi fatuitatem devitat, ^f dum vias simplicis innocentie declinat, quasi habere se abyssus Dei sapientiam recusat. Et quia huic mundo mentes deditæ, præsentis vitæ curis & solitudinibus perturbantur, & idcirco ejusdem sapientie tranquillitate perfrui nequaquam possunt, recte subjungitur:

Et mare loquitur, Non est mecum. *Ibidem.*

68. Quid enim maris nomine, nisi secularium & mentium amara inquietudo signatur? Quæ dum se vicif-

C A P U T XLIII.
 Ea non fruuntur, qui terrenis distrahuntur curis.

^d Norm. *quia relegatus.* Editi omnes cum aliis MSS. *religatus.*

^e Germ. Gemet. 1. Laud. & Corb. Germ. *erumpit.* 2. Laud. utramque lectionem supeditat.

^f Aliter cum Germ. & Corb. Germ. *dum vias simplices innocentie.*

^g 2. Laud. *mentium amaretudo signatur.*

vicissim inimicitias impetunt, quasi adversantes se undæ collidunt. Recte etenim mare, vita secularium dicitur: quia dum procellosis actionum motibus concitatur, ab internæ sapientiæ quiete atque stabilitate disjungitur. Quo contra bene per Prophetam dicitur: *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & trementem sermones meos?* A terrenis autem mentibus tanto longius spiritus fugit, quanto apud has quietem non invenit. Hinc est enim quod de quibusdam per Psalmistam dicitur: *Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt.* A qua nimirum contritione perturbationis nos Dominus revocat, dicens: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam: tollite jugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.* Quid enim in hac vita laboriosius, quam terrenis desideriis æstuarè? aut quid hic quietius, quam hujus seculi nihil appetere? Hinc est quod Israeliticus populus custodiam sabbati accepit in munere: hinc econtra est Ægyptus muscarum multitudine percussa. Populus namque qui Deum sequitur, accipit sabbatum, id est requiem mentis: ut nullo in hac vita desideriorum carnalium appetitu fatigetur. Ægyptus vero quæ hujus mundi speciem tenet, muscis percutitur. Musca enim nimis insolens & inquietum animal est. In qua quid aliud, quam insolentes curæ desideriorum carnalium designantur? Unde etiam dicitur: *Musca morientes perdunt suavitatem unguenti, quia cogitationes superflue, quæ assidue*

in animo carnalia cogitante & nascuntur & deficient, eam suavitatem^a qua unusquisque intrinsecus per spiritum unctus est, perdunt; quoniam integritate ejus perfrui non permittunt. Ægyptus ergo muscis percutitur: quia eorum corda qui terrenam vitam diligunt, dum desideriorum suorum inquietudinibus feriuntur, turbis cogitationum carnalium ad ima depressa sunt, ut ad quietis intimæ desiderium non leventur. Unde cum mira ope pietatis ad cor veritas venit, prius ab eo cogitationum carnalium æstus eicit, & post in eo virtutum dona disponit. Quod bene nobis sacra Evangelii historia innuit, in qua dum ad resuscitandam filiam principis invitatus Dominus duceretur, protinus additur: *Et cum ejecta esset turba, intravit, & tenuit manum ejus, & surrexit puella.* Foras ergo turba eicitur, ut puella suscitetur: quia si non prius a secretioribus^c cordis expellitur importuna secularium multitudo curarum, anima quæ intrinsecus jacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit. In his itaque inquietudinum fluctibus habitare sapientiam non posse cognoscens, ait: *Et mare loquitur, Non est mecum.* Nullus quippe eam^d plene recipit, nisi qui ab omni se abstrahere actionum carnalium fluctuatione contendit. Unde etiam dicitur: *Sapientia scriba in tempore otii, & qui minoratur actu, ipse percipit eam.* Et rursus; *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.*

69. Sed quid est, quod plerisque antiquorum patrum novimus hanc

^a 2. Laud. quam unusquisque . . . unctos habet, perdunt.

^b Deest dum in Norm. Germ. 2. Laud. & Corb. Germ. Deest etiam in 2. Bessar.

^c 2. Bessar. cordibus.

^d Gemet. plane.

^e Norm. & pl. quoniam ego sum Dominus.

Pat. in Mat. cap. 48.

Mat. 9. 25.

Pat. in Eccli. cap. 24.

Eccli. 38. 25.

Psal. 45. 11.

VET. XXXIX. Nisi eis non terreno studio servatur.

sapientiam & intrinsecus vivaciter tenuisse, & curas mundi extrinsecus solemniter ministrasse? An perceptione hujus sapientiæ Joseph privatum dicimus, qui famis tempore totius Ægypti curas suscipiens, non solum Ægyptiis alimenta præbuit, sed vitam quoque exterorum advenientium, ministerii sui arte servavit? An ab hac sapientia Daniel alienus exitit, qui a Chaldæorum rege in Babylonia princeps magistratum effectus, tanto majoribus curis occupatus est, quanto & sublimiori dignitate omnibus prælatus? Cum igitur constet, plerumque etiam bonos non terreno studio terrenis curis implicari; patenter agnoscimus, quia hic nonnunquam cives Jerusalem angarias solvunt Babyloniæ, sicut sæpe cives Babyloniæ impendunt angarias Jerusalem. Nam sunt nonnulli qui verbum vitæ pro ^a sola sapientiæ ostentatione prædicant, elemosynarum opem pro appetitu vanæ gloriæ subministrant. Et quidem Jerusalem videntur esse quæ agunt, sed tamen Babyloniæ cives sunt.

70. Sic itaque aliquando contingit, ut qui solam cœlestem patriam diligunt, terrenæ patriæ curis subjacere videantur. Quorum tamen ministerium a pravorum operibus plerumque in actu, nonnunquam vero ante supernum judicem in sola cogitatione discernitur. Pleni quippe superna sapientia discernunt qualiter debeant ^b & ad aliud vacare intrinsecus, & ad aliud extrinsecus occupari: ut si forte occulta Dei ordinatione aliquid eis non appetentibus de hujus seculi curis imponitur, cedant Deo quem diligunt: & præ amore ejus intrinsecus solam illius desiderant visionem; præ timore vero ejus impositam sibi ex-

trinsecus humiliter ^c expleant actionem: ut & vacare Deo appetant ex gratia dilectionis, & rursus curas superimpositas ex conditione expleant servitutis. Cumque occupationes extrinsecus perstrepunt, intrinsecus in amore pacatissima quies tenetur; ^d atque occupationum tumultus exterior perstrepentes, dispensat interior præsidens judex ratio, & tranquillo moderamine ea quæ circa se minus sunt tranquilla, disponit. Sicut enim vigor mentis frenandis præest motibus carnis, sic sæpe superimpositos tumultus occupationis bene regit amor quietis: quia exteriores curæ si perverso amore non appetuntur, non confuso, sed ordinato animo ministrari queunt. Sancti etenim viri nequaquam eas appetunt, sed occulto ordine sibi superimpositas gemunt: & quamvis illas per meliorem intentionem fugiant, tamen per subditam mentem portant. Quas quidem summopere, si liceat, vitare festinant: sed timentes occultas dispensationes Dei, tenent quod fugiunt, & exercent quod vitant. Intranant enim ad cor suum, & ibi consulunt quid velit occulta voluntas Dei: seseque subditos debere esse summis ordinationibus cognoscentes, humiliant cervicem cordis jugo divinæ dispensationis. Quisquis vero talis est, quilibet tumultus versentur extrinsecus, nunquam ad ejus interiora perveniunt. Itaque agitur ut aliud intrinsecus voto, aliud extrinsecus teneatur officio; & hac sapientia non jam turbulenta atque confusa, sed tranquilla corda replentur. Bene ergo de ea dicitur, quia *Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum.* Ac si aperte diceretur: Perturbatæ mentes se-

Deo soli vacare cupiendum est, & curis externis ex Dei voluntate serviendum.

b

^a In 2. Bessar. deest sola.

^b Turon. & Norm. & aliud extrinsecus operari, & ad aliud vacare intrinsecus ut si &c.

^c Duo Ebroic. & Prat. exhibeant.

^d Ita legimus in MSS. Turon. Bellov. Laud. Vind. Nor. &c. Germ. habet atque occupatione . . . perstrepentes. In editis legitur: atque occupationem tumultus exterior perstrepentis.

cularium eo ipso clamant, quoniam a vera sapientia longe diuisa sunt, quo quietæ non sunt. Quia vero, hæc Dei sapientia manens cum Patre ante secula, incarnanda erat in fine seculorum, ut ad redimendum genus humanum, non sanctos angelos, non iustos homines mitteret, sed in manifestatione ^a visionis per semetipsam veniret, recte subjungitur:

vers. 15. Non dabitur aurum obryzum pro ea.

CAPUT XLIV.
REC. XXVI.
Angeli ab omni labe mundi, non homines.

71. Quid namque per aurum obryzum, nisi sancti Angeli designantur? Qui recte & aurum vocantur, & obryzum: aurum, quia fulgent claritate iustitiæ: obryzum, quia nullum habuerunt unquam contagium culpæ. Homines vero iusti quamdiu in hac carne corruptibili mortaliter vivunt, aurum quidem esse possunt, obryzum omnino non possunt: quia *corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem*. Nam quamvis in hac vita ex magna iustitiæ claritate resplendeant, nequaquam tamen ad purum peccatorum sordibus carent; Johanne Apostolo attestante, qui dicit: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est*: & affirmante Jacobo, qui adstruit, dicens: *In multis enim offendimus omnes*. Propheta etiam deprecante, qui ait: *Ne intres in iudicium cum servo tuo; quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens*. Aurum ergo obryzum illi nuncupantur, qui in ea qua conditi sunt innocentia perdurantes, & fulgent claritate iustitiæ, & nullis vel minimis maculantur sordibus culpæ.

VET. XXX.
Nullus 12-

72. Sed quia pro hac sapientia

^a Vindoc. *visitationis*.

^b 2. Laud. *sed vir spiritu*. Gemet. ac alii pro *repletus*, habent, *plenus*. Deest *sanctus*.

nullus angelorum redemptor humani generis mittendus fuit, ne quis spem in his, quos in adiutorium hominum sæpe apparuisse didicimus, angelis poneret, dictum est: *Non dabitur aurum obryzum pro ea*. Ac si aperte diceretur: Per semetipsam sapientia manifestabitur, ut humanum genus a culpa redimatur. Nullus vice ejus angelus mittitur, quia per creatorem necesse est ut creatura liberetur. Unde & in Evangelio Dominus dicit: *Si vos filius liberaverit, vere liberi eritis*. ^b Sed vir sanctus, spiritu ejusdem sapientiae repletus, quosdam in Judæa prævidit non esse defuturos, qui spem in legislatore ponerent, & suæ salutis auctorem Moysen putarent; sicut & ^c cuidam sanato maledicentes dicunt: *Tu discipulus sis ejus*, ^d nos enim *Moysi discipuli sumus*. Unde adhuc congrue subinfertur:

Nec appendetur argentum in commutatione ejus.

Ibidem.

73. Quia enim argento sæpe eloquia divina designantur, possunt argenti vocabulo etiam ejusdem eloqui scriptores intelligi, quorum vita inter turbas hominum resplenduit luce virtutum. Sed quia Lex peccata indicare potuit, non auferre: non quisquam veterum patrum, non legislator Moyses humani generis redemptor extitit. Argentum ergo in commutatione hujus sapientiae non appenditur: quia quilibet sancti esse potuerunt, in comparatione unigeniti Filii Dei nullius meriti fuisse pensantur: qui nisi hujus sapientiae servos se esse cognoscerent, sancti nullatenus fuissent. Ad hoc quippe illi missi sunt, ut in cordibus hominum viam huic sapientiae prædicando præpararent,

ne-

^c Deest *sanato*, in Prat. Becc. Uric. In 2. Laud. voci *sanato* appositum est explanationis gratia, *caco*.

^d Plerique Norm. nos autem.

men angelorum ad redimendum hominem missus est, aut sufficit.

Joha. 2. 35.
b

Johan. 9. 28.
c
d

CAPUT XLV.
Eorum qui Moysen aut quempiam Sanctorum, suæ salutis auctorem putant, infania.

neque ut pro ea, sed per eam sub-
 jectos populos regerent. Quia enim
 certum erat quod per accessum tem-
 porum, deficientis seculi languores
 excrescerent, actum est ut æterna
 Dei sapientia in fine seculorum per
 semetipsam veniret ad grandem hunc,
 & nimie infirmitatis ægrotum, id
 est per totum mundum jacens lan-
 guidum genus humanum: ut trans-
 missis prius prædicatoribus, quasi
 quibusdam visitatoribus, tanto post-
 modum ^a major veniret potentia me-
 dici, quanto magis morbus crevisset
 ægroti. Quia vero nullus vice ejus
 ad salvandos nos mittitur, dicatur
 recte: *Nec appendetur argentum in
 commutatione ejus*; quoniam vita ju-
 storum prædicantium quantalibet san-
 ctitatis luce polleat, adventum nobis
 superne sapientie per suam præsen-
 tiam non commutat. Sed fuere mul-
 ti Gentilium, qui mundi hujus sa-
 pientum disciplinis dediti, ea quæ
 sunt inter homines honesta serva-
 rent, & salvandos servata honesta-
 te se crederent, nec jam mediato-
 rem Dei & hominum quærerent,
 cum quasi sufficientem sibi philo-
 sophorum doctrinam tenerent. In
 quorum despectu mox subdi-
 tur:

^b *Non ^b conferetur tinctis India co-
 loribus.*

C A P U T
XLVI.
REC. XXVII.
 Quantum præter Dei sapientia, fucata nitore sermo- nis philoso- phiæ.

74. Quid enim per Indiam quæ nigrum populum mittit, nisi hic mundus accipitur, in quo vita hominum per culpam obscura gene- ratur? Tincti autem colores Indiæ, sunt hujus mundi sapientes, qui quamvis per infidelitatem, & ple-

^a In MSS. Bellov. Corb. Germ. Laud. Norm. &c. necnon in vet. ed. ita legitur. In Germ. & in posterioribus ed. *feret*, sed mendose. Sane medici Dei fieri non potuit major potentia, quæ cum infinita sit, non capit majus aut minus.

Tom. II.

rumque per actionem fœdi sint, ante humanos tamen oculos super- ductæ honestatis colore ^c fucantur. Sed cœterna Dei sapientia tinctis Indiæ coloribus non confertur: quia quisquis hanc veraciter intelligit, ab his hominibus quos mundus sa- pientes coluit, quam longe distet, agnoscit. Ipsaque ejus mandatorum verba ab hujus mundi sapientibus differunt, qui dum intendunt elo- quentiæ, eorum dicta quasi pulcra apparent specie, & fucatione tin- cturæ: & cum virtute rerum ca- reant, aliud se esse quam sunt, verborum compositionibus, qua- si superductis coloribus mentiu- tur. At contra, doctrina sapien- tiæ & prædicatione pulcra est, ^d & pura veritate conspicua, nec aliud se per fallaciam præterdit exterius, & reservat interius; ne- que in dictis suis pulcra videri ap- petit nitore sermonis, sed inte- gritate veritatis. In mandatis i- gitur suis Dei sapientia non con- fertur tinctis Indiæ coloribus: quia dum fucata eloquentiæ ornamen- ta non habet, quasi vestis sine tinctura placet. Quam fucatio- nem tincturæ bene Paulus despe- xerat, cum dicebat: *Quæ & lo- quimur non in doctis humana sapien- tiæ verbis, sed in doctrina spiritus.* Malebat quippe hanc sapientiam so- la puritate veritatis ostendere, non autem eloquii tinctione ^e fucare. Sequitur:

Par. I. Cor. cap. 2.

I. Cor. 2. 14.

Nec lapidi sardonicho pretiosissimo, vel sapphiro.

Ibidem.

75. Sardonychum, vel sapphi- rum

C A P U T XLVII.

^b Germ. & Gemet. *non confertur.*

^c Turon. *fuscantur.* 2. Laud. habet *fis- scantur & fucantur*, Ger. *fuscantur, fis- scatio*; hic & pluries infra.

^d Turon. *& puritate conspicua.*

^e Norm. *fuscare.*

G g

Christo
nullus aut
hominum
aut Ange-
lorum com-
parandus.

a

rum^a lapides pretiosos non esse quis nesciat? Et dum multi alii pretiosi sint lapides, qui longe istos æstimatione magnitudinis antecellant, cur sapphirus vel sardonichus potissimum pretiosus nominatus est, cum uterque lapis iste aliorum lapidum comparatione vilissimus sit? nisi ut eos lapides, qui pretiosi describuntur, dum pretiosos non esse cognoscimus, in eorum intelligentia aliud exquiramus. Sardonichus quippe terræ rubræ similitudinem tenet: sapphirus vero^b æream habet speciem. Possunt ergo in sardonicho per terram rubram homines,^c in sapphiro autem per aeream visionem angeli designari. Nam cum rubræ terræ speciem lapis sardonichus habeat, non immerito hominem designat: quia & Adam, qui primus est conditus, Latino sermone terra rubra nominatur. Quid est ergo quod dicitur, quia hæc sapientia lapidi sardonicho, vel sapphiro non confertur, nisi quod is qui est Dei virtus, & Dei sapientia, mediator scilicet Dei & hominum, homo Christus Jesus, tanta magnitudine excellat omnia, ut ei nec in terra primi homines, nec in cælo angeli comparentur? Unde & per Psalmistam, dicitur: *Quis in nubibus aquabitur Domino, aut quis similis erit Deo inter filios Dei?*

Psal. 88. 7.

VET. XXXI.
Quantum
Apostoli
cælibes, an-
tecellant
veteris Tes-
tamenti
patres con-
jugatos.

76. Possunt autem per sardonichum lapidem, patres Testamenti veteris; per sapphirum vero, prædicatores exprimi Testamenti novi. Illi quippe quamvis magnam iustitiæ vitam tenerent, carnali tamen propagationi serviebant. Quia igitur

^a Addimus, non, ex MSS. Germ. Corb. Germ. N. rm. Laud. &c. adjiciendam quæ negationem probat integer contextus, in quo scopus S. Gregorii est, ostendere Sardonichum & Sapphirum non esse pretiosos lapides: sed, ut ipse ait, vilissimos, si cum aliis lapillis pretiosis conferantur; mentem clare aperit his verbis: *dum pretiosos*

tur constat, quod quædam terrena agerent, non immerito per sardonichum lapidem, qui, ut prædiximus, terræ rubræ tenet speciem, designantur. Per sapphirum vero, qui ætherici est coloris, Testamenti novi congrue prædicatores accipimus, qui carnalis propaginis desideria postponentes, cœlestia sola sectati sunt. Unde & Propheta conspiciens cuncta carnis desideria sanctos Apostolos spiritali ardore transcendere, admiratus ait: *Qui sunt hi, qui ut nubes volant?* Ac si aperte dicat: Nos per terram gradimur, qui adhuc conjugii implicamur, & propagandæ soboli opera carnis impendimus: isti vero in terra non ambulant, sed ut nubes volant, qui dum cœlestia appetunt, de terrenis desideriis nihil tangunt. Ait ergo, quia Dei sapientia sardonicho, vel sapphiro lapidi non confertur; ac si patenter insinuet, dicens: Ei qui homo inter homines cernitur, nec in antiquis quisquam, nec in novis patribus æquatur: quia ex Deitate habet, quod in humanitate quemquam similem non habet. Unde adhuc subditur:

Isai. 60. 2.

Non adæquabitur ei aurum vel vitrum.

Verf. 17.

77. Quis hoc sanum sapiens juxta litteram sentire dignetur? Vitrum quippe, ut superius diximus, auro longe est vilius, & postquam dictum est, quod aurum huic sapientiæ non adæquatur; adhuc quasi crescendo subjungitur, quod ei quoque nec vitrum possit æquari. Sed ipsa nos littera ab historico intellectu

CAPUT
XLVIII.
Beati fulgebunt in cælo tamquam aurum, translucbunt ut vitrum.

esse cognoscimus, Sardonichum videlicet & Sapphirum. Deest tamen negatio in omnibus ed. præterquam in edit. Paris. 1495. & aliis fortasse antiquioribus.

^b In 2. Laud. Germ. Corb. Germ. & aliis vulgo *aeriam*; & ita deinceps.

^c Ieron. in sapphiro vero qui aeris tenet speciem, visione angeli designari.

Pat. in Apoc.
cap. 51.

ctu deficiens, ad indagandum alle-
goriæ mysterium mittit. Auri nam-
que metallum novimus potiori me-
tallis omnibus claritate fulgere. ^a
Vitri vero naturæ est, ut extrinse-
cus visum, pura intrinsecus perspi-
cuitate luceat. In alio metallo quid-
quid intrinsecus continetur, abscon-
ditur; in vitro vero quilibet liquor
qualis continetur interior, talis ex-
terior demonstratur: atque, ut ita
dixerim, omnis liquor in vitreo va-
sculo clausus patet. Quid ergo aliud
in auro vel vitro accipimus; nisi il-
lam supernam patriam, illam bea-
torum civium societatem, quorum
corda sibi invicem & claritate ful-
gent, & puritate translucent? Quam

Apoc. 21. 12.

b

Johannes in Apocalypsi conspexerat,
cum dicebat: *Et erat structura mi-
ri ejus ex lapide jaspide: ipsa vero
civitas* ^b *aurum mundum, similis vi-
tro mundo.* Quia enim Sancti omnes
summa in ea beatitudinis claritate
fulgebunt, ^c instructa auro dicitur.

c
In eorum
vultu inti-
mi animi
sensus con-
spiciuntur.

78. Et quoniam ipsa eorum cla-
ritas vicissim sibi in alternis cordibus
patet, & cum uniuscujusque vultus
attenditur, simul & conscientia pe-
netratur; hoc ipsum aurum vitro
mundo simile esse memoratur. Ibi
quippe uniuscujusque mentem ab al-
terius oculis, membrorum corpulen-
tia non abscondet, sed patebit ani-
mus: patebit corporalibus oculis ipsa
etiam corporis harmonia, sicque unus-
quisque tunc erit conspicibilis alteri,
sicut nunc esse non potest conspicibilis
sibi. Nunc autem corda nostra quam-
diu in hac vita sumus, quia ab al-
tero in alterum videri non possunt,
non intra vitrea, sed intra lutea va-
scula concluduntur: cui scilicet luto

VET.
XXXI.

^a Ita restitimus ex duob. Laud. Germ.
Nor. &c. Prius legebatur, *vitri vero natu-
ra est, ut extrinsecus visu pura, intrinse-
cus perspicuitate perluceat.*

^b Ita ed. rec. Germ. vero Gemet. Prat. 2.
Laud. & alii passim MSS. *aurum mundo simi-
li* &c. Gorb. Germ. *aurum mundo simile*
&c. Edit. vet. *aurum mundo similis* &c. In
2. Bezar. etiam *aurum mundo.*

per passionem mentis inhærere Pro-
pheta formidabat, cum diceret: *Eri-
pe me de luto, ut non inhæream.*

Psal. 68. 5.

d

Quod nimirum ^d habitaculum cor-
porum Paulus domum terrestrem nomi-
nat, dicens: *Scimus quoniam si*
terrestris domus nostra hujus ^e *habita-
tionis dissolvatur, quod adificationem*
*ex Deo habemus, domum non manu-
factam aeternam in caelis.* In hac
itaque terrestri domo quousque vi-
vimus, ipsum, ut ita dicam, cor-
ruptionis nostræ parietem mentis
oculis nullatenus penetramus, & vi-
cissim in aliis videre occulta non
possumus. ^f Unde sancta Ecclesia

2. Cor. 5. 1.

e

f

sponsi sui speciem videre in divi-
nitate desiderans, nec tamen valens,
quia æternitatis illius formam quam
intueri concupiverat, ab ejus oculis
assumpta humanitas abscondebatur; in
Canticis canticorum mœrens dicit:

Cant. 2. 9.

En ipse stat post parietem nostrum.
Ac si aperte dicat: Ego hunc in
divinitatis suæ jam specie videre de-
sidero, sed adhuc a visione illius per
assumptæ carnis parietem excludor.
Quousque itaque in hac corruptibili
carne vivimus, cogitationes nos-
tras in alterutrum non videmus.

Unde rursus per eundem Paulum
dicitur: *Quis scit hominum quæ sunt*

1. Cor. 2. 11.

hominis, nisi spiritus hominis qui in

1. Cor. 4. 5.

ipso est? Et rursus: *Nolite judica-
re ante tempus, donec veniat Domi-
nus, qui & illuminabit abscondita*
tenebrarum, & manifestabit consilia
cordium. Illa itaque civitas quæ sua
vicissim singulis corda manifestat,
ex auro dicitur ^g similis vitro mun-
do; ut designetur auro clara, vi-
tro perspicua.

g

79. Sed quamvis in ea Sancti om-
nes

Quomodo

G g 2

^c Vind. *construata.* 2. Laud. Gem. &
edit. Barthol. an. 1494. *instructura auro.*

^d Turon. *habitaculum corporeum.*

^e Germ. *quia si terrestris domus habita-
tionis.* 2. Laud. *inhabitationis.*

^f Vind. *Unde & sponsa in divinitate*
Dominum videre desiderans.

^g 2. Bellar. *simile.* Mox omittitur *Deus*
virtutum.

sancti Deo
similes sint
& dissimi-
les.

a

Pat. in 1^a Ps.
cap. 72.
& in 1. Jo.
cap. 2.

1. Joh. 3. 2.
Psal. 23. 9

b

Ibid. 7.

omnes tanta claritate fulgeant, tanta perspicuitate^a transluceant, ei tamen sapientiæ de cuius imagine habent omne quod sunt, æquari non possunt. Bene ergo dicitur: *Non adequabitur ei aurum vel vitrum*. Ad hoc enim Sancti omnes ad illa gaudia æterna perveniunt, ut esse Deo similes possint, sicut scriptum est: *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*. Et tamen scriptum est: *Domine Deus virtutum quis similis tibi?* Et iterum: *Aut quis erit similis Deo inter filios Dei?* Unde ergo similes, & unde non similes, nisi quia huic sapientiæ & similes erunt ad imaginem, & tamen non erunt similes ad æqualitatem? Aspiciendo quippe æternitatem Dei, fit eis ut æterni sint; & dum visionis ejus donum percipiunt, ex perceptione beatitudinis imitantur, quod vident. Et similes ergo sunt, quia beati fiunt: & tamen creatori similes non sunt, quia creatura sunt. Et habent itaque quamdam Dei similitudinem, quia non habent finem: & tamen incircumscripti æqualitatem non habent, qui habent circumscriptionem. Dicatur igitur recte: *Non adequabitur ei aurum, vel vitrum*; quia quantalibet Sancti claritate & perspicuitate fulgeant, aliud est homines esse sapientes in Deo, atque aliud esse hominem sapientiam Dei. Quam profecto sapientiam ille veraciter agnovit, qui mediatori Dei & hominum aliquem comparare Sanctorum minime præsumsit. Unde & subditur:

Ibidem.

Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa & eminentia.

CAPUT XLIX.
VET. XXXIII.

a Plerique perluceant.

b Germ. Bellov. Norm. &c. *Domine quis similis tibi, omisso Deus virtutum.*

c Germ. & 1. Laud. *quem me dicunt esse homines.*

Elias estxitit, excelsum vas auri Jeremias, excelsa atque eminentia auri vasa priores patres suere. Sed hæc Dei sapientia, ut a carnali nos conversatione redimeret, apparuit in carne, & qui illam veraciter non agnovit, mediatorem Dei & hominum, hominem Jesum Christum unum esse ex Prophetis putavit, quem electorum oculi fide tenuerunt Deum, cum viderunt hominem. Unde ab eo sanctis discipulis dicitur: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Cui cum protinus responderent: *Alii Johannem Baptistam, alii Eliam, alii vero Jeremiam, aut unum ex prophetis*; de suo mox sensu requiruntur: *Vos autem quem me esse dicitis?* Cui protinus Petrus totius Ecclesiæ voce respondens, ait: *Tu es Christus filius Dei vivi*. Quia igitur juxta Pauli vocem Christum novimus Dei virtutem, & Dei sapientiam, Petrus pro hac sapientia vasa auri excelsa, & eminentia commutare noluit, quia de illa non aliud quam erat, intellexit. Magnum quippe, ut dictum est, vas auri Johannes, magnum vas auri Elias, vel Jeremias fuit. Sed quisquis eundem Deum quemlibet eorum esse credidit, vas auri excelsum & eminens pro sapientia commutavit. Ecclesia vero pro hac sapientia, vasa auri excelsa & eminentia non commutat: quia Christum filium Dei non unum esse prophetarum, sed unum prophetarum Dominum credit. Ipsam quippe ad se venisse sapientiam videns, noluit se in illis aureis vasis figere, sed in eam studuit fide certissima pertransire. Unde in Canticis canticorum dicit: *Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem. Num quem*

Sancti omnes pertransiendi, ut ad Christum Deum & hominem perveniantur.

c
Matt. 16. 13.

d
Ibidem 14.

Ibid. 15.
Ibid. 16.
1. Cor. 1. 12.
& 3c.

e
Cant. 3. 3.

d Plerique alii autem Eliam.

e Ita cum duob. Laud. Germ. Bellov. Norm. vet. editi, a quibus descedentes Vatic. & Gullany. habent *omnium prophetarum*.

^a
Pat. in Cant.
cap. 19.

quem ^a diligit anima mea, vidistis? Paululum cum pertransissem eos, inveniri quem diligit anima mea. Quos enim vigiles qui custodiunt civitatem, nisi priores patres, vel prophetas accipimus, qui studuerunt ad custodiam nostram sanctæ prædicationis voce vigilare? Sed cum Redemptorem suum Ecclesia quæreret, in ipsis antiquis prædicatoribus sperare noluisset, quæ dicit: Paululum cum pertransissem eos, inveniri quem diligit anima mea. Illum quippe invenire non posset, si istos pertransire noluisset. In istis se custodibus infideles fixerant, qui Christum Dei filium unum quemlibet esse illorum credebant. Voce igitur ac fide Petri inventos vigiles sancta Ecclesia transit, quæ prophetatum Dominum unum quemlibet ex prophetis credere contempsit. Dicatur ergo: Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa & eminentia; quia electi quique Sanctorum vitam & venerantur ex sublimitate, & tamen ^b non suscipiunt ad errorem. Quos enim puros homines esse sciunt, Deo homini omnino non conferunt. Unde adhuc subditur;

Ibid. 3. 4.

^b

Verf. 18.

Nec commemorabuntur in comparatione ejus.

© A P. L.
Omnes cælestes cives sancti & justii, sed participatione divinæ sapientie, non comparatione.

81. Omnes enim supernæ patriæ electi, sancti quidem & justii sunt; sed participatione sapientie, non comparatione. Quid enim sunt homines Deo comparati? Lumen autem, sapientia: lumen & servi sapientie vocari solent. Sed illa lumen illuminans, isti lumen illuminatum, sicut scriptum est: *Erat lux vera que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Istis autem tantummodo dicitur: Vos

Joha. 1. 9.

Matt. 5. 14.

estis lux mundi. Justitia quidem sapientia, justitia & servi sapientie nuncupantur: sed illa justitia justificans, isti autem justitia justificata. De Deo quippe, qui sapientia est, dicitur: *Ut sit ipse justus & justificans*: isti vero dicunt: *Ut nos efficiemur justitia Dei in ipso.* Aliter ergo venerandum est lumen illuminans, aliter lumen illuminatum: aliter justitia justificans, aliter justitia justificata. Sapientia vero est, & sapit: nec habet aliud esse, aliud sapere: servi autem sapientie, esse quidem sapientes possunt, nec tamen hoc habent esse quod sapere: nam esse possunt, & sapientes non esse. Habet vitam sapientia, sed non aliud habet, & aliud est: quippe cui hoc est esse quod vivere. Servi autem sapientie cum habent vitam, aliud sunt, & aliud habent: quippe quibus non est hoc ^c ipsum esse, quod vivere: nam possunt juxta aliquid esse, nec vivere. Aliud quippe illis est esse, aliud vivere: quia in ipso parente primo ^d essentiam habuere per initium, vitam per accessum; quoniam prius de terra factus est homo, ^e & postmodum, sicut scriptum est: *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vite, & factus est homo in animam viventem.* Sapientia vero habet essentiam, habet vitam: sed hoc quod habet, ipsa est. Proinde incommutabiliter vivit quia non ex accidenti, sed essentialiter vivit. Sola ergo cum Patre & sancto Spiritu veraciter est, cujus essentie comparatum esse nostrum, non esse est. Huic si conjungimur, fumus, vivimus, sapimus: huic si comparamur, nec sapimus, nec vivimus, omnino, nec fumus.

Rom. 3. 26.

2. Cor. 5. 21.

VET. XXXIV.

^c

^d

^e

Genes. 2. 7.

82. Hinc

^a Germ. Duo Laud. Gemet. Corb. Germ. ac pl. hic & infra dilexit. 2. Item Bessar. dilexit.

^b Norm. non suscipiunt. Vindoc. non suscipiantur.

^c In 2. Bessar. deest ipsum. Et mox post-

modum scriptum deficiente sicut.

^d Aliter, Habuere esse per initium:

^e Germ. 2. Laud. Corb. Germ. Beccenf. & alii, & postmodum scriptum est: inspiravit in faciem ejus, & factus est &c.

Sancti
quanto magis
Deum
cognoscunt
tanto sibi
vilescunt.
Par. in Gen.
cap. 46.

a

Gen. 18. 24.

Ps. 102. 15.

Ps. 10. 24.
26.

b

Exod. 3. 14.
& 15.

82. Hinc est quod Sancti omnes, quando in Dei visione proficiunt, quanto magis divinitatis^a interna conspiciunt, tanto magis se nihil esse cognoscunt. Nusquam quippe legitur quod Abraham cinerem & pulverem se esse professus est, nisi cum habere Dei meruit colloquutionem. Ait enim: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis*. Esse enim se aliquid fortasse crederet, si veracem sententiam quæ super ipsum est, minime sensisset. At vero ubi ad incommutabilem contemplandum super se raptus est, impletus tanta contemplationis potentia, dum videret illum, nil se esse nisi pulverem vidit. Hinc est etiam, quod Propheta repletus eadem sapientia, exclamat: *Memento Domine quod pulvis sumus*. Qui rursus ejusdem incommutabilitatem essentia contemplatus, ait: *Omnia sicut vestimentum veterascent, & sicut opertorium^b mutabis ea, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient*. Hinc ad Moysen dicitur: *Ego sum qui sum: & dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos*. Solus quippe veraciter est, qui solus incommutabiliter permanet. Nam omne quod modo sic, & modo aliter est, juxta non esse est. Permanere enim in statu suo non potest. Atque aliquomodo ad non esse itur, dum ab eo quod fuerat, semper ad aliud, per momenta temporum ducitur. Ut ergo in participatione illius essentia aliquid simus, cognoscamus nosmetipsos, quia prope nihil sumus. Bene itaque dicitur: *Nec commemorabuntur in comparatione ejus*; quia vasa auri excelsa & eminentia, quæ ex participatione sapientia nobis ve-

neranda sunt, in comparatione sapientia etiam memoranda non sunt. Quia vero hæc sapientia humanis cordibus latenter infunditur, sicut de sancto Spiritu quoque dictum est: *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, & nescis unde veniat, aut quo vadat*: idcirco subjungitur:

Trahitur enim sapientia de occultis.

83. De occultis sapientia trahitur, quia cum sit invisibilis, non nisi invisibiliter invenitur. Quæ recte quoque trahi dicitur: quia sicut flatum trahimus, ut corpus vivat; sic ab intimis sapientia spiritus ducitur, ut ad vitam anima subsistat. Unde Psalmista ait: *Os meum aperui, & attraxi spiritum*. Quæ nimirum sapientia, humana carne cum anima rationali suscepta, dum ab intimis apparuisset in promptu, mundus hic quia auctorem suum invisibilem videre non potuit, quem visibilem conspexit hominem, eum quoque & invisibilem agnovit Deum. Conversa est ab infidelitatis suæ tenebris, superba prius sua aversione gentilitas, ostensis signis atque prodigiis crevit fides: propagata autem fide, in veneratione omnium sanctæ Ecclesie culmen emicuit. Cui cum deessent aperti adversarii, tentari cœpit a suis. Nam multæ quoque in ea hærefes exortæ, contra eam duricertaminis bella paraverunt. Exercenda quippe est hoc tempore per laborem, quæ sequenti tendit ad remunerationem. Qua ex re factum est, ut in ea nonnulli prodirent, qui mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Jesum purum hominem creatum dicerent,

Joha. 3. 2.

Ibidem.

C A P. LI.
Dei sapientia ex occultis revelata.

Ps. 112. 131.

c

Ecclesia, cum deessent aperti hostes, tentari cœpit a suis.

a 1. Laud. in terra. Corb. Germ. aterna.

b Editi, Omnes ... veterascent ... mutabis ea. Corb. Germ. omnia veterascent ... mutabis eos.

c Utic. & Beccens. præter hanc lectio- nem, istam habent: humana caræ, anima mediante, suscepta, quam exhibent etiam Germ. Pratell. Ebroic. 2us Laud.

2 rent, sed ex gratia ^a deificatum: tantumque ei sanctitatis tribuerent, quantum de Sanctis ceteris, ejus videlicet famulis, agnovissent. Quos beatus Job prophetiæ spiritu afflatus, sententiæ suæ definitione radarguit, dicens:

b *Non adequabitur ei ^b topazium*
vers. 19. de Æthiopia.

84. Quid Æthiopiam, nisi præsentem mundum accipimus? quæ coloris nigredine designat ^c peccatorem populum, scditate meritorum. Aliquando vero Æthiopiæ nomine specialiter gentilitas designari solet, infidelitatis prius nigra peccatis. Quam veniente Domino Habacuc propheta vidit timore perterritam, & ait: *Tabernacula Æthiopum expavescent, tabernacula terræ Madian.* David quoque propheta videns quod ad Judæam redimendam veniret Dominus, sed ante gentilitas crederet, & postmodum Judæa sequeretur, sicut scriptum est: *Donec plenitudo gentium introiret, &*

c *sic omnis Israël salvus fieret;* dicit: *Æthiopia præveniet manus ejus Deo;* id est, priusquam Judæa credat, salvandam se offert omnipotenti Deo peccatis nigra gentilitas. Topazium vero pretiosus lapis est: & quia Græca lingua pan, *Omne* dicitur, pro eo quod omni colore resplendet, topazium ^d quasi topantium vocatur. Dum vero in Deum conversa gentilitas credidit, ex ea multi ita sunt dono sui Spiritus locupletati, ut quasi multis coloribus, sic multis virtutibus luceant. Sed ne acceptis quisquam virtutibus extollatur, a sancto viro nunc dicitur: *Non adequabitur ei topazium de Æthiopia.* Ac si aperte dicat: Nullus Sancto-

rum quibuslibet virtutibus plenus, ex ista tamen nigredine mundi ^e collectus, æquari ei potest, de quo scriptum est: *Quod nascetur ^f ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Nos quippe etsi sancti efficiamur, non tamen ^g sancti nascimur: quia ipsa nature corruptibilis conditione constringimur, ut cum Propheta dicamus; *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & ^h in delictis peperit me mater mea.* Ille autem solus veraciter sanctus natus est, qui ut ipsam conditionem nature corruptibilis vinceret, ex commixtione carnalis copulæ conceptus non est.

85. Huic se sapientiæ quasi quoddam topazium de Æthiopia æquari voluit, cum quidam heresiarches dixit: Non invidio Christo Deo facto: quoniam si volo, & ipse possum fieri. Qui Jesum Christum Dominum nostrum, non per mysterium conceptionis, sed per profectum gratiæ Deum putavit: per-versa allegatione adstruens, eum purum hominem natum, sed ut Deus esset, per meritum profecisse: atque ob hoc æltimans & se & quoslibet alios posse ei cœquari, qui filii Dei per gratiam fiunt, non intelligens, non attendens, quia *non adequabitur ei topazium de Æthiopia.* Aliud est enim natos homines gratiam adoptionis accipere: aliud unum singulariter per divinitatis potentiam Deum ex ipso conceptu prodiisse. Nec æquari potest gloriæ Unigeniti habitæ per naturam, alia accepta per gratiam: *Mediator quippe Dei atque hominum, homo Christus Jesus,* non sicut iste hæreticus desipit, alter in humanitate, alter in Deitate est. Non

Refellit.
 e
 Luc. 1. 35.
 f
 g
 Ps. 50. 7.
 h

Refellit.
 Nestorii infamia contra Christum.
 Quem etsi purum hominem, meritum affecturum esse ut Deus fieret, docuit.

Refellit.
 1. Tim. 2. 5.
 VET. XXXVI.

^a 2us Bessar. sanctificatum. Mox, per Æthiopiam.

^b 1. Laud. habet semper topadium.

^c In ed. peccatorum populum scditatem-que meritorum. Secuti sumus MSS. Germ. Norm. duos Laud. Corb. Germ. &c.

^d 1. Laud. Germ. Corb. Germ. quasi topandium 2. Laud. quasi topanzium.

^e Vindoc. infectus.

^f Deest ex te in 2. Laud.

^g In 2. Bessar. deest sancti.

^h 2. Laud. & in deliciis.

Modus In-
carnationis.
Verbi.

a

Purus homo conceptus atque editus, post per meritum ut Deus esset, accepit: sed nuntiante Angelo, & ^a adveniente Spiritu, mox Verbum in utero, mox intra uterum Verbum caro, & manente incommutabili essentia, quæ ei est cum Patre & cum sancto Spiritu coæterna, assumpsit intra virginea viscera, unde & impassibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante secula temporalis posset esse in fine seculorum: ut per ineffabile sacramentum, conceptu sancto, & partu inviolabili, secundum veritatem utriusque naturæ, eadem virgo & ancilla Domini esset & mater. Sic quippe ei ab Elizabeth dicitur:

Luc. 1. 43.

Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Et ipsa virgo concipiens dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.

Ibid. 1. 38.
Christus aliud ex Patre, aliud ex matre, non alius.

Et quamvis ipse aliud ex Patre, aliud ex Virgine; non tamen alius ex Patre, alius ex Virgine: sed ipse est æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre; ipse qui fecit, ipse qui factus est; ipse speciosus forma præ filiis hominum per divinitatem, & ipse de quo dictum est: *Vidimus eum, & non erat aspectus, & non est species ei neque decor, per humanitatem.*

Isai. 53. 2.

Ipse ante secula de patre sine matre, ipse in fine seculorum de matre sine patre. ^b Ipse templum, ipse conditor templi; ipse auctor operis, ipse opus auctoris: manens unus ex utraque & in utraque natura, nec naturarum copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus. Sed quia non hæc tractanda suscepimus, ad exponendum ordinem redeamus.

b

^a Vind. & adveniente Spiritu sancto mox intra uterum verbum carnem.

^b In Germ. & in poster. ed. ipse conditoris templum. Non legitur conditoris in Corb. Germ. Turon. duob. Laud. Norm. & aliis nec in vet. ed. sed in posterioribus tantum.

86. Notandum nobis est, quod sanctus vir, ut longe distare ab hac sapientia angelos demonstraret, dicit: *Non dabitur aurum obryzum pro ea.* Qui ut antiquos etiam patres sacri eloquii tractatores inferiores ostenderet, adjunxit: *Nec appendetur argentum in commutatione ejus.* Ut philosophorum quoque sapientiam huic monstraret longe subesse, intulit: *Non conferetur tinctis India coloribus.* Atque subjunxit: *Nec lapidi sardonycho pretiosissimo, vel sapphiro.* Ut in illa quoque superna civitate nullum pervenire ad æqualitatem Unigeniti demonstraret, addidit: *Non adequabitur ei aurum vel vitrum.* Ut prophetas quoque ei subesse ostenderet, adjunxit: *Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa & eminentia, nec commemorabuntur in comparatione ejus.* *Trahitur enim sapientia de occultis.* Ad extremum vero ut ipsos quoque in Ecclesia hæreticos increparet, qui a gentilitatis errore venientes, fidem quam percipiunt, per superbiam sciunt, addidit: *Non adequabitur ei topaxium de Æthiopia.* Ac si patenter insinuet, dicens: Hi qui ex peccati nigredine ad conversionem veniunt, ^c æquari Deo homini non possunt, quamvis multis colorum virtutibus resplendere videantur. Quorum ut superbia refutetur, apte subjungitur:

Nec tinctura mundissimæ componentur.

Ibidem.

87. Tincturæ enim mundissimæ ^d vocantur hi, qui veraciter sunt humiles, & veraciter sancti: qui sciunt quidem, quia ex semetipsis vir-

CAP. LIII.
Vere humiles & sancti sunt qui suis meritis nihil tribuunt.

d

^c In edit. *aquari Deo omnino*, pro *homini*, ut legitur in duob. Regiis, totidem Sangerm. duob. Laud. Belloc. & Norm. Certe S. Greg. discit de sapientia carne vestita, seu de Deo homine. In 2do Besar. *omnino.*

^d Vindoc. *coquantur.*

virtutum speciem non habent, sed hanc ex dono gratiæ supervenientis tenent. Tincti enim non essent si sanctitatem naturaliter habuissent. Sed mundissimæ tincturæ sunt, quia humiliter custodiunt supervenientem in se virtutum gratiam quam acceperunt. Hinc est enim quod sponsi voce de sancta Ecclesia dicitur: *Quæ est ista quæ ascendit dealbata?* Quia enim sancta Ecclesia cœlestem vitam naturaliter non habet, sed superveniente spiritu, pulcritudine donorum componitur, non alba, sed dealbata memoratur. Et notandum, quod superius cum dixisset: *Non confertur tinctis Indiæ coloribus*; eosdem colores non intulit mundos. Hoc vero in loco ut tincturam veracium virtutum ab illa philosophorum fucatione distingueret, tincturas dicens, addidit mundissimas. Tincturæ enim mundissimæ recte nominantur hi, qui prius per prava opera fœdi fuerant: superveniente tamen spiritu, nitore gratiæ vestiuntur, ut longe aliud appareant esse, quam erant. Unde etiam baptisma, id est tinctio dicitur ipsa nostra in aquam descensio. ^a Tingimur quippe, & qui prius indecori eramus deformitate vitiorum, accepta fide reddimur pulchri gratia & ^b ornamento virtutum. Sequitur:

^c Unde ergo sapientia ^c venit, & quis est locus intelligentiæ? *Abcondita est ab oculis omnium viventium.*

88. Pensandum magnopere est quod a sancto viro requiritur, unde sapientia veniat. Ab eo etenim venit, a quo orta est. Sed quia ab invisibili

& cœterno Patre nascitur, ^d eius via occulta est. Unde & per Prophetam dicitur: *Generationem illius quis ^e enarrabit?* Locus vero intelligentiæ eius, est mens humana, quam hæc Dei sapientia dum repleverit, sanctam facit. Quia ergo & invisibilis est de quo prodiit, & incertum nobis est in cuius mente intellecta requiescat, recte nunc dicitur: *Unde ergo sapientia venit, & quis est locus intelligentiæ?* Sed hoc valde mirum est quod protinus subinfertur: *Abcondita est ab oculis omnium viventium.* Sapientia quippe quæ Deus est, si omnium viventium oculis occulta esset, hanc proculdubio Sanctorum nemo vidisset. Sed ecce huic sententiæ Johannem audio concordantem, qui ait: *Deum nemo vidit unquam.* Rursumque cum Testamenti veteris patres intueor, multos horum, teste ipsa sacre lectionis historia, Deum vidisse cognosco. Vidit quippe Jacob Dominum, qui ait: *Vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* Vidit Moyses Deum, de quo scriptum est: *Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum.* Vidit isdem Job Dominum, qui dicit: *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.* Vidit Isaias Dominum, qui ait: *Anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum.* Vidit Michæas Dominum, qui ait: *Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cœli assistentem ei a dextris & a sinistris.* Quid est ergo quod tot Testamenti veteris Patres Deum se vidisse testati sunt, & tamen de hac sapientia quæ Deus est, dici-

in propria natura, sed per quasdam imagines videmus.

Isai. 53. 8.

d

c

f

VET.
XXVIII.

Par. in Exod. cap. 57. Et in Job. cap. 13. 1. Job. 7. 12.

Gen. 32. 30.

Exod. 33. 11.

Job. 42. 5.

Isai. 6. 1.

3. Reg. 22.

19.

Cant. 6. 9. & Cant. 3. 6.

a

b

Verf. 20. 21.

CAP. LIV.
R E C.
XXVIII.
Quamdiu mortaliter vivimus, Deum non

^a MSS. tingimur.

^b Vindoc. & ornamentis virtutum omnium.

^c Duo Laud. Germ. veniet, & ita de Tom. II.

incept.

^d Vind. ejus vita.

^e 1. Laud. enarravit.

^f 2us Bessar. vel.

dicitur : *Abcondita est ab oculis omnium viventium* ; & Johannes ait : *Deum nemo vidit unquam* , nisi hoc quod patenter datur intelligi , quia quamdiu hic mortaliter vivitur , videri per quasdam imagines Deus potest , sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest : ut anima , gratia spiritus afflata , per figuras quasdam Deum videat , sed ad ipsam vim ejus essentiae non pertingat ? Hinc est enim quod Jacob , qui Deum se vidisse testatur , hunc non nisi in

1. Job. 4. 12.

Exod. 33. 11.

a

Exod. 33. 13.

Angelo vidit. Hinc est quod Moyses , qui cum Deo facie ad faciem loquebatur , sicut loqui solet homo cum amico suo , ei inter ipsa verba suæ locutionis dicit : *Si inveni gratiam in conspectu tuo* , ostende mihi temetipsum manifeste , ut videam te. Certe enim si Deus non erat cum quo loquebatur , ostende mihi Deum diceret , & non ostende temetipsum . Si autem Deus erat cum quo facie ad faciem loquebatur , cur se petebat videre quem videbat ? Sed ex hac ejus petitione colligitur , quia eum sitiebat per incircumscriptæ naturæ suæ claritatem cernere , quem jam cœperat per quasdam imagines videre : ut sic superna essentia mentis ejus oculis adesset , quatenus ei ad æternitatis visionem nulla imago creata temporaliter intresset . Et viderunt ergo Patres Testamenti veteris Dominum , & tamen juxta Johannis vocem : *Deum nemo vidit unquam* ; & juxta beati Job sententiam , sapientia quæ Deus est , abscondita est ab oculis omnium viventium : quia in hac mortali carne consistentibus , & videri potuit per quasdam circumscriptas imagines , & videri non potuit per incircumscriptum lumen æternitatis .

VET.
XXVIII.

b

89. Sin vero a quibusdam potest in hac adhuc corruptibili carne ^b vi-

ventibus , sed tamen inæstimabili virtute crescentibus , quodam contemplationis acumine æterna Dei claritas videri ; hoc quoque a beati Job sententia non abhorret , qui ait : *Abcondita est ab oculis omnium viventium* ; quoniam quisquis sapientiam quæ Deus est , videt , huic vitæ funditus moritur , ne jam ejus amore teneatur . Nullus quippe eam vidit , qui adhuc carnaliter vivit : quia nemo potest Deum simul amplecti & seculum . Qui enim Deum videt , eo ipso moritur , quo vel intentione cordis , vel effectu operis ab hujus vitæ delectationibus tota mente separatur . Unde adhuc ad eundem quoque Moysen dicitur : *Non enim videbit me homo , & vivet* . Ac si aperte diceretur : Nullus unquam Deum spiritualiter videt , & mundo carnaliter vivit . Unde Paulus quoque Apostolus , qui adhuc Dei invisibilia , sicut ipse testatur , ex parte cognoverat , jam huic mundo totum se mortuum esse perhibebat , dicens : *Mihi mundus crucifixus est , & ego mundo* . Sicut enim jam longe superius diximus , non sufficit ut diceret , *Mundo crucifixus sum* ; nisi etiam præmitteret , *Mihi mundus crucifixus est* : ut non solum se mundo mortuum , sed etiam mundum sibi mortuum esse testaretur : quatenus nec ipse mundum , nec ipsum jam mundus appeteret . Si enim duo fortasse in uno loco sint , quorum unus vivus , alter vero sit mortuus , etsi mortuus viventem non videt , vivus tamen mortuum videt . Prædicator autem Dei ut ostenderet , quia per abjectionem qua se humiliando dejecerat , talis jam factus esset , ut nec ipse mundum , nec mundus ipsum concupisceret , non solum ait se mundo crucifixum , ut ipse mundi gloriam quam appeteret ,

Nisi prius carnali vitæ , funditus extincto ejus amore moriamur .

Exod. 33. 21.

1. Cor. 13. 12.

Galat. 6. 14.

verba .

b Vir dicit consistentibus .

ret, tamquam mortuus non videret: sed etiam mundum sibi asseruit crucifixum, in quo tanta se humilitate dejecerat, ut & ipse mundus tamquam ad eum mortuus, Paulum humilem atque despectum jam videre nequaquam posset.

Refelluntur qui Deum a Beatis videri tantum in claritate, non in sua natura asserunt.

90. Sciendum vero est, quod fuerit nonnulli qui Deum dicerent etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem sua conspici, sed in natura minime videri. Quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neque enim illi simplici & incommutabili essentiae aliud est claritas, & aliud natura: sed ipsa ei natura sua claritas, ipsa claritas natura est. Quia enim suis dilectoribus hæc Dei sapientia se quandoque ostenderet, ipse pollicetur, dicens: *Qui diligit me, diligetur a Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo me ipsum illi.* Ac si patienter dicat: Qui in vestra me cernitis, restat, ut in mea me natura videatis. Hinc rursus ait: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Hinc Paulus dicit; *Nunc videmus per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.*

Joha. 14. 21.

Matt. 5. 2.

1. Cor. 13. 12.

V E T.

xxxix.

Et qui angelos divinarum visionis expertes somniant. 1. Pet. 1. 12. Pat. in 1. Per. cap. 1. Matt. 18. 10.

a

b

91. Sed quia de Deo per primum Ecclesie prædicatorem dicitur: *In quem desiderant angeli prospicere:* sunt nonnulli qui nequaquam Deum videre vel angelos suspicantur, & tamen dictum per Veritatis sententiam ^a scimus: *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei qui in cælis est.* Numquid ergo aliud veritas, aliud prædicator insonat veritatis? Sed ^b si sententia utraque confertur, quia sibi nequaquam discordet, agnoscitur. Deum quippe angeli & vident, & videre

desiderant; & sitiunt intueri & intuentur. Si enim sic videre desiderant, ut effectu sui desiderii minime perfruantur, desiderium sine effectu anxietatem habet, & anxietas pœnam. Beati vero angeli ab omni pœna anxietatis longe sunt: quia nunquam simul pœna & beatitudo conveniunt. Rursus cum eos dicimus Dei visione satiari; quia & Psalmista ait: *Satiabor dum manifestabitur gloria tua:* considerandum nobis est, quoniam satietatem solet fastidium subsequi. Ut ergo recte sibi utraque conveniant, dicat veritas: *Quia semper vident;* dicat prædicator egregius: *Quia semper videre desiderant.* Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes fatiantur: ne autem sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Et desiderant igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur: & fatiantur sine fastidio, quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur. Sic quoque & nos erimus quando ad ipsum fontem vitæ venerimus. Erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque satietas. Sed longe abest ab ista siti necessitas, longe a satietate fastidium: quia & sitientes satiabimur, & satiari sitiemus. ^c Videbimus igitur Deum, ipsumque erit præmium laboris nostri, ut post mortalitatis hujus tenebras, ^d accessa ejus luce gaudeamus.

Psal. 16. 15.

Pat. 1. Tim. cap. 1.

d

Quo sensu Deus lucem habitat inaccessibilem.

e

1. Tim. 6. 16. Psalm. 33. 6.

92. Sed cum ejus lucem dicimus ^e accessam, obsistit animo quod Paulus dicit: *Qui lucem habitat inaccessibilem, quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest.* Et rursus audio quod Psalmista ait: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Quomodo ergo accedendo illuminamur, si ipsam lucem qua illumina-

H h 2 ri

^a Corb. Germ. & Bellovac. dicimus.
^b Norm. si sibi sententia.
^c Norm. Videbimus igitur Deum ipsum præmium laboris. 2. Laud. Deum ipsum,

quod erit præmium.
^d 1. Laud. accensam.
^e Idem accensam.

ri possumus, non videmus? Si vero accedendo ad eum, ipsam qua illuminamur, lucem videmus, quomodo inaccessibilis esse perhibetur? Qua in re pensandum est, quod inaccessibilem dixit, ^a sed omni homini humana sapienti. Scriptura quippe sacra omnes carnalium sectatores, humanitatis nomine notare solet. Unde isdem Apostolus quibusdam discordantibus dicit: *Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?* Quibus paulo post subjicit: *Nonne homines estis?* Et unde alias testimonium protulit, *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Et cum hoc hominibus dixisset absconditum, mox subdidit: ^b *Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum:* ipsum se ab hominis vocatione discernens, qui raptus supra hominem divina jam saperet. Ita etiam hoc loco cum lucem Dei inaccessibilem perhiberet, ut ostenderet quibus, subdidit: *Quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest.* More suo homines vocans omnes humana sapientes: quia qui divina sapiunt, videlicet supra homines sunt. Videbimus igitur Deum, si per cœlestem conversationem supra homines esse mereamur. Nec tamen ita videbimus sicut videt ipse seipsum. Longe quippe dispariliter videt creator se, quam videt creatura creatorem. Nam quantum ad immensitatem Dei,

^a Germ. *sed omni homini; sed humana.* Norm. & Corb. Germ. *sed homini, homini sed humana sapienti.* 1. Laud. *sed homini humana sapienti.*

^b 1. Laud. *vobis autem.*

^c Germ. Bellovac. Corb. Germ. & Norm. *sic profecto.* Sic quoque in 2do Bellar. sic. Paulo post. *Nos enim jacemus:*

quidam nobis modus figitur contemplationis: quia eo ipso pondere circumscribimur, quo creatura sumus.

^c 93. Sed profecto non ita conspiciamus Deum, sicut ipse conspicit se; sicut non ita requiescimus in Deo, quemadmodum ipse requiescit in se. Nam visio nostra, vel requies erit utcumque similis visioni, vel requiei illius: sed æqualis non erit. Ne enim jaccamus in nobis, ut ita dicam, contemplationis penna nos sublevat, atque a nobis ad illum erigimur intuendum, raptique intentione cordis, & dulcedine contemplationis, aliquo modo a nobis imus in ipsum: & jam hoc ipsum ire nostrum, minus est requiescere; & tamen sic ire, perfecte requiescere est. Et perfecta ergo requies est, ^d quia Deus cernitur; & tamen adæquanda non est requiei illius, qui non a se in alium transit, ut quiescat. Est itaque requies, ut ita dicam, similis atque dissimilis: quia quod illius requies est, hoc nostra imitatur. Nam ut beati atque æterni simus in æternum, imitamur æternum. Et magna nobis est æternitas, imitatio æternitatis. Nec exortes sumus ejus quem imitari possumus: quia & videntes ^e participamur, & participantes imitamur. Quæ nimirum visio nunc fide incoatur, sed tunc in specie perficitur, quando cœternam Deo sapientiam, quam modo per ora prædicantium quasi per decurrentia flumina sumimus, in ipso suo fonte biberimus.

^d Ita MSS. Norm. Corb. Germ. & alii non pauci, quos sequuntur vet. edit. In poster. vulgatis cum German. pro *quia Deus*, legitur *qua Deus cernitur.* Et infra *quia non a se*, pro *qui non a se.* Veteres quoque editi habent hic, *quia non a se.*

^e Plur. *participamus.* In 2do Bellar. *participamus.* Mox Dei pro Deo.

V E T. XI.
Non videmus Deum,
sicut ipse
se conspici-
cit.

c

d

e

LIBER DECIMUS NONUS.

Ab extrema parte Vers. 21. Cap. 28. usque ad Vers. 21. sequentis Cap. exclusive per duta expositione, varii sensus non minus docte quam pie aperiuntur, maxime de Christo & Ecclesia.

V. & R. I. I. **Q**uid mirum, si æterna Dei sapientia conspici non valet, quando ipsa quoque invisibilia quæ per eam condita sunt, humanis oculis comprehendi non possunt? In rebus ergo creatis discimus creatorem omnium quanta humilitate veneremur: ut in hac vita usurpare sibi de omnipotentis Dei specie mens humana nil audeat, quod solum electis suis præmium in subsequenti remuneratione servat. Unde bene postquam dictum est: *Abcondita est ab oculis omnium viventium*; illico subinfertur:

Job. 28. Vers. 21. Volucres quoque cæli latet.

C A P. I. Volucres cæli aliquando in malam partem accipiuntur.

Par. in Mat. cap. 41. Matth. 13.

Luc. 9. 58.

2. In Scriptura enim sacra volucres aliquando in malo, aliquando in bono dantur intelligi. Per volucres quippe nonnunquam potestates aeræ designantur, bonorum studiis adversæ. Unde Veritatis ore dicitur: *Quoniam semen quod secus viam cecidit, venerunt volucres, & comederunt illud*: quia nimirum maligni spiritus humanas mentes obsidentes, dum cogitationes noxias ingerunt, verbum vitæ a memoria evellunt. Hinc rursus cuidam diviti superba sapienti dicitur: *Vulpes foveas habent, & volucres calididos; filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet*. Vulpes valde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis, vel specubus se abscondunt: cumque apparuerint, nunquam rectis itineribus, sed tortuo-

In 2do Bellar. Quasi in quodam.

sis anfractibus currunt. Volucres vero, ut novimus, alto volatu se in aera sublevant. Nomine ergo vulpium, dolosa atque fraudulenta: nomine autem volucrum, hæc eadem superba dæmonia designantur. Ac si dicat: *Fraudulenta & elata dæmonia in corde vestro, id est in cogitatione superbiæ inveniunt habitationem suam: filius autem hominis, ubi caput suum reclinet non habet; id est, humilitas mea requiem in superba mente vestra non invenit.*^a Quasi enim quodam volatu volucris illa prima se extulit, quæ per elatam cogitationem dixit: *In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, & ero similis Altissimo*. Ecce quam alta superbe volando petiit. Quem etiam volatum & primis hominibus persuasit. Ipsi quippe volando quasi super se ire conati sunt, quando eis dictum est, ut gustarent, & essent sicut dii. Cumque similitudinem divinitatis appetunt, immortalitatis munera perdidderunt. Qui in terram moriendo non issent, si super terram humiliter stare voluissent.

3. At contra in bono volucres poni solent, sicut in Evangelio Dominus cum similitudinem regni cælestis ex grano sinapis denuntiaret, dixit: *Cui simile est regnum Dei, & cui simile estimabo illud? Simile est*

Isai. 14. 13.

Aliquando in bonam. Par. in Luc. cap. 37. Luc. 13. 13.

est

^a est grano ^a sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & crevit, & factum est in arborem magnam, & volucres celi requieverunt in ramis ejus. Ipse quippe est granum sinapis, ^b qui in horti sepultura plantatus, arbor magna surrexit. Granum namque fuit cum moreretur, arbor cum resurgeret. Granum per humilitatem carnis, arbor ^c per potentiam majestatis. Granum, quia vidimus eum, & non erat aspectus: arbor autem, quia speciosus forma præ filiis hominum. Hujus arboris rami, sancti prædicatores sunt. Et videamus quam late tendantur. Quid enim de eis dicitur? In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. In istis ramis volucres requiescunt: quia sanctæ animæ, quæ quibusdam virtutum pennis a terrena cogitatione se sublevant, in eorum dictis atque consolationibus ab hujus vitæ fatigatione respirant. Hoc igitur in loco postquam de sapientia dictum est: Abscondita est ab oculis omnium viventium; recte subjungitur: Volucres quoque celi latet; quia in hac corruptibili carne constituti, naturæ ejus potentiam ipsi quoque videndo non penetrant, qui jam per meritum sanctæ contemplationis volant. Ubi apte subjungitur:

^{Verf.} 22. Perditio & mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam ejus.

^a Norm. sinapi, & ita infra.

^b Turon. quod . . . plantatum.

^c Idem per omnipotentiam majestatis.

^d 2. Laud. quid perditionis . . . designatur; 1. Laud. utramque lectionem retinet.

^e In 2do Bessar. hic quoque Dei. Infra rebelles luminis . . . coæterna Dei.

^f Locum hunc sœde corruptum in editis & plerisque MSS. restitimus ope MSS. Norm. scil. duorum Ebroid. Gemet. Prætell. Beccens. Utic. Sag. In edit. poster. sic legitur: quod non accipimus habere. Nomen vero novum in calculo scriptum, id est in æterno præmio no-

4. ^d Qui perditionis & mortis nomine, nisi maligni spiritus designantur? qui inventores mortis & perditionis exstiterunt, sicut de ipso eorum principe sub ministri ejus specie per Johannem dicitur: Et nomen illi mors. Cui subjecti omnes superbæ spiritus, de hac sapientia quæ Deus est, dicunt: Auribus nostris audivimus famam ejus; quia nimirum visionem illius plena beatitudine habere nequiverunt. Videre quippe perfecte coæternam ^e Deo sapientiam, hoc est quod habere. Unde ad Johannem de munere vincens dicitur: Dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen novum scriptum quod nemo scit, nisi qui accipit. In hac enim vita scire aliquid, vel videre possumus, etiam quod non accepimus; ^f habere vero nomen novum in calculo scriptum, est in æterno præmio notitiam Dei humanis sensibus inusitatam, quam scire non potest nisi qui accipit, habere. Quia itaque, ut diximus, videre Deum, hoc est quod habere; ideo iniqui spiritus hanc sapientiam non vident, quia repulsi per superbiam nequaquam eam habere potuerunt. Ad lucem quippe ejus clausurunt oculos cordis, superfusus ejus radiis repugnantes, sicut intelligi etiam de cisdem malignis spiritibus potest, quod scriptum est: Ipsi rebelles fuerunt & lumini. Famam ergo sapientiæ malignis spiritibus audisse, sed eandem sapientiam non vidisse, est & ejus

PO-

titiam Dei humanis mentibus inusitatam scire nemo potest, nisi qui hanc etiam accepit habere. Quis hæc Oedipus explicare potest? Vitium tamen pene omne, expurgorum & commatum annotatione derivatur. Favere videtur huic lectioni codex Sangerm. sed interpolatus hoc in loco, & obelis confixus, qui corruptionis sunt indicia. Nostram lectionem perfecte representant vet. edit. Basil. & Paris. 1518. nisi quod pro est, in iis legitur id est, quod discrimen ad evertendum sensum sufficit.

^g Germ. 2. Laud. & Corb. Germ. luminis.

^d
C A P. II.
R E C. 1.
Superbi Angeli divi-
nam sapien-
tiam, quia
ea non fru-
untur, mi-
nime vi-
dent.
Apo. 6. 8.

Par. iu Apo-
cap. 5.

^c

Apo. 2. 17.

^f

^g
Job. 24. 13.

potentiam ex virtute illius cognovisse, & tamen sub ea humiliter stare noluisse. Unde & Veritatis voce de ipso malignorum spirituum capite dicitur: *Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit. Sequitur:*

Vers. 23. Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius.

CAP. III.
REC. III.
Homines
Jatuit quando per carnem Sapientia ventura esset ad homines; vel quomodo foris apparens invisibilis apud Patrem permaneret.
Joha. 14. 10.

5. Hæc coæterna Deo sapientia aliter viam habet, atque aliter locum. Locum vero si quis intelligat, non localem. Nam teneri corporaliter non potest Deus: sed ut dictum est, locus intelligitur non localis. Locus sapientiæ Pater est, locus Patris sapientia, sicut ipsa Sapientia attestante dicitur. *Ego in Patre, & Pater in me.* Aliter ergo ipsa sapientia habet viam, atque aliter locum. Viam per humanitatis transitum, locum vero per statum divinitatis. Inde enim non transit, ^a unde æterna est: sed inde transit, unde propter nos apparuit temporalis. Sic namque in Evangelio scriptum est: *Quia egrediens ab Jericho Dominus transibat: duo autem cæci sedentes juxta viam, clamaverunt dicentes: Domine miserere nostri filii David.* Ad quorum vocem, sicut illic scriptum est, stetit Jesus, & lumen reddidit. Quid est autem transeundo audire, stando lumen restitueri, nisi quod per humanitatem suam nobis misertus est, qui per divinitatis ^b suæ potentiam, a nobis mentis nostræ tenebras exclusit? Quod enim propter nos natus & passus est, quod resurrexit, ascendit in cælum, quasi transit Jesus: quia hæc nimirum actio temporalis est. Sed stans eos tetigit & illuminavit, quia non sicut illa dispensatio temporalis, ita verbi æternitas transit, quæ in se manens innovat omnia. Stare

enim Dei, est incommutabili cogitatione mutabilia cuncta disponere. Qui ergo voces petentium transiens audivit, stans lumen reddidit: quia etsi propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, unde habere mutabilitatis transitum nescit. Quia igitur quando per carnem appareret hominibus incertum fuit, recte nunc dicitur: *Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius.* Ac si aperte diceretur: *Humanæ cogitationi occulta sunt, vel quando per carnem ad homines sapientia veniat, vel quomodo apud Patrem invisibilis, etiam cum foris apparuerit, persistat.*

6. Quamvis hoc intelligi & aliter potest. Nam via ejus non inconvenienter accipitur hoc ipsum quod venit ad cor, seseque nobis intrinsecus infundit. Locus vero ejus fit cor, ad quod veniens permanet. De hac quippe via illius dicitur: *Vox clamantis in deserto, parate viam Domino: id est, in corde vestro venienti Sapientiæ aditum reserate, sicut alias dicitur: Iter facite ei, qui ascendit super occasum.* Super occasum fuit ascendere, ipsam mortem quam pertulerat, resurgendo superasse. Ait ergo: *Ei qui ascendit super occasum, iter facite;* id est, resurgenti Domino in vestris cordibus per fidem viam præbete. Hinc Johanni per spiritum dicitur: *Præbis ante faciem Domini parare vias ejus.* Quisquis etenim prædicando a sordibus vitiorum corda audientium mundat, venienti sapientiæ viam præparat. Habet ergo viam ista sapientia, habet & locum: Viam qua venit, locum quo manet, sicut ipsa ait: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Via est

Ejusdem adventus & mansio in cordibus hominum ignorantur.

Matt. 3. 3. c

Psal. 6. 5. Pat. in Psal. cap. 133.

Luc. 1. 76.

Joha. 14. 23.

^a Gemet. unde coæterna est.
^b In 2do Beslar. deest sua.

c Germ. & 2. Laud. viam Domini.

est igitur qua venit, locus quo manet. ^a Sed quo venit, quæ ubique est? An venire est sapientiæ, per illuminationem mentis nostræ indicare presentiam majestatis suæ? Et quia hominibus incertum est vel in cuius cor veniat, vel in quo postquam venerit, permanendo requiescat, recte nunc dicitur: *Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius*: quia solius divinæ visionis est cernere, vel quibus modis intellectus sapientiæ ad cor hominis veniat, vel cuius mens intellectum vitæ, quem perceperit, mortiferis cogitationibus non amittat. Et quia hæc eadem sapientia per humanitatis gratiam manifestata, in cunctis mundi partibus, electorum fuerat corda repleta, recte subditur:

Veef. 24. Ipse enim fines mundi intuetur, & omnia quæ sub cælo sunt respicit.

C A P. IV.
VET. IV.
Deus nos
respiciendo
per gratiam
reformatur.
Proo. 20. 8.

7. Respicere quippe Dei, est ea quæ amissa ac perdita fuerant, ad suam gratiam reformare. Unde scriptum est: *Rex qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo*. Respicendo namque levitatis nostræ mala coercuit, & magna merita maturitatis dedit. Unde adhuc subditur:

Veef. 25. Qui fecit ventis pondus.

C A P. V.
R E C. IV.
Par. in Psal.
cap. 210.
Animas va-
gas figit &
gravitate
denat.
Pf. 103. 3.

8. Velocitate enim ac subtilitate ventorum in Scriptura sacra solent animæ designari, sicut per Psalmistam de Deo dicitur: ^b *Qui ambulat super pennas ventorum*; id est, qui transgreditur virtutes animarum. Fecit ergo ventis pondus: quia dum superna sapientia replet animas, eas ^c maturitate indita graves reddit;

^a Ita MSS. At in poster. editis, *sed quando venit qua ubique est*. At præferenda est nostra lectio, nam *quando* non ad locum sed ad tempus pertinet; hic vero de loco agitur.

^b *Gemet, qui ambulat.*

^c 1. Laud. *maturitate solita graves*. Alter Laud. *maturitate vel inditata graves*. 2, Bessar. *Inclista ... graves*.

non illa gravitate qua dicitur: *Filii hominum usquequo ^d gravi corde?* Aliud namque est gravem esse per consilium, aliud per peccatum: aliud est gravem esse ^e per constantiam, aliud per culpam. Ista enim gravitas pondus habet oneris, illa virtutis. Pondus ergo accipiunt animæ, ut ab intentione Dei non jam levi motu desiliant, sed in eum fixa ^f constantiæ gravitate consistant. Adhuc ille populus leviter movebatur, de quo per Prophetam dicitur: *Abiit vagus in viam cordis sui: viam ejus vidi, & dimisi eum*. ^g Grave autem consilium cordis omnem inconstantiam vagationis expellit. Et quoniam sunt animæ, quæ levi motu nunc ista, nunc illa desiderant, omnipotens Deus quia ipsas leves fluctuationes mentium non leviter pensat, vagatione cordis relinquendo dijudicat. Sed cum per gratiam respicit vagam mentem, in consilii stabilitatem figit. Recte ergo nunc dicitur: *Qui fecit ventis pondus*; quia cum leves motus animi misericorditer dignatur aspicere, hunc protinus ad constantiæ maturitatem format. Vel certe ventis pondus facere, est concessam hic electis de virtutibus gloriam, permixta infirmitate temperare. Unde & subditur:

Et aquas appendit mensura.

9. Aquæ in Scriptura sacra, aliquando Spiritum sanctum, aliquando scientiam sacram, aliquando scientiam pravam, aliquando tribulationem, aliquando defluentes populos, aliquando ^g mentes fidem sequentium, ^h designare solent. Per aquam quippe, sancti Spiritus infusio desi-

gna-

^d 2. Laud. & Germ. *graves corde*.

^e Turon. *per conscientiam*.

^f Bellov. & 1. Laud. *constantia suavitate*.

^g Ita Corb. Germ. Bellov. Turon. Vin-
doc. 1. Laud. In Norm. *fidei documenta se-
quentium*. In Germ. & excusis bonorum *fi-
dei predicamenta sequentium*.

^h Germ. *designari*.

Psa. 4. 3.
^d
Par. in Psal.
cap. 6.

^e

^f

Isai. 57. 17.
& 18.

Ibidem.
C A P. VI.
Virtutes
Electorum
permixta,
ne extol-
lantur, in-
firmitate
temperat.

^g
^h

gnatur, sicut in Evangelio dicitur: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquae vivae.* Ubi Evangelista secutus adjunxit: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Rursum per aquam sacra scientia designatur, sicut dicitur: *Aqua sapientiae salutaris potabit eos.* Per aquam quoque prava scientia appellari solet, sicut apud Salomonem mulier, quae typum haereseos tenet, callidis suasionibus blanditur dicens: *Aquae furtivae dulciores sunt.* Aquarum etiam nomine nonnunquam solent tribulationes intelligi, sicut per Psalmistam dicitur: *Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquae usque ad animam meam.* Per aquam, populi designantur, sicut per Johannem dicitur: *Aquae vero sunt populi.* Per aquam quoque non solum fluxus decurrentium populorum, sed etiam bonorum mentes, fidei praedicamenta sequentium, designantur, sicut Propheta ait: *Beati qui seminatis super omnes aquas.* Et per Psalmistam dicitur: *Vox Domini super aquas.* Hoc ergo in loco quid aquarum nomine, nisi electorum corda signantur, quae per intellectum sapientiae, auditum jam supernae vocis acceperunt? De quibus recte dicitur: *Et aquas appendit mensura.* Quia Sancti ipsi, qui ^a sancto sublevante Spiritu ad summa rapiuntur, quamdiu in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiant, quibusdam tentationibus reprimuntur: ut nequaquam tantum proficere valeant, quantum volunt: sed ne extollantur superbia, fit in eis ipsarum quaedam mensura virtutum.

Johan. 7. 39.

Eccli. 15. 3.

Prov. 9. 17.

Apoc. 17. 15.

Isai. 32. 20.

Psal. 28. 3.

V. & R. V. Fat. in 3. Reg. cap. 9.

2

^a Germ. qui suo levante Spiritu. Deest etiam sancto in 1. Laud. & Corb. Germ.

^b In Bellar. Zezabel.

^c In omnib. MSS. Germ. Norm. Laud. Vindoc. Corb. Germ. &c. ita legitur, non: *Et secundo quinquaginta viros. . . . petitione subdita*, ut est in editis post. In sola Gullanv. habetur *quinquaginta viros*, pro

10. Hinc est enim quod Elias dum tot virtutibus in alta profecisset, quadam mensura suspensus est, dum ^b Jezebel postmodum quamvis reginam, tamen mulierculam fugit. Perpendo quippe hunc mirae virtutis virum, ignem de caelo trahere, ^c & secundo quinquagenarios cum suis omnibus, petitione subita concremare, verbo caelos a pluviis claudere, verbo caelos ad pluvias aperire, suscitantes mortuos, ^d ventura quaeque praevidentem: & ecce rursus animo occurrit, quo pavore ante unam mulierculam fugerit. Considero virum ^e timore percussum, de manu Dei mortem petere, nec accipere: de manu mulieris mortem fugiendo vitare. Querebat enim mortem dum fugeret, dicens: *Sufficit mihi, tolle animam meam: neque enim melior sum quam patres mei.* Unde ergo sic potens, ut tot illas virtutes faciat? unde sic infirmus, ut ita feminam pertimescat, nisi quia aquae appenduntur mensura: ut ipsi sancti Dei homines & multum valeant per potentiam Dei, & rursus quadam mensura moderati sint per infirmitatem suam? In illis virtutibus Elias quid de Deo acceperat, in istis infirmitatibus ^f quod de se esse poterat, agnoscebat. Illa potentia virtus fuit, ista infirmitas custos virtutis. ^g In illis virtutibus ostendebat quid acceperat: in istis infirmitatibus hoc quod acceperat, custodiebat. In miraculis monstrabatur Elias, in infirmitatibus servabatur.

11. Sic Paulum video fluminum & latronum, civitatis & solitudinis, maris ac terrae pericula sustinentem, frenantem jejuniis ac vigiliis corpus, su-

quinquagenarios.

^d In aliis edit. *ventura quoque*, quod in nullis MSS. invenimus.

^e Ita omnes MSS. nostri; non, *timore percussum*, ut in Vatic. & Gullanv.

^f Corb. Germ. Beccens. & Utic. *quid deesse*; in aliis melius *quod de se poterat*.

^g Vindoc. *in iis caelestibus.*

Quod confirmatur exemplo Eliae Jezebelm fugientis. 3. Reg. 19. 3.

b

c

d

e

Ibid. 19. 4.

f

g

Et Pauli mortem declinantis, aut Satanæ tentationes patientis. 2. Cor. 11. 26.

Pat. 2. Cor. f.
cap. 9.
Ibid. 12. 4.
Ibid. 12. 7.

a

b

Act. 9. 7.

2. Cor. 11.
32.

c

2. Cor. 12. 9.

ustinentem frigoris & nuditatis ærumnam, ad Ecclesiarum custodiam vigilanter se ac pastoraliter ^a exercentem, ad tertium cœlum raptum, rursumque cum in paradysum raptum, & audisse arcana verba, quæ non licet homini loqui: & tamen satanæ angelo ad tentandum conceditur, orat ut eximi debeat, & non exauditur. Cujus cum ipsa initia ^b conversionis aspicio, perpendo quod ei superna pietas cœlos aperit, seseque illi Jesus de sublimibus ostendit. Qui lumen corporis ad tempus perdidit, lumen cordis in perpetuum accepit. Ad Ananiam mittitur, vas electionis vocatur: & tamen de civitate eadem, quam post visionem Jesu ingressus fuerat, fugiens recedit, sicut ipse testatur dicens: *Damasci præpositus gentis Aræ regis custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet: & per fenestram in sporta ^c dimissus sum per murum, & sic effugi manus ejus.* Cui licenter dicam: O Paule in cœlo jam Jesum conspicias, & in terra adhuc hominem fugis? In paradysum duceris, secreta Dei verba cognoscis, & adhuc a satanæ angelo tentaris? Unde sic fortis, ut ad cœlestia rapiaris? Unde sic infirmus, ut in terra hominem fugias, & adhuc a satanæ angelo adversa toleres: nisi quia ipse qui te sublevat, rursum subtilissima te mensura moderatur, ut & in miraculis tuis nobis prædices virtutem Dei, & rursum in timore tuo reminisci nos facias infirmitatis nostræ? Quæ tamen infirmitas ne in desperationem nos pertrahat cum pulsat, dum de infirmitate tua Dominum rogares, quia auditus non es, nobis quoque locutus es, quid audisti: *Sufficit tibi gratia mea:*

nam virtus in infirmitate perficitur.

12. ^d Aperta ergo voce Dei ostenditur, quia custos est virtutis infirmitas. Tunc quippe bene interius custodimur, cum per dispensationem Dei tolerabiliter tentamur exterius, aliquando vitiis, aliquando pressuris. Nam eis quoque, quos viros novimus fuisse virtutum, tentationes atque certamina non desuere vitiorum. Hinc est enim quod ad consolationem nostram isdem prædicator egregius de se quædam talia prodere dignatur, dicens; *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* Ad ima quippe pertrahit caro, ne extollat spiritus: ^e & ad summa trahit spiritus, ne prosterнат caro. Spiritus levat, ne jaceamus in infimis: caro aggravat, ne extollamur ex summis. Si non sublevante spiritu nos caro tentaret, ^f perfectione proculdubio tentationis suæ in ima dejiceret. Rursum vero si non tentante carne ad summa nos spiritus sublevaret, in superbiæ casu ipsa nos pejus sublevatione prosterneret. Sed fit certo moderamine, ut dum unusquisque Sanctorum jam quidem interius ad summa rapitur, sed adhuc tentatur exterius, nec desperationis lapsus, nec elationis incurrat: quoniam nec tentatio exterior culpam perficit, quia interior intentio sursum trahit: nec rursum intentio interior in superbiæ elevat, quia tentatio exterior humiliat, dum gravat. Sicque magno ordine cognoscimus in interiori profectu quid accipimus, in exteriori defectu quid sumus. Et miro modo agitur, ut nec de virtute quisquam extolli debeat, nec

d
V E T. VI.
Custos virtutis est infirmitas.

Rom. 7. 23.

e

f

de

^a Vulgati recent. cum Germ. *exercentem*. Sequimur MSS. Turon. Vind. Norm. &c. & antiquiores excusos.

^b Vindoc. *conservationis*.

^c 1. Laud. & Norm. *demissus*.

^d Plerique *aperte*.

^e Ita Germ. Norm. Laud. Corb. Germ. & pene omnes. In edit. & *ad alta sustollit*.

^f Vatic. & Gussanv. *pondere* . . . *tentationis*, reluctantibus MSS. Germ. Corb. Germ. Norm. Turon. quibus consentiunt alii editi.

a de tentatione ^a desperare: quia dum spiritus trahit, & caro retrahit, subtilissimo ^b iudicii interni moderamine, infra summa, & supra infima in quodam medio anima libratur. Bene ergo dicitur: *Et aquas appendit mensura*. Sequitur:

Verf. 26. & 27.

Quando ponebat pluvii legem, & viam procellis sonantibus; tunc vidit illam, & enarravit, & preparavit, & investigavit.

CAPUT VI.

Verbi Dei præconibus lex posita, ut opere implerent quod prædicant. Deut. 32. 2. Pat. in Psal. cap. 114.

13. Solent per pluvias prædicationum dicta signari. Unde per Moysen dicitur: *Exspectetur sicut pluvia eloquium meum*. Quorum videlicet verba cum blande persuadent, pluviae sunt: cum vero terribilia de venturo iudicio intonant, sonantes procellae: Et notandum, quod pluviae lex ponitur, ut via procellis sonantibus aperiatur. Lex quippe est ipsis prædicatoribus posita, ut vivendo implerent, quod loquendo suadere festinant. Nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adjuvatur. Hinc enim per Psalmistam dicitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, & projecisti sermones meos*

Ps. 49. 16.

c ^c *post te*. Sermones etenim Dei post se prædicator projicit, cum hoc quod dicit, facere contemnit. Quando autem dictis ejus alter obediat, dum ipse respuit opere, quod prædicat voce, & dissimulat audire quod narrat? De ista prædicationis lege scriptum est: *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum. Qui autem fecerit, & docuerit ^d sic, magnus vocabitur*

Mat. 5. 19.

d

^a Plurimi desperet.
^b 2. Bessar. iudicis.
^c Gemet. retrorsum, aliis Norm. cum Germ. & Corb. Germ. *post te*, retinentibus.
^d Non legitur sic in nostris MSS. nisi in Germ. Nec etiam in Bessar. sicut nec præ-

in regno caelorum. Regnum caelorum, videlicet Ecclesiam præsentem appellat, de qua scriptum est: *Et colligent de regno ejus omnia scandala*. In superno etenim regno scandala, quæ ex eo colligi debeant, non habentur. Qui ergo solvit opere, & sic docet voce, in isto regno caelorum erit minimus, in illo nec minimus. Viam autem procellis sonantibus posuit, cum prædicatoribus suis, ad corda hominum terrore venturi iudicii percussa, aditum fecit. Prius itaque lex ponitur, ut postmodum via pandatur: quia illa vox cor audientis penetrat, quæ hoc quod ^e ore sonuerit, opere conservat. Tunc autem cum legem pluviae, & viam procellis sonantibus poneret, hanc sapientiam Deus vidit, enarravit, præparavit, & investigavit. Usitata sacri eloquii locutione ^f videre Deus dicitur, videre nos facere, sicut iusto viro Dominus dicit: *Nunc cognovi quod timeas Deum*. Et Israelitæ præmonentur: *Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum*: id est, ut scire vos faciat. Tunc ergo cum legem pluviae poneret, hoc est mandatum custodiæ prædicatoribus daret, hanc incarnatam sapientiam videri & enarrari a prædicatoribus, præparari & investigari ab auditoribus fecit. Sibi quippe illam præparat, quisquis illam bene vivendo in diem iudicii propitiam parat. Et notandum, quod de ea quatuor dicta sunt. Ait enim: *Vidit, enarravit, preparavit, investigavit*. Vidit namque, quia species est: enarravit, quia verbum: præparavit, quia remedium: investigavit, quia occultum. Sed hoc quod æterna Dei

Matth. 13. 41.

Hanc legem servantibus, ad hominum corda aditus patet.

e VET. VII.

f

Genes. 22. 12.

Deut. 13. 3.

I i 2 fa-

sentem, nec ore.
^e Deest ore in MSS. pl.
^f In recent. excusis *videre Dei*, quam lectionem e quibus MSS. depromserint editores, ignoramus. Dei tamen est in 2. o Bessar.

sapientia species Patris & Verbum dicitur, quando ab humana mente penetratur? Quis namque intelligat, vel verbum sine tempore, vel speciem sine circumscriptione? Dicendum ergo erat aliquid, quod de illa homo cognosceret in se. Unde apte subditur:

Verf. 28. Et dixit homini: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia: & recedere a malo, intelligentia.

CAPUT VIII.
REC. VII.
Deum timens ejus sapientiam possidere incipit, & in se cognoscit, quem in ipsius natura cognoscere non potest.

14. Ac si aperte diceretur: Ad temetipsum homo revertere, cordis tui secreta perscrutare. Si Deum te timere deprehendis, profecto constat quia hac sapientia plenus es. Quam si adhuc cognoscere non potes quid sit in se, jam cognoscis interim quid sit in te. Quæ enim apud se ab angelis metuitur, apud te timor Domini vocatur: quia hanc habere te certum est, si timere te Deum incertum non est. Hinc etiam per Psalmistam dicitur: *Initium sapientiæ, timor Domini*: quia tunc penetrare cor incoat, cum hoc extremi judicii pavore perturbat. Ad parvitatem igitur nostram divinus fermo se attrahit: ^a sicut pater cum parvulo filio loquitur, ut ab eo possit intelligi, sponte balbutit. Quia enim naturam sapientiæ penetrare non possumus quid sit in se, ex condescensione Dei audivimus quid sit in nobis, cum dicitur: *Ecce timor Domini, ipsa est sapientia*. Sed quia ille veraciter vim divini timoris intelligit, qui se a cunctis pravis operibus custodit, recte subditur: *Et recedere a malo, intelligentia*. Ea igitur quæ sequuntur, quia prophetiæ spiritu plena sunt, ipsa sacræ historiæ verba testantur, cum dicitur:

Isa. p. 110. 20.

2

Addidit quoque Job, assumens parabolam suam, & dixit.

Job. 29. Verf. 1.
b

15. Quia enim parabola similitudo nominatur, aperte constat quod per exteriorum verborum formam mysteria loquitur, qui ad loquendum, parabolam assumisse memoratur. Cum etenim sua narrat, quæcumque sunt sanctæ Ecclesiæ ventura denuntiat: & per hoc quod ipse patitur, indicat quid illa patiatur. Nonnunquam vero sic suæ historiæ verba permiscet, ut nil allegoricum insonet: nonnunquam vero sic suos dolores loquitur, ac si ex voce dolentis Ecclesiæ loquatur. In hac vero ultima sui parte sermonis, ultimum tempus designat Ecclesiæ, quando adversarios suos, id est carnales quosque, vel hæreticos atque gentiles, quos nunc studet sapientiæ auctoritate comprimere, effrenata jactantia clatos cogitur ^c irrita tolerare. Unde in hoc quoque sermone dicitur: *Nunc autem derident me juveniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei.* ^d Et ipsa ordinis ratio exposcit, ut per verba beati Job ultima, extremi sanctæ Ecclesiæ designentur dies, quando persecutione crescente, apertas hæreticorum voces tolerare compellitur, cum motus cordis sui, quos nunc intra cogitationum sinus contegunt, tunc in voce manifestati erroris aperiunt. Nunc enim, sicut per Johannem dicitur, draco in abyssio clausus tenetur, quia diabolica malitia in eorum subdolis cordibus occultatur. Sed sicut illic ^e dictum est, educetur draco de puteo abyssi: quia quod modo præ timore tegitur, tunc contra Ecclesiam publice de ^f iniquorum cordibus

CAP. IX.
VET. VIII.
REC. VII.
Job ultima Ecclesiæ tempora prænuntiat, quibus carnales & hæreticos persecutura est.

c

Job. 10. 2.

d

Par. in Psal. cap. 69.

Apoc. 20. 3.

e

f

^a Germ. & vulgati poster. *sicut cum pater cum parvulo filio loq. . . . balbutit*. Redundantem voculam *cum* expunximus MSS. pene omnibus adhærentes.

^b Abest & *dixit* a plurimis MSS. Nec

in Bessar. hæc verba comparent.

^c Duo Laud. *in risu tolerare*.

^d In 2. Bessar. *En*.

^e Editi *in vitis* MSS. *scriptum est*.

^f Turon. *iniquorum ore*.

bns omne serpentinum virus aperitur . Nunc enim abscondit se sub blandiente lingua , sæviens conscientia , & malitia calliditatis , quasi quadam se tegit abyſſo simulationis : nunc Dominus , sicut Pſalmiſtæ voce dicitur , *Congregat ſicut ^a in utre*

^a
Pſal. 32. 7.

aquas maris . Uter quippe , carnalis eſt cogitatio . Aquæ ergo maris in utre congregatæ ſunt , cum amaritudo perverſæ mentis non erumpit exterius in vocem pravæ libertatis . Veniet proſecto tempus , quando contra hanc perverſi atque carnales aperta voce prædicent , quod nunc occulta cogitatione moliantur . Veniet tempus , quando Catholicam Eccleſiam non ſolum injuſtis vocibus , ſed etiam crudelibus plagis premant .

Duobus modis Eccleſia perſecutionem patitur , verbis & gladiis .

16. Ab adverſariis namque ſuis duobus modis Eccleſia perſecutionem patitur , ſcilicet aut verbis , aut gladiis . Sed cum verbis perſecutionem ſuſtinet , exercetur ejus ſapientia : cum vero gladiis , exercetur ejus patientia . Sed verborum perſecutiones ab hæreticis nunc etiam quotidie toleramus , cum ipſi hæretici linguis nobis ſubdolis , & falſa humilitate blandiuntur . Perſecutiones vero gladiorum juxta finem mundi ſecuturæ ſunt : ut grana cœleſtibus horreis recondenda , tanto verius a peccatorum paleis exuantur , ^b quanto arctius affliguntur . Tunc electi omnes , qui in illa fuerint tribulatione comprehenſi , ^c remiſcuntur horum temporum , in quibus nunc Eccleſia fidei pacem tenet , & ſuperba hæreticorum colla comprimit , non potentatu culminis , ſed jugo rationis . Remiſcuntur noſtri , qui quieta fidei tempora ducimus : qui etſi in bellis coarctamur gentium , non tamen ^d in dictis expugnamur

b

c

d

^a 2. Laud. in utrem .

^b Ita Germ. Corb. Germ. Laudunenſes & pene omnes MSS. quos ſequuntur vet. edit. Poſterioribus autem editoribus magis placuit *acrus* , quod legitur in Gilot. Vatic. Guſſanv.

patrum . Beatus ergo Job ſanctæ Eccleſiæ typum tenens , quæ tunc in illis anguſtiis invenitur : & tamen noſtræ , ut dixi , quietis remiſcitur , ſua tranſacta narrat , & aliis ventura denuntiat , dicens :

Quis mihi tribuat , ut ſim juxta ^{Verſ. 2.} menſes priſtinos ?

17. Multa enim talia ſanctæ Eccleſiæ doloribus preſſa dictura eſt . Tantis quippe illam futurum eſt tribulationibus anguſtari , ut hæc tempora cum magno ſuſpirio deſideret , quæ nos cum magno dolore toleramus . Dicat ergo , dicat per vocem beati Job : *Quis mihi tribuat , ut ſim juxta menſes priſtinos ?* Quia enim ſtatutus dierum numerus , menſes vocantur : quid aliud nomine ſignat menſium , niſi collectiones animarum ? Dies quippe dum colliguntur in menſibus , ſubtrahuntur : quia & in hoc tempore ſanctæ Eccleſiæ , dum veritatis luce ſplendentes animas colligit , in intimis abscondit . Aliquando etiam menſis pro perfectione ponitur , ſicut Propheta ait : *Erit menſis ex menſe* ; perfectio videlicet eis in requie , quibus nunc perfectio fuerit in operatione . Remiſcatur ergo perfectionis priſtinæ , reducat ad memoriam quanta ^e prædicatione ſua collectis animabus reportabat lucra , & anguſtata tribulationibus dicat : *Quis mihi tribuat , ut jam ſim juxta menſes priſtinos ?* In quibus proſecto menſibus qualis fuerit , enumerando ſubjungit , dicens :

C A P. X.
REC. VIII.
Etſi gravia jam paſſa Eccleſia , longe graviora paſſura eſt.

Pat. in Iſai. cap. 21.

Iſai. 65. 23.

VET. IX.

e

Secundum dies , quibus Deus cuſtodiebat me , quando ſplendebat lumen ejus ſuper caput meum , & ad lumen ejus ambulabam in tenebris .

C A P. XI.
Ibidem & Verſ. 3.

18. Tunc

^e Turon. remiſcuntur , & infra remiſcuntur noſtri .

^d Vindoc. in judiciis .

^e Plurimi cum Germ. & Corb. Germ. prædicationis ſua . Prædicationis ſua etiam in 2. Beſlar.

C A P. XI.
Tunc mul-
ti infir-
mi cadent,
fortibus ob-
corum ce-
sum dolen-
tibus .

a

Pat. 2. Cor.
cap. 7.

18. Tunc quippe videt ex se, persecutione cogente, infirmorum multos cadere, quos nunc ut mater intra pacis sinum parvulos fovet, & ^a intra tranquillas fidei cunas continet, quia admixti fortibus, ipsa fidei tranquillitate nutriuntur. Tunc vero tales multi casuri sunt, & per viscera caritatis, quidquid in damno parvulorum sustinet, se perpeti animus perfectorum dolet. Infirmorum etenim damna, ad corda fortium per compassionem transeunt.

2. Cor. II.
29.

Unde per Paulum dicitur: *Quis infirmatur & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?* Tanto enim quisque perfectus est, quanto perfecte sentit dolores alienos. Unde sancta Ecclesia infirmis tunc cadentibus ^b angustiata, cum horum reminiscitur temporum, jure dictura est: *Secundum dies, quibus Deus custodiebat me*: quia se tunc in illis æstimat cadere, quæ se nunc in istis ^c respicit custodiri.

b

c

Pat. in 2. Pet.
cap. 4.

Bene autem dicitur: *Quando splendebat lucerna ejus super caput meum, & ad lumen ejus ambulabam in tenebris*. Lucernæ enim nomine, lumen signatur sacræ Scripturæ, de qua ipse Ecclesiæ pastor dicit: *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris*. Et Psalmista ait: *Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine*. Quia autem ^d

1. Pet. I. 19.

Psal. 118.
105.

d

principale nostrum mens est, appellatione capitis mens vocatur. Unde per Psalmistam dicitur: *Impinguasti in oleo caput meum*. Ac si aperte dicat: *Caritatis pinguedi-*

ne replesti mentem meam. Nunc ergo lucerna super caput Ecclesiæ splendet: quia sacra eloquia tenebras nostræ mentis irradiant, ut in hoc caliginoso vitæ præsentis loco, dum verborum Dei lucem percipimus, quæ sunt agenda videamus. Nunc ad lumen ^e ejus in tenebris ambulat: quoniam sancta universalis Ecclesia etsi alienæ occulta cogitationis non penetrat, ^f quia quasi faciem non cognoscit in nocte, tamen ponit gressus boni operis, directa lumine supernæ locutionis. Sequitur:

Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo.

Verf. 4.

19. Sicut uniuscujusque hominis, sic sanctæ Ecclesiæ ætas describitur. Parvula quippe tunc erat, cum a nativitate recens verbum vitæ prædicare non poterat. Hinc enim de illa dicitur: *Soror nostra parvula est, & ubera non habet*: quia nimirum sancta Ecclesia priusquam proficeret per incrementa virtutis, infirmis quibusque auditoribus præbere non potuit ubera prædicationis. Adulta vero Ecclesia dicitur, quando Dei verbo copulata, sancto repleta Spiritu, per prædicationis ministerium in filiorum conceptione ^g sætatur, quos exhortando parturit, convertendo parit. De hac ejus ætate Domino dicitur: *Adelescentulæ dilexerunt te*. Universæ quippe Ecclesiæ, quæ unam Catholicam faciunt, adolescentulæ vocantur: non jam vetustæ per culpam, sed novellæ per gratiam: non senio steriles, sed ætate mentis ad spiritalem congruæ sæcunditatem. Tunc ergo, cum in diebus illis Ec-

CAP. XII.
R E C. I X:
Varie Ec-
clesiæ æta-
tes. In-
fantia, ado-
lescentia,
senium.
Cant. 1. 8.
Pat. in Cant.
cap. 47.

g

Cant. I. 3.

^a Turon. in tranquilla fidei cuna.
^b Plurimi cum Germ. & Corb. Germ. angustiata. Bessar. Angustata.
^c Norm. respicit stare. Laud. respicit custodire. Vindoc. Quia tunc se in illis æstimat eadem, qua se nunc in istis æstimabat custodiri; obscure sane, & ut censemus, mendose.

^d Ita quoque appellatur supra libr. 13. num. 5.

^e Deest ejus in Germ. Corb. Germ. & plurimis aliis. Abest etiam in Bessar.

^f Omittitur quia in duob. Laud.

^g Ita Germ. Corb. Germ. Laud. Norm. Bellov. &c. ubi editi habent fecundatur.

clesia quasi quodam senio debilitata, per prædicationem filios parere non valet, reminiscitur fœcunditatis antiquæ, dicens: *Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ*. Quamvis post eisdem dies quibus deprimitur, jam tamen circa ipsum finem temporum, grandi prædicationis virtute roboretur. Nam susceptis ad plenum gentibus, omnem Israeliticum populum, qui tunc inventus fuerit, in fidei sinum trahit. Scriptum quippe est: *Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israël salvus feret*. Sed ante illa tempora erunt dies, in quibus ab adversariis paululum videbitur oppressa, cum & horum dierum reminiscitur, dicens: *Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo*.

In fine tamen multos suscepit filios.

Rom. 11. 25. & 26.

VET. X. Qui mandata Dei meditatatur, habet Deum inhabitantem.

Psal. 12. 25.

Hebr. 4. 13.

Pat. in Ezg. cap. 6.

20. Quid hoc loco tabernaculum, nisi habitationem mentis accipimus? Quia per omne quod cogitando agimus, in consilio nostri cordis habitamus. Quisquis autem mandata Dei tacitus cogitat, secreto illi Deus in tabernaculo est. Habitationem etenim cordis sui ante Dei esse oculos viderat, qui dicebat: *Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper*. Exteriora namque opera patent oculis hominum, longe vero incomparabiliter interiores ac subtilissimæ cogitationes nostræ patent oculis Dei. *Omnia enim, sicut scriptum est, nuda & aperta sunt oculis ejus*. Et sæpe in exteriori opere ante oculos hominum inordinati apparere metuimus, & in interiori cogitatione illius respectum non metuimus, quem videntem omnia, non videmus. Multo enim magis intrinsecus Deo, quam extrinsecus hominibus conspicabiles sumus. Unde & sancti omnes foris se intusque circumspiciunt, & vel

reprehendendos se exterius, vel ini quos se interius videri invisibiliter timent. Hinc est quod animalia quæ per Prophetam videntur, in circuitu & intus plena oculis esse memorantur. Quisquis enim exteriora sua honeste disponit, sed interiora negligit, in circuitu oculos habet, sed intus non habet. Sancti vero omnes, quia & exteriora sua circumspiciunt, ut bona de se exempla fratribus præbeant, & interiora sua vigilanter attendunt, quia sese irreprobables interni judicis obtutibus parant, & oculos in circuitu & intus habere perhibentur: magisque se, quo Deo placeant, in sua interna componunt, sicut per Psalmistam quoque de sancta Ecclesia dicitur: *Omnis gloria ejus a filiæ regis ab intus*. Sed quia exteriora sua etiam irreprehensibilia custodit, jure de ea subdidit: *In fimbriis aureis circumamicta b varietate*: ut pulcra sibi intus sit, & aliis foras: & se provehens per internam gloriam, & alios erudiens per exteriora operum exempla. Beatus igitur Job dicat ex se, dicat ex persona universalis Ecclesiæ: *Quando secreto Deus erat in tabernaculo meo*. Ut enim demonstret quantum intus profecerit, secreto Deum fuisse in suo tabernaculo perhibet. Ut etiam ostendat rectitudinis opera quantum extrinsecus custodivit, adjungit:

Sancti se foris intusque circumspiciunt. Ezg. 1. 12. & 10. 12.

Pat. in Psal. cap. 102. Ps. 43. 14.

a

b

Quando erat Omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. Vers. 5.

21. Omnes autem, qui divina præcepta metuunt, Dei tabernaculum fiunt. Unde, * ut supra jam diximus, per semetipsam Veritas dicit de eo, qui illius mandata custodit: *Ego & Pater c veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. Quod contra perverſi quique dum interna

CAP. XIII. Sanctis intus Deo vacantiibus, mali sola exteriora quærunt, * Num. 6. Job. 14. 23. Pat. ad Heb. cap. ult.

c

NON

edit. ubi recent. habent *varietatibus*.

c Editi addunt *meus*. In omnibus MSS. nostris, nisi in Germ. & Corb. Germ. minime legitur.

a Corb. Germ. duo Laud. Germ. Norman. omnes, &c. *filiæ Regum*. In Vulgata & textu Hebr. *Regis*. In 2. Bessar. *Regum*.

b Ita cum Bellov. & laudat. cod. vet.

non appetunt, in suis se cogitationibus foras fundunt. Unde eis per Prophetam dicitur: *Redite prævaticatores ad cor.* Et rursus: *Væ qui cogitatis inutile.* In actionibus quippe suis verentur homines, quos corporaliter vident, & Deum sibi præsentem non æstimant esse, quem non vident. Quod contra in laude iusti dicitur, dum Ægypti regem contemneret, & Dei mandatis obediret:

Quia invisibilem tamquam videns sustinuit. Perversum quippe terræ principem quasi non vidit, quem ab oculis sui cordis abjecit. Regem vero invisibilem tamquam videns sustinuit, quia ab ejus^a timoris intuitu, mentis oculum non deflexit. Sancta itaque Ecclesia in magnis tunc tribulationibus deprehensa, cum multos a Deo conspicit prava cogitatione discedere, videt profecto mentis eorum habitaculum discedente Deo vacuum remanere, & jure deplorans, dicit: *Quando secreto Deus erat in tabernaculo meo.*

Quibus verbis non immerito etiam simulatio religionis plangitur: quia nonnulli etiam nunc Christiani esse non appetunt, sed videri. His videlicet Deus in publico est, non in secreto. Sed sancta Ecclesia Deum in secreto habere desiderat: quia illos vere fideles respicit, quos ad fidei vitam corde pleno permanere cognoscit. Quæ juxta exteriorem quoque vigoris sui rectitudinem dicit: *Quando erat Omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei.* Pueri scilicet vocantur, qui cœlestibus mandatis inferviunt. Unde per Prophe-

tam Dominus dicit: *Ecce ego & pueri mei quos mihi dedit^b Deus.* Et rursus in Evangelio: *Pueri numquid^c pulmentarium habetis?* Nunc ergo in circuitu ejus sunt pueri: quia in cunctis fere gentibus reperiuntur,

qui cœlestia mandata custodiunt, & spiritualis disciplinæ regulis obsequuntur. Qui profecto tunc ad obsequium pueri deerunt, quando pravi, qui reperti fuerint, spiritualia ejus mandata contemnunt. Sequitur:

Quando lavabam pedes meos butyro.

22. Quia Christum & Ecclesiam unam esse personam crebro jam diximus, illum videlicet hujus corporis caput, hanc autem illius capitis corpus: aliter hæc verba juxta vocem capitis accipi, atque aliter juxta vocem corporis debent. Quos ergo pedes Domini, nisi sanctos prædicatores accipimus? De quibus dicit: *Et inambulabo in eis.* Butyro ergo pedes lavantur: quia prædicatores sancti bonorum operum pinguedine replentur. Etenim, * ut supra jam diximus, vix ipsa prædicatio sine aliquo transitur admissio. Nam quilibet prædicans, aut ad quantulamcumque indignationem trahitur, si contemnitur: aut ad aliquantulamcumque gloriam, si ab audientibus veneratur. Unde & Apostolis pedes loti sunt, ^e ut a quamlibet parvo contagio in ipsa prædicatione contracto, quasi a quodam itinere collecto pulvere mundarentur. Et beatus Jacobus dicit: *Nolite plures magistri fieri, fratres mei.* Et paulo post: *In multis enim offendimus omnes.* Pedes ergo lavantur butyro: quia pinguedine boni operis infunditur atque mundatur collectus pulvis de gloria predicationis. Vel certe butyro pedes lavantur, dum sancti prædicatoribus debita ab audientibus stipendia conferuntur, & quos fatigat injunctus prædicationis labor, exhibita a discipulis pinguedo boni operis fovet: non quod ideo prædicent ut alantur, sed ideo alantur

Varf. 6.

C A P U T
XIV.
REC. x.
Pedes Domini prædicatores, quos ungit & mundat.

Levit. 26. 12.
d

* l. i. n. 30.

e

Jac. 3. 1.
Ibid. 2.

Pat. ad Heb.
lip. cap. ult.

^a Vindoc. amoris intuitu.
^b Norm. Dominus.
^c Turon. pulmentum.

^d Ita Laud. Germ. Corb. Germ. Norm. & alii. Edit. poster. & ambulabo.
^e 2. Bessar. ex quolibet.

a tur ut prædicent; id est, ^a ut prædicare subsistant, non ut in intentionem sumendi victus transeat ^b actio prædicatoris, sed ad utilitatem prædicationis deserviant ministeria sustentationis. Unde a bonis prædicatoribus non causa victus prædicationis impenditur, sed causa prædicationis accipitur victus. Et quoties prædicantibus necessaria ab audientibus conferuntur, non solent de rerum munere, ^c sed de conferentium gaudere mercede. Unde per Paulum dicitur: *Non quero datum, sed quero fructum*. Datum quippe est res ipsa quæ impenditur: fructus vero dati est, si benigna mente futuræ mercedis studio aliquid impendatur. Ergo datum in re accipimus, fructum in corde. Et quia discipulorum suorum Apostolus mercede potius quam munere pascebatur, nequaquam datum, sed fructum se querere fatetur. Unde & subdidit protinus, dicens: *Habeo autem omnia, & abundo*. Butyro ergo lavantur pedes, cum prædicatores sancti, ut diximus, ipsa prædicatione fatigati, auditorum suorum bonis operibus foventur. Fessos namque pedes butyro unxerat ille, qui audiebat: *Viscera sanctorum requieverunt per te, frater*. Hoc butyro unctus fuerat pes, qui in catena tenebatur, dicens: *Det misericordiam Dominus Onesiphori domui; quia sæpe me refrigeravit, & catenam meam non erubuit*. Si ergo ex voce capit hæc verba pensamus, recte pedes, sicut dictum est, prædicatores accipimus.

Philip. 4.
27.

Ibid. 12.

Philem. 7.

2. Tim. 1. 16.

V E T. XII.
Pedes Ecclesie sunt inferiores ministri, qui terrena curant.

23. Si autem sentire ista ex voce folius corporis debemus, nimi-

a 1. Laudum. ut prædicatores subsistant. Alter ut prædicationi insistant.

b Corb. Germ. 1. Laud. & Norm. actio prædicationis.

c Vindoc. & 2. Laud. sed de contentium.

d 1. Laud. vocando.
Tom. II.

rum pedes Ecclesie sunt inferiorum operum ministri: qui dum ad usus necessarios ea quæ sunt exterius, exercent, per extremum ministerium velut pedes terræ inhærent. Sed debent hi qui præsumunt, qui doctrinæ studio invigilant, solerti cura occupatorum corda requirere, eisque eam quam ipsi ^d vacando percipiunt, crebræ admonitionis voce, infusionem pinguedinis ministrare. Nam quia in uno corpore invicem pro se membra sollicita sunt, sicut illorum ministeriis ^e nostra extrema fulciuntur, ita necesse est ut nostris studiis illorum interiora repleantur. Quando igitur sancti doctores quibusdam ad extrema ministeria deditis, unctionem Dominicæ incarnationis prædicant, butyro eloquii pedes lavant. Solent etiam pedes ipsa itineris asperitate lacerari. Unde & omnino difficile est in terrenis actionibus hujus vitæ iter agere, & nulla ex labore itineris vulnera sustinere. Cum ergo vigilantes præpositi, auditores suos curis exterioribus intentos ad cor revocant, ut quæ inter ipsa licita opera admiserint mala cognoscant, & quæ cognoverint desceant, pedes butyro lavant: quia eorum vulneribus, ^f pœnitentiæ unguenta subministrant. Reminiscatur igitur tunc Ecclesia vehementer afflictæ, quomodo pacis suæ tempore per exhortationis verbum, membra in se etiam extrema mundabat, & dicat: *Quando lavabam pedes meos butyro*. Quod de beato Job admirabiliter libet intueri, qui inter tot curas rerum, inter tot affectus pignorum, inter tot studia sacrificiorum, subjectis suis quamlibet extre-

d

e

f

mis,

e Nonnulli editi *nostra externa*, quod melius respondet sequentibus, *illorum interiora*. Sed MSS. sequimur ac veteres editi non conjecturis indulgemus. Iestienem nostram confirmat vox, *extrema*, sæpius infra repetita.

f Gemet. pœnitentiæ lamenta.

K k

mis, bona sequentis vitæ prædicat: ut eos de cœlestibus imbueret, qui sibi ad terrena opera deservirent. Quid ad hæc nos Episcopi dicimus, qui commissis nobis verbum vitæ impendere non curamus, quando conjugatum virum prohibere non valuit ^a ab officio prædicationis vel secularis habitus, vel magnæ occupatio facultatis? Sed servata veritate historia, ad sanctæ Ecclesiæ jam verba redeamus, quæ per beatum Job, id est per os membri sui loquitur, quanta sint quæ tempore extremo patietur, cum transactorum suorum reminiscitur, cum per eam videlicet verbi pinguedinem operantium ^b vita lavaretur. Quæ ipsam quoque prædicatorum suorum vigilantiam plenius exsequens, subdit:

REC. XI.

Ibidem.

CAP. XV.
In Ecclesia
rivi olei
sunt vel se-
cra dogma-
ta, vel san-
cti Spiritus
gratia.
1. Cor. 10. 4.

Et petra fundebat mihi rivus olei.
24. Quia petre nomine Christus accipitur, prædicator egregius fatur, dicens: *Petra autem erat Christus.* Quæ videlicet petra nunc ad usum sanctæ Ecclesiæ olei rivus fundit: quia in ea loquens Dominus, prædicamenta unctiōnis intimæ emanat. De hac petra olei rivus exiit, liber Matthæi, liber Marci, liber Lucæ, & liber Johannis. In diversis hujus mundi partibus quot prædicamenta edidit, tot petra hæc per ora Apostolorum omnium olei rivus fudit. Toties adhuc de petra hac olei rivus funditur, quoties a sancto Spiritu ungentis mentibus auditorum, ea quæ in libris veteribus de Christo dicta sunt, explanantur. Et rivi vocantur olei: quia decurrunt & unguunt. In quibus ^c quisquis tingitur, ungitur: quisquis ungitur, interius impingua-

^a Ita omnes MSS. Norm. & vet. edit. In 2. Laud. *ab verbo predic.* Germ. Corb. Germ. & editi recent. *a butyro prædicationis.* Bessar. *a butyro.*

^b Bed. *ov. vita laboretur.*

^c Ita Germ. Gemei. cum aliis Nor. duo Laud. Turon. & vet. excusi. In posterior.

tur. De qua nimirum pinguedine Psalmista ait: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.* Potest nomine olei, ipsa sancti Spiritus unctio designari, de qua per Prophetam dicitur: *Computrescet jugum a facie olei.* Jugum quippe a facie olei computrescit, quia dum sancti Spiritus gratia ungemur, a captivitatis nostræ servitute liberamur: dumque maligni spiritus dominatio superba repellitur, jugum coneritur, quo ^d libertatis nostræ colla premebantur. De hoc rursus oleo scriptum est: *Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei.* Filius quippe olei, fidelis populus dicitur, ^f qui ad fidem Dei interna sancti Spiritus unctiōne generatur. Multis ergo tunc sancta Ecclesia tribulationibus depressa, dona Spiritus, & mira quæ nunc habet prædicamenta, ad memoriam revocet, & suum silentium deploret, dicens: *Petra fundebat mihi rivus olei.* Quibus verbis congrue subjicit:

Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant mihi cathedram. Videbant me juvenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adharebat.

25. Mos veterum fuit, ut seniores in porta consisterent, & causas introeuntium judicarent, quatenus tanto esset pacificus urbis populus, quanto ad hanc discordes ingredi non liceret. Sed nos sacram historiam venerantes, hæc egisse beatum Job pro cultu justitiæ certum tenemus, atque ad indaganda allegoriæ my-

omittitur primum *ungitur.* Operæ pretium non est monere in MSS. legi, *tingitur, unguitur,* pro *tingitur, ungitur.*

^d In Utic. olim legebatur *captivitatis.*

^e Deest *meo* in pler.

^f 2. Laud. *quia fides Dei de interna sancti Spiritus unctiōne generatur.*

VET. XII.
Ps. 62. 6.

Isa. 10. 27.

d
Pat. in Isa.
cap. 19.
Isa. 5. 2.
e
f

Verf. 7. 2. 9.
& 10.

CAP. XVI.
Bona opera
& doctrinæ
cathedra,
Ecclesiæ in-
signia sunt.

Psal. in 1. f.
cap. 20.

Psal. 9. 15.
Par. in Exer.
in Psal. 9. 15.

a

b

mysteria ducimur. Quid ergo per civitatis portam, nisi bona quæque actio designatur, per quam anima ad conventum regni cælestis ingreditur? Unde & Propheta ait: *Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filie Sion.* Portæ quippe mortis sunt actiones pravæ, quæ ad interitum trahunt. Quia autem Sion Speculatio dicitur, portas Sion, actiones bonas accipimus, per quas supernam patriam ingredimur, ut Regis nostri gloriam contemplemur. Quid vero per cathedram, nisi magisterii auctoritas designatur? Græca autem ^a voce platea pro latitudine ponitur. Nunc ergo sancta Ecclesia ad civitatis portam procedit, quia ut aditum cælesti regni percipiat, in sanctis se actionibus exerit. Cui in platea paratur cathedra, quia in magnæ auctoritatis latitudine sui magisterii exhibet libertatem. Quæ enim recta quæ sentit, publica voce prædicat, quasi in platea ^b cathedram sedet, cum nullum de sua prædicatione metuit, nullius pressa terroribus, se sub silentio abscondit. An non in publico ad docendum præsidet, quam simul & sentiendi veritas, & docendi potestas fulcit? Sed cum ad portam procederet, & in platea cathedram sederet, quid a levibus, quidve a gravibus ageretur, adjungit dicens:

1. f. 8. Videbant me juvenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant.

CAPUT
XVII.

26. Si historiæ intendimus, quæ

dixit credimus: si allegoriæ, quæ prædixit videmus. Juvenes namque dici solent qui nulla consilii ^c gravitate deprimuntur. Senes vero non eos Scriptura sacra vocare consuevit, qui sola quantitate temporum, sed morum grandævitate maturi sunt. Unde per quemdam sapientem dicitur: *Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata. Cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.* Unde recte quoque Dominus ad Moysen dicit: *Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sunt.* In quibus quid aliud quam senectus cordis requiritur, cum tales jubentur eligi, qui ^d senes esse sciuntur? Si enim senectus in eis corporis quæreretur, a tantis sciri poterant, a quantis videri. Dum vero dicitur: *Quos tu nosti quod senes populi sunt;* profecto liquet, quia senectus mentis, non corporis eligenda nuntiatur. Sanctam ergo Ecclesiam vident nunc juvenes, & absconduntur, senes vero ei assurgentes assistunt: quia vigorem ejus atque rectitudinem immaturi formidant, grandævi glorificant. ^e Leves quique sunt, fugiunt: graves vero atque perfecti hanc vitæ suæ meritis assurgendo venerantur. Disciplinam quippe illius perfecti diligunt, imperfecti reprehendunt. Vident ergo hanc juvenes & absconduntur, quia deprehendi in suis occultis actionibus metuunt. Senes vero assurgentes stant, quia perfecti quique ex humilitate indicant, quantum in bona operatione profecerunt.

Kk 2 Sed

^a Editi lingua, in vitis MSS.
^b Ita Germ. Corb. Germ. 1. Laud. Bellov. Norm. &c. In vulgatis additur *super*, quod suppleendum putaverunt qui in his eisdem operam dederunt. At jam monuimus l. 1. n. 23. ab antiquis usurpatum *cathedram sedere*. In 2. Laud. habetur, *cathedra sedet*. Idem MSS. paulo infra habent *cathedram sederet*, vel *cathedra sederet*.

^c Excusi cum Germ. *gravitate fulciuntur*, reluctantibus MSS. Norm. Vindoc. Laud. Turon. Corb. Germ.

^d Vindoc. *si senes*.

^e Positer. editi cum Germ. *levis quique*. Alii, *leves quique sunt*, aut *leves quippe sunt qui fugiunt*. Sequimur MSS. Norm. Laudun. Corb. Ger. &c.

Ecclesiæ vigorem, & rectitudinem Imperfecti formidant; diligunt perfecti.

Par. in Num. cap. 9.

Sap. 4. 6. & 9.

Num. 11. 16.

VEL. XIV.

Sed quia hæc de suis loquitur, narret quoque qualiter ab exteris timeatur:

Verf. 9. & 10. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.

CAPUT
XVIII.

Hæretici scilicet coacti
S. Gregorii temporibus
Ps. 106. 40.
Pat. in Psal.
cap. 224.

27. Qui hoc loco alii duces intelligi vel principes possunt, nisi hæreticæ pravitatis auctores? De quibus per Psalmistam dicitur: *Effusa est contentio super principes eorum, & seduxerunt eos in invio, & non in via.* Ipsi etenim dum dispensationem Dei perverse interpretari non metuunt, profecto plebes subditas non in eam viam quæ Christus est, sed in invium trahunt. Super quos recte quoque effusa contentio dicitur: quia suis sibi vicissim allegationibus contradicunt. Arius quippe tres personas in divinitate suscipiens, tres etiam deos credit. Quem contra Sabellius unum Deum suscipiens, unam credit esse personam. Inter quos sancta Ecclesia rectum prædicationis suæ tramitem indeclinabiliter tenens, & unum Deum prædicans, tres personas contra Sabellium asserit, & tres personas asserens, unum Deum contra Arium confitetur. Quia autem in sacro cloquio Manichæus virginitatem laudari comperit, conjugia damnavit. At contra ^a Jovinianus quia concedi conjugia cognovit, virginitatis munditiam despexit. Unde fit, ut semper hæreticis perversa intelligentia confusis, vicissim sibi eorum nequitia & in culpa concordet, & in sententia discrepet. At contra sancta Ecclesia per medias utrarumque partium lites, ordinata pace graditur: & sic scit superiora bona suscipere, ut noverit etiam inferiora venerari, quatenus nec summa æquet infinis, nec rursus ima

despiciat, cum summa veneratur. Nunc ergo hæreticarum plebium principes, auctoritatem sanctæ Ecclesiæ perpendiculariter cessant loqui, & quasi ori suo digitum superponunt, dum falsis querelis non ratione vocis se reprimi, sed virtutis manu significant. Vocem suam duces cohibent; quia nimirum hi, qui post se errantes populos trahere conantur, ne loqui perversa nunc audeant, & auctoritatis frenantur pondere, & virtute rationis. Quorum lingua suo gutturi adhæret; quia etsi perversa loqui libera voce non audeant, intus tamen apud se contegunt cuncta quæ contra ^b veram fidem proponere falsa moliantur. Horum ergo temporum, sequenti tribulatione deprehensa, reminiscens Ecclesia deplorat, dicens: *Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi. Videbant me juvenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam duces cohibebant, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.* Ac si aperte dicat: Cum prædicare mihi ^c voce publica licuit, omnis me qui veritati non fuit subjectus, expavit. Illo namque tempore cum sancta Ecclesia adversitate premitur, pravis quibusque prædicatoribus licentia locutionis datur. Quod longe ante Jeremias intuens, ait: *Sed & lamie nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos.* Quid namque lamias, nisi hæreticos appellat, humanam quidem faciem, sed belluina per impietatem corda gestantes? Qui tunc mammam nudant, cum errorem suum libere prædicant. Tunc catulos lactant, quia male sequaces parvulorum animas dum perversa insinuant, ad impietatem nutriendo confirmant. Sequitur:

Au-

^a 1. Laud. Jovinianus. Germ. Jobianus.
^b Alii cum Corb. Germ. fidem rectam.

^c Plerique MSS. voce libera.

In Ecclesiæ adversis, hæretici libere prædicant.
VET. xv.
Pat. in Thre.
cap. 57.
Thren. 4. 3.

Hæretici in culpa concordant, in sententiis discrepant.

a

b

c

Vers. 11. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi.

CAPUT XIX.
REC. XII.
Ecclesie testimonium reddere debemus bene vivendo.

28. Dum beatificari se ab audientibus, sibi que testimonium reddi a videntibus fatetur beatus Job, qualis in sermone, qualis in opere fuerit, ostenditur. Neque enim aut in opere jam perfectus est, cui adhuc lingue pravitas contradicit: aut in sermone laudabilis, qui hoc^a quod loquitur, opere non ostendit. Ut igitur beatus Job amicorum suorum increpationibus exactus, utraque se habuisse perhibeat, sese & audientibus & videntibus venerationi fuisse manifestat. Quod si ad vocem sancte Ecclesie referamus, ille ejus verba beatificat,^b quia ea que audierit, opere consummat. Ille ei testimonium reddit, qui exemplis^c vite illi bene vivendo respondet. Sanctam etenim Ecclesiam ille veraciter videt, cujus testatur vita, quia videt. Ad hoc namque bonorum intra eam rectitudo cernitur, ut quique hanc viderint, a suis pravibus corrigantur. Necdum ergo intra sanctam Ecclesiam videt bonos, qui non est emendatus a malis. Sed unde ei testimonium reddatur, ostenditur cum subjungit:

Vers. 12. 13. Eo quod liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adjutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor vidue consolatus sum.

CAPUT XX.
Ecclesia filios suos & pascit & protegit.

29. Magnae misericordiae ista sunt opera, liberare vociferantem pauperem, pupillo adjutorium ministrare, perituum eripere, cor viduae consolari. Superius enim dictum est quid exhibuit per doctrinam. Ait namque: *Auris audiens beatificabat me*. Nunc autem narrat quae per

miseritiam impendit, dicens: *Eo quod liberassem pauperem vociferantem, & pupillum^d cui non erat adjutor*. Vox quippe cum opere sibi necessario concordat. Haec beatus Job & exhibuit subditis, & tamen per sanctam Ecclesiam exhibenda signavit.^e Quae utrumque nunc incessabiliter exercet, ut videlicet filios suos & loquendo pascat, & defendendo protegat, quatenus & per verba bonos satiet, & per patrocinia tueatur a malis. Bene autem scriptum est: *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum^f fructiferum faciens fructum juxta genus suum*. Quod sic est veraciter factum, ut significaret aliquid veraciter faciendum. Per terram quippe figuratur Ecclesia, quae & verbi nos pabulo reficit, & patrociniis umbraculo custodit; quae & loquendo pascit, & opitulando protegit: ut non solum herbam refectionis proferat, sed & cum fructu operis, arborem protectionis.

30. Perpendendum^g quoque video his qui plebium gubernationibus praesunt, quod superius dicens: *Videbant me juvenes, & abscondabantur*; nunc adstruit: *Cor viduae consolatus sum*.^h Quanta disciplina regiminis, ut ante eum juvenes abscondantur; quanta mansuetudo pietatis, ut per eum viduarum corda consolentur. Sunt namque nonnulli ita districti, ut omnem etiamⁱ mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti jura regiminis. Unde cunctis rectoribus utraque summo-pere sunt tenenda, ut nec in disciplinae vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursus in mansuetudine distractionem deferant disciplinae: qua-

^a Gemet. & alii quod os loquitur.
^b 2. Bellar. qui ... exemplo vita illius.
^c Gemet. & Germ. vita illius.
^d Laud. & Norm. cui non esset.
^e Plur. qua utraque.

^f Norm. pomiferum.
^g Al. quippe.
^h 2. Bellar. quanta sit.
ⁱ Nonnulli mansuetudini benignitatem.

d
e
Gen. 1. 11.
f
Par. in Gen. cap. 4.

g
VET. XVII.
In Ecclesia
Rectoribus
nec vigor
fit rigidus,
nec mansuetudo
dissoluta.
Dist. 45. can.
Sunt namque.

h

i

quatenus nec a compassione pietatis obdurescant, cum contumaces corrigunt; nec disciplinæ vigorem molliant, cum infirmorum animos consolantur. Regat ergo disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.

Pietatis opera corporaliter & spiritualiter exhibentur ab Ecclesia.

31. Hæc autem quæ supra diximus pietatis opera, sancta Ecclesia & corporaliter exhibet, & spiritualiter exhibere non cessat. Nam pauperem vociferantem liberat, cum peccatori veniam deprecanti, eas quas commiserat culpas, relaxat.

Matth. 5. 3.

tur: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Et talium pauperum clamor est Psalmistæ

Pf. 78. 8.

2

voce dicentium: *Cito nos anticipet misericordia tua, quia pauperes facti sumus nimis*. Pupillum vero cui non est adjutor liberat, dum unusquisque mortuo antiquo patre diabolo, ad sanctæ Ecclesiæ sinum currens, in ea exhortationis adjutorium invenit, qui jam desideria mundi persequentis fugit. Potest pupilli nomine, fidelis quisque etiam propter mortem boni patris intelligi: cujus ad tempus visione destitutus est, quamvis solatio destitutus non est. Benedictio etiam perituri super eam venit, cum peccatoris interitum prævenit, & cum sanctis exhortationibus a culpæ fovea reducit.

Jacob 5. 20.

b

c

Unde scriptum est: *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viae suæ, salvabit animam ejus a morte, & operiet multitudinem peccatorum*. Si enim magnæ mercedis est a morte eripere carnem quandoque morituram, quanti est meriti a morte animam liberare, in cœlesti pa-

tria sine fine victuram? Cor autem viduæ consolatur, dum fideli cuique animæ qui æternas Domini retributiones narrat, quasi viri sui bona ad memoriam revocat. Cui quia spiritualiter anima juncta est, eo mortuo vidua dicitur, sed sanctæ Ecclesiæ vocibus ex ejus resurrectione refovetur. Magnam ergo consolationem cor viduæ suscipit, quando fidelis anima in verbis Ecclesiæ de adventu illius aliquid, cui spiritualiter est conjuncta, cognoscit. Sequitur.

Justitia indutus sum, & vestivi me sicut vestimento.

†
Verf. 14.

32. Vestimento utique cum vestimur, ex omni parte circumdamur. Ille ergo justitia sicut vestimento vestitur, qui se undique bono opere protegit, & nullam partem actionis suæ peccato nudam relinquit. Nam qui in aliis actionibus justus est, in aliis injustus; quasi hoc latus cooperuit, illud nudavit, nec jam bona sunt opera, quæ subortis aliis pravis operibus inquinantur. Hinc enim per Salomonem dicitur: *Qui in uno offenderit, multa bona perdet*. Hinc Jacobus dicit: *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus*. Quam videlicet sententiam suam ipse diligenter exposuit, cum subjunxit: *Qui enim dixit, Non mæchaberis, dixit &, Non occides. Quod si non mæchaberis, occidas autem, factus es transgressor Legis*.

CAP. XXI.
Nulla bona opera sunt, si pravis quibusdam maculentur. Par. 3. p. l. 6. cap. ult.

Ecc. 9. 18.
Jac. 2. 10.

c

Ibid. 11.

33. Cordis ergo oculis circumquaque porrectis, undique nobis adhibenda custodia est. Unde recte quoque per Salomonem dicitur: *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit*. Diciturus enim

VET. XVII.
Hinc adhibenda undique custodia & vigilantia. Pas. in Prov. cap. 3. f. Prov. 4. 23. f

cet

vestimentum.

e Utic. & alii, Jacob dicit, qui totam legem.

f 1. Laud. & Turon. custodiam præmiserunt.

a 2. Bessar. Domine.

b 1. Laud. salvavit.

c Germ. & Norm. & operit.

d Ger. & 2. Laud. & vestivi me sicut vestimentum; & sic infra. 2. Bessar. etiam

cet unusquisque hinc inde se diligenter inspiciat, & quamdiu in hac vita est, contra spirituales inimicos in acie se positum sciat, ne mercedem quam per has actiones colligit, per alias amittat, ne hinc hosti fores obstruat, & aliunde aditum pandat. Si qua etenim civitas contra insidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, ^a ex omni parte infomni muniatur custodia, unum vero in ea foramen tantummodo immunitum per negligentiam relinquatur; inde proculdubio hostis ingreditur, qui undique exclusus videbatur. Phariseus namque ille, qui in templum oraturus ascendit, civitatem mentis suæ quanta munitione vallaverit, audiamus; *Jejunio*, inquit, *bis in sabbato*, *decimas de omnium quæ possideo*. Qui præmisit: *Gratias ago tibi*, magna certe munimina adhibuit. Sed videamus ubi insidiantis hosti immunitum foramen reliquit: *Quia non sum sicut publicanus iste*. Ecce civitatem cordis sui insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quam frustra per jejunium & eleemosynas clausit. Incassum munita sunt cetera, cum locus unus, de quo hosti ^b patet aditus, munitus non est. Gratias recte egit, sed perverse se super publicanum extulit. Civitatem cordis sui extollendo prodidit: quam abstinendo, & largiendo servavit. Victa est per abstinentiam gula, destructa ventris ingluvies, superata est largitate tenacia, avaritia depressa. Quibus hoc laboribus actum credimus? Sed o quot labores uno vitio percussi ceciderunt, quanta bona unius culpæ gladio sunt peremta! Unde magnopere oportet & bona semper agere, & ab ipsis nos bonis operibus caute in cogitatione custodire: ne si mentem elevant, bona non sint, quæ non auctori militant, sed elationi.

^a Deest ex omni parte in pler. 2. Bessar. sic habet: *muris; in omni muniatur custodia.*

^b 2. Bessar. *pateret . . . agit.*

34. De qua re non inordinate agimus, si ex libris, licet non canonicis, sed tamen ad ædificationem Ecclesiæ editis, testimonium proferamus. Eleazar namque in prælio elephantem feriens stravit, sed sub ipso quem extinxit, occubuit. Quos ergo iste significat quem sua victoria oppressit, nisi eos qui vitia superant, sed sub ipsa quæ subigunt, superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste quem prosternit, moritur, qui de culpa quam superat elevatur. Pensandum ergo magnopere est, quia bona prodesse nequeunt, si mala quæ subrepunt, non caventur. Perit omne quod agitur, si non sollicitè in humilitate custoditur. Unde bene quoque de ipso primo parente dicitur: *Posuit eum Dominus in paradiso voluptatis, ut operaretur & custodiret*. Operatur quippe, qui agit bonum quod præcipitur: sed quod operatus fuerit non custodit, cui hoc subrepat quod prohibetur. Beatus igitur Job quia ex omni parte bono se opere texerat, dicat: *Iustitia indutus sum, & vesti mihi sicut vestimento*. Ubi protinus subditur:

Et diademate, iudicio meo.

35. Justorum iudicia recte diademati comparantur: quia per magni operis gloriam, ad retributionis conducunt coronam. Quæ nimirum iudicia secum quotidie introrsus agunt: quid Deo, quid proximo debeant, solerter aspiciunt, atque ad agenda bona se vehementer accendunt, & de perpetratis malis districtè redarguunt. Unde bene quoque per Salomonem dicitur: *Cogitationes justorum iudicia*. ^d Intus quippe ab omni strepitu seculari ad corda sua redeunt, ibique ascendunt tribunal mentis, atque ante oculos se & proximum statuunt, deducunt ad medium

^c Norm. & pl. *ducuntur.*

^d Germ. Norm. Laud. Turon. &c. ita habent. At in editis, pro *intus*, legitur *justi*, aut *isti*. 2. Bessar. *justi*.

REC. XIII.
Maxime cavendum a superbia.

1. Mac. 6. 46.
Vide Praef.

Pat. in Gen. cap. 12.

Gen. 2. 15.

Ibidem.
C A P U T
XXII.
VET. XVIII.
c. Iusti sollicitè attendunt, quid Deo quid, proximo debeant.

Prov. 12. 5.

a

Luc. 12. 12.

Ibid. 11.

b
Frustra munita sunt cetera, cum vel unus hosti panditur aditus.

d

Matt. 7. 12.

a

dium regulam testamenti, quæ dicitur: *Quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis.* ^a Transferunt in se personam proximi, & solícite attendunt, quid sibi si ita essent, fieri vel non fieri iuste voluissent: sicque districto iure atque iudicio causam suam & proximi juxta tabulas divinæ Legis in foro cordis examinant. Bene ergo dicitur: *Cogitationes iustorum iudicia;* quia ipse eorum intimus motus cordis, quasi quædam libra est iudiciariæ potestatis. Quibus peractis, quia retributionem inferius non requirunt, recte eorum iudicia diademati comparantur. Diadema quippe in superiori parte corporis ^b ponitur. Iustorum ergo iudicium diadema dicitur, quia per hoc non in terrenis & infimis, sed sursum remunerari concupiscunt. Sequitur.

Verf. 15. 16.

Oculus fui cæco, & pes claudio. Pater eram pauperum: & causam quam nesciebam diligentissime investigabam.

CAPUT
XXIII.

RE C. XIV.
Bona opera
et si humili-
tate occul-
tanda, ne-
cessitate ta-
men ali-
quando pu-
blicanda.

Par. in Matt.
cap. 12.Matth. 6. 1.
Matt. 9. 30.

36. Inter hæc lectoris animus forsitan quærat, cur beatus Job suas tam subtiliter virtutes enumeret. Sanctorum quippe virorum est, bona quæ fecerint occultare, ne contingant eos lapsum elationis incurere. Unde per semetipsam Veritas dicit: *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Hinc est etiam, quod duos cæcos juxta viam sedentes illuminans, præcepit dicens: *Videte ne quis sciat.* De quibus illico scriptum est, quia illi abeuntes diffamaverunt eum per totam terram illam. Sed quærendum nobis est, quid sit hoc, quod ipse Omnipotens, cui hoc est velle quod posse, & taceri virtutes suas voluit, & tamen ab his qui illuminati sunt, quasi invitatus indi-

catur: nisi quod servis suis se sequentibus exemplum dedit, ut ipsi quidem virtutes suas occultari desiderent, & tamen, ut alii eorum exemplo proficiant, prodantur invitati: & facta quidem sua occultando, seipsum custodiant; sed dum produntur invitati, bona ad proximos suos exempla transmittant. Occulentur ergo studio, necessitate publicentur; & eorum occultatio sit custodia propria, eorumque publicatio sit utilitas aliena. Rursum quia scriptum est: *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ^c sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.* Aliquando sancti viri & coram hominibus compelluntur bona facere, aut eadem hominibus sua facta narrare; sed ad eum finem omnia referentes, ut non ipsi eisdem operibus, sed Pater eorum qui in cælis est, debeat glorificari. Dum enim sancta prædicant, ipsa prædicatio eorum fortasse despicitur, quorum vita nescitur. Compelluntur ergo vitam suam dicere, ut auditorum suorum valeant vitam mutare. Et facta sua referunt, ut venerationi sint: venerari appetunt, ut reverenter audiantur. Scriptum quippe est: *Cum elevarentur animalia de terra, elevabantur pariter & rotæ:* quia videlicet cum auditorum mentes prædicantium ^d vitam suscipiunt, necessario utique etiam vini prædicationis admirantur.

Matt. 5. 15.

c

Ezech. 1. 19.

d

37. Hinc est ergo quod prædicatores boni & honorem propter elationem fugiunt, & honorari tamen propter imitationem volunt. Sic nimirum Paulus Apostolus discipulis loquens, & honorem fugit, & tamen quantum esset honorandus, ostendit.

VE T. XIX.
Quod sanctus Paulus exemplo suo comprobavit.
Par. 2. Cor. cap. 6.

a Quidam ed. *transferunt se in personam proximi.*

b Vindoc. *portatur.*

c 2. Laud. *sub modium.*

d Germ. Laud. Norm. Corb. Germ. & plerique cum vet. ed. *vitam suscipiunt.*

1. Thess. 2. 5. stendit. Nam cum Thessalonicensibus
 1. Thess. 2. 5. diceret : *Neque enim aliquando fui-
 mus in sermone adulationis, sicut sci-
 tis, neque in occasione avaritiæ, Deus
 testis est, secutus adjunxit : ^a Neque
 a quærentes ab hominibus gloriam, ne-
 1. Thess. 2. 7. que a vobis, neque ab aliis, cum pos-
 b simus ^b oneri vobis esse, ut Christi
 Apostoli, sed facti sumus parvuli in
 medio vestrum. Rursus Corinthiis,
 2. Cor. 4. 5. honorem fugiens, dicit : *Non enim
 nosmetipsos prædicamus, sed Jesum
 Christum Dominum nostrum, nos autem
 servos vestros per Jesum Christum.*
 Quos tamen videns falsorum Apo-
 stolorum persuasionibus a veræ fidei
 tramite deviare, eis se summopere
 quantum esset venerandus, ostendit,
 2. Cor. 11. 21. dicens : *In quo quis audet, in insi-
 pientia dico, audeo & ego. Hebræi
 sunt ? & ego. Israëlita sunt ? &
 ego. Semen Abrahæ sunt ? & ego.*
 2. Cor. 11. 23. *Ministri Christi sunt ? ut minus
 sapiens dico, plus ego.* Quibus etiam
 subjungit, quod ei quoque tertii
 cæli secreta patuerint, quod raptus
 etiam paradisi arcana penetrarit. Ec-
 ce honorem fugiens, servum se di-
 scipulorum prædicat. Ecce honorem
 pro utilitate audientium quærens,
 falsis Apostolis vitæ suæ merita su-
 perponit. Egredietur quippe doctor egre-
 gius, ut dum ipse qualis esset ^c
 agnoscitur, & vita & lingua male
 prædicantium, ejus comparatione vi-
 lesceret. Illos videlicet commenda-
 ret, si se absconderet ; cumque se
 non ostenderet, errori locum dedif-*

set. Miro igitur modo & humilita-
 tis exhibet gratiam, & utilitatis quæ-
 rit incrementa, ut & servum se di-
 scipulorum prædicet, & adversariis
 potiore demonstrat. Ostendit di-
 scipulis quid humilitatis acceperit :
 ostendit adversariis quid sublimita-
 tis. ^d Innotescit contra adversarios
 quid habeat ex munere, innotescit
 discipulis qualis apud se maneat in
 cogitatione : innotescit adversariis
 qualis foris appareat in operatione.
 Sancti ergo viri cum coguntur bo-
 na narrare quæ faciunt, non elatio-
 ni serviunt, sed utilitati. Unde bea-
 tus Job amicis suis se injuste incre-
 pantibus, atque idcirco nescientibus
 bona sua, loquendo aperit : ut ni-
 mirum discerent, non contra ejus
 vitam ^e increpantes erigi, sed hanc
 tacentes imitari : quamvis, ut supra
 jam diximus, hunc ad memoriam
 facta sua reducere, invecta ab in-
 crepantibus desperatio compellebat.
 Nam inter tot dolores vulneris, &
 verba desperationis, cum bona quæ
 fecit narrat, quasi collapsum verbis
 & verberibus ad spem animum re-
 format. Dicat ergo bona quæ fecit,
 ut non cogatur inter tot mala de
 se desperare quæ audit. *Oculus fui
 cæco, & pes claudo.*

38. Cum sancti operis exempla
 pensamus, intuendum nobis prius
 est, quam rectus narrandi ordo ser-
 vetur, ut ante justitiæ, & post mi-
 sericordiæ opera describantur. Ille
 quippe bene agit quæ pia sunt, qui
 scit

^d Qui eum
 imitantur,
 non elatio-
 ni serviunt,
 sed humili-
 tati.

^e Justitiæ
 opera præ-
 mitti de-
 bent operi-
 bus miseri-
 cordiæ.
 Pat. in Eccl. i.
 cap. 17.

^a Norm. Corb. Germ. & plur. nec re-
 quirentes.

^b Beccens. Utic. Prat. & Corb. Germ.
 honori esse, ut etiam legitur in plur. edi-
 tis. In Vulgata legimus oneri esse, cui res-
 pondet textus Græcus, alteri tamen lectioni
 non omnino contrarius, vox enim Græca
 βάρος, significat non solum onus, pondus,
 sed etiam gravitatem, auctoritatem. Eras-
 mus vertit : *quum possimus in auctoritate
 esse.*

^c Alii ostenditur.

^d Ita Laud. Bellov. Turon. Corb. Germ.
 Tom. II.

Vindoc. quos sequuntur vet. edit. Paris. 1495.
 & Basil. 1514. In Paris. 1518. legitur : *in-
 notescit adversariis quam fortis appareat
 in operatione; innotescit discipulis quia ha-
 bet ex genere, quod vitiosum est. In re-
 cent. edit. melius, innotescit discipulis qua-
 lis apud se maneat in cogitatione : innot-
 escit adversariis qualis forti appareat in
 operatione.* Lectionem hanc exhibent Germ.
 Utic. aliique Norm. In 2. Bessar. desunt
 hæc verba : *innotescit adversariis qualis
 foris appareat in operatione.*

^e Deest increpantes in Norm.

V E T. xx.

scit prius servare quæ justa: ut col-
latus in proximos rivus misericordiæ,
de justitiæ fonte ducatur. Nam mul-
ti proximis quasi opera misericordiæ
impidunt, sed injustitiæ facta non
deferunt. Qui si veraciter sproximis
misericordiam facere student, sibi
ipsis prius debuerant juste vivendo
misereri. Unde scriptum est: *Mise-
rere animæ tuæ placens Deo*. Qui ergo
misereri vult proximo, a se tra-
hat necesse est originem miserendi.
Scriptum namque est: *Diliges proxi-
mum tuum sicut teipsum*. Quomodo
ergo alteri miserendo pius est, qui
adhuc injuste vivendo fit impius sibi-
metipsi? Unde per quemdam sapien-
tem dicitur: *Qui sibi nequam est, cui
bonus erit?* Ad exhibendam quippe
misericordiam ut indigentibus plene
exterius valeat impendi, duo sibi
necessaria congruunt, id est homo
qui præbeat, & res quæ præbeatur.
Sed longe incomparabiliter melior
est homo, quam res. Qui itaque
indigenti proximo exteriorem sub-
stantiam præbet, sed vitam suam a
nequitia non custodit, rem suam
Deo tribuit, & se peccato. Hoc
quod minus est, obtulit auctori, &
hoc quod majus est, servavit ini-
quitati. Bene itaque per beatum Job
prius dicitur: *Justitia indutus sum,*
^a *& vestivi me sicut vestimento; &
sicut diademate, judicio meo*. Ac dein-
de subjungitur: *Oculus sui cæco, &
pes claudo*. Quia tunc est apud Deum
oblatio veræ rectitudinis, cum de ra-
dice justitiæ prodeunt rami pietatis.
Sed quia in ipso misericordiæ opere
plus solet apud internum judicem
animus pensari quam factum, no-
tandum quod ^b cæco oculum fuisse
se asserit, pedem claudo. Hæc ete-

Qui elec-
mosynas
largitur,
nec abstinere
a peccato,
rem suam
Deo tribuit
& seipsum
peccato.

a

b

a 1. Laud. *& vestivi me sicut vestimentum*.
In Bellov. *& vestivi me*. 2. Bessar. hic
quoque *vestimentum* habet, & mox *caci o-
culum . . . claudi*.

b Germ. Bellov. & Norm. *caci oculum . . .
pedem claudi*.

c Ger. 1. Laud. & Corb. Ger. *quo*. 2.

nim dicens, profecto indicat, quia
& illi per semetipsum manum præ-
buerat, & hunc portando sustinebat.
Ex qua re colligitur, super egenos
ac debiles quantum misericordiæ il-
lius viscera fundebantur. Unde &
subditur: *Pater eram pauperum*.

39. Quæ videlicet verba si ad vo-
cem sanctæ Ecclesiæ typica interpre-
tatione referamus; ipsa est oculus
cæco, quia per verbum lucet; ipsa
pes claudo, quia per adjutorium con-
tinet. Cæcos enim prædicando illu-
minat, claudos vero opitulando su-
stentat. Cæcus quippe est, qui ad-
huc quo pergat, non videt, claudus
autem est, qui non potest ire quo
videt. Crebro namque peccatum aut
ignorantia aut infirmitate perpetra-
tur, ut vel nesciat homo quid vel-
le debeat, vel non omne quod vo-
luerit, possit. Quo contra recte per
Psalmistam dicitur: *Dominus illumi-
natio mea, & salus mea*. Quia enim
Dominus & scientiam & virtutem
præbet; & contra ignorantiam illu-
minatio, & contra infirmitatem salus
vocatur. Hinc etiam de iniquis di-
citur: *Fiant via illorum tenebræ, &
lubricum*: ut scilicet per tenebras
quo ire debent non videant, qui
etsi recta viderent, in eis tamen per
lubricum stare non possent. ^d Isti itaque
per lubricum inter bona claudicant, illi
per tenebras, quæ bona sequantur
ignorant. Sancta itaque Ecclesia ex-
tremis tribulationibus deprehensa,
antiquorum reminiscitur temporum,
quando & docendo illuminare con-
sueverat, & adjuvando firmare, &
præcedentis membri sui ore loqui-
tur, dicens: *Oculus sui cæco, & pes
claudo*.

40. Quæ quia duos in se popu-
los

Laud. *qua ire non videant, qui etsi recta
viderint . . . stare non possint*. Ita quoque
Norm. 2. Bessar. *quo ire possint*.

d Idem MSS. præter Ger. *iste . . . clau-
dicat, ille . . . ignorat*. Sic etiam Cod.
Bessar.

Ecclesia cæ-
cos illumina-
t, claudos
sustentat.

Pat. in Psal.
cap. 56.

Psal. 26. 1.

Pat. ib.
cap. 76.
Psal. 34. 6.

d

2 los * collegit, Judaicum scilicet at- que Gentilem, recte etiam potest caeco Gentilis, claudo autem Judai- cus populus designari. Gentilis quip- pe quasi oculos non habuit; quia non accepta Lege, non vidit quo ire de- buisset. At contra Judaicus habens oculos, claudus fuit; quia Legem quidem sciendo tenuit, sed in ea gressum recti operis non tetendit. Si enim Gentilis populus caecus mi- nime fuisset, propheta non diceret:

Isai. 9. 2. Populus qui sedebat in tenebris, vi- dit lucem magnam. Rursus si Isra- eliticus populus a bono opere mi- nime claudicasset, nequaquam voce Domini Psalmista dixisset: *Filii alie- ni mentiti sunt mihi, filii alieni b inveterati sunt, & claudicaverunt a semitis suis.* Qui nimirum populus claudus idcirco nominatur, qui sa- num gressum in operatione non ha- buit, quippe qui utroque pede uti noluit, dum unum testamentum c recepit, aliud sprevit. Quem cum ad se venientem sancta Ecclesia suscipit, quia ei jam vetus tenenti, etiam novum Testamentum inserit, ad dirigendos gressus illius, quasi al- terum pedem jungit. Qui fidelis sanctae Ecclesiae populus adhuc re- cte subjungit: *Pater eram pauperum;* quia videlicet humiles, qui paupe- res spiritu dicti sunt, ex ejus praedicatione generantur. Sed oportet ut in his omnibus ipsa historiae subti- liter verba pensemus. Ait enim:

Verf. 16.

Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissime inv- stigabam.

CAPUT XXIV. Praestat bo- num opus ex affectu facere, quam ex praecepto.

41. Plerumque enim multa homi- nes pauperibus largiuntur, non quia eosdem pauperes diligunt, sed quia si minime tribuant, iram iudicis superni formidant: qui si Deum non

metuerent, quae d habent dare no- luissent. Et quidem in bono opere primus incipientium gradus est, ut qui adhuc proximum sicut se nescit diligere, jam tamen incipiat iudicia superna formidare. Quia igitur aliud est bonum opus ex praecepto, aliud vero etiam ex affectu facere; san- ctus vir ut mentem nobis suae ope- rationis insinuet, dicat: *Pater eram pauperum.* e Non enim patronum se, vel proximum, vel adiutorem pauperum, sed patrem fuisse testa- tur: quia nimirum f magno carita- tis officio, studium misericordiae ver- tit in affectum naturae; ut eos quasi filios cerneret per amorem, quibus quasi pater praerat per protectio- nem. Quia igitur vis misericordiae illius naturam fuerat imitata, patrem se pauperum fuisse commemorat. Ubi etiam subdit;

Et causam quam nesciebam, dili- gentissime investigabam.

Ibidem.

42. In quibus videlicet verbis pen- sanda sunt omnia quam distincte narrentur, quod nulla ab eo mer- ces praetermittitur. Justus quippe est in actionibus suis, pius in infir- mitatibus proximorum, strenuus in negotiis pauperum. Qui enim aeter- nae retributionis bona cogitat, ne- cesse est ut ad omnem se causam se- cuturae mercedis extendat. Hinc enim per Salomonem dicitur: *Qui Deum timet, nihil negligit.* Hunc etiam Paulus ait: *Ad omne opus bonum pa- rati.* Sed inter haec sciendum est, quia aliquando in actionibus nostris minora bona praetermittenda sunt pro utilitate majorum. Nam quis igno- ret esse boni operis meritum, mor- tuum sepelire? & tamen cuidam, qui ad sepeliendum patrem se di- mitti poposcerat, dictum est: *Sine*

CAP. XXV. Esti nulla bona opera negligenda, minora ta- men portio- ribus post- poni debent.

Eccel. 7. 19. 2. Tim. 2. 21. Pat. in Luc. cap. 21.

Luc. 9. 60.

Ll 2, ut

a 2. Bessar. colligit contra Judaicus populus inveteraverunt.

b Germ. duo Laud. Corb. Germ. & Norm. inveteraverunt.

c 2. Bessar. recipit ... spernit.

d 2. Bessar. abundanc.

e Duo Laud. Corb. Ger. & Norm. non ergo.

f Gemet. magna caritatis officio.

ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade & annuntia regnum Dei.

Postponendum namque erat obsequium hujus ministerii officio prædicationis: ^a quia illo carne mortuos ^b in terram conderet, isto autem anima mortuos ad vitam resuscitaret. Per Prophetam quoque primatibus synagogæ dicitur: *Querite iudicium, subvenite oppresso.* Et tamen Paulus Apostolus dicit: *Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum.* Auditores etenim suos ad virtutem sapientiæ, ad linguarum genera, ad prophetiæ quoque indaganda mysteria succendebat, dicens: ^c *Æmulamini spiritualia, magis autem ut prophetetis.* Sed quia spiritualia dona non caperent, si terrena eos negotia depressissent, longe ante præmisit dicens: *Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum.* Ac si aperte dicat, qui minoris meriti sunt in Ecclesia, & nullis magnorum donorum virtutibus pollent, ipsi de terrenis negotiis iudicent, quatenus per quos magna nequeunt, bona minora suppleantur. Quos & contemptibiles nominat, & tamen sapientes vocat, cum dicit: *Sic non est sapiens inter vos quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum?* Qua ex re quid colligitur, nisi ut hi terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapientiam perceperunt? Qui autem spiritualibus donis ditati sunt, profecto terrenis non debent negotiis implicari; ut dum non coguntur inferiora bona disponere, exercitati valeant bonis superioribus deservire.

^a *Isai. 1. 17.*

^b *1. Cor. 14. 1.*

^c *1. Cor. 6. 4.*

Ibid. 5.

43. Sed curandum magnopere est, ut hi qui donis spiritualibus emicant, nequaquam proximorum infirmitatum negotia funditus deserant, sed hæc aliis quibus dignum est, tra-

ctanda committant. Unde Moyses quoque ad populum viros pro se septuaginta constituit, ut quanto se ab exterioribus causis absconderet, tanto ardentius interna penetraret. Sicque fit, ut summi viri magis ad spiritualia dona proficiant, dum eorum mentes res infimæ non conculcant: & rursus viri in Ecclesia ultimi si- ne bono opere non vivant, dum in rebus exterioribus inveniunt recta quæ agant. Sancta quippe Ecclesia sic consistit unitate fidelium, sicut corpus nostrum unitum est compagne membrorum. Alia namque sunt membra in corpore quæ intuendæ luci deserviunt, ^d alia quæ a terræ tactu minime disjunguntur. Oculus quippe luci intenditur, & ne cæcari valeat a pulvere custoditur. Pes vero tunc suum officium recte peragit, cum suscipiendum terræ pulverem non refugit. Quæ tamen corporis membra vicissim sibi sua officia impartiendo copulantur, ut pes oculis currat, & oculus pedi prospiciat.

44. Sic itaque sic sanctæ Ecclesiæ membra debent & officio esse distincta, & caritate conjuncta, ut summi viri eorum ^e viam provideant, qui in terrenis negotiis vacant: quatenus velut ad lumen oculorum pes ambulet, & rursus quidquid terrenis negotiis implicati agunt, hoc ad majorum utilitatem referant, ut pes cujus via prospicitur, non sibi tantummodo, sed etiam oculis gradiatur. Dum itaque sibi invicem alterna administratione conveniunt, miro modo agitur, ut quia electi quique vicissim sibimet impendendo quod valent, faciunt, eorum fiant opera etiam, quæ facere ipsi non possunt.

45. Sed inter hæc sciendum est, quia cum proximorum causis exterioribus qui apte deserviant, desunt, de-

Membra Ecclesiæ et si officio distincta, sunt caritate conjuncta.

^e

Necessitate suadente, contemptio inter-

de-

reno actu. Nostram lect. confirmant MSS. Corb. Germ. Norm. duo Laud. Vind. Turon. & vet. edit.

^e Gemet. Uric. & Beccens. eorum vitam.

^a 2. Bessar. illos istos.

^b 1. Laud. in terram concederet. Ger. morenos sepeliret.

^c Vindoc. amulamini dona meliora.

^d Germ. & poster. editi alia qua a ter-

VEV. xxii. Qui per se non possunt, per alios officia caritatis exercere tententur.

mittenda,
ut proximi
necessitati
serviatur.

debent hi quoque qui spiritalibus donis pleni sunt, eorum infirmitati condescendere, terrenisque illorum necessitatibus in quantum decenter valeant, caritatis condescensione servire. Nec tædere animum debet, si sensus ejus contemplationi spiritalium semper intentus, aliquando dispensandis rebus minimis quasi minoratus inflectitur, quando illud Verbum per quod constant omnia creata, ut prodesset hominibus, assumpta humanitate voluit paulominus^a ab angelis minorari. Quid ergo mirum si homo se propter hominem attrahit, dum creator hominum & angelorum, formam hominis propter hominem suscepit? Nec tamen minoratur sensus cum sic attrahitur: quia tanto subtilius superiora penetrat, quanto humiliter pro amore conditoris nec inferiora contemnit. Quid indignum nobis vel difficile est, si supra infraque animum ducimus, qui eadem manu corporis lavamus faciem, qua etiam calceamus pedem? Beatus igitur Job quia cum magna ageret, minima non despexit, dicat: *Et causam quam nesciebam, diligentissime investigabam.*

RET. XXIII.

Pat. in Gen.
cap. 46.
In judiciis
non sumus
præcipites.

46. Qua in re notandum video, ne ad proferendam sententiam unquam præcipites esse debeamus, ne temere indiscussa judicemus, ne quælibet mala audita nos moveant, ne passim dicta sine probatione credamus. Quod profecto perpetrare pertimescimus, si auctoris nostri subtilius facta pensamus. Ipse quippe ut nos a præcipitata sententiæ prolatione compeceret, cum omnia nuda & aperta sint oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, qui ait: *Clamor Sodomorum^b & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis: descendam & videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint;*

2. g. 1. c. Deus
omnipotens.

b
Gen. 18. 20.

an non est ita, ut sciam. Omnipotens itaque Dominus & omnia sciens, cur ante probationem quasi dubitat, nisi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala^c hominum antequam præsumamus credere, quam probare? Ecce per angelos ad cognoscenda mala descendit, moxque facinorosos percutit: atque ille patiens, ille mitis, ille de quo scriptum est: *Tu autem Domine cum tranquillitate judicas; ille de quo scriptum est rursus: Dominus patiens est redditor; tanto crimine involutos inveniens, quasi patientiam prætermisit, & diem extremi judicii exspectare ad vindictam noluit, sed eos igne judicii, ante judicii diem prævenit. Ecce malum quasi cum difficultate credidit cum audivit, & tamen sine tarditate percussit, cum verum cognoscendo reperit: ut nobis videlicet daret exemplum, quod majora crimina & tarde credenda sunt cum audiuntur, & citius punienda sunt cum veraciter agnoscuntur. Hujus ergo diligentiam beatus Job sollicitudinem gerens, ait: *Et causam quam nesciebam, diligentissime investigabam.* Quæ scilicet verba etiam per vocem Ecclesiæ ad interpretationem typicam possumus non inconvenienter referre. Ipsa quippe^d per electos suos cum mala carnalium judicat, hoc quod nescit, investigat: quia mala quæ nescit operando, investigat per judicium corrigendo. Sancta itaque Ecclesia cum injustorum fuerit ad tempus improbitate compressa, reminiscitur dicens: *Causam quam nesciebam, diligentissime investigabam.* Ac si aperte dicat: Mala quæ in electis meis agendo non noveram, in iniquis hominibus districtè judicando plectebam. Et quia nunc virtute prædicationis suæ diabolum conterit, atque ex ejus ore uniuscujusque quem suscipit, animam rapit, sequitur dicens:*

Sap. 12. 18.
Eccli. 5. 4.

Majora crimina tardius credenda; sed cum agnoscuntur, citius punienda.

Con-

^a Omittitur, ab, in pler.
^b Gemet. ac plur. Norman. & Gomorrha.

^c 2. Bessar. secundis curis omnia.
^d Vind. per pralatos suos.

Vers. 17.

Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius aufereram prædam.

CAPUT XXVI.

REC. xv. Ecclesia diabolo prædam eripit, cum aliquem ab errore aut peccato revocat.

Act. 9. 2.

2

47. O qualem de ore diaboli prædam tulit, quando ipsum raptorem Saulum convertendo rapuit; quando adhuc spirans minarum, acceptis epistolis pergebat Damascum, & dum persequendo fideles, ^a congregaret prædam diabolo, cognoscendo fidem ipse aggregatus est Christo! Toties ex iniqui dentibus Ecclesia prædam tulit, quoties ex erroris morsu animam prædicando diripuit. Quis namque iniquus verius dici potest, quam diabolus? Cujus molas conterimus, quoties differendo contra ejus insidias, occulta illius machinamenta monstramus: ac sic de ejus dentibus prædam tollimus, quia mentem quam jam ad peccatum frangendo momorderat, ad salutem vitæ convertendo revocamus. Per molas quippe occultæ ejus insidiæ, per dentes vero aperta jam culpæ perpetratio demonstratur. De quibus nimirum molis ac dentibus per Psalmistam scriptum est: *Deus vero* ^b

VER. XXIV.

b

Psal. 57. 7.

conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus. Sed sanctus vir ante se asserit molas contere, ut post de dentibus illius prædam potuisset auferre: quia tunc veraciter prædam de ejus dentibus tollimus, cum prius molas illius contere scimus. Prius enim necesse est occulta consiliorum illius machinamenta prodere, ut auditoris nostri animam valeamus postmodum ab aperto lapsu revocare. Hujus iniqui molas ipse summus pastor Ecclesiæ prædicando conterebat, cum diceret: *Sobrii estote & vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret: cui resistite fortes in*

1. Pet. 5. 2.

^a Ita MSS. Anglic. & nostri præter Corb. Ger. ubi ut in ed. tum vet. tum recentioribus legitur, *congregaret plebem*. In 2. Bessar. *plebem*.

^b Plurimi MSS. *contrivit... confregit*. 2. Bessar. *conteruit*.

fide. Contra hunc leonem sancta Ecclesia, quia ejus insidias conspiciat, fidei caulas munit. Cujus toties molas frangit, quoties hæreticorum argumenta destruit: totiesque ab ejus dentibus prædam diripit, quoties ab errore quempiam prædicando convertit. Et quia plerique justorum tunc erunt, qui se ecclesiasticæ pacis tempore ab hoc mundo exituros esse crediderunt, beatus Job dum sua narrat, voces quoque justorum sequentium indicat, dicens:

Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.

Vers. 18.

c

48. Quid hoc loco per nidi nomen exprimitur, nisi tranquilla quies fidei, qua unusquisque infirmus nutritur? Multitudo quippe illa bonorum, quæ persecutionum temporibus fuerit deprehensa, nutrimentorum suorum dies quasi in nido, sic in loco quietis, explere se credit. Nam nisi sancta Ecclesia infirmos quosque filios nunc in nido pacis enutrit, Psalmista non diceret: *Etenim passer invenit sibi domum, & turtur nidum, ubi reponat pullos suos*. Jam quippe domum invenit sibi passer; quia æternum cæli habitaculum noster Redemptor intravit. Et turtur invenit nidum; quia sancta Ecclesia amore conditoris affecta, crebris gemitibus utitur, & velut nidum sibi, id est pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios quasi plumescentes pullos, quousque ad superiora evolent, caritatis gremio calesactos fovet. Igitur quia tunc erunt, qui pacis tempore se ad superna migrare, id est a nido evolere

CAPUT XXVII. REC. XVI. Ejus filii, si pace fini desiderant, in ejus nido & sinu remaneant. Pat. in Psal. cap. 177.

Ps. 83. 4.

^c Hebraice *חור* sicut arena. Attamen *חור* quibusdam Hebræis Phœnix est, Et quia *φοῖνιξ* Græce significat *palma*: hinc interpretes verterunt *sicut palma*. Aliis placet eo loci mentionem injectam Phœnicis avis famosissimæ, sed fabulosissimæ.

lare crediderunt, eorum vox beati Job voce prevenitur, cum ait: *Dicebamque, In nidulo meo moriar.* Quia vero hoc ipsum sibi pacis otium ex multorum dierum longitudine promittebant, recte subjungit, dicens: *Et sicut palma multiplicabo dies.* Palma enim tarde proficit, sed diu in viriditate subsistit. Cum multis autem difficultatibus sancta Ecclesia ad fidei statum venit, & pro collectione plurimorum, in ejusdem fidei gloria diutius stare concupiscit. Sicut palam ergo multiplicare se dies credidit, quæ emergente subitæ tentationis articulo, pacis suæ gratiam & tarde a fidelibus adeptam, & citius ab infidelibus interceptam dolet.

49. Nec immerito justorum vita palmæ comparatur: quia scilicet palma inferius tactu aspera est, & quasi aridis corticibus obvoluta; superius vero & visu fructibus pulchra: inferius corticum suorum involutionibus angustatur: sed superius amplitudine pulchræ viriditatis expanditur. Sic quippe est electorum vita, despecta inferius, superius pulchra: in imo ista quasi multis corticibus obvolvitur, dum innumeris tribulationibus angustatur: in summo vero illa quasi pulchræ viriditatis foliis amplitudine retributionis expanditur. Habet quidem aliud palma, quo a cunctis arborum generibus differt. Omnis namque arbor in suo robore juxta terram vasta subsistit, sed crescendo superius angustatur, & quanto paulisper sublimior, tanto in altum subtilior redditur. Palma vero ^a minoris amplitudinis ab imis incoat, & juxta ramos ac fructus ampliori robore exurgit: & quæ tenuis ab imis proficit, vastior ad summa succrescit. Quibus itaque alia arbusta

nisi terrenis mentibus inveniuntur esse similia, inferius vasta, superius angusta? quia nimirum omnes hujus seculi dilectores, in terrenis rebus fortes sunt, in cœlestibus debiles. Nam pro temporali gloria usque ad mortem desudare appetunt, & pro spe perpetua ne parum quidem in labore subsistunt. Pro terrenis lucris quaslibet injurias tolerant, & pro cœlesti mercede vel tenuissimi verbi ferre contumelias recusant: terreno judici toto etiam die assistere fortes sunt, in oratione vero coram Domino vel unius horæ momento lassantur. Sæpe nuditatem, dejectionem, famem, pro acquirendis divitiis atque honoribus tolerant, & earum rerum se abstinencia cruciant, ad quas adipiscendas festinant: superna autem laboriose quærere tanto magis dissimulant, quanto ea retribui tardius putant. Hi itaque quasi aliarum arborum more deorsum vasti sunt, sursum angusti quia fortes in inferiora subsistunt, sed ad superiora deficiunt. At contra ex qualitate palmarum designatur proficiens vita justorum, qui nequaquam sunt in terrenis studiis fortes, & in cœlestibus debiles; sed longius atque distantius studiosos se Deo exhibent, quam seculo fuisse meminerunt. Nam cum quibusdam per prædicatorem nostrum dicitur: *Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra* ^c *servire justitiæ in sanctificationem:* eorum proculdubio infirmitati condescenditur, ac si eis apertius diceretur: Si nequaquam amplius potestis, saltem tales estote in fructu bonorum operum, quales fuistis dudum in

Dist. 47. c. 1.
Omnes
hujus.

VET. xxv.
Cur Just
palmæ
comparan-
tur.

Rom. 6. 19.

b

c

^a Ita cum MSS. Norm. Laud. Turon. Vindoc. Bellov. vet. ed. cujus lectionis loco in Germ. & in ed. recent. habetur *palmæ* vero minor ab imis. Corb. Germ. ha-

bent *minoris altitudinis.*

^b Deest enim in p'risque.

^c Gemet. *servire justitiæ Deo in sanctificationem.*

a in actione vitiorum; ^a ne debiliores vos habeat sancta libertas caritatis, quos in carne validos habuit usus terrenæ voluptatis.

VET. xxvi.
Non vero
qui cum
bene cepe-
rint, mini-
me perseve-
rant.

b 50. Sunt vero nonnulli, qui cum cœlestia appetunt, atque hujus mundi noxia facta derelinquunt, ab incoatione sua quotidie inconstantia pusillanimitate deficiunt. Quibus hos, nisi arbuttis reliquis similes dixerim, qui nequaquam tales superius sur-
gunt, quales inferius oriuntur? Hi quippe ^b ad conversionem venientes, non tales quales cœperunt, perseve-
rant, & quasi more arborum, incoatione vasti sunt, sed tenues crescunt: quia paulisper per augmenta temporum patiuntur detrimenta virtutum. Senlim quippe in eis deside-
ria superna languescunt; & qui robusta ac fortia proposuerant, debilia atque infirma consummant: dumque ætatis augmento proficiunt, quasi flexibiles crescunt. Palma vero, sicut dictum est, ^c vastioris in summitate est, quam esse cœperit quantita-
tis ex radice: quia sæpe electorum conversio plus finiēdo peragit, quam proponit incoando; & si tepidius prima incoat, ferventius extrema consummat: videlicet semper incoare se æstimat, & idcirco infatigabilis in novitate perdurat. Hanc scilicet iustorum constantiam Propheta

Prat. in Isai.
cap. 53.

intuens, ait: *Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudine m^d suam, assument pennas ut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.* Mutant quippe fortitudinem; quia fortes student esse in spiritali opere, qui dudum fuerant fortes in carne. Assument autem pennas ut aquilæ: quia contemplando volant. Currunt & non laborant, quia velocibus magna celeritate prædicant. Ambulant & non deficiunt; quia intellectus sui velocitatem retinent, ut tardioribus condescendant. In cunctis vero bona quæ accipiunt, quanto aliis libenter accommodant, tanto ipsi incommutabiles in novitate perdurant; & qui tenues a radice incoationis exeunt, fortes in culminis perfectione convalescunt. Dicit itaque beatus Job ex persona sua, dicat ex voce sanctæ Ecclesiæ ^e pro his, quos pacis tempore ad se conversos habuerat, atque in bonis moribus perseveraturos credebat: *Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.* ^f Quasi enim palma multiplicare se dies credidit, quæ mentes fidelium ad extremum usque robustiores exurgere putabat. Cum enim multorum corda ^g persecutionibus cœperint lassata mollescere, dolet jam in se quasi ad debilitatem tendere, quos mirabatur for-

Isai. 40. 31.
d

^a Hic multum variant codices MSS. & editi. Turon. habet: *ne debiliores vos habeat sancta libertas, quos* &c. Norman. cum 1. Laud. *ne . . . libertas aeris quos.* Corb. Germ. *nec debiliores . . . libertas aeris quos.* Vindoc. *ne debiliores vos habeat sancta libertas, eis quos in carne validos habent usus terrena voluntatis.* Codex Bellov. hic est corruptus. Vetus ed. Paris. *ne debiliores . . . sancti libra operis, quos.* Germ. & edit. Basil. *sancta libertas heredes quos.* Gilot. ita habet. In omnibus MSS. legitur quos, non quam, ut in ed. Guffanv. Gratianus etiam legit quos, ut videre liquet dist. 47. c. omaes. In 2. Bessar. *aëris.* Et mox in conversatione.

^b Germ. duo Laud. Gemet. aliique Norm. in conversatione venientes. Corb. Germ. &

Prat. in conversationem:

^c Sic duo Laud. Corb. Germ. Norm. &c. Editorum vero non eadem est lectio. In vet. ut in MSS. Germ. legitur: *vastior in summitate est quam esse cœperit qualitatis ex radice.* Polter. eadem habent, demta voce qualitatis, quam Corb. Germ. servavit. 2. Bessar. *vastior qualitatis . . . conversatio novis curis.*

^d In 2. Bessar. deest *suam.* Mox habet *quia fortiores.*

^e In recent. ed. omisam particulam *pro,* supplevimus ex MSS. & vet. vulg.

^f Vitiose in Gilot. Vetic. Guffan. *quasi enim palmam.* Emend. ex antiq. cod. sive MSS. sive excusis.

^g Al. *persecutionis tempore.*

a fortia proposuisse. Et ^a quia mente semper spiritali scientiæ intendit, recte subjungitur :

Verf. 19. Radix mea aperta est secus aquas.

C A P U T
XXVI III.
Spiritali
scientiæ
semper in-
tendit Ec-
clesia.
¶ l. 28. n. 57.
VET. XXVII.

51. Juxta aquas enim radix aperitur, quando ad percipienda veritatis fluentia latenter cogitatio mentis expanditur. Ut enim in * superiori libro jam diximus, solet in sacro eloquio radicis nomine occulta cogitatio designari. Radicem igitur nostram secus aquas aperimus, cum infusioni intimæ cogitationem ^b taciti cordis intendimus. Quæ scilicet verba ^c si ad vocem sanctæ Ecclesiæ ducimus, radix illius ipsa debet incarnatio Redemptoris intelligi. Quæ juxta aquas aperta est, dum Deus invisibilis, per assumptionem humanitatis suæ, patuit aspectibus visionis nostræ. Creator quippe qui in divinitate videri non poterat, assumpsit a nobis unde videretur a nobis. Radix ergo secus aquas aperitur; quia auctor humani generis per humanitatem suam hominibus demonstratur. Unde recte quoque per Psalmistam dicitur: *Et erit tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum*. Decursus quippe aquarum sunt quotidiani transitus deficientium populorum. Et de semetipsa Veritas dicit: *Sim ligno viridi hæc faciunt, in arido quid fiet?* Lignum ergo secus decursus aquarum est, quia structum & protectionem sui nobis umbraculi proferens, apparuit creator in carne, ut humanum genus ^d per resurrectionem figeret, quod per defectum quotidie ibat in mortem. Sequitur:

b

Pat. Exerp.
in Ps. 1. 3.

Pat. in Psal.
cap. 3.
Et. in Exerp.
in Ps. 1. 3.

Luc. 23. 31.

d

Idem. Et ros morabitur in messione mea.

a Gemet. quia semper mentem spiritali &c. Turon. mentes &c.

b 2. Bellar. tacito corde.

c Vindoc. si a voce sancta Ecclesiæ.

d 1. Laud. per resurrectionem fieret. 2. quoque Bellar. fieret.

Tom. II.

52. Subaudis, dicebam. Messio enim sanctæ Ecclesiæ non inconvenienter accipitur, cum perfectæ animæ a corporibus abstractæ, velut maturæ segetes a terra decisæ, ad cœlestia horrea ^e demigrant: quod quia non nostra virtute, sed cœlesti gratia largiente agitur, bene ait: *Et ros morabitur in messione mea*. Ros namque desuper cadit, messis deorsum colligitur. Ergo ros moratur in messione; quia gratia desuper veniens agit, ut digni simus qui de inferioribus colligamur. Ipsa quippe nos desuper infundente, fructum bonorum operum serimus. Unde recte quoque per Paulum dicitur: *Gratia Dei sum id quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit*. Si enim ^f quæretur quid sit ros desuper veniens, ait; *Gratia Dei sum id quod sum*. Si intueamur messem sua rore crescentem, ait: *Et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus, laboravi*. Sequitur:

C A P U T
XXIX.
Ejus messio
rori gratiæ
tribuenda.

e

1. Cor. 15. 19.

f

Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.

Verf. 20.

53. Subaudis, dicebam. Superiori quippe sententiæ jungitur, quod locutione continua subinfertur, cum ait: *Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies*. Ac deinde subjungitur: *Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur*. Cunctis vera scientibus liquet, quod ad veterem vitam vitia pertinent, virtutes ad novam. Hinc enim Paulus dicit. *Exuentes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum*. Hinc rursus ait: *Vetus homo noster*

C A P U T
XXX.
Ecclesia
desert filios
quos ad veterem
vitam redire
cognoscit.

Pat. in Ps.
cap. 13.
& Exer. in
Ps. 6. 8. &
ad Coloss.

Col. 3. 9.

Rom. 6. 6.

simul

e Corb. Germ. & duo Laud. demigrantur.

f Norm. quaratur res desuper veniens, gratia. Corb. Germ. & Germ. si enim quaramus ros desuper veniens. In 2do Bellar. ut in Corb. & Germ.

simul crucifixus est. Hinc Psalmista ex typo humani generis loquens, inter malignos spiritus deprehensus *Psal. 6. 2.* dicit: *In veteravi inter omnes inimicos meos.* A fervore etenim mentis vel inter spirituales inimicos, vel inter carnales ^a quosque proximos, ipso aliquo modo vivendi usu ^b veterascimus, & assumptæ novitatis speciem fuscamus. A qua tamen vetustate quotidie ^c si studia circumspeditionis invigilent, orando, legendo, bene vivendo renovamur: quia vita nostra dum lacrymis lavatur, bonis operibus exercetur, sanctis meditationibus tenditur, ad novitatem suam sine cessatione reparatur. Beatus igitur Job sic sua narrat, ut nostra significet: quia sancta Ecclesia cum fideles suos conspiciat ad vitæ veteris culpas redire, eos quos novitatem mentis intuetur perdere, cogitur plorare. Prædicator quippe egregius discipulis ^d suis dicit: *Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Dominum?* Sancta ergo Ecclesia quasi amissam gloriam deplorat, cum fideles suos ad vitam veterem redire considerat. Ait enim: *Dicebam, Gloria mea semper innovabitur:* quia eos quos ^e in se novæ vitæ militare credidit, vetustis desideriiis servire cognoscit.

1. *Thess. 2.*
19.

VET.
X X V I I I.
Quot si-
gnificentur
in sacris
Scripturis,
arcus no-
mine.
Par. in Ps
cap. 129.
Ps. 63. 4.
Ps. 159. 5.

54. Arcus autem nomine in sacro eloquio aliquando malorum insidiæ, aliquando dies iudicii, aliquando vero ipsa eadem sacra eloquia designantur. Per arcum quippe insidiæ figurantur, sicut per Psalmistam dicitur: *Intenderunt arcum suum, rem amaram.* Per arcum quoque dies extremi iudicii designatur, sicut per eundem rursus Psalmistam dicitur: *Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis:*

dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus. In arcu enim quanto longe trahitur chorda, tanto de eo districtior exit sagitta. Sic nimirum sic extremi iudicii dies quanto longe differtur ut veniat, tanto cum venerit, de illo districtior sententia procedit. Idcirco autem diversis nunc cladibus percutimur, ut his correcti, paratioribus tunc inveniri valeamus. Unde illic præmissum est: *Ostendisti populo tuo dura; flagella videlicet seculi, quæ secutorum gravius iudicii diem præcurrunt. Potasti nos vino compunctionis:* ut terrena gaudia in lacrymas verterentur. *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus.* Ac si aperte diceret: Hoc tempus misericordiæ est, illud tempus iudicii erit. Per ista ergo hujus temporis flagella significas, quomodo tunc percussurus es, quando non parcens iudicas, qui sic districtè modo percutis, quando parcis.

55. Aliquando autem per arcum etiam sacra Scriptura signatur. Ipsa quippe arcus est Ecclesiæ, ipsa arcus est Domini, de qua ad corda hominum sicut ferientes sagittæ, sic terrentes sententiæ veniunt. Unde rectè quoque per Psalmistam dicitur: *Arcum suum tetendit & paravit illum, & in ipso paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.* Arcum namque suum Dominus tetendit; quia cunctis peccatoribus per Scripturam sacram minas exhibuit. In quo arcu scilicet vasa mortis præparat: quia secundum eloquii sui sententiam, eos qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In quo etiam sagittas suas ardentibus effecit; quia in eos quos per terrorem corrigit, accensas

Ipsa Scriptura Sacra arcus est Ecclesiæ.
Par. in Psal. cap. 15.
& *Exer. in Ps. 7. 13.*

Ps. 7. 13.

^a 1. Laud. quoque.
^b Germ. Corb. Germ. & Laud. veterescimus.
^c Ita duo Laud. Corb. Germ. Bellov. Norm. &c. quibus consentiunt vet. ed. At recen.

tioribus magis placuit lectio quam exhibet Germ. si studio circumspeditionis invigilamus.

^d Abest suis a 2do Bessar.
^e Vindoc. in novitate militare.

fas verborum sententias emittit. De hoc prædicatorum arcu per *Isai.* 7. 24. *a* *Isaiam* dicitur: *Cum sagittis & arcu^a ingrediuntur illuc*: quia nimirum sancti Apostoli ad feriendam Gentilis vitæ duritiam cum districtis verborum spiculis venerunt. Quid igitur hoc in loco arcus nomine, nisi sacrum eloquium debet intelligi? In chorda etenim Testamentum novum, in cornu vero Testamentum vetus accipitur. In arcu autem dum chorda trahitur, cornu curvatur: *b* sic in hoc eodem sacro eloquio dum Testamentum novum legitur, duritia Testamenti veteris emollitur. Ad ejus namque spiritalia & blanda præcepta, illius literæ se rigor inclinat: quia Testamentum novum, dum quasi quoddam bonæ operationis brachio trahitur, in Testamento veteri severitatis jura flectuntur. Nec indecenter dicimus chordam Testamento novo congruere, quod de incarnatione Dominica certum est existitisse. Quasi ergo chorda trahitur, & cornua curvantur: quia dum in Testamento novo incarnatio mediatoris agnoscitur, ad spiritalem intelligentiam rigor Testamenti veteris inclinatur. Ait igitur sanctus vir: *Dicebam, Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.*

Hoc arcu recte utitur, qui div. eloquia intelligens, opere perficit.

56. Arcus in manu, est Scriptura sacra in operatione. In manu etenim arcum tenet, qui divina eloquia quæ intellectu cognoscit, operatione perficit. Instauratur ergo arcus in manu, dum quidquid de sacro eloquio studendo cognoscitur, vivendo completur. Hinc etiam

a Germ. Gemet. ac alii *ingredientur*. Corb. Germ. *ingrediuntur*.

b 1. Laud. & Corb. Germ. *sicut in hoc eodem*.

c Recent. edit. *jam non vellet*. Repugnat sensus, nullique, quorum copiam habuerimus, favent MSS. Lectionem nostram exhibent cod. Laud. Turon. Vindoc. Norm. Corb. Germ. necnon vet. excusi.

Salomon dum fortes spiritualis pugnae describeret bellatores, ait: *Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi*. Quid namque in divina Scriptura per gladium figuretur, Paulus aperuit, dicens: *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei*. Salomon autem non ait: Omnes habentes gladios, sed tenentes: quia videlicet verbum Dei non est mirabile solummodo scire, sed facere. Habet quippe, sed non tenet gladium, qui divinum quidem eloquium novit, sed secundum illud vivere negligit. Et doctus esse ad bella *c* jam non valet, qui spiritalem quem habet gladium, minime exercet. Nam resistere tentationibus omnino non sufficit, qui hunc verbi Dei tenere gladium male vivendo postponit. Sancta itaque Ecclesia, quæ subsequenti *d* persecutione deprimitur, malorum abundantiam, & bonorum inopiam pensans, beati Job vocibus damna sua prænuntiet, dicens: *Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur*. Quæ videlicet cuncta considerans, *e* nequaquam spe cassa fallebatur. Nam perfecti quique multos nunc ejus conspiciunt *f* adjutores, sed pensant proculdubio quod emergente persecutionis articulo, ex his plerique hostes illius fiunt, qui esse pacis tempore ejus cives videntur. Non autem de omnibus ita desperant: sed tamen plerumque contingit, ut his, de quibus *g* majorem fidei fidu-

Pat. in Cant. cap. 22. Cant. 3. 2.

Ephes. 6. 17. V E T. xxx.

M m 2 du-

d Vindoc. *tribulatione*.

e 1. Laud. *neque se peccasse fallebatur*.

f Duo Laud. *auditores*; quod olim scriptum in Utic. Sic etiam habent vet. edit. In 2do Beffar. *auditores*; & infra *acriores*.

g Pratel. Gemet. & nonnulli, *majorem spei fid.* At legendum videtur *fidei*, quia paulo post legitur, *ipsi ejusdem fidei*.

^a duciam habuerant, ipsi ejusdem fidei hostes ^a atrociores fiant: ut eos tunc videant contra sacra eloquia agere, ex quorum se operatione crediderant hæc eadem sacra eloquia ad prædicationis gratiam restaurare. Quæ tamen tempora jam nunc incoasse ingemiscimus, cum multos intra Ecclesiam positos cernimus, qui aut nolunt operari quod intelligunt, aut hoc ipsum quoque sacrum eloquium intelligere ac nos-

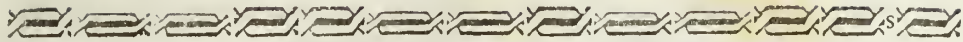
se contemnunt. A veritate etenim avertentes auditum, ad fabulas convertuntur, dum *omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi*. ^{Philip. 2. 21.} Scripta Dei ubique reperta opponuntur oculis; sed hæc cognoscere homines dedignantur. Pene nullus quærat scire quod credidit. Multitudo ergo bonorum præcedentium arcum suum destrui ^b doleat, quæ sacrum eloquium restaurari semper per studium subsequendum credebat.

^a Vindoc. *acriores*.

^b Ita MSS. & vet. edit. In recent. *dole-*

bat.

LIBER VIGESIMUS.

Explicantur fufius quinque ultimi Verfus Cap. 29. Lib. Job, cum integro Cap. 30. maxime de hæreticis & carnalibus Ecclefiam vexantibus.

CAP. I. I. Scriptura
sacra ceteris
libris longe
anteponenda.

QUAMVIS omnem scientiam atque doctrinam Scriptura sacra sine aliqua comparatione transcendat: ut taceam quod vera prædicat: quod ad cœlestem patriam vocat: quod a terrenis desideriis ad superna amplectenda cor legentis immutat: quod dictis obscurioribus exercet fortes, & parvulis humiliter sermone blanditur: quod nec sic clausa est ut pavesci debeat, nec sic patet ut vilescat: quod usu fastidium tollit, & tanto amplius diligitur, quanto amplius meditatur: quod legentis animum humilibus verbis adjuvat, sublimibus sensibus levat: quod aliquo modo cum legentibus crescit: quod a rudibus lectoribus quasi recognoscitur, & tamen doctis semper nova reperitur: ut ergo de rerum pondere taceam, scientias tamen omnes atque doctrinas ipso etiam locutionis suæ more transcendit: quia uno eodemque sermone dum narrat textum, prodit mysterium, & sic scit præterita dicere, ut eo ipso noverit futura prædicare, & non immutato dicendi ordine, eisdem ipsis sermonibus novit ^a & antea describere, & agenda nuntiare: sicut hæc eadem beati Job verba sunt, qui dum sua dicit, nostra prædicat; dumque lamenta propria per sermonem indicat, sanctæ Ecclesiæ causas per intellectum sonat. Ait enim:

Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum. Expectabant me sicut pluviam, & os suum aperiebant, quasi ad imbrem serotinum.

Job. 29.
Vers. 21.
22. & 23.

2. Hanc etenim apud beatum Job fuisse subjectorum reverentiam indubitanter credimus. Sed sicut jam sæpe diximus, sancta Ecclesia hæreticorum vel carnalium tribulationibus pressa, præteritorum reminiscitur temporum, in quibus omne quod ab ea dicitur, cum metu a fidelibus auditur, & adversariorum suorum proterviam deplorans, dicit: *Qui me audiebant, expectabant sententiam & intenti tacebant ad consilium meum.* Ac si aperte dicat: Non ut hi protervi ac tumidi, qui dum veritatis verba suscipere renuunt, prædicationis meæ sententias quasi docendo præcurrunt. Cujus nunc discipuli intenti ad ejus consilium tacent: quia verba ejus non audent impugnare, sed credere. Ut enim proficere ex ipsis possint, ea proculdubio non judicaturi, sed secuturi audiunt.

CAP. II.
Fideles Ecclesiam docentem audiunt, ejus verba secuturi, non judicaturi.

REC. 11.

3. De quibus recte subjungitur: *Verbis meis addere nihil audebant;* quia nimirum tunc hæretici cum contra hanc libertate pessima fuerint effrenati, dictis ejus addere aliquid præsumunt, cum prædicamentorum ejus rectitudinem quasi emendare

Ejus doctrinæ nihil addunt. Secus hæretici.

^a Germ. Corb. Germ. & cod. MSS. Val-
lis claræ ad quem sequentes libros moral.
recognovimus, & alii habent, & *adn.*

Laudatum codicem hac nota deinceps designabimus Val. c. ar. 2. etiam Bessar. *adn.*

dare moliuntur. Quæ adhuc de bonis auditoribus subdit : *Et super illos stillabat eloquium meum :*

4. In hac stillatione eloquii, quid aliud quam mensura sanctæ prædicationis accipitur ? quia oportet ut exhortationis gratia singulis juxta capacitatem ingenii conferatur. Per hoc ergo quod dicitur : *Verbis meis addere nihil audebant ;* reverentia laudatur audientium. Per hoc vero quod subditur : *Et super illos stillabat eloquium meum :* indicatur dispensatio magistrorum. Debet enim subtiliter is qui docet, perspicere, ne plus studeat, quam ab audiente capitur, prædicare. Debet enim ad infirmitatem audientium semetipsum contrahendo descendere, ne dum parvis sublimia, & idcirco non profutura loquitur, se magis curet ostendere, quam auditoribus prodesse. Jubente autem Domino, non solum phialæ ad mensam tabernaculi, sed etiam cyathi præparantur. Quid enim per phialas, nisi larga prædicatione, quid vero per cyathos, nisi minima & tenuis de Deo locutio designatur ? In mensa igitur Domini & phialæ præparantur & cyathi : quia videlicet in doctrina sacri eloquii, non solum exhibenda sunt magna & arcana quædebiant, sed etiam parva & subtilia quæ quasi per gustum notitiam præstant. Hujus ergo discretissimæ dispensationis suæ, sancta Ecclesia extremis pressa temporibus reminiscatur, & dicat : *Super illos stillabat eloquium meum.*

5. Ubi apte quoque subjungitur : *Exspectabant me sicut pluviam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.* Verba quippe sanctæ prædicationis, sicut pluviam sustinemus,

cum vera humilitate ariditatem nostri cordis agnoscimus, ut potu sanctæ prædicationis irrigemur. Unde Deo recte per Psalmistam dicitur : *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* His doctrinæ fluentis infundi Propheta nos admonet, dicens : *Sitientes venite ad aquas.* Qui dum in extrema parte jam seculi verba sanctæ prædicationis accipimus, quasi ad imbrem serotinum os cordis aperimus. Nam si os in corde non esset, Psalmista non diceret : *Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt mala.* Os igitur cordis quia verbis intendimus ultimæ prædicationis, hoc velut serotinis aperimus fluentis. Quæ nimirum prædicatione ex ejus ad nos sacrificio prodiit, qui per Psalmistam dicit : *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Quia enim Redemptor noster juxta mundi finem vim persequentium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificium vespertinum dedit. De hoc imbri serotino alias scriptum est : *Dabo vobis pluviam a temporivam & serotinam.* Temporivam quippe pluviam dedit, quia electis suis priori tempore Legis intellectum contulit. Serotinam quoque pluviam tribuit, quia prædicari diebus ultimis incarnationis suæ mylterium fecit. Quod quia sancta Ecclesia quotidie annunciare non desinit, ora cordis audientium velut ex imbri serotino infundit. Sequitur ;

Si quando ridebam ad eos, non credebant : & lux vultus mei non cadebat in terram.

6. Hoc si juxta historiæ verba percipimus, credi necesse est quod vir sanctus talem se exhibuerit subditis, ut etiam ridens timeri potuisset.

& in edit. vet. Barthol. & Basil. *temporaneam.* In 2do Bessar. *temporanam :* & novis curis superposito *e temporaneam :* Sic & statim infra.

Prædicatores ad auditorum capitulum debent se contrahere.

Pat. in Exod. cap. 38.

vet. 11. Exod. 37. 16.

Eorum doctrinæ tamquam pluvia serotina excipienda, humiles os aperiant. Pat. in Deut. cap. 2.

Pf. 142. 6.

Isai. 55. 1.

Pf. 11. 3.

Pf. 140. 2. Pat. in Pf. cap. 270.

Jer. 5. 27.

Verf. 24.

CAP. III. REC. III. Prælati sic se gravem exhibeat, ut non sit ediosus, sic hilarem ut vilis non sit.

a Licet barbara videatur hæc vox, ab ea tamen abstinendum esse non censuimus, quia in omnibus MSS. Corb. Germ. Norm. Laud. Turon. Vindoc. &c. reperitur ; cujus loco in Germ. & in edit. legitur, *temporaneam,*

set. Sed cum superius patrem se pauperum, viduarum vero consolatorem fuisse perhibet; magna valde discretionem res indiget, quomodo in tanto terrore regiminis, tanta quoque affuerit lenitas, & mansuetudo pietatis. Sine magna enim benignitatis lenitate non fuit hoc, quod se patrem pauperum, & viduarum consolatorem dicit. Sed rursus sine magna severitate non potuit etiam ridens timeri. Qua in re quid aliud docemur, nisi quod talis debet esse dispensatio regiminis: ut is qui præest, ea se circa subditos mensura moderetur, quatenus & arridens timeri debeat, & iratus amari? ut eum nec nimiam lætitia vilem reddat, nec immoderata severitas odiosum. Sæpe enim subjectos frangimus, dum plus justo ^a vigorem justitiæ tenemus. Qui profecto vigor jam justitiæ non erit, si se sub justo moderamine non custodit. Et sæpe ad disciplinæ metu resolvimus subditos, si nostro regimini hilaritatis frena laxamus: quia dum nos quasi licenter lætos aspiciunt, audacter ipsi ad illicita resolvuntur. Sed ut rectoris vultus etiam lætus debeat timeri, necesse est ut ipse vultum sui conditoris sine cessatione timeat. Illi etenim menti difficile de lætitia creditur, quæ quod se pro amore Domini continue affligat, a subditis scitur. Qui enim incessanti æstu spiritualis desiderii superna appetit, ^b valde de eo in dubium venit hoc, quod aliquando ante homines hilarescit. Unde & isdem beatus Job non longe post dicturus est: *Semper enim quasi*

Job. 31. 23.

c

^a Turon. Ebroic. & alii Norm. *rigorem*. & infra, *rigor jam inest*.

^b Ita Gemet. Utic. & al. MSS. In editis, *valde de ea*. In Corb. Germ. *Qua enim . . . valde de ea*. 2. Bessar. *Qua . . . de ea*.

^c Nonnulli edit. *quasi tumentes*. Alii

ctuum, jamjamque moriturus. Cujus ergo ^d in mentem mœror divini timoris infuderat, recte hilaritati illius subditi non credebant: quia cogebantur ridenti non credere, cujus cor in timore conditoris noverant quam continua mœstitia tenebat.

7. Hoc quoque juxta historiam non inconvenienter accipitur, quod protinus subinfertur: *Et lux vultus mei non cadebat in terram*. Scriptum quippe est: *Oculi stultorum in finibus terræ*. Rursusque per eundem Salomonem dicitur: *Oculi sapientis in capite ejus*: Paulus quoque ait: *Caput viri Christus*. Oculi ergo sapientis in capite ejus sunt, dum Redemptoris sui semper opera quæ imitari debeat, contemplatur. Lux ergo vultus ejus in terram non cecidit; quia ea quæ terrena sunt, per concupiscentiam non aspexit.

8. Sed quia superficiem historiæ sub brevitate discussimus, quod in his de intellectu mystico lateat, ^e perpendamus. Unam esse personam Christum & Ecclesiam, plerumque jam diximus; & sæpe vox capit ad vocem corporis, sæpe vox corporis ad vocem capit transiit. Qui enim sunt in carne una, nil obstat, ut convenienter etiam in voce una. Dicat ergo ex voce capit de electis suis, dicat Ecclesia: *Si quando ridebam ad eos, non credebant*. Ridere etenim Dei, est Sanctorum vias prosequenti favore prosperari; sicut de his quoque per usum dicitur, quos in hoc seculo felicitatis blandimenta comitantur: Arrisit illis tempus. Unde e contrario, ira appellatur Domini, a bonis actionibus infirmari, sicut scriptum est: *Ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via*

ju-

quasi imminentes. Lectioni nostræ suffragantur quotquot nobis suppetunt MSS.

^d Gerin. Corb. Germ. & Gemet. *iram mentem mœror*. Sic & 2. Bessar.

^e 2. Laud. *inquiramus*, cui lectioni aliam addidit, *perpendamus*.

Lux nostra in terram cadit, cum terrena concupiscimus.

REC. 17. Prov. 17. 24. Eccl. 2. 14.

1. Cor. 11. 1.

Sancti nunquam securi sunt.

e

Psal. 2. 12.

justa. Si igitur irasci Dominus perhibetur, cum viam justitiæ homines perdunt, recte arridere Dominus dicitur, cum bona nostra opera favor gratiæ supernæ comitatur. Sed electi quique quamdiu in hac vita sunt, securitatis sibi confidentiam non promittunt. Horis enim omnibus contra tentamenta suspecti, occulti hostis insidias metuunt, ^a qui etiam tentatione cessante, vel sola graviter suspitione turbantur. Nam sæpe multis grave periculum incauta securitas fuit; ut callidi hostis insidias non tentati, sed jam prostrati cognoscerent. Vigilandum quippe semper est: ^b ut mens continue sollicita nunquam relaxetur intentione superna: ne laboriosa deferens, in cogitationibus fluxis, quasi in quibusdam mollibus stramentis jacens, venienti corruptori diabolo mens se resoluta prostituat. Semper vero est ad certamen adversarii erigendus animus: semper contra occultas insidias cautela providenda. Hinc etenim Habacuc propheta ait: *Super custodiam meam stabo*. Hinc rursus scriptum est: *Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines, qui evangelizas Sion*. Hinc per Salomonem dicitur: *Beatus vir, qui semper est pavidus: qui autem mentis est dura, corruet in malum*. Hinc iterum dicit: *Uniuscujusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos*. Nocturni quippe timores, sunt insidiæ tentationis occultæ. Ensis autem super femur, est custodia vigilans, carnis illecebria pre-mens. Ne ergo nocturnus timor, id est occulta & repentina tentatio subrepat, semper necesse est, ut femur nostrum superpositus custodiae

ensis premat. Sancti etenim viri sic de spe certi sunt, ut tamen semper sint de tentatione suspecti; quippe quibus dicitur: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore*: ut & de spe exultatio, & de suspitione nascatur tremor. Quorum voce iterum Psalmista dicit: *Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum*. ^c Qua in re notandum, quod non ait: *Lætetur ut securum sit*; sed, *Lætetur, ut timeat*. Meminerunt namque, quamvis eorum actio prosperetur, quia adhuc in hac vita sunt; de qua per eundem Job dicitur: *Tentatio est vita humana super terram*. Meminerunt rursus quod scriptum est: *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam: & deprimat terrena inhabitatio sensum multa cogitantem*. Meminerunt & metuunt, & certitudinem sibi in se promittere non præsumunt: sed positi inter gaudium spei, & tentationis metum, confidunt, & timent: confortantur, & titubant: ^d certiorantur, & suspecti sunt. Bene ergo per vocem electi membri sub figura nostri capitis dicitur: *Si quando ridebam ad eos, non credebant*; quia Redemptori nostro quasi arridenti non credimus, dum multis jam ejus donis testantibus, & gratiam favoris ejus accipimus, & tamen adhuc sub ejus judicio de nostra infirmitate titubamus.

6. Videmus qualiter Paulo & ar-ridetur jam per supernam gratiam, & ipse adhuc quasi non credit per suspitionis metum. Jam e caelo illi Dominus loquens, ejusque interius oculos aperient, exterius claudens, potentiam suæ majestatis ostenderat: jam

nunquam relaxetur intentio: ne superna & laboriosa deferens in &c.

^c Corb. Germ. Bellov. Germ. & Norm. qui notandum quod. 2. Laud. ubi notandum. 2do Bessar. In quo.

^d Germ. Turon. Vindoc. Corb. Germ. duo Laud. Val-cl. omnes Norm. ita habent, non, certificantur, ut legitur in edit.

^a Norm. qui etiam si tentationes cessant ... suspitione turbantur. Nostri MSS. ubique habent *suspectio, suspitionem*, pro *suspicio suspitionem*. Verum quæ S. Gregor. hic docet de vigilantia, insinuat alibi, maxime lib. 6. epist. 22. juxta antiquum epistolarum ordinem.

^b In 1do Bessar. ut continue sollicita,

^a Grave periculum est incauta securitas.

Hab. 2. 1. Jer. 31. 21.

Prov. 28. 14.

Cant. 3. 2.

Pat. in Cant. cap. 23.

V E T. IV.

Pf. 2. 11. Pat. in. Psal. cap. 5. & cap. 179. & Exer. in Ps. 2. 11. Psal. 25. 11.

Job. 7. 1.

Sap. 9. 15.

S. Paulus jam ad tertium celum raptus a timore liber non fuit. Pat. 1. Cor. cap. 8.

Al. 9. 15. jam de eo Ananiæ dixerat, *Vas electio- nis mihi est*: jam ad tertium cœ- lum super se raptus fuerat: jam in paradysum ductus arcana verba, quæ dicere non posset, audierat; & ta- men adhuc timidus dicit: *Castigo cor- pus meum*, ^a & *in servitutem redi- go; ne forte aliis prædicans, ipse re- probus efficiar*. Ecce arridenti sibi di- vine gratiæ & jam credit per spem, necdum tamen credit per securitatem. Nam quia bene hæc verba Redem- toris nostri vocibus congruunt, etiam subjuncta testantur, cum dicitur: *Et lux vultus mei non cadebat in ter- ram*. Quid namque terra, nisi pec- cator vocatur, cui prima sententia dictum est: *Terra es, & in terram ibis?* Lux ergo vultus Domini in terram nequaquam cadit, quia vi- sionis ejus claritas peccatoribus non apparet. Scriptum namque est: *Tol- letur impius, ne videat gloriam Dei*. Quasi enim lux in terram caderet, si in extremo judicio veniens, ^b cla- ritate majestatis suæ peccatoribus aperiret.

Infirmis fortia non prædicanda. ^c ^d 10. Quod si hæc verba ex sanctæ Ecclesiæ voce suscipimus, non incongrue intelligere poterimus, lucem vultus ejus in terram non cadere, quia occupatis in terrenis actionibus, ^c vetat summa contemplationis suæ mysteria prædicare. Dicit enim ^d infirmis fortia prohibet, ne dum inca- pabilia audiunt, prædicationis verbis quibus sublevari debuerant, oppri- mantur. Lux quippe ipsa corporea, quæ oculos sanos irradiat, infirmos obscurat: & dum lippientibus oculis claritati Solis intenditur, plerumque eis cæcitas ex luce generatur. Sancta itaque Ecclesia oppressa persecu- tionis tempore, memor autem præ- teritæ discretionis suæ, dicat: *Lux vultus mei non cadebat in terram*.

a 2. Laud. & servituti redigo.
b Al. majestatem claritatis.
c Norm. vitat summa. Ita etiam Germ.

Sed quia ex ejus capite hæc verba intelligere cœpimus, in ipso adhuc quod sequitur exsequamur. Nam subditur:

Si voluisssem ire ad eos, sedebam primus. Vers. 25.

11. Quia in corde reproborum priori loco actiones carnis sunt, & posteriori actiones animæ: in eorum proculdubio cogitationibus Christus non primus, sed ultimus sedet. Sed electi quique quia ea præ omnibus quæ æterna sunt, cogitant, & posteriori cura ac minima, si qua sunt temporalia disponunt, quibus & magistra voce Veritatis dicitur: *Querite primum regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis*; in eorum corde Dominus primus sedet. Ubi apte præmittitur: *Si voluisssem ire ad eos*. Quia enim, sicut scriptum est, omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ, non secundum nostrum meritum; sed quia ipse ita vult, visitatione sua nos Dominus illustrat. Itaque & cum vult venit; & cum venerit, primus sedet: quia & adventus ejus in corde nostro gratuitus est; & appetitus ejus desiderii, in cogitatione nostra, æqualis ceteris desiderii non est. Sequitur:

Cumque sederem quasi rex circum- stante exercitu, eram tamen mœren- tium consolator. Ibidem.

12. Quasi rex Dominus sedet in corde; quia circumstrepentes regit animorum motus in nostra cogita- tione. In mente quippe quam inhabitat, dum torpentia excitat, in- quieta frenat, frigida accendit, ac- censa inoderatur, emollit rigida, fluxa restringit: ex ipsa hac diver- sitate cogitationum, quasi quidam illum

C A P. IV.
R E C. VI.
In carna-
lium corde
Christus
ultimus se-
det, in cor-
de justo-
rum pri-
mus.

Matt. 6. 33.

Ephes. 1. 5.

C A P. V.
R E C. VII.
Christus in
nobis se-
dens quasi
rex, mœ-
rentes con-
solatur.

& 2. Laud. In 2do Bessar. vitat.
d 1. Laud. infirmis.

illum exercitus circumstat. Sive certe quasi rex sedet circumstante exercitu; quia præidentem illum mentibus electorum circumstat turba virtutum. Qui etiam mœrentium consolator est, ex ea promissione qua dicit, *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*: Et rursus, *Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum; & gaudium vestrum nemo tollet a vobis*. Ea vero quæ de sanctæ Ecclesiæ capite diximus, nil obstat, si ad vocem quoque ejusdem Ecclesiæ referamus. In ea quippe ordo doctorum quasi rex præidet, quem fidelium suorum turba circumstat. Quæ scilicet multitudo fidelium recte quoque exercitus dicitur: quia in procinctu bonorum operum indefinenter quotidie contra tentationum bella præparatur. Corda quoque mœrentium sancta Ecclesia consolatur, ^a dum præsentis peregrinationis ærumna afflictas mentes electorum pensat, & has æternæ patriæ ^b promissione lætificat. Considerat etiam, quod cogitationes fidelium divino sint timore percussæ: & quos de Deo conspicit districta audisse ut timeant, agit quoque quatenus & mansuetudinem pietatis ejus audiant, ut præsumant.

13. Sic namque sancta Ecclesia fidelibus suis de pietate & justitia Redemptoris, in prædicationis serie spem miscet & metum: quatenus nec incaute de misericordia confidant, nec desperate justitiam timeant. Nam verbis sui capitis formidantes refovet, dicens: *Nolite timere pusillus grex; quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. Atque iterum præsumentes terret cum dicit: *Vigilate &*

orate, ut non intretis in tentationem.

Rursus formidantes refovet, dicens:

Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in celo. Sed in semetipsis præsumentes deterret, cum ait: *Videbam satanam sicut fulgur de celo cadentem*. Formidantes refovet, cum dicit: *Oves meæ vocem meam audiunt; & ego cognosco eas, & sequuntur me: & ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea*. Sed in semetipsis præsumentes deterret, dicens: *Dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi*. Formidantes refovet, dicens: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Præsumentes deterret, dicens: *Cum venerit filius hominis, putas inveniet fidem in terra?* ^c Metuentes refovet, cum latroni dicit: *Hodie mecum eris in paradiso*. Sed terret præsumentes, dum Judas ex Apostolatus gloria in tartarum labitur. De quo per sententiæ definitionem dicitur: *Duodecim vos elegi, & unus ex vobis diabolus est*. Formidantem refovet, cum dicit: *Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum, numquid revertetur ad eam ultra? Numquid non contaminata, & polluta erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis; tamen revertere ad me, dicit Dominus: Sed præsumentem deterret, cum dicit: *Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus*. Formidantem refovet, dicens: *Ergo saltem amodo voca me: pater meus, dux virginitatis meæ tu es*. Sed præsumentem deterret, dicens, *Pater tuus**

Amor-

Bellar. metuens refovetur cum latroni dicitur . . . terretur præsumens.

^d Corb. Germ. Norm. Bellovac. Laud. ita habent cum vet. edit. Gilot. in Vatic. & Gullany. legitur ad eum.

^e Decit tuis in 1. Laud. Corb. Germ. Norm. ac aliis. Decit quoque in cod. Bessar.

Matth. 5. 5.
Johan. 16.
22.

Idem præstat Ecclesia.

VET. v.

a

b

Spem misceat & metum, ne incaute de misericordia confidamus, aut desperate justitiam timeamus.

Luc. 12.
32.

Marc. 14.
38.

^a Laud. Germ. & Norm. dum presentis peregrinationis ærumnam. Corb. Germ. dum in presentis peregrinationis ærumna.

^b Turon. consolatione.

^c Idem codex cum duob. Laud. Val-cl. & Norm. metuens refovetur . . . terretur præsumens. Corb. Germ. & Germ. metuens refovetur . . . terretur præsumens. Ita etiam

Luc. 10. 20.

Ibid. 10. 18.
Johan. 10.
27.

Matth. 24.
24.

Ibid. 13.
Luc. 18. 8.

Luc. 23. 43.

Johan. 6.
71.

Jer. 3. 1.

Jer. 30. 15.

Jer. 3. 4.

Ezech. 16. 3.

^a *Amorrhæus, & mater tua^a Chetæa.* Formidantem refovet, cum ait: *Revertere averfatrix Israel & non avertam faciem meam a vobis, quia sanctus ego sum, dicit Dominus: & non irascar in perpetuum.* Sed præfumentem deterret, cum Prophetam suum ab intercessionem prohibet, dicens:

^{Jer. 7. 16.} ^b *Non assumes pro eis laudem & orationem, quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me in tempore afflictionis: quia si steterint coram me Moyses & Samuel, non est anima mea ad populum istum.* Sancta itaque Ecclesia auditorum suorum mentem & de misericordiæ benignitate sublevat, & de iudicii districtione perturbat: quatenus in prædicatione sua dum bene utrumque permiscet, electi ejus nec de exhibita justitia præsumant, nec de præterita iniquitate desperent.

REC. VIII.

14. Sed hoc quod ait: *Cum sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mærentium consolator.* sciendum nobis est, quod valde lectorem ædificare etiam juxta historiam potest, si perpendat quomodo bonis rectoribus permixta sit & regendi auctoritas, & benignitas consolandi: Ait enim: *Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu; ecce auctoritas regiminis: Eram tamen mærentium consolator;* ^c ecce ministerium pietatis. Disciplina enim vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet

In bonis Pasto-ribus sociantur benignitas & auctori-tas, misericordia & disciplina.

Dist. 45. cap. Disciplina. VET. VI.

^c

& juste consolans misericordia, & pie sæviens disciplina. Hinc est quod semivivi illius vulneribus, qui a Samaritano in stabulum ductus est, & vinum adhibetur & oleum: ut per vinum mordeantur vulnera, per

^d Luc. 10. 33. 34. Eadem Jere scribis epist. 24. lib. 1.

^a Germ. Utic. Becensis, Corb. Germ. Cethæa.

^b In vulgatis, quia non exaudiam clamorem eorum in tempore. In hæsimus MSS. Turon. Vindoc. Bellioy. duob. Laud. omnibus Norm. Germ. & Corb. Germ.

^c Germ. & Turon. ecce mysterium. 2.

oleum foveantur: quatenus unusquisque qui sanandis vulneribus præest, in vino morsum districtionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per vinum mundentur putrida, per oleum sananda foveantur. Miscenda est ergo lenitas cum severitate, faciendumque quoddam ex utraque temperamentum: ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. Hoc nimirum illa tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis virga simul, ac manna est: quia cum Scripturæ sacræ scientia est in boni rectoris pectore, si est virga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiam David ait:

Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Virga etenim percutimur, & baculo sustentamur. Si ergo est districtio virgæ, quæ feriat; sit & consolatio baculi, quæ sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens: ^e sit vigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate sæviens: sit pietas, sed non plus quam expediat parcens. Intueri libet in Moyssi pectore misericordiam cum severitate sociatam. Videamus amantem pie, & districte sævientem. Certe cum Israeliticus populus ante Dei oculos pene inveniabilem contraxisset offensam, ita ut ejus rector audiret: *Descende, peccavit populus tuus: ac si ei divina vox diceret: Qui in tali peccato lapsus est, jam meus non est; atque subjungeret: Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam; ille semel & iterum pro populo cui præerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens, ait: Aut dimitte eis hanc noxam;*

Psal. 22. 4. Par. in Ps. cap. 50.

^e

Pat. in Exod. cap. 53.

Exod. 32. 7.

Ibid. 10.

Ibid. 32.

N n 2 aut

Laud. habet utramque lectionem.

^d In duobus Germ. 2. Laud. Vindoc. Turon. Norm. & juste consulens. In Beslâr. quoque consulens.

^e Al. sit rigor. In Germ. Bellov. Corb. Germ. Turon. Vindoc. &c. legitur, sit vigor.

aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Pensemus ergo quibus visceribus eundem populum amavit, pro cuius vita de libro vitæ deleri se petiit. Sed tamen iste, qui tanto ejus populi amore constringitur, contra ejus culpas pensemus quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ^a ut petitione prima, ne delerentur, culpæ veniam obtinuit, ad eundem populum veniens, ait: ^b *Ponat vir gladium suum, super femur suum. Ite & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Cecideruntque in die illo quasi viginti tria millia hominum.* Ecce qui vitam omnium etiam cum sua morte petiit, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arsit igne amoris: foris accensus est zelo severitatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta severitas, ut eos quos divinitus feriri timuerat, ipse iudicii gladio feriret. Sic amavit eos quibus præfuit, ut pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est quos amavit, ut eos etiam Domino parcente prosterneret. Utrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis: causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladiis allegavit. Intus amans, divinæ iræ supplicando obstitit: foris sæviens, culpam feriendo consumpsit. Succurrit citius omnibus, ostensa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum suum citius exaudivit agentem pro populo: quia vidit quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi utrum-

que Moyfes miscuit: ut nec disciplina deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ. Unde hic quoque juxta utramque virtutem dicitur: *Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.* Sedere quippe circumstante exercitu, vigor est ac disciplina regiminis. mœrentium vero corda consolari, ministerium pietatis. Sed quia inter hæc necesse est, ut expositionis sermo ad spiritalem intelligentiam recurrat; sancta Ecclesia ab adversariis suis extremis temporibus pressa, reminiscitur transacti jura regiminis, reminiscitur & quanta afflictis exhibuerit beneficia pietatis. Cujus videlicet disciplina & misericordia tunc a levibus irridetur. Unde & subditur:

Nunc autem derident me juniores tempore.

Job. 30.
Vers. 11.

15. Omnes hæretici ætati universalis Ecclesiæ ^c comparati, juniores tempore congrue vocantur: quia ipsi ab ea, non autem ipsa egressa est ab illis. Unde recte quoque per Johannem dicitur: *A nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.* Juniores ergo tempore sanctam Ecclesiam irrident, cum hi qui ab ea egressi sunt, doctrinæ ejus verba despiciunt, de quibus adhuc subditur:

Quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei.

Ibidem.

^d Quis est grex sanctæ Ecclesiæ, nisi multitudo fidelium? ^e Vel qui aliis hujus gregis canes vocantur, nisi Doctores sancti, qui eorundem fidelium custodes exstiterunt? Qui dum pro Domino suo diurnis no-

1. Johan. 2.
19.
C
Par. in Psal.
cap. 141.

ctur-

^a Deest, ut, in Germ. 2. Laud. Corb. Germ. & aliis non paucis. Deest ut etiam in 2. Besslar. sicut & suum.

^b Deest, suum, in Germ. Corb. Germ. & plerisque.

^c Turon. & Germ. computati. Sic legabatur in Corb. Germ. antequam secunda ma-

nus emendasset, & scripsisset comparati.

^d Turon. quid est grex.

^e Vindoc. vel qui hujus gregis canes vocantur, nisi prædicatores sancti, qui eorundem fidelium custodes exstiterunt, & magros ut ita dicam latratus &c.

æternisq; vigiliis intenti clamaverunt, magnos, ut ita dixerim, latratu prædicationis dederunt. De quibus eidem Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: *Lingua canum tuorum ex inimicis^a ab ipso.* Nonnulli quippe ab idolorum cultibus revocati, facti sunt prædicatores Dei. Lingua ergo canum Ecclesiæ ex inimicis prodit, quia conversos Gentiles Dominus etiam prædicatores facit. Unde Judæorum tarditas, qui pro Deo loqui noluerunt: increpante Prophetâ, reprehenditur, qui ait: *Canes muti, non valentes latrare.*

non numerat, quos ejusdem gregis unitatem dissipantes damnat. De quibus voce Pauli Ephesiis dicitur: *Scio quia post discessum meum ingredientur ad vos^f lupi graves, non parcentes gregi.* Et quia nonnunquam hæretici quanto magis in perfidiæ errorem dilabuntur, ^g tanto amplius in exteriori sese operatione custodiunt, ita ut agere præ ceteris magna videantur: sancta universalis Ecclesia cuncta eorum opera despicit, quæ ex auctoritate fidei non prodire perpendit. Unde recte quoque beati Job voce subjungitur:

Psal. 57. 24.

2

Isai. 56. 10.

Eorum duces, etiam in his quæ bene gesta videntur, reprobati.

16. Patres vero hæreticorum dicimus, eos videlicet quos hæresiar-chas vocamus; de quorum perversa prædicatione, id est locutionis femine, sequentes sunt populi in errore generati. Sancta ergo Ecclesia cum canibus gregis sui hæreticorum patres ponere dedignatur: ^b quia inventores errorum dijudicando respuit, eosque inter veros patres numerare contemnit. Qui etsi quosdam visi sunt a gentilitatis errore revocasse, quorundam mores ad honesta agenda docuisse: pro eo tamen ^c quod de Deo recta non senserunt, eos cum canibus gregis sui non ponit, quia cum rectis prædicatoribus non adscribit. Liquet enim quod Arius, Photinus, Macedonius, Nestorius, ^d Eutyches, Dioscorus, Severus, multique his similes, docendo atque suadendo conati sunt patres videri: sed errores eorum sancta universalis Ecclesia ^e districta severitate dijudicans, eos inter custodes gregis sui

Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo: & vita ipsa putabantur indigni.

17. Virtus quippe in manu, est magnitudo in operatione. Sed virtus manuum hæreticorum sanctæ Ecclesiæ pro nihilo ducitur: quia nullius esse meriti conspicit, vera fide per-dita, quidquid operantur. Caritatem quippe Dei & proximi deserunt, qui & de Deo falsa sentiunt, & a proximis jurgando dividuntur. Sed virtutem manuum sine caritate testatur prædicator egregius nil valere, qui ait: *Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & si tradidero corpus meum ut^h ardeam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Nonnunquam vero hæretici signa quoque ac miracula faciunt, sed ut hic præmia afflictionis suæ, abstinentiæque recipiant, videlicet laudes, quas quærunt. Unde & Redemptoris voce dicitur:

Multi

^a Omittitur, *ab ipso*, in Bellov. Corb. Germ. & plur.

^b Bellov. *quia investores.*

^c Al. *de Domino.*

^d Germ. *Eutycius*. Corb. Germ. *Euthices*. Gemet. Utic. Becc. Pratell. alique Norm. & Val-cl. *Eutychius*. Ita haberi in plerisque MSS. existimamus: verum a paucis collatoribus observatum, quod hæc diversa lectio parvi momenti videretur.

^e Corb. Germ. 2. Laud. & Taron. *districta veritate*. Bellov. *districta virtute*.

2. *Bellar. veritate*. Infra *quasi tanto*.

^f Bellov. *lupa graves*, fortasse quod *gravis*, idem esse putaretur ac *gravidæ* & *facta*. Porro non lupi, sed lupæ hoc modo graves sunt. Verum græce legitur *βάρεις* alio sensu.

^g In Gemet. 2. Laud. & Corb. Germ. *quasi tanto amplius*.

^h Norm. Corb. Germ. cum 2. Laud. & al. *ardeat*. Melius ex textu Græco & Vulg. *ut ardeam*, sive *comburar*. 2. *Bellar. hic quoque ut supra. ardeat*.

Act. 20. 29.

f

gr

Verf. 2.

C A P. VII. Quia caritatem Dei & proximi deserunt.

Cor. 13. 3.

h

VET. VIII. Quidam hæretici miracula fecerunt. *Pat. in Matt. cap. 37.*

Matth. 7. 22. Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo demonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia^a nunquam novi vos: discidite a me, qui operamini iniquitatem. Qua nimirum sententia quid datur intelligi, nisi ut in hominibus caritatis humilitas, non autem debeant virtutum signa venerari? Unde nunc sancta Ecclesia, etiam si qua fiant hæreticorum miracula, despicit: quia hæc sanctitatis^b specimen non esse cognoscit. Probatio quippe sanctitatis non est signa facere, sed unumquemque ut se diligere: de Deo autem vera,^c de proximo vero meliora, quam de semetipso sentire. Nam quia vera virtus in amore est, non autem in ostensione miraculi, veritas demonstrat, quæ ait: *In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Qui enim non ait: *In hoc cognosceatur quia mei discipuli estis, si signa feceritis,* sed ait: *Si dilectionem habueritis ad invicem: aperte indicat, quia veros Dei famulos non miracula, sed sola caritas probat.* Testimonium ergo supernis discipulatus, est donum fraternæ dilectionis. Quam videlicet dilectionem, quia omnes hæretici habere refugiunt, dum ab universalis Ecclesiæ unitate dividuntur, jure de eis dicitur: *Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo.* Et quia ad eadem signa quæ exhibent, nulla humilitate concordant, recte subditur: *Et vita ipsa putabantur indigni.* Vel certe omnes hæreticos sancta Ecclesia vita ipsa fatetur indignos: quia nimirum sub nomine

Christi militant contra nomen Christi. De quibus adhuc subditur:

Egestate & fame steriles.

18. Omnes hæretici, dum in sacro eloquio plus secreta Dei student perscrutari, ^d quam capiunt, fame sua steriles fiunt. Neque enim ea quærunt, ex quibus semetipfos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate disponant, patientiam fervent, longanimitatem exhibent, sed ea solummodo, quæ eos doctos atque loquaces demonstrent; illa scire appetunt, ex quibus singulariter eruditi videantur. Plerumque enim audacter de natura divinitatis tractant, cum semetipfos miseri nesciant. Egestate ergo ac fame sua steriles fiunt: quia ea perscrutari desiderant, ex quibus bonæ vitæ germina non producant. Ultra se quippe sunt quæ perscrutantur: dumque ad hoc tendunt quod comprehendere nequeunt, ea cognoscere negligunt, ex quibus erudiri potuerant. Quam bene eorum audaciam prædicator egregius refrenat, dicens: *Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Hinc Salomon ait: *Prudentiæ tuæ pone modum.* Hinc rursum dicit: *Mel invenisti? comede quod sufficit tibi: ne forte^e saturatus evomas illud.* Dulcedinem quippe spiritualis intelligentiæ, qui ^f ultra quam capit, comedere appetit, etiam quod comederat, evomit: quia dum summa intelligere ultra vires quærunt, etiam quæ bene intellexerat, amittit. Hinc rursum dicit: *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui^g perscrutator est majestatis, opprimetur a gloria.* Gloria quippe invisibilis condito-

Verf. 3.
CAP. VIII.
R. E. C. X.
Curiose divina scrutantes, egestate & sterilitate laborant.
d

Rom. 12. 3.

Prov. 23. 4.
Prov. 25. 16.

Ibid. 27.

Hæretici vita indigni, quod sub nomine Christi contra Christum militant.

^a Edit. quia non novi vos. Legitur nunquam in omnibus nostris MSS.

^b Germ. Becc. Utic. Corb. Germ. & non pauci, speciem.

^c Germ. & recentiores editores vera cognoscere. Redundat cognoscere, abestque a

cet. MSS. & antiq. vulg.

^d Bellov. quam acceperunt.

^e Norm. satiatas.

^f Bellov. quia ultra comedit quam capit.

^g Plerique scrutator.

ditoris, quæ moderate inquisita nos erigit, ultra vires perscrutata premit. Itaque hæretici, quia de ^a sublimi intelligentia quanto amplius repleri ambiunt, tanto amplius inanescunt; bene de eis dicitur: *Egestate & fame steriles*. Immoderatis namque ausibus cognitionis supernæ scientiam quo plus appetunt, plus amittunt.

19. At contra, hi qui in sancta Ecclesia veraciter sunt humiles, & veraciter docti, norunt de secretis cœlestibus & quædam considerata intelligere, & quædam non intellecta venerari: ut quæ intelligunt, veneranter teneant: & quæ necdum intelligunt, humiliter expectent. Unde nobis per Moysen dicitur: *Ut comedentes agnum, quidquid de eo reliquum fuerit, igni comburamus*. Agnum quippe comedimus, cum multa Dominicæ humanitatis intelligendo recondimus in ventrem mentis. Ex quo quædam nobis remanent, quæ comedi nequeunt: quia multa adhuc de illo restant, quæ intelligi nequaquam possunt. Quæ tamen igne comburenda sunt: quia ea quæ capere de illo non possumus, humiliter sancto Spiritui reservamus. Quæ plerumque humilitas ea etiam electorum sensibus aperit, quæ ad intelligendum impossibilia esse videbantur. Nam perversæ hæreticorum mentes dum sibi superbe intellectum tribuunt; quasi certas dare sententias etiam de incognitis præsumunt. Unde fit, ut ipsa eos elatio, quæ intus apud semetipsos elevat, a veritate foras repellat: vixque in dictis Dei exteriora capiant, qui se secreta spiritalia penetrasse singulariter putabant. Unde hic quoque subditur:

^a Ita Corb. Germ. Norm. Turon. Laud. ac vet. edit. Magis placuit recent. edit. *de sublimitate intelligentia*; quæ lectio est Germ.

^b Gemet. ac alii Norm. *quam quia nondum intelligunt ... hanc edere nequaquam possunt, quasi quibusdam nisibus rodunt*.

Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria: & mandebant herbas, & arborum cortices.

20. Rodi solet, quod comedi non potest. Hæretici autem quia Scripturam sacram intelligere sua virtute moliuntur, eam proculdubio apprehendere nequaquam possunt: ^b quam dum non intelligunt, quasi non edunt. Et quia per supernam gratiam non aduti hanc comedere nequeunt, quasi quibusdam illam nisibus rodunt. Exterius quippe illam contrectant, ^c cum quidem conantur, sed non ad ejus interiora perveniunt. Qui quia ab universalis Ecclesiæ societate disjuncti sunt; non quolibet rodere, sed in solitudine memorantur. Ad quam nimirum solitudinem, quia prædicatores falsi sequaces suos traherent, longe ante Veritas præmonuit, dicens: *Si dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire*. Qui recte perhibentur calamitate & miseria squalidi; quia & morum sunt pernicie, & sensuum pravitate despecti. Qui herbas quoque & arborum cortices mandunt: quia elationis suæ obice repulsi, in sacro eloquio magna & intima percipere nequeunt; sed vix in illo quædam tenera & exteriora cognoscunt. Per herbas quippe, dicta planiora: per arborum cortices, Patrum eloquia exteriora signantur. Qui ergo ea scire appetunt, ex quibus docti nequaquam sint, sed esse videantur: dum in sacris voluminibus vim caritatis erga Deum ac proximum medullitus non exquirunt, quasi ex ^d herba & cortice pascuntur; quia vel exteriora sunt, quæ mentes super-

bien-

^c Idem codices & Germ. *cum quiddam*, Ex antiq. edit. alii habent *cum quadam*, alii *cum quoddam*, alii *cum quidam*.

^d 2ds Bessar. *ex herba vel cortice pascuntur: quia vel ima sunt vel exteriora*. Mox *ciminum*.

Idem & Vers. 4.

C A P. IX.
REC. XI.
Hæretici non medullam Scripturæ comedunt, sed corticem rodunt.

b

c

Matth. 24.
26.

d

VET. IX.
Humiles cœlestia intelligunt, aut non intellecta venerantur.

Exod. 12.
20.

bientium nutriunt. Vel certe herbas mandere, est de Scriptura sacra minima præcepta servare, majora contemnere. Quos bene Veritas increpat, dicens: *Væ vobis scribæ & Pharisei hypocrite, qui decimatis mentam, & anetum, ^a & cuminum: & reliquistis quæ graviora sunt Legis.* Qui arborum quoque cortices mandunt: quia sunt nonnulli, qui in sacris voluminibus solam litteræ superficiem venerantur, nec quidquam de spiritali intellectu custodiunt: cum nihil in verbis Dei amplius, nisi hoc quod exterius audierint, esse suspicantur. Quos tamen cunctis erroribus suis inanis gloriæ appetitus possidet, eosque honoris ambitus captivos tenet: & plerumque per ipsa quæ loquuntur, nihil aliud quam terrena lucra appetunt. De quibus per Paulum dicitur: *Hujusmodi enim Christo Domino non serviunt, sed suo ventri.* Unde recte quoque subjungitur:

N° 117b. 23.

2

Rem. 16. 12.

Vers. 4.

Et radix juniperorum erat cibus eorum.

CAP. X.
REC. XII.
Sola temporalia lucra quaerunt.
Pat. in Psal. cap. 65.

Psal. 31. 4.

21. Arbor namque juniperi pro foliis punctiones habet. Sic quippe sunt hirsuta quæ profert, ut spinis similia contrectantem pungere valeant. Spina vero est omne peccatum: quia dum trahit ad delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Unde justis voce & pœnitentis dicitur: *Conversus sum in erumna mea dum confringitur spina:* quia scilicet mens ad lamentum vertitur, ut peccati punctio pœnitendo frangatur. In translatione vero alia non confringi, sed configi spina perhibetur: quod videlicet ab eodem sensu non dissonat: quia pœnitentis animus ad luctum ducitur, dum perpetrata culpa in memoria fixa

retinetur. Quid ergo per radicem juniperi, nisi avaritia designatur, ex qua peccatorum omnium spinæ producuntur? De qua per Paulum dicitur: *Radix omnium malorum est cupiditas.* Ipsa quippe latentèr oritur in mente, sed punctiones peccatorum omnium patenter producit in opere. Quas videlicet punctiones ab hac radice surgentes, statim prædicator egregius insinuat, cum subdit: *Quam quidam appetentes erraverunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis.* Qui enim multos dolores dixit, quasi nascentes innotuit ex hac radice punctiones. In juniperis ergo peccata: in radice vero juniperorum quid aliud quam avaritiam, id est materiam intelligimus peccatorum? Quia igitur plerumque hæretici sola in verbis suis exteriora lucra sectantur: nec ignorant quia perversa adstruunt, sed erroris prædicamenta non deserunt, dum sumtus percipere ^b quasi doctorum volunt; bene de eis sancti viri nunc voce dicitur: *Et radix juniperorum erat cibus eorum;* quia dum totis mentis suæ sensibus avaritiam cogitant, quasi eo alimento vescuntur, de quo nasci proculdubio peccatorum sequentium punctiones solent. Qui si quando in sacro eloquio quædam quasi prudenter inveniunt, quæ dum non intelligunt, pro suis esse assertionibus suspicantur: mox miseris auditoribus suis, quorum non animas, sed substantias appetunt, hæc vociferantes aspergunt. Unde congrue subinfertur:

RET. 2.

1. Tim. 5. 14.

b

Qui de convallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant. *Vers. 5.*

22. De convallibus illa rapiunt, quia hæc de humilibus dictis patrum,

CAP. XI.
REC. XIII.

^a Gemet. & Turon. & cuminum, quos secuti sunt vet. edit. Duo Laud. & Corb. Germ. cyminum.

^b Germ. Becc. & plerique Norm. quasi doctores.

trum, superbo spiritu colligunt. Quæ dum ^a pro suis se partibus invenisse gloriantur, ad ea cum clamoribus currunt: quia videlicet omne quod sentiunt, appetitu laudis ad aures hominum diffamare conantur. Sequitur:

Vers. 6. In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terræ, vel super glaream.

CAP. XII.
Hæretici
latebris &
instabilitate
sunt insignes.

23. Torrentes dicimus rivus, qui aquis hiemalibus colliguntur: qui certis etiam temporibus arefcunt. Jure itaque inventores perverforum dogmatum torrentes vocantur: quia a calore caritatis frigidi, quasi in torpore temporis hiemalis excrefcunt: quia non perpetua plenitudine profluunt, sed Catholicorum allegationibus ^b quasi æstivis solibus exsiccantur. Et quidem inventores perverforum dogmatum contra sanctam Ecclesiam exorti, fervore jam veritatis extincti sunt: sed tamen eorum discipuli ea quæ illi docuerunt, tenere ac defendere ^c non desistunt. Hi ergo, qui illorum sequuntur errores, in desertis torrentium habitant, id est in eorum prædicatione confidunt, quorum eloquia Catholicorum jam responsione & ratiocinatione siccata sunt. Quid vero aliud cavernas terræ, quam occultas hæreticorum prædicationes accipimus? Sic enim hæretici inter se clandestinis conventiculis coeunt, ut errori suo reverentiam, quam ex ratione non valent, præbeant ex occultatione: & infirmis animabus pravitatis sermo tanto reverendus appareat, quanto secretus. Unde apud Sakmonem mulier ex typo hæreseos ^d suadet dicens: *Aquæ sur-*

d
Prov. 9. 17.

^a Corrupte in edit. Gilot. Vatic. Gussanv. pro *suis se patribus*, alioquin legendum esset *quos non qua*, sed legenti MSS. cod. non erit ambiendi locus.

^b Al. *quasi æstivis solis*.

^c Gemet. *conantur*.

Tom. II.

tivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior. Quæ occulta scilicet prædicamenta detestatur Veritas, dicens: Si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut ecce illic, nolite credere. Et rursum: Si dixerint vobis: Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim ^e fulgur exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem: ita erit & adventus filii hominis. Hoc itaque illic in penetralibus, quod hic dicitur in cavernis.

Matth. 24.
23. & 25.

In cavernis ergo hæretici habitant, quia plerumque errorem suum secretis prædicationibus occultant: ut quo se doctioribus prudentioribusque non indicant, eo ad se vehementius imperitos trahant. Unde bene etiam subinfertur: *Vel super glaream*. Glaream quippe illos minutissimos lapides dicimus, ^f quos aqua fluvialis trahit. Doctores igitur perverforum dogmatum super glaream habitant; quia illas hominum mentes trahunt, quæ nulla gravitatis stabilitate solidantur: quas velut de loco semper ad locum flumina errorum ducunt. Unde & prædicator egregius, cum auditores suos non temporaliter duci, sed forti cuperet gravitate solidari, admonuit dicens: *Ut jam non simus parvuli fluctuantes, nec circumferamur omni vento doctrinæ*. Sancta itaque Ecclesia ab adversariis ad modicum depressa, cum sibi audaces errantium mentes insultare conspexerit; quæ eorum conversatio fuerit, ad memoriam reducit, dicens: *In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terræ, vel super glaream*. Quia enim eorum perversa prædicatio, amisso igne caritatis,

Ephes. 4. 14.

ex

^d Germ. *vadit dicens*.

^e In utroque Laud. & in aliis vetustioribus cod. *fulgor*.

^f In editis *quos aqua pluvialis*. MSS. Vindoc. Germ. Turon. Lau. un. Norm. &c. habent *fluvialis*.

O O

ex frigore mentis valuit, profecto in torrentium desertis habitavit. Quia vero aperta & libera non fuit, in cavernis latuit. Quia autem plebem non fixam, sed mobilem tenuit, non super petram, sed super glaream mansit: de quibus adhuc subditur:

Verf. 7.

Qui inter hujuscemodi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant.

CAPUT XIII.

REC. XIV.

In rebus

peffimis ex-

sultant &

delectan-

tur.

* Num. 21.

hujus l.

a

24. Quid nomine sentium, nisi eas quas jam supra * diximus, punctiones peccatorum intelligimus? Quia autem perverse mentes gaudent in iniquitatibus, quas flere debuerunt: omnes hæretici tanto se a inani lætitia extollunt, quanto magis ad pejora convalescunt: atque esse sub sentibus delicias deputant, quia inde perverfam mentem ad gaudium sublevant, unde spinas peccatorum portant. Nam si quando ad errorem suum valuerint quempiam trahere, sese per lætitiā jactant: atque unde sibi peccata quotidie, etiam alios perdendo, congregant, inde se esse quasi duces ad justitiā exsultant. Bene ergo dicitur: *Qui inter hujuscemodi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant.* Trahunt enim quos valent ad perditionem suam: ^b & sub peccatis esse, vel culpis culpas addere credunt se virtutum opulentiam cumulare. ^c

b

c

Verf. 8.

Filii stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.

CAPUT XIV.

REC. XV.

Parentes

hæretico-

rum stulti

& ignobi-

les.

25. Eorum videlicet filii, qui fuerunt errorum magistri. Filii igitur dicuntur, non de eorum femine, sed de imitatione generati: qui docendo perverfa, stulti fuerunt per

^a Vindoc. inani gloria.

^b Locum hunc reititimus ope MSS. & vet. edit. In MSS. Germ. & in edit. Gilot. aliisque sequentibus legitur: *& se sub peccatis esse . . . credunt, sed virtutum &c.* sensu plane contrario iis que legimus in

ignorantiam; vivendo nequiter, ignobiles per actionem. Qui Redemptori nostro nulla sapientiæ, nulla vitæ cognatione conjuncti sunt. De quo Salomonis voce in laude sanctæ Ecclesiæ dicitur: *Nobilis in portis vir ejus.* Hi itaque quia perverfa errantium exempla sequuti sunt, filii stultorum & ignobilium esse memorantur. Recte autem subjungitur: *Et in terra penitus non parentes:* quia dum hic videri aliquid appetunt, nimirum a terra viventium exfortes fiunt.

Prov. 31. 23.

26. Sed hoc quod in hæreticorum typo diximus, omnino nil obstat si etiam de perverfis atque carnalibus, quamvis in recta fide positis, sentiamus. Neque enim sancta electorum Ecclesia solos sibi adversarios deputat, qui ab ejus fide positi extra dissentiant, sed eos quoque, qui vitam illius male vivendo interius premunt. Contempletur igitur ærumna irruentis adversitatis afflicta, quomodo prosperitatis suæ tempore iniquorum & ^d intra se viventium pravitate gravata sit. Contempletur quod exigentibus meritis quorundam, non injuste in illa vita turbata sit omnium, & dicat: *Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria.* Sicut in prima hujus operis parte præfatus sum, ^e per virtutem contemplationis nonnunquam solet intelligi solitudo mentis. Sed hoc in loco cum solitudo per objurgationem dicitur, quid aliud quam boni destitutio demonstratur? Unde & sub Judææ typo Jeremias peccatoris animam deplorat, dicens? *Quomodo sedet sola civitas plena populo?* Sed cum per beatum Job de pravis dicitur: *Rodebant in solitudine;* libet intueri hoc etiam, quod per

Eadem de carnalibus dici possunt quæ de hæreticis.

Job. 30. 4.

Thren. I. 1.

MSS. cet. Anglic. Norm. Laud. Turon. &c.

^c 2. Bellar. *Sequitur.*

^d Prætel. ac Gemet. *intra se viventium.*

^e Laud. Corb. Germ. Norm. &c. *pro virtute.*

per Psalmistam, ^a dictum est: *Inimici ejus terram lingent.*

27. Duo quippe sunt genera hominum ambitioni suæ ferventium: unum videlicet, quod semper ad avaritiam blandimentis utitur linguæ: aliud vero, quod aperta vi intendit rapinæ. Nam rodimus, cum aliquid exterius fortis adnifu atterimus. Lambitur enim, quando hoc quod edi facile non potest, impressa linguæ lenitate gultatur. Omnes igitur etiam sub specie fidei prave viventes, qui aliena appetunt, sed ea quæ appetunt, rapere nequaquam possunt; blandis autem sermonibus, & quasi mollitie dulcedinis concupita abstrahere conantur: quid aliud quam terram lingunt? quia terrena quæque, quæ virtute nequeunt auferre, mollitie linguæ molliuntur. Qui vero in hoc mundo aliqua potestate suffulti sunt, & concupiscentes aliena, blandiri quidem ex fraude despiciunt: quia etiam injusto robore possunt implere quod volunt: hi hoc quod appetunt, non lambunt sed rodunt: quoniam propinquorum vitam fortitudine virium velut adnifu dentium demoliantur. Conspiciat itaque sancta Ecclesia veras divitias ^b aternæ patriæ; conspiciat frequentiam supernorum civium; conspiciat in electis suis ^c cultum mentis, & innumerabilium bona virtutum: atque ab eis ad pravorum vitam omni bono destitutam, mentis oculum revocet; & ex illorum comparatione videat, qualiter ista cunctis virtutibus sit vacua; quia superna deseruit, & infirma concupivit. Videat quomodo plerumque id quod appetit, si fortasse prævalet, etiam violenter

rapit. Videat tales ^d quasi intra se positos diu tolerasse: atque eorum culpis usque ad bonorum quoque pericula ac detrimenta pervenisse, & dicat: *Qui rodebant in solitudinē.* Ac si aperte conquerratur, dicens: Aliena etiam violenter rapiendo non roderent, nisi prius ipsi in interioribus suis soli ac vacui a virtutum cultura remanerent. Bene autem eorum qualitatem explicat, dicens: *Squalentes calamitate & miseria.* Ægra namque caro si studiose curari negligitur, squalore desuper ducto in infirmitate deterius gravatur: & dum calamitati ægritudinis, negligentiae miseria additur, gravior molestia oborto squalore toleratur.

28. Natura igitur humana bene condita, sed ad infirmitatem vitio propriæ voluntatis lapsa, in calamitate cecidit: quia pressa innumeris necessitatibus, nihil in hac vita, nisi unde affligeretur, invenit. Sed cum eisdem naturæ nostræ necessitatibus plerumque ^e plus quam expedit, deservimus, mentisque curam negligimus, ex miseria negligentiae infirmitati nostræ addimus squalorem culpæ. Necessitates namque naturales hoc habere valde periculosum solent, quod sæpe in eis minime discernitur, quid circa illas per utilitatis studium, & quid per voluptatis vitium agatur. Crebro enim occasione seductionis inventa, dum necessitati debita reddimus, voluptatis vitio deservimus, & infirmitatis velamine ante discretionis oculos excusatio nostra se palliat, ac quasi sub patrocinio explendæ utilitatis occultat. Infirmitatem vero naturæ nostræ per negligentiam relaxare, nihil est aliud quam calamitati miseriam addere, ac vitiorum

O o 2 squal-

positos. Germ. videat tales esse quasi in terra positos. Gilot. ad marg. annot. vit in terra, pro intra. 2. Bessar. tales se quasi intra positos.

e Sag. Gemet. Ebroid. & alii Norm. plusquam necesse est.

^a Pf. 71. 9. V E T. XII. Alii adulatione, alii aperta vi avaritiæ flu- dent.

b

c

^a In 2. Bessar. dicitur. Mox per avaritiam.

^b Plurimi aterna gloria.

^c Vindoc. culmen mentis.

^d Vindoc. quasi interpositos. Corb. Ger. Norm. & Laud. videas tales se quasi intra

d

Naturæ necessitatibus plus æquo ferventes, ejus infirmitates augemus. Par. in Psal. cap. 53.

e

Par. Excerpt. in Ps. 24. 17.

squalorem ex eadem miseria multiplicare. Unde sancti viri in omne quod agunt, studiosissima intentione discernunt, ne quid plus ab eis naturæ suæ infirmitas, quam ^a debetur, exigat: ne sub necessitatis tegmine, in eis vitium voluptatis excrescat. Aliud enim ex infirmitate, aliud ex tentationis suggestione sustinent: & quasi quidam rectissimi ^b arbitri inter necessitatem voluptatemque constituti, ^c hanc consolando sublevant, illam premeo frenant. Unde fit, ut & si infirmitatis suæ calamitatem tolerant, tamen ad squalorem miseriæ per negligentiam non descendant. Hoc ipsum enim esse in calamitate, est necessitates naturæ ex carnis adhuc corruptibilis infirmitate sustinere. Quas videlicet necessitates cupiebat evadere, qui dicebat: *De necessitatibus meis eripe me*. Sciebat enim plerumque voluptatum culpas ex necessitatum occasione prorumpere: & ne quid sponte illicitum admitteret, hoc ipsum satagebat evelli, quod nolens ex radice tolerabat.

Ps. 24. 17.

Carinales, dum necessitati obsequi videntur, voluptati serviunt.

29. At contra pravi gaudent in eis corruptionis suæ necessitatibus: quia nimirum eas ad usum voluptatum retorquent. Cum enim reficiendis cibo corporibus naturæ serviunt, per delectationem gulæ in voluptatis ingluvie distenduntur. Cum tegendis membris vestimenta quæriunt, non solum quæ tegant, sed etiam quæ extollant, expetunt: & contra torporem frigoris, non solum quæ per pinguedinem muniant, sed etiam quæ per molliem delectent: non solum quæ per molliem tactum mulceant, sed etiam quæ per colorem oculos seducant. Necessitatis igitur

causam in usum voluptatis vertere, quid est aliud quam ^d calamitati suæ squalorem miseriæ sociare? Pressa itaque tempore adversitatis Ecclesia, reminiscatur eorum, ex quorum merito talia sustinet, & dicat, *Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria*. Calamitate scilicet non squalerent, ^e si in istis necessitatibus voluptatum miseriam non superadderent. Quas videlicet necessitates ex parentis primi culpa meruimus. Hi vero qui calamitati suæ miseriam adjungunt, ex cruciatu pænæ ad augmenta prorumpunt culpæ. Sed utinam tales cum ad melius permutari despiciunt, ita perversa agerent, ut non ea etiam aliis propinarent. Utinam illis mors sua sola sufficeret: & non virulentis persuasionibus alienam etiam vitam necarent. Invident enim alios esse quod non sunt: dolent alios adipisci quod perdunt. Nam si qua forte in aliorum actibus exoriri bona conspiciunt, mox ea manu pestiferæ exprobrationis evellunt. Unde & sequitur: *Et mandebat herbas, & arborum cortices*.

30. Quid enim per herbas, nisi tenera ac terræ proxima bene incoantium vita? & quid per arborum cortices, nisi exteriora opera eorum, qui jam sublimia appetunt, designantur? Pravi namque cum recta incipientes aspiciunt, aut irridendo, aut quasi consulendo contradicunt. Cum vero jam quosdam pensant ad summa proficere: quia eorum profectus funditus dissipare nequeunt, a quibusdam illos suis operibus divertunt. Herbas itaque eis & arborum cortices mandere, est vel studia bene incoantium, vel operationes quorum-

Utinam pravis mors sua sola sufficeret.

VET. XIII.

Incipientes & in bono proficientes pervertite conantur.

^a In 2. Bessar. sibi. Mox arbitres constrikti.

^b Corb. Germ. duo Laud. & Germ. arbitres, quod aliquando in aliis vet. cod. invenimus pro arbitri.

^c Corb. Germ. & Laud. hanc consulendo. Vindoc. hanc solvendo sublevant.

^d Gemet. allique Norm. ac 1. Laud. calamitatis sua.

^e Rec. ed. si in istis. MSS. Bellov. Turon. omnes Norm. Val-cl. &c. habent in istis, quos sequimur cum antiquis exculis. Germ. si natura necessitatibus. Corb. Ger. si in istis necessitatibus.

rumdam jam more arborum ad superiora tendentium, pestiferis persuasionibus quasi quibusdam malitiæ suæ dentibus dissipare. Herbas mandunt reprobis, cum infirmorum initia irridendo consumunt. Arborum quoque cortices mandunt, cum manu perverſi consilii a vita ^a recte crescentium, tegmen bonorum operum subtrahunt. Hos autem in quibusdam actibus velut arbores exspoliant; illos vero velut herbas, quia despicientes trahunt, quasi quæ calcant comedunt. Quorumdam jam fortitudinem in alta surgentem ex parte demoluntur; quorumdam vero teneritudinem & adhuc in imis positam penitus conterunt. Dicit igitur: *Mandebant herbas, & arborum cortices*: quia pravis irrationibus in nonnullis ^b exteriora opera, in nonnullis autem per spem virentia corda dissipabant.

31. Vel certe herbas mandere, est levia quædam ac tenera de antiquis patribus imitari. Arborum vero cortices edere, est eorum opera superficietenus agere, sed intentionem rectam in eisdem operibus non tenere. Sunt enim nonnulli, qui dum præsentis mundi gloriam ejusdem mundi actionibus adipisci non possunt, speciem sanctitatis appetunt, habitum venerationis sumunt, imitatores antiquorum patrum videri concupiscunt, & quædam quidem parva ac levia peragunt, sed eorum fortia, & quæ ex foliis caritatis radice prodeunt, imitari contemnunt. Hi videlicet herbas edunt: quia magna negligunt, & vilibus satiantur. Plerumque tamen etiam quædam quasi robustiora opera exercent: sed intentionem rectam in eisdem operibus non tenent. Quibus profecto arborum cortices mandere, est exte-

riores electorum actus assumere, & intentionem bonam in bonis actibus non habere. Dum enim pro humana laude recta opera exquirunt, sed imitari cor recte operantium negligunt, ex foliis arborum corticibus replentur. Toto namque desiderio præsentis vitæ gloriam, vel abundantiam quærunt. Unde & recte subjungitur: *Et radix juniperorum erat cibus eorum*.

32. Intus enim quamvis per fidem positi, dum plerumque avaritiæ cogitationibus serviunt, quasi illud comedunt; unde in extremo vitæ suppliciorum aspera proferuntur. Qui dum frugem divini eloquii ^c non concupiscunt, sed ad rerum temporalium ambitum serviunt: nequam pane tritici, sed radice juniperi satiantur. Ipsa quippe eos ab imis atque infimis oborta occupant, quæ illos more juniperi postmodum ex duritia ^d retributionum velut ex asperitate foliorum pungant. Contemnentes namque Deum hic, minime sentiunt quantum sit mali quod agunt. Adhuc enim juniperi radicem comedunt, sed hujus radice quam sint rami asperi, non attendunt: quia nimirum prava actio modo quasi ex radice delectat in culpa, sed postmodum quasi ex ramis pungit in pœna. Ubi & bene subjungitur: *Qui de convallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant*.

33. In comparatione videlicet supernorum, omnis præsens vita convallis est. Hi autem quia sublimia montium, id est fortia acta Sanctorum contemplari nesciunt, semper in oblectatione infima quasi in convallibus conversantur: & dum quodlibet lucrum vel parvi stipendii inveniunt, cum clamore currunt, quia hoc

Prava actio quæ delectat in culpa, pungit in pœna.

c

d

Job 30. 5.

In præsentis vitæ convalle, magno clamore pro vili stipendio sæpe ligatur.

^a Gilot. & aliæ edit. recentiores recte *credentium*, reluctantibus omnibus MSS. Anglic. & nostris (præter Ger.) necnon vet. edit.

^b Gemet. & Utic. *exteriora bona*.

^c In 2do Beslar. deest non.

^d Ita cum MSS. Corb. Germ. Norm. Laud. Turon. Val-cl. vet. ed. placuit recentioribus vocem *retributionum* mutare in *tribulationum*, quam magis convenire putarunt,

Aliqui sola virtutis speciem quasi cortice vescuntur.

a

b

hoc abstrahere etiam jurgando molliuntur. In convalle enim repertis singulis cum clamore currere, est subortis caufarum occasionibus etiam pro parva stipe litigare. Plerumque autem quem sanctum bona actio ostentat, oborta terreni commodi occasio examinat. Videas namque nonnullos jam sublimia agere, jam in abstinentiæ, jam in doctrinæ opere patrum præcedentium exempla sectari; sed cum repente præsentis vitæ lucrum, quasi fructum convalles invenerint, ad hoc cum clamore currunt: quia dirupta ad illud superductæ sanctitatis tranquillitate profiliunt.

TE T. XIV.
Multi virtutis præmium, non virtutem quærunt.

34. Possunt quoque per herbas atque arborum cortices non solum, ut prædictum est, bonorum opera, sed in hac vita consolationes ac prosperitates intelligi. Sæpe enim omnipotens Deus electos suos cum donis interioribus ditat, exterioribus etiam honoribus sublevat. Cumque eos præferendo ceteris honorabiles reddit, latius imitabiles ostendit: & nonnunquam pravi eorum quidem vitam despiciunt, sed felicitatem in hoc mundo assequi concupiscunt. Quia igitur blandimenta hinc transitorie consolationis quærunt, herbas comedunt: quia in cogitationibus suis exteriorum eorum gloriam meditantur, arborum cortices mandunt. Et quoniam in his omnibus soli avaritiæ tota intentione deserviunt, radice juniperi replentur. Quæ cuncta de convallibus rapiunt: quia ex amore hujus infimæ & corruptibilis vitæ immensis cupiditatibus inardescunt.

a

^a Et cum singula reperiunt, ad ea cum clamoribus currunt: quia videlicet sanctorum patrum, quorum merita adipisci non quærunt, loca atque regimina apprehendere fati-

^a Vitiose in ed. & cum singula rapiunt. Legendum esse reperiunt suadet textus Job: cum singula reperissent, & probant MSS. Ger. Turon. Laud. Norm. Val-cl. Corb. Germ. &c.

gunt: & cum tranquille nequeunt hæc plerumque assequi, etiam dirupta concordie pace molliuntur.

35. Qui pro eo quod longe a patrum præcedentium actione disjuncti sunt, recte subjungitur: *In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terræ, vel super glaream.* In bona etenim parte recte torrentes, sanctos prædicatores accipimus: qui dum in præsentis vita divinis nobis eloquiis influunt aquarum multitudine quasi in hieme colliguntur. Qui & æstivo sole adveniente se subtrahunt: quia cum æternæ patriæ lux emicuerit, prædicare cessabunt. Horum torrentium deserta, sunt vitæ temporalis commoda. Ea namque deserunt, & ad lucra se cœlestia adipiscenda convertunt. Cuncta autem hæc torrens ille reliquerat, qui dicebat: *Propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora.* Sed quia pravorum mentes ea in hac vita adipisci appetunt, quæ despicientes justis derelinquunt, in desertis torrentium habitare referuntur. Illa enim quæ sanctis indigna sunt, ipsi percipere pro magno concupiscunt. Cavernæ autem terræ, sunt cogitationes pravæ, in quibus se ab humanis oculis abscondunt. Pravi quippe ut sunt, ab hominibus videri refugiunt: dumque aliud quam sunt simulant, sese in conscientie suæ latibulis quasi in terræ cavernis occultant. Qui cuncta hæc non agerent, nisi de æterna & solida vita desperarent, nisi in hoc incerto temporalitatis animum figerent. Unde bene subditur: *Vel super glaream.*

36. Glarea namque est vita præfens, quæ indefinenter ad terminum suum ipso defectu mutabilitatis, quasi impulsu fluminis ducitur.

Su-

^b Turon. appetenda.

^c Omititur in pl. ed. terra, sed reperitur in MSS. Anglic. & nostris necnon in vet. ed. Paris. 1495. neque redundat, comparantur enim latibula conscientie cavernis terræ.

Quæ justis despiciunt, ea maxime concupiscunt. Job. 30. 6.

b

Phil. 3. 1.

c

Fluxis inhaerentes, ad ima devolvuntur.

Super glaream itaque habitare, est fluxui vitæ præsentis inhærere, & ibi intentionem ponere, ubi gressum nequeat fixe stando solidare. Est aliud in glareâ, quod nequam debeat tacendo præteriri: quia cum pes in ejus superficie ponitur, ipsa ejus volubilitate labitur, atque ad ima^a devolvitur. Cui videlicet rei in nullo discrepat vita pravorum: quia cum pro amore mundi aliqua student licita atque honesta agere, quasi planum in superficie pedem ponunt; sed repente pes ad ima labitur, quia eorum actio dum plura semper appetit, usque ad iniqua & illicita descendit. Cum ergo sancta Ecclesia hujus temporis contraria tolerat, ad vitam carnalium, quos adversarios sibi etiam in prosperis sustinuit, per memoriam recurrat, & quorum meritis hæc patiatur, agnoscat, dicens: *In desertis habitabant torrentium; & in cavernis terræ, vel super glaream.* Quia enim patrum doctrina destituti sunt, in desertis torrentium: quia in occultis se cogitationibus tegunt, in cavernis terræ: quia vero in præsentis seculi mobilitate intentionem suam figere appetunt, super glaream habitare referuntur. Sed utinam tales, quia peccata nolunt impugnare tentantia, flendo tergerent vel commissa: utinam mala sua saltem perpetrata cognoscerent: atque sterili ficulneæ cophinum stercoreis, id est infructuosæ menti pinguedinem lamentationis admoverent.

37. Sed habet hoc plerumque humanus animus proprium, quod mox ut in culpam labitur, a sui adhuc longius cognitione separetur. Hoc ipsum namque malum quod agit,

^a Duo Laud. *devoratur*; sed, ut putamus, corrupte, menda autem codd. aliquando annotamus, ut quales sint palam nat, neve ab omni errore immunes credantur. Utramque lectionem exhibet Cor. Ger.

^b In ed. *districus* *judex*; quod, licet magni momenti non sit, immutandum ta-

menti se obicem ante oculum rationis interferit. Unde fit, ut anima prius voluntariis tenebris obfusa, postmodum bonum jam nec quod quærat, agnoscat. Quanto enim magis malis adhæret, tanto minus intelligit bona quæ perdit. Lux quippe veritatis quia subtiliter reproborum culpas examinat, quo habita negligitur, eo permittit^b districtius judicans, ut nec amissa requiratur: & cum ab actu repellitur, fugit a sensu: ut cujus quasi facies in opere contemnitur, ejus per recordationem jam nec terga videantur. Hinc itaque est quod reprobi subjecti flendis sceleribus gaudent, de quibus per Salomouem dicitur: *Qui lætantur cum malefecerint, & exsultant in rebus pessimis.* Hinc est quod lacrymarum causas tripudiantes peragunt: hinc est quod mortis suæ negotium ridentes exsequuntur. Unde hic quoque apte subjungitur:

Qui inter hujuscemodi lætantur, & esse sub sensibus delicias computabant.

38. Inter hujuscemodi lætantur, quia nimirum attendunt transitoria quæ percipiunt, & intueri negligunt permanentia bona quæ perdunt. Cumque amore temporalium flagrant, veram lætitiâ volentes ignorant. Quam si studiosè cognoscere quærent, quam flenda sint gaudia quæ appetunt, viderent. Sed dum meliora scire contemnunt, sola sibi velut summa eligunt, quæ visibiliter oculis fugaci seductione blandiuntur. Visibilia scilicet sequentes^c cor figunt; & tanto extrinsecus gaudent, quanto recordationem sui intrinsecus non habent. Miscen-

tur men judicamus, propter unanimem MSS. consensum.

^c Corb. Ger. Bellov. Laud. & Germ. fortasse rectius, *cor fugiunt*. Proorem tamen lect. retinimus cui et. in MSS. Norm. & plerique suffragantur. Val-cl. habet, *a corde fugiunt*.

a

b

Prov. 2. 14.

vers. 7.

CAP. XV. REC. XVI. In transitorii's lætantes, gravibus curis affliguntur.

V E T. XV. Malum quod agimus oculo mentis obicem ponit.

c

tur tamen eorum gaudiis plerumque tribulationes: atque ex rebus ipsis, ex quibus superbiunt, flagellantur. Neque enim sine gravibus curarum molestiis possunt temporalia quæ appetunt, vel non habita quærere, vel quæ sita servare: inter æquales præstantiorem gloriam appetere: a minoribus reverentiam plus quam oportet exigere, & minus quam debent eandem majoribus exhibere: plerumque potentiam ^a per impotentiam ostendere: semper prava agere; & tamen ne opinionem pravitatis habeant, formidolose custodire. Hæc profecto omnia miseros pungunt: sed easdem punctiones ipso rerum temporalium victi amore non sentiunt. Unde & recte nunc dicitur: *Et esse sub sentibus delicias computabant*; quia peccatorum delectationibus pressi, ex affectu vitæ præsentis quam sint aspera quæ patiuntur, ignorant.

39. Lætantur itaque, sed sub sentibus: quia rebus quidem temporalibus gaudent; sed tamen dum dispensare sine tribulatione eadem temporalia non valent, ea cura pununtur miseri, quæ premuntur. Manent sub sentibus, & hoc ipsum delicias æstimant: quia & dura quidem ex præsentis vitæ amore tolerant, & tamen affectu nimie cupiditatis obligati, laborem ejusdem tolerantie voluptatem putant. Unde recte Jeremias totius in se humanæ conversationis speciem sumens, per lamentum queritur, dicens: *Inebriavit me absynthio*. Ut enim in ^{*} superiori jam parte prædiximus, ebrius quisque quod patitur nescit. Qui vero absynthio debriatur, & hoc quod sumsit amarum est; & tamen non intelligit eandem ama-

ritudinem qua repletur. Humanum igitur genus recto Dei judicio ^b in voluptatibus suis sibi dimissum, atque per easdem voluptates spontaneis tribulationibus traditum, absynthio est ebrium: quia & amara sunt quæ pro hujus vitæ amore tolerat, & tamen eandem amaritudinem cæcitate cupiditatis, quasi insensibilitate ebrietatis ignorat. Mundi enim gloriam sitiens, dum multas pro ea tribulationes reperit, amarum est quod bibit. Sed quia hoc nimis inhianter sumsit, ejusdem amaritudinis malum discernere jam præ ipsa ebrietate non sufficit. Amant enim perversi homines pro hujus mundi gloria etiam tribulationes, cunctisque pro ea sudoribus libenter serviunt, & gravium laborum jugo devotissime colla submitunt. Quod bene sub Ephraim specie Ossee prophetante describitur, qui ait: *Ephraim vitula docta diligere trituram*. Vitula enim trituræ laboribus assueta, relaxata plerumque ad eundem laboris usum etiam non compulsa revertitur. Ita pravorum mens hujus mundi servitiis dedita, & rerum temporalium fatigationibus assueta, etiamsi sibi libere vacare liceat, subesse ^c tamen terrenis laboribus festinat, & usum miseræ conversationis trituram laboris quærit: ut a jugo mundanæ servitutis cessare non libeat, etiam si liceat. Quod videlicet jugum Dominus ^d a discipulorum cervice solvebat, cum dixit: *Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula & ebrietate*: illico adjunxit: *Et in curis hujus vitæ; & superveniat in vos repentina dies illa*. Et rursus: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis; & ego reficiam vos*. Tollite jugum meum

V E T. XVI.
Pas. in Ossee
cap. 11.

Ossee 10. 11.

Pas. in. Luc.
cap. 59.

Luc. 21. 34.

Matth. 11. 28.

meum

^a Ed. per injustitiam. Elegantius in nostris MSS. per impotentiam.

^b Gemet. habet voluntates, pro voluptates hic, & infra.

^c Ita MSS. At duo Ger. ac editi terrenis

sudoribus & usu misera. In 2. Bellar. sudoribus . . . usu . . . cum diceret.

^d Corb. Germ. & vulgat. a discipulorum cervice sublevabat; sequimur cet. MSS.

Delicias æstimant manere sub sentibus.

Pater. in Jer. cap. 49.

Thren. 3. 15.
* 1. 7. n. 25.

a *meum super vos ; & discite a me , quia mitis sum , & humilis corde .* a
 Quid est enim Domino mitem se in magisterio atque humilem dicere , nisi relictis exercendæ elationis difficultatibus , plana quædam bene vivendi itinera demonstrare ? Sed quia pravorum mentes plus per aspera elationis , quam per b blanda humilitatis ac mansuetudinis delectantur ; esse sub sentibus delicias deputant .
 b
 Par. in Num. cap. 3. Dura enim præ amore seculi quasi quædam mollia ac delectabilia ferre parati sunt , dum in hac vita rerum culmina apprehendere conantur .

Asperitate laboris magis , quam quietis dulcedine , delectantur .

40. Cessationem Dominus a mundi laboribus imperat , sanctæ quietis dulcedinem persuadet : & tamen vesana iniquorum mens plus se assequi aspera carnaliter , quam tenere blanda spiritualiter gaudet : plus acerbitate fatigationis , quam quietis dulcedine pascitur . Quod aperte in semetipso nobis Israeliticus populus ostendit : qui dum refectio- nem mannae desuper perciperet , ab

Exod. 16. 3.

c *Ægypto ollas carniū , pepones , porros , cepasque concupivit .* Quid enim signatur in manna , nisi esca gratiæ , suave sapiens , ad refectio- nem interioris vitæ bene vacantibus desuper data ? Et quid per ollas carniū , c nisi carnalia opera , vix tribulationum laboribus quasi ignibus excoquenda ? Quid per pepones , nisi terrenæ dulcedines ? Quid per porros ac cepas exprimitur , quæ plerumque qui comedunt , lacrymas emittunt , nisi difficultas vitæ præsentis , quæ a dilectoribus suis & non sine luctu agitur , & tamen cum lacrymis amatur ? Man-

a Ed. *quid est enim Dominum .* Stylum Gregorianum magis sapit : *quid est Domino ,* ut legitur in Laud. duob. Germ. Norm. &c.

b 2. Bessar. *Blandimenta ,* novis curis .

c In edit. Rom. Sixti V. *nisi carnalia onera vita ,* quod etiam legitur in Gilot.

na igitur deferentes , cum peponibus ac carnibus porros cepasque quæsierunt : quia videlicet perverſæ mentes dulcia per gratiam quietis dona despiciunt , & pro carnalibus voluptatibus laboriosa huius vitæ itinera , etiam lacrymis plena concupiscunt : contemnunt habere ubi spiritaliter gaudeant , & desideranter appetunt , ubi & carnaliter gemant . Horum itaque vecordiam veridica voce Job reprehendat : quia nimirum perverso iudicio , perturbata tranquillis , dura lenibus , aspera mitibus , transitoria æternis , suspecta securis anteponunt . d Horum vecordia sancta Ecclesia recordetur : cum sevis extrinsecus adversitatibus premitur , quos intra se velut fideles continuit , sed eorum vitam adversantem fidei diu toleravit , & dicat : *Qui inter huiusmodi letabantur , & esse sub sentibus delicias computabant :* quia nimirum mala quæ agunt , ex iniquorum præcedentium pravitate didicerunt . Unde & recte subjungitur :

d

Fili stultorum & ignobilium .

Verf. 8.

41. Sciendum nobis est , quod alii intra sanctam Ecclesiam vocantur stulti , sed tamen nobiles , alii vero sunt stulti & ignobiles . Stulti namque dicuntur , sed esse ignobiles nequeunt , qui carnis prudentiam contemnentes , profuturam sibi stultitiam appetunt : & e ad novitatem internæ prolis , virtutis nobilitate sublevantur : qui stultam sapientiam mundi despiciunt , & sapientem Dei stultitiam concupiscunt . Scriptum quippe est : *Quod stultum est Dei , sapientius est hominibus .* Hanc nos itul-

CAP. XVII. VET. XVII. Duplex est stultitia ; alia summæ nobilitati conjuncta .

c

I. Cor. I. 25.

MSS. Anglic. & nostri habent *vix* , quod melius sapit .

d Norm. *horum vecordiam .*

e In Ger. & ed. & ad nobilitatem , omnibus aliis MSS. nostris reclamantibus . In 2. Bessar. sic . & ad nobilitatem internæ prolis virtutis novitate .

1. Cor. 3. 12. stultitiam Paulus comprehendere admonet, dicens: *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens*. Hanc stultitiam qui perfecte sequuti sunt, voce sapientiae audire meruerunt:

Mat. 19. 28. *Vos qui sequuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede majestatis suae, sedebitis & vos*^a *super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israel*. Ecce relinquentes temporalia, gloriam potestatis aeternae mercati sunt. Quid itaque in hoc mundo stultius quam sua deserere? Et quid in aeternitate nobilius, quam cum Deo iudices venire? Horum scilicet iudicum nobilitas Salomone attestante memoratur, cum hoc quod jam praefatus sum, dicitur: *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terrae*. Valde quippe nobiles considerat, quos senatores vocat. Hanc in se nobilitatem Paulus aspexerat,^b cum cognationi conditoris per spiritum junctus dicebat: *Genus ergo cum simus Dei, non debemus aestimar e auro, vel argento,*^c *aut lapidi sculpturae artis, & cogitationi hominis Divinum esse simile*. Genus videlicet Dei dicimur, non ex ejus natura editi, sed per spiritum illius, & voluntarie conditi, & adoptivè recreati. Tanto ergo ad hanc nobilitatem quisque erigitur, quanto per acceptam imaginem ad similitudinem illius ex imitatione renovatur.

42. At contra sunt stulti & ignobiles, qui dum supernam sapientiam, semetipsos sequentes, fugiunt, in sua ignorantia quasi in abjectae prolis vilitate sopiuntur. Quo enim id ad quod conditi sunt, non intelligunt, eo etiam^d cognationem ac-

ceptae per imaginem generositatis perdunt. Stulti sunt ergo & ignobiles, quos ab aeternae hereditatis consortio repellit servitus mentis. Scriptum quippe est: *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati*. Et voce egregii praedicatoris dicitur: *Sapientia hujus mundi, stultitia est apud Deum*. Qui ergo dum terrena saperent, ab intima generositate repulsi sunt, stulti simul & ignobiles fuerunt. Quorum dum plerique actus imitantur, filii stultorum & ignobilium fiunt: dumque eos sensibus ac moribus sequuntur, & stulti sunt, quia veram sapientiam non intelligunt: & ignobiles, quia nulla spiritus libertate renovantur. Sed hi quamvis iniquorum actus exerceant, plerumque tamen in hac vita occupant loca justorum: atque eorum se filios aestimant, quorum per honoris concupiscentiam officia exterius administrant. Quos sancta correptio ad cognitionem sui revocat: ut videlicet in pravis desideriiis positi, quorum sint filii attendant. Non enim eorum sunt filii, quorum loca tenent, sed quorum opera exercent. Dicatur igitur recte: *Filii stultorum & ignobilium*. Ubi apte subjungitur:

Et in terra penitus non parentes. Ibidem
C A P U T
XVII.

43. Sicut enim plerique in terra sunt, & a cognitione hominum abjectione vilitatis suae, quasi quadam superductione velaminis absconduntur: ita sunt nonnulli in Ecclesia, qui dum se abjectioni pravorum operum subdunt, divino conspectui noti non sunt. Quibus & quandoque dicendum est: *Amen dico vobis, nescio vos*. Esse ergo in terra & apparere, est in fide recta per virtutem ope-

^a Plerique MSS. Norm. sc. Prat. Becc. & Utic. *super sedes duodecim*.

^b Gemet. Ebroic. Ger. pr. *cum cognitioni*.

^c 1. Laud. & Val-cl. *aut lapidibus*.

^d Val cl. *cognationem acceptam*. Plerique

Norm. *cognitionem*. Germ. prius *cognationem*, sed ex emendatione *cognitionem*.

^e Ed. quos sancta Ecclesia per correptionem ad. Secuti sumus MSS. duos Germ. Norm. Laud. Val cl. &c. In nonnullis editis, & a cogitatione.

Alia ignobilis, quae superna sapientia relinquitur.

Mat. 25. 12.

operis nobilitatem mentis ostendere. Esse vero in terra & penitus non apparere, est in Ecclesia quidem fide consistere, sed nil dignum fidei in opere demonstrare. Hi itaque intra sanctam Ecclesiam divinitatis oculis & videntur per iudicium, & tamen per bonæ vitæ meritum non videntur: quia ea quæ confitendo tenent, vivendo non exhibent. De quibus Paulus dicit: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.*

TIT. I. 15.

Par. in Luc. CAP. 19.

VET. XVIII.

Hi in sancta Ecclesia fidem quam tenere se asserunt, premunt potius quam venerantur: dum sua magis illius nomine, quam ejus adipisci lucra concupiscunt. Electi autem dum servare fidei meritum rectis operibus curant, ad auctoris sui notitiam etiam inter reproborum tumultus appropinquant. Quod bene in Evangelio muliere sanguinis fluxu laborante signatum est; de qua cum Dominus diceret: *Quis me tetigit?* Petrus ^a ratiocinando respondit: *Turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis, Quis me tetigit?* Sed ^b audire causas veræ rationis meruit, cum ei Dominus dixit: *Tetigit me aliquis, nam & ego novi virtutem exisse de me.* Ecce turbæ premebant Dominum, sed tamen sola tetigit, quæ ad illum humiliter venit: quia nimirum multi etiam in sancta Ecclesia reprobi veritatem cognoscendo premunt, quam bene vivendo tangere negligunt. Premunt, & longe sunt: quia divinam notitiam ^c professionibus sequuntur, moribus fugiunt. Premunt inquam, ^d sed longe sunt; quia eidem fidei quam loquendo adstruunt, ^d agendo contradicunt. Sicut ergo hoc testimonio docemur, quia nonnulli Dominum tangendo non tangunt; ^e ita

LUC. 8. 45.

a

b

Multi veritatem cognoscendo premunt, non tangunt.

c

d

e

^a Gemet. ratiocinando.
^b Val-cl. audire rationem.
^c Gemet. professionibus astruunt. Germ. divinam notitiam professi vocibus sequuntur.
^d Editi posteriores, agendo male; deest male in omnibus nostris MSS.

nonnulli non videntur a Domino etiam cum videntur: quia occultis ejus obtutibus & ad damnationis supplicium apparent, & ad electionis meritum non apparent. Dicatur igitur recte: *Et in terra penitus non parentes:* quia etsi illos specietenus Ecclesia tenuit: eos tamen intra illam conditor quasi non vidit quos ignoravit. Qui tranquillitatis tempore idcirco fidem verbotenus tenent; quia eandem ^f fidem florere generaliter vident. Sed cum repentina contra illam procella adversitatis oboritur, mox ab ea, negatione publica disjunguntur, & quidquid prius quasi venerantes tenuerant, contra hoc postmodum deridentes pugnant. Unde apte subditur:

f

Nunc in eorum canticum versum, & factus sum eis proverbium.

44. Quibus videlicet verbis illud sanctæ Ecclesiæ tempus exprimitur, quo publice a reprobis irridetur; quando iniquis crescentibus, in opprobrium fides, & veritas erit in crimen. Tanto quippe despectior unusquisque erit, quanto justior esse poterit: tanto abominabilis, quanto laudabilis. Sancta itaque electorum Ecclesia afflictionis tempore proverbium pravis efficitur: quia cum bonos mori per tormenta conspiciunt, ab eis similitudinem maledictionis sumunt. Quo enim transitoriam mortem vident, sed permanentem vitam non vident, tanto magis deridendo, mala præsentia fugiunt, quanto per intellectum intrinsicus ad bona permanentia non pertingunt. Sed ea quæ ^g subjuncta sunt, quia obscurioribus sententiis implicata non sunt, debemus sub brevitate transcurrere: ut ad ea in quibus laboran-

Verf. 9.

CAPUT XVIII. REC. XVII. Iniquis crescentibus, fides in opprobrium, & veritas in crimen erit.

P p 2 boran.

^e Editi ita nonnulli videntur a Domino etiam cum non videatur. MSS. Iaud. Val-cl. Germ. Norm. Corb. Germ. inhæsimus.
^f In 2do Bessar. deest fidem.
^g Norm. subjuncta sunt. 2ds Bessar. utramque habet lect. Mox aperta etiam.

g

borandum est, valcamus citius pervenire. Sequitur:

Verf. 10. Abominantur me, & longe fugiunt a me: & faciem meam conspuere non verentur.

CAPUT

XIX.
Iniquorum
irrationibus
non dejectur
sed erigitur &
crescit Ec-
clesia.

a

45. Longe a sancta Ecclesia fugiunt omnes iniqui non passibus gressuum, sed qualitatibus morum: a longe fugiunt non loco, sed merito, dum crescente superbia, aperta eam exprobratione contemnunt. Faciem namque ejus conspuere, est non tantum in absentia bonis detrudere, sed unumquemque justum etiam in præsentia confutare. Quos tunc pravi, dum aperte irridendo despiciunt, in eorum contumeliis fluxa verba quasi defluentes salivas emittunt. Sed scit sancta Ecclesia in passionibus crescere, atque inter opprobria honorabilem vitam tenere: scit nec de adversis b dejecti, nec de prosperis gloriari: novit contra prospera mentem suam in dejectione sternere, novit contra adversa animum ad spem superni culminis exaltare: scit bona sua misericordiae Redemptoris, scit mala sua justitiae tribuere iudicis: quod & bona illo largiente habeat, & c mala illo permittente patiat. Unde & mox de Domino subjungit, dicens:

Verf. 11. Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me.

CAP. XX.

Deo permittente,
licet occulto iudicio, mala se perpeti novit.

d

46. Quid per pharetram Dei, nisi occultum consilium designatur? Sagittam vero de pharetra Dominus d jactat, quando de occulto consilio apertam sententiam emittit. Quia enim flagellatur quisque, cognoscimus: sed qua ex causa flagellum veniat, ignoramus. Cum vero post flagella, vitae correctio sequitur; e-

tiam ipsa consilii virtus aperitur. Pharetra igitur clausa, est consilium occultum. Sed aperta pharetra affligimur, quando per id quod post flagellum sequitur, quo consilio flagellamur, videmus. Cum peccata Dominus videt, & tamen manum ad vindictam non commovet, quasi clausam pharetram tenet: sed feriendo indicat, quantum ei in nobis displicuit hoc quod diu vivendo toleravit. Sancta itaque electorum Ecclesia tribulationibus pressa dicat: *Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me.* Quae adversariorum voces insolentes sustinens, dum cernit quod ejus praedicationis non admittitur, quorundam duritiam deserens, praedicationis suae verba moderatur. Perpendens etenim persecutores suos ad exhortationis suae vocem deteriores existere, magis eligit tacere. Cumque indignos qui audiant, conspiciunt, praedicationem suam obducto silentio adstringit. Unde apte subjungit.

Et frenum posuit in os meum.

47. Frenum sibi apud quosdam positum cognoverant, qui dicebant: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, e sed quoniam repellitis illud, & in ignos vos judicatis aeterna vitae, ecce convertimur ad Gentes.* Frenum silentii sibi superimpositum sancti viri apud dura reprobatorum corda conspiciunt, qui per Prophetam dicunt: *Quomodo cantabimus* f. sal. 136. 4.
canticum Domini in terra aliena? Frenum poni etiam Paulus admonuit, qui discipulo praecipit, dicens: *Hereticum post primam & secundam correctionem evita, sciens quia subversus est qui ejusmodi est, & delinquit proprio iudicio condemnatus.* Sancti quippe doctores plerumque
alta

Ibidem.
CAP. XXI.
A praedicatione ferendum est cum ii qui verbum Dei excipiunt, inde peiores fiunt.
Ad. 13. 46.

e

a Germ. Utic. & Turon. longe fiunt. Utraque lectio est in Corb. Germ. ubi tamen fugiunt praefertur.

b In 2. Bessar. eadem manu superscribitur adversariorum.

c In 2do Bessar. egit.

d MSS. habent, deici, hic & alibi: ut infra, de pharetra Dominus eicit, pro jactat.

e Gemet. Germ. ac plur. sed quoniam repulistis illud, & indignos vos judicastis.

alta consideratione resistentium corda conspiciunt, & dum ea derelicta divinitus vident, afflicti gementesque conticescunt. An non aliquando frenum Salomon doctoribus imponit, qui dicit: *Noli arguere derisorem, ne oderit te.* Sed si ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos insurgere derisoris odia formidamus, non jam lucra Dei, sed nostra querimus. Qua in re sciendum est, quod nonnunquam cum redarguuntur pravi, deteriores existunt. Ipsi ergo ^a & non nobis parcimus, si ab eorum redargutione pro eorum amore cessamus. Unde necesse est, ut aliquando toleremus tacendo quod sunt, quatenus in nobis ^b discant bene vivendo quod non sunt. Quia igitur sancta Ecclesia, quæ verba sua semper per caritatem exerit, ea etiam nonnunquam ex caritate restringit, dicat: *Frenum posuit in os meum.* Ac si aperte fateatur, dicens; Quia in quibusdam profectum non vidi prædicationis, ab eis impetum temperavi; ut vitam meam saltem per patientiam discerent, cum verba mea admittere per oblatam prædicationem nollent. Sed plus nobis hoc plerumque in tribulationibus dolet, quod eas ab illis patimur, in quibus germano amore confidebamus. Unde & subditur.

Prov. 9. 3.
Fals. in Prov.
cap. 19.

7 E T. XX.

Ps. 12. *Ad dextram orientis calamitates mee illico surrexerunt.*

CAP. XXII.
REC. XVII.
Pro sinistra
gentiles,
pro dexter:
Judæi in-
telligendi.

48. Ad sinistram quippe calamitates surgerent; si a quibuslibet extra religionem positis, & aperte Christum negantibus, persecutionis adversa sustineret. Cum vero ab aliquibus quasi fidelibus tentationes cruciamentorum patitur, quasi ad dexteram illi calamitates oriuntur: quia

^a Ita plerique MSS. & vet. e'. quibus contradicunt Germ. & potiores ed. detracta negatione.

^b Corb. Germ. & ed. *discant videndo.* Gilot. tamen annotavit nostram lectionem in margine, extatque tam in Anglic. MSS.

hi qui sub Christi nomine militant, Christi in ea nomen impugnant. Ipso enim locutionis usu, pro dextro habere ^c dicimus, quod pro magno pensamus; pro sinistro vero id quod despiciamus: quod Zacharias aperte insinuat: dicens: *Et ostendit mihi Jesum sacerdotem magnum, stantem coram Angelo Domini, & satan stabat a dextris ejus, ut adversaretur ei.* Qui ut patientius hoc quod præmisit, ostenderet, secutus adjunxit: *Et dixit Dominus ad satan: Increpet Dominus in te satan, qui elegit Jerusalem. Numquid non est iste torris erutus de igne? Et Jesus indutus erat vestibus sordidis.* Sordidis enim vestibus Jesus ^d indutus erat, quia quamvis alienus ab omni peccato, tamen in similitudinem venit carnis peccati. Cui venientis satan a dextris stetit. Pro magno namque Dominus Judaicum populum, & pro nihilo Gentes habere videbatur. Sed postquam incarnatus apparuit, gentilitas quæ pro sinistro habita fuerat, credidit; Judaicus vero populus ad perfidiam declinavit. Satan ergo illi a dextris stetit: quia illum ei populum rapuit, qui dudum dilectus fuit. Sed quia ipse Judaicus populus, modo perditus, in fine est quandoque crediturus, Propheta testante, qui ait: *Reliquiæ salvæ fient:* ^{Isai. 10. 21.} satan e dextris suis Dominus remonet, dicens: *Increpet Dominus in te satan.* Et ejusdem populi liberationem indicans, subdit: *Quia elegit Jerusalem.* Qui nimirum populus, quia ad Gehennæ incendia, perfidia duce, defluebat, sed dum ad fidem reducitur, ab eodem æterni ignis incendio liberatur, statim de eo illic subditur: *Numquid non est iste torris erutus de igne?*

Par. in Zach.
cap. 2.

Zach. 3. 1.

Ibid. 2.

d

Isai. 10. 21.

49. Si-

quam in aliis nostris. In 2. etiam Bessar. *discant videndo.*

^c Germ. Utic. Corb. Germ. Becc. & plur. *dicimur.*

^d Idem *indutus dicitur.*

Et Ecclesie
fidem se-
stantes, a
quibus ipsa
aliquando
vim patitur
Matr. 25.
33.

V E T. XXI.

Zach 6. 12.

a

b

c

d

49. Sicut ergo illic pro dextra plebs Judaica, ita hoc in loco dextræ vocabulo, fidelis populus sanctæ Ecclesiæ designatur. Unde & venturus iudex hædos ad sinistram, agnos ad dexteram ponet. Sed cum sanctam Ecclesiam adversitatis tempore ipsi quoque lacescunt, qui fideles esse videbantur; ei procul dubio calamitates ad dextram surgunt. Bene autem hæc ipsa dextra orientis vocatur. De ipso quippe ejusdem capite scriptum est: ^a *Oriens est nomen ejus*. Nam quia ab oriente lux surgit, recte Oriens dicitur, cujus justitiæ lumine, ^b nostræ injustitiæ nox illustratur. Ad orientis ergo dextram calamitates surgunt; quia hi quoque ad persecutionem profiliunt, qui electa membra Redemptoris nostri esse credebantur. ^c Quas videlicet calamitates recte illico asserit surgere: quia dum non erant extranei qui persequuntur, ab eis repente mala & ^d illico fiunt. Si vero dextra, hi qui veraciter fideles sunt appellantur; calamitates ad dextram orientis surgunt, quia erumpente persecutionis articulo, crudeles pravorum impetus justii patiuntur. Sequitur:

Ibidem.

e

CAPUT
XXIII.
R E C. XIX
Ejus extrema
membra
quasi pedes
quandoque
subvertun-
tur.

*Pedes meos subvertunt, & oppres-
serunt quasi fluctibus e semitis suis.*
50. Quid per pedes Ecclesiæ, nisi extrema illius membra signantur? Quæ dum ad opera terrena deserviunt, tanto celerius ab adversariis falli possunt, quanto sublimia minus intelligunt. Hos itaque pedes adversariis subvertunt, videlicet cum extrema membra illius ad sui dogma-

^a Græc. ἀνατολή; Hebraice, הַיָּמִין. E. V.

^b Editi recent. *nostra justitia*. jis Laud. & Val. cl. *cujus justitia nox illustratur*; omiſſis ceteris. Alter Laud. deficit usque ad 30. librum moral. Secuti sumus MSS. Corb. Germ. Anglic. uno tantum excepto, Norm. omnes, Turonensem, Germ. & alios plur. ad quos factæ sunt veteres omnes editiones Utic. pro *illustratur*, habet *illuminatur*.

^c Idem poster. ed. *juxta quam videlicet calamitates*. Nostra lectio est MSS. Corb.

tis errorem trahunt. Subversi pedes viam tenere nequeunt, cum infirmi quique persecutorum suorum vel promissionibus persuasi, vel minis territi, vel cruciatibus fracti, ab itinere recto ^f deviant. Bene autem adversariorum semitæ fluctibus comparantur, cum dicitur: *Et oppresserunt quasi fluctibus semitis suis*: quia scilicet vita pravorum insolenti inquietudine molesta, ad obruendam, ut ita dixerim, navem cordis quasi tempeſtas illabitur. De qua videlicet tempeſtate per Salomonem dicitur: *Quasi tempeſtas transiens non erit impius*. Cumque infirmus quique perversos florere conspicit, hunc in perversitatis pelagus unda miseræ imitationis mergit. Sequitur.

Dissipaverunt ^g itinera mea, insidiati sunt mihi, & prævaluerunt, & non fuit qui ferret auxilium.

51. Dicat hæc beatus Job de malignis spiritibus, videlicet hostibus occultis: dicat universa Ecclesia de pravis persequentibus, scilicet adversariis apertis. Ipsi quippe ejus itinera dissipant, cum in quorundam infirmorum mentibus, veritatis vias callida persuasione perturbant. Ipsi insidiantes prævalent, cum eos quos aperte ad malum trahere nequeunt, bona simulando pervertunt. Sed mirum valde est quod subjicit: *Non fuit qui ferret auxilium*; cum de divino adjutorio Psalmista clamet: *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione, &: Sperent ^h in te, qui noverunt nomen tuum, quoniam non derelinques*

Germ. Vindoc. Turon. & aliorum supra laud. quibus consentiunt antiq. exculi.

^d 2. Bessar. in loco, casco more pro illico.

^e Turon. & plur. Norm. *semitis meis*; sed mendose.

^f Norm. Corb. Germ. Val. cl. Germ. & Laud. *deviantur*.

^g Gener. *itinera sua*.

^h In Val. cl. Germ. Norm. Corb. Germ. & plur. *in te omnes qui*. Etiam in 2. Bessar. omnes habetur.

Prov. 10. 25.
Pat. in Prov.
cap. 22.

Verf. 13.
g

CAPUT
XXIV.
Occultis
hostium in-
sidiis ejus
viae dissi-
pantur. Deo
ad tempus
utiliter
deserente.

Psal. 9. 10.
& 11.

h

Eccli. 2. 11. 12. *ques querentes te Domine . Et cum rursus scriptum sit : Quis speravit in Domino , & confusus est ; perman- sit. in mandatis ejus , & derelictus est ? Et quis invocavit illum , & despexit eum ?* Qua itaque ratione nunc dicitur : *Non fuit qui ferret auxilium ; nisi quia omnipotens Deus eos , quos in æternum diligit , aliquando ad tempus relinquit ?* Unde *Isai. 54. 7.* *scriptum ste : Ad punctum in modico dereliqui te , & in miserationibus magnis congregabo te . In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te , & in misericordia sempiterna misertus sum tui .* Hinc etiam Psalmista deprecabatur dicens : *Non me derelinquas usque- quaque . Derelinqui igitur sese ad modicum posse utiliter noverat , qui ne usque quaque relinqueretur , pe- tebat . Sanctos etenim suos Domi- nus veniendo adjuvat , relinquendo probat , donis firmat , tribulationi- bus tentat .* Unde recte quoque per quemdam sapientem dicitur : *In pri- mis elegit eum : timorem & metum & probationem ^a inducet super il- lum , & excruciat illum in tribu- latione doctrine sue , donec tentet il- lum in cogitationibus illius .* Justi quippe animam gratia vocat , tenta- tio interrogat . Et omnipotens Deus electorum suorum adversarios temporaliter permittit excrefcere , ut per malorum sævitiam purgetur vi- ta bonorum .

Eccli. 4. 18. *Utilitati justorum militat etiam potestas pravorum .*
^a *Et non fuit qui ferret auxilium .*
^b *Qua videlicet in voce ipsa vis pas- sionis exprimitur ; quia supernum auxi-*

miliando semper ad melius format ; Unde recte quoque per Salomonem dicitur : *Qui stultus est , serviet sa- pienti .* Et tamen sæpe conspicimus sapientes subesse , stultos vero ar- cem dominii tenere : sapientes ser- viliter obsequi , stultos tyrannica elatione dominari . Quomodo igitur definitione ^c divinæ sententiæ sapien- ti stultus servit , dum plerumque hunc jure temporalis dominii com- primit ? Sed sciendum est , quia con- tra sapientis vitam , dum stultus præeminens terrorem potestatis exer- cet , dum hunc laboribus fatigat , contumeliis lacerat , profecto hunc ab omni vitiorum rubigine urendo purgat . Stultus ergo sapienti etiam dominando servit , quem ad melio- rem statum premendo provehit . Sic nonnunquam ^d pupillis dominis ad disciplinæ magisterium servi præ- sunt , terrent , premunt , feriunt , & tamen esse servi nullo modo de- sistunt : quia ad hoc ipsum ordina- ti sunt , ut proficientibus dominis etiam feriendo famulentur . Quia igitur mala reproborum , bonos dum cruciant , purgant ; utilitati justorum militat etiam potestas iniquorum . Sed plerumque justis tribulatione ^e deprehen- si , tardam manum subven- ientis æstimant , cum se persequen- tium immanitas paulo longius an- gustat . Et concita quidem sunt ere- ptoris remedia ; sed hoc quod ab ereptore citius agitur , dolenti tar- dum videtur . Cumque adesse pos- tulationi auxilium quæritur , si vo- cem non statim sequitur , quia de- sit æstimatur . Unde nunc dicitur : *Et non fuit qui ferret auxilium .* Qua videlicet in voce ipsa vis pas- sionis exprimitur ; quia supernum auxi-

^a Germ. Val cl. & plur. Norm. indu- cit ... excruciaui illum , totus hic Eccle- siastici contextus & verba S. Gregorii us- que ad hæc verba , unde recte qui stultus est , desunt in MSS. Corb. Germ.

^b Ita Germ. Bellov. Vindoc. Laud. Val- cl. Norm. Editi vero , adversus bonos se-

vire permitteret .

^c Ebroic. Gemet. & alii , divina sapien- tia .

^d Plur. pupillis domini . Melius dominis , cum paulo post legamus ut proficientibus do- minis .

^e Vindoc. & Val. cl. depreffi .

PROV. 11. 29.
 Pat. in Prov.
 cap. 22.

c

d

e

auxilium, etsi adest quantum ad ordinatam providentiam protectoris, deesse tamen creditur quantum ad concita vota patientis. Sequitur:

Verf. 14. Quasi rupto muro, & aperta janua irrucrun super me, & ad meas miserias devoluti sunt.

C A P U T 53. Quid hoc loco muri nomine, nisi Redemptor humani generis appellatur? De quo pro sanctæ Ecclesiæ ædificatione per Prophetam dicitur: *Ponetur in ea murus & antemurale*. Ipse enim nobis murus est, qui ad corda nostra pertingere malignorum spirituum cursum vetat. Qui nostræ quoque fidei etiam antemurale posuit: quia priusquam se per carnem ostenderet, prædicatores sui^a mysterii prophetas misit. Recte quippe antemuralis nomine vocantur: quia dum subsequenter prædicaverunt Dominum, quasi ante murum steterunt. Sed quasi murus rumpitur, cum pravorum persuasionibus fides, quæ in Redemptore nostro est, in quorundam corde dissipatur. Cumque perverfis in hac vita potestas tribuitur, quid aliud quam janua erroris aperitur? Quasi rupto ergo muro, & aperta janua, super bonos irruunt mali, cum accepta temporaliter potestate, perverfi ipsa quoque in quorundam corde destruere munimina fidei conantur. De quibus apte dicitur: *Et ad meas miserias devoluti sunt*: quia videlicet prius ad suas. Nisi enim perverse vivendo, ad suas ante miserias caderent, nequaquam ad eas postmodum & alios suaderent. Sed post suas reprobi & ad nostras miserias devolvuntur, quando ad ea mala, in quibus jam ipsi implicati sunt, etiam quosdam nobis unitos trahunt.

a

Vel destructa disciplina maceria.

54. Potest quoque intelligi muri

^a 2. Bellar. in textu *mysterii*, in margine *ministerii*.

^b Gemet. *negligentius*.

^c Ita Germ. Bellov. Turon. Laud. Val.

nomine, munitio disciplinæ; Salomone attestante, qui ait: *Per agrum hominis pigri transiri, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleverunt urtica, operuerant superficiem ejus spina, & maceria lapidum destructa erat*. Per agrum enim hominis pigri, atque per vineam viri stulti transire, est cujuslibet vitæ negligentis inspicere, ejusque opera considerare. Quam urticæ vel spinæ replent: quia in corde negligentium prurientia terrena desideria, & punctiones pullulant vitiorum, quippe quia scriptum est: *In desideriis est omnis otiosus*. Maceria lapidum destructa erat: id est, disciplina patrum ab ejus corde dissoluta.

^c Nam quia destructa maceria lapidum, dissolutam esse disciplinam vidit, protinus illic secutus adjunxit: *Quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam*. Quasi rupto ergo muro hostis ingreditur, cum vel malignorum spirituum, vel pravorum hominum persuasionem callida, disciplinæ munimina in corde dissipantur. Sed cum ejusdem disciplinæ vigor in corde reproborum solvitur, ante eorum oculos cuncta bonorum opera despectui habentur, nihilque esse æstimant, quidquid de virtutibus electorum vident. Unde & ^d subditur:

Redactus sum in nihilum.

55. Apud æstimationem quippe malorum in nihilum redigimur, quando ea quæ ipsi quasi summa diligunt, bona temporalia non tenemus. Despectis namque supernis promissionibus, terrena desiderant; & si quando in eorum mente aliquid de appetitu æternitatis oritur, suborta citius transitoria delectatione dissipatur. Unde & statim subjungitur:

^a *Ab.*

^{cl.} Corb. Germ. & Norm. At prius editi, *Nam quia destructam maceriam lapidum dissolutam &c.*

^d In 2do Bellar. *apte*.

Prov. 24. 30.

Prov. 28. 19. sec. LXX.

Prov. 24. 32.

Verf. 15. CAPUT XXVI. Despectis veris bonis, carnales fluxis, cum quibus pereunt, inittuntur.

^a *Abstulisti quasi ventus desiderium meum.*

Fidelis quippe populus se pati denuntiat, quod eos quos diligit, pati dolet. Ventus ergo desiderium tollit, cum res quælibet transitoria æternitatis appetitum destruit. Unde adhuc congrue subinfertur:

Et velut nubes pertransit salus mea.

Nubes quippe in alto eminet, sed hanc ad cursum flatus impellit. Sic nimirum, sic sunt temporalia iniquorum bona. Velut in alto quidem per honoris celsitudinem degere videntur; sed ad cursum vitæ quotidie, quasi quibusdam mortalitatis suæ flatibus impelluntur. Salus ergo ut nubes transit: quia perverforum gloria, ^b quo alta est, fixa non est. Sed expletis desideriis acibusque infirmantium, ad electorum vocem sermo convertitur, cum protinus subinfertur:

Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.

CAPUT XXVII. Nunc in se marcescunt electi, sed in Deo vident. *Par. in Psal. cap. 95.*

^c *Timent Deum bene erit in extremis.* Et rursus de Ecclesia dicitur. *Ridebit in die novissima.*

^d *Nunc enim tempus afflictionis est bonis, ut sequatur eos exultatio quandoque sine tempore.* Hinc ab eis alias dicitur: *Humiliaisti nos in loco afflictionis.* Locus namque

^a Recent. excusii *abstulit*, contra MSS. fidem, & repugnantibus vet. ed. nec non textu Hebraico & Vulgata.

^b Ed. *qua alta est*, elegantius legitur in MSS. quos expressimus, *quo alta est*, Germ. *quo apta est*.

^c Becc. Utic. & plur. *timent Dominum.*

^d Sic Prat. Corb. Germ. Gemet. Turon. Val-cl. & Germ. In Laud. *affligitur* Vet. editi *afficimur*, poster. *affligimur.*

Tom. II.

afflictionis, est vita præfens. Justi ergo hic, id est in loco afflictionis, humiliati sunt: quia in æterna vita, id est in loco gaudii sublimantur. Cum vero marcescere animam diceret, recte etiam præmisit, *In memetipso*; quia in nobismetipsis quidem ^d afficitur, sed in Deo mens nostra resovetur: ^e tantoque a viriditate gaudii longe sit, quanto adhuc ab auctoris repulsa lumine, ^f ad se recedit. Tunc vero ad veræ lætitiæ viriditatem pervenit, quando per æternæ contemplationis gratiam sublevata etiam semetipsam transit. Sed hæc quæ allegorica indagacione transcurrimus, oportet ut per omnia etiam juxta historiam teneamus. Quæ tamen nunc idcirco prætereo, quia hæc aperta esse legentibus non ignoro. Diebus autem persecutionis ultimæ, quia ^g multi sunt qui pereunt, & pauci qui salvantur; idcirco vir sanctus passionis suæ tempore & pauca de bonis, & multa de perverfis loquitur. Unde & mox ad eorum personam qui corruunt, verba convertit; sicque sua insinuat, ^h ut cadentibus possint congruere quæ narrat. Nam sequitur:

Nocte os meum perforatur doloribus, & qui me comedunt, non dormiunt.

57. Si ipsi historię intendimus, patet causa: quoniam sancti viri corpus per sinus ulcerum scaturiens vermium multitudo lacerabat. Si vero allegoriæ mysterium perscrutamur, quid per ossa, nisi fortes qui-

^e 2: Bessar. *Tanto quippe.* Mox, *a se recedit.*

^f Ita MSS. & antiq. excusii. At recent. habent. *a se redit.*

^g Nonnulli, *multi qui pereunt, pauci sunt &c.*

^h Excusii, *ut audientibus.* Corb. Germ. Vindoc. Turon. Germ. Laud. Val-cl. Norm. nostram lectionem præ se ferunt, quam in Marg. Gilot. annotavit-

quique in sanctæ Ecclesiæ corpore designantur? Qui quasi suo robore membra continent, dum mores infirmantium stabiliter portant. Sed cum tribulationis ultimæ contra eam fervor excreverit, in nocte os illius perforatur doloribus: quia nonnunquam tormentis victi, etiam ipsi ad perfidiam defluunt, qui ad fidem alios tenere videbantur. Ait ergo: *Nocte os meum perforatur doloribus.* Ac si aperte dicat: Tribulatione tenebris pressi, ita afflictione ^a terebrantur, ut & ipsi qui in me habebant vigorem fortitudinis, quasi jam quoddam habeant foramen timoris. Bene autem dicitur: *Et qui me comedunt, non dormiunt*: quia maligni spiritus, qui carnales quosque de Ecclesia consumunt, tanto magis quiescere a tentatione nesciunt, quanto nullo carnis pondere gravantur. Sed persecutores sanctæ Ecclesiæ quia valde perverſi sunt, essent utinam pauci. Sequitur:

Verf. 12. In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitio tunicæ ^b succinxerunt me.

CAPUT
XXIX.
REC. XXXI.
Qui Ecclesiæ velut vestimentum adherent, nonnunquam ab ea, vi tormentorum, separantur.

58. Si historiæ intendimus, quid aliud vestimentum beati Job, quam ejus corpus accipimus? cujus videlicet vestimentum consumitur, dum caro cruciatur. Juxta allegoriæ vero mysterium, vestimentum est sanctæ Ecclesiæ fidelium vita. Nam sicut tota simul Ecclesia vestimentum Christi, ita fideles quique ejusdem Ecclesiæ vestimenta deputantur. Si enim sancta Ecclesia vesti-

^a Ita Anglic. Val cl. Pratell. & alii plurimi; sicque legendum constat, tum ex loco Job qui explicatur: *os meum perforatur*, tum ex his verbis: *quasi jam quoddam habeant foramen timoris.* Alludit videlicet S. Gregorius ad superiorem vocem *terebratur* seu perforatur. In edit. Barthol. 1494. Paris. 1495. Gilot. Vatic. Gussanv. legimus *tenebrantur*. In Paris. 1518. & Basil. 1514. crassiori errore *terrebrantur*. Germ. & Corb. Germ. habent *tenebrantur*. In Bessar. te-

mentum Christi non esset, Paulus profecto non diceret: *Ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam ^c neque rugam*: id est, nec per peccatum habentem maculam, nec per duplicitatem rugam: quia & per justitiam munda est, & per simplicem intentionem ^d tersa. Quæ igitur abluta est ne habeat maculam, tersa est ne habeat rugam, utique vestis est. Sicut ergo indumentum Christi tota generaliter Ecclesia dicitur: sic indumentum sunt Ecclesiæ singulorum animæ, quæ ab errore conversæ, eandem Ecclesiam credendo, eique fideliter inhærendo circumdant. De quibus eidem Ecclesiæ per Prophetam Dominus dicit: *Vivo ego, quia ^f omnibus his velut ornamento vestieris.* Sed cum procella sævæ perfectionis eboritur, plerique fidelium ab ejus amore separantur, qui ei sedulo inhæreere videbantur. Dicit ergo: *In multitudine eorum consumitur vestimentum meum*: quia dum multi sunt qui cruciant, destruantur plurimi qui ei connexionem amoris inhærebant:

59. Bene autem subditur: *Et quasi capitio tunicæ succinxerunt me*: Tunicæ quippe capitium collum circumdat induentis. Collum vero si stringitur, vocis usus & vitalis flacus necatur. Sanctam ergo Ecclesiam reprobi quasi capitio tunicæ constringunt; quia in ea persecutionibus suis vitam fidei, & prædicationis vocem extinguere conantur. Hoc quippe conari persecutores ejus specialiter solent, ut ab ea ante

te

nebrantur.

^b In Bessar. hic & infra legitur *sic cinxerunt.*

^c Al. aut rugam. Quomodo & cod. 2. Bessar.

^d Sic legitur non solum in MSS. sed etiam in vet. edit. aliis habentibus *tersa*, nec recte, ut ex his verbis patet: *quæ igitur abluta est, ne habeat maculam, tersa est ne habeat rugam.* Ubi *terse* minime congruit.

Ephes. 5. 17.

Isai. 49. 18.

Reprobi vitam fidei & prædicationis vocem, in Ecclesia extinguere conantur.

Art. 5. 28 tē omnia verbum prædicationis tollant. Unde & hi qui sanctæ fidei primordiis resistebant, cæsis Apostolis denuntiabant, dicentes: *Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto, & ecce replestis Jerusalem doctrina vestra.* Corpus ergo sanctæ Ecclesiæ quasi caputio tunicæ cinxerant, qui constri-ctis prædicatoribus, velut ejus col-lum prementes, in ea claudere iter vocis volebant. Sed electi quique persecutionis suæ tempore paratio-res sunt mori, quam tacere. Qui dum in morte corporaliter corruunt, a stultis quibusque & carnalibus despecti ac viles æstimantur: quia cum videre reprobi nequeunt, quæ electi bona spiritaliter teneant; quos carnaliter extinguere conspiciunt, infelices arbitrantur. Unde & subdi-tur:

Verf. 19. *Comparatus sum luto, & assimila-tus sum faville & cineri.*

CAP. XXX. *Hanc tam- quam lu-tum, favil-lam, & ci-nerem con-culcant.*
60. In reproborum quippe judi-cio, sancta electorum Ecclesia luto comparatur: quia temporaliter con-culcata despicitur. Favillæ assimila-tur & cineri: quia dum bona ejus interiora non vident, ad sola hanc mala pervenisse æstimant, quæ in ea exhiberi corporaliter vident. ^a Fidelis autem electorum populus, cum multos ex se cadere conspicit, optat, si obtinere valeat, adversita-tis suæ tempora mutari. Hujus quia oratio differtur, gemitus augetur. Unde adhuc subditur:

^b *Clamabo ad te, & non exau-dies; sto, & non respicis me.*
Verf. 20. CAP. XXXI. VET. XXIV. 61. Sancta quippe Ecclesia perfe-

cutiois suæ tempore fide stat, de-sideriis clamat. Sed dolet se quasi non respici, dum sua videt in tri-bulationibus vota differri. Alto nam-que consilio, omnipotens Deus cum Sancti ejus adversariorum perfec-tionibus comprimuntur, cumque as-fiduis ut liberentur interpellationi-bus clamant, differre solet voces petentium, ut merita patientium crescant; quatenus eo magis exau-diantur ad meritum, quo citius non exaudiuntur ad votum. Unde alias scriptum est: *Deus meus cla-mabo per diem, nec exaudies, & nocte.* Atque ipsa utilitas de exau-diendi mora mox subditur, cum illic protinus subinfertur: *Et non ad insipientiam mihi.* Ad multipli-candam quippe Sanctorum sapien-tiam proficit, quod postulata tar-de percipiunt, ut ex dilatione cre-scat desiderium, ex desiderio intel-lectus augeatur. Intellectus vero cum intenditur, ejus in Deum ar-dentior affectus aperitur. Affectus autem ad promerenda cœlestia tan-to fit capax, quanto fuerit exspe-ctando longanimis. Sed tamen inter hæc Sanctorum patientiam dol-or urget ad vocem, & cum dilati proficiunt, metuunt ne deficientibus viribus despecti reprobentur. Sequi-tur:

Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adversaris mihi.

62. Longe ab hac sententia vêtus translatio dissonat, quia quod in hac de Deo dicitur, hoc in illa de ad-versariis, ac persecutoribus memo-ratur. Sed tamen quia hæc nova translatio ex Hebræo nobis ^c Ara-

Q q 2 bico-

Arabice scriptum fuisse. Ceterum Job in Arabia vixisse constat; hinc vicini Sabæi in ejus domum irruerunt, Job 1. 15. Moyses autem diu commoratus apud Madianitas, qui Arabibus accensentur, totam historiam didicit. Vide infra l. 35. cap. olim 13. nunc num. 43.

Ecclesiæ li-berari po-ssulantis oratio non continuo exauditur. Quia ratio-ne.

Pater. in Ps. cap. 43. & Excer. in Ps. 21. 3.

Ps. 21. 3.

Pater. Ex-cerpt. in Ps. 21. 3. Ibidem.

Verf. 21.

C A T U T XXXII. REC. XXXII. De Deo ni-hil dignum dicere aut cogitare possumus.

^a Ita melius MSS. quam editi, in qui-bus legitur *fidelis tamen*.

^b Recent. ed. *clamo . . . & non exau-dis*. Sequimur MSS. Germ. Bellov. Laud. Val cl. Norm. Corb. Germ. ac edit. anti-quissimas.

^c Hinc liquet ad mentem S. Greg. li-brum Job inter Arabes commorantis prius

bicoque eloquio cuncta verius transfudisse perhibetur, credendum est quidquid in ea dicitur: & oportet, ut verba illius nostra expositio subtiliter rimetur. Ait ergo: *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tue adversaris mihi.* In Scriptura sancta cum de Deo aliquid indignum dicitur, movetur legentis animus, velut si aliquando de Deo ^a aliquid dignum dicatur. Pene omne quippe quod de Deo dicitur, eo ipso jam indignum est, quo potuit dici. Nam cuius laudi non sufficit obstupescens conscientia, quando sufficit loquens lingua? Sanctus autem Spiritus hoc ipsum hominibus intelligentibus insinuans, quam sint ineffabilia summa ^b & divina, his etiam verbis nonnunquam de Deo utitur, quæ apud homines habentur in vitio; ut ex his quæ indigna videntur hominibus, & tamen dicuntur de Deo, admoneantur scire homines, quod nec illa jam Deo digna sint, quæ dum digna habentur apud homines, digna putantur Deo.

^a Quo sensu dicatur zelari, irasci, pœnitere, misereri, præscire. *Exod. 34. 14. Num. 32. 13. Genes. 6. 7. 1. Reg. 15. 21. Psal. 85. 15.*

^c Et rursus: *Pœnitet me quod constituerim Saul ^d regem in Israel.* Dicitur misericors, sicut scriptum est: *Misericors & miserator Dominus, patiens & multum misericors.* Dicitur præsciens, sicut de illo ait Apostolus: *Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Fi-*

1. Cor. 2. 29.

^a Restituimus hunc locum ex MSS. Anglic. Norm. Laud. Bellov. &c. cum prius legeretur, in Gilot. Vatic. Gussany. *aliquid indignum.* Ita tamen legitur in Gerin. & Corb. Germ. Lectionem nostram confirmat integer contextus, ex quo liquet mentem sancti Doctoris esse ostendere, mortales nihil de Deo cogitare vel loqui posse tanta maiestate dignum.

li sui: dum nec zelus, nec ira, nec pœnitentia, nec proprie misericordia, nec præscientia esse possit in Deo. Hæc namque omnia ab humanis in illum qualitibus tracta sunt, dum ad nostræ infirmitatis verba descenditur, ut quasi quibusdam nobis gradibus factis, & juxta nos positis, per ea quæ nobis vicina conspiciamus, ad summa ejus ascendere quandoque valeamus. ^e Zelari enim dicitur, qui cum cruciatu mentis castitatem custodit uxoris. Irasci dicitur, qui fervore animi contra puniendum vitium accenditur. Pœnitere dicitur, cui id quod fecit, displicet, & e contra mutando aliquid aliud facit. Misericors dicitur, qui pietate ad proximum permovetur. Misericordia autem a misero corde vocata est, eo quod unusquisque intueatur quempiam miserum, atque ei compatiens, dum dolore animi tangitur, ipse cormiserum facit, ut eum a miseria liberet cui intendit. Præscire dicitur, qui unamquamque rem, antequam veniat, videt, & id quod futurum est, priusquam præsens fiat, prævidet. Deus ergo quomodo zelans est, qui in custodienda castitate nostra nullo mentis cruciatu tangitur? Quomodo irascitur, qui in ulciscendis vitiis nostris nulla perturbatione animi commovetur? Quomodo est pœnitens, qui id quod semel fecerit, se fecisse nequaquam dolet? Quomodo habet misericordiam, qui cor nunquam miserum habet? Quomodo est præsciens, dum nulla nisi quæ futura sunt, præsciantur? Et scimus quia Deo futurum nihil est, ante cuius oculos præterita nulla sunt,

Deo nihil præteritum est aut futurum.

^b Omittitur conjunctiva particula in plur. legiturque, *summa divina.* Germ. *summa etiam verba divina, nonnunquam de Deo utitur.* Nec etiam in Bellar. comparat &c. Mox admonerentur.

^c Deest *super terram* in Gemet. & plerisque.

^d Laud. *regem Israel.*

^e Editi postea. cum Germ. *zelare.*

sunt, præsencia non transeunt, futura non veniunt: quippe quia omne quod nobis fuit & erit, in ejus conspectu præsto est; & omne quod præfens est, ^a scire potest potius quam præscire. Et tamen dicitur zelans, dicitur iratus, dicitur pœnitens, dicitur misericors, dicitur præsciens: ut quia castitatem animæ uniuscujusque custodit, humano modo zelans vocetur, quamvis mentis cruciati non tangatur. Et quia culpas percutit, dicitur irasci, quamvis nulla animi perturbatione moveatur. Et quia ipse immutabilis id quod voluerit mutat, pœnitere dicitur, quamvis rem mutet, consilium non mutet. Et cum miseriæ nostræ subvenit, misericors vocatur, quamvis miseris ^b subveniat, & cor miserum nunquam habeat. Et quia ea quæ nobis futura sunt videt, quæ tamen ipsi semper præsto sunt, præsciens dicitur, quamvis nequaquam futurum prævideat, quod præfens videt. Nam & quæque sunt, ^c non in æternitate ejus ideo videntur quia sunt, sed ideo sunt, quia videntur. Dum ergo ad verba mutabilitatis nostræ descenditur, ex eis quibusdam gradibus factis ascendat qui potest ad incommutabilitatem Dei, ut videat sine zelo zelantem, sine ira irascentem, sine dolore & pœnitentia pœnitentem, sine misero corde misericordem, ^d sine prævisionibus præscientem. In illo enim nec præterita, nec futura reperiri queunt, sed cuncta mutabilia immutabiliter durant, & quæ ^e in seipsis simul existere non possunt,

illi simul omnia assistunt, nihilque in illo præterit quod transit: quia in æternitate ejus modo quodam incomprehensibili, cuncta volumina seculorum transeuntia manent, currentia stant.

64. Sicut ergo accipimus sine zelo zelantem, sine ira irascentem, ita a sancto viro etiam sine crudelitate dici potuit crudelis. Crudelis quippe dicitur, qui districte feriendo non parcit, ut videlicet hoc loco crudelis districte feriens possit intelligi, & ulciscendæ culpæ non parcens. Unde Isaïas quoque cum videret ultimi judicii diem non jam cum venia, sed cum districtione esse venturum, ait: *Ecce dies Domini veniet crudelis, f & indignationis plenus, & iræ furorisque ejus, ad ponendam terram g in solitudine, & peccatores ejus conterendos de ea.* Sanctus igitur vir ut hanc eandem crudelitatem sibi potius assereret congruere posse, quam Deo, ait: *Mutatus es mihi in crudelem.* Ac si aperte dicat: Qui in reipso crudelitatis nihil habes, mihi quem respirare ^h a percussione non finis, crudelis videris. Ita enim Deus crudelis esse non potest, sicut nec mutari ullatenus potest. Sed quoniam in Deo nec crudelitas, nec mutabilitas ⁱ unquam venit, dum mihi dicit, quod in semetipso Deum nec crudelem nec mutabilem sentiat, ostendit. Nam dum circa nos quædam prospera & adversa variantur, in eo quod nos mutamur quasi ejus circa nos mutatum animum suspicamur. Ipse vero in se incommuta-

VET. xxv. Deus crudelis videtur, quando, etsi juste feriendo, non parcit.

f
Isai. 13. 9.
g

h
i

c
Res non ideo videntur a Deo quia sunt, sed ideo sunt quia videntur.

^a Laud. *sciri potest potius quam præsciri.* Quam lectionem sequeretur, si in pluribus MSS. existeret. In 2. Bellar. etiam *sciri... præsciri.* Et supra fuit *pœnitenti.*
^b 2. Bellar. *subvenit: & cor miserum nunquam facit.*
^c Ita Corb. Germ. Vindoc. & Val-cl. Consentit ed. Paris. 1495. In aliis legitur *ab æternitate*, quod habent Germ. Utic. & alii Norm.
^d Gemet. Corb. Germ. Laud. & alii, *se-*

ne provisionibus.
^e Vindoc. *a seipsis.*
^f Germ. Utic. & alii Norm. *& indignatione plenus.*
^g Germ. Vindoc. Pratel. & pl. *in solitudine.*
^h Vulgati *a persecutione*, quod durius sonat de Deo dictum, nec in membranis nostris reperitur.
ⁱ 2. Bellar. non habet *unquam.*

mutabilis permanens, aliter atque aliter in cogitatione sentitur hominum, pro qualitate meritorum. Nam & lux solis cum nequaquam est sibi metipſi diſſimilis, infirmis aſpera, ſanis autem oculis lenis videtur: eorum videlicet immutatione, non ſua. Unde, ut prædiximus, dicens: *Mutatus es*, adjunxit, *mibi*: ut ipſa hæc crudelitas atque immutatio, non ſit in qualitate iudicis, ſed in mente patientis. Quod verbis quoque aliis retexit, dicens: *Et in duritia manus tuæ adverſaris mihi*. ^a Manus etenim Dei dura creditur, cum voluntati noſtræ contraria, hoc quod ei in nobis diſplicet, feriendo perſequitur; & flagella ingeminat, cum dolentis anima clementiam exſpectat. Quæ tamen juxta allegoriæ myſterium, bene ſanctæ Eccleſiæ verbis congruunt ex vocibus infirmorum, qui plerumque ſe plus feriri æſtimant, quam mereri putant, & quaſi crudelitatem arbitrantur iudicis, diſtinctionem æquiſſimam ſectionis: quia & cum vulnus ægri medicinali ferramento abſcinditur, medicus crudelis vocatur, qui tamen per ſcantis manus duritiam adverſatur vulneri, ſed concordat ſaluti. Sequitur:

Verſ. 22. Elevaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens, eliſiſti me valide.

CAPUT
XXXIII.
REC. xxxiv.
Super ventum fedet, qui tranſitoriiſ ſucceſſibus lætatur.

b

65. Quia præſentis vitæ gloria quaſi in alto cernitur, ſed nulla ſtabilitate ſolidatur; velut elevatus ſuper ventum ponitur, qui proſperitate tranſitoria lætatur, ^b quoniam ad hoc ſolum hunc fugitivæ felicitatis aura ſublevat, ut repente deterius in infimis ſternat. Quia enim ſancta Eccleſia cunctis in honore

^a Vindoc. *manus etenim Dei, ira Dei.*
^b Magis placuit recent. edit. *quando*, invit. MSS. Germ. *quod cælum hoc ſolum hunc &c.*

^c Sic Turon. Germ. & Norm. cujus loco editi habent *ſucceſſibus*. Ita quoque ſeconda manu ſcriptum in Corb. Germ. ubi

eſt, infirmi quique in ea qui tranſitoriiſ ^c ſucceſſionibus lætantur, quo niſi ſuper ventum poſiti videntur elevati? quia ſubſequenti perſecutionis tempore dum proſperitatis aura pertranſit, eorum protinus elevatio corruit, & repente cadentes diſcunt, quia elevati prius ^d in ventum federunt. Quæ videlicet verba etiam ſancti viri perſonæ ſpecialiter congruunt, non ad id quod erat, ſed ad id quod eſſe videbatur. Neque enim mentem illius proſperitas fugitiva levaverat, quam inter tot rerum affluentias, miro ſemper virtutis pondere premebat: ſed juxta hoc quod videri exterius potuit, qui in ſuis humilis, in alienis oculis elevatus fuit, & quaſi ſuper ventum poſitus, eliſus eſt valide: quia rebus exterioribus ſultus, unde æſtimabatur ſurgere, videbatur inde cecidiſſe. Quem videlicet caſum ſanctus vir in mente non pertulit: quia nulla adverſitas dejicit, quem proſperitas nulla corrumpit. Qui enim veritati inhæret, vanitati nullo modo ſuccumbit: quia dum forti pede cogitationis intus intentionem fixerit, omne quod foras mutabiliter agitur, ad arcem mentis minime pertingit. Sequitur:

Scio quia morti ^e trades me, ubi conſtituta eſt domus omni viventi.

66. In ſuperiori hujus operis parte tractatum eſt, quod ante adventum Domini ad inferni receptacula etiam juſti descenderent, quamvis non in ſuppliciis, ſed in requies ſervarentur. Quod nunc testimoniis edocere negligimus, quia in ea jam ſufficienter probatum putamus. Hoc ergo quod dicitur: *Scio quia morti*

tra-

prius legebatur *ſucceſſionibus*. Beſſar. item *ſucceſſionibus*.

^d Al. *in vento federunt*. Gilot. & pluri excuſi, *in ventum ſe dederunt*.

^e Germ. Laud. & Val-cl. *tradas me*, & ita ſemper aſſertur textus hic in ſequentibus.

Adverſitas non dejicit quem proſperitas non corrumpit.

^e *Verſ. 23.*
CAPUT
XXXIV.
VET. xxxv.
REC. xxv.
Nemo mortem effugit; pauci voluptatum fovēam, & interitum.
Supra lib. 12. cap. 6.
Edit. Guſſanov. xeno nu. 13.

*trades me, ubi constituta domus est omni viventi: recte beato Job etiam juxta historiam congruit, dum nimirum constat, quia ante Redemptoris gratiam, ad inferni claustra etiam^a justi ducerentur. Ipsa quippe inferni receptio, domus omnium viventium dicitur; quia nullus huc venit, qui ante Mediatoris adventum non illuc ipsa corruptionis suæ conditione pertransit: nullus huc venit, qui ad carnis mortem ejusdem corruptionis suæ gressibus non tetendit. De qua videlicet morte per Psalmistam dicitur: *Quis est homo qui vivet, & non videbit mortem?* Nam etsi ad cælum raptus Elias esse perhibetur; mortem tamen distulit, non evasit. De ipso quippe ore Veritatis dicitur: *Elias quidem venturus est, & restituet omnia.* Veniet enim restitutus omnia, quia ad hoc nimirum huic mundo restituitur, ut & prædicationis munera impleat, & carnis debitum solvat. Quæ tamen sancti viri sententia juxta allegoriæ mysterium, sanctæ Ecclesiæ vocibus ex persona congruit infirmorum, qui fidem verbo tenus tenent, sed contra præcepta fidei suis desideriis famulantur. Ait etenim: *Scio quia morti trades me, ubi constituta domus est omni viventi.* Quia enim^b multos in se voluptatibus deditos conspicit, eorumque jam interitum præscit; pensat quod in via vitæ præsentis suis quidem desideriis serviunt, sed tamen ad mortis domum perveniunt omnes, qui in ea carnaliter vivunt. Sunt vero nonnulli, qui in voluptatum suarum foveam corruunt, sed tamen per lamenta pœnitentiæ ab imis citius pedem reducunt, quos supernæ percussiois verbera ad eruditionem potius, quam ad extinctio-*

nem secant. Ex quibus apte subjungitur:

Veruntamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam; & si corruerit, ipse salvabis. Vers. 24.

67. In quibus profecto verbis hoc solerter debet intelligi, quod beatus Job dum sua narrat, in se alios transfigurat. Velut enim de se specialiter dicebat: *Elevasti me, & quasi super ventum ponens elifisti me valide: scio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi; & tamen non de se, sed de aliis adjungit: Veruntamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam.* Dum enim de se loquens ratiocinando, causas de aliis subdit, ^d quam multorum personas in se significet, ostendit. Manum itaque suam Dominus ad consumptionem peccantium non emittit, cum feriendo a peccatis corripit, & corruentes salvat, dum cadentes ad culpam in salutem corporis vulnerat; ut prostrati exterius, interius surgant: quatenus jacentes corpore ad interiorum statum redeant, qui stantes exterius ab statu mentis jacebant. Sequitur:

Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Vers. 25.

68. Quamvis vera compassio est passioni proximi ex largitate concurrere; nonnunquam tamen cum exteriora quæque abunde ad largiendum suppetunt, celerius dantis manus dationem invenit, quam animus dolorem. Unde scire necesse est, quia ille perfecte tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque in se animum sumit: ut prius

CAPUT XXXV. Nonnulli a Deo percussi ad eruditionem non ad extinctionem a peccato liberantur.

C

d

CAPUT XXXVI. REC. XXVII. Eleemolyna ex mentis affectu quo fit, potissimum æstimanda.

^a Post. editi cum Germ. *descenderent*; quod idem sonat; ejus tamen loco reponendum censuimus *ducerentur*, propter MSS. & edit. consensum.

^b Deest, *in se*, in excusis rec. Supple-

vimus ex MSS. Corb. Germ. Laud. Bellov. Norm. quibus concinunt vel vulgati.

^c Deest, *quasi*, in pler. Norm.

^d Al. *quia multorum*.

Pf. 82. 49.

Elias mortem distulit, non evasit.

Matt. 17. 31. Pater. in Matt. 6. 77.

Largitorem non faciat rerum abundantia, sed compassio.

prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministerium concurrat. Nam sæpe, ut prædiximus, largitorem muneris, rerum facit abundantia, & non virtus compassionis. Qui enim afflicto perfecte compatitur, plerumque & hoc indigenti tribuit, ^a in quo ipse si dederit, angustatur. Et tunc plena est cordis nostri compassio, cum malum inopiæ pro proximo suscipere non metuimus, ut illum passione liberemus.

Pietatis formam Christus nobis dedit, & docuit Paulus.

69. Quam videlicet pietatis formam Mediator nobis Dei & hominum dedit. Qui cum posset nobis etiam non moriendo concurrere, subvenire tamen moriendo hominibus voluit: quia nos videlicet minus amasset, nisi & vulnera nostra susciperet: nec vim nobis suæ dilectionis ^b ostenderet, nisi hoc quod a nobis tolleret, ad tempus ipse sustineret. Passibiles quippe mortalesque nos reperit, & qui nos exsistere fecit ex nihilo, revocare videlicet etiam sine sua morte potuit a passione. Sed ut quanta esset virtus compassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est, ^c quod esse nos noluit: ut in semetipso temporaliter mortem susciperet, quam a nobis in perpetuum fugaret. An non in divinitatis suæ divitiis nobis invisibilis permanens, miris nos potuit virtutibus ditare? Sed ut ad internas divitias rediret homo, foras apparere dignatus est pauper Deus. Unde & prædicator egregius, ut ad largitatis gratiam viscera nostræ com-

VEI. XXVII.

^a Germ. & excusi, in quo ipse qui dederit. Mutavimus qui, in si, propter cet. consensum.

^b Germ. Gemet. ac alii Norm. infunderet.

^c Vatic. & al. recent. quod esse nos voluit, sed reclamantibus MSS. & contra S. Greg. mentem: ait enim Christum mortem, ut evaderemus, in se suscepisse; hoc est fieri voluisse quod nos esse noluit. Nostram lect. habent etiam pl. vet. ed. In Bessar. 2. voluit.

passionis accenderet, dixit: Propter ^d nos egenus factus est, cum dives esset. Qui sic etiam dicit: Non ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio. Hæc proculdubio condescendendo infirmis intulit, quoniam quibusdam inopiam ferre non valentibus, tolerabilius est minus tribuere, quam post largitatem suam ex inopiæ angustia murmurare. Nam ut ad magna largiendi studia audientium mentes accenderet, paulo post intulit, dicens: Hoc aut dico: Qui parce seminat, parce & metet. Plus autem nonnunquam esse dicimus compati ex corde, quam dare: quia quisquis perfecte indigenti compatitur, minus æstimat omne quod dat. Nisi enim dantis manum bona voluntas vinceret, idem prædicator egregius discipulis non dixisset: Qui non solum facere, sed & velle cepistis ab anno priori. Facile quippe est in bono opere obedire ^e etiam nolentem. Sed hæc magna in discipulis virtus exstiterat, eos bonum quod illis præceptum est, & ante voluisse.

d 2. Cor. 8. 9. 13.

2. Cor. 9. c.

2. Cor. 8. 10.

c

70. Quia itaque vir sanctus apud omnipotentem Deum aliquando majus datum noverat mentis esse, quam muneri, dicat: Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Exteriora etenim largiens, rem extra semetipsum præbuit. Qui autem fletum & compassionem proximo tribuit, ei aliquid etiam ^f de semetipso dedit. Idcirco autem plus compassionem, quam datum dicimus, quia

Exteriora largiens, aliquid de suo: compassionem impendens, aliquid dat de seipso.

d 2. Bessar. vos si etiam.

e Excusi etiam volentem. MSS. Corb. Germ. Anglic. Norm. Laud. Germ. Val-cl. Bellov. habent nolentem; sicque legendum probant verba seqq. sed hæc magna in discipulis virtus exstiterat, eos bonum quod illis præceptum est, & ante voluisse. In Paris. edit. ann. 1586. hanc lectionem habes in margine annotatam.

f Val-cl. de semetipso, gratia caritatis aspirante, dedit.

f

quia rem quamlibet plerumque dat etiam qui non compatitur, nunquam autem qui vere compatitur, quod necessarium proximo conspicit, negat.

Ecclesia filiis suis poenitentibus comparans, lacrymas & orationes iungit.

a

71. Quæ nimirum sententia bene quoque sanctæ Ecclesiæ vocibus congruit: quæ dum afflictos quosque per lamenta poenitentia conspicit, a suos ei oratione continua fletus iungit, & toties egeno compatitur, quoties menti virtutibus nudatæ, interventionis suæ precibus opitulatur. Super afflictum quippe compatientes plangimus, quando aliena damna nostra deputamus, & culpas delinquentium, nostris mundare fletibus nitimur. Quod videlicet agentes, plus plerumque nobis quam his, pro quibus agitur subvenimus: quia b apud intimum arbitrum & gratiam caritatis aspirantem, commissa quæque perfecte diluit propria, qui pure plangit aliena. Persecutionis igitur ultimæ sancta Ecclesia tribulatione deprehensa, reducat ad memoriam pacis tempore bona quæ gessit, dicens: *Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiabatur anima mea pauperi.* Quæ internæ lucis gaudia æterna desiderans, sed tamen adhuc dilata, quia malis exterioribus premittitur, sancti viri vocibus adjungat:

Verf. 26. Exspectabam bona, & venerunt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ.

CAPUT XXXVII. REC. XXVII. Electorum Ecclesiæ que dolor, etiam tempore pacis, a suis persecutionem tolerantium.

72. Fidelis enim populus exspectat bona, sed mala suscipit: præstolatur lucem, & tenebras incurrit: quia per remunerationis gratiam interesse jamque angelorum se gaudiis sperat, & tamen hic diutius dilatus, manus persequentium tolerat: & qui

a Plurimi suos eis; quod etiam annotavit Gilot. in margine. 2. Bellar. inter plurimos.

b Corb. Germ. Laud. & Germ. apud intimum arbitrem. Val-cl. apud mitissimum

Tom. II.

se quantocius æstimat æternæ lucis retributione perfrui, hic adhuc compellitur persecutorum suorum tenebras pati. Quæ videlicet mala persequentium minus dolerent, si ab infidelibus adversariisque consurgerent. Sed eo deterius mentem electorum cruciant, quo ab illis veniunt, de quibus bona præsumebant. Unde adhuc subditur:

Interiora mea efferbuerunt absque ulla requie. Verf. 27.

Sanctæ quippe Ecclesiæ interiora effervescente, est ipsos quoque, quos per amore fidei velut viscera ante gestaverat, in persecutionis atrocitate tolerare. Qui secreta prius illius cognoscentes, quanto sciunt ubi magis doleat, tanto deterius ab afflictione ejus minime quiescunt. Quos tamen & pacis suæ tempore graviter tolerat: quia suis prædicationibus eorum mores contrarios pensat. Gemit enim, cum eorum vitam sibi dissimilem conspicit. De quibus & apte subjungitur:

Prævenierunt me dies afflictionis. Ibidem. VET. XXVIII.

Scit namque sancta electorum Ecclesia, quod persecutione ultima, mala multa passura sit: sed hanc afflictionis suæ dies præveniunt, quia malorum vitam intra se graviter etiam tempore pacis portat. Nam quamvis diebus ultimis aperta infidelium persecutio sequatur; hanc tamen & priusquam appareat, hi qui in ea verbo tenus fideles sunt, pravis moribus antecurrunt. Sequitur:

Mærens incedebam, sine furore confurgens in turba clamavi. Verf. 28.

73. Notandum solícite juxta historiam video, quod sanctus vir, qui paulo superius dixit: *Elevasti me;*

arbitrem. In edit. Basil. 1514. annotatum *arbitrem* in margine.

c Germ. Gemet. & alii vetust. *efferbescere.*

CAPUT XXXVIII. REC. XXVIII. Sancti in honoris culmine humilitatem in rebus lætis mœrorem servant.

R r

me; inferius adjungit: *Mærens incedebam*. Miro enim ordine, uno eodemque tempore convenire in actibus bonorum solet & foris honor culminis, ^a & intus afflictæ mæror humilitatis. Unde sanctus quoque ^b vir elevatus rebus & honoribus, mærens incedebat: quia etsi hunc prælatum hominibus gloria potestatis ostenderat, interius tamen mærore suo secretum sacrificium Domino contriti cordis offerebat. *Sacrificium quippe Deo est spiritus contribulatus*. Sciunt autem electi quique consideratione intima contra exterioris excellentiæ tentamenta pugnare. Qui si ad exteriorem felicitatem suam cor apponerent, iusti profecto non essent. Sed quia cor humanum non potest de ipsis prosperitatibus rerum quantulacumque gloria nullo modo tentari, contra ipsam prosperitatem suam sancti viri intrinsecus dimicant: non dicone in elatione, sed ne in ejus saltem amore succumbant. Cui valde succubuisse est, captivam mentem ejus desideriis subdidisse. Quis autem terrena sapiens, temporalia amplectens, beatum Job inter tot prospera lætum non crederet, cum ei suppeteret salus corporis, vita filiorum, incolumitas familiæ, integritas gregum? Sed quia in his omnibus non gauderet, ipse sibi testis est, qui ait: *Mærens incedebam*. Sancto enim viro adhuc in hac peregrinatione posito, omne quod sine visione Dei abundat, inopia est: quia cum sibi omnia electi adesse vident, gemunt quod omnium auctorem non vident: eisque totum hoc minus est, quia adhuc species unius deest: sicque eos foris exaltat gratia supernæ dispensationis, ut tamen intus subdisciplina teneat mæror magistræ caritatis. Per quam videlicet discunt, ut de his quæ exterius accipiunt,

apud semetipsos semper amplius humiliantur, mentem sub jugo teneant disciplinæ, nunquam ex potestatis licentia ad impatientiam erumpant. Unde apte subjungitur: *Sine furore consurgens in turba clamavi*. Sæpe namque seditiosorum tumultus hominum, præpositorum suorum mentem laceflunt, sui que ordinis limitem inordinatis motibus excedunt.

74. Et plerumque qui præsumunt, nisi in ore cordis Spiritus Sancti freno teneantur, in iratæ retributionis atrocitatem profiliunt; quantumque prævalent agere, tantum sibi in subditis æstimant licere. Amica etenim potestati pene semper impatientia est: eique etiam malæ subjectæ imperat; quia quod ipse sentit, potestas exsequitur. Sed sancti viri plus se interius patientiæ jugo subjiciunt, quam foris hominibus præsumunt; & eo veriore principatum foris exhibent, quo humiliorem Deo intrinsecus famulatum tenent: atque idcirco sæpe plus quosdam tolerant, quo se de eis ulcisci amplius possunt, ac ne unquam ad illicita transeant, plerumque nolunt pro se exsequi etiam quod licet: subjectorum strepitus sufferunt, per amorem increpant, quos per mansuetudinem portant. Unde nunc recte dicitur: *Sine furore consurgens in turba clamavi*: quia nimirum boni contra tumultus insolentium clamorem habent, & furorem non habent: quoniam eos, quos clementer tolerant, docere non cessant. Sed hæc, quæ juxta historiam de uno diximus, juxta allegoriam necesse est ut de diversis electis Ecclesiæ sentiamus. Ipsa quippe in electis suis etiam per prospera incedit mærens: quia nil sibi vere prosperum deputat, quousque bonum, quod singulariter quærit, apprehendat. Fideles quippe illius, temporali quidem pace perfruuntur, sed

Amica potestati pene semper impatientia est. quam superant boni.

Pf. 50. 19.

Contra prosperitatem intus dimittant.

Omne quod sine Dei visione abundat, inopia est.

^a Ita cum Corb. Germ. Turon. Gemet. aliisque Norm. vet. edit. At in re. ant. le-

gitur *afflictus mæror*.

^b In 2° Bess. *gloria & honoribus*.

sed perpetuo suspirant; honorantur, & afflicti sunt, quia plerumque ibi videntur in culmine, ubi cives non sunt. Ipsa etiam in turba sine furore confurgit, & clamat: quia pravorum vitam studio rectæ æmulationis, non autem vesania furoris insequitur. Irascitur & amat, sævit & tranquilla est: quatenus infirmos suos corrigat ex æmulatione, foveat ex pietate. Sequitur:

Urs. 29. Frater fui draconum, & socius struthionum.

CAPUT XXXIX. REC. XXXIX.

Nulla vera sanctitas, nisi quæ inter malos probata fuit.

Jer. 14. 6.

75. Quid draconum nomine, nisi malitiosorum hominum vita signatur? De quibus & per Prophetam dicitur: *Traxerunt ventum quasi dracones*. Perversi etenim quique ventum quasi dracones trahunt, cum malitiosa superbia instantur. Qui autem struthionum appellatione intelligi, nisi simulatores solent? Struthio etenim pennas habet, & volatum non habet: quia simulatores quique speciem sanctitatis habent, sed virtutem sanctitatis non habent. Visio quippe eos bonæ actionis decorat, sed a terra minime penna virtutis levat. Electus itaque sanctæ Ecclesiæ populus, quia pacis suæ tempore intra se quosdam malitiosos ac simulatores patitur, dicat: *Frater fui draconum, & socius struthionum*. Quod beati quoque Job vocibus specialiter congruit, qui ad culmen magnæ fortitudinis, bonus inter malos fuit. Nullus quippe perfectus est, qui inter proximorum mala patiens non est. Qui enim æquanimiter aliena mala non tolerat, ipse sibi per impatientiam testis est, ^a quia a boni plenitudine longe distat. Abel quippe esse renuit, quem Cain malitia non exercet.

RET. XXXIX.

a

7. q. 1. c. ad. adversitas. §. 3. p. Abel. Mali inter bonos hic permixti, cur?

76. Sic in tritura aræ grana sub

paleis premuntur, sic flores inter spinas prodeunt, & rosa quæ redolet, crescit cum spina quæ pungit. Duos namque filios habuit primus homo, sed unus electus, alter reprobatus fuit. Tres quoque filios Noe arca continuit, sed duobus in humilitate persistentibus, unus ad patris irrisionem ruit. Duos Abraham filios habuit, sed unus innocens, alius vero fratris persecutor fuit. Duos quoque Isaac filios habuit, unus in humilitate servatus, alter vero & priusquam nasceretur, reprobatus est. Duodecim Jacob filios genuit, sed ex his unus per innocentiam venditus, ceteri vero per malitiam venditores fratris fuerunt. Duodecim quoque Apostoli in sancta Ecclesia sunt electi, sed ne improbi remanerent, unus eis admixtus est, qui eos persequens probaret. Sic namque justo peccator cum malitia jungitur, sicut in fornace auro palea cum igne sociatur, ut quo ardet palea, purgetur aurum. Hi ergo veraciter boni sunt, qui in bonitate persistere etiam inter malos possunt. Hinc etiam sponsi voce sanctæ Ecclesiæ dicitur: *Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias*. Hinc ad Ezechielem Dominus dicit: *Fili hominis, increduli & subversores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas*. Hinc Petrus vitam beati Lot glorificat, dicens: *Et justum Lot oppressum, a nefandorum injuria conversatione eripuit*. Aspectu enim & auditu justus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam justii iniquis operibus cruciabant. Hinc Paulus discipulorum vitam glorificat, & glorificando confirmat, dicens: *In medio nationis prave & perverse, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vite*

Cant. 2. 2.

Ezec. 2. 6.

2. Fet. 2. 7.

Philip. 2. 15.

R r 2 vite

^a Vindoc. quia ab omni plenitudine Legis distat. Germ. quia ab omni plenitudine longe distat.

^b Ita Norm. Bellov. Corb. Germ. Laud.

& Val-cl. In Vind. impudica conv. Editi cum Germ. injusta conversatione. Hic quoque Bessar. ut supra impudica conversatione.

a *vita continente.* ^a Hinc per Johannem Angelus Pergami Ecclesiae attestatur, dicens: *Scio ubi habitas, ubi sedes est satanae, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam.* Beatus igitur Job ut ostendat cujus fortitudinis fuerit, insinuet cum quibus vixit, dicens: *Frater sui draconum, & socius struthionum.* ^b Quia minus esset quod ipse bona ageret, nisi & ad bonitatis suae cumulum ab aliis mala toleraret. Sequitur:

Forf. 30.

CAP. XL.
REC. XXX.
Propter infirmorum casum, fortes zeli sui igne adnuntantur.

c

d

e

Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt praecaudate.

77. Haec juxta historiam pensare negligimus, quia videlicet sermonis virtus patet ^c ex poena passionis. Sed quia, ut saepe jam diximus, plerumque beatus Job sic narrat gesta, ^d ut gerenda praenuntiet; bene hoc sanctae Ecclesiae vocibus congruit, quae dolorem persecutionis ultimae ^e in infirmis graviter sentit. Cumque ab illa alii pereunt, valentiores quique mœrore cruciantur. Exterior quippe causa ejus, est terrena dispensatio, interior vero cura caelestis. Cutis ergo nomine, infirmi signantur, qui nunc in ea exteriori utilitati deferviunt. Per ossa vero fortes ejus figurati sunt, in quibus corporis illius tota compago solidatur. Quia igitur aut provocati muneribus, aut persecutionibus afflicti, multi in ea ab statu fidei infirmi cadunt, eamque ipsi postquam ceciderunt, persequuntur; quid aliud, quam cutis suae nigredinem patitur, ut in ipsis postmodum foeda appareat, in quibus prius pulchra videbatur? Dum enim hi, qui prius

exteriora bene dispensare consueverant, contra electos Dei postmodum saeviunt, quasi cutis Ecclesiae antea justitiae colorem perdidit, quae ad nigredinem iniquitatis venit. Quod Jeremias etiam sub praecipui metalli specie deplorat, dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* Perversi ergo dum ab ejus sacramentis exeunt, plerumque inter reprobos locum honoris sumunt, ut ipsi contra sanctam Ecclesiam ex auctoritate saeviant, qui hanc atrocius quasi sciendo contemnunt. Unde & cum diceret: *Cutis mea denigrata est;* addidit, *super me;* quia hos, quos prius ad decorem justitiae quasi candidos habuit, post deterius nigros portat. Sed cum cutis ad nigredinem vertitur, fortes qui in illa sunt, zelo fidei contabescunt. Unde apte subjungit: *Et ossa mea aruerunt praecaudate.* Sic namque & priori tempore os fortissimum sanctae Ecclesiae quadam ariditate tædii Paulus aestuabat, cum quibusdam cadentibus diceret: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? qui scandalizatur, & ego non uror?* Cutis ergo denigratur, & ossa praecaudate ardescunt: quia dum infirmi ad iniquitatem profiliunt, fortes quique zeli sui igne cruciantur. Sequitur:

Thren. 4. 3.

2 COR. 12. 29

Verf. 32.

Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem stentium.

78. Quia organum per fistulas, & cithara per chordas sonat: potest per citharam recta operatio, per organum vero sancta praedicatio designari. Per fistulas quippe organi,

CAP. XLV.
VET. XXX.
REC. XXXI.
Verbi divini ministri, cum despiciuntur, stentiant, & ad poenitentiae luctum confugiant.

^a Rec. edit. hinc Johannes, per angelum Pergami Ecclesia. In MSS. Turon. Bellov. Laud. Corb. Germ. Germ. &c. non, per angelum Johannes, sed, angelus per Johannem loquitur; idque sacro textui & rationi magis congruit.

^b Plerique Norm. quia minus essent bona, qua ipse ageret.

^c Turon. ex persona passionis.

^d Gilot. & plur. edit. ut gerendo. In Gussanv. legitur pronuntiet, quod mendum typographicum esse conferemus, nisi in vet. Paris. & Basil. etiam occurreret. MSS. vero miro consensu habent prannuntiet, & ita legendum sermonis series probat.

^e Laud. in infirmis, sed mendose. Hic S. Greg. opponit infirmos, fortibus.

ni, ora prædicantium; per chordas vero citharæ, intentionem recte viventium non inconvenienter accipimus. Quæ dum ad vitam aliam per afflictionem carnis tenditur, ^a quasi extenuata chorda in cithara per intuentium admirationem sonat. Sicatur etenim chorda, ut congruum in cithara cantum reddat; quia & sancti viri castigant corpus suum, & servituti subiciunt, atque ab infimis ad superiora ^b tenduntur. Pensandum quoque est, quod chorda in cithara si minus tenditur, non sonat: si amplius, raucum sonat: quia nimirum virtus abstinentiæ aut omnino nulla est, si tantum quisque corpus non edomat, quantum valet: aut valde inordinata est, si corpus atterit plus quam valet. Per abstinentiam quippe, carnis vitia sunt extinguenda, non caro: & tanto quisque sibi debet moderamine præesse, ut & ad culpam caro non superbiat, & tamen ^c ad effectum rectitudinis in operatione subsistat. Intueri inter hæc egregium prædicatorem libet, quanta arte magisterii, fidelium animas velut in cithara chordas tensas, alias amplius tendendo extenuat, atque alias a tensione sua relaxando conservat. Aliis etenim dicit: *Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiiis*: Et rursus ait: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram*. Et tamen prædicatori carissimo scribit, dicens: *Noli adhuc*

^a Angl. & Norm. *quasi extenta*; quam lectionem flagitare videntur repetita hic verba *tenditur, tenduntur*. At vero in optimæ notæ MSS. legitur *extenuata*, maxime Germ. Laud. & Corb. Germ. ideoque vocem illam retinendam censemus, ut verisimilius usurpatam a S. Gregorio, posteaque a sciolis mutatam; quod *extenta chorda*, loco melius congruere videretur. Sane si prius lectum fuisset *extenta chorda*, nemini venisset in mentem, hac voce expuncta, scribere, *extenuata chorda*. Favent huic lectioni quæ infra leguntur: *tendendo extenuat. Extenuando tendit*.

^b Ita Corb. Germ. Norm. Laud. Val-cl,

aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Illas ergo chordas extenuando tendit, ne non tensæ omnimodo non sonent: hanc vero a tensione temperat, ne dum plus tenditur, minus sonet.

79. Sive autem sancti prædicatores in Ecclesia, seu quilibet simplices & abstinentes, prout vires accipiunt, in ea proximis suis canticum bonæ exhortationis reddunt. Nam & prudentes quique ad prædicationis fructum solerter invigilant, atque ut alios ad vitam pertrahant, sono magnæ persuasionis elaborant; & qui in ea tardioris ingenii videntur, ex ipso suæ vitæ merito in quantum se posse conspiciunt, exhortationis erga alios auctoritatem sumunt, atque ad cœlestem patriam quos valent trahere non desistunt. Sed sancta Ecclesia extremis persecutionibus pressa, cum verba sua a reprobis contemni considerat, amoris sui gratiam ad sola lamenta format: quia nimirum deslet, ^d quos exhortando trahere non valet. Dicit ergo. *Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium*. Ac si aperte fateatur, dicens: Pacis quidem meæ tempore per alios parva more citharæ, per alios vero more organi magna & sonora prædicabam: ^e sed nunc in luctum cithara, & organum in vocem flentium versum est; quia dum me contemni conspicio, eos qui prædicationis ^f

can-

& Germ. Excusi *tendunt*.

^c Recent. editi *ad affectum*. Legendum est *ad effectum*, sive rationem sive MSS. cod. consulamus, Turon. Germ. Laud. Norm. Corb. Germ. &c.

^d Turon. *quos orando*; ita quoque olim in Corb. German. nunc legitur, *exhortando*.

^e Sic ibidem brevius in MSS. Turon. Bellov. Germ. & Norm. legitur, quam in editis, *sed nunc versa est in luctum &c.* In Corb. Germ. adhuc brevius, *sed nunc in luctum cithara & organum versum est*.

^f Corb. Germ. Norm. & Germ. *canticum*, & ita infra, pro, *cantus, cantum*.

Duplex exhortationis modus, alius verbis, alius operibus.

a

b
Abstinentiam discretio moderatur.

Vitia carnis extinguantur, non caro.

c

Rom. 13. 13.

Coloss. 3. 5.

1. Tim. 5. 23.

d

e

f

cantum non audiunt, deploro. Hæc per quosdam sancta Ecclesia in fine factura est: hæc per quosdam in suis jam exordiis fecit. ^a Primus quippe martyr Stephanus Judæis persecuentibus prodesse prædicando conatus est, quos tamen post verba prædicationis, dum videret ad jaciendos lapides convolasse, fixis genibus orabat, dicens: *Domine Jesu, ne statuas illis hoc peccatum*. Quid ergo huic, qui diu & parva & magna narraverat, nisi jam suæ citharæ atque organi cantus fielebat atque in luctum versa fuerant, quia eos quos prædicando non traxerat, amando flebat? Quod nimirum quotidie sancta Ecclesia agere non desistit, quæ prædicationis verbum pene ubique conticuisse jam conspicit. Alii namque loqui diffi-

mulant, alii recta audire contemnunt. Sed electorum mens dum tacere ^b cantum prædicationis conspicit, gemens ac tacita ad fletus redit. Dicat ergo: *Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium*: quia electus quisque quo sanctæ prædicationis vox siluit, eo damna Ecclesiæ gravius plangit.

80. Hucusque beatus Job descripsit mala quæ pertulit: hoc vero ex loco incipit narrare subtilius bona quæ fecit. Sed doloris verba historica atque allegorica expositione transcurrimus, virtutum vero opera ex magna parte juxta solius historiæ textum tenemus: ne si hæc ad indaganda mysteria trahimus, veritatem fortasse operis vacuare videamur.

^a Germ. Bellovac. Corb. Germ. & plur. maxime Norm. *martyr quippe Stephanus*, omisso, *primus*.

^b 2ds Bessar. *canticum* in textu, *cantum* habet in margine.

LIBER VIGESIMUS-PRIMUS.

Exponitur Cap. 31. Lib. Job, ad Versus 24. exclusive, & laudatis prius castitate, humilitate, misericordia, multa de occasione peccati fugienda potissimum docentur.

CAP. I.
In expli-
candis fa-
ctis Seri-
pturis, nec
solum histo-
ricus sensus
sequendus
est, nec
semper al-
legoricus.
Pat. in Gen.
cap. 64.

1. **I**ntellectus sacri eloquii inter textum & mysterium tanta est libratione^a pensandus, ut utriusque partis lance moderata, hunc neque nimix discussionis pondus deprimat, neque rursus torpor incurria vacuum relinquat. Multæ quippe ejus sententiæ tanta allego-riarum conceptione sunt gravidæ, ut quisquis eas ad solam tenere historiam nititur, earum notitia per suam incuriam privetur. Nonnullæ vero ita exterioribus præceptis inserviunt, ut si quis eas subtilius penetrare desiderat, intus quidem nihil inveniat, sed hoc sibi etiam quod foris loquuntur abscondat.

Probatur
prior propo-
silio.
Gen. 30. 37.

2. Unde bene quoque narratione historica per significationem dicitur: *Tollens Jacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticavit eas, detraclisque corticibus, in his^b que exspoliata fuerant, candor apparuit: illa vero quæ integra erant, viridia permanserunt, atque in hunc modum color effectus est varius. Ubi & subditur: Posuitque eas in canalibus, in quibus effundebatur aqua; ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent. Factumque est ut in ipso calore coitus*

Ibid. 32.

Ibid. 39.

oves intuzrentur virgas, & parerent maculosa & varia, & diverso colore respersa. Quid est enim virgas virides, amygdalinas, atque ex platanis ante gregum oculos ponere, nisi per Scripturæ sacræ seriem, antiquorum patrum vitas atque sententias in exemplum populis præbere? Quæ nimirum quia juxta rationis examen rectæ sunt, virgæ nominantur. Quibus ex parte corticem subtrahit, ut in his quæ exspoliantur, intimus candor appareat: & ex parte corticem servat, ut sicut fuerant exterius, in viriditate permaneant: variusque virgarum color efficitur, dum cortex ex parte subtrahitur, ex parte retinetur. Ante considerationis enim nostræ oculos præcedentium patrum sententiæ quasi virgæ variæ ponuntur. In quibus dum plerumque intellectum litteræ fugimus, quasi corticem subtrahimus: & dum plerumque intellectum litteræ sequimur, quasi corticem servamus. Dumque ab ipsis^c cortex litteræ subducitur, allegoriæ candor interior demonstratur: & dum cortex relinquitur, exterioris intelligentiæ virentia exempla monstrantur. Quas bene Jacob in aquæ canalibus posuit, quia & Redemptor noster in libris eas sacræ

c

^a Ebroic. Utric. ac plur. *suspensus*.
^b Sic, præeunte Vulgata, legitur in MSS. Corb. Germ. Norm. Germ. Laud. Val cl. &c. quibus consentiunt veteres edit. In veteri tamen edit. Basil. habes, *quæ integra erant, virides*. Idem legitur in Gilot. Arrisit magis Romanis editoribus sub Sixto V. & Gullanv. *quæ exspoliata fuerant*

illa vero integra . . . virides. Deinde, & parerent maculosas & varias, & div. col. respersas.

^c In Laud. perantiquo, *cortex*; quod fortasse olim in usu erat pro *cortex*; hinc in casibus flexis, *corticis, cortici*, &c. non *cortecis, corteci*.

scientiæ, quibus nos intrinsicè infundimur, fixit. Has aspicientes arietes cum ovibus coeunt: quia rationales^a nostri spiritus, dum in earum intentione defixi sunt, singulis quibusque actionibus permiscentur, ut tales fetus operum procreent, qualia exempla præcedentium in vocibus præceptorum vident; & diversum colorem proles boni operis habeat: quia & nonnunquam^b subtracto litteræ cortice, acutius interna considerat, & reservato nonnunquam historiæ tegmine, bene se in exterioribus format.

Probatur altera.

Prov. 30. 33.

3. Nam quia divinæ sententiæ aliquando interius rimandæ sunt, aliquando exterius observandæ, per Salomonem quoque dicitur: *Qui fortiter premit ubera ad elicendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer^c emungit, elicit sanguinem.* Ubra quippe fortiter premimus, cum verba sacri eloquii subtili intellectu pensamus; qua pressione dum lac quærimus, butyrum invenimus: quia dum nutriri vel tenui intellectu quærimus, ubertate internæ pinguedinis unguimur. Quod tamen nec nimie nec semper agendum est: ne dum lac quæritur ab uberibus, sanguis sequatur. Plerumque etenim quidam dum verba sacri eloquii plus quam debent discutunt, in carnalem intellectum cadunt. Sanguinem quippe elicit, qui vehementer emungit: quia carnale efficitur hoc, quod ex nimia spiritus discussione sentitur. Unde necesse est, ut beati Job opera, quæ inter increpantium amicorum verba idcirco narrat, ne afflictæ mens il-

lius in desperatione deficiat, juxta pondus historiæ perscrutemur: ^d ne si hæc animus plusquam necesse est spiritaliter investiget, a verborum ejus uberibus sanguis nobis pro lacte respondeat. Si quando vero quædam mystica in suorum operum narratione permiscet, ad hæc necesse est ut mens concitaredat, ad quæ hanc ipse, ut datur intelligi, ordo loquentis vocat. Nam sanctus vir postquam ea quæ sibi per flagellum Domini fuerant inflicta, narravit, nunc per ordinem proprias enumerando virtutes, qualis ante flagellum fuerit, innotescit: sic vitæ suæ historiam texens, ^e ut ei perrarum aliquid, quod allegorice intelligi possit, interferat: quatenus & ex magna parte historica sint quæ memorat, & tamen aliquando per hæc eadem ad spiritalem intelligentiam consurgat. ^f Qua itaque fortitudine ab omni lapsu exteriora sua custodiæ interioris disciplina constrinxerit, insinuat dicens:

Peperi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. ^{Job 31. Vers. 1.}

4. Cum sit invisibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangitur, nisi quod inhærens corpori, quasi quædam egrediendi foramina ejusdem corporis sensus habet. Visus quippe, auditus, gustus, odoratus, & tactus, quasi quædam viæ mentis sunt, quibus foras veniat, & ea quæ extra ejus sunt substantiam, concupiscat. Per hos etenim corporis sensus quasi per fenestras quasdam exteriora quæque anima respicit, respiciens concupiscit. Hinc etenim Jeremias ait:

Ascen-

CAP. II.
Ne mens illicita concupiscat, cohibendi sunt sensus exteriores qui sunt aditus mentis.

Par. in Jer. cap. 13.

^a Vindoc. nostri sensus.

^b Germ. & Gemet. subtracta littera cortice.

^c Vindoc. & vet. edit. Paris. emulget. Turon. emulgit. Corb. Germ. emulgetur. Laud. Germ. & Val. cl. emulgitur. Norm. emungitur, & ita infra. Bedar. emulgitur

hic & infra.

^d Val. cl. ne si hæc animum . . . spiritaliter investigata pulsens, ex verborum &c.

^e Norm. ut ei perraro.

^f Gemet. qua utique fortitudine.

Jer. 9. 21. *Ascendit mors^a per fenestras nostras,*
 2 *ingressa est domos nostras.* Mors quippe per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cum per sensus corporis concupiscentia veniens, habitaculum intrat mentis. Quod contra hoc quod jam sæpe diximus de justis, per Isaiam dicit: *Qui sunt hi, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?* Justique volare ut nubes dicti sunt, quia a terrenis contagiis sublevantur: & quasi columbæ ad fenestras suas sunt, quia per sensus corporis exteriora quæque intentione non respiciunt rapacitatis, eosque foras non rapit concupiscentia carnalis. Quisquis vero per has corporis fenestras incaute exterius respicit, plerumque in delectationem peccati, etiam nolens cadit; atque obligatus desideriis, incipit velle quod noluit. Præceps quippe anima dum ante non providet, ne incaute videat quod concupiscat, cæca post incipit desiderare quod vidit. Unde & Prophetæ mens, quæ sublevata sæpe mysteriis internis intererat, quia alienam conjugem incaute vidit, obtenebrata postmodum sibiinet illicitè conjunxit. Sanctus autem vir, qui acceptis corporis sensibus velut subjectis ministris quidam æquissimus judex præest, culpas conspicit antequam veniant, & velut ^b insidiantii hosti fenestras corporis claudit, dicens: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem*

de virgine. Ut enim cogitationes cordis caste fervare potuisset, fœdus cum oculis pepigit, ne prius incaute aspiceret, quod postmodum invitus amaret. Valde namque ^c est quod caro deorsum trahit; & semel species formæ cordi ^d per oculos illigata, vix magni luctaminis manu solvitur. Ne ergo quædam lubrica in cogitatione versemus, providendum nobis est; quia intueri ^e non decet, quod non licet concupisci. Ut enim munda mens in cogitatione servetur, a lascivia ^f voluptatis suæ deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam. Neque enim Eva lignum vetitum contigisset, nisi hoc prius incaute respiceret. Scriptum quippe est: *Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulcrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit.* Hinc ergo pensandum est, quanto debeamus moderamine erga illicita visum restringere nos, qui mortaliter vivimus, si mater viventium per oculos ad mortem venit. Hinc etiam sub Judææ voce, quæ exteriora videndo concupiscens, bona interiora perdiderat, Propheta dicit: *Oculus meus deprædatus est animam meam.* Concupiscendo enim visibilia, invisibiles virtutes amisit. Quæ ergo interiorem fructum per exteriorem visum ^g perdidit, per oculum corporis pertulit prædam cordis. Unde nobis ad custodiendam cordis munda-

c
d
Intueri non decet quod concupiscere non licet.
e

Gen. 3. 6.
Par. in Gen. cap. 17.

Thren. 3 51.

b

g

^a Germ. *per fenestras suas.* Uticensis, Beccens. & alii *per fenestras vestras . . . domos vestras . . . & domos ingreditur, cum.* Val. cl. habet quoque, & *domos ingreditur.* Legi debet ex Vulgata, ceterisque versionibus, & ex textu Hebr. *fenestras nostras* &c.

^b Editi *insidiantii morti.* Sic legendum suadet locus Isaie qui explicatur supra: *ascendit mors per fenestras nostras;* verum contradicunt MSS. Anglic. & nostri qui præ se ferunt *insidiantii hosti.* Germ. tamen & Corb. Germ. habent *insidiantii morti.*

^c Placuit recentioribus editoribus addere *grave,* cum in MSS. & prioribus excusis simpliciter legatur, *valde namque est quod.*

^d Germ. & Val-cl. *per oculos illata.*
^e Germ. & Norm. *non debet,* quod etiam habent nonnulli editi. In 2. Bessar. *debet.*

^f Germ. Gemet. Utic. Pratel. *voluntatis suæ.*

^g Gilot. in margine pro diversa lectione, *protulit,* quod etiam habent aliquæ vet. edit.

ditiam, exteriorum quoque sensuum disciplina servanda est. Nam quantalibet virtute mens polleat, quantalibet gravitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exterius perstrepunt; & nisi interioris gravitatis pondere, & quasi juvenili quodam vigore refrenentur, ad fluxa quæque & levia mentem enervem trahunt.

Exemplum
Job non solum
carnis, sed etiam
cordis & mentis luxuriam
refrenantis.

5. Videamus igitur quomodo beatus Job id quod in eo fluxum ac puerile caro sapere potuit, juvenili sapientia vigore restrinxit. Ait enim: *Pepigi fœdus cum oculis meis*. Et quia non in se actionem tantummodo, sed & cogitationem luxuriæ extinxit, secutus adjunxit: *Ut ne cogitarem quidem de virgine*. Sciebat nimirum luxuriam esse in corde refrenandam, sciebat per sancti Spiritus donum, quod Redemptor noster veniens, Legis præcepta transcenderet, & ab electis suis non solum luxuriam carnis, sed etiam cordis aboleret, dicens: *Scriptum est: Non adulterabis: ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*.

Pat. in Mat.
cap. 16.

Matth 5. 27.

Per Moysen
luxuria perpetrata,
per Christum etiam
cogitata damnatur.

1. Pet. 2. 13.

Per Moysen quippe luxuria perpetrata, per auctorem vero munditiæ, luxuria cogitata damnatur. Hinc est enim quod discipulis primus Ecclesiæ pastor dicit: *Propter quod succincti lumbos mentis vestrae, sobrii perfecte sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam*. Lumbos enim carnis succingere, est luxuriam ab effectu refrenare. Lumbos vero mentis succingere, est hanc etiam a cogitatione restringere. Hinc est, quod angelus, qui Johannem alloquitur, zona aurea super mamillas cinctus esse perhibetur. Quia enim Testamenti novi mun-

Apoc. 1. 13.

ditia etiam cordis luxuriam frenat, angelus qui in eo apparuit, in pectore cinctus venit. Quem bene zona aurea stringit: quia quisquis supernæ patriæ civis est, non jam timore supplicii, sed amore caritatis immunditiam deserit. Malum vero luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus namque hostis noster cum ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitatione molitur. Unde & serpenti a Domino dicitur: *Pectore & ventre repes*. Serpens videlicet ventre repit, quando hostis lubricus per humana membra sibimet subdita, usque ad expletionem operis luxuriam exercet. Serpens autem repit pectore, quando eos, quos in opere luxuriæ non valet, polluit in cogitatione. Alius itaque luxuriam jam perpetrat actione, huic serpens repit ex ventre. Alius autem perpetranda versat in mente, huic serpens repit ex pectore. Sed quia per cogitationem ad explenda opera pervenitur, recte serpens prius pectore, & postmodum repere ventre describitur. Unde beatus Job, quia disciplinam etiam in cogitatione tenuit, una custodia serpentis pectus ventremque superavit, dicens: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine*. Quam nimirum cordis munditiam quisquis adipisci non appetit, quid aliud quam ejusdem a se munditiæ auctorem repellit? Unde & beatus Job protinus subdit:

Qui cœli civis est luxuriam deserat, non timore sed caritate.
Pat. in Gen. cap. 24.

Genes. 3. 14.

REC. 111.

VE T. 111.

Quam enim partem Deus haberet in me desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?

Vers. 2.

6. Ac si aperte dicat: Si mentem in cogitatione polluero, ejus qui munditiæ auctor est, esse heredi-

C A P. III.
Ut Dei hereditas sumus, in nobis peccatum non regnet.

quam exarati manu; si tamen excipias Corb Germ. cui rec. edit. concinunt.

c In 2do Bessar. pertrahere.

a 2. Bessar. in . . . est enim.
b Recent. edit. *adversarius noster* . . . secreta polluere cogitationis molitur. Notam lect. habent antiq. cod. tam excusi

ditas nequaquam possum. Nulla enim bona sunt cetera, si occulti iudicis oculis castitatis testimonio non approbantur. Omnes quippe virtutes in conspectu conditoris vicaria ope se sublevant: ut quia una virtus sine alia vel nulla est omnino, vel minima, vicissim sua conjunctione fulciantur. Si enim vel castitatem humilitas deserat, vel humilitatem castitas relinquat, apud auctorem humilitatis & munditiæ prodesse quid prævalet vel superba castitas, vel humilitas inquinata? Sanctus igitur vir ut ab auctore suo in bonis reliquis possideri mereatur, cordis munditiam custodiens, dicat: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet Deus in me desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?* Ac si aperte fateatur, dicens. ^a Habere me possessionem suam excelsorum conditor renuit, si mens mea ante conspectum illius in infimis desideriis tabescit.

7. Sed inter hæc sciendum est, aliud esse quod animus de tentatione carnis patitur, aliud vero cum per consensum delectationibus obligatur. Plerumque enim cogitatione prava pulsatur, sed renititur: plerumque autem cum perversum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium volvit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cum pulsatur; sed cum hanc sibi per delectationem subjugat. Hinc etenim prædicator egregius dicit: *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana.* Humana quippe tentatio est, qua plerumque ^b in cogitatione tangimur etiam nolentes: quia ut nonnunquam &

illicita ad animum veniant, hoc utique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Jam vero dæmoniaca est, & non humana tentatio, cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus adstringit. Hinc iterum dicit: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Peccatum quippe in mortali corpore nequaquam non esse, sed regnare prohibuit: quia in carne corruptibili non regnare potest, sed non esse non potest. Hoc ipsum namque ei de peccato tentari peccatum est, quo quia quamdiu vivimus, perfecte omnimodo non caremus; sancta prædicatio quoniam hoc expellere plene non potuit, ei de nostri cordis habitaculo regnum tulit, ut appetitus illicitus etiam plerumque bonis nostris cogitationibus occulte se quasi fur inferat, saltem si ingreditur, non dominetur. Vir igitur sanctus ^c dicens: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine: nequaquam vult intelligi, quia ejus animum culpa in cogitatione non contigit, sed quia nunquam hunc ex consensu superavit. Nam velut integerrimam possessionem Dei, mentem suam contra adversarii deprædationem vindicat, qui protinus adjungit: Quam enim partem haberet Deus in me desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?* Ac si aperte dicat: Carne quidem mortali corruptionis conditioni subjaceo, sed auctori unde servio, si ei integrum a consensu culpæ animum non defendo? Sequitur:

Numquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniquitatem?

Sf 2

8. ^a Fe-

Nihil prodest vel superba castitas, vel humilitas non casta.

Cogitatio immunda non inquinat cum pulsatur, sed cum per delectationem subjugatur. De pœnit. dist. 2. c. 23. inter hæc.

1. Cor. 10. 13.

Rom. 6. 12.

In carna corruptibili sufficit peccatum non regnare.

C

Verf. 3.

^a Ita cum Corb. Germ. Norm. & aliis MSS. vet. edit. In recent. *habere in me.*

^b Recent. addiderunt *turpi*, reclamanti.

bus MSS. & vet. excusis.

^c 2. Bessar. *dicat.*

a
C A P. IV.
V. & R. IV.
Justi per as-
perum iter
ad salutis
patriam, re-
probi per a-
mœna pra-
ra ad fo-
veam ten-
dunt.

8. ^a Festina consolatio bonorum, est consideratus finis malorum. Dum enim ex eorum interitu malum conspiciunt quod evadunt, leve existimant quiddid adversi in hac vita patiuntur. Eant ergo nunc reprobi, & delectationum suarum desideria compleant: in finis suidamnatione sensuri sunt, quia mortem male viventes amaverunt. Transitorio autem verberere affligantur electi, ut a pravitate flagella corrigant; quos paterna pietas ad hereditatem servat. Nunc etenim flagellatur justus, & verberere disciplinæ corrigitur: quia ad æternæ hereditatis patrimonium præparatur. In suis autem voluptatibus relaxatus injustus, quia tanto temporalia bona suppetunt, quanto æterna denegantur. Injustus ad debitam mortem currens, effrenatis voluptatibus utitur; quia & vituli qui mactandi sunt, in liberis partibus relinquuntur. At contra justus a delectationis transitoria^b jucunditate restringitur, quia & nimirum vitulus ad laboris usum vitæ deputatus, sub jugo retinetur. Negantur electis in hac vita bona terrena: quia & ægris, quibus spes vivendi est, nequaquam a medico cuncta quæ appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobis bona, quæ in hac vita appetunt: quia & desperatis ægris omne quod desiderant, non negatur. Perpendant igitur justi quæ sint mala, quæ^c iniquos manent, & nequaquam eorum felicitati invideant, quæ percurrit. Quid est enim quod de eorum gaudiis admirentur, quando & ipsi per iter asperum ad salutis patriam, ^d &

^a Hinc amovimus, *O quanta consolatio ægris, & quantus mœror (al. metus) sanis*, quæ in MSS. non inveniuntur, & ex margine proculdubio in textum omnium quot quot vidimus excusorum, irrepsert. Sane explicatio textus Job, ab istis verbis incipit: *festina consolatio &c.* quæ non cohærent cum iis: *o quanta &c.* hanc sententiam aliquis in margine annotaverat,

illi quasi per amœna prata ad foveam tendunt? Dicat ergo vir sanctus: *Numquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniquitatem?* Quod videlicet alienationis verbum durius sonaret, si hoc interpretes in suæ linguæ voce tenuisset. Quod enim apud nos alienatio, hoc apud Hebræos anathema dicitur. Tunc ergo alienatio erit reprobis, cum ab hereditate districti judicis se anathema esse conspiciunt, quia hic cum perverfis moribus contemserunt. Floreant igitur iniqui, a flore æternæ hereditatis alieni: justi vero semetipsos solerter inspiciant, & in cunctis actionibus suis a Domino se videri pertimescant. Unde & apte mox subditur:

Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?

Verf. 4.

9. Quid viarum nomine, nisi actiones denuntiat? Hinc enim per Jeremiam dicitur: *Bonas facite vias vestras & studia vestra.* Quid vero gressuum appellatione, nisi vel motus mentium, vel profectus accipimus meritorum? Quibus profecto gressibus ad semetipsam nos Veritas vocat, dicens: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis.* Ad se quippe venire nos Dominus præcipit, nimirum non gressibus corporis, sed profectibus cordis. Ipse namque ait: *Veniet hora quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem.* Et Paulo post: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate: nam & Pater tales querit, qui adorent eum.* In corde ergo esse gressus insinuat,

CAP. V.
Minutissima cogitationes, & tenuissima verba quæ parvi pendimus, in judicio Dei non prætermittentur.
Jer. 7. 3.
Matt. 11. 28.

Johau. 4. 21.

Ibid. 23.

quam postea editores minus caute textui inseruerunt.

^b Antiq. excusi post MSS. plerosque *jocunditate*. Bellar. idem habet *jocunditatem*: & mox, *quia nimirum ... usum jure reputatus*. Et infra *iniquis permanent*.

^c Germ. Corb. Germ. Laud. Val-cl. Turon. & Norm. *iniquis permanent*.

^d 2. Bellar. *currunt*. Mox *vir justus*.

finuat, quando & ut veniamus vocat, & tamen motu corporis nequaquam nos ad alia transire denuntiat. Sic autem Dominus uniuscujusque considerat vias, sic dinumerat gressus, ut ne minutissimæ quidem cogitationes ejus judicio, ac verba tenuissima, quæ apud nos usu viluerunt, indiscussa remaneant. Hinc enim dicit: *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui dixerit fratri suo, Racha; reus erit concilio. Qui dixerit, Fatue; reus Gehennæ ignis.* Racha quippe in Hebræo eloquio ^a vox interjectionis est, quæ quidem animum irascentis ostendit, nec tamen plenum verbum iracundiæ exprimit. Prius ergo ira reprehenditur sine voce, postmodum vero ira cum voce, sed necdum pleno verbo formata: ad extremum quoque cum dicitur, Fatue; ira redarguitur, quæ cum excessu vocis expletur etiam perfectione sermonis. Et notandum, quod in ira prohibet reum esse judicio: in voce iræ, quod est Racha, reum concilio: in verbo vocis, quod est fatue, reum Gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ crevit ordo sententiæ: quia in judicio adhuc causa discutitur, in concilio autem jam causæ sententia definitur: in Gehenna vero ignis ea quæ de concilio egreditur, sententia expletur. Quia igitur humanorum actuum Dominus subtili examine gressus enumerat; ira sine voce, judicio; ira in voce, concilio: ira vero in voce atque sermone, Gehennæ ignibus mancipatur. Hanc subtilitatem considerationis ejus Propheta aspexerat, cum dicebat: *Fortissime, magne, ^b potens Dominus exercituum: nomen*

tibi, magnus u consilio, incomprehensibilis cogitatu, cujus oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam: ut reddas unicuique secundum vias suas, & secundum fructum ^c adinventionum ejus:

10. Sic easdem vias Dominus subtili examinatione considerat, ut in unoquoque nostrum nec ea quæ remuneret bona prætereant, nec mala, quæ videlicet displicent, sine increpatione derelinquat. Hinc est enim, quod Angelum Ecclesiæ Pergami, & in quibusdam laudat, & in quibusdam redarguit, dicens: *Scio ubi habitas, ubi sedes est satanæ, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam.* Et paulo post: *Sed habeo adversum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam.* Hinc ^d Angelo Ecclesiæ Thyatiræ dicitur: *Novi opera tua, & caritatem tuam, & fidem, & ministerium, & patientiam tuam, & opera tua novissima plura prioribus: sed habeo adversum te ^e pauca, quia permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetem, docere & seducere servos meos, & fornicari, & manducare idolothytum.* Ecce bona memorat, nec tamen ressecanda mala sine pœnitentia relaxat: quia scilicet sic singulorum vias considerat, sic gressus enumerans pensat, ut subtili examine perpendat vel quantum quisque ad bona proficiat, vel quantum ad mala devians suis profectibus contradicat. Incrementum quippe meritorum, quod bonæ vitæ studiis augetur, plerumque mali admixtione retrahitur; & bonum quod animus operando construit, hoc alia perpetrando pervertit. Unde sancti viri tanto se subtilius in cogitatione-

RET. v.
par. in Matt.
cap. 12.

Matt. 5. 22.

2

Per gradus
culpæ, cre-
scit ordo
sententiæ
condemna-
toriz.

Jer. 22. 18.

b

Nulla sine
mercede
bona: nulla
mala sine
pœna.

Apoc. 2.
13. 14.

d
Ibid. 19.

e

^a Ed. vox indignantis. In omnibus Anglic. Norm. Corb. Ger. Turon. Vindoc. Germ. Laud. &c. legimus, vox interjectionis.

^b Deest Dominus, in recent. editis, etsi in MSS. & antiquioribus excusis habeatur.

^c Additur in Germ. & recent. ed. *manuum*. Non exstat in cet. MSS. aut. vet.

vulgatis. Abest etiam a textu Jeremiæ.

^d Omiserant excusi *Ecclesiæ*, quod legimus in MSS. præterquam in Germ. & Corb. Germ.

^e Deest, pauca in Laud. Corb. Germ. Utic. Becc. & aliis Norm. Deest etiam in 2do Bellar.

tione constringunt, quanto a super-
no iudice districtius considerari con-
spiciunt. Mentem quippe discutiunt,
invenire si qua deliquerint quærunt,
ut tanto fiant irreprehensibiles iudi-
ci, quanto semetipsos quotidie &
sine cessatione reprehendunt. Nec
tamen hac de re jam gaudia secu-
ritatis fumunt: quia ab illo se vi-
deri considerant, qui in eis & illa
videt, quæ videre ipsi in semetipsis
non valent. Et quidem beatus Job
perfectionis vitam inter veteres te-
nuit: sed quia ejus intentio ad Re-
demtoris adventum prophético spi-
ritu erumpit in illius præceptis,
pensat ipse quam multa de perfe-
ctione minus habeat. Unde & subdit:

verf. 5. & 6.

*Si ambulavi in vanitate, & fe-
stinavi in dolo pes meus: appendat
me in statera justa, & sciat Deus
simplicitatem meam.*

2
C A P. VI.
V E T. VI.
R E C. V.
Sancti me-
rita sua in
Christo
tamquam
in statera
curant ap-
pendere, ut
quod mi-
nus habent,
agnoscant.
Genes. 22.
12.

II. ^a Scire Deus dicitur, scire
nos facere, usitato nostræ locutionis
modo, qui latum diem dicimus,
ex quo contingit ut lætemur. Hinc
est enim quod ad Abraham Domi-
nus dicit: *Nunc cognovi, quod ti-
meas Deum*. Neque enim creator
temporum quidquam cognovit ex
tempore; sed cognoscere ejus, est
ex cujuslibet causæ emergentis ar-
ticulo nobis cognitionem præbere.
Quis vero stateræ nomine, nisi Me-
diator Dei & hominum designatur?
In quo æqua lance omnia merita
nostra pensantur, & in cuius præ-
ceptis agnoscimus, quid in nostra
vita minus habeamus. In hac au-
tem statera appendimur, quoties ad
vitæ ejus exempla provocamur.

^a Corb. Germ. & Laud. *scire Dei*.

^b Corb. Germ. & Laud. *pro vobis*, An-
tiquarius legens, *vobis relinquens exemplum
ut sequamini* &c. existimavit prius etiam
esse scribendum, *Christus pro vobis &c.* In
textu Græco legitur: *Christus pro nobis pas-
sus est, nobis relinq. ex. ut sequamini*.
Quod verbum flagitare videtur, ut prius le-
gatur *vobis relinquens*. Consule Criticos
ad hunc locum.

Hinc namque scriptum est: *Christus^b*
pro nobis passus est, vobis relinquens^{11. Pet. 2.}
exemplum, ut sequamini vestigia e-^{21.}
jus, qui peccatum non fecit, nec
inventus est dolus in ore ejus. Qui
cum malediceretur, c non maledice-^c
bat: cum pateretur, non comminaba-^d
tur. Hinc per Paulum dicitur; Per^e
patientiam^d curramus ad propo-^c
situm nobis certamen, aspicientes^e
in auctorem fidei, & consummatorem^{Heb. 12. 1.}
*JESUM qui proposito sibi gaudio su-
stinuit crucem, confusione contempta.*
Ad hoc itaque Dominus apparuit
in carne, ut humanam vitam ad-
monendo excitaret, exempla præ-
bendo accenderet, moriendo redi-
meret, resurgendo repararet. Cum
ergo nulla in se beatus Job jure
redarguenda reperit, ad exceedentem
omnia Redemtoris vitam mentis o-
culos tendit, ut in illa cognoscat
ipse quid minus habeat, cum di-
cit: *Si ambulavi in vanitate, &
festinavi in dolo pes meus: appen-
dat me in statera justa, & sciat
Deus simplicitatem meam*. Ac si a-
perte dicat: Si qua unquam levi-
ter, si qua perniciose perpetravi,
Dei & hominum Mediator appareat,
ut in ejus vita cognoscam, an ego
veraciter simplex fuerim. Qui enim,
ut diximus, suorum temporum vi-
ros excefferat, Mediatorem Dei &
hominum quærebat: ut in illo pen-
satus agnosceret, si vitam simplicem
vere tenuisset. Dicat ergo: *Appen-
dat me in statera justa, & sciat
Deus simplicitatem meam*. Quod est,
scire me faciat. Ac si patenter fa-
teatur, dicens: Quantum ad huma-
næ vitæ modum, f nulla in me re-
pre-

^e Utic. Becc. & alii *non remaledice-
bat*. Quod textui Græco respondet, nisi
malueris vertere: *maledicta non recessit*.

^d Norm. Corb. Germ. Laud. Germ. *cur-
ramus propositum*. 2. Bessar. *curramus,
propositum*.

^e Plerique Norm. *in auctore . . . & con-
summatore*.

^f Vindoc. *nullus me reprehendat jam vi-
deo*.

Prehendenda jam video : sed nisi Mediator Dei & hominum cum subtilioris vitæ præceptis appareat , quantum adhuc a vera simplicitate discrepem , non cognosco . Rectus vero ordo servatur , si prius in vanitate , & postmodum pes in dolo festinasse dicatur . Vanitas quippe ad levitatem , dolus vero ad malitiam pertinet . Et nonnulli plerumque ad quædam post malitiosa perveniunt , quia prius levia non declinant . Sequitur :

Vers. 7.

Si declinavit gressus meus de via .

CAP. VII.
V E T. VII.
A via declinamus, quoties erri-
mus, quod
consenti-
mus.
Par. in 2. Reg.
cap. 9.

12. Toties gressus de via declinat , quoties nostra cogitatio iter rectitudinis per consensum relinquit erroris . Quasi vero tot gressus extra viam ponimus , quot perverfis desideriis ab cœlestis vitæ delectatione separamur . Ut enim præfati sumus , adhuc carnis corruptibilis pondere gravati , nequaquam valemus sic vivere , ut nulla nos possit culpæ delectatio pulsare . Sed aliud est nolentem tangi , aliud consentientem animum perimi . Sancti autem viri tanto vigilantiori se circumspeditione custodiunt , quanto se pulsari sinistris ^a motibus vel transitorie delectationis dedignantur . Unde & adhuc subditur :

a

Ibidem .

Si secutus est oculus meus cor meum .

CAP. VIII.
R E C. VI.
Cordi illi-
cita concu-
piscenti
oculus fa-
mulari de-
neget . Ten-
tatio ali-
quando per
oculos tra-
hitur, ali-
quando in-
trinfecus
concupitur .

13. Ecce iterum per interioris vigoris custodiam ad exteriorum membrorum disciplinam redit : ut si quid fortasse cor illicitum concupisceret , pressus disciplinæ magisterio oculus videre recusaret . Sicut enim sæpe tentatio per oculos trahitur , sic nonnunquam concepta intrinfecus , compellit sibi extrinfecus oculos deservire . Nam plerumque res quælibet

^a Turon. moribus vel transitorie dedignantur . Ita etiam habent Val-cl. Germ. & Norm. retenta tamen voce motibus . 2. Bessar. motibus vel transitorie ded.

innocenti mente respicitur , sed ipsa conspectu animus concupiscentiæ gladio confoditur . Non enim , ut exempli causa jam diximus , illuc David Uriæ conjugem ideo studiose respexit , quia concupierat , sed potius ideo concupivit , quia incaute respexit . Fit vero rectæ retributionis examine , ^b ut qui exteriori negligenter utitur , interiori oculo non injuste cæcetur . Sæpe autem intrinfecus concupiscentia dominatur , & illecebratus animus ad usus suos sensus corporeos famulari , more tyrannidis exigit ; suisque voluptatibus oculos servire compellit , atque , ut ita dicam , fenestras luminis ad tenebras aperit cæcitatibus . Unde sancti viri cum sinistra pulsari delectatione se sentiunt , ipsa per quæ formæ species ad mentem ingreditur , disciplinæ magisterio lumina restringunt , ne pravæ cogitationi visio lenocinata famuletur . Quæ si unquam subtiliter custodiri negligitur , cogitationis immunditia protinus ad operationem transit . Unde & mox subditur ;

b

Qui exteriori negligenter utitur, interiori oculo juste cæcatur.

Et si in manibus meis adhaesit macula .

Ibidem .

14. Sanctus ergo vir sciens quod plerumque prava cogitatio per oculos veniat ad mentem , paulo superius dixit : *Pepigi fœdus cum oculis meis , ut ne cogitarem quidem de virgine .* Perpendens etiam , quod nonnunquam in mente oritur , sed huic obortæ oculi perverse famulantur , ait ; *Si secutus est oculus meus cor meum .* Ac si aperte dicat : Nec passim videre volui quæ concupiscerem , nec videndo unquam secutus sum quæ concupivi . Dicat ergo : *Si secutus est oculus meus cor meum : quia & si quid unquam illicitum mens*

CAP. IX.
R E C. VII.
Ne culpa ad opus prodeat, intus ubi nascitur extinguitur.

^b Vindoc. ut qui exteriora negligenter intuetur, interiori oculo non injuste cæcatur .

mens ejus, ut videlicet humana, concepit, altioris disciplinæ magisterio ^a constrictos sequi se per illicita sibi que famulari oculos noluit. Pensamus ad hæc conscientias nostras, & quanti culminis vir iste fuerit, ex nostri cordis dejectione videamus. Ecce si qua illicita aliquando cogitavit; quia ea citius intra arcana cordis gladio sancti vigoris extinxit, pervenire illa usque ad opera non permisit. Unde ut præmisimus, illico subjungit: *Et si in manibus meis adhesit macula*. Quando enim macula in manibus, id est culpa actionibus inhæreret, quam censura disciplinæ non sinebat in cogitatione proficere? Neque enim culpa ad opus prodire permittitur, si intus ubi nascitur, extinguitur. Si autem tentationi in corde nascenti festine non resistitur, hac eadem, qua nutritur, mora roboratur: ^b & existens foris in operibus, vinci vix prævalet, quia ipsam intus membrorum dominam mentem captivam tenet. Quia vero vir sanctus superiora omnia sub conditione intulit, si hæc unquam perpetraverit, sententia se maledictionis adstringit, dicens:

Vers. 8. Seram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur.

CAP. X.
REC. VIII.
Serit jejunus prædicator, & alius comedat, quando quæ docet non operatur.
Isai. 32. 20.

15. More sacri eloquii ferere dicimus, verba vitæ prædicare. Hinc etenim Propheta ait: *Beati qui seminatis super omnes aquas*. ^c Sanctæ quippe Ecclesiæ prædicatores super omnes aquas seminare conspexit, quia cunctis late populis verba vitæ, quasi cœlestis panis grana, tradiderunt. Comedere autem, est bonis operibus satiari. Unde per semetipsam Veritas dicit: *Meus cibus*

est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me. Si ergo ea quæ protulit, facere prætermisit, ait: *Seram, & alius comedat*. Ac si aperte dicat: Quod os meum loquitur, non ego, sed alter operetur. Prædicator quippe, qui a suis vocibus, moribus discerepat, jejunus serit, quod alius manducet: quia suo semine ipse non pascitur, quando a verbi sui recitidine prava actione vacuatur. Et quia ^{VET. VIII.} plerumque discipuli incassum bona audiunt, cum ex magistri vita, operum exemplo destruuntur, recte subjungitur: *Et progenies mea eradicetur*.

16. Doctoris enim progenies eradicatur, quando is qui per verbum nascitur, per exemplum necatur: quia quem lingua vigilans gignit, vitæ negligentia occidit. Neque enim torpenti nobis est mente transeundum. quod apud Salomonem mulier filium, quem vigilans lactare consueverat, dormiens interemit: quia nimirum magistri vigilantes quidem scientia, sed vita dormientes, auditores suos quos per vigiliæ prædicationis nutriunt; dum quod dicunt, facere negligunt, per somnum torporis occidunt, & negligendo opprimunt, quos alere verborum lacte videbantur. Unde plerumque dum ipsi reprehensibiliter vivunt, & habere discipulos vitæ laudabilis nequeunt, & alienos sibi attrahere conantur: quatenus dum bonos se habere sequaces ostendunt, apud judicia hominum excusent mala quæ agunt, & quasi per subditorum vitam, mortiferam tegant negligentiam. Unde illic mulier filium quia extinxit proprium, quæsitivum alienum. Sed tamen veram matrem Salomonis gladius invenit: quia videlicet

Ejus progenies eradicatur, quia quos per verbum gignit, per exemplum necat.
3. Reg. 3. 19.

Pat. in 3 Reg. cap. 2.

^a Ita cum Norm. Turon. Laud. Val-cl. Corb. Germ. vet. edit. in quibus tamen legitur *oculus ... constrictus*, pro *oculos constrictos*. Recentiores post Germ. proprio Marte, sic locum hunc mutaverunt: *constrictus se per illicita ducere, sibi que famula-*

ri oculus noluit.

^b Val-cl. & exiens foris. Corb. Germ. Ebroic. ac Prat. & exiens foras.

^c Prat. Sancta quippe Ecclesia prædicatores ... seminare conspexit.

licet cujus fructus vivat, vel cujus intereat, extremo examine ira districti judicis demonstrat. Ubi & illud est solerter intuendum, quod vivens filius prius dividi præcipitur, ut soli postmodum matri reddatur: quia in hac vita quasi partiri conceditur vita discipuli, dum ex illa nonnunquam alter apud Deum meritum, alter vero apud homines laudem habere permittitur.

Amisissis propriis filiis alienos vivere invict.

17. Sed falsa mater eum quem non genuit, occidi non metuit: quia arrogantes magistri & caritatis ignari, si plenissimum nomen laudis ex alienis discipulis consequi nequeunt, eorum vitam crudeliter insequuntur. Invidiæ enim face succensi, nolunt aliis vivere, quos se conspiciunt non posse possidere. Unde illic perversa mulier clamat: *Nec meus sit, nec istius*. Ut enim diximus, quos sibi obsequi non vident ad gloriam temporalem, eos aliis invident vivere per veritatem. Vera autem mater fatagit, ut ejus filius saltem apud extraneam sit & vivat: quia concedunt veraces magistri, ut ex eorum discipulis alii quidem magisterii laudem habeant, si tamen integritatem vitæ iidem discipuli non amittant. Per quæ pietatis viscera hæc eadem vera mater agnoscitur, quia omne magisterium in examine caritatis approbatur: & sola recipere totum meruit, quæ quasi totum concessit: quia fideles præpositi, pro eo quod ex bonis discipulis suis non solum aliis laudem non invident, sed utilitatem eis etiam profectus exorant, ipsi &

Ibid. 26.

^a Val-cl. per doctoris.

^b Corrupte in Germ. & in ed. recentum hoc loco tum infra, *inimici mei*. In textu Hebr. ejusque versionibus omnibus legitur *ad ostium amici*, vel *socii*, aut *proximi mei*. Idem habetur in omnib. MSS. Anglic. Norm. Laud Vindoc. Corb. Germ. Turon. Val-cl. & in vet. ed. Mirari subit tam crassum errorem sic propagatum fuisse,

integros & viventes filios recipiunt, quando in supremo examine eorum vita perfectæ retributionis gaudia consequuntur. Hæc paucis per excessum diximus, ut auditorum progenies ^a per doctorum negligentiam qualiter exstinguitur, monstrarem: quia quisquis juxta hoc quod loquitur, non vivit; quos verbo genuit, a stabilitate rectitudinis opere evelit. Sed beatus Job, quos prædicatione vigilans edidit, nequaquam actione dormiens extinxit, atque ideo fidenter dicit: *Si quominus prædicta complevi, seram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur*. Qui adhuc se de iniquatione pravi operis discutiens, subdit:

a

Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum.

Verf. 9. b

18. Quamvis nonnunquam a reatu adulterii nequaquam discrepet culpa fornicationis: cum Veritas dicat: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*. (^c Quia enim Græco verbo mœchus, adulter dicitur, cum non aliena conjunx, sed mulier videri prohibetur, aperte Veritas ostendit, quia etiam solo visu cum turpiter vel innupta concupiscitur, adulterium perpetratur.) ^d Tamen plerumque ex loco, vel ordine concupiscentis discernitur: quia scilicet sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscentia, sicut illum adulterii inquinat culpa. In personis tamen non dissimilibus idem luxuriæ distinguitur reatus, in quibus fornicatione-

CAP. XI. VET. & REC. 1x. In sacris litteris adulterium & fornicatio aliquando idem sonant. Par. in 1. Cor. cap. 5. Utrumque prohibitum.

c

d

Matth. 5. 28. d. 32. 9-5. cap. 13. Qui viderit.

contra codicum MSS. five sacra Scripturæ five Moralium fidem.

^e Hic medemur obscuritati textus, eumque restitimus adhibita parenthesi, & detracta particula *quod*, ante, *tamen plerumque*, quæ abundat in Germ. & in editis, & quæ contra cet. MSS. fidem est addita.

^d 2. Bessar. *Quod tamen*.

nicationis culpa, quia ab adulterii reatu discernitur, prædicatoris egregii lingua testatur, qui inter cetera asserit, dicens: *Neque fornicarii, neque idolis scrvientes, neque adulteri, regnum Dei possidebunt.*^a Quod enim disjuncto reatui sententiam subdit, quam valde a se diffideat ostendit. Per hoc ergo quod dicitur: *Si deceptum est cor meum super muliere*; neque cogitasse vir sanctus de fornicationis macula demonstratur. Per hoc autem quod subjicit: *Et si ad ostium amici mei insidiatus sum*: patenter innotescit, quod a reatu adulterii liber fuit. Sed ad hæc fortasse aliquis dicat: Quid de se mirum sanctus vir asserit, si non solum ab adulterii crimine, verum etiam a fornicationis iniquatione se liberum servavit? Hæc autem parvipendimus, si virtutum ejus tempora minime pensamus. Necdum enim ad restrictionem carnis, revelatæ gratiæ districtior censura processerat, quæ non solum corporis, sed & cordis lasciviam reprehendit. Necdum multorum continentium castitatis bona imitanda prodierant, & tamen beatus Job exempla munditiæ, quæ non acceperat, tradebat. A multis autem nunc etiam post prohibitionem Dei, carnis immunditia perpetratur. Hinc ergo colligendum est,^b cum tanta culpa nunc etiam post præceptum in gravibus delinquitur, cum quanta laude antea a gravibus abstinencebatur. Qui si hoc unquam fecerit, eandem culpam verti sibi expetit in pœnam, dicens:

^a Sanavimus etiam hunc locum in Germ. Corb. Germ. & in editis corruptissimum, maxime ope MSS. Norm. Nullum sane legitimum sensum extundere potuimus; ex his quæ exhibent vulgati: *quod enim disjuncta reatui sententia subdit* &c. Econtra patet nostræ lect. sensus, scilicet fornicarios & adulteros in verbis Apostoli distingui.

Scortum alterius sit uxor mea; & super illam incurventur alii. Vers. 10.

19. Et quia plerumque hoc, quod faciendo non perpendimus, quam grave sit, patiendo pensamus; ejusdem vim facinoris quod se pati, si reus sit, debere denuntiat, exprimendo manifestat, dicens:

Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima: ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.

Hoc inter peccatum distat & crimen, quod omne crimen peccatum est, non tamen omne peccatum crimen est. Et in hac vita multi sine crimine, nullus vero esse sine peccatis valet. Unde & prædicator sanctus, cum virum dignum gratia sacerdotali describeret, nequaquam dixit: Si quis sine peccato; sed, *Si quis sine crimine est*. Quis vero esse sine peccato valeat, cum Johannes dicat: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est*. In qua videlicet peccatorum & criminum distinctione pensandum est, quia nonnulla peccata animam polluunt, & quam crimina extinguunt. Unde beatus Job crimen luxuriæ definiens, ait: *Ignis est usque ad perditionem devorans*: quia nimirum reatus hujus facinoris non solum usque ad iniquationem maculat, sed usque ad perditionem vorat. Et quia quamlibet alia fuerint bona opera, si luxuriæ scelus non abluatur, immensitate hujus criminis obruuntur, secutus adjunxit: *Et omnia eradicans genimina*. Genimina quippe sunt animæ, operationes bonæ. Cui tamen

fi

^b Laud. Val-cl. & Norm. sic habent; at in Germ. Corb. Germ. & in editis legitur: *cum quanta culpa . . . cum tanta* &c. 2. Bessar. habet *quia cum quanta . . . cum tanta*.

^c Germ. Laud. Corb. Germ. Val-cl. & plerique Norm. *nam crimina extinguunt*. 2. Bessar. *nam*.

1. Cor. 6. 9.
Ab utriusque vel cogitatione Job abstinent.

a

b

CAP. XII.
Luxuriæ crimen usque ad perditionem vocat, omnesque virtutes destruit.
Vers. 11.
& 12.

Pat. ad Tit.

Nemo hic sine peccato

Tit. 1. 6.

1. Johan. 1. 8.

c

si perverso ordine caro dominatur, igne luxuriæ omnia bene prolata concremantur. Nulla quippe ante omnipotentis Dei oculos iustitiæ pietatisque sunt opera, quæ corruptionis contagio monstrantur immunda. Quid enim prodest, si pie quisquam necessitati compatitur proximi, quando impie ^a semetipsum destruit habitationem Dei? Si ergo per cordis munditiam, libidinis flamma non extinguitur, incassum quælibet virtutes oriuntur, sicut per Moysen dicitur: *Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum: comedet terram, & nascentia ejus.* Ignis quippe comedit atque ejus nascentia comedit, cum libido carnem, atque per hanc omnia bene acta consumit. Nam quidquid prodit ex fruge rectitudinis, hoc nimirum concremat flamma corruptionis. Dicat ergo: *Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans gemina: quia si corruptionis malo non resistitur, & illa proculdubio pereunt, quæ bona videbantur. Sed solent nonnullos ad humilitatem vitia sternere, atque ad tumorem mentis virtutes elevare. Quarendum ergo nobis est, si beatus Job in tanta castitatis munditia etiam humilis fuit? Sed sanctus vir cum alta virtutum teneat, quam de se humilia sentiat, repente aperit cum subjungit:*

Si contemsi judicium subire cum servo meo ^c & ancilla mea, cum disceptarent adversum me.

CAP. XIII.
Mica Job in
tanta vitæ
innocentia
humilitas.

20. Qui enim judicari cum servis ancillisque non renuit, liquido indicat quod contra nullum unquam proximum apud se tumidus fuit.

Inter hæc autem libet intueri, vitam suam in omnibus quanta vir sanctus discretionem custodivit. Non enim longe superius dixit: *Videbant me juvenes, & abscondebantur, & sensus assurgentes stabant: principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo: vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adharebat.* Nunc vero ait: *Si contemsi judicium subire cum servo meo & ancilla mea, cum disceptarent adversum me.* Quis digne considerare valeat hujus viri tam sublimia virtutum moderamina? In quo tanta est auctoritas regiminis, ut ad silentium restringantur duces: tanta humilitas cordis, ut ex æquo ad judicium venire permittantur ancillæ. Ecce apparet miro modo in potestate principibus ^d potior, in certamine servis æqualis: in cætu principum memor regiminis, in certamine famulorum memor conditionis. Se quippe sub vero domino famulum conspicit, ideoque cordis altitudine se super famulos non extollit. Unde & protinus subdit:

Quid enim faciam cum surrexerit ad judicandum Deus? & cum quaesierit, quid respondebo illi?

21. Qui venturum judicem cogitat, indefinenter quotidie rationum suarum in melius causas parat: qui æternum Dominum tremore cordis intuetur, jura temporalis domini super subiectos moderari compellitur. Perpendit enim nil esse quod temporaliter præest ceteris, quando illi ad reddendam rationem subest, qui sine fine dominatur. Sæpe namque transitoria

Job 29. 1.

REC. X.

d

Vers. 17.

CAP. XIV.
Qui aliis
presant,
Deo se sub-
esse semper
attendant.

e

T t 2 po

^a In Corb. Germ. 1a manu, Turon. Laud. Germ. Norm. &c. ita legitur, Corb. Germ. 2a manu & vulgatis habentibus *in semetipso destruit*. In 2. Bessar. etiam *in semetipso*.

^b Corb. Germ. & Laud. *& nascentias*, quod infra repetitur.

^c Utic. Becc. Gemet. *& ancillis meis*; atque ita semper legitur in hujus textus re-

tractatione. 2. Bessar. hic & infra: *& ancilla mea*.

^d Laud. Corb. Germ. Val-cl. Turon. Vindoc. Norm. ita habent; cujus vocis loco legitur, *Domini* potentior, in Germ. & vulgatis.

^e Editi, *quia dum æternum*. Sequimur MSS. Germ. ValNorm. Corb. Germ. &c. cl. 1

potestas animum per abrupta elationis rapit. Et quia eo quisque extollitur, quo se esse super aliquos videt, illum oportet qui super se est, semper aspiciat, ut ejus metu qui supra omnia est, crescentem intrinsecus animi tumorem premat.^a Intuetur enim qui sub ipso sint, sed consideret sub quo ipse sit: ut ex consideratione veri domini, decrescat tumor falsæ dominationis. Unde beatus Job, quia ejus iudicium qui super omnia est, metuit, hic ad temporale iudicium famulis æqualis venit, dicens: *Si contemsi iudicium subire cum servo meo & ancilla mea, cum disceptarent adversum me. Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? & cum quaesierit, quid respondebo illi? Qui ut semper cor in humilitate deprimat, nequaquam in eisdem famulis conspicit, quod sibi status est dispar, sed quod natura communis. Unde etiam subdit:*

vers. 15.

Numquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est, & formavit in vulva unus?

C A P. XV.
VET. XI.
Cogitent
æqualitatem
conditionis,
non potestatem
ordinis &
plus prodesse
quam præesse
audiant.
Iar. in Gen.
cap. 38.

22. Potentibus viris magna est virtus humilitatis, considerata æqualitas conditionis. Omnes namque homines natura æquales sumus; sed accessit dispensatorio ordine, ut quibusdam prælati videamur. Si igitur hoc a mente deprimimus quod temporaliter accessit, invenimus citius quod naturaliter sumus. Plerumque enim se animo accepta potestas obijcit, eumque tumidis cogitationibus fallit. Manu ergo humillimæ considerationis deprimendus est tumor elationis. Si enim apud semetipsam mens descendit de vertice culminis, citius planitiem invenit naturalis æqualitatis. Nam, ut præfati sumus, omnes homines natura æquales ge-

^a Editi male, *intueatur*; repugnant enim exemplaria MSS. & S. Greg. propositum; qui ut ad humilitatem nos provocet,horta-

nuit; sed variante meritorum ordine, alios aliis dispensatio occulta postponit. Ipsa autem diversitas, quæ accessit ex vitio, recte est divinis iudiciis ordinata: ut quia omnis homo iter vitæ æque non graditur, alter ab altero regatur. Sancti autem viri cum præfunt, non in se potestatem ordinis, sed æqualitatem conditionis attendunt: nec præesse gaudent hominibus, sed prodesse. Sciunt enim quod antiqui patres nostri, non tam reges hominum, quam pastores pecorum fuisse memorantur. Et cum Noe Dominus filiisque ejus diceret: *Crescite & multiplicamini*^b & implete terram, subdit: *Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ.* Non enim ait: Sit super homines, qui futuri sunt; sed; *Sit super cuncta animalia terræ.*

b
Genes. 9. 1. 7.

23. Homo quippe animalibus irrationabilibus, non autem ceteris hominibus natura prælatus est: & idcirco ei dicitur, ut ab animalibus, & non ab homine timeatur: quia contra naturam superbire est, ab æquali velle timeri, quamvis plerumque a subditis etiam sancti viri timeri appetunt, sed quando ab eisdem subditis Deum minime timeri deprehendunt; ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina iudicia non formidant. Nequaquam ergo præpositi ex hoc quaesito homore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum iustitiam quærunt. In eo enim, quod metum sibi a perverse viventibus exigunt, quasi non hominibus, sed brutis animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea etiam debent formidini jacere substrati.

Homo irrationalibus animantibus, non autem ceteris hominibus natura est prælatus.

24. Cum vero deest vitium quod corrigatur, non de excellentia potest-

Nulla cogente vitii corrigendi necessitate, prælati metui refugiunt, & pluris æstimari.

tur ad considerandum, non qui subsunt, sed qui præsit nobis.

^b Vindoc. Val. cl. & Germ. & replete.

testatis, sed de æqualitate conditionis gaudent; & non solum ab eis metui, sed etiam plus quam necesse est honorari refugiunt. Neque enim leve se perpeti damnum humilitatis credunt, si ab eis pro merito fortasse ordinis pluris æstimentur. Hinc est enim quod primus pastor Ecclesiæ, cum adorante se Cornelio, super se sibi honorem videret oblatum, ad æqualitatem conditionis suæ citius recurrit, dicens: *Surge, & ipse ego homo sum.* Quis enim nesciat, quod conditori suo homo debeat, & non homini prosterni? Quia ergo humiliari sibi, plus quam debuit, proximum vidit, ne ultra humanitatis metas mens intumesceret, esse se hominem recognovit, quatenus illati sibi honoris elationem frangeret ex considerata æqualitate conditionis. Hinc a Johanne Angelus adoratus, creaturam se esse cognovit, dicens: *Vide ne feceris; conservus tuus sum, & fratrum tuorum.* Hinc Propheta, cum ad videntia sublimia rapitur, filius hominis vocatur: ut ductus ad cœlestia, hominem se esse meminerit. Ac si eum divina vox verbis apertioribus admoneat, dicens: Memento quid sis, ne de his ad quæ raperis, extollaris, sed altitudinem revelationis^a tempera memoria conditionis. Ex eo ergo colligendum est, quanta communis naturæ memoria in corde deprimi debeat terrenæ potestatis tumor, si ex humanitatis vocabulo agitur, ne cogitationis elatio ex secretis cœlestibus generetur. Cujus videlicet humanitatis bene beatus Job semper recordationem tenuit, qui ait: *Numquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est, & for-*

mavit in vulva unus? Ac si aperte dicat: Cur non æque debeamus in cujuslibet negotii judicio discutere, qui per conditoris potentiam sumus æqualiter facti? Sed quia castitatis ejus atque humilitatis acta cognovimus, nunc liberalitatis opera cognoscamus. Sequitur:

Si negavi quod volebant pauperibus, & oculos viduæ exspectare feci.

25. Per hæc dicta vir sanctus ostenditur, non solum ad inopiam pauperibus, sed etiam ad habendi desiderium deservisse. Sed quid si ipsa vellent pauperes, quæ fortasse accipere non expediret? An quia in Scriptura sacra dici pauperes humiles solent,^b ea sola æstimanda sunt quæ accipere pauperes volunt, quæ humiles petunt? proculdubio oportet, ut incunctanter detur quidquid cum vera humilitate requiritur; id est, quod non ex desiderio, sed ex necessitate postulatur. Nam valde jam superbiere est, extra metas inopiæ aliquid desiderare. Unde & superbe petentibus dicitur: *Petititis & non accipitis, eo quod male petatis.* Quia ergo illi sunt veraciter pauperes, qui inflati per superbiam spiritum non sunt, quos aperte Veritas exprimit, cum dicit: *Beati pauperes spiritu;* recte nunc per sanctum virum dicitur: *Si negavi quod volebant pauperibus:* quoniam qui ea volunt, quæ profecto liquet quod eis non expediunt, eo ipso quod superbiam abundant spiritum, jam pauperes non sunt. Sed beatus Job dum pauperes humiles appellat, quidquid ab eo accipere pauper voluit, non negavit: quia veraciter quisque humilis^c quod non potuit oportere, nec voluit.

26. Sed

pauperes, quæ humiles petunt.

^c Placuit editoribus, verbo oportere sublatum, accersere in ejus locum *obtinere*, quod sane melius sonat. Verum ne ipsis obsequamur obitant MSS. præsertim Laud. Germ. Norm. & Corb. Germ.

Pat. in Act. cap. 23.

Act. 10. 26.

Apoc. 19. 10.

Ezech. 3. 1.

2

Verf. 16.

CAP. XVI. VET. XII. R. E. C. XI. Liberalitas Job pauperibus dantis ad eorum votum.

b

Qui extra metas inopiz petunt, obtinere non merentur. Jacob. 4. 3.

Matth. 5. 3.

c

^a 2. Bessar. temperet. Mox ex humilitatis.

^b Sic legitur in vet. ed. & in MSS. Corb. Germ. Turon. Laud. Germ. Val-cl. Norm. & pl. Recentiores editores ex levi conjectura locum hunc sic mutarunt: *ea sola æstimanda* (Gallanv. *æstimandi*) *sunt accipere*

Munificen-
tia Job non
solum ex
munere, sed
ex dandi
celeritate
pensanda.

26. Sed cum largitatem mentis suæ indicat, quia ad votum se pauperibus concurrisse manifestat, necesse est ut quæramus, ne lumen misericordiæ, dationis tarditate fuscaverit. Unde subjungit: ^a *Et oculos viduæ exspectare feci*. Petentem se viduam exspectare noluit, ut non solum ex munere, sed etiam ex celeritate muneris, bonorum operum merita auget. Unde alias scriptum est: *Ne dicas amico tuo, vade & revertere, cras dabo tibi: cum statim possis dare*. Sed nonnulli solent exterius multa largiri, communis autem vitæ gratiam repellentes, habere pauperes socios in domestica conversatione refugiunt. Unde beatus Job, ut non solum se insinuet exterius multa præbuisse, sed apud se quosque inopes etiam in domestica conversatione recepisse, protinus adjungit:

Verf. 17. *Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.*

C A P U T
XVII.
R E C. XII.
Inopes ho-
spitio reci-
piendi & ad-
mensam
adhibendi.

27. Scilicet pietati se præjudicium facere æstimans, si solus comederet quod Dominus omnium communiter creasset. Quæ profecto communio conversationis esse cum talibus intra domesticos parietes debet, ex quibus æternæ proficiant merita retributionis. Unde sanctus vir non quemlibet, sed ad manducandum, socium pupillum se habuisse perhibet. ^b Sed tanta hæc pietatis viscera utrum a semetipso habuerit, an conditoris sui gratia sit consecutus, innotescat. Sequitur:

Verf. 18. *Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum.*

^a In Germ. Norm. Laud. Corb. Germ. & aliis & si oculos supra tamen ubi idem textus proferitur, legitur simpliciter, & oculos. Etiam in 2. Bessar. si.

^b Norm. sed tamen hæc . . . an a conditoris sui gratia . . . innotescat.

^c Ed. ex conditoris. Lectionem nostram

28. Miseratio etenim et si ejus fuerit arbitrii, ut cum ipso proficeret; liquet tamen quia ejus arbitrii non fuit, ut cum ipso de utero exiret. Constat ergo, quia suæ virtuti nil tribuit, qui profecto testatur, quia hoc ^c ex conditionis munere accepit. Bonum igitur, quod a conditione habuisse se intimat, liquet proculdubio, quia ad laudem conditoris narrat, indicans ab ipso se accepisse ut pius esset, a quo accepit ut esset: quia sicut suo opere in utero conditus non fuit, ita nec sua virtute ab utero prius fuit. Sed pensandum nobis est, quod asserit: *Crevit mecum*. Nonnulli enim quoad ætatem crescunt, ab innocentia decrescunt. Electis vero cum foris ætas corporis, intus, si dici liceat, crescit ætas virtutis. Sequitur.

Si despexi prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velteribus ovium mearum calefactus est.

29. Quod pauperem non despexit, virtutem humilitatis exhibuit: quod autem operuit, pietatis. Duæ quippe istæ virtutes ita sibi met esse connexæ debent, ^d ut vicario semper opere fulciantur; quatenus nec humilitas, cum veneratur proximum, largitatis gratiam deserat, nec pietas cum largitur, intumescat. Erga indigentiam itaque proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pietatem: ut cum indigentem rebus necessariis naturæ tuæ consortem videris, nec per impietatem desinas tegere, nec per superbiam negligas venerari, quem tegis. Nam sunt

non-

habent Germ. Norm. omnes. Turon. Corb. Germ. Laud. &c. & infra, quod a conditione ubi in ed. legebatur quod a conditore.

^d Norm. ut vicaria semper ope se fulciant. Ita quoque Laud. Corb. Germ. & Val-cl. sed in Turon. & Germ. legitur, ut vicaria se per opera fulciant.

C A P U T
XVIII.
R E C. XIII.
Sancti bona
sua non sibi
sed Deo
tribuunt.

Quidam
dum ætate
crescunt,
ab innocen-
tia decre-
scunt.

Verf. 19.
& 20.

C A P U T
XIX.
V E T. XII.
R E C. XIV.
Misericor-
diam in
pauperes
comitetur
humilitas.

^d
Pat. in Eccli-
cap. 12.

nonnulli, qui mox ut ab egenis fratribus fuerint necessaria postulati, post dona largituri, in eos prius contumeliosa verba jaculantur. Qui etsi rebus ministerium pietatis perficiunt, verbis tamen gratiam humilitatis perdunt; ita ut plerumque videatur, quia illatæ jam injuriæ satisfactionem solvunt, cum post

Qui præmissis probris elemosynam tribuunt, vix pro illata injuria satisfaciunt. *Eccli. 18. 16.*

a *Ibid. 17.*

Pat. int. Job. cap. 10.

b *Jacob. 2. 15.*

c *1. Jahan. 3. 13.*

V E T. XIV. Pauperibus elemosynam dantes patronis munera offerimus. *Luc. 16. 9.*

contumelias dona largiuntur. Nec magni est operis quod postulata tribuunt, quia ipso dationis suæ munere vix eundem excessum sermonis tegunt. Quibus bene per Ecclesiasticum librum dicitur: *Omni dato non des tristitiam verbi mali.* Et rursum: ^a *Ecce verbum super datum bonum, & utraque cum homine justificato:* videlicet, ut datum exhiberi debeat per pietatem, & bonum verbum tribui per humilitatem. At contra, alii egenos fratres non student rebus fulcire cum possint, sed blandis tantum sermonibus ^b fovere. Quos vehementer Jacobi prædicatio sancta reprehendit, dicens: *Si autem frater aut soror nudi sunt, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini; non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid vobis proderit?* ^c Quos Johannes quoque Apostolus admonet, dicens: *Filioli mei, non diligamus verbo, nec lingua, sed opere & veritate.* Dilectio namque nostra semper exhibenda est veneratione sermonis, & ministerio largitatis.

30. Multum vero ad edomandam dantis superbiam valet, si cum terrena tribuit, verba solicite magistri cœlestis penset, qui ait: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula.* Si enim eorum amicitii æterna tabernacula

acquirimus, dantes proculdubio pensare debemus, quia patronis potius munera offerimus, quam egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur: *Vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut & illorum abundantia vestrae inopiæ sit supplementum.* Ut videlicet solicite perpendamus, quia & eos quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoque videbimus: & qui abundantes aspicimur, si largiri negligimus, quandoque inopes erimus. Qui itaque nunc temporale subsidium pauperi tribuit, ab eo postmodum perpetua recepturus, ut ita dicam, quasi ad frugem terram excolit, quæ quod acceperit, uberius reddit. Restat ergo, ut nunquam elatio furgat ex munere, quando videlicet dives ex eo quod pauperi tribuit, agit ut in perpetuum pauper non sit. Beatus igitur Job, ut diligenter ostenderet, humilitas atque misericordia quanta in eo fuerit consideratione sociata, ait: *Si despexi prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem: si non ^d benedixerunt mihi latera ejus, & de vellere ovium mearum calefactus est.* Ac si aperte diceret: In amore proximi uno eodemque ordine & superbiæ vitium, & impietatis premeus, prætereuntem quempiam & humiliter aspiciens non despexi, & misericorditer calefeci. Quisquis enim super eum, cui aliquid tribuit, factu se elationis extollit, majorem culpam intrinsecus superbiendo peragit, quam extrinsecus largiendo mercedem: fitque ipse bonis interioribus nudus, cum nudum despicit vestiens; eoque agit, ut se ipso deterior fiat, quo se indigenti proximo meliorem putat. Minus quippe inops est, qui vestem non habet, quam qui humilitatem. Unde

2. Cor. 8. 14.

Sem namus quæ postea magno cum fœnore incertamus. Etiam incognitis erogetur elemosyna.

d

^a In Gilot. & aliis recentioribus edit. adde verbum. Veteres ed. consentiunt MSS. habentque, ecce verbum.

^b Vind oc. favere.

^c Norm. quod Johannes. Germ. quibus Johannes dicit.

^d Gemet. benedixerunt me.

neceſſe eſt, ut cum naturæ noſtræ confortes exteriora non habere conſpiciamus, quam multa nobis deſint bona interiora penſemus; quatenus ſeſe ſuper inopes cogitatio noſtra non eleuet, cum ſolerter videt, quia nos tanto verius, quanto & interiorius indigentes ſumus.

31. Et quia ſunt nonnulli, qui pietatis ſuæ viſcera tendere uſque ad incognitos neſciunt, ſed ſolis, quos per aſſiduitatem notitiæ didicerint, miſerentur: apud quos nimirum plus familiaritas, quam natura valet, dum quibuſdam neceſſaria non quia homines, ſed quia noti ſunt, largiuntur: bene nunc per beatum Job dicitur: *Si deſpexi prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum*. Ignoto enim proximo miſertum ſe indicat, quem prætereuntem vocat: quia videlicet apud piā mentem plus natura valet, quam notitia. Nam & unuſquiſque qui indiget, eo ipſo quo homo eſt, ei jam incognitus non eſt. Sequitur:

Verſ. 21.

a

Si leuavi ſuper pupillum manum meam, a etiam cum viderem me in porta ſuperiorem.

CAP. XX.
R. E. C. xv.
Pat. in Am.
cap. 4.
Sancti libenter iniuriam patiuntur, & quæ ſibi debentur cavent diſtinctius exigere.
Amos. 5. 15.

b

32. Mos apud veteres fuit, ut ad portam ſeniores ſederent, qui certantium jurgia, judiciaria examinatione ^b diſcernerent; quatenus urbem, in qua concorditer oporteret vivere, diſcordes minime intrarent. Unde & per Prophetam Dominus dicit: *Conſtituite in porta iudicium*. Hoc itaque loco quid portæ nomine exprimitur, niſi id quod agebatur in porta? Sicut enim pugnare caſtra dicimus, pro eo quod pugnatur ^c ex caſtris; ita iudicium,

c

a Deeſt, *etiam*, in Laud. & pler. Norm.
b Locus hic varie torquetur in MSS. Vin- doc. & Corb. Ger. habent, *distinguerent*, Turon. & Germ. *diſtringerent*. Prætel. Becc. Utic. & pler. Norm. *diſjungerent*.

c Norm. *in caſtris*.

d Ita Corb. Ger. Laud. & pl. Norm. ubi editi cum Germ. habent *manum exercuit*;

quod in porta agi conſueverat, porta nominatur. In porta ergo ſe ſuperiorem videt, qui ſe melioris partis eſſe in iudicio, æquitatis merito conſpicit. Beatus igitur Job, quia nec tunc contra pupillum ^d manum exſeruit, cum ſe etiam per iuſtitia meritum potiorem vidit, nobis timoris regulam inſinuans, dicit: *Si leuavi ſuper pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta ſuperiorem*. Ac ſi patenter dicat: Neque tunc utilitatis meæ negotia virtute contra pupillum exſequi volui, quando me in iudicio etiam ex iuſtitia potiorem vidi. Sancti etenim viri quando cum perſonis minoribus contentionum negotia ſubeunt, dum gravare vel in minimis timent, ipſi contra iuſtitiam gravari nequaquam refugiunt. Sciunt quippe, quia omnis humana iuſtitia iniuſtitia eſſe ^e reprehenditur, ſi divinitus diſtincte iudicetur. Unde hoc quod ſibi competit, cavent vehementer exigere, ne eorum actus ſuperbiam rectitudinem contingat ſubtiliter ^f examinare. Sed ut inveni- ri iuſti in divino examine valeant, plerumque apud humana iudicia gravari ſe & iniuſte patiuntur. Beatus autem Job vitæ ſuæ celiſtudinem nar- rans, & multa ſunt & mira quæ dixit. Sed quia plerumque humana mens renuit bona credere, quæ neſcit operari; maledicti ſibi ſententiam protinus ſubjicit, ſi qua horum quæ dixerat, opere non implevit, dicens:

Humerus meus a iunctura ſua cadat, & brachium meum cum offibus ſuis conteratur.

Verſ. 22.

33.

& paulo poſt, *potentioſorem pro potiorem*, ut legitur poſſim in MSS. præſertim Corb. Germ. Norm. Turon. Ger. Laud. & Val-cl. 2. etiam Beſſar. *exercuit*.

e Al. *deprehenditur*, ut eſt in recent. excuſis, invitis MSS.

f 2. Beſſar. *examinari*.

Etiam inco-
gnitis erc-
getur elec-
moſyna.

V E T. xv.

CAP. XXI.
RE C. XVI.
Concordia
in societate
sine parientia
perfevere
rare non
potest.

33. Quia operatio corporea per humerum ac brachium agitur, bona quæ ore protulit, si opere non implevit, cadere sibi humerum, & conteri brachium exoptat. Ac si aperte dicat: ^a Si ea quæ dixi, operari renui, ipsum quod mihi ad operandum datum est corporis membrum perdam, ut videlicet cadat a corpore, quod exercere nolui ad utilitatem. Si vero hæc maledicti sententia ad spiritualem est intelligentiam referenda, liquet profecto quod brachium corpori per humerum jungitur. Et sicut per brachium bona operatio, ita per humerum socialis vitæ conjunctio designatur. Unde Propheta quoque intuens sanctos universalis Ecclesiæ populos Deo concorditer servituros, ait: *Et servient ei* ^b *in humero uno.*
^b In eo ergo quod dicit: *Si levavi super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorum:* miram virtutem patientiæ servasse se asserit, qui gravari se a personis minimis, nec contra hoc quod sibi juste competere poterat, declinavit. Quod tamen si minime fecerit, adjungit: *Humerus meus a junctura sua cadat.* Quia nimirum qui patientiam servare contemnit; socialem vitam citius per impatientiam deserit. A junctura etenim humerus cadit, cum adversitatis aliquid ferre animus non valens, fraternam concordiam relinquit: & quasi membrum separatur a corpore, cum is qui operari bona poterat, a bonorum omnium abscinditur universitate. Neque enim unquam ser-

vari concordia nisi per solam patientiam valet. Crebro namque in humana actione nascitur, unde mentes hominum vicissim ^c a sua unitate ac dilectione separentur: & nisi ad adversa toleranda se animus præparet, proculdubio humerus corpori non inhaeret. Hinc etenim Paulus ait: *Invicem opera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Hinc per semetipsam Veritas dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.*

Galat. 6. 2.

Luc. 21. 19.

34. Recte autem, humero cadente, subjungitur: *Et brachium meum cum ossibus suis conteratur:* quia nimirum cuncta nostra operatio, cum quibuslibet videatur esse ^d virtutibus, solvitur, nisi per caritatis vinculum patientia conservetur. Sua enim bona ^e perdit operari, qui aliena mala renuit perpeti. Fervore quippe iracundi spiritus læsus quisque a dilectione resilit, & cum se exterius gravari non tolerat, intus se per amissum ^f lumen caritatis obsecurat; nec videt jam quo tendat pedem boni operis, qui oculum perdidit dilectionis. Sed sancti viri humerus a junctura sua non cadit: quia videlicet ejus dilectio a socialis vitæ concordia per impatientiam non recedit. Ejusque brachium minime frangitur: quia omnis ejus operatio in conjunctione humeri, id est in caritatis connexionione custoditur. Sed qua consideratione bona hæc tanta egerit, atque a malis omnibus sese abstinuerit, adjungit dicens:

VE T. XVI.
Sine patientia caritati conjuncta bona opera perirent.

d

e

f

Semper enim quasi tumentes super me

Verf. 23.

^a Ebroic. Gemet. ac alii Norm. *si bona qua*, hic Laud. *habet ipsud quod mihi, pro ipsum.*

^b Al. *humero uno.*

^c Gemet. *a suavitate.*

^d Editi addiderunt *fulra*, quod abest a MSS. Laud. Val-cl. Norm. &c. Germ. *habet virtutibus connexa.* Corb. Germ. *virtutibus plena.*

virtutibus plena.

^e Gullany. Vatic. & al. *pergit operari.* Sed contra S. Gregor. mentem, qui docet *cessare bona operari qui aliena pati recusat*, & contra fidem MSS. Anglic. & Norm. necnon Corb. Germ. Turon. Germ. Laud. &c. quibus consentiunt vet. edit.

^f Val-cl. *lumen claritatis.*

*me fluctus timui Deum, & pondus
ejus ferre non potui.*

C A P U T
XXII.
REC. XVII
Timoris
Dei quanta
vis ad om-
nium con-
tentum
persuaden-
dum.

35. A pavore tantæ similitudinis
pensemus, si possumus, quanta in
sancto viro fuerit vis timoris. Flu-
ctus etenim cum tumentes desuper
imminent, cumque eam quam de-
ferunt, mortem minantur, nulla
tunc navigantibus rerum cura tem-
poralium, nulla carnis delectatio ad
mentem reducitur: ea ipsa quoque
ex navi projiciunt, pro quibus lon-
ga navigia sumserunt; cunctæ res
in despectum mentis veniunt, amore
vivendi. Quasi ergo tumentes super
se fluctus Deum metuit, qui dum
veram vitam desiderat, omnia de-
spicit, quæ hic possidens portat.
Nam velut tempestate deprehensi
pondus navis abjicimus, quando ab
oppressa mente desideria terrena re-
movemus. Fitque ut ^a sublevata na-
vis enatet, quæ mergebatur onera-
ta: quia nimirum curæ, quæ in hac
vita deprimunt, mentem in profun-
dum trahunt. Quæ videlicet mens
tanto altius inter tentationum flu-
ctus attollitur, quanto sollicitius ab
hujus seculi ^b cogitatione vacuatur.
Est vero & aliud, quod de maris
concussione debeat solerter intueri.
Tempestas quippe cum oritur, prius
lenes undæ, & postmodum volumi-
na majora concitantur: ad extremum
fluctus se in alta erigunt, & navi-
gantes quosque ^c ipsa sua altitudi-
ne subvertunt. Sic sic nimirum ex-
trema illa properat, quæ universum
mundum subruat tempestas anima-
rum. Nunc enim bellis & cladibus
quasi quibusdam undis sua nobis
exordia ostendit, & quanto ad finem
quotidie propinquiores efficimur,
tanto graviora irruere tribulationum
volumina videmus. Ad extremum
vero commotis omnibus elementis,

supernus judex veniens finem omnium
apportat; quia videlicet tunc tem-
pestas fluctus in cœlum levat. Unde
& dicitur: *Adhuc modicum, & ego* Agg. 2. 7.
movebo non solum terram, sed etiam
cælum. Quam scilicet tempestatem
quia sancti viri vigilanter aspiciunt
quasi tumentes super se quotidie flu-
ctus expavescunt, atque ex his tribu-
lationibus ^d quæ mundum feriunt, d
prævident quæ sequantur.

36. Bene autem subditur: *Et pon-*
dus ejus ferre non potui; quoniam
qui extremi judicii adventum inten-
ta mente considerat, profecto videt,
quia tantus pavor imminet, quan-
tum non solum tunc videre, sed se
etiam nunc prævidere pertimescat.
Consideratione namque tanti terro-
ris metu animus palpitat, & inten-
tionis suæ oculos declinans, intue-
ri quod prævidet, recusat. Bene er-
go dicitur: *Et pondus ejus ferre non*
potui; quia cum supernæ majestatis
vim ad judicium venientis, terro-
remque tanti examinis considerando
animus conatur exquirere, mox ad
semetipsum refugiens, sese expave-
scit invenisse. Sed inter hæc pensan-
dum est, quia beatus Job ista de
se loquitur laudatus & flagellatus.
Si igitur saltem ad meritorum pro-
fectum ita percussus est qui sic ti-
muit, quomodo feriendus est qui
contemnit? Quomodo depressura
sunt Dei judicia eos qui se elevant,
si & illos ad tempus deprimunt, qui
hæc semper in humilitate formidant?
Quomodo pondus Dei poterit ferre
qui despicit, si hoc & ille in ver-
bere pertulit, qui per timorem præ-
vidit? Unde summopere formidan-
dum nobis est illud tantæ restrictio-
nis examen. Constat autem, quia
in hac vita cum percutit, si percus-
sionem correctio sequitur, disciplina

Judicium
extremum
sancti for-
midant:
quanto ma-
gis expave-
scere de-
bent pecca-
tores.

pa-

Extremi
judicii si-
gna præ-
via.

^a Gemet. aliique pl. *relevata navis.*
^b 2. *Beſſar. cognitione.*

^c *Laud. & Val-cl. ipsa valitudine.*
^d *Val-cl. qua nondum feriunt.*

patris est , non ira judicis : amor
corrigentis est , non districtio pu-
nientis . Ex ipso ergo presenti ver-
bere judicia æterna pensanda sunt .

Hinc etenim perpendere summope-
re debemus , quomodo feratur illa
quæ reprobat , si ferri modo vix va-
let ejus ira quæ purgat .

LIBER VIGESIMUS-SECUNDUS.

Quod supererat Cap. 31. Libri Job explicatur, commendanturque præsertim animi demissio & moderatio, patientia, caritas, & erga subditos sollicitudo.

CAP. I.
Ad cavendam desperationem, licet recte a se gestorum recordari.

Phil. 3.

a
b

I. ^a **Q**uod a me sæpe jam dictum est, hoc me crebro repetere onerosum non est, quia & prædicator egregius dicit: *Eadem vobis scribere mihi quidem* ^b *non pigrum, vobis autem necessarium.* Beatus Job idcirco gestas virtutes narrat, quia inter increpationis verba, & percussione verbera deprehensus, a spei fiducia mentem suam labefactari considerat. Multa quippe & egisse se mala ab increpantibus amicis audierat, & ne verbis pariter & flagellis pressa in desperationem mens corruat, hanc per suarum virtutum memoriam ad spem reformat; ut nequaquam se debeat in calamitate deicere, quæ tranquillitatis suæ tempore se meminerat tam sublimia egisse. Quia igitur intentionis ejus causam diximus, restat ut auditas virtutes illius subtiliter perpendamus.

Una virtus sine aliis, aut nulla est, aut minima.

c

2. Hoc autem primum sciendum est, quia quisquis virtute aliqua polere creditur, tunc veraciter pollet, cum vitiis ex alia parte non subjacet. Nam si ex ^c alio vitiis subditur, nec hoc est solidum, ubi stare putabatur. Unaquæque enim virtus

tanto minor est, quanto defunt ceteræ. Nam sæpe quosdam pudicos quidem vidisse nos contigit, sed non humiles: quosdam vero quasi humiles, sed non misericordes: quosdam quasi misericordes, sed nequaquam justos: quosdam vero quasi justos, sed in se potius quam in Domino confidentes. Et certum est, quia nec castitas in ejus corde vera est, cui humilitas deest: quippe ^d quia superbia se intrinsecus corrumpente fornicatur, si semetipsum diligens, a divino recedit amore. Nec humilitas vera est, cui misericordia juncta non est: quia nec debet humilitas dici, quæ ad compassionem fraternæ miserix nescit inclinari. Nec misericordia vera est, quæ a rectitudine justitiæ existit aliena: quia quæ potest per injustitiam pollui, nescit proculdubio sibi metipsum misereri. Nec justitia vera est, quæ fiduciam suam non in conditore omnium, sed in se fortasse, aut in rebus conditis ponit: quia dum a creatore spem subtrahit, ipse sibi principalis justitiæ ordinem pervertit. Una itaque virtus sine aliis, aut omnino nulla est, aut imperfecta. Ut enim, sicut quibus-

d

^a Recent. edit. quod ante sæpe. Sequimur MSS. & vet. exc.

^b Pratell. codex elegantissimus & emendatissimus Utic. ac Becc. optimæ quoque notæ, non piguum, quod derivatur a piget.

^c 2. Bellar. ex aliquo.

^d Hic in varia abeunt MSS. codd. In Turon. & Germ. legitur: quia superbia se

intrinsecus corrumpente semetipsum diligens a div. timore fornicatur. Val-cl. fornicatur semetipsum avidens a div. amore. Vindoc. semetipsum diligens a div. amore fornicatur; quod etiam habent Norm. & Corb Germ. 2 Bellar. semetipsum diligens a divino amore forn. Mox a compassione ... inclinari.

busdam visum est, de primis quatuor virtutibus loquar, ^a prudentia, temperantia, fortitudine, atque iustitia; tanto perfectæ sunt singulæ, quanto vicissim sibi met conjunctæ. Disjunctæ autem, perfectæ esse nequaquam possunt: quia nec prudentia vera est, quæ iusta, temperans, & fortis non est: nec perfectæ temperantia, quæ fortis, iusta, & prudens non est: nec fortitudo integra, quæ prudens, temperans, & iusta non est: nec vera iustitia, quæ prudens, fortis, & temperans non est.

Omnes in Job conveniunt.

Cap. 31. 9.

vers. 13.

vers. 16.

vers. 5.

vers. 23.

b

3. Beatus itaque Job, quod non unam sine alia, sed conjunctas in se virtutes habuerit, enumerando singulas innotescit. Nam bona pudicitie insinuans, dicit: *Si deceptum est cor meum super mulierem*. Atque ut eidem pudicitie demonstraret humilitatis gratiam nullatenus defuisse, post cetera subjungit: *Si contemsi subire iudicium cum servo meo*. Qui ut humilitati suæ ostenderet misericordiam fuisse conjunctam, paulo post dicit: *Si negavi quod volebant pauperibus*. Atque ut misericordiam suam ostenderet de iustitie radice descendere, paulo superius præmisit, dicens: *Si ambulavi in vanitate, & festinavi in dolo pes meus*. Atque ut monstraretur, quam fuerit ad cuncta pavidus, & ad omnia circumspicendus, inferius asserit, dicens: *Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum*. Qui scilicet in prosperis positus, atque abundantia rerum sultus, ^b si spem aut in suis actibus, aut in circumfluentibus rebus poneret, profecto iustus non esset. Sed quando iste vir sanctus

^a Corb. Germ. Norm. & plur. cum vet. edit. prudentia, temperantia, fortitudo, atque iustitia, tanto perfectæ sunt singula. 2. Bellar. fortitudo.

^b Pratell. & alii Norm. si spem in suis actibus poneret, profecto iustus non esset.

^c 2. Bellar. obriza dixi ... obriza diximus ... nec sibi esse obrizam, id est rudem sic & infra.

^d Turon. Laud. Val. cl. Norm. rude au-

in se spem posuit, qui aperte dicit: *Ecce non est auxilium mihi in me?* Quid ergo nunc superest, nisi ut ipsas quoque divitias qua mente possederit innotescat? Ait enim:

Job. 6. 13. V. & R. 11.

Si putavi aurum robur meum, & obryzo dixi, fiducia mea.

Job. 31. Vers. 24.

4. Obryzum dicimus ^d obrude aurum. Sanctus ergo vir nec aurum robur, nec sibi esse obryzum, id est rudis auri molem fiduciam credidit: quia spem ^e atque delectationem suam in solius gratia conditoris figens, neque de quantitate auri, neque de specie peccavit. De creatore quippe desperasse fuerat, ^f spem in creatura posuisse. In rebus autem dubiis spem fixerat dives ille, qui dicebat: *Anima, habes multa bona & reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare*. Sed hunc superna vox increpat, dicens: *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te; quæ autem parasti, cujus erunt?* Eadem enim nocte sublatus est, qui in rerum sibi abundantia multa tempora fuerat præstolatus: ut scilicet qui in longum sibi subsidia colligendo prospiceret, subsequenter diem vel unum minime videret. Quasi in aquis enim defluentibus fundamentum ponere, est in rebus labentibus spei fiduciam velle solidare. Stante enim in perpetuum Deo, transeunt omnia. ^h Quid ergo ab stante fugere est, nisi transeuntibus rebus inharere? Quis namque unquam decurrentium fluminum tumidis ⁱ vorticibus raptus, manere ipse fixus potuit, deorsum unda defluente?

C A P. II Non in labentibus divitiis, sed in Deo solo confidendum.

d

e

f

Luc. 12. 29. & 20.

g

h

i

Quis-

rum ... rudem auri molem.

^e Gemet. alii que, Norm. ac Turon. atque dilectionem.

^f 2. Bellar. Si ... posuisset ... posita.

^g Plur. posita.

^h Norm. Corb. Germ. & Gerin. quid ergo nisi a stante fugere est, transeuntibus inharere.

ⁱ Germ. omnes Norm. Laud. Corb. Germ. Val. cl. vorticibus.

Quisquis ergo defluere devitat, superest ut quod defluit fugiat, ne per hoc quod amat, in hoc cogatur pervenire^a quod vitat. Qui enim rebus labentibus inhæret, illo videlicet trahitur, quo tendit quod tenet. Prius itaque curandum est, ne quis temporalia diligat, ac deinde ne in eisdem temporalibus quæ non ad delectationem sibi, sed ad usum retinet, fiduciam ponat: quoniam conjunctus decurrentibus, mox statum suum animus perdit. Nam vitæ præsentis fluctus trahit quem levat: & valde demens est qui in unda volvitur, & plantam figere conatur. Sed sunt plerique, qui etsi in rebus transeuntibus fiduciam nequaquam ponunt, cum tamen sibi met ad usus necessarios abunde adsunt, mente tacita lætantur. Quia in re dubium non est, quia tanto quisque minus dolet quod defint æterna, quanto magis gaudet quod adsint temporalia: & qui minus dolet quod defint temporalia, certius expectat ut adsint æterna. Hoc itaque de terrenis rebus gaudium beatus Job non se habuisse testificans, subjungit dicens:

Verf. 25. Si letatus sum super multis divitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.

C A P. III.
V E T. III.
† Sancti beatorum temporalium onus, aut largiendo partiuntur, aut contemendo temporum deperunt.

5. Sancti quippe viri in hujus peregrinationis ærumna, quoniam eam quam appetunt, adhuc creatoris sui speciem contemplari minime sinuntur, omnem præsentis vitæ copiam, inopiam deputant: quia videlicet nil extra Deum sufficit mentis, quæ veraciter Deum quærit: & plerumque eis ipsa sua abundantia fit vehementer onerosa, quia hoc ipsum graviter tolerant, quod festinantes ad patriam in itinere multa portant. Unde fit, ut hæc cum indigentibus proximis devote partiantur, quatenus dum sumit iste quod

^a Vindoc. quod nocet.

non habet, deponat ille quod amplius habebat: nec conviator vacuus ambulet, nec cum, quem retardare in via poterat, nimium onus gravet. Electi ergo de multa abundantia minime lætantur, quam videlicet pro amore cœlestis patrimonii aut largiendo dispergunt, aut despiciendo deserunt. Sequitur:

Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem clare; & letatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo: quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.

*Verf. 26.
27. & 28.*

6. Incertum non est, quod utraque hæc luminaria humanis ministeriis deputata, cœli militiæ vocantur. In quorum cultum multos novimus, scriptura teste, cecidisse, sicut scriptum est: *Adoraverunt universam militiam cœli.* Et quia sol & luna aliter videntur ad usum, aliter ad venerationem: eo more, quo a cultoribus suis venerari solent, solem & lunam beatus Job nequaquam vidisse se perhibet, nec lætatum fuisse cor suum, nec osculatum manum ore suo. In qua videlicet osculatione, quid aliud quam gratia venerationis exprimitur? Quod si fecisset unquam, hoc iniquitatem maximam, & Dei negationem vocat. Sed postquam tanta de se locis superioribus virtutum culmina narravit, b quid nunc mirum memorat, si solem ac lunam non se adorasse manifestat? Unde pensandum est, quod postquam in auro non habuisse fiduciam, nec in multis divitiis lætatum se fuisse testatur, adhuc ad sublimiora ducitur, ut tanto nos magis erudiat, quanto de se aliqua subtilius narrat. Ait enim: *Si vidi solem cum fulgeret; & lunam incedentem clare: & letatum est in abscondito cor meum.* Quid hoc in loco vide-

C A P. IV.
Sensus coercerent, & continuo studio intra mentem suam se colligunt.
4. Reg. 17. 16.

b

re

^b Laud. quod nunc nimirum memoras.

re dicitur, nisi desideranter intue-
 ri? Unde Psalmista ait: *Iniquitatem*
 a *si conspexi in corde meo, non ex-*
audiat Deus. Quæ nimirum iniquitas
 in ore exprimi non posset, si
 non conspiceretur in corde. Sed
 aliud est videre per iudicium, aliud
 per appetitum. Beatus ergo Job
 fulgentem solem, & clare inceden-
 tem lunam nequaquam vidisse se
 perhibet, ut se demonstret præsen-
 tis lucis speciem non appetisse. Ac
 si b post despectum terrenæ suæ
 abundantiae, patenter insinuet: Quid
 dicam, quia nequaquam in auro læ-
 tatus sum, qui in ipsa quoque lu-
 ce corporea delectatus non sum? Sancti
 etenim viri postquam omnia
 præsentis vitæ oblectamenta despi-
 ciunt, præ illius lucis internæ dul-
 cedine, ab hac exteriori animum
 luce quasi a tenebris avertunt: mul-
 tumque secum intrinsecus contem-
 dunt, ne hujus lucis, quæ fulget
 extrinsecus, delectatione rapiantur.
 Lux quippe visibilis si incaute dili-
 gitur, a luce invisibili cor cæcatur:
 quia quanto extra se inhians ani-
 mus funditur, tanto amplius in in-
 ternis obtutibus reverberatur. Un-
 de solertes quique ne corporis sen-
 sibus nimis ad exteriora dilabantur,
 continuo studio intra mentem suam
 occulta custodiæ disciplina se colligunt:
 ut tanto magis inveniantur interius
 integri, quanto minus sunt exterius
 fusi. Hoc enim vigore disciplinæ
 intra mentis suæ se arcana constrin-
 xerat, qui exterioris vitæ appetitum
 fugiens, dicebat: *Diem hominis non*
concupivi, c tu scis. Quod ergo
 apud Prophetam dicitur: *Diem ho-*
minis non concupivi, tu scis; hoc
 de semetipso beatus Job verbis aliis
 asserit, quia fulgentem solem, &
 lunam incedentem clare non vide-
 rit, atque ex his in cordis abditis

latatus non sit: quia nimirum gau-
 dere non poterat de his, quæ per
 delectationis desiderium non vide-
 bat.

7. Si vera cuncta hæc, quæ jux-
 ta historiam tractando discurremus,
 per allegoriæ quoque mysteria per-
 scrutemur, quid hoc in loco aurum
 accipimus, nisi præclari intellectus
 ingenium: quid obryzum, nisi men-
 tem? quæ dum igne amoris exco-
 quitur, semper in se servat clarita-
 tem pulcritudinis quotidiana inno-
 vatione fervoris. Nescit enim mens
 per torporem d veterascere, quæ
 fundet per desiderium semper incoar-
 re. Hinc namque per Paulum dicitur:
Renovamini spiritu mentis ve-
stræ. Hinc Psalmista, qui ad per-
 fectionis jam culmen pervenerat,
 quasi incoans dicebat: *Dixi, nunc*
cæpi: quia videlicet si lassescere ab
 incoatis bonis nolumus, valde ne-
 cesse est, ut incoare nos quotidie
 credamus. Nec abhorret a rationis
 ordine, quod auro dicimus ingenium
 designari: quia sicut in ornamento
 aurum supponitur, ut gemmarum
 desuper ordo disponatur; ita clara
 sanctorum ingenia divinis muneribus
 humiliter subternuntur, & distincta
 super se gratiarum dona percipiunt.
 Et nisi quid simile aurum cum sa-
 pientia haberet, quidam sapiens mi-
 nime dixisset: *Sapientia absconsa,*
& thesaurus invisus, quæ utilitas in
utrisque? Sancti autem viri robor
 suum aurum non deputant, quia
 quantolibet ingenio fulgeant, nihil
 se esse ex suis viribus pensant. Et
 cum sentire omnia valenter possunt,
 prius intelligere semetipsos cupiunt;
 quatenus lumen ingenii more solis
 prius illustret locum in quo oritur,
 & postmodum cetera, ad quæ pro-
 cedendo dilatatur: ne si intendendo
 cognoscendis aliis semetipsos nesciant,

V E T. 17.
 Cavent ne
 suæ pru-
 dentie in-
 nitantur.

Ephes. 4. 23.

Psal. 76. 11.

Ecl. 20. 32.

Jer. 17. 16.
 c

a Pratel. & alii Norm. *si aspexi .. non exaudiet Deus.*
 b 2. Bellar. *postmodum.*

c Deest *tu scis*, in Pratel. ac plur.
 d Germ. Laud. & Corb. Germ. *vetere- scere.*

ibi

ibi solis radius, ubi oritur obtenebrescat. Ingenii itaque virtutem ad cognoscendam propriam infirmitatem dirigunt, atque ex infirmitatis suæ melius cognitione convalescunt. Aurum ergo robur non creditur, si in accepto ingenio fiducia non habetur. Quod bene Salomon admonens, ait:

Prov. 3. 5.
a

Habe fiduciam in Domino^a in toto corde tuo, & ne imitaris prudentiæ tuæ. Dicat ergo: Si putavi aurum robur meum, & obryzo dixi fiducia mea. Ac si aperte fateatur, dicens: Nec quæ veraciter intellexi, meo ingenio tribui: nec menti propriæ, si qua egisse me bona contigit, hæc principaliter deputavi. Qui adhuc subtilius humilitatem nobis sui cordis insinuans, adjungit dicens:

Verf. 25.

Si letatus sum super multis divitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.

C A P. V.
R. E. C. 111.
Multa in facris litteris intelligere periculosum, nisi intellecta custodiantur.

8. Quid multas divitias appellatas per significationem^b credimus, nisi abundantia acumina consiliorum? Quæ quærentis manus invenit, cum hæc cogitatio tractantis gignit. Has etenim Salomon sapientiæ divitias contemplatus ait: *Corona sapientium divitiæ eorum.* Qui quia divitias non metalla terrena, sed prudentiam nominat, illico per contrarietatem subdit: *Fatuitas stultorum imprudentia.*

Pat. in Prov. cap. 35.

Si enim coronam sapientium terrenas divitias diceret, proculdubio fatuitatem stultorum, paupertatem potius quam imprudentiam fateretur. Sed dum fatuitatem stultorum imprudentiam subdidit, sapientum divitias quia prudentiam dixerit, indicavit. Has in se Paulus scientiæ divitias contemplatus, & con-

Id. 2. Cor. cap. 2.

templationem suam consideratione humanæ fragilitatis humilians, ait: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.* Multas itaque apud nos divitias reperimus, cum dona abundantis intelligentiæ, sacra eloquia investigando percipimus, atque in his plura, nec tamen sibi met diversa sentimus. Non est autem securæ lætitia, in divinis paginis vel fortia vel multa cognoscere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, ^c quid intelligendo debeat agnoscit. ^d Quanto enim intellectu latius extenditur, tanto ad explenda opera enixius ligatur. Unde in Evangelio Veritas dicit: *Cui multum datum est, ^e multum quæretur ab eo: & cui commendaverunt multum, plus repetent ab eo.*

2. Cor. 4. 7.

Pat. in Luc. cap. 33.

Luc. 12. 48.

9. Deputemus igitur intelligentiam datam quasi pecuniam mutuan: quia quo plus nobis creditur ex benignitate, eo debitores amplius tenemur in opere: & plerumque eadem intelligentiæ accepta pecunia, cum ad ufuras auditoribus datur, amittitur, nisi caute tribuatur. Neque enim negligenter intuendum est ^f in Regum volumine, quod prophetarum filii cum in Jordane ligna cæderent, uni eorum securis ex manubrio in profundum lapsa disparuit. Ferrum quippe in manubrio, est donum intellectus in corde. Ligna verò per hoc cædere, est prave agentes increpare. Quod nonnunquam dum fluxe agitur, dum lapsus vanæ gloriæ in accepta eadem ^g scientia non vitatur, ferrum in aqua perditur, quia ex dissoluto opere intelligentia fatuatur. Quam profecto intelligentiam ad hoc novimus

V E T. V.
Intelligentia data, est quasi pecunia mutuo accepta, cum scenore reddenda.

f
4. Reg. 6. 5.

Pat. in 4. Reg. cap. 4.

g

^a Corb. Germ. Laud. Germ. & plur. ex toto corde.

^b Vindoc. dicimus.

^c Editi, quid intelligendo operari debeat. Abest, operari a Turon. Germ. Laud. Corb. Gem. Val. cl. & Norm. omnibus aliundeque sensus integer est, omiſſa hoc voce.

^d Prat. ac alii *quæto enim intellectus*

latius extenditur.

^e Laud. *plus quaritur . . . plus petent.* Ita quoque in Val. cl. & Norm. si voculam excipias *plus*, cujus loco legitur, *multum* in Norm.

^f In 2. Bessâr. deest in *Regum volumine.*

^g Recent. *sapientia*, contra MSS. & veterum excusorum fidem.

vimus dari, ut ante dantis oculos ex bona debeat actione restitui. Unde recte is qui ferrum amiserat, clamabat: ^a *Heu heu heu domine mi, & hoc ipsum* ^b *mutuo acceperam.* Habent enim hoc electi proprium, ut si quando eis in sua scientia ^c furtiva vanæ gloriæ culpa subrepat, ad cor velociter redeant, & quidquid in se ante districti iudicis oculos damnabile inveniunt, lacrymis insequantur. Qui flentes non solum caute inspiciunt mala quæ commiserunt, sed ex accepto munere quæ reddere etiam bona ^d debuerunt: quia nimirum tanto se amplius peccatores sentiunt, quanto ex neglectis bonis, quæ agere poterant, debitores tenentur. Recte ergo qui ferrum perdidit, clamabat: *Heu heu heu, & hoc ipsum mutuo acceperam.* Ac si dicat: Illud per dissolutionem negligentiam perdidit, quod ut per bona opera redderem, ^e gratia creditoris accepi. Sed nunquam Deus mentem deserit, quæ in peccatis se veraciter agnoscit. Unde & mox Elifæus veniens, lignum deorsum mittit, & ferrum in superficiem attollit: quia videlicet Redemptor noster pie nos respiciens, cor peccatoris ^f humiliat, & ei quam amiserat intelligentiam reformat, lignum mergit, & ferrum relevat: quia cor affligit, & scientiam reparat. Unde bene in alia translatione dicitur, quod confregit lignum atque iactavit, & sic ferrum sustulit. Lignum namque confringere, est cor ab elatione conterere. Lignum ad ima iactare, est elatum cor in cognitione, ut diximus, propriæ infirmitatis hu-

miliare. Atque illico ferrum ad superficiem redit: quia ad usum exercitationis pristinae intelligentia recurrit.

10. Igitur quoniam donum intellectus quod accipitur, vix cum tot difficultatibus custoditur; (curandum quippe est ne otio torpeat, curandum ne in exercitatione operis, vitio elationis evanescat) sancti viri minime exsultant, cum cognoscunt quæ faciant: sed cum faciunt quæ cognoverant; & si intelligendo congaudent muneri largitoris, mœrentes tamen considerant debitum operis: ut videlicet actione persolvant, quod eis prærogatum est in cognitione. Stultus namque est debitor, qui gaudens pecunias mutuas accipit, & tempus quo reddere debeat, non attendit. Moderatur autem lætitia accipiendi, quando solerti providentia etiam constitutum tempus reddendi cogitatur. Quia igitur viri iusti in his quæ vigilanter intelligunt, secunda lætitia non extolluntur, dicatur recte: *Si lætatus sum super multis divitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.* Ac si aperte diceretur: Nequaquam me in eo locupletem ex iustitia credidi, quo recta quæ agere debui, etiam multa cognovi: nec intelligentia cor extulit, quia illud consideratio debite operationis pressit. Sciendum vero est, quod plerumque contingit, ^g ut cum intelligentiæ altitudo percipitur, circa semetipsam animus valde sollicitus ab elationis lapsu teneatur. Sed cum mira quæ intelligit, etiam operari cœperit, eo ipso nonnunquam quo

Hinc de dono sibi credito iusti plus timent quam gaudent.

V E T. VI.

g

^a 2. Beffar. *heu, heu.... mutuum.* Et infra *heu, heu.... mutuum.... conditoris.*

^b Laud. Corb. Germ. & Germ. *mutuum acceperam.*

^c Norm. *furtive vana gloria culpa surripitur.* Ita etiam Germ. Corb. Germ. Val-cl. & Laud. mutato *furtive*, in *furtiva*,

^d Post *debuerunt*, in Germ. & Norm.

additur, *attendunt, quia &c.*

^e Editi *conditoris*, quod etiam legitur in nonnullis MSS. Vindoc. Corb. Germ. Laud. Val-cl. habent *creditoris*, quod Gilot. præ diversa lect. annotavit.

^f 2. Beffar. *illuminat.*

^g Vindoc. *ut cum intelligentiæ cor extulit, altitudo percipitur.*

quo foras ostenditur, labitur, atque in suis actibus se ceteros præire gloriatur. Beatum igitur Job sicut intelligentiæ aurum non extulit, nec lumen quoque ante humanos oculos miræ operationis elevavit. Unde & apte subjungit:

Verf. 26.

Si vidi solem cum fulgeret.

CAP. VI.

R. E. C. IV.

Ad bono-

rum ope-

rum suo-

rum fulgo-

rem non

exsultant.

Matt. 5. 16.

Luc. 12. 35.

I I. Sol quippe in fulgore, est bonum opus in manifestatione. Scriptum namque est: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.* Et rursus: *Sint lumini vestri præcincti, & lucernæ ardentes.* Quod enim hoc in loco fulgente sole, id in Evangelio lucernis ardentibus designatur. Bonum quippe opus cum in medio perfidorum lucet, lucerna ardet in nocte: cum vero in Ecclesia resplendet, sol fulget in die. Bonum opus si adhuc tale est, quod soli mali mirantur, lucerna videlicet in nocte est: si autem ita proficit, ut mirari a bonis ac perfectioribus possit, nimirum sol est in die. Bonum opus cum per activam ^a vitam corporis lucet, quasi lucernæ more, lumen ex testa resplendet. Cum vero per solam virtutem mentis in contemplatione attollitur, quasi more solis de cælo veniens lux videtur. Quia igitur multa beatus Job hospitalitatis ac misericordiæ de se bona narraverat, quæ profecto tanto adhuc minima, quanto & corporaliter noverat gesta; ad virtutum spiritalium culmen, mentis oculum revocans, perfectionis suæ meminit: lucem exemplorum, quam de se aliis tribuit, solem vocavit. Sunt vero nonnulli, qui cum bona aliqua faciunt, iniquitatum suarum protinus obliviscuntur, & cordis oculum in consideratione bonorum operum

quæ exhibent, figunt; atque eo se jam sanctos existimant, quo inter bona quæ agunt, malorum suorum, in quibus & fortasse adhuc implicati sunt, memoriam declinant. Qui scilicet si distractionem judicis vigilantè attenderent, plus de malis suis metuerent, quam de imperfectis bonis exsultarent, plus inspicerent quod de his quæ adhuc eis agenda sunt, debitores tenentur, quam quod operantes quædam, jam debiti partem solvunt. Neque enim absolutus est debitor qui multa reddit, sed qui omnia: nec ad bravium victoriæ pervenit, qui in magna parte spectaculi velociter currit, ^b si juxta metas veniens, in hoc quod est reliquum deficit. Nec ad quælibet destinata loca pergentibus incoando prædest longum iter carpere, si non etiam totum valeant consummare. Qui ergo æternam vitam quærimus, quid aliud quam quædam itinera agimus, per quæ ad patriam festinamus? Sed quid prædest quod carpimus tam multa, si ea quæ ad perveniendum restant, negligimus reliqua?

Non absolvitur debitor qui multa reddit, sed qui omnia.

b

a

12. More itaque viatorum, nequaquam debemus aspicere quantum jam iter egimus, sed quantum superest ^c ut peragamus: ut paulisper fiat præteritum, quod indefinenter & timide adhuc attenditur futurum. Amplius igitur debemus inspicere quæ bona necdum fecimus, quam ea quæ jam nos fecisse gaudemus. Sed habet hoc humana infirmitas proprium, ut plus ei intueri libeat quod sibi in se placet, quam quod sibi in se displicet. Æger quippe oculus cordis, dum laborare in consideratione sua metuit, quasi quoddam stratum delectationis in animo, ubi molliter jaceat, requirit: atque idcirco quæ commoda de peractis bonis

Non quid itineris jam peractum sit, consideremus, sed quid superest peragendum.

c

R. E. C. V.

^a Ita Corb. Germ. Norm. Turon. Germ. Laud. In recentioribus, *in corporibus lucet*; vet. excusis lectionem MSS. retinentibus.

^b Val-cl. *sed qui juxta metas.* Ita etiam Corb. Germ. Norm. Germ. omisso *qui.*

^c Val-cl. & Laud. *in peragamus.*

bonis sit affectus, intelligit: sed quæ damna ^a de neglectis patitur, nescit. Plerumque enim hoc vitio tentantur etiam electi. Plerumque eorum cordi suggeritur, ut bona quæque quæ fecerunt, ad animum revocent, & securitatis jam lætitia exsultent. Sed si vere electi sunt, ab eo in quo sibi placent, mentis oculos divertunt, omnem in se de peractis bonis lætitiā deprimunt: & de his quæ se minus egisse intelligunt, tristitiā requirunt, indignos se æstimant, & pene soli bona sua non vident, quæ in se videntia omnibus ad exemplum præbent. Hinc est quod Paulus, dum expleta in se bona postponeret, & sola adhuc reliqua quæ essent explenda cogitaret, dixit: *Ego me non arbitror apprehendisse*. Hinc est, quod ut posset se de bonis quæ agebat, humiliare, studebat ad animum præterita mala reducere, dicens: *Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus*.

13. Qui & si aliquando dixit: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi*: intuentium summopere est, quia illud eo tempore intulit, quo jam ex corpore discessurum se esse cognovit. Ibi quippe præmisit dicens: *Ego enim jam delibor, & tempus meæ resolutionis instat*: Tunc ergo ad memoriā perfectionem reduxit operis, cum jam prævidit ad largitatis spatium minime subesse temporis operationis. Sicut enim dum vivimus, debemus bona nostra a memoriā repellere, ne extollant: ita appropinquante exitu, plerumque ea ad memoriā ^b iterum revocamus, ut videlicet fiduciam præbeant, & desperatum timorem premant. Qui etsi

Corinthiis bona sua enumerando narravit, illos confirmare studuit, non se ostendere. Nam quia eadem bona ^c non in se attenderet, patefacta tribulatione propriæ tentationis edocuit, qua expressa subjunxit: *Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis*. Ut ergo discipulos instrueret, de se summa referebat: ut vero se in humilitate custodiret, considerationis oculum non in virtutibus suis, sed in infirmitatibus fixerat. Habent itaque proprium sancti viri, ut bona quidem quæ agunt, videant; & tamen cum peregerint, ab eorum memoriā oculos avertant. Unde recte per beatum Job dicitur: *Si vidi solem cum fulgeret*. Ac si aperte diceret: Opus meum etiam cum aliis exemplorum lucem tribueret, ad præsumptionis gratiam non attendi: quia de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos averti. Sequitur:

Et lunam incedentem clare.

14. Post præmissum solem, apte quoque incedentem clare lunam subdidit: quia videlicet post opus bonum, fama laudabilis sequitur, per quam celebre nomen in hac præsentis vitæ nocte possidetur. Si autem verum est quod quidam putant, illustrationem lunam per occultum circum a radio solis accipere, ut possit lucem nocturnis cursibus exhibere, ab hujus significationis ordine hæc quoque suspicio non abhorret. Fama quippe a bono opere vires accipit, ^d favoris gratiam quasi claritatem luminis aspergit. Est & aliud in luna, quod per similitudinem bona spargenti famæ conveniat. Lux namque ejus etiam in tenebrarum tempore iter ambulatibus ostendit: quia & dum de aliena vitalux

Xx 2. lau-

Par. ad. Phil. 4. p. 2.

Phil. 3. 13.

1. Tim. 1. 13.

VET. VII. 5
Quando bona a se facta in memoriā revocari, aut narrare liceat.
2. Tim. 4. 7.
Ibid. 6.

2. Cor. 12. 10.

Ibidem.
CAP. VII.
Fama ex bonis operibus non auceunda.

^a Tu ron. de negligentis.
^b Editi cum Corb. Germ. *juste revocamus*. Germ. abjecit adverbium, MSS. Anglic. & aliis nostris habentibus iterum; &

optimo quidem sensu. 2. Behar. *juste*;
^c Turon. non in se, sed in Domino attenderet.
^d Vindoc. & splendoris gratiam.

^a laudis emicat, alios ^a ad exercitium boni operis illustrat; cumque illius opinio clara cognoscitur, huic quasi pergenti in itinere exempli lumen præbetur. Sed nonnunquam opus, quod ab aliena opinione sumitur, minus mundo desiderio in animo formatur. Nam infirmæ mentes cum bona de aliis audiunt, aliquando se ad operationem rectam non amore virtutis, sed delectatione laudis accendunt. Et profecto liquet, quia sicut ^b natura solis est, ut quæque attigerit, accendat & siccat: ita lunaris ignis est proprium, ut quidquid contigerit, exurat quidem, sed exurendo humidum reddat. Ad vitam igitur bonam alios pro amore Dei, affectus recti operis, alios vero amor laudis inflammat. Sed cum recti operis affectu accendimur, quasi per ignem solis a vitiorum humore siccamur. Eum vero, quem ad opus bonum laudis amor provocat, concupita fama, quasi luna attingit, quia videlicet ejus animum & accendit & resolvit. Accendit scilicet ad exercitium operis, resolvit vero ad concupiscentiam ^c favoris. Plerumque tamen ad exercenda bona opera, aliena nos utiliter exempla persuadent. Et cum mente humili opinionis alienæ bona suscipimus, nostra vel ad melius bona producimus, vel ad bonum mala permutamus. Cumque nos de vita proximi famæ splendor irradiat, mens nostra, ut prædiximus, ^d quæ ad obtinendum virtutis iter se dirigit, quasi in lunæ lumine gressus ponit. Sed

sicut ex aliena opinione proficimus, sic plerumque, si famæ nostræ ^e laudibus intendimus, a virtute vacuumur: quia cum delectatur animus in hoc quod de se extrinsecus haberi considerat, illud obliviscitur, ad quod introrsus anhelabat.

15. Quia igitur sanctum virum intelligentia scientiæ non corrumpit, de multis divitiis gaudere despexit. Quia vero eum magnitudo operis non inflavit, solem fulgentem non vidit. Quia autem illum ^f nec fama laudis extulit, clare incedentem lunam minime attendit. Sunt enim nonnulli, qui eo in elationem corruunt, quo per subtilem intelligentiam vel quæ non faciunt bona cognoscunt. Hi nimirum super multis divitiis lætantur, cum quælibet summa intelligendo reperiunt, atque in elatione ipsis inventionibus corrumuntur. Sunt vero nonnulli, quos intelligentia quidem non elevat, sed exhibita operatio exaltat. Qui dum actiones suas respiciunt, apud mentem suam sibi ceteros dedignando postponunt. Hi videlicet etsi in multis divitiis non gaudent, solem tamen fulgentem vident: ^g quia de sola boni operis magnitudine quasi alios despiciendo tument. Et sunt nonnulli, quos nec operatio propria extollit; sed cum laudari ab hominibus pro hac eadem bona operatione cœperint, ipsis hominum favoribus devicti, quasi magnos se quosdam in sua cogitatione conspiciunt, atque a cordis custodia dissolvuntur. Hi profecto etsi ful-

VET. VIII.
Intelligentia, bona opera, laudes humilitati Job (quod raro accidit) nihil nocuerunt.

f

g

^a Ita cum MSS. Corb. Germ. Norm. Laud. Val-cl. & vet. edit. In recent. vero, ad exercenda bona operis. Germ. totum hunc locum sic contrahit: quia & dum de aliena vita lux qua illius opinione clara cognoscitur ostenditur, huic quasi pergenti ex itinere. &c.

^b Recent. natura solis est, MSS. & antiq. edit. contradicentibus.

^c Turon. Germ. Corb. Germ. cum pl. Norm. per amorem.

^d Vindoc. qua ad obtinendas virtutes ita

se dirigit.

^e Editi sere omnes laudibus inhiamus. Inhæsimus MSS. Corb. Germ. Turon. Laud. Germ. Vindoc. Norm. & edit. Paris. 1495. ubi legitur, intendimus.

^f Corb. Germ. Val-cl. Ebroic. alii Norm. & Germ. nec fama laudabilis. 2. Bessar. Laudabilis.

^g Verba hæc usque ad despiciendo tument inclusive, desunt in Germ. Vindoc. Corb. Germ. & Norman. Desunt etiam in 2. Bessar.

fulgentem solem videre noluerunt, lunam tamen clare incedentem respiciunt: quia inter hujus vitæ tenebras dum in opinionis suæ claritate animum desigunt, humilitatis gratiam quasi ex nocturno lumine amittunt: & intuentes lunam, se non vident, qui semetipsos nescire incipiunt, dum mentis oculos in transitorium favorem desigunt.

Varii ad virtutem progressus & gradus. Quid in unoquoque metuendum.

16. Sic autem profectus est hominum, sicut incrementa esse conspiciamus arborum. Vis quippe futuræ arboris prius in semine est, postmodum in ortu, atque ad extremum producit in ramos. Sic nimirum sic uniuscujusque virtus succrescit operantis. Seminatur namque in intelligentia, oritur in operatione, atque ad ultimum convalescit usque ad profectus magni latitudinem. Sed cum quemlibet sua intelligentia extollit, arbor quæ oriri poterat, in semine putrescit. Cum autem post operationem bonam elationis peste corrumpitur, quasi jam orta siccat. Cum vero neque intelligentia, neque operatio corrumpit, ^a sed excrescente magnitudine, dum favor laudantium sequitur, atque ab statu suo bene operantis animum evertit; linguarum ventos arbor pertulit, & omne quod in ea robustum creverat, tempestat famæ radicitus evulsit. Quo enim arbor altius ad superiora surrexerit, eo ventorum vim vehementius sentit: quia quo plus quisque in bonis operibus attollitur, eo ampliori ab ore laudantium flatu fatigatur. Si itaque adhuc arbor in semine est, metuendum est, ne ipsa scientiæ cognitione putrescat. Si

^a Norm. sed excrescente magnitudine validum favor: olim tamen legebatur in Utic. & Becc. ut hic legitur. In vet. edit. habes: sed excrescentem magnitudinem dum favor ... sequitur.

^b Pro eruamur, in edit. legitur erigamur. Fortasse antiquarius parum gnarus, cum putaret verbo, eruere, significari tantum, eripere, mutavit eruamur in erigamur.

jam ad virgultum prodiit, curandum est, ne hanc manus elationis tangat, atque a viriditate suæ actionis arefaciat. Si autem valenti robore jam ad alta se sublevat, valde formidandum est, ne hanc admotæ laudis ventus gravior radicitus evellat.

17. Sed inter hæc sciendum est, quia ne immoderatis ^b laudibus eruumur, plerumque miro rectoris nostri moderamine, etiam detractionibus lacerari permittimur: ut cum nos vox laudantis elevat, lingua detrahentis humiliet: quia & arbor sæpe, quæ unius venti impulsu ita impellitur, ut pene jam erui posse videatur, alterius e diverso venientis flatu erigitur: & quæ hac ex parte inflexionem pertulit, ab alia ad statum redit. Unde & illa arbor alte radicata, quasi inter adversantes ventos fixa steterat, quæ dicebat: *Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam.* Sæpe enim laus bene agentis auribus insolenter admota, dum foris sermonibus perstrepat, intus quamdam menti ^c per tacitum elationis tempestatem gignit: fitque ut quod animus de humanis favoribus gaudet, non facile exterius ostendat, sed tamen corruptionis vim non tenuiter interius sentiat. Et sunt nonnulli, quos ita laus inflat, ut usque ad verba elationis pertrahat. Quidam vero, ut prædiximus, hoc ipsum patefacere, quod elevantur, erubescunt, atque auditis suis præconiis extolluntur; sed tamen usque ad elationis verba non exeunt, & gaudere se in talibus non ostendunt. Unde beatus Job, quia noverat ar-

V E T. IX. Periculo ex fama & humanis laudibus, Deus permittit opponi detractiones.

b

2. Cor. 6. 8.

c

ro.

Primum legitur in MSS. Turon. Laud. Val-cl. Vindoc. Norm. duob. Sangerm. id est Germ. & Corb. G.

^c Ita duo Sangerm. Norm. & Val-cl. & pl. ad quos accedit edit. Paris. 1495. in qua legitur, per tacitam elationis tempestatem. In ceteris omisso per, legitur, tacitam ... tempestatem gignit. tacitam, 2. Belsar.

rogantem se non solum nullo modo in verbis, sed etiam in cogitatione quoque tacita minime fuisse, postquam dixit: *Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem clare; illico subdidit:*

Vers. 27. Et letatum est in abscondito cor meum.

CAP. VIII.
De suis laudibus vel tacite latari vetitum.

a

18. Qua videlicet attestazione quid nobis innuitur, nisi quod magno metu & circumspessione opus est, ne mens nostra unquam de suis laudibus vel tacita lætetur? Quisquis enim ^a quasi claritatem lunæ, famæ suæ magnitudinem conspicit, sibi que in occulto mentis gaudium facit; cui iste nisi auctori se prætulit, cujus dono, ut bene operaretur percepit, & tamen in ejus munere de gratia suæ laudis hilarescit? Despecto enim honore conditoris, semetipsum plus amare vincitur, cujus præconiis lætatur. Quamvis nonnunquam etiam sancti viri de bona sua opinione gaudeant: sed cum per hanc ad meliora proficere audientes pensant, non jam de opinione sua, sed de proximorum gaudent utilitate: quia aliud est favores quærere, & aliud de profectibus exsultare. Qua in re necesse est, ut cum audientium utilitati non proficit, mentem nostram fama laudabilis non elevant, sed fatiget. Cum enim humanæ linguæ attestazione laudamur, ^b occulta pulsatione requirimus, quid de nobis ipsis sentiamus. Superba etenim mens etiam cum de se falsa bona dicuntur, exsultat: quia non apud Deum qualiter vivat, sed apud homines qualiter innotescat, excogitat. Judicium enim de se omnipotentis Dei despiciens, & solummodo hominum quærens, inter auditas laudes extollitur, & quæ hoc solum quæsierat, quasi de bravo

b

operis lætatur. At contra, si cor veraciter humile est, bona quæ de se audit, aut minime recognoscit, & quia falsa dicuntur, metuit: aut certe si adesse ea sibi veraciter scit, eo ipso formidat, ne ab æterna Dei retributione sint perdita, quo hæc considerat hominibus divulgata: pavetque vehementer, ne spes futuræ muneris in mercedem permutetur transitorii favoris.

19. Qua ex re agitur, ut electorum animus magno laudum suarum igne crucietur, atque ab omni torporis sui rubigine, mœrore cogitationis excoquatur. Cauta enim consideratione trepidat, ne aut de his, in quibus laudatur & non sunt, majus Dei judicium inveniat: aut de his, in quibus laudatur & sunt, competens præmium perdat. Unde plerumque fit, ut sicut injustus ex laude sua polluitur, ita vir justus audita sua laude purgetur. Nam dum bona, quæ egit, ab hominibus proferri cognoscit: subtile contra se, ut dictum est, extremi judicii examen metuit, ac trepidus ad conscientiam recurrit, & quidquid illic inest reprehensibile, corrigit. Dum enim bona sua innotuisse formidat, subtilitatem secuturi examinis pertimescens, si qua in se mala occulta sunt, amputat. Pavet namque si saltem talis Deo non ostenditur, qualis ab hominibus putatur: & neque contentus est, ut in quo potuit innotescere, in hoc debeat remanere. Jam enim de bonis suis quasi retributionem sibi factam æstimat, nisi eis & alia quæ ab hominibus nesciuntur, adjungat. Unde bene per Salomonem dicitur: *Sicut probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum, ita probatur homo ore laudantis.* Argentum quippe vel aurum si reprobum est, igne consumitur: si probum vero, igne declarat-

Sancti suis laudibus cruciantur.

Prov. 27. 21.

^a Laud. & Val-cl. quasi claritate luna.
^b Turon. occulta dispensatione. In Ge-

met. pro requirimus, lego requirimus.

ratur. Sic nimirum est & sensus operantis. Nam qualis fit, in eo quod laudatur, ostenditur. Si enim se auditis suis laudibus extollit, quid iste aliud quam aurum vel argentum reprobum fuit, quem videlicet fornax linguæ consumpsit? Si autem favores suos audiens, ad superni iudicii considerationem redit, ac ne de his apud ^a occultum arbitrum gravetur, metuit; quasi expurgationis igne ad magnitudinem claritatis excrevit, & unde incendium trepidationis sustinet, inde clarius fulget. Beatus igitur Job, quia nequaquam de operatione se prætulit, fidenter dicit: *Si vidi solem cum fulgeret*. Quia vero hunc ^b a iudicii interioris intuitu fama laudabilis non divertit, adjungit: *Et lunam incendentem clare*. Quia autem opinionis suæ gratia animum devinci, ne tacta cogitatione permisit, protinus subdidit: *Et si latatum est in abscondito cor meum*. Et quia plerumque inconsiderata mens, dum transitorio favori non renititur, ad hoc usque pertrahitur, ut laudet ipsa quod facit; conditioni quæ præmissa est, ^c quasi congrue subinfertur:

Ibidem Et osculatus sum manum meam ore meo.

C A P. IX. Deo non sibi sua bona opera tribuat. Prov. 19. 24. ^d *scodit piger manum suam sub axilla sua, & laborat, si ad os suum porrigat eam*. Picro labor est manum suam ad os porrigere; quia desidiosus quisque prædicator nec hoc vult operari quod dicit. Manum quippe ad os porrigere, est voci suæ opere concordare. Manum ergo suam osculatur ore suo, qui

^a Laud. duo Sangerm. & Val-cl. *occulsum arbitrem*; quod jam non semel observavimus.

^b Val-cl. *a iudicis interioris*. Vindoc. *quia vero hunc auditus interioris intuitu*

laudat quod facit, & testimonio propriæ locutionis sibi virtutem tribuit operis. Qua in re quis despicitur, nisi is qui ipsa operandi munera largitur? Unde bene per egregium prædicatorem dicitur: *Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Sancti autem viri sciunt post primi parentis lapsum, de corruptibili stirpe se editos, & non virtute propria, sed præveniente superna gratia ad meliora se vota vel opera commutatos: & quidquid sibi mali inesse cognoscunt, de mortali propagine sentiunt meritum: quidquid vero in se boni inspiciunt, immortalis gratiæ cognoscunt donum, eique de accepto munere debitores fiunt, qui & præveniando dedit eis bonum velle quod noluerunt, & subsequendo concessit bonum posse quod volunt. Unde bene per Johannem dicitur: *Adoraverunt viventem in secula seculorum, mittentes coronas suas ante thronum Domini*. Coronas namque suas ante thronum Domini mittere, est certaminum suorum victorias non sibi tribuere, sed auctori; ut ad illum referant gloriam laudis, a quo se sciunt vires accepisse certaminis. Beatus ergo Job, quia sic bona quæ operatus est, narrat, ut tamen hæc suæ operationi non tribuat, sed ad auctoris laudem recurat, manum suam ore suo osculatum fuisse se denegat. Ac si patenter dicat: *Ego mea opera tamquam mea non profero: quia auctoris sui gratiam negare convincitur, quisquis sibi tribuit quod operatur*. Unde & protinus subdit:

Que est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.

21. Li-

fama laudabilis.

^c 2. Bessar. *qua dicitur, si latatum est in abscondito cor meum congrue subinf.*

^d Laud. Norm. duo Sangerm. & plur. *sub ascella sua*. Quam lectionem exhibent vet. edit.

1. Cor. 4. 7.

Par. in Apoc. cap. 13. Gratia præveniens.

Apoc. 4. 10.

Vers. 21.

CAP. X.
Deum ne-
gat qui de
viribus suis
præsumit.

21. Liquet etenim, quia illum negat, cuius despecta gratia, sibi vires boni operis arrogat. Quod recte quoque & iniquitas maxima vocatur; quoniam omne peccatum, quod ex infirmitate est, spem nequaquam perdit, quia a superno iudice veniam requirit. Præsumptio autem virtutis propriæ tanto gravius in desperatione est, quanto longius ab humilitate. Cumque vires sibi tribuit operis, ad adiutorium non recurrit auctoris: fitque ut eo gravius peccator pereat, quo & ipsum hoc, quia est peccator, ignorat. Sequitur:

Verf. 29. *Si gavisus sum ad ruinam ejus qui me oderat, & exultavi quod invenisset eum malum.*

CAP. XI.
REC. VI.
Dei discipu-
los nos facit
sola caritas.
Joh. 13. 35.

22. Omnipotentis Dei nos esse discipulos, sola custodia caritatis probat. Hinc est enim, quod per semetipsam Veritas dicit: *In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Quæ nimirum dilectio si cor nostrum veraciter replet, duobus modis ostendi solet: scilicet si & amicos in Deo, & inimicos diligimus propter Deum. Sed sciendum est, quia inimici dilectio tunc veraciter custoditur, cum nec de profectu addicimur, nec de ruina illius lætamur. Nam sæpe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, seque hunc diligere æstimat, si ejus vitæ contrarius non existat. Sed dilectionis vim occulte & veraciter aut ^a profectus inimici, aut casus interrogat. Hac etenim de re ad plenum semetipsam mens

^a Hic toties legitur *profectus*, *profectu* & similia, in MSS. duob. Sangerm. & Norm. quoties in editis legitur *profectus*, *profectu*; etiam ubi vocis, *defectus*, oppositio, ad scribendum, *profectus*, suadere videbatur: *in defectu vel profectu mutasse modum.* Et infra, *nec ejus jam defectu, nec profectus addicit.*

^b Omittitur, *erigit*, in MSS. Norm. & legitur ut in superiori nota expressimus,

hominis nescit, nisi cum, quem sibi adversarium credit, in defectu vel profectu mutasse modum sui status invenerit. Si enim de prosperitate addicitur, & de calamitate se odientis lætatur; constat quia non amat, quem non vult esse meliorem: cumque etiam stantem voto persequitur, quem cecidisse gratulatur.

23. Sed inter hæc sciendum est, quia evenire plerumque solet, ut non amissa caritate & inimici nos ruina lætificet, & rursus ejus gloria sine invidiæ culpa contristet: cum & ruente eo, quosdam bene erigi credimus, & proficiente illo, plerosque injuste opprimi formidamus. Qua in re mentem nostram nec ejus jam defectus ^b erigit, nec ejus profectus addicit, si recta nostra cogitatio non quid in ipso, sed quid de ipso circa alios agatur, attendit. Sed ad hæc servanda valde est necessarium subtilissimæ discretionis examen: ne cum nostra odia exsequimur, fallamur sub specie utilitatis alienæ. Si enim de inimici morte gaudendum omnino non esset, Psalmista non diceret: *Lætabitur justus, cum viderit vindictam impiorum.* Sed aliud est impium, aliud vero inimicum perpeti. Nam sunt plerique inimici, qui non sunt impii: & sunt nonnulli impii, qui nobis specialiter non videntur inimici. Humana autem mens omnem quem inimicum tolerat, etiam impium & iniquum putat: quia ejus culpas apud cogitationem suam livor accusator exaggerat. Quibuslibet vero flagitiis prematur, minus ini-

V E T. XI.
Qui possu-
mus illæsa
caritate de
inimici
ruina læta-
ri, aut de
ejus gloria
dolere.

b

Quid hæc
in re cavend-
um.

Psal. 57. 21.

Caritatis
argumenta
& signa.

a

optimo sane sensu: significat enim S. Doctor mentem nostram nulli quandoque reatui subjacere aut addici, si deficiente vel proficiente inimico, vel lætemur, vel doleamus. Vet. edit. pro *addicit*, habent *afficit*. Ceterum quid significet *addicit* & *addicere* apud Greg. & alios jam observavimus lib. 2. cap. 9. n. 15. Vide P. Chrysol. Serm. 74. & Ennod. Dict. 22.

iniquus creditur, si adversarius minime sentitur. Qua in re discernendum est, aliud esse quod nobis, aliud vero quod sibi & ceteris noſter inimicus nocet. Nam si aliis bonus est, sine noſtra forſitan culpa eſſe non poteſt nobis malus: nec ompino jam de ejus ruina gaudendum eſt, ^a cujus nos ſolos certum eſt adverſa toleraſſe. Cum vero noſter ac multorum hoſtis ⁴perimitur, de ereptione proximorum potius, quam de inimici interitu neceſſe eſt ut animus lætetur.

Condolendum eſt miſeriz peccantis, & congaudendum juſtitiæ judicis.

24. Oportet namque, ut pereunte adverſario, ſubtiliter penſare debeamus, quid debemus ruinæ peccatoris, & quid juſtitiæ ferientis. Nam cum perverſum quemque Omnipotens percutit; & condolendum eſt miſeriz pereuntis, & congaudendum juſtitiæ judicis: ut nobis & in luſtu ſit pœna morientis proximi, & ruruſ in gaudium veniat exhibita æquitas judicantis Dei: quatenus nec pereunti homini exiſtamus adverſarii, nec judicanti Deo inveniamur ingrati. Beatus igitur Job, quia cuncta in adverſitate odia perfecte calcavit, dicat: *Si gaviſuſ ſum ad ruinam ejus qui me oderat, & exultavi quod inveniſſet cum malo: qui videlicet & inimicum diligens, dum adverſario ruenti condoluit, in malis illius ipſe ad bonum crevit, ut inde iſte ad benignitatem creſceret, unde illum mala quæ merebatur, inveniſſent.*

Quia vero sæpe nonnulli eos, quos ſibi adverſarios æſtimant, maledictione feriunt, quoniam virtute nequaquam poſſunt: in quibus patenter apparet, quæ mala ſi poſſent facerent, qui ea quæ facere nequeunt, imprecati minime deſiſtunt: beatus Job oſtendens ſe a culpa etiam maledictionis alienum, ſecutus adjunxit:

Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus. Verſ. 30.

25. Peccaret quippe, ſi hoc optaret a Deo fieri, quod ipſe facere vel omnino non poſſet; vel ſi poſſet, minime deceret. Nam qui maledictionibus inimicum impetunt, quid aliud in illo facere Deum volunt, niſi quod ipſi facere, aut nequeunt, aut erubescunt? Mortem namque adverſario exoptant, quam & ſi poſſunt, inferre metuunt: ne aut perpetrati homicidii rei teneantur, aut iniqui appareant etiam cum ſint. Quid eſt ergo Deo dicere: *Occide quem odi, niſi apertis ei vocibus clamare: Hoc fac meo adverſario, quod me in illum facere nec peccatorem decet?* In quibus proſecto verbis penſandum nobis eſt, ubi iſte vir legerat: *Diligite inimicos veſtros.* Ubi legerat: *Benedicite, & nolite maledicere.* Et ruruſum: *Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto.* Sed exterius non audita ſupernæ gratiæ præcepta ſervabat, quia hæc in mente illius ſancti Spiritus aſſatus ſcribebat. Cui tamen minus eſſet, quod poſitos extra diligeret, niſi & interius viventes, ſecumque quotidie converſantes etiam familiares adverſarios toleraret. Unde ſubjungit:

Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus ejus, ut ſaturemur? Verſ. 31.

26. Quæ nimirum ſententia poteſt quoque per myſterium ex voce Redemptoris intelligi. Viri quippe ejus tabernaculi de carnibus illius ſaturari cupierunt, vel Judæi ſcilicet perſequentes, vel Gentiles credentes: quia & illi moliti ſunt corpus illius, quaſi conſumendo, extinguerent: & iſti eſurientem mentem

CAPUT
XIII.
A maledictis abſtinendum.

Luc. 6. 27.
Rom. 12. 14.
1. Pet. 3. 9.

CAPUT
XIII.
REC. VII.
Domesticos & familiares nobis adverſantes patienter tolerare debemus.

^a Norm. cuius non ſolum . . . tolerare.
Tom. II.

a tem suam desiderant ^a per quotidianum immolationis sacrificium de e-
Altaris sacrificium .
 VET. XXI. jus carnibus satiari. Sed nunc solius historię virtutem sequentes, pensemus quanta fortitudine sancti viri animus extra intraque sollicitus ad omnia ^b partitur. Qui si injuste agentibus aut unquam per silentium cederet, aut per rectitudinem non contraheret, profecto adversarios non habuisset. Sed in eo quod vias vitę tenuit, exoptatores suę mortis invenit. Foris patentes adversarios pertulit, intus latentes. Minor est autem virtus certaminis, foris quempiam videre mala quę superet, & intus quod toleret non habere. Perfectę autem magnitudinis laus est, adversa perpeti & exterius fortiter, & interius clementer. Nam sunt nonnulla, quę in ipsa quoque familiarium conversatione corrigi nequeunt sine culpa corrigentis: atque ideo cum vel corrigentem inquinant, ^c vel non omnino hęc agentem gravant, magna magisterii arte dissimulanda sunt, ipsaque hac dissimulatione toleranda. Quę contra nos illata citius a corde laxamus, si nostra circa proximos errata cognoscimus. Unde bene quoque per Salomonem dicitur: *Cunctis sermonibus qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne forte audias servum tuum maledicentem tibi. Scit enim tua conscientia, quia & tu crebro maledixisti aliis. Dum enim pensamus quales erga alios fuimus, esse circa nos tales alios minus dolemus: quia aliena injustitia in nobis vindicat, quod in se juste nostra conscientia accusat. Sequitur:*

Adversa patiēda sunt exterius fortiter, & interius clementer.

Eccl. 7. 22.

^a Ita omnes MSS. nostri, editis habentibus, *quotidiana immolationis sacrificia.*

^b In vet. edit. Paris. & Basil. aliisque recentioribus *paratur*, quam lectiōnem deferere cogunt MSS. duo Sanger. Turon. Vindoc. Norm. omnes, Laud. Val. cl. &c. *Partitur* hic sumitur passive; nam dicitur, *partio*, cujus passivum est *partior*. Edit. Bar-

Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit. Verf. 32.

27. Quia, teste Paulo, caritas patiens & benigna describitur, per patientiam aliena mala æquanimiter tolerat, per benignitatem quoque bona misericorditer impendit sua. Unde beatus Job & patienter domesticos maledicentes pertulit, & viatores atque peregrinos apud se benigne suscepit: illis ^d morum exempla tribuens, istis exteriorum ope concurrans: illis per mansuetudinem non concitus ad irascendum, istis per misericordiam ad subveniendum paratus. Vir enim sanctus Redemptorem generis humani per prophetię spiritum intuens, prædicamenta quoque illius in opere servabat, quibus nos admonet, dicens: *Dimittite, & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis.* ^e Dare namque nostrum ad res pertinet, quas exterius habemus: dimittere autem ad relaxandum dolorem, quem interius ex aliena culpa contraximus. Sed sciendum est, quia qui dimittit, & non dat, etsi non plene operatus est, meliorem tamen partem misericordię tenuit. Qui autem dat, & minime dimittit, omnino misericordiam nullam facit: quia ab omnipotente Deo munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur.

28. Mundari etenim debet prius animus, qui eleemosynam præbet: quia omne quod datur Deo, ex dantis mente pensatur. Cuncta itaque malitię macula ab interiori nostro homine cogitationis immutatione tergendenda est: quia iram iudicis

CAP. XIV.
 R.F.C. VIII.
 Misericordia in patiendo, succedat misericordia in largiendo .
 1. Cor. 13. 4.

Luc. 6. 37.

Pat. in Gen. cap. 29.

Eleemosynę meritorię conditions.

thol. habet *patitur*.

^c In recent. editis contrario sensu, *vel omnimodo*; cui lectiōni repugnant edit. vet. & MSS. tum Angl. tum nostri,

^d 2. Bellar. *nimirum*.

^e In eisdem editis, *dare namque ad res*. Addimus, *nostrum*, ex MSS. nostris fere omnibus, & ex antiquioribus excusis.

Gen. 4. 4-5. cis placare nescit oblatio^a, nisi ex munditia placeat offerentis. Unde scriptum est: *Respexit Deus ad Abel, & ad munera ejus; ad Cain autem, & ad munera ejus non respexit.* Neque etenim sacrum eloquium dicit: *Respexit ad munera Abel, & ad Cain munera non respexit*: sed prius ait, quia *respexit ad Abel*; ac deinde subjunxit, *Et ad munera ejus*. Et rursus dicit, quia *non respexit ad Cain*; ac deinde subdidit, *Nec ad munera ejus*. Ex dantis quippe corde id quod datur, accipitur. Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. Prius namque ad eum legitur Dominus respexisse qui dabat, quam ad illa quæ dabat. Unde bene beatus Job dicturus nobis in hospitalitatis gratia largitatem suam, prius circa adversarios protulit patientiam & benignitatem suam: ^a quod de ruina non exultavit inimici, quod verbis maledicis persecutores suos non imperiit, quod sævientes intrinsecus æquanimiter toleravit, & tunc demum hospitalitatis suæ munificentiam protulit: ut audito scilicet ^b narrationis ejus ordine, discamus quia exteriora munera ex interna cordis munditia condiuntur: ut virtutum ejus contextio lectorem doceat, qualis apud se esse debeat, cum exteriora bona aliis subministrat.

^b In bonis operibus cavenda clatio.

29. Sed quis se inter tanta virtutum culmina sanctum esse non crederet? Quis non utcumque ipsis tot meritis tentaretur: ut si quan-

do ut homo delinqueret, delictum suum hominibus nollet innotesci; & leve esse crederet, si quid in nimis peccaret; culpamque suam mallet ^c silentio tegere, quam voce confessionis aperire? Sæpe namque contingit, ut elatus virtutibus animus, dum multa bona in æstimatione proximorum de se spargi cognoverit, agnoscere non velit, si quid est quod reprehensibiliter facit. Quas videlicet erroris tenebras idcirco mens tolerat, quia cordis oculus tumor gravat. Unde beatus Job inter tot eximia facta virtutum, qui tam summus exstitit in operatione, ut ^d demonstraret quam humilis fuerit in mente, protinus adjunxit:

Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam. Vers. 33.

30. Hæc sunt namque veræ humilitatis testimonia, & iniquitatem suam quemque cognoscere, & cognitam voce confessionis aperire. At contra, usitatum humani generis vitium est, ^e & latendo peccatum committere, & commissum negando abscondere, & convictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hæc augmenta nequitiae ducimus, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Sic namque ille dum lignum vetitum contigisset, abscondit se a facie Domini inter ligna paradisi. In qua absconsione, scilicet quia Deum latere non poterat, non latendi effe-

CAP. XV.
VET. XIII.
REC. IX.
Humilitatis
argumentum
est culpam
suam
confiteri; su-
perbiæ, ex-
cusare.
Pat. in Gen.
cap. 23.

Y y 2 ctus

^d 2. Bessar. *monstret.*

^e Hic mirum est MSS. dissidium. Germ. Turon. & Corb. Germ. a 2. manu habent, & *libendo peccatum*, quod etiam lego in omnibus Norm. uno ex Ebroicensibus demoto, in quo legitur, & *ad libitum peccatum committere*. Laud. Corb. Germ. 2. manu & Val-cl. & *labendo peccatum*, quam lect. sequuntur edit. vet. Barthol. Paris. & Basil. Vindoc. & *blande peccatum committere*. 2. Bessar. *labendo*.

^a Laud. Corb. Germ. Norm. & plur. *quod ruina non exultavit*. Germ. 2. manu *quod in ruina*.

^b Plerique, *narrationis sua*; fortasse contra Grammaticorum leges; ac liquet Gregorium talibus præceptis scrupulose non obtemperasse: duo Sangerm. nullum habent pronomen adjectum.

^c Poster. edit. *silentio tenere*. In edit. Barthol. & Remb. & in omnibus MSS. nostris, *tegere*, ex quo mutato g in n facile fuit efficere, *tenere*.

ctus describitur, sed affectus notatur. Qui cum argueretur a Domino, quod de ligno vetito contigisset, *Gen. 3. 12.* illico respondit: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, ipsa mihi dedit de ligno, & comedi.* Ipsa quoque mulier inquisita respondit, dicens: *Serpens decepit me, & comedi.* Ad hoc quippe requisiti fuerant, ut peccatum quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent. Unde & serpens ille persuasor, qui non erat revocandus ad veniam, non est de culpa requisitus. Interrogatus itaque homo est ubi esset, ut perpetratam culpam respiceret, & confitendo cognosceret quam longe a conditoris sui facie ^a abesset. Sed adhibere sibi utrique defensionis solatia, quam confessionis elegerunt. Cumque excusare peccatum voluit vir per mulierem, mulier per serpentem, auxerunt culpam, quam tueri conati sunt: oblique Adam Dominum tangens, quod ipse peccati eorum auctor existerit, qui mulierem fecit: & Eva culpam ad Dominum referens, qui serpentem in paradiso posuisset. Qui enim ore diaboli fallentis audierant: *Eritis sicut dii:* quia Deo esse similes in divinitate nequiverunt, ad erroris sui cumulum Deum sibi facere similem in culpa ^b conati sunt. Sic ergo reatum suum dum defendere moliantur, addiderunt, ut culpa eorum atrocior discussa fieret, quam fuerat perpetrata.

Ibid. 5. ^a Multi Adamum imitantur, velut arborum foliis peccatum abscondere cogitantem.

31. Unde nunc quoque humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt: ut cum de vitio suo quisque arguitur, ^c sub defensionum verba, quasi sub quæ-

^a Val-cl. *abisset.*

^b Gullān. *notati sunt*, quam lectionem nullis in MSS. aut veteribus edit. invenimus, alias a sensu abhorrentem. Neque tamen mendum est typographicum: nam vera lectio, *conati sunt*, ibidem ad marginem rejecta legitur.

^c Val-cl. *sub defensionum verbo, quasi sub quibusdam arborum foliis.* Plerique Nor-

dam se arborum folia abscondat, & velut ad quædam excusationis suæ opaca secreta faciem ^d conditoris fugiat, dum non vult cognosci quod fecit. In qua videlicet occultatione non se Domino, sed Dominum abscondit sibi. Agit quippe, ne omnia videntem videat, non autem ne ipse videatur. Quo contra cuique peccatori jam exordium illuminationis, est humilitas confessionis: quia sibi metipso jam parere renuit, qui malum non erubescit confiteri quod fecit: & qui defendendo ^e accusari potuit, accusando se celerrime defendit. Unde & mortuo Lazaro, qui mole magna premebatur, nequaquam dicitur: *Revivisce, sed: Veni foras.* Ex qua scilicet resurrectione, quæ gesta in illius est corpore, signatur qualiter nos resuscitemur in corde, cum videlicet mortuo dicitur: *Veni foras;* ut nimirum homo in peccato suo mortuus, & per molem malæ consuetudinis jam sepultus, quia intra conscientiam suam abscondus jacet per nequitiam, a semetipso foras exeat per confessionem. Mortuo enim, *Veni foras* dicitur, ut ab excusatione atque occultatione peccati, ad accusationem suam ore proprio exire provocetur. Unde David propheta ^f ab illa tanti morte facinoris reviviscens, ad vocem Domini quasi foras exiit, dum per Nathan correptus, quod fecerat accusavit.

32. Quia igitur hæc occultationis culpa in humano genere vehementer excrevit, bene beatus Job cum diceret: *Si abscondi peccatum meum*, interposuit: *Quasi homo.* Hominis quippe esse proprium conspicit, quod ex

^{pa-} man. *sub defensionum verbis, quasi sub quibusdam arborum foliis.*

^d Laud. & Val cl. *cognitoris.* 2. Bessar. *cognitoris.*

^e Ibidem MSS. *accusare . . . accusando se celeberrime defendit.*

^f Edit. præter Barthol. *ab illatanti mole facinoris*, a quibus recedere cogunt nos MSS.

Johan. 11. 43.

Peccator e sepulcro exit per confessionem.

2. Reg. 12. 13.

Occultandi peccati culpa vehementer excrevit.

p̄arētis veteris imitatione descendit.

VET. XIV.
RE C. X.
Par. in Psal.
cap. 170.

Ubi apte subditur: *Et celavi in sinu meo iniquitatem meam*. Scriptura etenim sacra plerumque sinum ponere pro mente consuevit: sicut voce Ecclesiæ de persecutoribus nostris, qui nobis natura quidem conjuncti sunt, sed vita disjuncti, per

Psalmistam dicitur: *Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum*. Ac si aperte diceret: In mente sua recipiant hoc, quod in nostris corporibus sc̄vientes operantur: ut dum nos exterius ex parte puniunt, ipsi interius perfecte puniantur. Quia igitur sinus secretum mentis accipitur, in sinu iniquitatem celare, est hanc in conscientiæ latibulis occultare; nec per confessionem detegere, sed per ^a defensionem velare. Quo contra Jacobus dicit: *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, ut salvemini*

Jacob. 5. 16.

Prov. 28. 13.

Salomon quoque ait: *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & dereliquerit ea, misericordiam consequetur*.

Ficta est peccati confessio sine humilitate.

33. Sed inter hæc sciendum est, quod plerumque homines & culpas confitentur, & humiles non sunt. Nam multos novimus, qui argente nullo, peccatores se esse confitentur: cum vero de culpa sua fuerint fortasse correpti, defensionis patrocinium quærunt, ne peccatores esse videantur. Qui si tunc cum id sponte dicunt peccatores se esse veraci humilitate cognoscerent, cum arguuntur ab aliis, esse se quod confessi fuerant, non negarent. Quia in re indicia veræ confessionis sunt, si cum quisque se peccatorem dicit, id de se dicenti etiam alteri non contradicit. Nam quia scriptum est:

Prov. 18. 17.

Justus in principio accusator est sui; non magis peccator, sed justus videri appetit, cum peccatorem se

Si vera confessionis indicia.

quisque nullo argente confitetur: sed confessionis veritatem probat, cum alter malum quod fecimus, increpat. Quod si superbe defendimus, liquet quia peccatores nos in nobis fecte dicebamus. Unde summo opere curandum est, ut mala quæ fecimus, & sponte fateamur, & hæc aliis arguentibus non negemus. Superbiæ quippe vitium est, ut quod de se fateri quisque quasi sponte dignatur, hoc sibi dici ab aliis dedignetur.

34. Beatus itaque Job quantæ fuerit humilitatis ostendit, qui se & inter adversarios noverat vivere, & tamen non verebatur culpas voce confessionis aperire. Sed notandum, quod superius virtutes suas loquitur, inferius peccatum fatetur. Hinc enim liquido demonstrat, quam vera de bonis suis dixerat, qui noluit tacere de malis. Modo virtutes suas indicat, modo culpam: quia & perpetraverit ^b peccatum, & non tacuerit, manifestat. Unde certissime apparet quantæ munditiæ in omnipotentis Dei oculis fuerit, qui & vitavit mala ne committeret, & tamen quæ eum committere contigit, hominibus non abscondit: quatenus ei & justitiæ sit gloria, declinasse peccatum, & justitiæ custodia, quod non potuit declinare prodidisse. Videatur vir iste cuilibet magnus in virtutibus suis, mihi certe sublimis apparet etiam in peccatis suis. Mirentur in eo, ^c qui volunt, castitatis continentiam, mirentur integritatem justitiæ, mirentur viscera pietatis: ego in eo non minus admiror confessionem humillimam peccatorum, quam tot sublimia gesta virtutum. Scio enim, quod per infirmitatis verecundiam plerumque gravioris est certaminis commissa peccata prodere, quam non admitta

Job in peccati confessione humilitas.

b

c

Sæpe gravioris certaminis est peccata confiteri quam vitare.

vi-

^a 2. Beklar. confessionem. Et in margine defensionem.

^b In 2do Beklar. desicit peccatum.

^c Omittitur, qui volunt, in MSS. Utic. Becc. Prat. & Corb. Germ.

vitare : & ^a unumquodque malum quamvis robustius vitetur , tamen humiliter proditur . Beatus ergo Job , qui tot magnis operibus fultus , confiteri culpam non erubuit , ostendit in virtutibus , quam humilis fuit . Sed quia ex humilitate vera secunda semper auctoritas nascitur : ut tanto foris nil metuat , quanto ad rerum culmina animus per elationis desiderium non anhelat , expressa confessione peccati , recte subjungitur :

Verf. 34. Si exparvi ad multitudinem nimiam , & despectio propinquorum terruit me ; & non magis tacui , nec egressus sum ostium .

CAPUT XVI.
Cordis a terrenarum rerum cupiditate liberari mira securitas .
Lat. in Psal. cap. 86.

35. Magna est securitas cordis , nil concupiscentiæ habere secularis . Nam si ad terrena adipiscenda cor inhiat , securum tranquillumque esse nullatenus potest : quia aut non habita concupiscit ut habeat , aut adeptam metuit , ne amittat : & dum in adversis sperat prospera , in prosperis formidat adversa : huc illucque quasi quibusdam fluctibus volvitur , ac per modos varios rerum alternantium mutabilitate versatur . Si vero semel in appetitione supernæ patriæ fortis stabilitate animus figitur , minus rerum temporalium perturbatione vexatur . A cunctis quippe externis motibus eandem intentionem suam , quasi quemdam secretissimum fecesum petit : ibique ^b incommutabili inhærens , & mutabilia cuncta transcendens , ipsa jam tranquillitate quietis suæ in mundo extra mundum est . Excedit profecto ima omnia intentione summorum , & cunctis rebus quas non appetit , libertate quadam se superesse sentit ,

^a Idem unumquodque enim malum .

^b Ita Norm. duo Sangerm. Laud. Val-cl. & al. quos sequitur edit. Bartol. an. 1494. In Paris. 1495. In Basil. 1514. & sequentibus legitur *incommutabiliter inhærens* . Sane inspecta mihi est hæc editorum lectio : Nam vel sanctiores incommutabili Deo adhærentes , dici non possunt in hac vita , *incommutabiliter* Deo inhære . Vide supra

nec tempestatem rerum temporalium intus sustinet , quam intuetur foris : quia terrena omnia , quæ concupita opprimere mentem poterant , despecta subterjacent . Unde bene per prophetam dicitur : *Statue tibi speculam* : ut dum quisque speculatur summa , superemineat infimis . Hinc etiam Habacuc dicit : *Super custodiam meam stabo* . Stat quippe super custodiam suam , qui per solertiam disciplinæ terrenis desiderii non succumbit , sed supereminet : ut dum semper stantem appetit æternitatem , infra sit ei omne quod transit .

36. Tamen quia sanctus vir quantalibet virtute profecerit , cum in hac vita positum adhuc extrinsecus carnis infirmitas premit , ^c ut scriptum est : *Quamquam in imagine Dei ambulet homo , tamen vane conturbatur* : plerumque agitur , ut & turbetur ^d exterius , & imperturbabilis perduret interius : & quod vane conturbari potest , de infirmitate carnis sit , quamvis quod in imagine Dei ambulat , de virtute mentis : quatenus & roboretur intus divino adjutorio , & tamen adhuc foris sarcina prematur humana . Unde bene Habacuc iterum unam sententiam protulit ad utraque ^e servientem . Ait enim : *Et introivit tremor in ossa mea , & subtus me turbata est virtus mea* . Ac si diceret : Non mea virtus est , in qua superius ^f raptus imperturbabilis maneo : & mea virtus est , in qua inferius turbor . Ipse ergo super se imperturbabilis est , ipse sub se perturbabilis : quia super se ascenderat , in quantum rapiebatur ad summa : & sub semetipso

lib. 5. num. 57. 58. 60. & num. 49. & 50.

^c 2. Bessar. unde scriptum .

^d 2. Bessar. superscribit *vir sanctus* .

^e Vindoc. sequentem .

^f Anglic. *captus* .

^g In edit. *sed mea infirmitatis est* . Nota lectio est MSS. Angl. Norm. Laud. Val-cl. duor. Sangerm.

Jerem. 31. 21.

Habac. 2. 1.
Quæ tamen a custodiæ disciplina non eximit.

Quia carnis infirmitates & perturbationes non excludit .
^c
Ps. 38. 7.
Pat. in Psal. cap. 86.

^e
Habac. 3. 15.

^f
^g

Sancti Dei dono imperturbabiles , propria infirmitate perturbationibus subiacent .

tipso erat, in quantum adhuc reliquias trahebat in infima. Ipse super se imperturbabilis est, quia in Dei jam contemplationem transierat: ipse sub se perturbabilis, quia sub semetipso adhuc infirmus homo remanebat.

Ps. 115. 2.

Huic sententiæ David propheta concinens, ait: *Ego dixi in excessu mentis meæ: Omnis homo mendax*. Cui responderi potest: Si omnis homo, & tu: falsaque jam erit sententia, quam mendax ipse protulisti. Si vero ipse non es mendax, vera jam sententia non erit: quia dum tu verax es, non omnis homo cognoscitur mendax. Sed notandum est, quod præmittitur: *Ego dixi in excessu mentis meæ*. Per excessum ergo mentis, etiam semetipsum transiit, cum de hominis qualitate definivit. Ac si patenter dicat: De falsitate omnium hominum inde veram sententiam protuli, unde ego ipse super hominem fui. Intantum vero & ipse mendax, in quantum homo: intantum autem omnino non mendax, in quantum per excessum mentis super hominem.

Hæc inter-
næ quieti
& contem-
plationi
non officii-
unt.
Pat. Ibid.

37. Sic itaque sic perfecti omnes, quamvis adhuc aliquid turbulentum de infirmitate carnis tolerant, jam tamen intrinsecus tranquillissimo secreto perfruuntur per contemplationem mentis: ut quidquid acciderit exterius, in nullo turbet interius. Unde beatus Job^a securitatem sanctæ mentis ostendens, postquam de se tot virtutum prædicamenta protulit, hoc quod^b præmisimus secutus, adjunxit: *Si exparvi ad multitudinem terruit me: & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium*. Ac si apertius dicat: Turbatis contra me extrinsecus aliis, ipse in me intrinsecus

b
VET. XVI.
REC. XI.

^a Edit. securitatem in se esse mentis ostendens; legimus, securitatem sanctæ mentis &c. in Vindoc. Laudun. Val-cl. Norm. omnibus, duob. Sangerm.

^b 2. Bessar. præmisit, secundis curis.

^c Recent. hac lectione, quæ est MSS. & vet. edit. relicta, habent per os.

imperturbabilis mansi. Quid namque in hoc loco ostium, nisi os debemus accipere? ^c Per hoc quippe quasi egredimur, dum verbis quibus possumus, secreta nostri cordis aperimus: & quales intus manemus in conscientia, tales foras egredimur per linguam.

38. Sunt vero nonnulli, qui omnino despici metuunt, ac ne viles fortasse judicentur, sapientes videri appetunt. Hi coguntur ostium egredi: quia pulsati contumeliis, quam magni^d apud se lateant, loquentes denuntiant. Dumque per impatientiam victi, quædam de se, quæ nesciebantur, produnt, tamquam per oris ostium egrediuntur. Unde beatus Job dicturus quod oris ostium non fuisset egressus, bene præmisit: *Tacui*, quia videlicet impatientia turbatus, a domo conscientiæ exisset, si tacere nescisset. Sancti etenim viri in commotionis tentatione semetipsos ostendere omnino refugiant, & cum audientibus prodesse nequeunt, etiam despici tacentes volunt, ne de sapientiæ suæ ostentatione gloriantur. Cumque aliquid dicunt prudenter, non quærunt gloriam suam, sed auditorum vitam. Cum vero conspiciunt, quia auditorum vitam loquendo lucrari non possunt, tacendo abscondunt scientiam suam. ^e Ad imitandam quippe vitam Domini, quasi ad quoddam nobis propositum signum currimus. Ipse enim, quia Herodem vidit non profectum quærere, sed signa vel scientiam velle mirari, requisitus ab eo tacuit: & quia constanter tacuit, ab eo irrisus exivit. Scriptum namque est: *Herodes autem viso Jesu, gavisus est^f valde: erat enim cupiens*

Sancti, commotionis tempore silent. Secus alii.

REC. XII.
Pat. in. Luc.
cap. 64.

Silendum, nisi loquendo aliis prodesse possimus.

Luc. 23. 2.
f

^d 2. Bessar. quasi aperiuat pro produnt.

^e Ita Turon. Vindoc. Iaud. Norm. omnes, duo Sangerm. In editis, ad imitandum quippe vitam.

^f Deest valde in plur.

piens ex multo tempore videre eum, eo quod audiret multa de illo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. Ubi & subditur: *Interrogabat autem illum multis sermonibus; at ipse nihil illi^a respondebat.* Tacens vero Dominus, quam sit despectus ostenditur, cum illic protinus subinfertur: *b Sprevit illum Herodes cum exercitu suo, & illudit.* Quod videlicet factum oportet nos audientes discere: ut quoties auditores nostri nostra volunt quasi laudanda cognoscere, non autem sua perverfa mutare, omnino taceamus: ne si ostentationis studio verbum Dei loquimur, & illorum culpa quæ erat, esse non desinat, & nostra quæ non erat, fiat.

VET. XVII.
Unde sciri
queat,
utrum au-
ditores ex
prædica-
torum do-
ctrina pro-
ficiant.

2. Cor. 2. 17.

39. Dicat fortasse aliquis: Unde novimus quo corde quis audiat? Sed multa sunt, quæ audientis animum produnt: maxime si auditores nostri & semper laudant, quod audiunt, & nunquam quod laudant, sequuntur. Hanc inanem loquendi gloriam prædicator egregius fugerat, cum dicebat: *Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei: sed ex sinceritate, sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur.* Adulterari namque verbum Dei est, aut aliter de illo sentire, quam est; aut ex eo non spirituales fructus, sed adulterinos fœtus quærere laudis humanæ. Ex sinceritate vero loqui, est nil in eloquio extra quam eporteat, quærere. Sicut ex Deo autem loquitur, qui scit non se a se habere, sed ex Deo accepisse quod dicit. Coram Deo vero loquitur, qui in omni quod dicit, non humanos favores appetit, sed omnipotentis Dei præsentia intendit: non suam, sed auctoris gloriam requirit. Qui autem scit quidem ex Deo se accepisse quod dicit & tamen dicendo pro-

Quid sit lo-
qui ex Deo,
& coram
Deo.

^a Al. respondit.

^b Gemer. & duos Sangerm. *sprevit autem illum.*

priam gloriam quærit: sicut ex Deo loquitur, sed non coram Deo: quia eum, quem cordi suo non proponit cum prædicat, quasi absentem putat. Sed sancti viri & ex Deo loquuntur, & coram Deo: quia & ab eo se sciunt habere quod dicunt, & ipsum suis sermonibus adesse iudicem^c auditoremque considerant. Unde fit, ut cum se a proximis despici agnoscunt, suaque dicta vitæ audientium non prodesse, abscondant quantæ virtutis sint: ne si secretum cordis inutiliter sermo prolatus aperiat, ad inanem gloriam prorumpat.

40. Beatus igitur Job inter obfinitas mentes non appetens ex virtutis suæ patefactione clarescere, ait: *Si despectio propinquorum terruit me, & non magis tacui, nec egressus sum ostium.* Qui enim per humilitatem solidus, nequaquam despici timuit; hunc ut foras lingua eijceret, impatientia non evicit. Ubi bene præmittitur: *Si expavi ad multitudinem nimiam:* ut cujus constantia fuerit agnoscatur: quia videlicet nequaquam terret exterius numerus hominum, quem non devastat interius turba vitiorum. In hac etenim vita, qui nulla prospera appetit, nulla proculdubio adversa pertimescit.

Job ad suas
virtutes
narrandas,
nec super-
bia nec im-
patientia
cogit.

41. Quæ scilicet verba si ad intellectum mysticum pertrahimus, in eis citius operationem nostri Redemptoris invenimus. Ipse quippe ad multitudinem nimiam non expavit, quia persecutores suos cum gladiis & fustibus venientes, una tantum responsione percussit, dicens: *Ego sum.* Ipsum despectio propinquorum non terruit, qui nos ab æternis supplicis liberans, palmas in facie æquanimiter accepit. Ipse tacuit, & ostium egressus non est, qui sub ipsa jam hora passionis cum huma-

Quæ de se
narrat Job,
de Christo
sunt intel-
ligenda.
Par. in Psal.
cap. 120.

Joha. 12. 6.

^c Editi, *adjutoremque*, quibus prætulimus codices manu exaratos Angl. Norm. laud. & duos Sangerm.

nitatis infirma pateretur, divinitatis suæ potentiam ^a exercere noluit. Mediatori quippe Dei & hominum, quasi egredi ostium fuisset, si cum teneretur ut homo, ^b majestatis suæ potentiam voluisset ostendere; & per divinitatis magnitudinem, susceptæ carnis infirma transire. Ut enim apertus homo mori posset, Deus mansit occultus: *Quia si cognovissent, nunquam Dominum glorie crucifixissent.* Non est ergo egressus ostium, qui & requisitus a Pilato tacuit: atque inter persecutorum manus & corpus passioni obtulit, quod pro electis assumerat, & resistentibus noluit demonstrare quod erat. Unde etiam per Psalmistam dicitur: *Posuerunt me in abominationem sibi, traditus sum & non egrediebar.* Cum enim despiceretur quia homo videbatur, egressus fuisset, si occultam majestatem suam ostentare voluisset. Sed quia infirmitatem prodidit, potentiam abscondit: in eo quod persecutoribus suis incognitus mansit, ad eos minime exivit. Qui tamen ad electos exit: quia divinitatis suæ suavitatem quærentibus aperit. Unde ei per Prophetam dicitur: *Existi in salutem populi tui, ut salvos facias Christos tuos.* Sequitur.

Quis mihi tribuat adiutorem ut desiderium meum omnipotens audiat?

CAPUT XVII.
VET. XVIII.
REC. XIII.
Nemo suis meritis innitatur.
Quærendus adiutor & Mediator Christus.

42. Sanctus vir postquam tot virtutum suarum sublimia gesta narravit, sciens quod suis meritis ad summa pervenire nequeat, adiutorem quærit. Et quem nimirum, nisi unigenitum Dei Filium contemplatur, qui humanam naturam in hac mortalitate laborantem dum suscepit, adjuvit? Ipse quippe adjuvit hominem factus homo: ut quia puro homini via re-

redeundi non patebat ad Deum, via redeundi fieret per hominem ^c Deum. Longe quippe distabamus a justo & immortali, nos mortales & injusti. Sed inter immortalem & justum, & nos mortales & injustos apparuit Mediator Dei & hominum mortalis & justus, qui & mortem haberet cum hominibus, & justitiam cum Deo: ut quia per ima nostra longe distabamus a summis, in seipso uno jungeret ima cum summis: atque ex eo nobis via redeundi fieret ad Deum, quo summis suis ima nostra copularet. Hunc ergo beatus Job per totius Ecclesiæ significationem loquens, Mediatorem requirit, qui cum dixisset: *Quis mihi tribuat adiutorem,* apte subdidit: *Ut desiderium meum Omnipotens audiat.* Sciebat quippe, quod ad requiem liberationis æternæ, humanæ preces nisi per advocatum suum audiri non possent. De quo per Johannem apostolum dicitur: *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* De quo Paulus apostolus dicit: *Christus Jesus, qui mortuus est pro nobis, immo qui & resurrexit, qui est ^d in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Unigenito enim Filio pro homine interpellare, est apud cœternum Patrem seipsum hominem demonstrare: eique pro humana natura rogasse, est eandem naturam in divinitatis suæ celsitudine suscepisse. Interpellat igitur pro nobis Dominus non voce, sed miseratione: quia quod damnari in electis noluit, suscipiendo liberavit. Adiutor ergo quæritur, ut desiderium exaudiat; quia nisi pro nobis interpellatio Mediatoris intercederet,

ab

^a Laud. & Val-cl. *exerere noluit.*
^b Genet. *majestatem suæ potentia.*

^c 2. Bessar. *ad Deum. Mox fieret; quo.*
^d Norm. *ad dexteram Dei.*

ab aure Dei proculdubio nostrarum precum voces silerent.

Non verba
sed deside-
ria cordis
Deus exau-
dit.

43. Notandum quoque est, quod nequaquam dicitur preces, sed *desiderium meum Omnipotens audiat*. Vera quippe postulatio non in oris est vocibus, sed in cogitationibus cordis. Valentiores namque voces apud secretissimas aures Dei non faciunt verba nostra, sed desideria. Æternam etenim vitam si ore petimus, nec tamen corde desideramus, clamantes tacemus. Si vero desideramus ex corde, etiam cum ore conticescimus, tacentes clamamus. Hinc est, quod in eremo populus vocibus perstrepat, & Moyses a strepitu verborum tacet: & tamen silens aure divinæ pietatis auditur, cum dicitur: *Quid clamas ad me?* Intus ergo in desiderio est clamor secretus, qui ad humanas aures non pervenit, & tamen auditum conditoris replet. Hinc est, quod Anna ad templum pergens, ore quidem tacuit, & tamen tot sui desiderii voces emisit. Hinc in Evangelio Dominus dicit: *Intra in cubiculum tuum, & clauso ostio a tuo, ora Patrem tuum b in abscondito: & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi*. Clauso quippe ostio petit in cubiculo, qui tacente ore, in conspectu supernæ pietatis fundit affectum mentis. Et vox auditur in abscondito, cum per sancta desideria silenter clamatur. Unde recte quoque per Psalmistam dicitur: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus; c preparationem cordis eorum audivit auris tua*. Sed beatus Job, quem sibi in exaudiendo desiderio adiutorem quærat, subjunctis verbis aperit, dicens:

Pat. in Exod.
cap. 23.

Exod. 14. 15.

Matth. 6. 6.

a

b

Pat. in Matth.
cap. 22.

Ps. 9. 17.

c

Ibidem.

Et librum scribat ipse qui judicat.

a Deest tuo in plur. & redundare videtur.

b Laud. in abscondito.

c Duo Sangerm. Laud. Val cl. Norm. vet. ed. Paris. desideria: desideria etiam

44. Quia enim timenti adhuc populo lex est transmissa per servum; diligentibus vero filiis Evangelii gratia est collata per Dominum, qui ad redemptionem nostram veniens, novum nobis testamentum condidit; sed de ejusdem nos testamenti mandato discutiens, quandoque etiam judex venit: necessarium non est, ut per expositionem clarescat, quia librum scribit ipse qui judicat. Ipsa enim per se Veritas dicit: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio*. Erit ergo tunc auctor judicii, qui nunc est conditor libri: ut tunc districtus exigat, quod modo mansuetus jubet. Sic namque quotidie conspiciamus, quod magistri pueris elementa litterarum blandientes imponunt, sed hæc ab eis sævientes exigunt: & quæ dant cum mansuetudine, cum verbere requirunt. Blanda namque nunc sonant eloquii divini mandata, sed erunt aspera in exactione sentienda. Mansueta modo est admonitio vocantis, sed tunc districta ventura est justitia judicis: eo quod certum est, quia nihil vel minimi mandati sine discussione prætereat. Quo videlicet constat, quia librum scripsit ipse qui judicat. Quem scilicet librum novi testamenti, quia ipse per se humani generis Redemptor in extremo conderet, bene Ezechiel propheta denuntiat, dicens: *Ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem, & uniuscujusque vas interitus in manu ejus. Vir quoque unus in medio eorum vestitus lincis, & atramentarium scriptoris ad rens ejus*. Quid namque aliud in sex viris venientibus, nisi sex ætates humani generis designantur? e Qui de via portæ superioris veniunt: quia a

CAP. XVIII.
V E T. XIX.
Quærendus
adjutor
Christus,
qui est le-
gislator &
judex.

Joh. 1. 5. 12.

Pat. in F. 2. c.
cap. 15.

Ezech. 9. 2.

Ezechielis
de eo vati-
cinium.

e

habet 2. Bellar.

d Germ. & plerique Norm. indiscussum. Laud. & Corb. G. in discussione prætereat. 2. Bellar. in discussione.

e Norm. & Laud. quæ de via

con-

conditione paradisi, sicut ab ingressu mundi, a superioribus generationibus evolvuntur. Quæ porta ad Aquilonem respicit: quia videlicet mens humani generis vitiiis aperta, nisi calorem caritatis deferens, torporem mentis appeteret, ad hanc mortalitatis latitudinem non exisset. *Et uniuscujusque vas interitus in manu ejus*: quia unaquæque generatio singulis quibusque ætatibus evoluta, ante Redemptoris adventum in sua operatione habuit, unde pœnam damnationis sumit. *Vir quoque unus in medio eorum vestitus lineis*: Quia Redemptor noster etiam de sacerdotali tribu juxta carnem parentes habere dignatus, vestitus lineis venire perhibetur. Vel certe, quia linum de terra, non autem sicut lana de corruptibili carne nascitur; quia indumentum sui corporis ex matre virgine, non autem ex corruptione commixtionis sumit, profecto ad nos vestitus lineis venit. *Et atramentarium scriptoris ad renes ejus*. In renibus posterior corporis pars est. Et quia ipse Dominus postquam pro nobis mortuus est, & resurrexit, & ascendit in cœlum, tunc testamentum novum per Apostolos scripsit, vir iste ^a atramentarium ad renes habuit. Qui enim scripturam testamenti novi postquam discessit, condidit, atramentarium quasi a tergo portavit. Hoc ergo atramentarium viro lineis vestito inhærere considerat, qui dicit: *Et librum scribat ipse qui judicat*. Sed cur beate Job, ab eo qui judex est, librum scribi desideras? Sequitur.

Vers. 36. Ut in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi.

^a Vindoc. atramentarium quasi in renibus.

^b In Germ. & Corb. Germ. 1. manu, necnon in edicis etiam antiquioribus portare, manifesto errore, & tamen, reluctanti-

45. Librum quippe in humero portare, est Scripturam sacram operando perficere. Et notandum quam ordinate describitur, & prius in humero ^b portari, & postmodum sicut corona circumdari: quia videlicet sacri eloquii mandata, si modo bene portantur in opere, post nobis coronam victoriæ exhibent in retributione. Beatus autem Job cur scribi librum a judice postulat, qui ad testamenti novi pervenire tempora non valebat? Sed sicut sæpe jam dictum est, electorum vocibus utitur, atque ex eorum significatione postulat, quod profuturum eis per omnia prævidebat. Ipse namque per spiritum, hunc apud se librum jam dudum tenebat, quem per gratiam aspirationis acceperat & vivendo cognoscere, & prævidendo nuntiare.

Sed inter hæc sciendum est, quia cum ejusdem sacri eloquii præcepta cogitamus, cumque mentem a vitæ corruptibilis amore divertimus, quasi quibusdam cordis passibus ad interiora properamus. Nemo autem infima deferens, repente fit summus: quia ad obtinendum perfectionis meritum, dum quotidie mens in altum ducitur, ad hoc proculdubio velut ^c ascensionis quibusdam gradibus pervenitur. Unde hic quoque apte subjungitur:

Per singulos gradus meos pronuntiabo illum. *Vers. 37.*

46. De his quippe meritorum gradibus per Psalmistam dicitur: *Ambulabunt de virtute in virtutem*. De his iterum ^d sanctam Ecclesiam contemplatus, ait: *Deus in gradibus ejus dignoscitur, dum suscipiet eam*. Neque enim, sicut dictum est, repente ad summa pervenitur, sed ad

Z Z 2 vir-
bus cet. MSS. in omnibus recentioribus edit. propagato.

^c In iisdem vulgatis ascensionis cujusdam. Melius in MSS. quibusdam.

^d Turon. sancta Ecclesia contemplata ait.

CAP. XIX.
VET. XX.
R.E.C. XIV.
Scriptura
S. in humero
portanda
per operationem,
ut sicut corona
circumdetur
per remunerationem.

b

c

CAP. XX.
Varii sunt
gradus ad
perfectio-
nem.
Ps. 23. 2.
d
Ps. 47. 4.

Psal. 76. 4. virtutum celsitudinem per incrementa mens ducitur. Hinc namque est, quod Propheta idem iterum dicit: *Exercitatus sum, & defecit paulisper spiritus meus.* Quid est itaque, quod ait: *Spiritus meus*, nisi spiritus hominis, videlicet spiritus elationis? Et quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperata desuper mensura proficimus, quanto in nobis quotidie de Dei spiritu virtus crescit, tanto noster spiritus deficit. Qui spiritus erroris, quia non a nobis subito penitus amputatur, bene paulisper defecisse perhibetur. Tunc vero in Deo plene proficimus, cum a nobis ipsis funditus defecerimus. Hæ itaque crescentium mensuræ virtutum, sancti viri vocibus gradus dicuntur. Electus etenim quisque a rudimenti sui prius teneritudine incoat, ad robusta postmodum & fortia convalescit. Quod aperte in Evangelio demonstrat Veritas, dicens: *Sic est regnum Dei, quemadmodum si jaciatur homo sementem in terram, & dormiat, & exsurgat nocte ac die, & semen germinet, & incresecat, dum nescit ille.* Cujus nimirum seminis incrementa denuntians, adjungit: *Ultero enim terra fructificat, primum herbam; deinde^a spicam; deinde plenum frumentum in spica.* Cujus profectus quoque etiam finem subrogat, dicens: *Et^b cum ex se producerit fructus, statim mittit falcem, quoniam venit tempus messis.* Ecce Veritatis voce per qualitates frugum, distincta sunt incrementa meritorum. Ait enim: *Primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.* An non herba adhuc tunc fuerat Petrus, cum ab ancillæ ore subito unius flatu sermonis inflexus est, jam quidem per

devotionem viridis, sed adhuc per infirmitatem tener? Plenum vero frumentum in spica inventus est, quando persequentibus principibus resistebat, dicens: *Obcedere oportet magis Deo, quam hominibus.* Plenum vero frumentum^c in spica inventus est, quando^d in tritura perfectionis tot verbera pertulit, & tamen nequaquam palarum more imminutus est, sed granum integrum mansit. Paulisper quippe in unaquaque anima, ut ita dicam, internæ gratiæ humor exuberat, ut herba in frugem crescat. Nemo ergo quemlibet proximum, cum adhuc herbam videt, de frumento desperet. Ab herbarum quippe foliis, quæ huc illucque molliter defluunt, surgentia frugum grana solidantur.

47. Bene autem Daniel propheta, loquente ad se Domino, dum positionem nobis sui corporis insinuare studuit, hæc meritorum incrementa signavit. Ait enim: *Audivi vocem verborum^e ejus, & audiens jacobam consternatus super faciem meam, vultusque meus hærebat terræ. Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum, & dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo; nunc enim missus sum ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens, & ait ad me: Noli metuere.* Quam videlicet positionem sui corporis, dum verba intrinsecus loquentis audiret, nequaquam nobis tanta cura exprimeret, si a mysteriis vacare cognovisset. In Scriptura enim sacra justus viri non solum quod dicunt, prophetia est, sed etiam plerumque quod agunt. Vir itaque sanctus internis mysteriis plenus, per positionem

Art. 5. 29.

c
d

Ut ad
Deum proficiamus,
nobis definiendum.

Matth. 4. 26.

^a

^b

VET. xxxi.
Diversi profectuum
gradus per
Danielem
expressi.
Dan. 19. 9.
Pat. in Dan.
cap. 8.

c

^a Al. spicas, hic & infra.

^b Val-cl. plerique Norm. & Sangerm. cum se producerit fructus.

^c Non legitur in spica in Uric. & plur.

^d Val-cl. in tortura.

^e Deest ejus in Uric. Becc. Prat. & Sangerm. Deest etiam in 2. Bessar.

nem quoque corporis exprimit virtutem vocis: & per hoc, quod primum in terra prostratus jacuit; per hoc, quod se postmodum in manuum suarum articulis & in genibus erexit; per hoc, quod ad extremum erectus quidem, sed tremens constitit, in semetipso nobis omnem ordinem nostri profectus innotescit. Verba enim Dei in terra jacentes

a audimus, cum in peccatis positi, a terrenæ pollutioni conjuncti, Sanctorumque voce spiritalia præcepta cognoscimus. b Ad quæ præcepta, quasi super genua & super manuum nostrarum articulos erigimur; quia a terrenis contagiis recedentes, quasi jam ab infimis c mentem levamus. Sicut enim totus terræ inhæret, qui consternatus jacet: ita qui in genibus & manuum suarum articulis incurvatur, incoante profectu ex magna jam parte a terra suspenditur. Ad extremum vero voce Dominica erecti quidem, sed trementes assistimus, cum a terrenis desideriiis perfecte sublevati, verba Dei quo plenius cognoscimus, plus timemus. Adhuc enim quasi in terra jacet, qui ad cœlestia erigi terrenorum desideriiis negligit. Quasi sublevatus autem adhuc manibus & genibus incumbit, qui quædam jam contagia deserit, sed quibusdam adhuc terrenis operibus non contradicit. Jam vero ad verba Dei erectus assistit, qui perfecte mentem ad sublimia erigit, & per immunda desideria incurvari contemnit.

48. Bene autem trementem se

stetisse indicat: quia examen subtilitatis internæ, quo plus ad illud proficitur, amplius formidatur. Ubi apte divina voce subjungitur: *Noli metuere*: quia cum plus ipsi quod timeamus, agnoscimus, plus nobis de Deo per internam gratiam infunditur quod amemus: quatenus & contemptus noster paulisper transeat in timorem, & timor transeat in caritatem: ut quia quærenti nos Deo per contemptum resistimus, per timorem fugimus; & contemptu quandoque & timore postposito, solo ei amore jungamur. Paulisper enim d etiam timorem ejus discimus, cujus solius dilectioni inhæremus. Appositis igitur quasi quibusdam gradibus profectus nostri, mentis pedem prius per timorem in imo ponimus, & postmodum per caritatem e ad alta amoris levamus: f ut ab eo, quo quisque tumet, reprimatur ut timeat, & ab eo quod jam metuit, sublevetur ut præsumat. Hos autem virtutum gradus non magni laboris s estprehendere, cum ab una ad alteram transitur.

49. Sed subtilissima disputatione res indiget, cum mens pensare nititur, in una eademque virtute quibus profectus sui gradibus elevetur. Ut enim prima elementa virtutum, fidem scilicet & sapientiam loquar, obtineri singula perfecte nequeunt, nisi ad hæc distinctis ordinatisque modis, quasi quibusdam gradibus ascendamus. Ipsa enim fides, quæ ad bona alia perfecte capessenda nos imbuit plerumque in exordiis suis & nu-

d

e
f

g

Singularum virtutum gradus sunt varii.

Fidei incrementa. Par. in Mar. cap. 9.

A timore ad amorem & caritatem perveniendum.

a Corb. Germ. Val-cl. & plerique Norm. cum terrena.

b In Turon. & Corb. Germ. ad ejus præcepta.

c In German. Corb. Germ. Regio, & al. ventrem levamus. Sic quoque legitur in editis etiam vetust. Prætulimus tamen aliam lect. mentem levamus, quæ est MSS. Anglic. & Norm.

d Corb. Germ. & Vindoc. etiam timore didicimus, eique vi solius dilectionis inhæremus. Ita quoque Laud. Val-cl. & Tu-

ron. mutato præterito didicimus, in præfens discimus. At Norm. cum timore didicimus, eique &c. 2. Bessar. timere didicimus, eique vi solius.

e Ita Corb. Germ. Norm. Laud. Val-cl. & vet. edit. Legitur amore, in Germ. & in ed. recent.

f Val-cl. ut ab eo quod quis quietum sentit, & reprimatur.

g Norm. Vindoc. & Val-cl. est perpendere. Corb. Germ. & Laud. est pendere.

& nutat, & solida est; & jam certissime habetur, & tamen de ejus fiducia adhuc sub dubitatione trepidatur. Pars namque ejus prius accipitur, ut in nobis postmodum perfecte compleatur. Si enim certo gradu in credentis mente non proficeret, requisitus in Evangelio pater

Marc. 9. 23.

sanandi pueri non dixisset: *Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.*

Adhuc ergo ascendebat ad fidem quam jam perceperat, qui uno eodemque tempore clamabat se & jam credere, & adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc est etiam, quod Redemptori nostro a discipulis dicitur: *Auge nobis fidem*; ut quæ jam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret.

VET. XXII.

Sapientia bonorum operum magistra, per incrementa tribuitur. *Par. in Ex. cap. ult.*

50. Ipsa quoque sapientia, quæ esse bonorum operum solet magistra, anhelanti menti per incrementa tribuitur: ut ad eam proculdubio magni moderaminis gradibus ascendatur. Quod bene Ezechiel propheta figurata narratione denuntiat, qui de eo viro, quem ^a in excelsio monte viderat, narrat dicens: *Mensus est cubitos mille, & transduxit me per aquam usque ad talos. Rursumque mensus est mille, & transduxit me per aquam usque ad genua. Et mensus est mille, & transduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille, ^b torrentem, quem non potui pertransire: quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transvadari.* Quid namque millenario numero nisi collati muneris plenitudo signatur? Vir itaque, qui apparuit, mille cubitos metitur, & propheta per aquas usque ad talos ducitur: quia Redemptor noster cum nobis ad se conversis, boni exordii plenitudinem tribuit, dono spiritalis sapientiæ, prima nostri operis

vestigia infundit. Aquam quippe usque ad talos venire, est jam nos per acceptam sapientiam desideratæ rectitudinis vestigia tenere. Qui rursum mille metitur, & Propheta usque ad genua per aquam ducitur: quia cum boni operis plenitudo tribuitur, ad hoc usque nostra sapientia augetur, ut in pravis jam actibus minime flectatur. Hinc namque per Paulum dicitur: *Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris.* Aqua ergo ad genua pervenit, cum nos percepta sapientia perfecte ad boni operis rectitudinem stringit. Qui iterum metitur mille, & Propheta per aquam usque ad renes ducitur; quia videlicet tunc in nobis plenitudo operis excrescit, quando in nobis percepta sapientia omnem quoque, in quantum est possibile, delectationem carnis extinxerit. Nisi enim carnis delectatio esset in renibus, Psalmista minime dixisset: *Ure renes meos, & cor meum.* Aqua igitur ad renes venit, cum dulcedo sapientiæ, etiam incentiva carnis interimit: ^c ut ea, quæ urere mentem poterant, delectationis incendia frigescant. Qui adhuc mensus est mille, torrentem videlicet, quem Propheta pertransire non potuit, de quo etiam dicit: *Quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transvadari.* Percepta namque perfectione operis, ad contemplationem venit. In qua scilicet contemplatione, dum mens in altum ducitur, sublevata videt in Deo quia non potest penetrare quod videt: & quasi tangit aquam torrentis, quam pertransire non valet; quia & intuetur speculando quod libeat, & tamen hoc ipsum perfecte non valet intueri quod libet. Propheta ergo quandoque ad aquam pervenit, quam non per-

Hebr. 12. 12.

Pf. 25. 2.

c

^a
Ex. 17. 3. 4.

^b

Diversi ejus gradus.

^a 2. Bessar. super excelsum montem. Et in margine in excessu mentis.

^b Val-cl. & Gemet. torrentemque non po-

tui.

^c Val-cl. ut ea qua virilem mentem premebant, dilectionis &c.

a pertransit, quia ad contemplationem sapientiæ cum ad extremum a ducimur, ipsa ejus immensitas, quæ ex se hominem sublevat ad se, humano animo plenam cognitionem negat, ut hanc & tangendo amet, & tamen nequaquam pertranscundo penetret.

His emendationibus, ad contemplationem pervenitur.

51. Beatus igitur Job hæc incrementa virtutum, quia distincte hominibus superno munere tribui conspexit, gradus vocavit: quoniam per ipsos ascenditur, ut ad cœlestia obtinenda veniatur. Sacri itaque libri, il est divini eloquii memoriam faciens, dicit: *Per singulos gradus meos pronuntiabo illum*: quia nimirum ille ad doctrinam Dei veraciter ascendit, qui ad obtinendam hanc gradibus sanctæ operationis eruperit. Et quasi per singulos gradus suos librum pronuntiat, qui percepisse se ejus scientiam non per verba tantummodo, sed etiam per opera demonstrat. Unde adhuc subditur:

Ver. 37. *Et quasi principi offeram eum.*

Omne enim quod offerimus, in manibus tenemus. Venienti ergo ad iudicium principi librum offerre, est verba præceptorum illius in actione tenuisse. Sequitur:

Verf. 32. 39. & 40.

Si adversum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci ejus deflent: si fructus ejus comedi absque pecunia, & animam agricolarum ejus afflixi: pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

CAP. XXI. VET. XXIII. REC. XV. De Prælatorum injuria & erratis, minus perfecti clamant & non dolent: perfecti vero racent & lugent.

52. Quid est clamare terram, deflere sulcos, & fructus proprios emendo comedere? Cui unquam necesse est sua emere? Quis clamantem audivit terram? Quis sulcos deflentes vidit? Et cum sulci terræ semper ex terra sint, quid est, quod

pronuntiatione distincta & clamasse terra, & sulci ejus cum ea deflesse denegantur? Cum enim nihil sit aliud sulcus terræ, quam terra, magnæ distinctionis ratione non caret, dum subjungit: *Et cum ea sulci ejus deflent*. Qua videlicet in re, quia ordo historiæ deficit, sese nobis intellectus mysticus, quasi apertis jam foribus ostendit. Ac si patenter clamat: Quia rationem litteræ defecisse cognoscitis, nimirum restat, ut ad me sine dubitatione redeatis. Omnis enim, qui vel privato jure domesticam familiam regit, vel pro utilitate communi fidelibus plebibus præest, in hoc quod jura regiminis in commissis sibi fidelibus possidet, quid aliud quam terram incolendam tenet? Ad hoc quippe divina dispensatione ceteris unusquisque præponitur, ut subjectorum animus quasi b subacta terra, prædicationis illius semine fecundetur. Sed terra contra possessorem clamat, si contra eum qui sibi præest, c aliquid justum vel privata domus, vel sancta Ecclesia murmurat. Clamare quippe terram est, contra regentis injustitiam rationabiliter subjectos dolere. Ubi recte subjungitur: *Et cum ea sulci ejus deflent*. Terra enim etiam nullis operibus exulta, plerumque ad usum hominis aliquod alimentum profert; exarata vero, fruges ad satietatem parit. Et sunt nonnulli, qui nullo lectionis, nullo exhortationis vomere proficisci, quædam bona, quamvis minima, tamen ex semetipsis proferunt, quasi terra necdum exarata. Sunt vero nonnulli, qui ad audiendum semper atque retinendum, sanctis prædicationibus ac meditationibus intenti, a priori mentis duritia, quasi quodam linguæ

b

c

vo-

a 2. Bessar. ducitur.

b Corb. Germ. Norm. & Laud. *substrata terra.*

c Edici, *aliquid injustum*; at contra S. Gregorii mentem: loquitur enim S. Doctor

de justis querelis, contra præpositorum injuriam, ut palam fit ex sequentibus. Ceterum lectioni nostræ consentiunt cod. Anglic. Norm. Laud. & Sangerm.

a vomere ^a scissi, semina exhortationis accipiunt, & fruges boni operis per sulcos voluntariæ afflictionis reddunt. Sæpe vero contingit, ut hi qui præsumunt, injusta aliqua faciant: fitque ut ipsi subiectis noceant, qui prodesse debuerant. Quæ dum rudes quique conspiciunt, commoti contra rectorem murmurant, nec tamen valde proximis per compassionem dolent. Cum vero

b hi, qui jam ^b aratro lectionis attriti sunt, atque ad frugem boni operis exculti, gravari vel in minimis innocentes aspiciunt, per compassionem protinus ad lamenta convertuntur: quia velut sua plangunt ea, quæ proximi injuste patiuntur. Perfecti namque ^c cum semper de spiritalibus moveantur, tanto sciunt de alienis corporalibus damnis ingemiscere, quanto jam edocti sunt non dolere de suis. Omnis ergo qui præest, si perversa in subditis exercet, contra hunc terra clamat, & sulci deflent: quia contra ejus injustitiam rudes quidem populi in murmurationis vocibus erumpunt, sed perfecti quique pro pravo ejus opere sese in fletibus affligunt: quodque imperiti clamant & ^d non dolent, hoc probatoris vitæ subiecti deflent & tacent. Cum clamante ergo terra sulcos plangere, est per hoc unde multitudo fidelium iuste contra rectorem queritur, uberioris vitæ homines ad lamenta pervenire. Sulci itaque & ex terra sunt, & tamen ^e a terræ vocabulo distinguuntur: quia hi qui in sancta Ecclesia mentem suam labore sanctæ meditationis excolunt, ceteris fide-

c Perfecti tanto magis de alienis damnis dolent, quanto minus de suis.

bus tanto meliores sunt, quanto per accepta semina fecundiores operum fruges reddunt. Et sunt nonnulli, qui sanctis plebibus prælati, vitæ quidem stipendia ex Ecclesiastica largitate consequuntur, ^f sed exhortationis ministeria debita non impendunt. Contra quos adhuc exemplum sancti viri recte subjungitur, cum ab eo protinus subinfertur:

Si fructus ejus comedi absque pecunia.

Verf. 39.

53. Fructus etenim terræ absque pecunia comedere, est ex Ecclesia quidem sumtus accipere, sed eidem Ecclesiæ ^g prædicationis pretium non præbere. De qua videlicet prædicatione auctoris voce dicitur: *Oportuit te committere pecuniam meam numulariis; & veniens ego recepissim utique quod meum erat cum usura.* Terræ igitur fructus absque pecunia comedit, qui ecclesiastica commoda ad usum corporis percipit, sed exhortationis ministerium populo non impendit. Quid ad hæc nos pastores dicimus, qui adventum districti judicis præcurrentes, officium quidem præconis suscipimus, sed alimenta ecclesiastica muti manducamus? Exigimus quod nostro debetur corpori, sed non impendimus quod subiectorum debemus cordi. Ecce vir sanctus tot in hoc seculo pignoribus obstrictus, inter occupationes innumeras, liber ad studium prædicationis fuit. Qui fructus terræ nunquam sine pecunia comedit, quia nimirum subditis verbum bonæ admonitionis reddidit, a quibus fructus corporeæ servitutis acc-

C A P U T
XXII.
R E C. xvr.
Quantum peccent prælati, qui bona Ecclesiastica muti comedunt.
Matth. 25.
27.

g

a Utic. *scissa*, quod etiam prius legebatur in Beccensi, *scissa* referri potest ad duritiam mentis de qua supra.

b Val-cl. *aratro actionis*. Laud. *aratro sulcationis*.

c Val-cl. *cum semper de defectibus non moveantur corporalibus, tanto sciunt de alienis damnis ingemiscere*. Laud. *moveantur non corporalibus, tanto sciunt &c.*

d Depravatus est hic locus in Germ. & recent. editis, maxime defectu negationis quam supplevimus ex nostris MSS. & Anglic. alias sublata particula *non*, deficit antithesis, & sermonis gratia. In vet. vulgaris legitur *non deflent pro non dolent*.

e Al. *a terra*.

f Laud. *exercitationis*.

g Laud. *predicationis fructum*.

Quantam sollicitudinem sibi subditis debeant qui præfunt.

cepit. Hoc namque debet omnipotenti Deo omnis qui præest populo, hoc qui multis, hoc qui paucioribus præest: ut sic debita ministeria a subditis exigat, quatenus ipse etiam quid semper admonitionis debeat, sollicitus attendat. Omnes namque, qui sub dispensatione conditoris vicario nobis ministerio jungimur sub uno ac vero domino, quid nobis aliud nisi invicem servi sumus? Cum igitur is qui subest, servit ad obsequium: restat proculdubio, ut is qui præest, serviat ad verbum. Cum is qui subest, jussis obtemperat: oportet ut is qui præest, curam sollicitudinis ac pietatis impendat. Sicque fit, ut dum studiose nunc servire nobis invicem per caritatem nitimur, quandoque cum vero Domino communi exultatione dominemur. Sed sunt nonnulli, qui

VET. XXIV.

in eo quod officium prædicationis exhibent, aliis invident bonum quod habent, atque ideo jam veraciter non habent. Quibus recte per Jacobum dicitur: *Quod si zelum amarum habetis inter vos, & contentiones sunt in cordibus vestris: non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica.* Unde hic quoque cum dictum est: *Si fructus ejus comedi absque pecunia;* recte subjungitur:

Jac. 3.14.15.

Et animam agricolarum ejus afflixit.

Ibidem

CAP. XXXIII. Ecclesiarum rector sibi in prædicatione cooperantibus non invidet.

54. Agricolaë quippe hujus terræ sunt hi, qui minori loco positi, quo valent zelo, quanto possunt opere, ad eruditionem sanctæ Ecclesiæ in prædicationis gratia cooperantur. Quos videlicet terræ hujus agricolas, hoc est non affligere, eorum laboribus non invidere: ne rector Ecclesiæ dum soli sibi jus prædicationis vindicat, etiam aliis recte prædicantibus invidia se mordente contradicat. Pia etenim pastorum mens, quia non propriam

Pae. in Num. cap. 10.

gloriam, sed auctoris quærit, ab omnibus vult adjuvari quod agit. Fidelis namque prædicator optat, si fieri valeat; ut veritatem quam solus loqui non sufficit, ora cunctorum sonent. Unde cum Josue duobus in castris remanentibus atque prophetantibus vellet obfistere, recte per Moysen dicitur: *Quid amularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum?* Prophetare quippe omnes voluit, qui bonum quod habuit, aliis non invidit. Quia igitur beatus Job cuncta hæc dispensa intulit, & si ea minime fecerit, sententia se maledictionis adstringit, sequitur.

Num. 11. 29.

Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Vers. 40.

55. Ac si aperte dicat: Si injustum quid erga subditos gessi, si exegi debita, & ipse quod debui non impendi, si exercitationem boni operis aliis invidi: pro bonis quæ in æternum reficiunt, retribuatur mihi in judicio mala quæ pungunt. Pro frumento quippe tribulus, & pro hordeo spina oritur, cum in retributione ultima, de qua remuneratio laboris quæritur, punctio doloris invenitur. Et notandum, quod sicut a frumento hordeum distat, quamvis utrumque reficiat: sic a tribulo spina, quamvis sit utrumque quod pungat: quia tribulus mollior, & ad pungendum semper durior est spina. Ait ergo: *Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.* Ac si patenter dicat: Egisse quidem & magna me, & minima bona scio: sed si non ita est, pro bonis magnis mala minima, & pro bonis minimis mihi respondeant mala majora. Quamvis hoc intelligi & aliter potest. In frumento quippe spiritale opus, quod mentem reficit; in hordeo autem terrenarum

CAPUT XXIV. REC. XVII. Prælati sua auctoritate male contentibus oritur pro frumento tribulus, & pro hordeo spina.

rerum dispensatio figuratur. In qua sæpe dum servire infirmis atque carnalibus cogimur, ^a quasi sua jumentis alimenta præparamus, atque ipse nostrorum usus operum quasi more hordei habet aliquid de admixtione pælearum. Et plerumque contingit, ut rector qui præest, dum injusta contra subditos exercet, dum nullo ^b bonos blandimento refovet, dum quod gravius est, bene operantes quosque ex invidia affligit; etiam quædam bona aliquando faciat, ac si frumentum ferat, seseque in dispensandis terrenis rebus ^c nonnunquam non avaritiæ studio, sed pro utilitate carnalium misceat, & sic ejusdem laboris fructum velut messem hordei expectet. Sed subiecti quique pro eo quod in maximis gravantur, gaudere in ejus bonis minimis nequeunt: ^d quia nec hoc opus coram Deo placet, quod alterius operis injustitia polluit: nec ipsa terrenarum rerum dispensatio pro utilitate subditorum suscipi creditur, quando is qui præest, anhelare per avaritiam videtur. Unde fit, ut ad ipsa etiam pauca bona, quæ fieri inter multa mala considerant, non laudes, sed gemitus reddant; atque infirmantes murmurent, dum perpendunt puri operis non esse quod vident. Ait ergo: *Si adversum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci ejus desent: si fructus ejus comedi absque pecunia, & animam agricolarum ejus afflixi, pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.* Ac si aperte dicat: Si magna quæ debui, solici-

te non feci, punctiones murmuris a subiectis recipiam, etiam de bono quod feci. Si neglexi exhibere quod soveat, juste in querelam proficiens eorum lingua me pungat.

56. Qua in re semper sollicita consideratione pensandum est, ne aut hi qui præsumt exempla mali operis subiectis præbeant, eorumque vitam suæ gladio pravitatis extinguant: aut hi qui alieno regimini subjacent, facile judicare audeant facta rectorum, atque per hoc, quod de his qui sibi prælati sunt, murmurant, non humano, sed ei qui cuncta disponit, divino ordini contradicant. Illis namque dicitur: *Oves meæ his quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur, & quæ pedes vestri turbaverant, hæc bibebant.* Oves enim turbata pedibus bibunt, cum subiecti ea ad exemplum vivendi appetunt, quæ prælati quique pravo opere pervertunt. At contra a prælatis hi audiunt: *Nos enim, quid sumus? Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.* Qui enim contra superpositam sibi potestatem murmurat, liquet quod illum redarguit, qui eandem homini potestatem dedit. Tandem beati Job plenas mystica virtute sententias, in quibus contra amicorum verba respondit, Deo largiente digessimus: nunc superest, ut ad Ely verba veniamus, quæ tanto graviore circumspectione pensanda sunt, quanto & per juventutis audaciam spiritu ferventiore profertur.

Prælati
amalis
exemplis
præbendis
subditi a
reme parisiis
judicis ca-
veant.

Exech. 34.
19.

Exod. 16. 2.

^a Laud. quasi suavia mentis alimenta præparamus.

^b Bessar. bono. Mox coram Deo adest.

^c Defectu duarum vocularum non, & sed, luxatus erat hic locus in superioribus edit.

Erroris admonuerunt MSS. Anglic. & nostri, nec non vet. edit. Paris. & Basil.

^d Norm. & Laud. quia nec opus placeat quod alterius operis.

Box 175. P. 3, ref. Luc. 33. 27.

